

שבוע פרשת בחוקותי

(26 May - 01 June 2024)

י"ח - כ"ד אייר תשפ"ד

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מנין החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דַגְגְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֶׁדְךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעֲצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאִבַּרְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׂמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתָּיִכֶם לְתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם לְדַרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתֵּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַד בְּמִוֶּדֶ: מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׂמַתְחֵל לִימֵי הַחֹדֶשׁ. יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ: אֵךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמנו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נַשְׁמַתִּי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתָ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לְבַבְךָ, וּבְכֹל נַפְשְׁךָ, וּבְכֹל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמַעוּ אֵל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכד

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לְלוֹלֵי יְיָ שֶׁהָיָה לָנוּ יְאֹמֵר-נָא
 יִשְׂרָאֵל: בְּלוֹלֵי יְיָ שֶׁהָיָה לָנוּ בְּקוֹם עָלֵינוּ אָדָם:
 ג אָזִי חַיִּים בְּלָעוּנוּ בְּחִרְוֹת אָפֶם בָּנוּ: ד אָזִי הַמּוֹם
 שָׁטְפוּנוּ נִחְלָה עֵבֶר עַל-נַפְשָׁנוּ: ה אָזִי עֵבֶר עַל-
 נַפְשָׁנוּ הַמּוֹם הַיְוִדוֹנִים: ו בְּרוּךְ יְיָ שֶׁלֹּא נִתְּנָנוּ טָרֶף
 לְשֹׁנֵיהֶם: ז נַפְשָׁנוּ כְּצִפּוֹר נִמְלְטָה מִפֶּחַ יוֹקְשִׁים
 הַפֶּחַ נִשְׁבֵּר וְאִנְחָנוּ נִמְלְטָנוּ: ח עֲזָרְנוּ בְּשֵׁם יְיָ עֲשֵׂה
 שְׁמִים וְאַרְצָן:

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:
 א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶלְיָךְ נְשֵׂאתִי אֶת עֵינֵי
 הַיֹּשְׁבֵי בַשָּׁמַיִם: ב הִנֵּה כְּעֵינֵי עֲבָדִים אֶל
 יַד אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינֵי שֹׁפְחָה אֶל יַד גִּבְרָתָהּ
 כֵּן עֵינֵינוּ אֶל יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַד שִׁיחַנְנוּ: ג חָנְנוּ
 יְיָ חָנְנוּ כִּי רַב שִׁבְעָנוּ כּוֹז: ד רַבֹּת שִׁבְעָה
 לָהּ נַפְשָׁנוּ הַלַּעַג הַשְּׂאֲנָנִים הַבוּז לְגֵאִי
 יוֹזִים:

אגרות קודש

ב"ה, ו' אייר, תשי"ז
 ברוקלין.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מו"ה מאיר שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו [מיום הולדת כ"ק אדמו"ר מהר"ש זצוקללה"ה נבגי"מ זי"ע.

בעת רצון יזכירו את מרת... שתליט"א על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה
 נבגי"מ זי"ע.

ובטח נמצאת בטפול רופא מומחה, וצריך להתעניין אם משתמשים בסממני רפואה ואופני
 טפול שנתחדשו בכגון דא בזמן האחרון ומצליחים בהם הרופאים בארצה"ב, ובטח ידועות גם
 להרופאים שבמדינתם.

ומהנכון בהזדמנות זו שיבדקו את התפילין של הבעל שי' וכן את המזוזות בדירתם,
 ושזוגתו תפריש לצדקה קודם הדלקת הנרות בכל ערב שבת וערב יום טוב.

וכיון שכל דבר הוא בהשגחה פרטית, ובעלה של הנ"ל בקשו שיכתוב אלי, אף, שלא רופא
 ולא בן רופא אנכי, בודאי הכוונה בזה שיוסיף הנ"ל ע"י פניתו לכאן בעניני חסידות חב"ד, ואם
 על כל חוקי התורה נאמר גדול תלמוד שמביא לידי מעשה, מכש"כ בהנוגע לתורת החסידות
 שמדגישה את ההכרח של בכך מכל ענין שבה, שבנדון דידן, ז.א. לא לבד שיוסיף בשיעורי לימוד
 תורת החסידות אלא גם הוספה בהליכה בהזדמנותי ומנהגי.

ובטח ימצא אותיות המתאימות להסביר את כל הנ"ל ויבשר טוב בכל האמור.

בברכה לבשו"ט.

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 226..... שולחן ערוך עם הערות וצייונים
227..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
230..... לקוטי תורה

אדמו"ר האמצעי

- 233..... תורת חיים

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 234..... דרך מצוותיך

אדמו"ר מוהר"ש

- 234..... תורת שמואל תרל"ג

אדמו"ר מוהרש"ב

- 235..... ספר המאמרים - המשך תער"ב

אדמו"ר מוהרי"צ

- 236..... ספר המאמרים - תרפ"ט
237..... לקוטי דיבורים - בלה"ק
240..... רשימת הרבנית רבקה
242..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ

הוספות

- 42..... ילקוט לוי יצחק על התורה
45..... נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח
186..... נביאים וכתובים
197..... עין יעקב - מסכת ברכות
243..... נקודה משיחת קודש מעובדת
244..... חומש לקריאה בציבור
251..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש
252..... ביאורים לפרקי אבות - פרק ה'
254..... לוח זמנים
255..... סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה והתהלכתי בתוכם גו'
ש"פ בחוקות, מבה"ח סיון, ה'תשל"ג..... 5

התוועדויות

- שיחת ש"פ בחוקות, מבה"ח סיון, ה'תשל"ג..... 15

לקוטי שיחות

- פרשת בהר-בחוקות, כרך כב..... 32
פרשת בחוקות, כרך כב..... 37

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- 46..... חומש יומי - פרשת בחוקות
64..... לוח לתהלים היומי
65..... תניא יומי
78..... לוח 'היום יום'

רמב"ם

- 81..... הלכה יומית לעיון ברמב"ם
85..... שלושה פרקים ליום
131..... פרק אחד ליום
155..... ספר המצוות
158..... מסכת סוטה לימי ספירת העומר

לימוד מודולק לפי ימים

- 188..... משניות עם ביאור קהתי - מסכת סוטה
198..... גמרא עם ביאור - מסכת בבא מציעא
227..... שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 נאמר בפרשת השבוע, פרשת בחוקותי, שהקדוש ברוך הוא מבטיח לבני
2 ישראל, ברכות אם ילכו בחוקותיו וילמדו את התורה ויקימו את המצוות,
3 ואחת הברכות היא:
4 **וְהִתְּהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם גּוֹ' וְאוֹלָף אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוֹת!**¹ (ופירש רש"י:
5 "קוממיות – בקומה זקופה"). הַנְּה
6 פְּסוּק זֶה בָּא לְאַחֲרֵי מַה
7 שֶׁכָּתוּב בְּפֶסוּק שֶׁלִּפְנֵי זֶה²
8 הַקּוֹדֵם לִפְסוּק זֶה וְנִתְּתִי מִשְׁפָּנִי
9 בְּתוֹכְכֶם, וּמִזֶּה שְׁלֹאחַר הַהִבְטָחָה
10 הַזֶּה בָּאָה הַהִבְטָחָה 'וְהִתְּהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם
11 וְאוֹלָף אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוֹת' מוֹבָן שֶׁמָּה
12 שֶׁנֶּאֱמָר בְּפֶסוּק הַקּוֹדֵם וְנִתְּתִי
13 מִשְׁפָּנִי בְּתוֹכְכֶם, אֵינֶן זֶה
14 תְּכִלִּית הָעֵלְיוֹי עֲדִיין, כִּי אִם
15 הַדְּבַר הִיא וְתְּכִלִּית הָעֵלְיוֹי, לֹא
16 הִיא צוּרָה לְהוֹסִיף עַל כֵּךְ בְּרַכָּה
17 וְהַבְטָחָה נוֹסֶפֶת וְלִכְּנֹן כִּיֹּן שׁוֹנֵתִי
18 מִשְׁכֵּנִי בְּתוֹכְכֶם' אֵינֶנוּ תְּכִלִּית הָעֵלְיוֹי,
19 לְכֹן מוֹסִיף לְאַחֲרֵי זֶה עֲנִין
20 נֶעֱלָה יוֹתֵר, וְהִתְּהַלַּכְתִּי
21 בְּתוֹכְכֶם גּוֹ'. וְצָרִיף לְהַבִּין³,
22 אֵיךְ אֶפְשָׁר לֹמַר אֵיךְ יִתְּכֹן
23 שְׁעֲנִין וְהִתְּהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם
24 גּוֹ', שֶׁהוּא עֲנִין הַהִלִּיכָה וְשִׁיךְ
25 לְמִצַּב אַרְעִיּוֹת וְחוֹסֵר קְבִיעוּת, כְּפִי
26 שִׁוּסוֹבֵר מִיָּד, הוּא נֶעֱלָה יוֹתֵר
27 מֵעֲנִין וְנִתְּתִי מִשְׁפָּנִי בְּתוֹכְכֶם,
28 וְהָרִי יָדוּעַ שְׁעֲנִין הַהִלִּיכָה
29 הַשְּׂרָאָת הַשְּׁכִינָה לְמַטָּה בְּאוֹפֵן שֶׁל
30 'הִלִּיכָה' הִנֵּה בְּמִשְׁפָּן דְּוָקָא,
31 כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב⁴ בְּסִפְרָא שְׁמוּאֵל בִּיחֹס
32 לְהַשְּׂרָאָת הַשְּׁכִינָה לְמַטָּה בְּתוֹכָהּ
33 שֶׁלִּפְנֵי בְּנֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַקְּבוּעַ
34 וְאֵהִיָּה מִתְּהַלֵּף בְּאוֹהֵל
35 וּבְמִשְׁפָּן, שֶׁהִנֵּה הַמִּשְׁכָּן דִּירַת
36 עֲרָאִי (לְמַטָּה וְזוֹ הַשְּׂרָאָת הַשְּׁכִינָה
37 בְּדוֹגָה נִמְכָּה יוֹתֵר מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ
38 שֶׁהִנֵּה דִירַת קְבָע), וְאֵילּוֹי מַה

בס"ד. ש"פ בחוקותי, מבה"ח

סיון, ה'תשל"ג

(הנחה בלתי מוגה)

- 1 **וְהִתְּהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם גּוֹ' וְאוֹלָף אֶתְכֶם**
2 **קוֹמְמִיּוֹת!** הַנְּה פְּסוּק זֶה בָּא
3 לְאַחֲרֵי מַה שֶׁכָּתוּב בְּפֶסוּק שֶׁלִּפְנֵי זֶה² וְנִתְּתִי
4 מִשְׁפָּנִי בְּתוֹכְכֶם, וּמִזֶּה מוֹבָן שֶׁמָּה שֶׁנֶּאֱמָר וְנִתְּתִי
5 מִשְׁפָּנִי בְּתוֹכְכֶם, אֵינֶן זֶה תְּכִלִּית הָעֵלְיוֹי עֲדִיין,
6 וְלִכְּנֹן מוֹסִיף לְאַחֲרֵי זֶה עֲנִין נֶעֱלָה יוֹתֵר,
7 וְהִתְּהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם גּוֹ'. וְצָרִיף לְהַבִּין³, אֵיךְ
8 אֶפְשָׁר לֹמַר שְׁעֲנִין וְהִתְּהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם גּוֹ',
9 שֶׁהוּא עֲנִין הַהִלִּיכָה, הוּא נֶעֱלָה יוֹתֵר מֵעֲנִין
10 וְנִתְּתִי מִשְׁפָּנִי בְּתוֹכְכֶם, וְהָרִי יָדוּעַ שְׁעֲנִין
11 הַהִלִּיכָה הִנֵּה בְּמִשְׁפָּן דְּוָקָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב⁴ וְאֵהִיָּה
12 מִתְּהַלֵּף בְּאוֹהֵל וּבְמִשְׁפָּן, שֶׁהִנֵּה דִירַת עֲרָאִי
13 (לְמַטָּה מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהִנֵּה דִירַת קְבָע), וְאֵילּוֹ
14 מַה שֶׁכָּתוּב וְנִתְּתִי מִשְׁפָּנִי בְּתוֹכְכֶם, קָאִי עַל בֵּית
15 הַמִּקְדָּשׁ (כְּמוֹבּוֹאֵר בְּתוֹרַת פְּהִנִּים וְהוּבָא בְּפִירוּשׁ
16 רִש"י. וּמוֹכְרָח בְּפִשְׁטוּת הַפְּתוּבִים, שֶׁהָרִי
17 הַדִּיבּוּר וְנִתְּתִי מִשְׁפָּנִי בְּתוֹכְכֶם (שֶׁנֶּאֱמָר בְּסִפְרָא
18 וַיִּקְרָא) הִנֵּה בְּאוֹהֵל מוֹעֵד, וְכִיֹּן שֶׁנֶּאֱמָר וְנִתְּתִי
19 בְּלִשׁוֹן עֲתִיד, הָרִי מוֹכְרָח דְּקָאִי עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
20 שִׁיְהִיָּה לְאַחֲרֵי זֶה), דִּירַת קְבָע, וְאֵפִי כֵּן אוֹמְרִים שְׁעֲדִיין אֵינֶן זֶה תְּכִלִּית
21 הָעֵלְיוֹי, וְלִכְּנֹן מוֹסִיף לְאַחֲרֵי זֶה עֲנִין נֶעֱלָה יוֹתֵר, וְהִתְּהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם גּוֹ'.
22 **וְהַנְּה** מַה שֶׁכָּתוּב וְהִתְּהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם קְשׁוּר וּבָא בְּהִמְשָׁף לְמַה שֶׁנֶּאֱמָר לְפָנֵי
23 זֶה⁵ בְּחֻקְתִּי תִלְכוּ, וְהִינֵנוּ, שְׁעַל יְדֵי הָעֲבוּדָה לְמַטָּה בְּאוֹפֵן דְּתִלְכוּ,
24 נַעֲשִׂית הַהִמְשָׁכָה מְלַמְעֵלָה בְּאוֹפֵן דְּהִתְּהַלַּכְתִּי (שֶׁהָרִי יָדוּעַ שְׁכָל הָעֲנִינִים

(1) פרשתנו כו, יב"ג. (2) פסוק יא. (3) ראה גם פלח הרמון פרשתנו ע' תעו. (4) שמואל-ב ז, ו. שהש"ר פ"א, טז (ג). (5) פרשתנו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הַעֲנִינִים שְׁנַמְשְׁכִים וּמַתְגַּלִּים מִלְמַעְלָה לְמַטָּה הֵם בְּאוֹפֵן שֶׁל
2 מְדָה כְּנֶגֶד מְדָה⁶, כִּהְתַּאֵם לְעִבּוּדֵת הָאָדָם לְמַטָּה וְאֶפִּילּוּ הַעֲנִינִים
3 שְׁנַמְשְׁכִים מִלְמַעְלָה מִצַּד עֲצֻמָּם שְׁלֹא עַל יְדֵי הָאֲתַעְרוּתָא
4 דְּלִתְמָא לֹא כְתוּצָא מִהֲתַעְרוּרוֹת מִלְמַטָּה מִצַּד הָאָדָם, צָרִיף לְהִיּוֹת
5 הַכְּנָה לְזֶה מִצַּד הָאָדָם שִׂיכֵן עֲצֻמוֹ
6 לְהִיּוֹת כְּלֵי קִלְוֹט אֶת הַמְשַׁכָּה
7 מִלְמַעְלָה מִעֵינַי וְדוֹגְמַת הַעֲנִינֵי
8 שְׁנַמְשָׁף מִלְמַעְלָה, וְעַל דִּרְף
9 מֵה שְׁכַתּוֹב בְּדִהְרָ⁷ דְּקִדְשָׁא
10 בְּרִיף הוּא לֹא שְׂרִיָּא אֱלָא
11 בְּאֵתֵר שְׁלִים, שְׂאִין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
12 הוּא שׁוּרָה אֱלָא בְּמִקּוּם שְׁלָם, וְהַמְקוּם
13 שָׁבוּ יֵשׁ הַשְּׂרָאָה וְהַתְּגַלּוֹת אֱלוּקִית,
14 צָרִיךְ לְהִיּוֹת מְקוּם מִתְאִים וְרֹאֵי לִכְךָ
15 וְהִינּוּ, שְׁלֹא אֲחֵרִי שְׁפּוֹעֲלִים
16 לְמַטָּה שְׁיִהְיֶה אֲתֵר שְׁלִים,
17 מְקוּם שְׁלָם, הַרְאִי לְקַבֵּל וּלְהַכִּיל גִּילּוֹי
18 אֱלוּקוֹת, אֲזִי נִמְשָׁף אֲחֵר כְּפֶן
19 מִלְמַעְלָה הַשְּׁלִימוֹת
20 דְּלְמַעְלָה).
21 (וּמְשִׁיךְ וּמְבַאֵר עוֹד בְּנוֹשֵׂא הַהֲלִיכָה
22 עַל פִּי פִּנְיָמוֹת הַעֲנִינִים:)
23 וְיִדְוַע הַדִּיּוּק הַשְּׂאֵלָה בְּמָה
24 שְׁנַאֲמַר כֵּן הַלְשׁוֹן (בְּחֻקֵּי)
25 תְּלַכּוּ דְּקָא⁸, וְלֹא בְּלִשׁוֹן
26 הַרְגִּיל לְגַבֵּי קִיּוּם הַמְצוּוֹת
27 הַתְּקָרָאוֹת חוּקִים, לְשׁוֹן שְׁמִירָה
28 וְעֵשְׂיָה וְכוּ' וְצָרִיךְ בִּיאוֹר מֵה טַעַם
29 הַדְּבָר.
30 וְגַם יֵשׁ דִּיּוּק נֹסֵף בְּפִסְקוֹ זֶה, מֵהוּ
31 אֲמָרוּ מֵה הַכּוּוּנָה בְּכַךְ שֶׁהַכְּתוּב
32 אוֹמֵר תְּלַכּוּ בְּלִשׁוֹן רַבִּים,
33 דְּלִכְאוּרָה הִיָּה יְכוּל לֹמַר
34 עֲנִינֵי זֶה שֶׁל הַלִּיכָה בְּחֻקוֹת הַתּוֹרָה
35 בְּלִשׁוֹן יְחִיד, וְכִמּוֹ בְּכַמָּה
36 צִיּוּיִים שְׁנַאֲמָרוּ בְּמִתַּן תּוֹרָה
37 בְּלִשׁוֹן יְחִיד, כִּמוֹ 'אֲנִי ה' אֱלֹקֶיךָ'
38 בְּפִסְקוֹ הַפּוֹתָא אֶת עֲשֵׂרֵת הַדְּבָרוֹת אֶף עַל פִּי שְׁהַפְּוֹנָה בְּזֶה הִיָּתָה

לְכָל יִשְׂרָאֵל, וְאֵילּוּ פֶּאֶן נֶאֱמַר תְּלַכּוּ בְּלִשׁוֹן רַבִּים, שְׁמוּרָה
עַל שְׁנֵי מִינֵי הִילּוּף שְׁנֵי אוֹפְנִים בְּעֵינַי הַהֲלִיכָה. וְכִינֵן שְׁעִנְיָן זֶה
שֶׁל הַלִּיכָה בְּשְׁנֵי אוֹפְנִים מִצַּד הָאָדָם הוּא הַכְּנָה לְהַמְשָׁכָה מִלְמַעְלָה
בְּעֵינַי שֶׁהוּא לְפַחּוֹת מִעֵין וְדוּגְמָא לְעֵינַי זֶה כְּפִי שֶׁהוּא לְמַעְלָה, הִנֵּה גַם
שָׁם גַּם בְּהַמְשַׁכָּה מִלְמַעְלָה שְׁעִינָה
הוּא 'הַלִּיכָה' נֶאֱמַר וְהַתְּהַלְכָתִי,
לְשׁוֹן רַבִּים, שְׁמוּרָה עַל שְׁנֵי
מִינֵי הִילּוּף⁹ וְכִפִּי יוֹסִיבֵר לְהֵלֵן.
וְלִכְּזֶה גַם בְּסִיּוּם הַעֲנִינֵי נֶאֱמַר
וְאוֹלֵף אֲתַכֶּם קוּמְמִיּוֹת¹⁰,
שְׂתִי קוּמוֹת¹¹ כְּדַבְּרֵי הַגְּמָרָא
"וְאוֹלֵךְ אַתְּכֶם קוּמְמִיּוֹת, רַבִּי מֵאִיר
אוֹמֵר מֵאִתִּים אִמָּה כְּשֵׁתִי קוּמוֹת שֶׁל
אָדָם הַרְאִשׁוֹן" וּפִירֵשׁ רַש"י: "קוּמְמִיּוֹת
– שְׁתֵי קוּמוֹת, שְׁנֵי מִמִּינֵי דְרִישׁ", וְכִפִּי
שִׁיבּוּרָא עוֹד לְהֵלֵן.
(ב) וּבִיאוֹר הַעֲנִינֵי, דְּהִנֵּה
בְּכָלִלוֹת עִבּוּדֵת ה' שֶׁל הָאָדָם
יִשְׁנָם שְׁנֵי הָאֲפָנִים שְׁתֵי דְרִכִּים
בְּהַתְּקַרְבוֹת הָאָדָם לְאֱלוּקוֹת
דְּהַמְשָׁכָה שֶׁל הָאֱלוּקוֹת מִלְמַעְלָה
אֶל הָאָדָם לְמַטָּה וְהַעֲלָאָה
הַהֲתַעַלּוֹת שֶׁל הָאָדָם מִלְמַטָּה
לְהַתְּקַרֵּב אֶל הָאֱלוּקוֹת לְמַעְלָה⁹.
וְשְׁנֵי הָאוֹפְנִים קִיּוּמִים וְהִינּוּ,
שְׁבַתְחֻלָּה בְּשִׁלֵּב הַרְאִשׁוֹן
וְהַתְּחַלְתִּי שֶׁל עִבּוּדֵת ה' בְּאָה
הַהַמְשָׁכָה שֶׁל הָאֱלוּקוֹת
מִלְמַעְלָה, שְׁהֵרִי גַם אֶפִּילוּ
כְּאֲשֶׁר הַעִבּוּדָה שֶׁל הָאָדָם
מִלְמַטָּה הִיא בְּכַח עֲצֻמוֹ, וְלֹא
כְּתוּצָא מִהֲתַעְרוּרוֹת מִלְמַעְלָה, גַּם אוֹ
צָרִיף הָאָדָם עֲזָר וְסִיּוּעַ לְזֶה
מִלְמַעְלָה, וְכִמּוֹ שְׁנַאֲמַר¹²
בְּאִיּוֹב מִי הַקְּדִימִנִי וְאֲשַׁלֵּם
כֹּל הַשָּׁמַיִם לִי הוּא, וְכַדְּבָרֵי הַמְּדַרְשׁ עַל
כְּתוּב זֶה: "אִמֵּר רַבִּי יְרִמְיָה בֶן רַבִּי
אֲלַעֲזָר: עֲתִידָה בַת קוֹל לְהִיּוֹת מְפּוּצָצָת בְּרֹאשׁ הַהֵרִים, וְאוֹמֵר כֹּל מִי שֶׁפָּעַל

שם, ג. 6) ראה סנהדרין צ, סע"א. 7) ח"ג צ, ב. 8) ראה לקו"ת ריש פרשתנו. אוה"ת שם (ע' תרלד). 9) ראה ד"ה והתהלכתי בתוכם במאמרי אדה"ז: הנחות הר"פ ע' קנז; תקס"ט ע' קלא ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי פרשתנו ע' תשפו ואילך. אוה"ת פרשתנו ע' תרמ. ע' תרנד. ע' תרעה. ד"ה הנ"ל תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט ס"ע קצד ואילך), תשי"א; תשכ"ב (סה"מ תשי"א ע' פב ואילך; תשכ"ב ע' רנד ואילך). 10) שם, יג. 11) ראה ב"ב עה, א. סנהדרין ק, א. חדא"ג מהרש"א לב"ב שם. וראה אוה"ת פרשתנו ע' תרנג. ע' תערב ואילך. 12) איוב מא, ג. וראה ויק"ר פכ"ז, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 עם אל – יבוא ויטול שכרו, הדא הוא דכתיב כעת יאמר ליעקב ולישראל מה
2 פעל אל. רוח הקודש אומרת מי הקדימני ואשלם – מי קלס לפני עד שלא
3 נתתי לו נשמה?, מי מל לשמי עד שלא נתתי לו בן זכר?, מי עשה לי מעקה
4 עד שלא נתתי לו גג?, מי עשה לי מזווה עד שלא נתתי לו בית?, מי עשה
5 לי סוכה עד שלא נתתי לו מקום?, מי
6 עשה לי לולב עד שלא נתתי לו דמים?,
7 מי עשה לי ציצית עד שלא נתתי לו
8 טלית?, מי הפריש לפני פאה עד שלא
9 נתתי לו שדה?, מי הפריש לי תרומה
10 עד שלא נתתי לו גורן?, מי הפריש
11 לפני חלה עד שלא נתתי לו עיסה?, מי
12 הפריש לפני קרבן עד שלא נתתי לו
13 בהמה?...”
- 14 והנה, המשכה זו שהאלוקות
15 באה ונמשכת מלמעלה למטה היא
16 מדרגה גבוהה ביותר מלמעלה
17 מעלה שאין למעלה הימנה,
18 דהיינו שורש ומקור שהוא
19 למעלה מגדר מקום, ואינו
20 מוגדר במקום וענין מסוים אלא נעלה
21 מכל הגדרה ונמשכת עד למטה
22 מטה תחתון ונחות שאין יותר
23 למטה הימנו, למטה מגדר
24 מקום, יותר נחות מהדרגות והענינים
25 שמוגדרים בגדרי המקום שהרי
26 מקום הוא הגימטריא של
27 שם הוי' (י' פעמים י', ה'
28 פעמים ה' וכו', כמובא בתקוני
29 זוהר, י' עשר פעמים – מאה, ה' חמש
30 פעמים – עשרים וחמש, ו' שש פעמים
31 – שלושים ושש, ה' חמש פעמים –
32 עשרים וחמש, בגימטריא 'מקום')¹³,
33 ולכן נקרא הקב"ה בשם
34 מקום¹⁴, ומזה מענין 'מקום' כפי
35 שהוא למעלה באלוקות נשתלשל
36 על ידי ירדת הדברים ירדות רבות
37 מדרגה לדרגה ענין המקום גם
38 למטה כו' כפי שהמושג מקום הוא במציאות הגשמית התחתונה, וזהו גדר
39 וענין המקום כפי שהוא בעולם הזה. אף הקליפות שהם בניגוד
40 לאלקות, ומכסות ומסתירות על האלוקות כמו קליפה המכסה על הפרי
41 הרי הם למטה מגדר מקום והם ענין נחות יותר מכללות המציאות
- הגשמית, המוגדרת בגדרי המקום, שאינה מנגדת לקדושה ואלוקות. וזהו
שההמשכה דלמעלה ששורשה ומקורה באלוקות הוא למעלה מעלה
ביותר נמשכת עד למקום הקליפות, שהם למטה מגדר
מקום, כדלקמן.
- ג) ובהקדים ששני הענינים
דהמשכה של אור אלוקי
מלמעלה למטה והעלאה
התעלות של האדם והתקרבות
לאלוקות מלמטה למעלה ישנם
גם בתורה שגם בתורה יש המשכה
מלמעלה למטה והעלאה מלמטה
למעלה, שהרי התורה מצד
עצמה נמשכת ובאה מלמעלה,
משרשה ומקורה באלוקות ואפילו
לאחרי שירדה למטה ונחלבה
לעסוק בעניני העולם הזה הגשמי הרי
היא התורה נשאת דבר הוי'
ממש, כמו שנאמר¹⁵ בנבואת
ירמיהו הלאו כה דברי פאש,
והינו שגם לאחר הירדה מלמעלה
למטה, התורה נשאת ענין שלמעלה
ממציאות העולם, ולאחרי זה
צריך האדם שהוא נשמה בנוף
בעולם הזה למטה ללמוד התורה,
שזוהי עבודה שהיא מלמטה
למעלה. ובכללות הרי זה שני
הענינים הללו בתורה, מלמעלה למטה
ומלמטה למעלה, החילוק ההבדל
בין תורה שבכתב לתורה
שבפיה, שתורה שבכתב
באה באופן דלמעלה
למטה, שלכן מאחר התורה
שבכתב באה למטה כמו שהיא למעלה
אין אדם יכול להוסיף או
לגרוע בה ואין אפשרות לשנות
בתורה שבכתב מאומה, כמו
שכתוב¹⁶ בתורה לא תוסיפו
גו' ולא תגרעו גו', והיינו, שזהו ענין שלא ניתן לא נמסר
בידי האדם לפעול בו איזה דבר, לפי שהוא נמשך
מלמעלה למטה וגם כשירד למטה נשאר כפי שהיה למעלה. מה
שאין בן בתורה שבפיה, הרי ידוע שכל אחד מישראל

(13) תקו"ז תכ"ו (עא, ב). תמ"ב (פא, ב ואילך). פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) ערך מקום. אוה"ת פרשתנו ע' תרעו.

(14) ראה ב"ר פס"ח, ט. אוה"ת נ"ך ח"א ע' תב ואילך. (15) ירמ"י כג, כט. וראה ברכות כב, א. (16) ואתחנן ד, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 יש לו חלק בתורה שצריך לחדש בו¹⁷ (כדברי רבינו הזקן
 2 בהלכות תלמוד תורה, שלאחר שהאדם יגדיל בחכמת התורה, עליו לעיין
 3 ולפלו "לחדש חידושי הלכות רבות לפי רוחב שיש בלבו וישוב דעתו").
 4 שהוא ענין האמור בוהר לאפשא לה¹⁸, שהאדם צריך להרבות את
 5 התורה, להוסיף בה ויהינינו,
 6 שענינה של תורה שבעל פה¹⁷, שהוא ענין לאפשא לה¹⁸, ויהינינו, שענינה
 7 הוא שהאדם צריך לפעול בה¹⁷ של תורה שבעל פה הוא שהאדם צריך לפעול
 8 התעלות מלמטה למעלה.
 9 ובפרטיות יותר, לענין זה
 10 שהתורה היא הן מלמעלה למטה והן
 11 מלמטה למעלה ישנו ביטוי נוסף, והנה
 12 בכל אחד משני הענינים
 13 התורה שבכתב ותורה שבעל
 14 פה גופא עצמם יש שני הקוין
 15 דמלמעלה למטה ומלמטה
 16 למעלה, שגם בתורה שבכתב
 17 על אף שעיקרה הוא מלמעלה למטה
 18 והאדם אינו יכול לשנות בה מאומה,
 19 כאמור, בכל זאת ישנו הענין
 20 שהאדם יכול להוסיף בה
 21 בתורה שבכתב על ידי עבודתו
 22 (זו פעולה בדרך של מלמטה
 23 למעלה), וגם בתורה שבעל
 24 פה על אף שעיקרה מלמטה למעלה
 25 והאדם יכול לחדש בה ולהוסיף בה,
 26 בכל זאת גם בתורה שבעל-פה ישנו
 27 ענין שהוא למעלה מפעולת
 28 האדם (מלמעלה למטה), כפי
 29 שממשיך ומבאר. והנה, בתורה
 30 שבכתב, הרי מלבד הענין
 31 דלא תוסיפו ולא תגרעו,
 32 שמצד זה תורה שבכתב היא מלמעלה
 33 למטה כי האדם אינו רשאי להוסיף בה
 34 או לגרוע ממנה, יש בזה גם
 35 הענין שכל מה שתלמיד
 36 ותיק עתיד לחדש נאמר
 37 למשה בסיני¹⁹, כדברי חכמינו
 38 ז"ל דקאי שמכוון, מאמר זה אודות
 39 יכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש
 40 גם על מה שמחדש בפירושי

תורה שבכתב בסוד רמז דרוש יכולים להיות
 חידושים רבים ואפילו בפשט הכתובים שבו לכאורה לא יכולים
 להיות חידושים רבים, גם בו אפשר לחדש, וכמו שבכתב הרשב"ם²⁰
 שהודה לו רש"י שאילו היה לו פנאי היה צריך לעשות
 פירושים אחרים לפי
 הפשטות המתחדשים בכל
 יום נמצא הרי שגם בדרך הפשט
 יכולים להיות חידושים. וכמו בן
 גם בתורה שבעל פה,
 שמלבד הענין דכל מה
 שתלמיד ותיק עתיד לחדש,
 שהוא דבר התלוי באדם, מלמטה
 למעלה, יש בתורה שבעל-פה גם
 ענין שאינו בידי אדם, שאינו
 יכול לשנות בו כלום, שזהו
 הענין דטעה בדבר משנה
 חזו"ר²¹ (וכמו שכתב הרמב"ם
 בהלכות סנהדרין: "כל דין שדן דיני
 ממונות וטעה, אם טעה בדברים
 הגלויים והידועים כגון דיני המפורשין
 במשנה או בגמרא חזו"ר ומחזירין
 הדבר כשהיה ודין בו הכלה"),
 ולאחר חתימת המשנה נעשה
 כן גם אצל האמוראים לגבי
 המשניות, שאם אמורא טעה ופסק
 הלכה בניגוד לדברי המשנה, פסק דינו
 בטל ולאחר חתימת התלמוד
 נעשה כן גם אצל הגאונים
 שהיו ברור שאחרי האמוראים לגבי
 הגמרא, וכן הוא לגבי
 הבאים אחריהם, כמבואר
 בהלכות תלמוד תורה
 לאדמו"ר הזקן²² ההגדרה
 בכל הענינים שנושבים
 בכלל משנה, ואם כן, יש גם
 בתורה שבעל פה מה
 שנמשך מלמעלה, ואין
 האדם יכול לפעול בו איזה
 דבר ולשנות בו שניו כלשהו.
 ובקבלות יותר חלוקת הענינים

(17) ה' ת"ת לאדה"ז פ"ב ס"ב. תניא אגה"ק סכ"ו (קמה, א). (18) זהר ח"א יב, ב. (19) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמו"ר רפמ"ו. לקו"ש חיי"ט ע' 252. וש"נ. (20) ר"פ וישב. (21) כתובות פד, ב. רמב"ם הל' סנהדרין פ"ו ה"א. טוש"ע חו"מ סכ"ה ס"א. (22) פ"ב ס"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 למלעלה למטה ומלמטה למעלה כפי שהם בתורה בפרטיות, כמבואר לעיל,
 2 הנה באופן כללי הוא החילוק בין תורה למצוות²³, תורה היא
 3 המשכה שבאה מלמעלה למטה מהקדוש ברוך הוא לעולם, מה
 4 שאין פן מצוות הרי כל ענינם הוא עבודת ה' של מעשי
 5 האדם (מלמטה למעלה).
 6 ובקלות יותר באופן יותר כללי
 7 הרי זה החלוקה האמורה בין
 8 מלמעלה למטה למלמטה למעלה
 9 החילוק בין תורה ומצוות
 10 לעולם, שתורה ומצוות ניתנו
 11 מלמעלה למטה, מה שאין פן
 12 העולם שבו צריך להיות
 13 עבודת האדם להעלותו את
 14 העולם ולרומם אותו מלמטה
 15 למעלה, על ידי עבודת ה' שהיא
 16 בדוגמת לשון הכתוב אודות החלום
 17 של יעקב אבינו סולם מצב ארצה
 18 וראשו מגיע השמימה²⁴ וכך
 19 עבודת האדם היא מלמטה, מהארץ
 20 (העולם הזה התחתון), למעלה אל
 21 השמים (עולמות עליונים).
 22 (ד) והנה תכלית הכונה והמטרה
 23 של נתינת התורה היא למטה
 24 דוקא, שלכן לא ניתנה
 25 התורה למלאכים שאמרו
 26 תנה הודף על השמים²⁵,
 27 וכפי שהשיב משה
 28 למלאכים, למצרים ירדתם
 29 כו' יצר הרע יש ביניכם²⁶
 30 (כמסופר בגמרא: "בשעה שעלה משה
 31 למרום, אמרו מלאכי השרת לפני
 32 הקדוש ברוך הוא: ריבוננו של עולם,
 33 מה לילוד אשה בינינו? אמר להן:
 34 לקבל תורה בא. אמרו לפניו: חמודה
 35 גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים
 36 וארבעה דורות קודם שנברא העולם, אתה מבקש לינתה לבשר ודם, מה אנוש
 37 כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו, ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר
 38 תנה הודף על השמים? אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: החזיר להן
 39 תשובה... אמר לפניו: ריבוננו של עולם, תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה,
- אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים. אמר להן: למצרים ירדתם,
 לפרעה השתעבדתם, תורה למה תהא לכם?...? יצר הרע יש ביניכם? מיד הודו
 לו להקדוש-ברוך-הוא..."), והינינו לפי שתכלית הכונה והמטרה של
 נתינת התורה היא לירד למטה לברך לתקן ולזכך את העולם,
 ועד שיירדה התורה גם
 למצרים כדי לפעול ולשנות
 (איבערמאכן לחולל שינוי
 ומהפך) גם את הענין דמצרים,
 שהוא התוכן והרעיון של מצרים
 ענין כלשון הכתוב ביחזקאל, לי
 יאורי ואני עשיתיני²⁷ שוו
 כפירה בקדוש ברוך הוא לגמרי
 (למטה יותר וזה דבר נחות יותר
 מהענין של עובדי עבודה-זרה
 שעובדים אלילים, אבל דקרו ליה
 אלקא דאלקא²⁸ אבל קוראים
 לקדוש ברוך הוא אלוקי האלוקים)
 שאמר פרעה, שתחת
 שליטתו היתה ארץ מצרים,
 ועד שהיה מושל בכיפה²⁹.
 וכן הוא בענין יצר הרע יש
 ביניכם, שאמר משה רבינו
 למלאכים, שלכן יש לתת את התורה
 דוקא לבני ישראל שהוא היצר הרע
 ענין תחתון ביותר, דאף
 שאמרו רז"ל³⁰ בגמרא ששטן
 ופנינה לשם שמים נתפוננו
 השטן שקטרג על איוב ופנינה שהציקה
 לחנה אימו של שמואל הנביא, לשם
 שמים נתכוונו. השטן, כיון שראה
 שדעתו של הקדוש ברוך הוא נוטה
 אחר איוב ומשבח אותו, אמר, חס'
 ושלוס ישכח את אבתו של אברהם,
 ופנינה שנאמר וכעסתה צרתה גם כעס
 בעבור הרעימה, שהציקה לחנה כדי
 שתצטער ותתפלל לבן, הרי זה רק בפרשו של היצר הרע
 למעלה³¹, מה שאין פן כפי שיצר הרע ירד למטה הרי
 הוא ענין שמנגד לאלקות כו' (וכמו הענין דארץ מצרים
 כנזכר לעיל שמצרים כפי שהיא למטה, כמלכות פרעה, היא בכפירה

(23) ראה תו"א מקץ מב, ג. ובכ"מ. 24) לשון הכתוב – ויצא כח, יב. 25) תהלים ת, ב. וראה שבת פח, ב. 26) שבת שם.
 (27) יחזקאל כט, ג. וראה מקומות שצויינו בהערה הבאה. 28) סוף מנחות. וראה מאמרי אדה"ז נביאים ח"א ע' מג ואילך.
 ועם הגהות – אוה"ת נ"ך ח"ב ע' תשסז ואילך. לקו"ש חכ"א ע' 40 ואילך. 29) מכילתא בשלח יד, ה. זח"ב ו, א. 30) ב"ב
 טז, א. 31) ראה לקו"ת חוקת סב, רע"א. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 והתנגדות (אלוקות). **וְדוֹקָא לְשֵׁם** למקום התחתון של מצרים ויצר הרע
2 **יְרֵדָה הַתּוֹרָה, שְׂזוּהֵי יְרִידָה לְמָקוֹם תַּחְתּוֹן** ביותר עד **שְׂאִין**
3 **לְמִטָּה הֵימְנוּ³²**, וְעַד שְׂזוּהוּ לְמִטָּה אֶפִּילוּ מִגְּדָר מָקוֹם, שזו
4 ירידה גדולה ביותר, כי כללות גדר המקום הוא הגבלה והגדרה ששייכת
5 מציאות גשמית מוגבלת וזו ירידה
6 למטה מגדר המקום ו**יְכַמוּ** 1 **כְּנֹזְכָר לְעִיל)**. **וְדוֹקָא לְשֵׁם יְרֵדָה הַתּוֹרָה, שְׂזוּהֵי**
7 **שְׂנַתְבָּאָר לְעִיל שְׂמָקוֹם הוּא** 2 **יְרִידָה לְמָקוֹם תַּחְתּוֹן שְׂאִין לְמִטָּה הֵימְנוּ³²**, וְעַד
8 **הַגִּימְטְרִיא שֶׁל שֵׁם הַרְוִי'** 3 **שְׂזוּהוּ לְמִטָּה אֶפִּילוּ מִגְּדָר מָקוֹם, וְכַמוֹ שְׂנַתְבָּאָר**
9 **וְהַגֵּם שְׂזוּהוּ רַק גִּימְטְרִיא,** 4 **לְעִיל שְׂמָקוֹם הוּא הַגִּימְטְרִיא שֶׁל שֵׁם הַרְוִי'**
10 **וְרַק עַל יְדֵי כְּפָל,** 5 **וְהַגֵּם שְׂזוּהוּ רַק גִּימְטְרִיא, וְרַק עַל יְדֵי כְּפָל,**
11 היא לא הערך המספרי של המילה
12 עצמה אלא דוקא על ידי כפל, כאמור
13 לעיל, **שְׂכָל זֶה מוֹרָה שְׂזוּהוּ** 7 **וְהַשְׂתַּלְשְׁלוֹת, כְּמִבּוֹאָר בְּשַׁעַר הַיְחוד**
14 השייכות של שם הוי' למושג המקום
15 **עַל יְדֵי צִמְצוּמִים** 9 **שֵׁיכּוֹת לְשֵׁם הַרְוִי'**. **מָה שְׂאִין בֶּן בְּנוֹגַע לְמִצְרַיִם**
16 **וְהַשְׂתַּלְשְׁלוֹת, כְּמִבּוֹאָר בְּשַׁעַר** 10 **וְיֵצֵר הָרַע, הִנֵּה בֵּינֵן שֵׁהֵם מְנַגְדִּים לְאַלְקוֹת, הָרִי**
17 **הַיְחוד וְהָאֵמּוּנָה³³** שבספר
18 התניא (זה לשונו: "שיוורד החיות
19 ומשתלשל ממדרגה למדרגה פחותה
20 ממנה על ידי חילופים ותמורות
21 האותיות וגימטריאות שהן חשבון
22 האותיות עד שיוכל להתצמצם
23 ולהתלבש ולהתהוות ממנו נברא
24 פרטי"), **מִכָּל מָקוֹם, יֵשׁ לוֹ** 24
25 **לְמוֹשֵׁג הַמָּקוֹם עַל כָּל פָּנִים אֵיזָה** 25
26 **שֵׁיכּוֹת לְשֵׁם הַרְוִי'**, **מָה** 26
27 **שְׂאִין בֶּן בְּנוֹגַע לְמִצְרַיִם וְיֵצֵר** 27
28 **הָרַע, הִנֵּה בֵּינֵן שֵׁהֵם מְנַגְדִּים** 28
29 **לְאַלְקוֹת, כְּמִבּוֹאָר לְעִיל הָרִי הֵם** 29
30 **לְמִטָּה אֶפִּילוּ מִגְּדָר מָקוֹם** 30
31 **כְּפִשׁוּטוֹ. וְאִף עַל פִּי כֵן** 31
32 **נִמְשָׁכָה הַתּוֹרָה גַּם לְעִנְיָנִים** 32
33 **נְחוּתִים אֱלוֹ, כְּדִי לְבָרֵר וּלְתַקֵּן** 33
34 **וּלְזַכֵּן אוֹתָם, שְׂדוֹקָא עַל יְדֵי** 34
35 **זֶה שֶׁמִּתְקַנֵּם וּמְבַרְרִים אֶת הַדְּבָרִים** 35
36 **הַנְּחוּתִים בִּיחֹד בִּיחֹד נִשְׁלָמָה הַפְּנוּנָה** 36
37 **דְּנִתְיַת הַתּוֹרָה.** 37
38 **וְעִנְיָן זֶה שֶׁהַתּוֹרָה יוֹרֵד לְמִטָּה** 38
39 **בִּיחֹד וּפּוֹעֵלֵת אֶת בִּירוֹד הָעוֹלָם** 39
40 **נִעֲשֶׂה נִפְעַל עַל יְדֵי שֶׁהַתּוֹרָה** 40

(32) לשון התניא רפ"ו (מה, ב). (33) פ"א. (34) ראה מדרש תהלים צ, ד. ב"ר פ"ח, ב. תנחומא וישב ד ויש"נ. זח"ב מט, ב. (35) משלי ח, ל. (36) מלאכי ג, ו. (37) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' תקו ואילך. אוה"ת שה"ש ח"ב ע' תשו ואילך. סה"מ תרס"ה ע' עג [ע' קח]. המשך תער"ב פקפ"ג (ח"א ע' שעד [ח"ב ע' תקיד]). ד"ה אלפיים שנה דיום ב' דחה"ש

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 רנ"ל³⁸ בגמרא שְׁדוֹד נַעַנְשׁ עַל שְׁקָרָא דְּבָרֵי תוֹרָה בְּשֵׁם
 2 זְמִירוֹת, בְּאֶמְרוּ כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב בְּתַהֲלִים זְמִירוֹת הָיוּ לִי חֲקִידָה
 3 גו'³⁹, דוד המלך אמר על התורה 'זמירות היו לי חוקך בבית מגורי' ואמרו
 4 חכמינו ז"ל שנענש על זה (ובעת שהובילו את ארון הקודש, שכח על המצוה
 5 לשאת את הארון בכתף ונשא אותו על
 6 עגלה) ומבואר על כך בחסידות שדוד
 7 נענש על שקרא לתורה בשם 'זמירות',
 8 כי אמנם יש בחינה בתורה שהיא
 9 'זמירות' (והיא התורה כפי ששייכת
 10 לעולם, אבל יש בחינה בתורה
 11 שלמעלה מזה, בחינת 'שיר', הנעלית
 12 באין ערוך, כִּי, אָף עַל פִּי
 13 שֶׁהֶעֱנִין דְּזְמִירוֹת הָיוּ לִי
 14 חֲקִידָה הוּא הַפְּלֵאָה גְּדוּלָּה
 15 בַּתּוֹרָה, מְפָל מְקוֹם, לֹא זָהוּ
 16 עֵיקַר מַעֲלַת הַתּוֹרָה, כִּי עֵיקַר
 17 מַעֲלָתָהּ הִיא הַמְּשַׁכְּתָה
 18 מִבְּחִינַת וְאֶהְיָ אֶצְלוֹ גו',
 19 בְּנִזְכָּר לְעִיל כִּיצַד דּוֹקָא הַמְּשַׁכְּתָה
 20 הַתּוֹרָה מִמְּקוֹר נַעֲלָה זֶה הִיא הַחֲדִידוֹשׁ
 21 וְהַפְּעוּלָה שֶׁל מִתָּן תּוֹרָה, וְכַמְּבֹאֵר
 22 בְּסֹפֶר הַתְּנַיִן שְׁדוֹד הַמֶּלֶךְ הִיָּה מִזְמֵר
 23 וּמְרַנֵּן בְּשִׁבְחַת הַתּוֹרָה כִּדִּי לְשַׂמַּח אֶת
 24 לְבוֹ בַּעַת צִרְתּוֹ ("בַּעַת מְגוֹרִי", כְּשֶׁהִיָּה
 25 בְּצַרָּה וּבַפְּחָד) וְכוּנְתוֹ הִיָּתָה לִכְךָ שֶׁכֵּל
 26 הָעוֹלָמוֹת תְּלוּיִים בְּדַקְדּוֹק אֶחָד מִדְּבָרֵי
 27 תּוֹרָה (וְכַמְּבֹאֵר בְּאִגְרַת הַתְּשׁוּבָה)
 28 לְרַבְּנוּ הוֹקֵן בַּעֲנִין הַקְּרַבְנוּת, "וְכוּנְדוּעַ
 29 מִמָּה שֶׁכְּתוּב בּוֹהֵר הַקְּדוֹשׁ, מַעֲנִין
 30 עֲלִיּוֹת עוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים בְּאַתְעֵרוֹתָא
 31 לְדַלְתָא בְּהַקְרַבַת עוֹף אֶחָד בֵּן יוֹנָה אוֹ
 32 תוֹר עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ אוֹ קוֹמֵץ מִנְחָה. וְכֵן
 33 הוּא בְּכָל הַמְּצוּת מַעֲשִׂיּוֹת כְּנוֹדַע
 34 מֵהָאֲרִיז"ל") וְאִמְרוּ שֶׁלְּצַעַר הַגִּשְׁמִי שֶׁלוֹ
 35 אֵין תְּפִיסַת מְקוֹם לְעוֹמֵת הַעִיסוֹק
 36 בְּתוֹרָה, אֲבָל נַעַנְשׁ עַל זֶה כִּי מַעֲלָה זוֹ
 37 שֶׁבְּתוֹרָה (הַקְּשׁוּרָה בְּתוֹרָה כְּפִי שֶׁהִיא שִׁיכַת לְעוֹלָמוֹת) הִיא עֲנִין חִיצוֹנִי לְגַבִּי
 38 הַמַּעֲלָה הָאֲמִיתִית וְהַפְּנִימִית שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁלְּמַעֲלָה מֵעוֹלָמוֹת.
 39 ה) וְעַל פִּי הָאֱמֹר שֶׁהַמְּשַׁכְּתָה הַתּוֹרָה מִהַבְּחִינָה הַיּוֹתֵר

עֲלִיוֹנָה הַבְּחִינָה שֶׁלְּמַעֲלָה מֵעוֹלָמוֹת לְגַמְרֵי הִיא לְמַטָּה דְּוָקָא, יוֹבֵן
 הַטַּעַם שֶׁעֵיקַר הַיְעוּדִים שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבַטֵּחַ לְבְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל
 לִימּוֹד הַתּוֹרָה וְקִיּוֹם הַמְּצוּת בְּכַתּוּבִים שֶׁבְּפָרְשָׁתָנוּ פְּרִשְׁתָּ בְּחֻקוֹתֵי הֵם
 יְעוּדִים גְּשָׁמִיִּים. דְּלְכַאֲוָרָה אֵינוֹ מוֹבֵן⁴⁰ (כִּהֶעֱרָה הַיְדוּעָה
 בְּהַמְּשָׁךְ מֵאֲמָרֵי הַחֲסִידוֹת שֶׁל שְׁנַת
 תרס"ו⁴¹), מִפְּנֵי מָה נֶאֱמָרוּ
 יְעוּדִים גְּשָׁמִיִּים שֶׁהֵם דְּבָרִים
 חוֹמְרִיִּים לְכַאוּרָה עַל קִיּוֹם הַתּוֹרָה
 וְהַמְּצוּת שֶׁהֵם עֲנִינִים נְעִלִים, הֲרִי
 הַשְּׁפָעוֹת גְּשָׁמִיִּים הַשְּׂיִיכִים
 לְחִיצוֹנִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת נְכָלִים
 בְּכִרְיַת בְּרִית שֶׁל נַח שֶׁהַקְּדוֹשׁ
 בְּרוּךְ הוּא כֹּרַת עִם נַח בְּרִית שֶׁלָּא יִהְיֶה
 עוֹד מְבֹל שִׁחִיבֵי אֶת הָעוֹלָם
 שֶׁהִיָּתָה עַל קִיּוֹם חִיצוֹנִיּוֹת
 הָעוֹלָמוֹת, וְכַמּוֹ שֶׁנֶּאֱמָר⁴²
 בְּתוֹרָה לְגַבִּי כִּרְיַת הַבְּרִית עִם נַח
 עוֹד כָּל יְמֵי הָאָרֶץ זָרַע וְקָצִיר
 גו', לֹא יִשְׁבְּחוּ וְקִיּוֹם הָעוֹלָם לֹא
 יִפְסַק, וְהַכוּנָה לְקִיּוֹם הַגִּשְׁמִי הַחִיצוֹנִי.
 וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בְּבִיאוֹר הַשְּׂאֵלָה
 מִדּוּעַ בְּאוֹ יְעוּדִים גְּשָׁמִיִּים עַל קִיּוֹם
 הַתּוֹרָה וְהַמְּצוּת, שֶׁהֶעֱנִין דְּלֹא
 יִשְׁבְּחוּ בְּנוֹגַע לְקִיּוֹם חִיצוֹנִיּוֹת
 הָעוֹלָמוֹת (לֹא הַמְּשַׁכְּתָה
 פְּנִימִית כּו') שֶׁל פְּנִימִיּוֹת הָאֱלוֹקוֹת)
 הִיא דְּוָקָא לְפָנֵי מִתָּן תּוֹרָה,
 שְׂאֵז לְפָנֵי הַתּוֹרָה יִרְדָּה לְעוֹלָם
 הִיָּתָה הַגְּזִירָה שְׁגוֹר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
 הוּא שֶׁעֲלִיוֹנִים לֹא יִרְדּוּ
 לְתַחְתּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים לֹא יַעֲלוּ
 לְעֲלִיוֹנִים⁴³, כְּדָבָרֵי הַמְּדַרְשׁ
 הִיָּנִי, שֶׁהֶעֱלִיּוֹן לֹא הִיָּה יְכוֹל
 לְהַתְּעַרֵּב עִם הַתַּחְתּוֹן וְלִהְיוֹת
 אִתּוֹ, וְלִכֵּן לֹא שָׂיֵף שִׁהְיָה
 בְּעוֹלָם שְׂכָר נַעֲלָה יוֹתֵר
 מֵאֲשֶׁר יְעוּדִים גְּשָׁמִיִּים. מָה שְּׂאֵין כֵּן
 בְּשִׁנְמוֹצָאִים כְּכָר לְאַחֲרֵי מִתָּן תּוֹרָה, לְאַחַר בִּישׁוּל
 מֵאֲשֶׁר יְעוּדִים גְּשָׁמִיִּים שֶׁהֵרִי בְּעוֹלָם הוּא שֶׁהוּא 'תַּחְתּוֹן' לֹא יְכוֹלָה
 לְהִיּוֹת מִצִּיאָת רַחֲנִית שֶׁל 'עֲלִיּוֹן'. מָה שְּׂאֵין כֵּן בְּשִׁנְמוֹצָאִים כְּכָר
 לְאַחֲרֵי מִתָּן תּוֹרָה, לְאַחַר בִּישׁוּל הַגְּזִירָה כּו', כַּאֲשֶׁר כֵּן יִתְכַּן

תשי"א (סה"מ תשי"א ע' פב ואילך). ד"ה ואהי' אצלו אמון דיום ב' דחה"ש תשמ"ג (סה"מ שבועות ע' שלב ואילך).
 (38) סוטה לה, סע"א. (39) תהלים קיט, נד. וראה תניא קו"א קס, א ואילך. סהמ"צ להצ"צ מא, א ואילך. (40) ראה גם לקו"ש
 חל"ז ס"ע 79 ואילך. (41) רד"ה אם בחוקותי תרס"ז (המשך תרס"ו ע' תלד [תקעא]). (42) נח ת, כב. (43) נחומא וארא טו.
 שמו"ר פי"ב, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 'עירוב' וחיבור של 'עליון' ו'תחתון' ובפֿרֿט פֿשֿיֿשֿנו עֵנְיֵן הָעֵבֹדָה
 2 שבני ישראל עובדים את ה' בְּאוֹפֵן שֶׁל בְּחֻקֹּתַי (וּבְזָה בענין
 3 'בחקותי' גופא עצמו בְּאוֹפֵן שֶׁל) תִּלְכוּ, אֲזִי יָכוֹל וְצָרִיךְ
 4 לְהִיֹּת הַשֶּׁכֶר בְּעֵינַיִם רוֹחֲנַיִם כו', וְלִכֵּן אֵינִי מוֹבֵן וְחוֹזֵר
 5 ומתחזק השאלה האמורה מִפְּנֵי
 6 מָה נֶאֱמָרוּ יְעוּדִים גְּשָׁמִיִּים
 7 על קיום התורה והמצוות? 1
 8 אף על פי המבואר לעיל
 9 אודות הכוונה והתכלית של מתן תורה
 10 יובן⁴⁴, שְׁהָרִי תְּכַלִּית הַפְּנוּנָה
 11 בנתינת התורה היא שְׁתֵּרַד
 12 לְמִטָּה בְּאַרְצוֹ, שְׁזָהוּ לְפִי
 13 שְׁדוֹקָא עֵנְיֵן זֶה של היירה
 14 למטה ביותר לֹאֲקָח (נַעֲמֹט לוקח
 15 ו'תופס') אֶת הָעֵצָם, שְׁזָהוּ מֵצַד
 16 מַעֲלַת הַגְּשָׁמִיּוֹת⁴⁵ (וכמובא
 17 במאמר אדמו"ר הרשב"ב: "תורה היא
 18 משם הוי' דלעילא, וכמו שאומרים
 19 באור פניך נתת לנו תורת חיים בחינת
 20 פנימיות ועצמות אור אין סוף כו', ולכן
 21 ניתנה במתן תורה ומצוות
 22 בגשמיות דוקא שהתורה היא בעינינו
 23 גשמיים ומצוות במעשה הגשמיות
 24 צריך להיות עשיית המצוות במעשה
 25 דוקא, ואם יכוון כוונת המצוות אפילו
 26 במדינה היותר עליונה ולא יעשה
 27 חס־יְשׁוּלֹם המצוה בפועל ממש לא
 28 קיים את המצוה, והמצוות צריכות
 29 להיות במעשה דוקא, והיינו מפני שזהו
 30 המשכה בבחינת הוי' דלעילא על כן
 31 צריך להיות במעשה דוקא⁴⁶), וְלִכֵּן
 32 גַּם הַיְעוּדִים הֵם גְּשָׁמִיִּים
 33 דְּוָקָא, וְעַד לְכַלְלוֹת הָעֵנְיֵן
 34 דְּנִתְתִּי גְשָׁמִיכֶם בְּעֵתָם,
 35 כְּפִירוֹשׁ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב⁴⁶
 36 שְׁהוּא עֵנְיֵן הַגְּשָׁמִיּוֹת שֶׁכֵּן
 37 הַבַּעַל שֵׁם טוֹב מִפְּרֵשׁ יִנְתִּי גְשָׁמִיכֶם,
 38 שגם הגשמיות והחומריות שלכם
 39 יודרכו ויתעלו.

וְזָהוּ גַם הַבִּיאור בְּנוֹגַע לַיְעוּדִים דְּלַעֲתִיד לְבוֹא הַבְּרִית
 וְהַהִבְטָחָה הַאֲמוּרָה עַל יְמוֹת הַמְּשִׁיחַ שְׁהֵם יְעוּדִים גְּשָׁמִיִּים דְּוָקָא,
 וְכִמוֹ הַיְעוּד הַמּוּבָא בְּגִמְרָא עֲתִידָה אַרְצָן יִשְׂרָאֵל שְׁתּוֹצִיא
 גְּלוֹסְקָאוֹת לַחֲמִים וּמֵאִפִּים מְשׁוּבָחִים וְכָלִי מִילַת⁴⁷ בְּגִיד מְשִׁי יָקִיר,
 דְּלִכְאוּרָה אֵינִי מוֹבֵן, אִיךְ
 יִתְּנֵן שְׁלֹאֲחֵרֵי כָּל הָעֲלוּיִים
 הַרוֹחֲנַיִם הַנְּעִלִים דְּלַעֲתִיד לְבוֹא
 יִהְיֶה שְׂיִיד הָעֵנְיֵן שֶׁל יְעוּדִים
 גְּשָׁמִיִּים וְאִיזוּ תִּפְסֵת מְקוֹם תְּהִיָּה
 לַגְּשָׁמִיּוֹת בְּמִצַּח רֹחֲנֵי כָּל כֶּךָ נַעֲלָה?
 אִךְ הָעֵנְיֵן הוּא, שְׁזָהוּ מֵצַד
 מַעֲלַת הַגְּשָׁמִיּוֹת כְּפִיֹּרֶשׁ לְעִיל.
 וְזָהוּ גַּם הַטַּעַם הַפְּנִימִי עַל מָה
 שְׁתְּכַלִּית הָעֲלוּיִי בְּקַבְּלַת
 הַשֶּׁכֶר עַל קִיּוֹם הַתּוֹרָה וְהַמְּצוּוֹת
 דְּלַעֲתִיד לְבוֹא יִהְיֶה לְנִשְׁמוֹת
 בְּגוֹפִים דְּוָקָא (כְּדַעַת
 הַרְמְבֵּי"ן⁴⁸, וְכֵן הִיא הַכְּרַעַת
 תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת⁴⁹ וְכִמוֹ שֶׁכָּתַב
 אַדְמוּ"ר הַצִּמְח צַדִּיק עַל שִׁיט
 הַרְמְבֵּי"ן "יִכֵּן הוּא הָאֵמֶת עִפְיִי
 הַקְּבֵלָה", וְלֹא כְּדַעַת הַרְמְבֵּי"ם שֶׁיִּקְרָא
 הַשֶּׁכֶר הוּא לְנִשְׁמוֹת בֶּן עֲדוֹן), שְׁזָהוּ
 מֵצַד מַעֲלַת הַגּוֹף דְּוָקָא⁵⁰.
 וְזָהוּ גַּם הַטַּעַם הַפְּנִימִי עַל מָה
 שְׁעִיִּקְר עֵנְיֵן עֲשִׂיַת הַמְּצוּוֹת
 דְּלַעֲתִיד לְבוֹא (כְּפִי
 שְׁאוּמְרִים בְּתַפְּלַת הַמּוֹסְפִין:
 וְשֵׁם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי נַעֲשֶׂה
 לְפָנֶיךָ כְּמִצְוַת רְצוֹנְךָ,
 כְּמִבּוֹאֵר בְּהַמְּשָׁךְ מֵאִמְרוֹ
 הַחֲסִידוֹת שֶׁל אַדְמוּ"ר מַהֲרִ"שׁ
 וְכֵכָה⁵¹ הַפּוֹתַח בְּפִסְקוֹ יִזְכֵּה תֹאכְלוּ
 אוֹתוֹ מִתְּנִיכֶם חֲגוּרִים) הוּא
 בְּמִצְוֹת מַעֲשִׂוֹת דְּוָקָא וְלֹא
 בַּעֲבוּרָה רֹחֲנִית־נַפְשִׁית. וְכָל זֶה
 קָשׁוּר עִם מַעֲלַת הַגּוֹף
 הַגְּשָׁמִי דְּוָקָא, וְלִכֵּן בְּגַל
 הַחֲשִׁיבוֹת הַגְּדוּלָּה שֶׁל הַגּוֹף הַגְּשָׁמִי

(44) ראה סד"ה אם בחוקותי הנ"ל (המשך תרס"ו ע' תמו [תקפז]). (45) ראה סה"מ עטר"ת ע' רכב. ע' רסג ואילך. ספר השיחות תורת שלום ע' 120 ואילך. ובכ"מ. (46) ראה כתר שם טוב סימן רז. רנו. וראה רמב"ן עה"פ. (47) שבת ל, ב. (48) בשער הגמול. (49) ראה לקו"ת צו טו, ג. שבת שובה סה, סע"ד. סהמ"צ להצ"צ יד, ב. וראה אגרות קודש ח"ב ע' עו ובהערה 23 שם. (50) ראה גם ד"ה כל ישראל דש"פ אחרי (תורת מנחם התועודיות חע"ב ע' 125 ואילך). (51) תרל"ז – פ"ז ואילך (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תכ ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 צָרִיף לְהַקְפִּיד עַל שְׁמִירַת בְּרִיאֹת הַגּוֹף, כְּמוֹ שְׁכַתֵּב
 2 הַרְמָב"ם⁵² שְׂאֵי אֶפְשָׁר שְׂיִכִּין הָאָדָם וַיִּשְׁתַּכַּל בְּחֻמְהָ וְהוּא
 3 רָעַב וְחוּלָה וְכוּ'. וּכְתוּרַת הַבַּעַל שֶׁם טוֹב⁵³ עַל הַפְּסוּקָה⁵⁴
 4 עֹזֵב תַּעֲזוֹב עִמּוֹ, שְׁצָרִיף לְבָרַר לְהַקֵּן אֶת הַגּוֹף וּלְזַכְּכוֹ, וְלֹא
 5 לְשַׁבְּרוֹ בְּסִיגוּפִים כּו'. (וכך
 6 פירש: "כי תראה חמור" – כאשר
 7 תתבונן היטב ב'חומר' שלך, בגוף
 8 הגשמי, תגלה שהוא "שונאך" – הוא
 9 שונא את הנשמה האלוקית ומתנגד
 10 לרוחניות; וגם "רובץ תחת משאו" –
 11 'משא' המצוות נחשב בעיניו כבד
 12 מנשוא. שמה תאמר: "וחדלת מעזוב
 13 לו" – להפסיק לעזור לגוף, ואולי אף
 14 לשברו בתעניות ובסיגופים; אומרת
 15 התורה: "עזוב תעזוב עמו" – יש
 16 לעזור לגוף ולא לשברו), וּכְיָדוּעַ
 17 מָה שְׂאָמַר הָרַב הַמַּגִּיד⁵⁵
 18 מִמַּעֲוִירֵיטָא אַ קְלִיין לַעֲחִילֵי אֵין
 19 גּוֹף וְוֵעֲרַט אַ גְּרוּיִשְׁעֵר לְאָךְ
 20 אֵין דְּעֵר נְשָׁמָה חוּר קִטֵּן בַּגּוֹף
 21 נַעֲשֵׂה חוּר גְּדוּל בְּנִשְׁמָה.
 22 (ו) וְזֵהוּ הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בַּפְּסוּקָה
 23 הַפּוֹתַח אֶת הַמַּאֲמָר אִם בְּחֻקוֹתַי
 24 תִּלְכּוּ גו', שְׁתִּי הִלִּיכוֹת,
 25 מְלַמְעֵלָה לְמִטָּה וּמְלַמְטָה
 26 לְמַעְלָה, שְׁבַתְחֵלָה בְּשֵׁלֵב
 27 הָרֵאשׁוֹן שֶׁל עֲבוֹדַת ה' צָרִיף לְהִיּוֹת
 28 הַהִמְשָׁכָה שֶׁל אֱלוּקוֹת מְלַמְעֵלָה
 29 לְמִטָּה, עַל יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁהִיא
 30 דְּבַר הַיְיָ כּו'. וּנְמַשְׁכַּת לְעוֹלָם,
 31 וְלֹאֲחֲרֵי זֶה בְּשֵׁלֵב הַבָּא בְּעֲבוּדַת ה'
 32 בָּאָה הָעֲבוּדָה מְלַמְטָה
 33 לְמַעְלָה, וּבְאֹפֶן שֶׁל הִילוּף,
 34 שֶׁהוּא בְּלִי גְבוּל⁵⁶, שֶׁהוּא עֵינֵן
 35 זֶה עֲבוֹדַת ה' בִּיצִיאָה מִהַהֲגַלְבוֹת עֵינֵן
 36 הָעֲבוּדָה בְּאֹפֶן שֶׁל מְסִירַת
 37 נַפְשׁ, שְׁעֵנֵן הַמְּסִירַת נַפְשׁ
 38 נוֹגַע לְכָל־לֹת הַתּוֹרָה
 39 וְהַמְצוֹת, כְּמַבּוֹאֵר בַּתְּנַיָּא⁵⁷

(52) ה'ל' דעות פ"ג ה"ג. (53) "היום יום" כח שבט. ספר השיחות תרצ"ו ע' 123. וש"נ. (54) משפטים כג, ה. (55) "התמים" חוברת ז ע' כח (שלב, ב). (56) לקו"ת שלח לח, ד. סה"מ תר"ס ע' קז ואילך. אעת"ר ע' סט ואילך. (57) פרק כה (לב, ב). (58) ואתחנן ו, ז (ובפרש"י). עקב יא, יט. וראה לקו"ש ח"ד ע' 21 ואילך. וש"נ. (59) עקב יא, כה. (60) ראה גם אוה"ת פרשתנו ע' עתר ואילך. סה"מ תרכ"ט ע' רא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש⁶¹, כדברי המשנה בפרקי
 2 אבות, שענין הגס הוא שנמשך ובא ומתגלה ענין נעלה יותר
 3 מהמקום שבו נעשה הגס, והיינו שהנסים שנעשו בבית
 4 המקדש הם נעלים יותר גם מהבחינה דבית המקדש מצד
 5 עצמו, לולי הגס, וזהו גם מה
 6 שנאמר ונתתי משפני
 7 בתוכם גו' והתהלכתי
 8 בתוכם, שבחינת והתהלכתי
 9 בתוכם (שתהיה לאחרי
 10 ונתתי משפני בתוכם שקאי
 11 שמכוון על בית המקדש) הוא
 12 ענין נעלה יותר מהגילוי
 13 דבית המקדש כו' מצד עצמו.
 14 וכשם שהענין דוהתהלכתי
 15 נאמר בלשון רבים שמורה
 16 על שתי ההליכות דמלמעלה
 17 למטה ומלמטה למעלה,
 18 כנזכר לעיל הנה גם בסיום
 19 הענין נאמר ואולף אתכם
 20 קוממיות, שתי קומות,
 21 וכשתי הדיעות בזה¹¹,
 22 מאתים אמה, פשני קומות
 23 של אדם הראשון שהיה גבוה
 24 מאה אמה, או מאה אמה, כנגד
 25 היכל וכתליו, ושיניהם אמת,
 26 כיון שזהו על דרך⁶² מה
 27 שכתוב בספר הבהיר⁶³,
 28 שישנם העשר ספירות
 29 מלמעלה למטה והעשר
 30 ספירות מלמטה למעלה,
 31 שהם אותן העשר ספירות,
 32 אלא שהם בשני אפנים
 33 דמלמעלה למטה ומלמטה
 34 למעלה (וכמובא בלקוטי תורה
 35 לארמו"ר הזקן: "... איתא בספר
 36 הבהיר שיש עשר ספירות מלמעלה
 37 למטה ומלמטה למעלה. מלמעלה
 38 למטה ידענו. מלמטה למעלה לא

ידענו... ובענין חיים... שהם בחינת עשר ספירות דאור ישר ועשר ספירות דאור
 חור", ועל דרך זה בנוגע לשתי הדעות בקוממיות, מאה
 אמה או מאתים אמה, שהם שני אפני העבודה וההליכה
 דמלמעלה למטה ומלמטה למעלה.
 ועל ידי זה באים לקיים
 היעוד ואולף אתכם קוממיות
 בפשוטו, בקומה זקופה⁶⁴,
 שענין זה של 'קומה זקופה' במובן
 של תוקף וחזק שייך עוד בזמן
 הגלות גופא עצמו - בנוגע
 לנשמה ורוחניות הענינים,
 וכפתגם הידוע של כבוד
 קדושת מורי ורבי אדמו"ר⁶⁵
 הרבי הרי"צ שרק גופותינו
 ניתנו בגלות ובשעבוד
 מלכיות, אבל נשמותינו לא
 נמסרו לגלות ושעבוד
 מלכיות ולכן גם בזמן של גלות,
 הנשמה יכולה להיות 'בוקמה זקופה',
 ועד שזוכים לקיים היעוד
 ואולף אתכם קוממיות כפי
 שיהיה לעתיד לבוא, כשתחבטל
 הגלות ויתבטל השעבוד גם מהגופים
 של בני ישראל בגאולה
 האמיתית והשלימה, בביאת
 משיח צדקנו, בקרוב ממש.

20 למטה ומלמטה למעלה, ועל דרך זה בנוגע לשתי הדעות בקוממיות, מאה
 21 אמה או מאתים אמה, שהם שני אפני העבודה וההליכה דמלמעלה למטה
 22 ומלמטה למעלה. ועל ידי זה באים לקיים היעוד ואולף אתכם קוממיות
 23 בפשוטו, בקומה זקופה⁶⁴, שענין זה שייך עוד בזמן הגלות גופא - בנוגע
 24 לנשמה ורוחניות הענינים, וכפתגם הידוע של כבוד קדושת מורי ורבי
 25 אדמו"ר⁶⁵ שרק גופותינו ניתנו בגלות ובשעבוד מלכיות, אבל נשמותינו לא
 26 נמסרו לגלות ושעבוד מלכיות, ועד שזוכים לקיים היעוד ואולף אתכם
 27 קוממיות כפי שיהיה לעתיד לבוא, בגאולה האמיתית והשלימה, בביאת
 28 משיח צדקנו, בקרוב ממש.

(61) אבות פ"ה מ"ה. (62) ראה אוה"ת שבהערה 11. (63) סימן קעא. הובא בפרדס שער טו (שער מלמטה למעלה) רפ"ד. לקו"ת חוקת סג, ג. (64) תו"כ ופרש"י עה"פ. ב"ר פי"ב, ו. (65) שיחת ג' תמוז תרפ"ז (סה"מ תרפ"ז ע' קצו. ספר השיחות תרפ"ז ע' 170).

בס"ד. שיחת* ש"פ בחוקותי, מבה"ח סיון, ה'תשל"ג.

בלתי מוגה

כ"ק אדמו"ר שליט"א קידש על היין.

א. בנוגע לשם פרשת השבוע, "בחוקותי" – בפשטות הרי זה בגלל שהתחלת הפרשה היא בתיבה זו, אבל ע"פ המדובר כמ"פ¹ שכל ענין בתורה הוא בתכלית הדיוק – צריך להבין:

"בחוקותי" – קאי על סוג המצוות שנקראים בשם חוקים. וכיון שבמצוות יש ג' סוגים²: עדות חוקים ומשפטים, והמצוות שהם בסוג דחוקים הם מיעוט לגבי המצוות שבב' הסוגים דעדות ומשפטים³ – אינו מובן מדוע בחרו השם "בחוקותי", ששייך למצוות דחוקים דוקא?

ב. ובהקדמה:

שאלה כזו שואל בן (ותלמיד) חכם – עליו נאמר בהגדה: "חכם מה הוא אומר, מה⁴ העדות והחוקים והמשפטים גו'", ומשאלה זו ניכר שהוא חכם, שאף שיודע פרטי הענינים דעדות חוקים ומשפטים, אינו מסתפק במה שלמד ויודע עד עתה, אלא מוסיף לשאול ולחקור כו'.

ובלשון חז"ל⁵: "מי שיש לו מנה רוצה מאתיים, מאתיים, רוצה ד' מאות", והיינו, שכיון שיש לו מנה, ומעריך את היוקר שלו, אזי רוצה עוד מנה⁶ וכו', משא"כ מי שאין לו מנה כו'. ועד"ז בנוגע לחכם, שככל שלומד, הרי זה מעורר אצלו את הרצון ללמוד יותר, ולכן שואל כו'.

וזהו גם הביאור במ"ש⁷ "יוסיף דעת יוסיף מכאוב" – שככל שמוסיף דעת, ה"ה יודע ומכיר יותר מעלת הדבר, ובראותו כמה יש לו כו', יוסיף מכאוב, כיון שרצונו לידע ולהשיג יותר.

וענין זה שולל את הטענה שהוא כבר צדיק גמור, ולמד את התורה כולה, ואין לו מה לשאול כו'⁸ – טענה שגורמת לו לפטור את עצמו מכל ענין של לימוד התורה וקיום מצוה, כי אם להשאר ולקפוא על מקומו – שהרי אדרבה: טענה זו מוכיחה שאין לו מאומה, כי אם רק ה"י לו משהו, ה"י זה פועל עליו עד כדי מכאוב וחולי שירצה עוד יותר, ורק בגלל שאין לו מאומה, לכן טוען שלא חסר לו כלום!

וכמו"כ אין לטעון בנוגע לעניני התומ"צ שכבר קיים, שרבינו הזקן אומר בתניא⁹ שהיחוד שנעשה על ידם הוא "נצחי לעולם ועד" – שהרי רבינו הזקן מוסיף ומדגיש ש"יחוד זה למעלה הוא נצחי כו'", אבל "למטה הוא תחת הזמן כו'" (וכיון שלמטה לא ניכרת מציאותו, אין זו מציאות ע"פ חסידות, וגם לא מציאות בכלל), ולכן צריך תמיד להוסיף ולהתעלות בעילוי אחר עילוי.

שרה. ועוד.

(6) ברשימה נוספת: ואם אינו רוצה עוד מנה, אלא רק צ"ט, זון, הרי זו הוכחה שאינו במעמד ומצב ש"יש לו מנה".

(7) קהלת א, יח.

(8) נזכר גם שכשמספרים לו אודות הפלאת פעולתו של הקב"ה בגשמיות וברוחניות, טוען טענת עמלק: מהו החידוש וההתפעלות ("וואָס איז דער געוואָלד"), בה בשעה שמדובר אודות הקב"ה! (ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"א ע' 146. וש"נ).

(9) פכ"ה (לב, א).

(* לתועלת הלומדים – שולבו שיחות א"ב כחטיבה אחת (המ"ל).

(1) ראה גם שיחת ש"פ במדבר, מבה"ח וער"ח סיון דאשתקד הערה 38 (תורת מנחם – התוועדויות חס"ח ע' 263). שם חס"ט ריש ע' 182. וש"נ.

(2) ראה רמב"ן ואתחנן ו, כ. הנסמן בתורת מנחם – סה"מ תמוז ס"ע יג.

(3) ראה גם שיחת ש"פ בהו"ב, מבה"ח סיון תשכ"ג ס"ב (תורת מנחם – התוועדויות חל"ז ע' 357). שם חס"ג ע' 95. וש"נ.

(4) ואתחנן שם.

(5) ראה קה"ר פ"א, יג. פ"ג, יו"ד. רמב"ן ובחיי ס"פ חיי

1 ג. ובנוגע לעניננו:

2 כיון שהוא בן חכם, לכן שואל: מדוע נקראת הפרשה ע"ש המצוות דחוקים, בה בשעה שהם מיעוט
3 לגבי שאר המצוות דעדות ומשפטים.

4 ובפרטיות יותר – לא רק מיעוט בכמות, כפי שגם בן חמש יכול להסתכל בספר המצוות ולראות את
5 החילוק במנינם, אלא גם מיעוט באיכות:

6 אע"פ שהסוג דחוקים הוא נעלה יותר משאר הסוגים, מ"מ, יש מעלה בעדות ומשפטים מצד ענין ההבנה
7 וההשגה – שזהו עיקר ענין התורה, שלימודה צ"ל לא רק למיגרס, אלא באופן של הבנה והשגה דוקא,
8 לא מיבעי בתורה שבע"פ, ש"אם אינו מבין הפירוש אינו נחשב לימוד כלל" (אלא ש"אעפ"כ יש
9 לאדם לעסוק בכל התורה, גם בדברים שלא יוכל להבין, ולעתיד לבוא יזכה להבין ולהשיג כל התורה
10 שעסק בה בעולם הזה ולא השיגה מקוצר דעתו)¹⁰, אלא אפילו בתורה שבכתב, ש"אע"פ שאינו מבין
11 אפילו פירוש המלות מפני שהוא עם הארץ הרי זה מקיים מצות ולמדתם, ולפיכך כל עם הארץ מברך
12 ברכת התורה. . כשעולה לספר תורה¹¹, הרי אין הכוונה שכך צ"ל הסדר בלימוד תושב"כ, אלא אומרים
13 זאת רק בתור נחמה ולימוד זכות למי שאינו שייך להבנה והשגה, שיכול להיות לו חלק בתורה אע"פ
14 שאינו מבין עתה (כיון שלעת"ל יזכה להבין כו'), אבל בודאי שבדרך כלל צ"ל גם לימוד תושב"כ באופן
15 של הבנה והשגה דוקא.

16 ולא עוד אלא שלימוד תושב"כ ללא הבנה והשגה נחשב כביטול תורה – כדמוכח מדברי הגמרא¹²
17 "מבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה", דלכאורה אינו מובן¹³ הלשון "מבטלין תלמוד תורה
18 כו'", הרי גם קריאת המגילה היא תורה? והביאור בזה – שמקרא מגילה יכול להיות גם ללא הבנה
19 והשגה (כי, רק אם "היתה כתובה תרגום או בלשון אחרת מלשונות הגוים לא יצא ידי חובתו בקריאתה
20 אלא המכיר אותו הלשון בלבד", משא"כ "הלועז ששמע את המגילה הכתובה בלשון הקודש. . אע"פ
21 שאינו יודע מה הן אומרים יצא ידי חובתו"¹⁴), ולכן הרי זה נחשב לביטול תורה¹⁵.

22 ועפ"ז אינו מובן: מדוע נקבע השם "בחוקותי", ע"ש ענין החוקים, בה בשעה שאין זה עיקר ענין
23 התורה, הן בכמות והן באיכות, ולכאורה, היו צריכים לקבוע שם כללי שמבטא כללות ענין התורה, או
24 עכ"פ לבחור פרט אחד שיש בו ריבוי הבנה והשגה, אבל לא לקרוא שם הפרשה ע"ש ענין החוקים?

25 ובהכרח לומר, שקביעת השם בחוקותי דוקא מוכיחה שזהו השם שמבטא את התוכן הכללי, הנקודה
26 והעצם של כל התורה [או בסגנון אחר, שהשם ממשיך חיות ופועל את מציאות הדבר שנקרא בשם זה,
27 כמו בכל עניני הבריאה – "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ"¹⁶, לרבות תולדותיהם¹⁷], ורק
28 לאח"ז באים פרטי הענינים, החל מתיבת ("בחוקותי) תלכו", שזהו עדיין כלל לגבי הפרטים שלאח"ז:
29 "ואת מצותי תשמרו וגו'", ועד לסיום הפרשה: "אלה המצוות וגו'".

30 ד. ובהקדמה:

31 עניני התורה נחלקים לג' הסוגים²: משפטים, שמובנים ע"פ שכל הפשוט, ועד"ז עדות, שאפשר
32 להסבירם בשכל, ועד לחוקים, שאינם מובנים בשכל, אלא צריך לקיימם בגלל ש"גזירה גזרתי חוקה
33 חקקתי"¹⁸.

(15) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 296. וש"נ.
(16) בראשית א, א.
(17) פרש"י שם, יד.
(18) מדרש תהלים (באבער) ט, ב. וראה במדבר ר"פ חוקת.
תנחומא שם (ג. ח). ועוד.

(10) הלי' ת"ת לאדה"ז ספ"ב. וש"נ.
(11) שם הי"ב.
(12) מגילה ג, א.
(13) ראה רש"י ויד דוד למגילה שם.
(14) רמב"ם הלי' מגילה פ"ב ה"ג"ד.

1 אבל, האמת היא, שמחד גיסא, גם הענינים שנקראים בשם חוקים, הנה מצד עצמם מובנים גם הם
2 בשכל,
3 – וכמו "זאת חוקת הפסח"¹⁹, שקרבן פסח בכללותו הו"ע המובן בשכל, אלא שיש בו פרטים שהם
4 למעלה משכל האדם, ולכן נאמר על זה "זאת חוקת הפסח".
5 ועד שאפילו "זאת חוקת התורה"²⁰, פרה אדומה, הנה לאמיתו של דבר אין זה ענין שלמעלה מהשכל
6 לגמרי, שהרי הקב"ה אמר למשה "לך אני מגלה טעם פרה"²¹ (דכיון שענין זה נמשך מבחי' מוחא
7 סתימאה²², לכן יש צורך לגלות זאת); ולא עוד אלא שאפילו בנוגע לשלמה המלך שאמר על מצות פרה
8 אדומה "אמרת אחכמה והיא רחוקה ממני"²³, והיינו, שענין זה נשאר אצלו באופן של חוקה, הרי מזה
9 גופא ש"אמרת אחכמה", מוכח, שזהו ענין ששייך לחכמה, אלא ש"היא רחוקה ממני" –
10 ומה שנקראים בשם "חוקים", הרי זה רק לגבי האדם שאינו מבין אותם. ובפרט בכדי להשיב לאומות
11 העולם ש"מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לכך כתב בה חוקה, גזירה היא
12 מלפני, אין לך רשות להרהר אחרי"²⁴;
13 ולאידך גיסא, מי שהוא פחות שבפחותים, ללא ידיעה בתורה כלל – נחשבים אצלו כל עניני התורה
14 ל"חוקים", כיון שאינו שייך להבנה והשגה, להיותו במעמד ומצב ד"רוח הבהמה היורדת היא למטה"²⁵,
15 ולכן צריך לומר לו על כל ענין בתורה שזהו חוק של הקב"ה, ורק אז יהי' מוכן לקיימו. וכמו ילד קטן,
16 שכאשר יסבירו לו שצריך להתנהג באופן מסויים, לא יועיל הדבר, ורק כשאומרים לו שכך צוה אביו,
17 אזי יציית.
18 אמנם, ענין זה שכל עניני התורה נחשבים לחוקים אצל מי שאינו שייך להבנה והשגה, נוגע בעיקר
19 לאלו שהם בדרגא פחותה ביותר; אך עדיין צריך ביאור בנוגע לרוב בני"ש שנמצאים בדרגא נעלית יותר,
20 ששייכים להבנה והשגה כו' (שהרי "התורה על הרוב תדבר"²⁶, וניתנה ל"עם חכם ונבון"²⁷) – מדוע
21 נבחר השם "בחוקותי" דוקא, בה בשעה שרוב עניני התורה הם באופן של הבנה והשגה?
22 ה. ויובן בהקדם הביאור בהמשך הכתוב "בחוקותי" תלכו" – דלכאורה אינו מובן: כיון שמדובר
23 כאן אודות קיום התומ"צ, הי' מתאים יותר לומר הלשון תשמרו, תעשו או תקיימו, ולמה נאמר הלשון
24 "תלכו" דוקא?
25 אך הענין הוא, שבפסוק זה יש הוראה כללית בעבודת כל אחד מישראל – שהסדר בזה צריך להיות
26 באופן של "תלכו", שצריך תמיד ללכת ולהתעלות בעילוי אחר עילוי, וכאמור לעיל (ס"ב) ש"מי שיש
27 לו מנה, רוצה מאתיים, מאתיים, רוצה ד' מאות".
28 וענין זה צ"ל בשתי הקצוות – הן אצל מי שנמצא עדיין בדרגא תחתונה ביותר, והן אצל מי שנמצא
29 כבר בדרגא נעלית ביותר:
30 מחד גיסא – גם מי שנמצא בדרגא הכי תחתונה, שאצלו כל הענינים הם באופן של "בחוקותי", כיון
31 שאינו שייך להבנה והשגה (כנ"ל ס"ד) – יכולים לדרוש ממנו להיות במעמד ומצב ד"תלכו"; לא נוגע
32 כלל מעמדו ומצבו בהוה, ולא נוגע כ"כ כמה רחוקה הדרך; העיקר הוא – שעומד בכיוון הנכון, להיות
33 במעמד ומצב של מהלך – "תלכו".

(24) פרש"י חוקת שם.

(25) קהלת ג, כא.

(26) ראה מו"נ ח"ג פל"ד.

(27) ואתחנן ד, ו.

(19) בא יב, מג.

(20) ר"פ חוקת.

(21) במדב"ר פי"ט, ו. תנחומא שם (ו).

(22) ראה תניא אגה"ק סכ"ח.

(23) קהלת ז, כג. וראה במדב"ר שם, ג. תנחומא שם.

- 1 וכמשל הידוע מאדם שנמצא ברכבת ("פאָיעזד", כפי שנקרא כאן: "טריין"), שלא נוגע באיזה חלק
2 של הרכבת הוא נמצא – בהתחלטה או בסופה; העיקר הוא – שנמצא ברכבת שנוסעת לכיוון הנכון,
3 שאז בטוחים שהוא בדרך הנכונה; ומה שנמצא בסוף הרכבת – משמעות הדבר אינה אלא שיגיע קצת
4 לאח"י... אבל העיקר הוא – שיגיע למחוז חפצו.
- 5 ועד"ז בנמשל, שאומרים ליהודי, שלא נוגע העובדה שנמצא בדרגא תחתונה ביותר; העיקר הוא
6 שהולך בכיוון הנכון, כך, שיש לו את היכולת להגיע סוכ"ס לתכלית המכוון.
- 7 ולאידך גיסא – גם מי שנמצא כבר בדרגא נעלית, ועד לצדיק גמור (כפירוש תורת החסידות²⁸ שהוא
8 מלשון כלי שנגמר מלאכתו, היינו, שכבר גמר עבודתו) ששימש שמונים שנה בכהונה גדולה – אין לו
9 להסתפק בכך, אלא עליו להמשיך ללכת – "תלכו" – בעילוי אחר עילוי עד אין סוף; אין לו להסתפק
10 בעבודה הרגילה, אלא עבודתו צריכה להיות באופן של הילוך, עד כלות הנפש כו'.
- 11 ואם אין אצלו ענין ההילוך למעלה יותר – אזי יכולה להיות מזה תוצאה בלתי רצויה, והרי זה כמו
12 מי שהולך בכיוון ההפכי כו'. ועד"ז תורת הבעש"ט²⁹ על הפסוק³⁰ "וסרתם ועבדתם אלהים אחרים",
13 ש"תיכף כשסרתם מאת ה'", הרי זה מיד ענין של ע"ז כו'.
- 14 ו. ויש להביא דוגמא לדבר (שגם מי שנמצא בדרגא נעלית ביותר צריך לילך ולהתעלות בעילוי אחר
15 עילוי) – ממה שמצינו אצל רשב"י (ששייך במיוחד ליום הש"ק שלאחרי ל"ג בעומר, יום ההילולא שלו):
16 איתא בזהר³¹ שלפני שרשב"י הי' אומר תורה בפני תלמידיו, היו התלמידים משבחים אותו כו'.
- 17 בפשטות אפשר לומר שע"י אמירת השבחים הראו התלמידים שהם עומדים הכן לשמוע את דברי
18 התורה של רשב"י (שהרי לולי זאת, יכול להיות מעמד ומצב ד"אודנין דלא שמעין כו'³²). אבל, כיון
19 שכל עניני התורה, תורת אמת, הם בתכלית הדיוק, מסתבר לומר, שאמירת השבחים אינה ענין צדדי,
20 אלא ענין עיקרי שנוגע לעצם הלימוד.
- 21 והענין בזה, כמבואר בחסידות³³, שע"י אמירת השבחים פעלו התלמידים אצל רשב"י ענין של רוממות
22 כו', ועי"ז המשיך להם ענינים נעלים יותר, ועד ל"תורה חדשה"³⁴, שעל ידה נעשים "שמים חדשים וארץ
23 חדשה"³⁵ (ועד"ז הענין ד"ברכו בתורה תחילה"³⁶, ועד שדוד הי' מחבר תורה שלמעלה עם קוב"ה³⁷).
- 24 ולכאורה אינו מובן: מדוע היו צריכים לפעול אצל רשב"י ענין נעלה יותר כו' – הרי מצד עצמו הי'
25 כבר בתכלית העילוי, עד כדי כך, שעליו נאמר³⁸ "מאן פני האדון הוי' דא רשב"י", וא"כ, מהו הצורך
26 לפעול בו עילוי גדול יותר?!
- 27 אך הענין הוא – שלאחרי כל העילויים היותר עליונים, הנה לגבי הקב"ה, הרי זה עדיין באין ערוך!
28 וכפי שאמר רשב"י בעצמו: "אנא סימנא בעלמא"³⁹, והרי סימן אינו העצם כו'. ועד"ז בנוגע לענין
29 "מאן פני האדון הוי' דא רשב"י", ש"אדון" ו"פני האדון" הם תוארים בלבד, ואין זה בערך כלל לדרגא
30 ד"לא אתרמיז באות וקוץ כו'⁴⁰. ולכן צריך לפעול בו ענין של רוממות כו'.
- 31 ומכל זה מובן, שגם כאשר נמצאים בדרגא הכי נעלית, צריך להמשיך ללכת – "תלכו" – ולהתעלות
32 עוד יותר עד א"ס.

(28) ראה לקו"ת דרושי סוכות פא, א. ובכ"מ.

(29) צוואת הריב"ש סע"ו.

(30) עקב יא, טז.

(31) ראה זהר ח"ב לח, א. ח"ג קמד, ב.

(32) ראה שיחת ש"פ בהר"ב, מבה"ח סיון תשל"א סכ"ו (תורת מנחם – התועדויות חס"ד ס"ע 215). וש"נ.

(33) ראה תורת מנחם – סה"מ אייר ע' רעו ואילך. וש"נ.

(34) ישע"י נא, ד. ויק"ר פיי"ג, ג.

(35) שם סה, יז.

(36) נדרים פא, א. וש"נ.

(37) ס' הבהיר סני"ח (קצו). זח"ג רכב, ב. וראה לקו"ת שמיני (יח, ב. יט, ד). שלח (מו, רע"ג. נא, סע"א). ובכ"מ.

(38) זח"ב שם.

(39) זח"א רכה, א.

(40) ראה לקו"ת פינחס פ, סע"ב.

ז. ועפ"ז יש לבאר הענין ד"בחוקתי תלכו" – "בחוקתי" דייקא:

כיון שנקבע כאן שסדר העבודה צ"ל באופן ד"תלכו", הנה מי שנמצא בתנועה ודרגא של מהלך, אומרים לו מראש, תיכף ומיד, את כל האמת (כי, גם אם הוא רחוק מן האמת עדיין, הרי ע"י הליכתו יגיע סוכ"ס אל האמת), שהנקודה השווה בכל הענינים דעדות חוקים ומשפטים היא: "בחוקתי", – לא רק אצל מי שנמצא בדרגא תחתונה ביותר שלא שייך להבנה והשגה, ולכן כל הענינים הם אצלו באופן של חוקה (כנ"ל ס"ד), אלא גם אצל מי ששייך להבנה והשגה בדרגא נעלית ביותר – כי, ככל שתגדל מעלתו בהבנה והשגה, שהוא חכם בעצם כח חכמתו, ועד לדרגת משה רבינו שהקב"ה אמר לו "לך אני מגלה טעם פרה" – הרי לגבי הקב"ה אין ערך כלל להבנה והשגה שלו, ולכן צריך להתעלות לדרגא שלמעלה מידיעה כו', שבדרגא זו, כל עניני התורה הם חוקים של הקב"ה, "בחוקתי" (חוקים שלי), ולכן עליו לקיימם באופן ש"אין לך רשות להרהר אחריי", כמו ילד קטן שאומרים לו שכך צוה אביו – אבינו שבשמים.

ח. וזהו גם הקשר של פרשת בחוקתי עם מ"ת – שלעולם קורין פרשת בחוקתי לפני מ"ת (ומה שקורין במדבר קודם עצרת (כדאייתא בטורי⁴¹ ע"פ תקנת הגאונים), הרי זה כדי שלא להסמיך הקללות שבבחוקתי לעצרת⁴²):

הענין דמ"ת קשור עם השלימות של בניי, כמארז"ל⁴³ אילו היו ישראל ששים ריבוא חסר אחד לא הי' יכול להיות הענין דמ"ת, ולא עוד אלא שזהו באופן שכל בניי עומדים יחד עם משה רבינו בשוה, שהרי הענין ד"אתה מחיצה לעצמך כו"⁴⁴ הוא רק לגבי בניי כפי שהם למטה, אבל לגבי למעלה, עמד משה רבינו יחד עם כל בניי בשוה.

ולכן ההכנה לזה היא ע"י קריאת פרשת בחוקתי, כי, מצד הענין ד"בחוקתי" – משתווים כל בניי: מצד הענין של הבנה והשגה – שבזה יש חילוקים בין עדות חוקים ומשפטים – יש חילוקי דרגות בין בניי, שיש מי שמבין ומשיג יותר מאשר חבירו; אבל מצד הענין ד"בחוקתי" – אין חילוקי דרגות, אלא כל בניי הם בשוה.

וזהו גם שבהמשך לענין ד"בחוקתי" נזכר גם הענין ד"הר סיני" – "אלה החוקים וגו' אשר נתן ה' גו' בהר סיני"⁴⁵, "אלה המצוות אשר צוה ה' גו' בהר סיני"⁴⁶.

ט. וענין זה מהוה הוראה בנוגע להתעסקות עם הזולת: כאשר פוגשים יהודי – לא נוגע באיזה מעמד ומצב הוא נמצא; "אל תבט אל מראהו"⁴⁷, אפילו אם הוא במעמד ומצב ד"רוח הבהמה היורדת היא למטה", שאינו שייך להבנה והשגה, עד שכל עניני התורה הם אצלו באופן של "בחוקתי" – צריך לקרב אותו ולפעול עליו להיות בבחי' מהלך ("תלכו"), כמו כל דבר חי שנמצא תמיד בתנועה של הילוך, ואם רק ילך בכיוון הנכון, אזי יגיע סוכ"ס אל האמת.

ועד"ז בנוגע ליהודי שנמצא כבר בדרגא נעלית כו', שגם הוא צ"ל בבחי' מהלך ("תלכו"), ולהגיע לדרגא נעלית יותר, עד לדרגא שבה כל עניני התורה הם בבחי' "בחוקתי".

י. וע"י העבודה ד"בחוקתי תלכו" באים לקיום היעוד⁴⁸ "ואולך אתכם קוממיות", "בקומה זקופה"⁴⁹,

[ולהעיר מביאור רבותינו נשיאינו⁵⁰ שבענין "קומה זקופה" ניכרת מעלת האדם על הבהמה, שאצל

(47) שמואל-א טז, ז.

(48) פרשתנו כו, יג.

(49) תו"כ ופרש"י עה"פ.

(50) ראה ספר הערכים חב"ד (כרך א) ערך אדם ס"ו (ע')

קמד). וש"נ. וראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ב ע' 42.

וש"נ.

(41) או"ח סתכ"ח.

(42) תוס' מגילה לא, סע"ב.

(43) מכילתא יתרו יט, יא. יל"ש שם רמז רפ. ב"ר פ"ע, ט.

דבר פ"ז, ח.

(44) מכילתא ופרש"י שם, כד.

(45) פרשתנו כו, מו.

(46) סוף פרשתנו.

1 בהמה הראש והזנב שוים, ואילו אצל אדם, אם הוא רק לא ישן, גם כשאוכל ושותה כו', אזי הראש הוא
2 למעלה מכל הגוף],
3 שזהו ענין נעלה יותר מהענין ד"משכני אחרין נרוצה"⁵¹ (אף שלכאורה מה יכול להיות נעלה יותר
4 מאשר "משכני גו"), כיון שזהו באופן של "קוממיות", "בקומה זקופה" – אם זה באופן של המשכה
5 מלמעלה למטה, או שזהו ע"י העבודה מלמטה למעלה כו'.
6 ועד שע"י כל העליות ד"תלכו" מגיעים לעלי' האמיתית שלמעלה מכל עניני עליות – "יום שכולו
7 שבת ומנוחה לחיי העולמים"⁵².

* * *

9 יא. נזכר לעיל (ס"ח) שלעולם קורין פרשת בחוקותי לפני מ"ת, אלא שמפסיקים ביניהם בפ' במדבר,
10 בגלל עניני היפך הברכה שבפ' בחוקותי.
11 ולכאורה אינו מובן: מהו הצורך לעשות הפסק בין ענין של היפך הברכה למ"ת, בה בשעה שענין
12 של היפך הברכה אינו בערך כלל למ"ת שיהי' צורך לעשות הפסק ביניהם; כשם שאין צורך לעשות
13 הפסק בין ענין של מישוש לענין של חכמה, כיון שאינם בערך זל"ז כלל⁵³, כך אין צורך לעשות הפסק
14 בין ענין של היפך הברכה למ"ת, שתורה ענינה אור וטוב, ברכה ושלום, כך, שהם ענינים הפכיים לגמרי,
15 וא"כ, מהו הצורך להפסיק ביניהם?
16 אך הענין הוא, שיש מקום לומר שיש שייכות בין התורה לענינים הפכיים כו', שהרי כל הענין דמ"ת
17 הוא לפעול למטה דוקא, במעמד ומצב ש"למצרים ירדתם. . יצר הרע יש ביניכם"⁵⁴,
18 ועד כדי כך, שהענין דמ"ת הי' יכול להיות רק לאחרי יצי"מ, ש"מצרים הוא כור הברזל. . שזיכך
19 את ישראל ע"י קושי השעבוד בחומר ובלבנים", ו"לכך לא ניתנה תורה (באופן של מתנה – "מתן תורה")
20 בימי אברהם (אף שקיימו האבות כל התורה כולה עד שלא ניתנה⁵⁵), כי בימי אברהם עדיין לא נתברר
21 ונודרך חומריות העולם כו" (כמבואר בתו"א⁵⁶),
22 וכיון שגלות מצרים שייכת למ"ת, הרי מובן, שגם עניני היפך הברכה שבפרשת בחוקותי שייכים
23 למ"ת.
24 יב. אבל עפ"ז נשאלת השאלה לאידך גיסא – למה צריך להפסיק ביניהם, בה בשעה שהם באים
25 בהמשך אחד, כשם שמ"ת בא לאחרי ובהמשך לשעבוד מצרים?
26 ויובן בהקדם מארז"ל⁵⁷ "לא ניתנה התורה כו' אלא לאוכלי המן", וכמדובר כמ"פ⁵⁸ הפירוש בזה,
27 שכדי לקבל את התורה צריך יהודי להיות במעמד ומצב שאין לו טרדות ובלבולים גשמיים, בדוגמת
28 המעמד ומצב של בניי בהיותם במדבר, שלא היו צריכים לדאוג לענינים גשמיים, כיון שהיו להם כל
29 צרכיהם מן המוכן.
30 [ויש לבאר הדיוק במארז"ל הנ"ל שמזכיר רק הענין ד"אוכלי המן", אף שהיו גם מים מבארה של
31 מרים וענני הכבוד⁵⁹ – כי, בארה של מרים הו"ע של מים בלבד, שאינו דבר מאכל, כפי שמצינו להלכה
32 שאין מערבין במים, כיון שאינם דבר מאכל⁶⁰. וכן ענני הכבוד אינם ענין פנימי כמו מאכל, אלא רק

(56) יתרו עד, סע"ב ואילך.

(57) מכילתא ר"פ בשלח. שם טז, ד.

(58) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ב ע' 181. וש"נ.

(59) ראה תענית ט, א.

(60) ראה עירובין רפ"ג ובפירוש המשניות להרמב"ם.

(51) שה"ש א, ד.

(52) תמיד בסופה. וראה המשך תרס"ו ע' יב [יח]. סה"מ

תרע"ח ע' קטו. וש"נ.

(53) ראה גם תניא שעהיחיה"א פ"ט (פו, ב).

(54) שבת פח, סע"ב ואילך.

(55) יומא כח, ב. וש"נ.

1 באופן של מעביר ומקיף. ולכן נזכר רק ענין אכילת המן, שזהו ענין פנימי של מאכל, וקשור עם ענין
2 התורה שנקראת בשם לחם ומזון⁶¹].

3 ולכן, אף שבתור הכנה למ"ת הי' צ"ל הזיכוך שע"י כור הברזל דשעבוד מצרים, הנה לפני מ"ת
4 בפועל, הי' צ"ל הפסק מענין כור הברזל דמצרים, כדי שבנ"י יהיו במעמד ומצב של מנוחה – שלא יהיו
5 להם בלבולים מדברים המנגדים, שלכן הי' אז הענין דמלחמת עמלק באופן ד"ויחלוש יהושע את עמלק
6 גוי"⁶², ויהיו להם כל צרכיהם מן המוכן, שלכן ניתן להם המן כו'.

7 [ולהעיר: לאמיתו של דבר צריך יהודי להיות במעמד ומצב שענינים גשמיים לא יתפסו מקום אצלו
8 לבלבלו מלימוד התורה כו'. אבל בשעה שנמצאים בהתחלת העבודה, ובנדוד, בזמן ההכנה למ"ת, אי
9 אפשר לדרוש שיעמדו במעמד ומצב נעלה שענינים גשמיים לא יתפסו מקום כו', אלא צריך להבטיח
10 שיוכלו להיות במעמד ומצב של מנוחה כו'. ולא עוד אלא שגם בנוגע למעמד ומצב דלעתיד לבוא
11 מדגישים את ענין המנוחה ושלילת הבלבולים כו', כמ"ש הרמב"ם שב"ממות המשיח . ינחו ממלכיות
12 שאינן מניחות להן לעסוק בתורה ובמצות כהוגן וימצאו להם מרגוע כו"⁶³, ו"לא יהי' שם לא רעב ולא
13 מלחמה ולא קנאה ותחרות, שהטובה תהי' מושפעת הרבה וכו"⁶⁴].

14 ובהתאם לכך, הנה גם לאחר ההכנה למ"ת ע"י קריאת עניני היפך הברכה שבפרשת בחוקותי, ישנו
15 גם הפסק בין פרשת בחוקותי למ"ת, כדי שמ"ת יוכל להיות במעמד ומצב של מנוחה.

16 יג. וההפסק בין פרשת בחוקותי למ"ת הוא בפרשת במדבר:

17 ענינה של פרשת במדבר הוא ענין הפקודים, שבה נימנו כל פקודי בני"י.

18 וזוהי ההכנה הנכונה למ"ת – כיון שבענין הפקודים מודגש שכל בני"י שוים, ולא באופן שאחד הוא
19 יותר או פחות מחבירו כו"⁶⁵.

20 וכאן רואים את הקשר והשייכות של כל ג' הענינים, פרשת בחוקותי, פרשת במדבר ומ"ת: במדבר
21 – מורה על הענין ד"לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה"⁶⁶, "שלא אמרו היאך נצא למדבר . . אלא
22 האמינו והלכו כו"⁶⁷, שזהו ענין האמונה שלמעלה מהשכל; וזהו גם הענין ד"בחוקותי" – שקיום
23 התומ"צ הוא לא מצד הבנה והשגה, אלא בגלל שזהו חוק של הקב"ה (לא סתם חוקה, אלא "בחוקותי");
24 ודוקא באופן כזה נעשית ההכנה למ"ת.

25 יד. ומכאן באים לענין נוסף הקשור עם אמונה – שאמרו רז"ל⁶⁸ "בזכות האמונה נגאלו אבותינו
26 ממצרים".

27 וענין זה קשור גם עם ה"כינוס" ("קאָנווענשאָן") של הנשים שמתקיים ביום הש"ק זה⁶⁹, שהרי אמרו
28 רז"ל⁷⁰ "בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים", בגלל שהן היו אלו שבהיותן
29 במצרים העמידו ילדי ישראל שתהי' להם אמונה בהקב"ה, ועד ש"הם הכירוהו תחילה"⁷⁰.

30 ושייך במיוחד לשבת מברכים חודש סיון, שהרי בתחלת חודש סיון אמר הקב"ה למשה: "כה תאמר
31 לבית יעקב", "אלו הנשים", ואח"כ "ותגיד לבני ישראל"⁷¹,

(67) פרש"י בא יב, לט.

(68) ראה מכילתא בשלח יד, לא.

(69) ראה גם מכתב ל"ג בעומר שנה זו (אג"ק חכ"ח ס"ע רב

ואילך); שיחת יום א' פ' במדבר, כ"ה אייר (תורת מנחם –

התועדויות חע"ב ע' 228 ואילך) – לכינוס שלהן.

(70) סוטה יא, ב.

(71) יתרו יט, ג ובמכילתא ופרש"י.

(61) ראה תניא ספ"ה.

(62) בשלח יז, יג.

(63) הלי' תשובה ספ"ט.

(64) הלי' מלכים בסופן.

(65) ראה גם שיחת ש"פ במדבר שבהערה 1 הערה 54 (תורת

מנחם – התועדויות חס"ח ע' 264). וש"נ.

(66) ירמי' ב, ב.

1 ומהטעמים לזה (נוסף לכך שהן אלו שהעמידו ילדי ישראל במצרים כו') – לפי שהכנה למ"ת היא
 2 ע"י הביטול והקדמת נעשה לנשמע⁷² [וכמו ב"תלמיד חכם שיושב לפני רבו" שצ"ל "שפתותיו נוטפות
 3 מר", כפי שדרשו חז"ל⁷³ על הפסוק⁷⁴ "שפתותיו שושנים נוטפות מור עובר", "אל תקרי מור עובר אלא
 4 מר עובר, אל תקרי שושנים אלא שושנים"], וביטול זה מודגש במיוחד אצל הנשים, כמארז"ל⁷⁵ "אשה
 5 כשרה עושה רצון בעלה", והיינו, שכל רצונה של האשה הוא לעשות רצון בעלה, ועד"ז בנוגע לכנס"י
 6 והקב"ה.

7 ושייך גם לכללות הענין דר"ח, כיון שענינו של ר"ח הוא מולד הלבנה, והרי הלבנה היא בחי' מקבל,
 8 שזהו ענינה של האשה. ובפרט ע"פ המובא להלכה⁷⁶ (מפרקי דר"א⁷⁷) אודות הנשים ש"משמרות ר"ח
 9 יותר מהאנשים".

10 וכל זה מודגש ביותר בדורנו זה, ע"פ הידוע⁷⁸ שהדור שיצא ממצרים הוא ע"ד דורו של רשב"י ודורו
 11 של משיח.

12 טו. ויה"ר שכל ההחלטות שיתקבלו באסיפה לאחרי הדין ודברים כו' – יבואו לידי פועל, ומתוך
 13 מנוחת הנפש וכו'.

14 ובקרוב ממש נזכה למ"ת דפנימיות התורה – "תורה חדשה מאתי תצא"³⁴, ועד לקיום היעוד⁷⁹ "מלאה
 15 הארץ דעה את הוי'".

16 * * *

17 טז. מאמר (כעין שיחה) ד"ה והתהלכתי בתוכם וגו'.

18 * * *

19 יז. נהוג ללמוד ענין בפירוש רש"י בפרשת השבוע, וכרגיל לאחרונה בשנה זו – מתעכבים על פסוקים
 20 שרש"י אינו מפרש, אף שלכאורה דורשים ביאור, וכפי שרואים שיש מפרשים שמתעכבים על זה
 21 ומבארים באופנים שונים, כך, שאי אפשר לומר שזהו ענין המובן מעצמו, ואינו דורש ביאור.

22 ובכן: מ"ש⁸⁰ "ונתתי משכני בתוכם ולא תגעל נפשי אתכם" – אינו מובן כלל:

23 פסוק זה בא לאחרי כל אריכות הדברים: "אם בחוקותי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם וגו'"⁸¹, ועוד
 24 ברכות, עד "ונתתי משכני בתוכם", "זה בית המקדש"⁸² (שנקרא "בית עולמים"⁸³); ואיך יתכן שלאחרי
 25 כל עילויים אלו, יש צורך להבהיר ש"לא תגעל נפשי אתכם" !

26 בשלמא בפסוקים שלאח"ז שמדובר אודות הקצה השני, שהקב"ה מביא על בני ענינים בלתי-רצויים,
 27 אזי מתאים לומר שאעפ"כ "לא מאסתים ולא געלתים"⁸⁴; אבל כשמדובר כאן אודות בני כפי שהם
 28 במעמד ומצב נעלה ביותר – איך מתאימה כאן ההבהרה ש"לא תגעל נפשי אתכם" !

29 ואכן כמה מפרשים מתעכבים לבאר קושיא זו⁸⁵, ואילו רש"י אינו מבאר זאת. ובהכרח לומר, שרש"י
 30 הבהיר זאת כבר לפני^ז, או שסבור שאין צורך להבהיר זאת, כיון שהבין חמש למקרא יבין זאת מעצמו.
 31 וכפי שיתבאר לקמן.

(79) ישע"י יא, ט. וראה רמב"ם שם.

(80) פרשתנו כו, יא.

(81) ריש פרשתנו.

(82) פרש"י עה"פ.

(83) זבחים ק"ט, א. מכילתא בתחלתה. ועוד.

(84) שם, מד.

(85) רמב"ן. וראה אוה"ח וכלי יקר. ועוד.

(72) שבת פח, א.

(73) שם ל, ב. וש"נ.

(74) שה"ש ה, יג.

(75) תדבאר פ"ט. רמ"א אה"ע סוס"ט.

(76) טושו"ע או"ח סתי"ז.

(77) פמ"ה.

(78) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ב ס"ע 173

ואילך. וש"נ.

1 יח. בהערות על הזהר דפ' בחוקותי מתעכב אאמו"ר על ענין השייך לל"ג בעומר:

2 בזהר⁸⁶ מובא מאמר של רבי אלעזר – בנו של רשב"י – על הפסוק⁸⁴ "ואף גם זאת בהיותם בארץ
3 אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם", "לכלתם כתיב חסר וי"ו .. בגין דאיהי (כנס"י שנמשלה
4 לכלה) רחימתא דנפשאי .. (משל) לבר נש דרחים אתתא, והות דיירא בשוקא דבורסקי .. כיון דהיא
5 תמן, דמי בעינני כשוקא דרוכלי, דכל ריחין דעלמא טבין אשתכחו תמן. אוף הכא, ואף גם זאת בהיותם
6 בארץ אויביהם, דאיהו שוקא דבורסקי, לא מאסתים ולא געלתים, ואמאי, לכלתם, בגין כלתם, דאנא
7 רחימנא לה, דאיהי רחימתא דנפשאי דשרייא תמן, ודמי עלי ככל ריחין טבאן דעלמא, בגין ההיא כלה
8 דבגויהו".

9 ועל זה אמר רבי יוסי, "אילו לא אתינא הכא אלא למשמע מלה דא, די. פתח ואמר, בן יכבד אב⁸⁷
10 .. אע"ג דמית, אתחייב ביקרי' יתיר, דכתיב⁸⁸ כבד את אביך .. אי ההוא ברא אזיל בארע מישר ותקין
11 עובדוי, ודאי דא אוקיר לאבוי וכו'", ומסיים, "בן יכבד אב, כגון רבי אלעזר, דאיהו אוקיר לי' לאבוי ..
12 השתא אסגי שבחא דרבי שמעון וכו'".

13 [ולהעיר מהשקו"ט בנוגע לכיבוד אב לאחר מיתה, שיש דעות שזהו רק מדרבנן⁸⁹, אלא שגם דרבנן
14 הו"ע חשוב ונעלה כו', כידוע פתגם אדמו"ר מהר"ש⁹⁰. אמנם לפי דברי הזהר, הענין דכיבוד אב לאחר
15 מיתה הוא "יתיר מבחיוהי"⁹¹].

16 ומבאר אאמו"ר⁹²: "מה שנתפעל ר' יוסי כ"כ מהמלה חדתא הזאת דר"א, שאמר אלו לא אתינא כו'
17 דיי .. הוא מפני כי דרשת ר"א היתה שבגין הכלה דמל' לא מאסתים ולא געלתים, ובשבילה גם הריח
18 דארץ אויב דמי עליו ככל ריחין טבאן כו' (כפי שמבאר⁹³ שנעשה כמו ריח הקטורת), והכל מפני גודל
19 ותוקף אהבתו להכלה מל' .. לכן נתפעל ר' יוסי מאד מאד, כי הרי הוא ר' יוסי הוא הוא גופא בחינת
20 הכלה דמל' .. לכן כששמע מגודל ותוקף אהבת הקב"ה להכלה דמל', שהיא בחינתו דר' יוסי .. הי'
21 דבר זה יקר מאד מאד לפני ר' יוסי, ולכן אמר אלו כו' דיי".

22 אך עדיין צריך להבין: מדוע דוקא על מימרא זו אמר ר"י "בן יכבד אב, כגון רבי אלעזר, דאיהו
23 אוקיר לי' לאבוי וכו'" – הרי הענין דכיבוד אב לאחר מיתה נעשה ע"י כללות הנהגתו הטובה של הבן
24 (ד"אזיל בארע מישר ותקין עובדוי"), כולל ובמיוחד ע"י אמירת דברי תורה בשם אביו, כפי שמצינו
25 כמ"פ בזהר שר"א אמר דברי תורה בשם אביו ר"ש, ומהו הענין המיוחד ("וואָס איז אַזוי דער געוואַלד")
26 במימרא זו, שדוקא עלי' אמר ר"י "בן יכבד אב"?
27 וכפי שיתבאר לקמן.

28 יט. וכיון שמדברים כבר אודות ר"א ורשב"י,

29 – ובלשונו של רשב"י⁹⁴: "אליעזר בני עמי", "אני ובני", שהיו תמיד ביחד, ועד שגם כאשר רשב"י
30 הוצרך להתחבא במערה, הי' גם ר"א בנו עמו, ומזה מובן, שכשם שאצל רשב"י ניתוסף עילוי ע"י צער
31 המערה, עד כדי כך, "דמעיקרא, כי הוה מקשי רבי שמעון בן יוחי קושיא, הוה מפרק לי' רבי פינחס בן
32 יאיר תריסר פירוקי, לסוף, כי הוה מקשי רפב"י קושיא, הוה מפרק ליה רשב"י עשרין וארבעה פירוקי"⁹⁵,
33 כמ"כ ניתוסף עילוי אצל ר"א⁹⁶ –

34 הרי זה שייך לל"ג בעומר, שעומדים אנו ביום הש"ק שלאחריו.

92 לקוטי לוי"צ הערות לזח"ג ס"ע דשמ ואילך.

93 שם ע' שמב ואילך.

94 סוכה מה, ב.

95 שבת לג, סע"ב.

96 חסר קצת (המו"ל).

86 ח"ג קטו, ב.

87 מלאכי א, ו.

88 יתרו כ, יב.

89 ראה הנסמן במנחת סלת (לס' החינוך) מצוה ל"ג אות ב'.

90 ראה תורת מנחם – רשימת היומן ע' רכו. וש"נ.

91 לשון התניא – אגה"ק סז"ך.

- 1 ולכן, כאן המקום להזכיר אודות אלו שהתעסקו ב"תהלוכה" של ל"ג בעומר, באופן שהביא לידי
 2 קידוש שם שמים ברבים, מבלי הבט על כך שהיו כמה בלבולים מן הצד⁹⁷.
- 3 ויעזור השי"ת שימשיכו מזה על כל השנה כולה – שיוכלו ללמוד תורה בהתמדה ושקידה [ולא רק
 4 לדבר על זה ולעורר אחרים, אלא גם ללמוד בעצמו, ומובן שאין זו סתירה לענין של הפצת המעיינות
 5 חוצה], החל מקביעת עתים ללמוד תורתו של רשב"י – פנימיות התורה, ולקשר זאת גם עם נגלה דתורה
 6 כו'.
- 7 ועי"ז יתוסף בכרכותיו של הקב"ה, שיתן כל הענינים באופן של הרחבה, כולל גם כשיש צורך
 8 בהשפעה חדשה בגשמיות, שיכולים לפעול זאת ע"י לימוד ענין חדש בתורה, וע"ד שמצינו אצל רשב"י
 9 שפעל (ע"י לימוד התורה) השפעה בעולם באופן של הרחבה⁹⁸, ועד לעשירות – לא רק ברוחניות, אלא
 10 גם בגשמיות כפשוטו⁹⁸.
- 11 ובהתאם לכך, הנה כל אלו שהתעסקו ב"תהלוכה" יאמרו ביחד לחיים, וינגנו ניגון שמח. ויה"ר שעד
 12 לשנה הבאה נוכל להתראות ("זיך זעהן") עם רשב"י, בפועל ממש.
 13 [בעת הניגון עמד כ"ק אדמו"ר שליט"א מלוא קומתו ורקד על מקומו משך זמן בשמחה רבה].
- 14 * * *
- 15 כ. רגיל בהתוועדויות שבין פסח לעצרת לבאר משנה בפרקי אבות, ע"פ מ"ש רבינו הזקן בסידורו⁹⁹
 16 ש"נוהגין לומר פרקי אבות פרק אחד בכל שבת שבין פסח לעצרת".
- 17 ובהקדמה – שכל עניני התורה הם בדיוק, הן תושב"כ והן תושבע"פ, ובתושבע"פ גופא הנה המשנה
 18 היא בתכלית הדיוק, ועד שלא שייך הענין של "טעה בדבר משנה"¹⁰⁰. ואילו בפרק שלומדים ביום הש"ק
 19 זה, פרק חמישי, יש משנה שאינה מובנת כלל מתחילתה ועד סופה, הן פרטי המשנה והן כללותה.
 20 במשנה ט"ז נאמר: "כל אהבה שהיא תלוי' בדבר, בטל דבר בטלה אהבה. ושאינה תלוי' בדבר, אינה
 21 בטלה לעולם. איזו היא אהבה שהיא תלוי' בדבר, זו אהבת אמנון ותמר, ושאינה תלוי' בדבר, זו אהבת
 22 דוד ויהונתן".
 23 וצריך להבין:
- 24 מאי קמ"ל ש"כל אהבה שהיא תלוי' בדבר, בטל דבר בטלה אהבה, ושאינה תלוי' בדבר, אינה בטלה
 25 לעולם" – הרי פשוט ומובן מעצמו שכאשר בטל הדבר שבו תלוי' האהבה אזי בטלה האהבה, כמו כל
 26 ענין שתלוי בדבר מסויים, וכמו "אבר שהנשמה תלוי' בו"¹⁰¹, שכאשר נחסר האבר, אזי מסתלקת הנשמה
 27 מהגוף; וכמו"כ מובן שאהבה שאינה תלוי' בדבר אינה בטלה לעולם, כיון שאין סיבה שתבטל (ואם יש
 28 סיבה שתבטל – יש צורך בביאור מדוע אינה בטלה). ומהו החידוש שהמשנה במסכת אבות באה
 29 ללמדנו?!
- 30 [בפ"י המשניות להרמב"ם מפרש שהחילוק בין "אהבה שהיא תלוי' בדבר" ל"אהבה שאינה תלוי'
 31 בדבר", הוא – אם זה דבר בטל (סיבות גשמיות שיבטלו ויסורו) או דבר שאינו בטל (ענין אלקי, המדע
 32 האמיתי, שסיבתה מתמדת המציאות). אבל, אין זה מחזור לגמרי, כי עפ"ז לא מובן ההמשך והשייכות
 33 לדוגמאות מאהבת אמנון ותמר או אהבת דוד ויהונתן, שהחילוק ביניהם הוא אם האהבה תלוי' בדבר
 34 או שאינה תלוי' בדבר – כפשוטו].

99 לפני פרקי אבות.
 100 כתובות פד, ב, וש"נ.
 101 כתובות מו, רע"א.

97 ראה שיחת ש"פ בהר, י"ז אייר סכ"ו ואילך (תורת מנחם
 – התוועדויות חע"ב ע' 191 ואילך).
 98 ראה שמו"ר פנ"ב, ג. ועוד. וראה גם שיחת ש"פ בהר
 הנ"ל ס"ה (תורת מנחם שם ס"ע 174). וש"נ.

ובכלל אינו מובן: מסכת אבות, ענינה לבאר דברים הנוגעים לפועל, ללימוד התורה וכו', וכמו במשנה
 שלפני, "ארבע מדות ביושבים לפני חכמים כו'", וכן במשנה שלאחרי, "כל מחלוקת שהיא לשם שמים
 סופה להתקיים, ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים", וזהו ענין שנוגע לפועל – להשמר ממחלוקת
 שאינה לשם שמים, כמחלוקת קרח ועדתו, ולאידך גיסא, שלא להתיירא ממחלוקת לשם שמים, כמחלוקת
 הלל ושמאי; אבל מה יכולים ללמוד בנוגע לפועל מהענין ש"כל אהבה שהיא תלוי' בדבר בטל דבר
 בטלה אהבה"?!

גם צריך להבין בנוגע לדוגמאות שמביאה המשנה מאהבת אמנון ותמר ואהבת דוד ויהונתן – מהו
 הצורך להמתין ללימוד כל החומש וחצי תנ"ך, כדי למצוא דוגמא על ענין שאפילו בן חמש למקרא
 ועאכו"כ בן עשר למשנה יודע מעצמו עוד לפני שלומד תנ"ך, בידעו שאהבתו לאביו אינה תלוי' בדבר,
 משא"כ לאחרים?!

וע"ד המדובר כמ"פ בנוגע לפירוש רש"י, שצריך להיות מובן בפשטות לבן חמש למקרא שלומד
 פשוטו של מקרא – כן הוא גם בנוגע למשנה במסכת אבות, שפירושה צ"ל מובן בפשטות לבן עשר
 שנים למשנה. וכפי שיתבאר לקמן.

* * *

כא. בנוגע לביאור בפירוש רש"י:

לכאורה אפשר לומר בפשטות, וזהו ע"ד מ"ש ב'פ' תשא¹⁰² "כי לא אעלה בקרבך גו' פן אכלך בדרך",
 "כששכינתי בתוכם. . מרבה אני עליכם זעם", והיינו, שבשעה שנמצאים יחד עם הקב"ה, אזי יש צורך
 בזהירות יתירה וכו'. ועד"ז בנדו"ד, שלאחרי כל העילויים שנאמרו בפסוקים שלפנ"ז, עד לעילוי ד"ונתתי
 משכני בתוכם", הנה מצד גודל הקירוב של הקב"ה, יש צורך בזהירות יתירה כו'.

אבל, אם ביאור זה פשוט כ"כ – מדוע שאר המפרשים אינם מבארים כן?!

ובאמת, ביאור הנ"ל אינו מחזור, כאמור, שלאחרי כל העילויים ד"בחוקותי תלכו", וכפירוש רש"י:
 "שתהיו עמלים בתורה", ועד ל"ונתתי משכני בתוכם", אין מקום וצורך להבהיר ש"לא תגעל נפשי
 אתכם".

כב. ויובן ע"פ תיבה אחת בפירוש רש"י – "ולא תגעל נפשי", "אין רוחי קצה בכם" (ולאח"ז מאריך
 ש"כל געילה לשון פליטת דבר הבלוע בדבר וכו'", כדלקמן), שמפרש ש"תגעל" הוא מלשון "קצה":

הבן חמש למקרא למד כבר מ"ש ב'פ' שמות¹⁰³ "ויקוצו מפני בני ישראל", שפירושו, שנמאס להם
 לראות את בני – לא בגלל שהם עושים דבר בלתי רצוי, אלא בגלל עצם המציאות שרואים לעיניהם
 ("עס ווארפט זיך אין די אויגן") דבר זה.

ועד"ז בנדו"ד:

גם כאשר בני נמצאים במעמד ומצב ד"בחוקותי תלכו וגו'", הנה כאשר "ונתתי משכני בתוכם"
 (זה בית המקדש), היינו, שהקב"ה משרה שכינתו ביניהם, ובה בשעה ממשיכים בהנהגתם הרגילה, כמו
 אכילה ושת' כו' – הרי זו הנהגה זרה ביחס לביהמ"ק,

– כמובן מזה שבשעה שמשו רבינו עלה להר, הוצרכה להיות הנהגתו באופן ש"לחם לא אכל ומים
 לא שתה"¹⁰⁴, ועד"ז בנוגע לביהמ"ק, לא מיבעי בנוגע לקדש הקדשים, שאפילו כהן גדול נכנס לשם רק
 "אחת בשנה"¹⁰⁵, אלא גם בנוגע לשאר המקומות שאין לאכול בהם כו'¹⁰⁶ –

(105) ס"פ תצוה. אחרי טז, לך.

(106) ראה זבחים סג, א. רמב"ם הל' מעשה הקרבנות פ"י

ה"ג.

(102) לג, ג ובפרש"י.

(103) א, יב.

(104) תשא לך, כח.

- 1 ולכן הרי זה יכול לעורר אצל הקב"ה רגש של מיאוס ח"ו.
- 2 ועז"נ שאע"פ ש"ונתתי משכני בתוככם", מ"מ, "לא תגעל נפשי אתכם", "אין רוחי קצה בכס" –
- 3 כיון שגם עניניהם הגשמיים של בני"י יהיו באופן ש"בכל דרכיך דעהו"¹⁰⁷.
- 4 כג. ויש להוסיף ולבאר המשך אריכות הדברים בפירוש רש"י – "כל געילה לשון פליטת דבר הבלוע
- 5 בדבר, כמו כי שם נגעל מגן גבורים¹⁰⁸, לא קבל המשיחה שמושחין מגן של עור בחלב מבושל כדי
- 6 להחליק מעליו מכת חץ או חנית שלא יקוב העור":
- 7 כדי לבאר שגעילה הוא לשון פליטה – אין צורך באריכות הדברים אודות משיחה שמושחין מגן של
- 8 עור כדי להחליק מעליו מכת חץ כו', בה בשעה שיש פסוק מפורש באיוב¹⁰⁹ "שורו עיבר ולא יגעיל",
- 9 שפירושו, שהשור יעבר את הנקבה ולא יורה בה זרע פסולת שיהא חוזר ונפלט מגופה בלא הריון.
- 10 וכפי שרואים בפירוש רש"י על הפסוק "כי שם נגעל מגן גבורים" בשמואל, שלאחרי אריכות הדברים
- 11 "מגיני עור היו להם, וכשיוצאים למלחמה מושחין אותן בשמן, כדי שיהא כלי זיין המכה עליו מחליק
- 12 וכו'", מוסיף, "כל הגעלה לשון דבר הפולט מה שנותנין בו, כמו שורו עבר ולא יגעיל". וא"כ, במקום
- 13 להביא ראי' מהפסוק בשמואל, שבו הובאה ראי' מהפסוק באיוב – הי' לו לרש"י להביא מלכתחילה
- 14 הראי' מאיוב, שהוא המקור העיקרי לכך ש"כל לשון הגעלה פליטה הוא", ובפרט שבהמשך הכתוב¹⁰⁹
- 15 נתפרש לשון פליטה – "תפלט פרתו" (בעת תלד את וולדה).
- 16 והביאור בזה:
- 17 יש חילוק בין הפליטה שאודותה מדובר באיוב לפליטה שאודותה מדובר בשמואל – שבאיוב מדובר
- 18 אודות דבר הנמצא בפנים ונפלט לחוץ (זרע פסולת שחוזר ונפלט מגופה של הבהמה לחוץ), ואילו
- 19 בשמואל מדובר אודות פליטת דבר הנמצא בחוץ שלא יכנס בפנים (חץ או חנית שיחליק מעל המגן של
- 20 עור ולא יכנס בו).
- 21 ועפ"ז מובן שרש"י אינו יכול להביא כאן ראי' מאיוב, אלא מוכרח להביא ראי' משמואל – כי,
- 22 הפליטה ששולל הפסוק "ונתתי משכני בתוככם ולא תגעל נפשי אתכם" היא, שבני"י שנמצאים בחוץ,
- 23 לא יוכלו להיכנס למשכנו של הקב"ה שנמצא בפנים, ולכן הראי' לזה היא מהפסוק בשמואל דוקא, שבו
- 24 מדובר אודות פליטת דבר הנמצא בחוץ שלא יכנס בפנים, ולא מהפסוק באיוב, שבו מדובר אודות דבר
- 25 הנמצא בפנים ונפלט לחוץ.
- 26 כד. ויש בזה גם מהענינים הנפלאים שבפירוש רש"י:
- 27 ענינו של מגן הוא – להגן מפני חץ או חנית שמשליכים האויבים. וכדי שהחץ יחליק מעל המגן
- 28 שלא יכנס בו, יש צורך למשוך את המגן באופן שיקבל ויקלוט את המשיחה שתחדור בו ותתאחד עמו.
- 29 ובעבודה הו"ע ההתאחדות עם התומ"צ, שע"ז נעשית אצלו ההגנה מפני הענינים הגשמיים, אכילה
- 30 ושת"י וכו' – לנצל אותם לעניני התומ"צ, ולהחדיר בהם אלקות כו'.

* * *

32 כה. בנוגע למשנה בפרקי אבות:

- 33 לשון המשנה – שהוא "דבר קצר וכולל ענינים רבים"¹¹⁰ – הוא: "אהבה שהיא תלוי' בדבר", ולא
- 34 אהבה שבאה מדבר, כי, גם כאשר האהבה באה מדבר מסויים, אין הכרח שתשאר תמיד תלוי' בדבר
- 35 שממנו באה, אלא יכול להיות שלאחרי שבאה מדבר זה, נעשית מציאות בפני עצמה, ושוב אינה תלוי'
- 36 בדבר שממנו באה.

109) משלי ג, ו. (109) כא, יו"ד ובפרש"י.

110) הקדמת הרמב"ם לפיהמ"ש (ד"ה אח"כ ראה).

107) משלי ג, ו.
108) שמואל ב, א, כא.

1 ויש להביא דוגמא לדבר שבא מדבר מסויים אבל לאח"ז אינו תלוי בו – מבין ואב, שכל מציאות הבין
2 באה מהאב, אבל לאח"ז נעשה הבין מציאות בפ"ע שאינו תלוי באב¹¹¹, ועד ש"יפה כח הבין מכח
3 האב"¹¹².

4 ועד"ז מצינו בנוגע לשכל ומדות – שאף שהמדות נולדות ובאות ע"י השכל, הנה לאחרי שנולדה
5 מציאות המדות מהשכל, יכולים המדות להיות בתוקף גדול יותר מהשכל שהולידם¹¹³.

6 ומצינו דוגמא לזה בהלכה בנוגע לטומאה – מדבר שנטמא מדבר אחר, שטומאתו נעשית חמורה יותר
7 מהמקור הראשון, שטומא דברים אחרים שהמקור הראשון אינו מטמא אותם¹¹⁴.

8 וזהו פירוש מאמר המשנה – ש"כל אהבה שהיא תלוי' בדבר", ללא נפק"מ אם היא באה מדבר או
9 לא, כלומר, גם אם לא באה מדבר מסויים, אבל עכשיו היא תלוי' בדבר, הרי היא באופן ש"בטל דבר
10 בטלה אהבה", כיון שלא נוגע טיבת האהבה, אם היא באה מדבר או לא, אלא נוגע המצב בהוה, אם
11 עכשיו היא "תלוי' בדבר"; ועד"ז לאידך גיסא, שאהבה "שאינה תלוי' בדבר", גם אם היא באה מדבר
12 מסויים, אבל עכשיו אינה תלוי' בו, הנה גם כאשר בטל הדבר שממנו באה האהבה, נשארת האהבה
13 ו"אינה בטלה לעולם".

14 כו. ועל זה מביאה המשנה דוגמאות – מאהבת אמנון ותמר ואהבת דוד ויהונתן:

15 אהבת אמנון ותמר – לא באה מדבר מסויים, אלא היתה אהבה טבעית, שהרי תמר היתה אחותו של
16 אמנון, וכיון שנולדה מביאה ראשונה של יפת תואר, היתה מותרת להנשא לאמנון¹¹⁵, והרי זה ע"ד
17 "הנושא את בת אחותו", ש"גיעוגועי אדם רבין על אחותו .. ומתוך כך נמצא מחבב את אשתו"¹¹⁶.

18 אמנם, אף שבתחלה היתה אהבה טבעית (שלא באה מדבר), הנה לאח"ז היתה האהבה בפועל ובגלוי
19 באופן ש"תלוי' בדבר" – מפני יפי' כו', ולכן, כשבטל הדבר שבו היתה תלוי' האהבה, בטלה האהבה.

20 ולאידך גיסא, אהבת דוד ויהונתן – הנה בתחילה היתה זו אהבה שבאה מדבר מסויים, ודבר חיצוני
21 – בראותו שהוא יפה עינים כו'¹¹⁷, אלא שאח"כ נעשית אהבה עצמית שאינה תלוי' בדבר, כמ"ש¹¹⁸
22 "ונפש יהונתן נקשרה בנפש דוד .. באהבתו אותו כנפשו", ועד שנגע לענין המלוכה – שויתר על המלוכה
23 שהיתה צריכה להגיע אליו, ותמורת זה – תגיע לדוד¹¹⁹.

24 והגע עצמך:

25 ענין המלוכה נוגע בעומק יותר מאשר כל הענינים – לא רק בנוגע לספירת המלכות למעלה, אלא
26 גם באדם למטה, כמבואר בהמשך מאמרי ההילולא¹²⁰ שבשביל נצחון המלוכה נותן המלך את הכל כו',
27 כיון שזהו ענין שנוגע לעצם מציאותו.

28 [ולכן מצינו בנוגע לענין המלוכה, שמבלי הבט על כך ש"שממית בידים תתפש גו"¹²¹, כיון שאין
29 זה נחשב למציאות כלל לגביו, הנה כאשר עבד שפל מחוי במחוג קמי מלכא¹²², הרי זה תופס מקום
30 ונוגע למלך, כיון שענין המלוכה צריך להקיף ולחדור את כל עניני המדינה, עד למציאות הכי תחתונה
31 של עבד שפל כו'¹²³].

(118) שם ית, א"ג.

(119) שם כג, זי.

(120) סה"מ תש"י ע' 131 ואילך.

(121) משלי ל, כח.

(122) ראה חגיגה ה, ב.

(123) ראה גם תורת מנחם – התועודיות חס"ו ע' 124. וש"נ.

(111) ראה גם לקו"ת דרושי ר"ה סב, ד.

(112) שבועות מח, סע"א. וש"נ.

(113) ראה סה"מ תרנ"ד ע' פב. ע' צג. ועוד.

(114) ראה פרה פ"ח מ"ב"ז.

(115) סנהדרין כא, א. רמב"ם ה' מלכים פ"ח ה"ח.

(116) יבמות סב, סע"ב ובפרש"י.

(117) שמואל א' טז, יב.

- 1 ולמרות גודל העילוי שבענין המלוכה – ויתר יהונתן על כל זה, מצד גודל אהבתו לדוד באופן של
2 אהבה עצמית.
- 3 וכיון שאהבה זו נעשתה באופן שאינה תלוי' בדבר – דאף שהתחילה מדבר חיצוני כו', הנה לאח"ז
4 ניתוסף בתוקף האהבה עד שנעשית אהבה עצמית שאינה תלוי' בדבר [שהרי אין הכרח שמלכתחילה
5 תהי' אהבה עצמית, ואדרבה, הסדר הוא שתחילה מכירים איש את רעהו ואח"כ מדברים וכו', ועד
6 שסוכ"ס נעשית אהבה באופן ש"נפשו קשורה בנפשו"¹²⁴] – ה"ה באופן ש"אינה בטלה לעולם".
- 7 כזו. וענין זה שייך למסכת אבות – כיון שיש בזה הוראה כללית בנוגע לקיום התומ"צ, מצד אהבת
8 ה' ("ואהבת גו"¹²⁵), שזהו היסוד¹²⁶ ללימוד התורה ("ודברת במ"127) וקיום המצוות ("וקשרתם לאות
9 גו' וכתבתם על מזוזות גו"¹²⁸):
- 10 אמרו חז"ל¹²⁹ "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אע"פ שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה"
11 – "לעולם" דייקא, בלשון חיובית, היינו, שכן הוא סדר העבודה, שהתחלת הלימוד היא "שלא לשמה"
12 דוקא¹³⁰.
- 13 והענין בזה:
- 14 הסיבה האמיתית לכך שיהודי רוצה ללמוד תורה ולקיים מצוות היא – מצד עצם נפשו, כך, שבעצם
15 הרי זו אהבה שאינה תלוי' בדבר, אלא שענין זה הוא בהעלם כו', ולכן, התחלת העבודה היא באופן
16 ד"שלא לשמה", אהבה התלוי' בדבר, "על מנת לקבל פרס"¹³¹ (ורק לאח"ז יגיע לשלימות העבודה "שלא
17 על מנת לקבל פרס"¹³¹, אהבה שאינה תלוי' בדבר).
- 18 וכיון שנמצא עכשיו במעמד ומצב של "אהבה שהיא תלוי' בדבר", אין להפריע לו בעבודתו ולהשתדל
19 לבטל את ה"דבר" (כדי שעבודתו תהי' מיד באופן שאינה תלוי' בדבר), כי, אם יבטל הדבר (שבו תלוי'
20 האהבה עכשיו), תבטל האהבה.
- 21 כלומר: אם ידרשו ממנו מיד בהתחלת העבודה ללמוד לשמה, שלא על מנת לקבל פרס, אזי יבטל
22 מלימוד התורה, ובמילא יבטל גם מקיום המצוות – כפי שמצינו שכתוצאה ממאמרו של אנטיגנוס איש
23 סוכו "אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס"¹³¹, עמדו שני תלמידים "ופירשו מן
24 התורה, ונפרצו מהם שתי פרצות צדוקין וביתוסין כו"¹³², באמרם, שאם אין פרס, אינם חפצים בכך.
- 25 ולאידך גיסא, אין להתיירא שפלוני ישאר במעמד ומצב של עבודה שלא לשמה, אלא ברור הדבר
26 ש"מתוך שלא לשמה בא לשמה", כך, שבסופו של דבר תבטל האהבה התלוי' בדבר (וזהו הוכחה
27 שמלכתחילה לא היתה מציאות אמיתית, וכמו נהרות המכזבין¹³³), ויגיע למעלת העבודה לשמה, מתוך
28 אהבה עצמית שאינה תלוי' בדבר, ואינה בטלה לעולם.
- 29 כח. ועד"ז גם בנוגע לענין של "מיהו יהודי":
- 30 יש יהודים דתיים (ובניהם גם כאלו שיש להם "סמיכה" לרבנות) שמאפשרים זאת, בגלל היותם
31 במעמד ומצב שאהבתם לה' היא אהבה התלוי' בדבר – שיוכלו למלא רצונם ותאוותם, כמו להשיג הכבוד
32 המדומה של ישיבה על ה"כסא" שקשור אליו בחבלי עבותות... ולכן, כשיש ענין שמנגד וסותר לדבר
33 זה, אזי בטלה האהבה, עד כדי כך, שיכול לנגד ח"ו על "דבר ה' זו הלכה"¹³⁴, באמרו, שאין זו ה"דאגה"
34 שלו, אלא הקב"ה צריך לדאוג לכך!...

תשובה פ"י ה"ה.

(124) לשון הכתוב – ויגש מד, ל.

(130) ראה גם לקו"ש חט"ו ע' 78.

(125) ואתחנן ו, ה.

(131) אבות פ"א מ"ג.

(126) ראה תניא פ"ד.

(132) אבות דר"ג פ"ה, ב.

(127) שם, ז.

(133) פרה פ"ה מ"ט.

(128) שם, ח"ט.

(134) שבת קלח, ב.

(129) פסחים נ, ב. וש"נ. רמב"ם הל' ת"ת פ"ג ה"ה. הל'.

ובלשון המשנה¹³⁵: "הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם" – הן בנוגע לתאוות
 הכבוד שבישיבה על ה"כסא" (כנ"ל), והן בנוגע לקנאה, שמקנא בחבירו שמכהן בתפקיד בכיר יותר
 ממנו, שפלוגי הוא "שר הפנים", ואילו הוא רק "שר הדואר"... ולכן אינו יכול להרגע... וחותר ונושא
 עיניו להיות ראש ומנהיג המפלגה; ענינים אלו שרודף אחריהם בלהט, "מוציאים את האדם מן העולם"
 – לצאת מעולם הקדושה, ולהגיע לשיא השפלות, למכור ולוותר על הכל, ולשתוק ולהסכים על דברים
 כאלו שיהודי ששומע אותם מזדעזע מהם!

וכאמור כמ"פ¹³⁶ שמדובר אודות ענין הקשור עם העבירות שיש עליהם חיוב של יהרג ואל יעבור –
 שהרי כתוצאה מרישום כוזב של גוים בתור יהודים, גורמים ליהודים להיכשל בחיתון עם גוים ח"ו,
 וכמו"כ גורמים לכך שיעמידו גוים על גבולות ארץ ישראל, שבמקום להגן עליהם – יהפכו ל"גייס
 חמישי", לפגוע בהם ולגרום לשפיכות דמים רח"ל!

ולאחרי שרושמים מאות ואלפים גוים בתור יהודים (ונותנים להם זכויות של עולים, שמשקיעים בזה
 הון תועפות – "אידישע בלוטיקע געלט"), באים גם לענין של עבודה זרה:

חבירו שיושב עמו סביב שולחן-עגול בדיון ממשלתי, מתחבר וסועד עם גוי, ומקבל עצות ממנו
 (ואח"כ נוסע הגוי לגרמני לקבל כבוד על "פועלו"), ובא ומציע שבכתב-ספר שבהם לומדים ילדי ישראל
 ("תינוקות של בית רבן כו', הבל שאין בו חטא"¹³⁷) ילמדו אודות "אותו האיש" רח"ל¹³⁸,

– שהוא זה שאשם בהריגת מליוני יהודים (עד למליונים שנהרגו בדור האחרון), כמ"ש הרמב"ם
 בהל' מלכים¹³⁹ (בחלק שהושמט ע"י ה"צענזור") ש"כבר נתנבא בו דניאל, שנאמר¹⁴⁰ ובני פריצי עמך
 ינשאו להעמיד חזון ונכשלו, וכי יש לך מכשול גדול מזה... (ש)גרם לאבד ישראל בחרב וכו' –

והוא, השר הדתי, מסכים גם לכך (שהרי ישיבתו בקואליציה מחייבת גם אותה), בבחינת "הואיל¹⁴¹
 ורבי עובד ע"ז אף אני כמותו"; ועד"ז בנוגע לחינוך בענינים של גילוי עריות, שאפילו מקולקלים
 שבאומות לא העלו על דעתם!

כט. וכאן רואים מ"ש בדניאל¹⁴² שבסוף זמן הגלות "יתבררו ויתלבנו ויצרפו גוי", כך, שבנוגע לכל
 ענין יהי' ברור אם הוא דבר זכאי או להיפך (כולל גם בנוגע לכיאת משיח – אם תהי' בדור שכולו זכאי
 או להיפך כו'¹⁴³).

ובנוגע לענינו:

אם בתחילה היו כאלו שטענו מדוע "מרעשים עולמות" על השמטת תיבת (גיור) "כהלכה", ועד
 שטענו שיש בזה ענין חיובי – הנה עתה נתבררו ונתלבנו הדברים, שפלוגי מזיק לכלל ישראל במשך ג'
 שני חזקה, ע"י חוק זה, שלא זו בלבד שאין בו ענין חיובי כלל, אלא אדרבה, זהו חוק אומלל שטומן
 בחובו חורבן רח"ל!

ועכשיו רואים בבירור, שאם בתחילה היו עומדים על המשמר בכל התוקף לתיקון החוק ע"י הוספת
 תיבת "כהלכה", לא הי' המצב הולך ומתדרדר, ולא היו מגיעים לענינים שלאח"ז.

ל. וכאשר שואלים אותם – את אלו שלקחו על עצמם את התפקיד להגן על הדת – היתכן?! –
 מתרצים את עצמם בתירוץ מגוחכים ואתמלאות שונות ומשונות שאין להם יסוד במציאות,

(140) דניאל יא, יד.

(141) פרש"י בהר כו, א.

(142) יב, יו"ד.

(143) סנהדרין צח, א. וראה גם אג"ק ח"א ע' רמג.

(135) אבות פ"ד מכ"א.

(136) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חע"ב ע' 120. וש"נ.

(137) שם ק"ט, ב.

(138) ראה גם תורת מנחם שם ריש ע' 188. וש"נ.

(139) ספ"א.

1 החל מזה שמתפארים ב"הישגים דתיים", ולדוגמא: כאילו שבזכותם קיים החינוך הדתי, בה בשעה
2 שהאמת היא להיפך, שימים אחדים לאחר התמנות סגן שר החינוך מהמפלגה שלהם התחילו להכניס
3 בבתי-הספר חינוך לע"ז וג"ע (כנ"ל סכ"ח); וגם החינוך הדתי אינו בזכותם כ"כ, אלא יש עוד כו"כ
4 סיבות בדבר, והעיקר – שבחמלת ה' על שארית נחלתו דאג לכך שילדי ישראל יוכלו ללמוד לכל-הפחות
5 אל"ף בי"ת! ...!

6 ועד לטענה שטען לאחרונה, מדוע לא פנו אליו אישית להתלונן בקשר לרישום הכוזב של נאצי כו'
7 (כמדובר לאחרונה¹⁴⁴) – שהמענה לזה הוא פשוט, ללא צורך בהסברים – שזהו בגלל שאין אל מי לגשת
8 ואין עם מי לדבר, כיון שהדיבור עמו הוא בבחינת דברים בטלים ומבוטלים!

9 והגע עצמך:

10 הוא כבר הבטיח בעבר (וכידוע ומפורסם, שהצהרותיו מאמש סותרים להצהרותיו ביום שלמחרת...),
11 שאם יודע מקרה אחד של רישום כוזב, הנה מיד יחקור זאת ויעניש את האחראים לכך. ומה עשה בפועל
12 בנוגע לכל הרישומים הכוזבים שהיו עד עתה, והולכים ונמשכים בכל התוקף?!

13 נתנו לו בשעתו רשימה של מאה וששים גוים שנרשמו בתור יהודים, ואח"כ נתנו עוד רשימות כו',
14 עם כל פרטי הדברים: שמות, מספרי תעודת זהות, כתובות וכו'. ולמרות שרשימות אלו נמצאות בידי
15 למעלה משנה – לא נקף אצבעו כלל, ועשה עצמו כמי שלא יודע מאומה!

16 ועכשיו במקרה המאה ששים ואחד, נתעורר לפתע לטעון: מדוע לא פנו אליו אישית בנוגע למקרה
17 זה! ...!

18 ועוד סיבה שלא הלכו אליו – כדי שלא ינצל זאת, כדרכו בקודש... לספר למחרת שפנו אליו, ובכך
19 העידו שהוא צדיק גמור... ולפרסם זאת בעמוד הראשון של העיתון, שהרי זה עיתון שכותב מה שהוא
20 מורה לכתוב! ...!

21 ומכל זה מוכח שאין רצונו לשוב בתשובה, ומה שטוען שלא פנו אליו כו', הרי זה בדוגמת ה"טענה"
22 במשפט בייליס¹⁴⁵ על כך שהדביקו את ה"בול" בצורה הפוכה, שזוהי מרידה במלכות! ... ועד"ז בנדו"ד,
23 שכיון שאין לו מה לענות לגופו של ענין, לכן נטפל לדברים צדדיים שאין להם בסיס כלל.

24 וכמדובר כמ"פ שאשמים בכך גם כל אותם מאה אלף יהודים שומרי תומ"צ (שפלוני טוען שהוא
25 מייצג אותם) שעומדים מנגד ושותקים על כל מה שנעשה בשמם, ומדשתקי, "שמע מינא קא ניחא
26 להו"¹⁴⁶, ויתירה מזה, שיש ביניהם גם כאלו שלוחשים באזנו יישר כח על פעולותיו! ...!

27 לא. כ"ק אדמו"ר שליט"א סיים בברכה – שיה"ר שיקויים מ"ש בפרשת השבוע⁸¹: "אם בחוקתי
28 תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם", כולל גם המעשה בפועל לתיקון הענין הנ"ל (ולא רק הבטחות
29 סרק לפני הבחירות), ובקרום ממש נזכה לביאת משיח צדקנו.

30 לב. הביאור בנוגע להערות אדמו"ר על הזהר – שדוקא במימרא דר"א בענין חביבות הכלה שנמצאת
31 בשוקא דבורסקי, התבטא הענין ד"בן יכבד אב", "השתא אסגי שבחא דר"ש":

32 רשב"י מצד עצמו ה' בתכלית העילוי שאין למעלה מזה – "בחד קטירא אתקטירנא כו' ב' אחידא
33 ב' להיטא כו"¹⁴⁷, ובמילא מובן שבמעמדו ומצבו אין מציאות של לעו"ז כלל, וכידוע הפתגם¹⁴⁸ שאצל
34 רשב"י לא ה' ענין של חורבן כו'.

(146) לשון הגמרא – גיטין נו, רע"א.

(147) זח"ג רפח, א. רצב, א.

(148) פלח הרמון שמות ע' ד'.

(144) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ב ריש ע' 187.

וש"נ.

(145) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ט ע' 165.

וש"נ.

1 ואילו מאמרו של ר"א מדגיש את העילוי שנעשה דוקא ע"י הפיכת הלעו"ז לקדושה, שגם כשבנ"י
 2 נמצאים ב"שוקא דבורסקי", נמצא הקב"ה עמהם, ועד שדומה בעיניו ככל ריחין טבין דעלמא, עד לריח
 3 הקטורת – שגם בה מודגש העילוי שבהפיכת הלעו"ז, שהרי א' מסממני הקטורת הוא מור¹⁴⁹, שהוא
 4 דבר טמא ששייך ללעו"ז, ואעפ"כ מהפכים אותו להיות חלק מענין הקטורת שפועל עילוי גדול למעלה
 5 כו'.
 6 ולכן, ע"י מאמרו של ר"א בענין זה דוקא ניתוסף עילוי גדול יותר אצל רשב"י – "בן יכבד אב",
 7 "השתא אסגי שבחא דר"ש" – מצד העילוי שנעשה ע"י הפיכת הלעו"ז דוקא.
 8 ויה"ר שיהי' כבר בירור והפיכת הלעו"ז – כפי שיהי' בשלימות לעתיד לבוא, או כפי שנפעל כבר
 9 עתה ע"י תשובה עילאה כו'¹⁵⁰, ביחד עם פעולת כללות מעשינו ועבודתנו כל משך זמן הגלות¹⁵¹
 10 להמשיך ולהביא את הגאולה העתידה ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.
 11 [לאחרי תפלת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "ניעט ניעט ניקאוואָ".]

(151) ראה תניא רפ"ז.

(149) ראה תורת מנחם – סה"מ תשרי ע' קסה. וש"נ.

(150) ראה יומא פו, ב. תניא פ"ז.

המשך ביאור למס' בנא מציעא ליום שישי עמ' ב

27 וחייב לשלם. מתה הבהמה כְּרָבָה הָרִי זֶה אוֹנָם, אבל אם כָּנְפָה
 28 – עינה אותה, שהרעיבה, או העמידה בחמה בקיץ או בצינה
 29 בחורף וּמָתָה, אֵינוֹ אוֹנָם. תקפה הבהמה וְעָלְתָה לְרֹאשֵׁי צֹקֵין –
 30 הרים גבוהים ותלולים וּנְפְלָה ומתה, הָרִי זֶה אוֹנָם. אבל אם הָעֵלָה
 31 השומר לְרֹאשֵׁי צֹקֵין וּנְפְלָה וּמָתָה, אֵינוֹ אוֹנָם וחייב:

נמרא

32 במשנה שנינו שזאב אחד אינו אונס. מקשה הגמרא: וְהֵתְנִיָּא
 33 בבביתא, שזאב אחד הרי זה אוֹנָם. מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב נְחֻמִּין
 34 בְּרִצְחָק, הֵיחָא – בבביתא מדובר בְּשֵׁעַת מְשַׁלַּח זְאֵבִים – שפרצו
 35 למקום ישוב, וְרַבֵּי יְהוּדָה הֵיאֵה הַסּוֹבֵר שְׂבֵאוֹתָה שְׂעָה אפילו זאב
 36 אחד הוא אונס:

37 שנינו במשנה: הַלֵּסְטִים הָרִי זֶה אוֹנָם: מקשה הגמרא: אֲמַאי – מדוע
 38 הרי זה אונס, לֹאֲבֵי נְבָרָא לְהָרִי נְבָרָא – יעמוד השומר נגד הגנב
 39 ויסלקו. מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב, במשנה מדובר בְּלֵסְטִים מְזוּזִין
 40 – טעון בכלי זיין, והשומר שאינו מזוין אינו יכול לעמוד נגדו.
 41 אֲיַבְעִיא לְהוּ – הסתפקו בני הישיבה, אם גם הַלֵּסְטִים היה מְזוּזִין
 42 וגם הרועה היה מְזוּזִין, מֵהוּ – האם חייב השומר לעמוד נגדו. מִי
 43 אֲמִירִין אוֹבֵי נְבָרָא לְהָרִי נְבָרָא – האם נאמר שכיון שכחם שוה
 44 חייב השומר לעמוד נגדו, או דְלֵמָּא – או שמא אינו חייב כיון
 45 שהאי – הלסטים מְסַר נְפְשֵׁיהֶם כדי לגזול ואינו חושש ליהרג, וְהָאֵי
 46 – השומר לא מְסַר נְפְשֵׁיהֶם – אינו חייב למסור את נפשו. פושטת
 47 הגמרא: מְסַתְבָּרָא, דְהָאֵי מְסַר נְפְשֵׁיהֶם וְהָאֵי לֹא מְסַר נְפְשֵׁיהֶם, לפיכך
 48 אין השומר חייב לעמוד נגדו.
 49 אֲמַר לֵיהּ – שאל אבְּבֵי לְרַבָּא, מֵה הדין במקרה שֶׁאֲשַׁפְּחִיהּ – פגש
 50 הרועה את הלסטים לפני שגזל ממנו, וכדי להפחידו הגזים וְאֲמַר
 51 לֵיהּ, נְנַבָּא סְרִיא – גנב סרוח, כְּדוֹבְרָא פְלִנְיָא יְתִיבִין – אנו שוהים
 52 במקום פלוני

1 הַגֵּנֵב וניתן לתבעו בדין, אִם שׁוֹמֵר הֵנָּם הוּא אִזִּי אִם רָצָה נִשְׁבַּע
 2 שנגנבה ופטור, והבעלים יפרעו מן הגנב. ואם רָצָה עוֹשֶׂה עִמּוֹ –
 3 עם הבעלים דִּין פְּרַעוֹן, ומשלם וחוזר על הגנב לתובעו בדין. אבל
 4 אִם שׁוֹמֵר שָׁכַר הוּא, עוֹשֶׂה עִמּוֹ דִּין וְאֵינוֹ נִשְׁבַּע, ואף על פי ששומר
 5 שכר פטור באונס, כאן שאינו מפסיד, שהרי חוזר ותובע את הגנב,
 6 הוא חייב לשלם ולתבוע את הגנב בעצמו. מבואר, שרב נחמן
 7 שחייב את רוניא, שהיה שומר חנם, לשלם ולחזור לתבוע בעצמו
 8 את הגנב, חולק על רב הונא בר אבין. משיבה הגמרא: אֲמַר רַבָּא,
 9 אף רב נחמן סובר ששומר חנם אינו חייב לשלם אפילו אם הוכר
 10 הגנב, וְהָתָם – במקרה שהיה עם רוניא, נְבָרִי דְפְרַמְוִסְקָא הוּוּ קְיָיְמִי
 11 – אנשי השלטון היו מצויים שם, דְּאֵי רַמָּא קְלָא הוּוּ אִתּוּ וּמְצַלִּין
 12 לֵיהּ – שאם היה קורא להם היו באים ומצילים לו, וכיון שלא
 13 עשה כך הוא פושע וחייב:

משנה

14 המשנה באה לבאר מה נחשב אונס, ושומר שכר פטור עליו: זֶאֱב
 15 אֶחָד שטרף אֵינוֹ אוֹנָם, כיון שהשומר יכול לעמוד נגדו, אבל שְׁנֵי
 16 זְאֵבִים הרי זה אוֹנָם ופטור. רַבֵּי יְהוּדָה אוֹמַר, בְּשֵׁעַת מְשַׁלַּח זְאֵבִים
 17 – שמתפרצים למקום ישוב, אֵף זֶאֱב אֶחָד אוֹנָם לְפִי שֶׁהֵם עֹזִים
 18 ביותר באותה שעה. שְׁנֵי פְלָבִים שטרפו, אֵינוֹ אוֹנָם. יְדוּעַ הַכְּבֵלִי
 19 אוֹמַר מִשּׁוּם רַבֵּי מֵאִיר, אִם באו הכלבים מִרוּת אֶחָת – מצד אחד
 20 אֵינוֹ אוֹנָם, אבל מִשְׁתֵּי רוּחוֹת הרי זה אוֹנָם, שאין השומר יכול
 21 לעשות מלחמה מלפניו ומאחוריו. הַלֵּסְטִים – שודד הָרִי זֶה אוֹנָם,
 22 ואין השומר חייב להסתכן ולעמוד נגדו. הָאֲרִי הַדּוֹב וְהַנְּמֵר
 23 וְהַתְּרִדְלִים וְהַתְּנַחֵשׁ, הָרִי אֵלָיו אוֹנָם כִּי השומר אינו יכול לעמוד נגדם.
 24 אֲמַרְתִּי אונס השומר ופטור, בְּזִמְנֵן שָׁבְאוּ החיות והלסטים מְאֲלִיָּהֶן
 25 למקום המרעה, אֲבָל אִם הוֹלִיָּהֶן – השומר הולִיָּךְ את הבהמות
 26 סמוך ליער לְמִקּוֹם שבו גְּדוּדֵי תֵּיה וְלִסְטִים, אֵינוֹ אוֹנָם אלא פשיעה.

לקוטי שיחות

פרשת בהר-בחוקות

כרך כב

מתורגם ללשון הקודש

22 חוקים, הכריך ודורש התבטלות מצד האדם. את החוקים
23 מקיימים משום "חוקה" חקתי גזרה גזרתי" ו"אין לך
24 רשות להרהר אחריה" – מכיון שכך ציוה הקדוש-ברוך-
25 הוא מציינים לציווי, למרות שאין מבינים את הטעם לכך,
26 ואף להיפך – זה בניגוד להגיון ולשכל האדם.

ב.

"בהר סיני" – דבר והיפוכו

27 כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר מדוע נקראת
28 הפרשה הראשונה, לפי מנהג ישראל⁹ אשר "תורה היא"¹⁰,
29 בשם "בהר". והרי, לכאורה, אין מובן:

30 לכאורה, יש לשים את הדגש בעיקר על המילה "סיני"
31 – ההר המסויים שעליו ניתנה התורה¹¹. וצריך היה לקרוא
32 לפרשה בשם "סיני", או לפחות "בהר סיני"¹², כפי שאנו
33 רואים שפרשות נוספות¹³ נקראות בשם שמורכב משתי
34 מילים.

35 וכיצד מתאים לפרשה זו השם "בהר", שאיננו מבהיר
36 על איזה הר מדובר כאן?

37 שאלה זו אף מתחזקת כאשר עוסקים בהוראה הנלמדת
38 מ"הר סיני" בעבודת ה'. חז"ל¹⁴ אומרים, שדוקא הר סיני
39 נבחר שעליו תינתן התורה, משום שהוא "מכיך מכל
40 טורי"א" (=נמוך מכל ההרים), והוא כולל בתוכו דבר
41 והיפוכו¹⁵:

42 מצד אחד אנו רואים מכך שיש צורך בשפלות, "מכיך".
43 אך מצד שני הרי סיני הוא גם הר, אמנם, נדרשת מן

א.

"בהר" ו"בחוקות" פרשות מחוברות

1 כבר דובר פעמים רבות¹ אודות פרשיות מחוברות,
2 שמן העובדה שמחברים אותן כאילו היו פרשה אחת
3 – שמחלקים את שתי הפרשיות ביחד לשבעה קרואים
4 בלבד, ויותר מכך: מחברים את סיום הפרשה הראשונה
5 עם תחילת הפרשה השניה בעליה אחת², עם אותה ברכה
6 לפניה וברכה לאחריה –

7 הרי מובן מכך, שיש לשתי פרשיות אלו נקודה
8 משותפת בתוכן, אשר משום כך אפשר לצרפן לפרשה
9 אחת.

10 יש להבין: מהו התוכן המשותף לשתי הפרשיות –
11 "בהר" ו"בחוקות"?

12 ואדרבה: הרי, כאמור פעמים רבות³, שם הפרשה רומז
13 לתוכנה – והנה, לכאורה, השמות "בהר" ו"בחוקות"
14 מבטאים תוכן הפכי:

15 המילה "בהר" מצביעה על הגבהה, אשר כוונתה
16 בעבודה הרוחנית היא, שיהודי צריך לנהוג לפעמים⁴
17 בתוקף וברוממות – ויגבה לבו בדרכי ה'⁵. לדוגמא, כאשר
18 הוא עומד בפני נסיון, עליו לנהוג בהתנשאות, בעצמה
19 ובעוזות כדי לא להבהל, וכך יוכל להתגבר על הנסיון –
20 "עז כנמר"⁶.

21 לעומת זאת, המילה "בחוקות" מצביעה על קיום

(1) ראה לקו"ש חי"ח [המתורגם] ע' 326. 410 ואילך. ועוד.

(2) דלא כמנהג תימן (ראה לקו"ש שם ע' 410 הערה 24).

(3) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 58 ואילך. חי"ח שם (ע' 412). ובכ"מ.

(4) ויתרה מזה – מעין זה צ"ל בכל יום בהתחלתו ודאשו "עז כנמר" (כנסמן בהערה 6).

(5) דהיי"ב יז, ו. וראה מקומות שנשמנו לקמן הערה 15, 20.

(6) אבות פ"ה מ"כ. טור או"ח בתחלתו. שו"ע אדה"ז (מהר"ת) שם (וראה מהר"ק שם ס"ג).

(7) במדב"ר ר"פ חוקת. תנחומא שם (ג, ח). ועוד.

(8) רש"י ר"פ חוקת, מיומא סז, ב.

(9) משא"כ בסידור רס"ג וברמב"ם סדר תפלות: בהר סיני.

(10) נסמן בלקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 60. לעיל ע' 33 הערה 4. ע' 62 הערה 2. ועוד.

(11) וכלשון רז"ל עה"פ (תו"כ הובא ברש"י) "מה שמיטה מסיני כו' אף כולם כו' מסיני". ובלשון המשנה (ריש אבות): משה קבל תורה מסיני.

(12) כנוסח הרס"ג והרמב"ם, כנ"ל.

(13) כמו: חיי שרה, וזאת הברכה, ועוד.

(14) ראה מדרש תהלים (באבער) סח, יז. ועוד.

(15) ראה בכ"ז לקו"ת במדבר טו, ב"ג. לקו"ש [המתורגם] ח"א ע'

263 ואילך. ועוד.

28 כאשר היהודי בטל באמת, הרי אין הוא חש בשום דבר
29 מחוץ לאלקות.
30 דבר זה מתבטא גם בהלכה, בנגלה שבתורה:
31 כבר דובר פעם בהרחבה²³ על ההבדל שבין "עבד"
32 לבין "שליח", שאמנם, "שלוחו של אדם כמותו"²⁴, וזה
33 כולל גם ובעיקר את האופן הנעלה ביותר של השליחות,
34 שבעת השליחות נעשה השליח למציאותו של המשלח.
35 כידוע²⁵, שבענין השליחות ישנם שלושה אופנים: א)
36 המשלח נותן רשות וכח לשליח לבצע במקומו פעולה
37 כלשהי, אך מעשה השליחות מתייחס לשליח. ב) המעשה
38 מתייחס למשלח ונחשב כעשייתו של המשלח, על ידי
39 השליח. ג) לא רק מעשה השליח מתייחס למשלח, אלא
40 גם השליח עצמו נעשה כמציאות המשלח,
41 אלא שלמרות זאת אפשר להבחין בין השליח לבין
42 המשלח, ומשום כך אומרים "שלוחו של אדם כמותו"
43 רק בקשר לענין השליחות, אך לא לגבי ענינים אחרים,
44 אפילו בשעת מעשה²⁶.

45 לעומת זאת "עבד" אינו מציאות בפני עצמו כלל, כל
46 מציאותו היא מציאות האדון. ומשום כך – "מה שקנה
47 עבד קנה רבו"²⁷.

48 כי השליח הוא מציאות עצמאית, המתבטלת כלפי
49 המשלח, ולכן גם בעת ההתבטלות נותר מקום
50 למציאותו²⁸. ואילו עבד אינו צריך כלל להתבטל כלפי
51 האדון – הוא מלכתחילה רק "רכושו וקניינו" של האדון²⁹,
52 ולכן אין הוא כלל מציאות בפני עצמו.

ד.

התבטלות אמיתית – "הר" בלבד

53 מכך מובן, שכאשר יש התבטלות אמיתית כלפי
54 אלקות, אין זו סתירה להתנשאות ולתוקף – כי אין זו
55 התנשאות של מציאותו של האדם, אלא של האלקות³⁰.

1 היהודי שפלות, אך אל לו לנהוג בשפלות מוגזמת ולהיות
2 כ"אסקופא הנדרסת"¹⁶ ח"ו, אלא ביחד עם שפלות צריך
3 היהודי לנהוג גם בתוקף ובהתנשאות, כדלעיל.
4 ושני ענינים אלו הם ההבדל בין שתי המילים "בהר"
5 ו"סיני": המילה "בהר" מצביעה על ההתנשאות והתוקף
6 של היהודי, ואילו המילה "סיני" כשלעצמה, ללא ההדגשה
7 שזהו הר, מצביעה על ענין ההתבטלות. "סיני" על שם
8 הסנה¹⁷, שהוא "שפל מכל האילנות שבעולם"¹⁸.
9 ומוכן שבין שני ענינים אלו, ההתנשאות וההתבטלות
10 הרי המעלה העיקרית היא ההתבטלות, אלא שמציינים,
11 שיש להזהר מפני התבטלות מוגזמת, כאסקופא הנדרסת
12 על ידי כל "רגל", אלא יש צורך (לפעמים¹⁹) בתוקף
13 ובהתנשאות. כמאמר חז"ל²⁰ שתלמיד חכם צריך שיהיה
14 בו "אחד משמונה בשמינית" של גאוה. אך ח"ו לא יותר
15 מכך.
16 ואם כך, כיצד מתאים לקרוא לפרשה בשם "בהר"
17 בלבד, המצביע על התנשאות בלבד, ולהשמיט את העיקר
18 – "סיני" – התבטלות?

ג.

"שליח" ו"עבד"

19 אחד ההסברים לכך הוא:
20 העבודה הרוחנית של התבטלות, "שפלות האדם"²¹,
21 קשורה ל"גדלות הא-ל", היהודי מתבטל מפני שהוא חש
22 שהמציאות האמיתית של כל דבר היא האלקות.
23 ומשום כך, ההתבטלות האמיתית היא, כאשר האדם
24 אינו חש במציאותו עד כדי כך, שאין הוא חש אפילו את
25 התבטלותו. כי עצם העובדה שהיהודי מרגיש שהוא
26 מתבטל כלפי הקדוש-ברוך-הוא, מצביעה על כך שעדיין
27 הוא חש את עצמו למציאות כלשהו, שצריכה להתבטל²².

16 ל' הש"ס – עירובין צח, א (ע"י "רגל הרבים כו' איכא בויון" – רש"י שם).
17 ראה רמב"ן דברים א, ו. ועוד. מפרשי המו"נ ח"א ספס"ו.
18 שמו"ר פ"ב, ה.
19 ראה לקו"ת שם: הביטול צ"ל יותר הרבה. – ובענין העזות ראה שו"ע אדה"ז מהד"ק שם (מב"י שם) הוהירות שצ"ל בזה.
20 סוטה ה, א. תו"א מג"א צא, ב. שם הסופות קיט, ג ואילך. ועוד. – וראה לקמן הערה 32.
21 ראה רמ"א אור"ח סי' צח ס"א.
22 ראה המשך תער"ב פרק ריד. ד"ה מי יתן תש"ו פ"ד.
23 לקו"ש ח"כ ע' 303.
24 ברכות לד, ב. וש"נ.

25 ראה לקח טוב להר"י ענגל כלל א.

26 ראה לקו"ש ח"כ שם הערה 17 בשוה"ג.

27 פסחים פח, ב. קדושים כג, ב. וראה הערה 29.

28 עפ"ז יומתק זה שהשליח צ"ל דוקא "כמותו" דהמשלח (ראה קדושין מא, ב: מה אתם בני ברית כו'. ובלקו"ת ויקרא (א, ג): ולכן אין שליחות לחרש שוטה וקטן שאינן כמותו דהמשלח). – וראה בארוכה לקו"ש חל"ג ע' 114 ואילך.

29 ראה בארוכה המשך תרס"ו ע' שכ"ז. – ולהעיר מהדעה (ראה רשב"א קדושין כג, ב) דמה שקנה עבד נקנה מלכתחלה לרבו.

30 ע"ד מאמר רשב"י אנה סימנא בעלמא (זח"א רכה, א) – ראה

סה"מ תקס"ד ע' רו. אוה"ת ויחי שנט, א ואילך. המשך תרס"ו ע' קנט. סה"מ תפר"ח ע' מג. ועוד.

23 האדם העובד כבר יכול להגיע לתחושה של "הר"
24 והתנשאות, כי יש בו כבר התבטלות פנימית, כך שהתוקף
25 אינו שלו, אלא של האלקות,

26 אך למרות זאת עדיין יש לו צורך בהגבלה של "סיני"
27 – התבטלות – השומרת אותו מפני הרגשה של ישות
28 והתנשאות עצמית. כי ההתבטלות עדיין לא חדרה והקיפה
29 את כל מציאותו, והוא נמצא עדיין בדרגה שהוא מרגיש
30 את ההתבטלותו כלפי הקדוש-ברוך-הוא.

31 בדומה לאופנים הנעלים יותר של השליחות³³,
32 שהשליח מוסר את כח המעשה שלו למשלח, עד כדי כך
33 שמעשהו נחשב כמעשה המשלח, ואף יותר מכך – השליח
34 עצמו נעשה כמשלח.

35 אך למרות זאת אפשר עדיין להפריד ולהבחין בין
36 השליח לבין המשלח.

37 האופן הנעלה ביותר בעבודה הרוחנית הוא – "בהר"
38 בלבד. ההתבטלות היא מושלמת כל כך, שאין צורך
39 להזכיר ולהדגיש³⁴ שזהו "סיני" – אין כלל מקום או
40 מחשבה כלשהי על מציאות אחרת מחוץ לאלקות.

1.

התוקף היהודי – כבוד המלכות

41 למרות שהמשמעות של "בהר" היא התבטלות בדרגה
42 נעלית ביותר³⁵, בכל זאת זוהי הוראה לכל יהודי בעבודתו
43 הרוחנית. כי לאמיתו של דבר כל יהודי הוא בבחינת
44 "הר", כל ישראל "מלכים הם"³⁶.

1 בדומה למאמר חז"ל³¹ לגבי עבד – "עבד מלך מלך".
2 אין כאן תחושה של ישות וגאווה אצל העבד, כי אין זה
3 חשיבותו וגדולתו שלו, אלא של המלך...

4 ומשום כך נקראת הפרשה בשם "בהר" בלבד – כי
5 ההתבטלות המושלמת היא, שבהיותו "הר" (כלומר,
6 בתוקף והתנשאות) אין צורך לציין שזהו תוקף דקדושה,
7 ולא של ישותו העצמית ח"ו. ההתבטלות לאלקות רבה כל
8 כך, עד אשר מלכתחילה אין תחושה של מציאות עצמית,
9 ולכן אין צורך לציין במפורש שזהו "הר סיני?", הר
10 והתנשאות הבאים מפני התבטלות.

ה.

"סיני"; "בהר סיני"; בהר

11 זהו גם ההסבר בעבודה הרוחנית לאופנים השונים
12 שבהם ניתן לתאר את "הר סיני":

13 בתחילת העבודה, כאשר היהודי הוא עדיין מציאות
14 בפני עצמו, יש צורך ב"סיני" בלבד. בלתי אפשרי שום ענין
15 של "הר" והתנשאות, אלא התבטלות בלבד³². כל עוד הוא
16 מציאות בפני עצמו, אין הוא יכול להגיע לעבודה הרוחנית
17 של תוקף והתנשאות דקדושה – כי אצלו תהיה זה
18 התנשאות והגבהה של ישותו העצמית.

19 וכדוגמא לכך אפשר לציין את האופן הראשון של
20 השליחות: השליח הוא מציאות לעצמו, אך הוא מתבטל
21 והוא מבצע פעולה במקום המשלח.

22 אופן נעלה יותר בעבודה הרוחנית הוא – "הר סיני":

31 שבוועת מז, ב (ושם: כמלך). ספרי (ורשי" דברים א, ז. רש"י
לך טו, יח. ועוד.

32 בהוספות לתו"א שם (קכ, א) שהענין דשמינית שבשמינית צ"ל
דוקא בהתחלת העבודה, ע"ש (וראה גם בלקו"ת במדבר שם (ועד"ז
בתו"א מג"א צא, ב): לא יערב לבו לגשת אל העבודה). אבל שם המדובר
בהגבהה כו' של האדם לאחרי שהוא כבר בביטול (ת"ח) וביטול עד כ"כ
שלא יערב לגשת כו' ולכן צ"ל שמינית שבשמינית בכדי שיגש אל
העבודה. משא"כ המדובר בפנים – האדם המתחזק בהעבודה להבטל.

ועפ"ז וע"פ המבואר בפנים יש לתרץ: (א) משנת" בתו"א וכו' ההנכח
דשמינית שבשמינית והרי* פס"ד הרמב"ם (דעות פ"ב ה"ג) "בשמתא
מאן דאית ב' כו' ואפילו מקצתה** (ב) שינוי הל' בשו"ע אדה"ז
(תארו"ח סקני"ז ס"ג) – אף שמציין שם להרמב"ם, אבל בנוגע לכעס –
"עד קצה האחרון*** (ולא "אפילו מקצתה"). (ג) השינוי ברמב"ם עצמו
שם שבנוגע לכעס כותב "עד הקצה האחר".

(* ראה לקוטי לוי יצחק אגרות קודש (ע' שה) – תיווך באופן אחר.

** והציון בענין משפט שם על "בשמתא מאן דלית ב'י" להרמב"ם – כבר הנירו באחרונים שאינו מובן.

*** שאינו שולל ענין הגאווה לגמרי. אלא שיש "מקצת" ("קצה האחרון") דענין זה (משא"כ הלשון "אפילו מקצתו").

וכידוע שע"ד הרגיל הרמב"ם "על הרוב ידבר". ואכ"מ.
33 ראה הערה הבאה.

34 וי"ל שזהו החילוק בין "בהר" (השם דפרשתנו) ל"הר" בה"א
הידיעה (יתרו יט, ב. וראה תרומה כה, מ. ועוד). כי אף שלא נזכר בפירוש
שם "סיני", הרי אמרו "ההר" (בה"א הידיעה) מדגיש שהכוונה להר
הידוע שהוא סיני.

– ובעבודה י"ל שהוא כאופן הג' שבשליחות, דאף שהשליח נעשה
מציאות המשלח, מ"מ מכיון שיש לחלק בין השליח למשלח (כנ"ל) ה"ז
קשור עם תנועה של ביטול, ויש צורך להדגיש ברמיזה עכ"פ שהוא ההר
הידוע – סיני. משא"כ "בהר" סתם, שאין כאן שום רמז לענין של סיני
– כי אין מקום למציאות האדם כלל, ככפנים.

35 ראה סה"מ תקס"ד ואוה"ת שבהערה 30.

36 תקו"ז בהקדמה (א, ב) – ולא רק "בני מלכים" (שבת סז, א).
וע"פ המבואר לעיל בפנים (סעיף ג) שזהו בדוגמת מעלת העבד על

30 בכך, שלא זו בלבד שהאותיות מתאחדות עם הדבר שעליו
 31 הן נחקקות
 32 – כי מעלה זו קיימת גם באותיות כתובות בנוסף לקלף –
 33 אלא שאותיות אלו אינן מציאות בפני עצמן כלל, וכל
 34 מציאותן היא רק מציאות הדבר שעליו הן נחקקות,
 35 כשם שכל מציאותה של האות "אל"ף" וכדומה
 36 החקוקה על לוחות האבן, היא המציאות של האבן של
 37 הלוחות.
 38 וזהו הדיוק בשם "חוקים", אפילו לעומת "גזירות"
 39 וכדומה: משמעות המילה "גזירה" היא, שקיום המצוות
 40 נעשה מתוך הכרח, האדם צריך לכוף את עצמו ולבצע
 41 מעשה הנוגד את הבנתו.
 42 אך השם "חוקה" – שהוא גם מלשון חקיקה – מראה,
 43 שאין שום כפייה בקיום המצוה. האדם מתבטל לחלוטין
 44 כלפי הקב"ה ואינו כלל מציאות בפני עצמו, כאותיות
 45 החקוקות על אבן טובה, וממילא, הוא מבצע את כל רצון
 46 ה'.
 47 וזהו הדיוק בדברי חז"ל⁸ לגבי קיום החוקים "אין לך
 48 רשות להרהר אחריה". והרי, לכאורה, צריך היה לומר
 49 "ואל תהרהר אחריה"⁴⁵?
 50 ייש לומר, שההסבר לכך הוא: הניסוח "אין לך רשות
 51 להרהר אחריה" מדגיש, שבאופן כללי יש להרהר, ביחד
 52 עם (אבל לאחרי) "נעשה" צריך להיות "ונשמע"⁴⁶
 53 – צריך לרצות להבין את טעמי המצוות וכדומה. אך בענין
 54 זה – "אין לך רשות": ניתן לך שכל, וחובתך, להשתמש
 55 בו, אך בסוג זה של מצוות לא ניתנה לך "רשות להרהר
 56 אחריה",
 57 וגם בכך שוללים רק את הענין של "להרהר":
 58 אין לקיים את החוקים באופן השולל את השכל,
 59 ההתבוננות, הדרישה והשאלה⁴⁷ וכדומה, אלא להיפך⁴⁸:

1 כאשר דורשים מיהודי תוקף וגאווה ביהדותו, אין
 2 הכוונה שמוותרים ח"ו על התבטלותו משום שאין דרך
 3 אחרת למונעו מן הרע, אלא, בפנימיותם של הדברים הרי
 4 ה"תוקף" עצמו הוא תוקפה של הנפש האלקית, שהיא
 5 "חלק אלוהה ממעל ממש".
 6 יהודי צריך לדעת, שאת נשמתו של היהודי "לא שלחו
 7 לגלות, ולא"³⁷ מסרו לשעבוד מלכות", ו"כל³⁸ מה שנוגע
 8 לדתנו .. תורה ומצוות ומנהגי ישראל אין לנו, היהודים,
 9 מי שיכפה את דעתו עלינו".
 10 "דינא דמלכותא דינא"³⁹, ו"אל תתגרה בגוי קטן"¹⁰ –
 11 אך כאשר נוגע הדבר ליהדות, הרי היהודי הוא ("עבד
 12 מלך) מלך", ואדרבה: לא זו בלבד שיש לו תוקף כשל
 13 מלך, אלא יותר מכך – אסור לו למחול על כבודו⁴¹, כי
 14 אין זה כבודו שלו, אלא כבוד המלכות – של מלך מלכי
 15 המלכים הקדוש-ברוך-הוא, האומר "ושכנתי בתוכם"⁴²,
 16 נפשו האלקית שהיא חלק אלוהה מממש, חלק מן העצם⁴³.
 ז.

חקיקה – חלק מן הדבר הנחקק

17 לפי כל האמור לעיל יובן גם הקשר בין "בהר" לבין
 18 "בחוקותי": שני הכיוונים בעבודה הרוחנית, המתבטאים
 19 בשמות אלו, "בהר" – תוקף והתנשאות, ו"בחוקותי" –
 20 התבטלות, אינם סותרים זה לזה, אלא להיפך: האחד הוא
 21 תוצאה של האחר:
 22 כאמור לפני כן, הרי ההתנשאות המובעת בשם "בהר"
 23 היא תוצאה של התבטלות אמיתית, התבטלות שאינה
 24 מאפשרת כלל מחשבה על מציאות עצמאית, כך
 25 שמלכתחילה אין ספק שהעבד הוא מציאות האדון.
 26 והתבטלות זו מתבטאת ב"בחוקותי", בקיום המצוות
 27 באופן של "חוקים":
 28 אדמו"ר הזקן⁴⁴ מסביר שהמילה "בחוקותי" היא גם
 29 מלשון חקיקה (חריטה). היחוד של אותיות חקוקות הוא

(ש' האותיות אות ל. ועוד). ובכ"מ.
 (43) סה"מ קונטרסים ח"ב מ, ב ואילך.
 (44) לקו"ת ר"פ בחוקותי. וראה לקו"ש ח"ג פ' בחוקותי. ח"ד
 [המתורגם] ע' 38. ח"ח [המתורגם] ע' 131 ואילך. ועוד. וראה רד"ה
 וידבר גו' זאת חוקת תרס"ה (ע' רכד).
 (45) ע"ד הלשון במדרש תהלים (באבער) ט, ב: "ואין להרהר אחרי"
 (ובשוחר טוב שם: "ואין מי שיהרהר אחרי").
 (46) מל' כי שומע עבדך (ש"א ג, ט"ז).
 (47) כלי המשנה והגמרא דורשין. שואלין כו' בנוגע למעשה מרכבה
 (חגיגה יא, ב), וכיו"ב.
 (48) ראה רמב"ם סוף הלי' תמורה: "אע"פ שכל חוקי התורה גזירות

שליח – יש לומר, שזהו העילוי בנש"י על מלאכים. שהשם מלאך הוא
 ע"ש ענין השליחות (לקו"ת ויקרא א, ג. וראה תניא קר"א קנט, א. א.
 מקומות שנשמנו בהערה 30. ס' הלקוטים דא"ח צ"צ ערך מלאכים (ע'
 תלב ואילך), ושו"י; משא"כ בני"ק נק' בנים (שהם עצם אחד עם האב) או
 עבדים (דעבד מלך מלך, כנ"ל).
 (37) תניא רפ"ב.
 (38) לקו"ד ח"ד תרצב, א. סה"מ תרפ"ז ע' קצו.
 (39) גיטין י, ב. וש"נ.
 (40) ראה פסחים קיג, א.
 (41) קדושין לב, ב.
 (42) תרומה כה, ת. – בכאו"א מישראל (ר"ח ש' האהבה פ"ו. של"ה

17 הקדוש-ברוך-הוא, למרות שאין מבינים את טעמם, ואין
18 מעריכים את התועלת שבקיומם. וכיצד, אם כך, מתאימים
19 לענין זה התחלת הפרשה ורובה, פסוקים העוסקים
20 ביהודים ובשכר המצוות, ולהיפך – העונשים על אי קיומן
21 – אשר ענינים אלו הם זירוז לקיום המצוות מפני השכר
22 שמקבל האדם?

23 ההסבר לכך הוא: כאשר היהודי מתבטל כלפי הקדוש-
24 ברוך-הוא באופן של חקיקה – שאין כלל מציאות אחרת
25 חוץ ממציותה של האבן הטובה שעליה הן חקוקות –
26 הרי אז שכר המצוות הוא גם כן ענין של חקיקה:

27 העובדה שהמצוות מביאות עמן שכר אינה יוצרת אצל
28 האדם תחושה של קיום המצוה למען עצמו ולמען השכר
29 והתועלת שלו, שתצמצם לו תועלת גשמית או רוחנית, אלא
30 הוא מרגיש רק את ה"טוב" של האלקות:

31 כיון שהקדוש-ברוך-הוא הוא תכלית הטוב, הרי
32 מצוותיו מביאות עמן טובה בכל דבר⁵², עד כדי טוב גשמי
33 כפשוטו.

(משיחת ש"פ בה"ב תש"מ)

1 במדרשי חז"ל ישנם ביאורים אודות החוקים שאינם ציווי
2 השכל, וחלקם נוגדים להגיון וכו'⁴⁹, אך למרות זאת צריך
3 האדם להביאם לידי כך ששכלו לא יהרהר⁵⁰, מלשון
4 "מהרהר אחר רבו... השכינה"⁵¹ – שלא לחשוב שהחוקים
5 נחותים בכך לעומת המצוות המובנות בשכל האדם.

6 ואדרבא, חוקה היא מלשון חקיקה: כאשר ההתבטלות
7 כלפי הקדוש-ברוך-הוא היא אצל היהודי באופן של
8 חקיקה – שאין שום מציאות מחוץ לאלקות, כשם
9 שאותיות החקיקה הן חלק מהדבר שעליו הן חקוקות –
10 הרי אז "מציאות" האדם (שכלו, מדותיו וכו') אינה סותרת
11 את התבטלותו. כי היא נעשתה מציאות של אלקות, והיא
12 כלל איננה מציאותו הפרטית של האדם.

ה.

גם שכר המצוות – חוקה

13 בכך ניתן להבין גם את הקשר שבין התוכן של רוב
14 הפרשה – אודות שכר המצוות ועונשן – לבין שם הפרשה
15 "בחוקותי". שהרי, לכאורה, תמוה:

16 בפשטות, מקיימים את החוקים רק משום שהם ציווי

הם .. ראוי להתבונן בהן וכל מה שאתה יכול ליתן לו טעם תן לו טעם".
וראה גם מו"נ ח"ג פכ"ו. וראה לקו"ש ח"ב ע' 174 ואילך.
(49) נחומא חוקת ג. במדבר"ר ויל"ש ר"פ חוקת. ובכ"מ.
10 ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 152. ח"ח [המתורגם] ע' 135
הערה 52.

(51) סנה' קי, א.

(52) לכאורה כן י"ל בדא"פ נוסף על מ"ש ברמב"ם ה' תשובה רפ"ט
שהיעודים בטוב הגשמי הם אמצעי לבוא לטוב הרוחני. וראה גם לקו"ש
[המתורגם] חט"ו ע' 337. לקו"ש בחוקותי תש"א.

המשך ביאור למס' בנא מציעא ליום חמישי עמ' א

14 שְׁנֵאמַר בפועל (דברים כג כה) 'וְאֵל פְּלִיָּד לֹא תִתֵּן, שְׂכֶשֶׁם שֶׁאִסּוּר
15 לוֹ לִתֵּן לְכַלּוֹ כִּי אֵינוּ יֹכֵל לִתֵּן לְאִשְׁתּוֹ וּבְנִיו. וּמוֹכַח שֶׁמִּשְׁל
16 שְׂמִים הוּא אוֹכֵל, כִּי אִם מִשְׁל עֲצָמוֹ מְדוּעֵ אֵינוּ יֹכֵל לִתֵּן לָהֶם. וְכִי
17 תִּמְנָה הַכִּי נְמִי – וְאִם תִּרְצֶה לֹמַר שֶׁאֵף כֵּאֵן מְדוּבֵר בְּפוּעַל נִזְיָר
18 שְׁקִנְסוּדוֹ, אֲבָל סַתֵּם פּוּעַל מִשְׁלוֹ הוּא אוֹכֵל, אִי הַכִּי, וְכִי הִטְעַם
19 בְּנִזְיָר מִשּׁוֹם שְׁנֵאמַר 'אֵל פְּלִיָּד לֹא תִתֵּן, הִרִי קִנְס חֲכָמִים הוּא
20 וּמִשּׁוֹם לָךְ לָךְ אֲמַרְיָן נִזְיָרָא הוּא. דּוּחָה הִגְמָרָא: אֵין הַכִּי נְמִי – אֲכַן
21 מְדוּבֵר בְּבִרְיִיתָא בְּנִזְיָר, וְאִיִּדִי דְקִתְנִי לָהּ פְּלִשׁוֹן פּוּעַל – לְפִי שְׁנִקְט
22 לְשׁוֹן פּוּעַל סַתֵּם קָא נְסִיב לָהּ קָרָא דְפּוּעַל – הִבִּיא אֶת הַפְּסוּק
23 הָאִמּוּר בְּפוּעַל, וְאִין זֶה אֵלָא אֲסַמְכָתָא.
24 תָּא שְׁמַע, הַשׁוֹבֵר אֶת הַפּוּעַל לְקָצוֹת פְּתָאנִים – לְשִׁטּוֹת תַּאנִּים
25 לִיְבוּשׁ כְּדִי לַעֲשׂוֹת מִדָּהֵם קְצִיעוֹת,

1 שלא יתן את הפירות לבני ביתו כדי שימנע מלעבוד בכרם ולא
2 יכשל, אבל סתם פועל, כיון שמשלו הוא אוכל, שומעים לו.
3 תָּא שְׁמַע, פּוּעַל שְׁאֲמַר תְּנִי לְאִשְׁתִּי וְכִי מִמָּה שֶׁאֵינוּ רְאוּי לְאֹכֹל,
4 אֵין שׁוּמְעִין לוֹ. מוֹכִיחָה הִגְמָרָא: וְאִי אֲמַרְתָּ מִשְׁלוֹ הוּא אוֹכֵל אֲמַאי
5 אֵין שׁוּמְעִין לוֹ. דּוּחָה הִגְמָרָא: מִאי פּוּעַל הָאִמּוּר כֵּאֵן, פּוּעַל שֶׁהוּא
6 נִזְיָר, וְלִכְּן אֵין שׁוּמְעִים לוֹ מֵאַחַר וְקִנְסוּ אוֹתוֹ וְכִפִּי שֶׁאִמְרָה הִגְמָרָא
7 לַעֲיֵל. מִקְשָׁה הִגְמָרָא: וְהִתְנִיָּא בְּבִרְיִיתָא אַחַת נִזְיָר, וְהִתְנִיָּא
8 בְּבִרְיִיתָא אַחֶרֶת פּוּעַל, וּמְשִׁינוּי הַלְשׁוֹן מִשְׁמַע שֶׁמְדוּבֵר בְּפוּעַל
9 סַתֵּם שֶׁאֵינוּ נִזְיָר. מְשִׁיבָה הִגְמָרָא: מִיָּדִי נְבִי הִדְיִי תְנִיָּין – וְכִי
10 הִבְרִייתוֹת נִשְׁנוּ בְּסִמְכּוֹת כְּדִי שְׁנוּכִיחַ מְשִׁינוּי הַלְשׁוֹן שֶׁמְדוּבֵר
11 בְּפוּעַל סַתֵּם, וּמִכִּיּוֹן שֶׁלֹּא נִשְׁנוּ בִּיחַד יִשְׁנוּ שִׁינוּי בְּלִשׁוֹן אוֹלַם
12 שְׁנִיחָם מְדַבְּרִים בְּפוּעַל שֶׁהוּא נִזְיָר.
13 תָּא שְׁמַע, מִנְּזַן לְפּוּעַל שְׁאֲמַר תְּנִי לְאִשְׁתִּי וְכִי שְׁאֵין שׁוּמְעִין לוֹ,

לקוטי שיחות

פרשת בחוקות*

כרך כב

מתורגם ללשון הקודש

23 לו כשדה אחוזה לישראל, שאם החרימה היא מוחרמת
24 מיד.¹¹

25 ובעל ה"מנחת חינוך" שואל⁷:

26 (א) מנין לומד הרמב"ם שההלכה "יוצאה לאחיו
27 הכהנים" חלה גם כאשר הכהן חזרים את שדה חרמו?
28 והרי בגמרא מדובר אודות כהן ש"הקדיש שדה חרמו"⁸.

29 יותר מכך: כהן אינו יכול להחרים דבר, כנאמר
30 במשנה⁹ בפרק הקודם "הכהנים והלויים אין מחרימין", כל
31 ענין החרם אינו קיים אצל כהנים ולויים על-פי גזירת
32 הכתוב, בלי התחשבות באיזה שדה מדובר, בין אם השדה
33 היה שלו לפני כן ובין אם קבלו מאוחר יותר באופן כל
34 שהוא, כי אפילו מטלטלין אין מחרימין, כנאמר במשנה,
35 וכפי שפוסק הרמב"ם עצמו בהלכה הבאה¹⁰ "קרקע או
36 מטלטלין של כהנים ולויים אינם מחרימין אותן".

37 ואם כך, מנין מסיק הרמב"ם שהכהן יכול להחרים
38 שדה חרמו¹¹?

39 (ב) מנין לומד הרמב"ם את המסקנה בסוף דבריו "שאם
40 החרימה היא מוחרמת מיד"? בגמרא נאמר רק ש"יוצאה
41 לאחיו הכהנים", ובנוסף זה נאמרים הדברים שוב בשנית
42 ובשלישית¹², אך אין נאמרת בגמרא המסקנה "שאם
43 החרימה היא מוחרמת מיד".

44 (ג) דברי הרמב"ם בתחילת ההלכה "שזכה בה אחר
45 היובל" אינם מובנים כלל: חרמי כהנים אינם תלויים כלל

א.

דין שדה חרם ושדה אחוזה ביובל

1 כאשר אדם הקדיש שדה אחוזה ולא גאל אותו, או אם
2 הגזבר מכר את השדה לאחר, נקבע בתורה¹: "והיה השדה
3 בצאתו ביובל קודש לה' כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו"
4 – שדה זה עובר לידי הכהנים ביובל בדיוק כשדה החרם
5 הניתן לכהנים.

6 בסיום מסכת ערכין² דנה הגמרא במילים "כשדה
7 החרם לכהן תהיה אחוזתו" ושואלת "מה תלמוד לומר?
8 (מה מלמד "שדה החרם" לגבי שדה העובר לידי הכהנים
9 ביובל³)? – מנין לכהן שהקדיש שדה חרמו, שלא יאמר
10 הואיל ויוצא לכהנים ("אם לא יגאלנו שהרי היא שלו
11 כשדה אחוזה" וכו'⁴) והרי היא תחת ידי, תהא שלי, ודין
12 הוא – בשל אחרים אני זוכה (ששדה אחוזה של ישראל
13 עובר לידי הכהנים ביובל, "היה לי חלק בה"⁵) בשל עצמי
14 לא כל שכן, תלמוד לומר: "והיה השדה בצאתו ביובל
15 קודש לה' כשדה החרם..." – בא ללמד ונמצא למד. מקיש
16 שדה חרמו לשדה אחוזה של ישראל – מה שדה אחוזה
17 של ישראל (כאשר הכהן גאל אותו מן ההקדש⁶) יוצא
18 מתחת ידו (ביובל) ומתחלקת לכהנים⁴, אף שדה חרמו
19 יוצא מתחת ידו ומתחלקת לאחיו הכהנים⁵.

20 הרמב"ם פוסק⁶: "כהן שהיתה לו שדה חרם שזכה בה
21 אחר היובל והחרימה, הרי זו מוחרמת ויוצאה לאחיו
22 הכהנים שנאמר "לכהן תהיה אחוזתו", מלמד ששדה חרמו

(* וסיום מסכת ערכין.

(1) פרשתנו כז, כא.

(2) לד, א. ושם כט, א.

(3) פרש"י שם.

(4) משנה שם כה, סע"א ובגמרא שם ע"ב.

(5) וראה שם בהמשך הגמרא. ובמפרשים שם.

(6) הלכות ערכין וחרמין פ"ו ה"ז.

(7) מצות שנו עיי"ש בארוכה.

(8) במגדל עזו רדב"ז וכו"מ ציינו המקור לרמב"ם מהגמרא הנ"ל.

(9) כח, א.

(10) שם ה"ז.

(11) בלח"מ לרמב"ם שם: והביא הדין ככהן שהחרים אע"ג דכאן נקט לה ככהן שהקדיש והכל אחד ואין קפידיא. וצע"ג דע"פ הנ"ל הרי אין הכל אחד, שרק מלהחרים אימעוטי כהנים, ולא מלהקדיש (כמו שהקשה במנ"ח שם).

ואולי מפרש ברמב"ם "והחרימה" – חרם לבדק הבית (כמ"ש בצפצפ"ו דלקמן בפנים), וע"פ מש"כ בפיה"מ להרמב"ם (תמורה פ"ז מ"ג - הובא בתויו"ט ערכין פ"ח מ"ו) ואל תעלה על דעתך שיש הפרש בין שאמרנו קדשי ב"ה ובין שאנו אומרים חרמי בדה"ב לפי שהשמות משונים והענין אחד. ראה מנ"ח שם לפני"ו. אבל ראה אצפצפ"ו (דלקמן הערה 15) די"ל דכהנים אינם יכולים להחרים אף לבדק הבית רק להקדיש.

(12) ל' המנחת חינוך שם.

26 אך יש להבין: מדוע מדייק הרמב"ם ומקדים את
27 המילים "כהן שהיתה לו שדה חרם", ואילו בסיום דבריו
28 על הנלמד מפסוק זה הוא אומר רק "מלמד ששדה חרמו
29 לך"²¹.

ד.

דין שדה חרם – בחפצא או בגברא?

30 על עצם השאלה אודות דברי הרמב"ם שהכנהים אינם
31 מחרימים, ניתן היה להשיב בפשטות²²: לדעת הרמב"ם
32 הדין שהכנהים אינם מחרימים קרקעות איננו רק גזירת
33 הכתוב, דין לגבי ה"גברא", שאצל הכהנים אינו קיים ענין
34 החרם²³, אלא זהו פרט בדיני ה"חפצא", לגבי נכסי הכהן,
35 וכפי שניתן להבין מן הדיוק שבשינוי אשר בלשון
36 הרמב"ם:

37 במשנה נאמר: "הכנהים והלוויים אין מחרימין", ואילו
38 הרמב"ם משנה וכותב "קרקע ומטלטלין של כהנים ולויים
39 אין מחרימים אותן".

40 והסיבה לכך היא, כדברי הרמב"ם בהמשך²⁴, "שהרי
41 אומר²⁵ בשדה כי אחוזת עולם הוא לכם"²⁶, כנאמר בערי
42 הלוויים – ולכן דין זה חל דוקא לגבי שדות השייכות
43 לבעליהן מלכתחילה עקב נתינת הקדוש-ברוך-הוא,
44 השדות שבערי הלוויים ואשר ירשו מאביהם²⁷, ואת השדות
45 הללו לא ייתכן להחרים, משום שעל-ידי החרם "נפקעת"
46 האחוזת מהם, והרי התורה אמרה "אחוזת עולם הוא
47 להם"²⁸, אך שדה חרם שקבל הכהן איננו אחוזתו, ולכן
48 הוא יכול להחרימו.

49 אך לכאורה אין די בכך, כי לפי זה אפשרותו של הכהן
50 להחרים אינה משום שזהו שדה חרמו, אלא משום שאין
51 זו אחוזת עולם שלו. ואם כך, לא היה הרמב"ם צריך

1 ביובל, שהרי כהן זוכה בחרמים תמיד – הן לפני היובל,
2 הן ביובל, והן לאחר היובל¹², וכפי שפוסק הרמב"ם
3 בהלכה הקודמת¹³, שחרמי הכהנים "הרי אלו ניתנן לכהן
4 שבאותו משמר בשנה שהחזרים".

ב.

כוונת הרמב"ם לחרמי כהנים

5 ניתן היה לומר, כפי שמשמע מדברי המפרשים¹⁴,
6 שבאמרו "והחרימה" אין הרמב"ם מתכוון כאן לחרמי
7 כהנים, אלא חרם לבדק הבית או חרם לשמים, שגם
8 עליהם הוא מדבר בהלכות הקודמות, ובאמרו "כהן
9 שהיתה לו שדה חרם שזכה בה אחר היובל" הוא מתכוון
10 גם לשדה חרם לבדק הבית¹⁵, אשר בו הוא זוכה לאחר
11 היובל.

12 אך הסבר זה אינו "חלק" כל כך לפי לשון הרמב"ם,
13 כי בנוסף על כך שלפי זה יש לברר מניין המקור של
14 הרמב"ם לדין זה¹⁶, הרי בנוסף לכך, מלשון הרמב"ם
15 בסיום "מלמד ששדה חרמו לו" מובן¹⁷, שהוא מתכוון
16 לחרמי כהנים¹⁸.

ג.

האם מדובר כאן על שדה אחוזה?

17 לגבי השאלה השלישית מדבריו של בעל המנחת חינוך
18 המובאת לעיל (סעיף א) ניתן להבין ממפרשים אחרים¹⁹
19 שבמילים "שזכה בה אחר היובל" מתכוון כאן הרמב"ם
20 למקרה אחר, וצריך להיות כתוב (או שיש לראות זאת
21 כאילו כתב הרמב"ם במילים אלו): "או שזכה בה אחר
22 היובל". הכוונה היא לשדה אחוזה של ישראל, אשר
23 היהודי הקדיש אותו ולא פדה אותו, אשר אז השדה עובר
24 לידי הכהנים ביובל²⁰ – וגם שדה כזה יכול הכהן להחרים
25 "שאם החרימה היא מוחרמת מיד".

(13) שם ה"ה.

(14) ראה צפע"ג לרמב"ם שם פ"ד הי"ט.

(15) ראה צפע"ג שם: דנקט רק כהן שהיתה לו שדה חרם שזכה בה דמשמע לכאורה דרק חרם גבוה אבל חרמי כהנים שפיר יש ע"ז שם אחוזה של כהן. ושם לו, ג (באמצע הטור): אבל שדה שנפלה לו או שירש אז יכול גם להקדישה בל' חרם לבדה"ב כו'.

(16) כי במקום שהרמב"ם מחדש הלכה שלא נמצא בש"ס וכר' רגיל לפרש על אתר "וראה ל"י" (ראה לק"ש ח"יב ע' 6 שוה"ג להערה 32).

(17) וגם דאם הכוונה לשדה דחרמי בדק הבית הול"ל כהן שהיתה לו שדה אחוזה שזכה בה כו'. ומלשונו שהיתה לו שדה חרם, מובן שקאי בהמשך להלכה שלפני זה שמדובר בחרמי כהנים.

(18) שבה מדובר בהכתוב שממנו למדין דין זה.

(19) קרית ספר (להמבי"ט) כאן.

(20) שדין זה כבר הביא הרמב"ם לפנ"ז פ"ד הי"ט. אלא שצע"ק

הלשון "שזכה בה אחר היובל", דהרי זוכים בה כשהגיע היובל.

(21) אף שהלימוד הוא מהכתוב שנאמר בו "כשדה חרם לכהן תהי אחוזתו", הרי מזה גופא שלמדין הדין מכתוב זה, אף שכן הדין גם בשדה אחוזה שזכה בה אחר היובל, מובן שבעיקר דין הוא בשדה חרמו, ולהעיר שהרמב"ם שם לא הביא מהכתוב הל' "כשדה חרם".

(22) להעיר מצפע"ג הנ"ל (לו, א): וזה דוחק לומר דהך והחרימה כו' ומשום דס"ל כו'. ע"ש.

(23) כדעת המנ"ח.

(24) וכ"ה בגמ' שם בטעם דלויים אין מחרימין, משא"כ ככהנים. וראה לח"מ לרמב"ם שם.

(25) בהר כה, לד.

(26) כ"ה ברמב"ם לפנינו. ובכתוב "להם".

(27) ראה פרש"י ערכין כה, ב ד"ה ת"ל לכהן.

(28) ראה קרית ספר שם.

34 שאמרו רז"ל שכל אשר ללויים ולכהנים בין קרקע בין
35 מטלטלין אין מחרימין אותן, כלומר, שאפילו אמר הכהן
36 או הלוי על שדהו שיהיה חרם אינו נתפס כלל כי הוא
37 כשוכן בית אדוניו מקום הברכה והחסד והטוב, וכל אשר
38 יש לו – לה' יתברך הוא, ובתוך הברכה אין מקום לחרם
39 חלילה".

40 ולכאורה אין מובן, מהו ההבדל בין ישראל, שיכולים
41 להחרים, לבין כהנים ולויים שאינם מחרימים: והרי גם
42 אצל ישראל אין מקום "לחרם חלילה", וכפי שנאמר לפני
43 כ, "אי אפשר לו להוציא מרשות המבורך לרשות אחר".
44 אלא "אחר שידענו באמת כי כוונת המחרימים להוציא
45 אותו דבר מרשותו ראוי להשלים חפצו וישוב לרשות
46 אדוניו ויהיה קודש". ומדוע, אפוא, אין אומרים כך
47 כאשר כהן או לוי מחרימים, שהחפץ יצא מרשותם ויהיה
48 קודש³⁴?

49 אלא, ההבדל ביניהם הוא: נכסי ישראל אינם שייכים
50 לחלקו של הקדוש-ברוך-הוא מצד עצמם, אלא מצד
51 היהודי – מה שקנה עבד קנה רבו, ולפיכך, גם אם אין
52 חל ענין החרם (היפך הברכה) לגבי הנכסים, אלא הם נעשים
53 קודש, בכל זאת, כיון שהסיבה לכך שהתורה מוציאה את
54 הנכס מרשות היהודי היא "כוונת המחרימים" "וחפצו" –
55 רצון המתבטא גם בביטוי חרם, שבו השתמש היהודי –
56 לכן חל על השדה הכינוי חרם, והיפך הברכה בנכסים אלו
57 לגבי המחרימים מתבטא בהוצאת השדה מרשותו – "וישוב
58 לרשות אדוניו ויהיה קודש". וכפי שבפשטות הוא מכונה
59 "שדה חרם".

60 ואילו לגבי הכהנים והלויים, הנכסים עצמם הוא
61 "כשוכן בית אדוניו מקום הברכה והחסד והטוב וכל אשר
62 יש לו לה' יתברך הוא" – ולכן בלתי אפשרי אפילו לכנות
63 נכסים אלו בכינוי "חרם" לגבי הכהנים והלויים, אשר
64 יגרום להוצאתו מרשותם.

ו.

ההבדל בין דברי הגמרא לדברי הרמב"ם

65 וכיון שהכהנים אינם מחרימים משום שהכינוי "חרם"
66 אינו יכול לחול על אחוזתם, ולפיכך כאשר כהן קבל

1 להדגיש שמדובר בכהן שהיתה לו שדה חרם, אלא
2 שמדובר על קרקע שאיננה אחוזת עולם לו, והיה עליו לומר
3 שמדובר בכהן שהיתה לו שדה שזכה בה מישראל,
4 וכדומה?

5 גם עצם הדעה, שהחרם חל משום שהשדה אינו
6 אחוזתו ממש טעונה הסבר: הסברו של הרמב"ם לגבי
7 ההיקף שבין "שדה חרמו" לבין "שדה אחוזה" הפוך
8 מההסבר בגמרא. בגמרא נאמר: מקיש שדה חרמו לשדה
9 אחוזה של ישראל. מה שדה אחוזה של ישראל יוצא
10 מתחת ידו ומתחלקת לכהנים וכו'²⁹. כלומר, לזמדים
11 אודות שדה חרמו משדה אחוזה של ישראל שאתו פודה
12 הכהן מן ההקדש, שכשם ששם השדה אינו שלו, והוא
13 יוצא מתחת ידו, "אף שדה חרמו יוצא מתחת ידו..."³⁰.

14 ואילו הרמב"ם אומר "מלמד ששדה חרמו לו כשדה
15 אחוזה לישראל", ומשמעות ניסוח זה היא, שהבעלות על
16 שדה חרמו היא בדיוק כבעלות של ישראל על שדה
17 אחוזה³¹, אשר ניתן להחרים אותו.

ה.

שורש דיני חרימים – לפי ספר החינוך

18 כדי להסביר כל זאת יש להקדים את הסברו של בעל
19 ספר החינוך³² אודות "שרשי" המצוה של דיני חרימים:
20 "לפי שישאל הוא העם אשר בחר האל לעבודתו ולהכיר
21 שמו והם אינם תחת ממשלת המזלות אשר חלק ה' יתברך
22 לעמים מן האומות, אבל הם תחת ידו של הקדוש-ברוך-
23 הוא מבלי אמצעות מלאך ומזל, וכמו שכתוב כי חלק ה'
24 עמו יעקב חבל נחלתו כו', לא תנוח בהם רק טובה ושפע
25 ברכה ורוח נדיבה וטהרה תסמכם. וההיפך והיא המארה
26 והחרם על אויביהם ושונאיהם של ישראל, ועל כן כי יקצר
27 רוח אחד מהם ויוציא מפיו לשון קללה וחרם על ממונו
28 וקרקעותיו שהם תחת הברכה, הודיעו הכתוב שאי אפשר
29 לו להוציא מרשות המבורך לרשות אחר, לפי שכל אשר
30 לישראל שהם חלק ה' יתברך לו הוא, ומה שקנה עבד קנה
31 רבו, אבל מכל מקום אחר שידענו באמת כי כוונת המחרימים
32 להוציא אותו דבר מרשותו ראוי להשלים חפצו וישוב
33 לרשות אדוניו³³ ויהיה קודש כו'. ומזה השורש הוא

(29) וזה כתב הרמב"ם לפני"ז (פ"ד הכ"ג).

(30) וכן מסקנת הגמרא, דרשת רב נחמן קמ"ל אחוזתו אין חרמו לא,
דלפרי"י ותוס' שם דחרמו לא הוי כאחוזת לינאל לעולם.

(31) וראה לשון הרמב"ם לעיל פ"ד הי"ט: "ותהי' אחוזה להם". ושם
סוף הלכה כ': "תחזור לכהנים כאילו הם בעלי".

(32) מצוה שנו. ולהעיר דהחינוך ברוב הענינים ככולם הולך בשיטת

הרמב"ם.

(33) השי"ת (כנ"ל) – וכדלקמן "כשוכן בית אדוניו".

(34) להעיר מקושיית הרא"ש (הובאו בשטמ"ק ערכין כח, א. אות ז)
על הדין שהכהנים אין מחרימין משום שהחרמים שלהם – "מאי נתינת
טעם הוא זה מ"מ יהא חרם וימעלו בו עד שיאמר אני רוצה לזכות בו
כו".

24 הלימוד ברמב"ם: בגמרא מוסבר שהשדה אינו נשאר שלו,
25 אלא מתחלק לאחיו הכהנים⁴⁰, ואילו הרמב"ם מסביר
26 "ששדה חרמו לו כשדה אחוזה לישראל שאם החרימה
27 היא מוחרמת מיד". כלומר, שחל על השדה הכיני "חרם"
28 והוא יוצא מרשותו (ומתקדש בקדושת הגוף⁴¹).

29 והרמב"ם לומד זאת ממסקנת הגמרא⁴²: "איצטריך
30 (=צריך לומר), סלקא דעתך אמינא (=היה עולה על הדעת
31 לומר): הואיל וכתוב כי אחוזת עולם הוא להם, הא נמי
32 (=גם זה) אחוזתו היא, קא משמע לן (=בא ללמדנו)
33 "אחוזתו", אחוזתו - אין (=כן), חרמו - לא". שבאים
34 לשלול את האפשרות שחרמו נהפך לאחוזתו, וממילא
35 חלים על כך הדינים והכיני של "חרם"⁴³.

ז.

פרטי נושא הערכין והחרמים הם הגיוניים

36 לכאורה זוהי דרך חדשה, למצוא טעם להלכה ולפי זה
37 לחדש דין⁴⁴.

38 ויש לומר שהדבר קשור בכך שדיני שדה אחוזה ושדה
39 החרם כתובים בפרשה זו ובמסכת ערכין דוקא. שהרי, כל
40 נושא ה"ערכין" הוא נושא המובן בהגיון ומתקבל על
41 הדעת, שמעריכים את השווי של זכר מבין עשרים ועד בן
42 ששים, שווי של נקבה וכדומה. ולגבי השווי שלהם בשנים
43 שלפני כן ובשנים שלאחר מכן נקבע ערכו של האדם על
44 ידי "והעריך אותו הנהן..."⁴⁵, וערכה של הבהמה נקבע לפי

1 מישראל שדה חרם, אשר מצד עצמו היה יכול לחול עליו
2 הכיני "חרם" - הרי אז יכול לחול עליו כיני זה אף
3 כאשר השדה נמצא ברשות³⁵ הכהן³⁶.

4 וכך גם שדה של ישראל אשר הכהן זכה בו לאחר
5 היובל, אשר אחוזה זו לא היתה בבחינת "שוכן בית
6 אדוניו", ולפיכך היתה קיימת לגביה האפשרות שהיא
7 תוחרם על ידי היהודי, ולפיכך נשאר אפשות זו גם
8 כאשר השדה מגיע לידי של הכהן³⁷.

9 את זאת לומד הרמב"ם מכך "שנאמר לכהן תהיה
10 אחוזתו מלמד ששדה חרמו לו כשדה אחוזה לישראל שאם
11 החרימה היא מוחרמת מיד". שחל על השדה דין כשל
12 שדה אחוזה לישראל, ולא כדיני אחוזתו של הכהן: שדה
13 החרם או השדה שזכה בה הכהן לאחר היובל יכולה להיות
14 מוחרמת לא רק משום שזו אינה אחוזתו אשר עליה נאמר
15 "אחוזת עולם" - מצד השלילה - אלא משום שזהו שדה
16 חרמו³⁸ - מצד החיוב - שכבר חל על השדה הכיני
17 "חרם" וקיימת האפשרות ששדה זה יכונה "חרם", ולכן -
18 גם לאחר שהשדה הוא ברשות הכהן, אין הוא נעשה
19 כאחוזתו בבחינת "כשוכן בית אדוניו". ומשום כך "אם
20 החרימה היא מוחרמת מיד".

21 וזהו ההבדל שבין ההיקש בגמרא "מה שדה אחוזה
22 של ישראל יוצא מתחת ידו ומתחלקת לכהנים, אף שדה
23 חרמו יוצא מתחת ידו ומתחלקת לאחיו הכהנים"³⁹, לבין

35 אף שיחרימי כהנים כל זמן שהן בבית בעלים הרי הן הקדוש*
לכל דבריהם** שנאמר כל חרם בישראל קדוש קדשים הוא לה' נתנו לכהן
היי הן כחולין לכל דבריהם שנאמר כל חרם בישראל לך יהי" (ערכין
כט, א. רמב"ם שם ה"ה). כאשר ממנו של כהן (פרש"י שם), שיהיו
מותרים אפי' לזרים (רדב"ז לרמב"ם שם). וראה פרש"י בכורות לב,
סע"א.

36 ויש להסביר זה - שהשינוי מרשות ישראל לרשות הכהן אינו
משנה בעצם השדה שיהי' "כשוכן בית אדוניו השי"ת".

37 וראה לח"מ שם ה"ז: וכן נקטה כשדה החרם מאי דקאמרה
הברייתא כשדה שיצאה לכהנים והכל אחד.

38 עפ"ז יש לבאר הסדר דהלכות אלו ברמב"ם, דלכאורה הדין
בהלכה ו' כהן שהייתה לו שדה חרם (ותחלת ה"ז) הוצרך לכתוב את
הדין בה"ז, שקרקע כו' של כהנים אינם מחרימין אותן ובהמשך לזה
משא"כ ככהן שהייתה לו שדה חרם שבוה יכול להחרים -

אלא ששדה חרם של כהן, שהכהן יכול להחרים הוא לא (רק) מצד
המיעוט שאינו אחוזת עולם, ובמילא יכול להחרים כ"א מצד החיוב כנ"ל
בפנים. ובא בהמשך להלכות לפנ"ז שהוא כמו ישראל שהחרים חרמי

כהנים.
39 וכן כתב הרמב"ם לעיל פ"ד הכ"ג לענין המקדיש שדהו ופדה
אותה כהן מיד ההקדש עיי"ש.

40 ובהו י"ל דקמ"ל דשייך לכל השבט, וראה תוד"ה מי דמי.
ולהעיר מתירוק רמי בר חמא שם כו' הואיל וכתוב ואיש את קדשיו כו'.
וראה פרש"י שם. ובפרש"י שם כט, א ד"ה שהקדיש: ועכשיו שאני
מוחזק בה כו'.

41 ראה תוד"ה דת"ר שם כח, א.
42 וצ"ע מה שהרדב"ז וקרית ספר להרמב"ם שם העתיקו רק
התחלת הלימוד מקיש שדה חרמו לשדה אחוזה, ולא המסקנא דאר"נ.

43 וצ"ל דלהרמב"ם ה' הגירסא מגמרא מנין לכהן שחזרו"ס במקום
שהקדישו, וכמ"ש בלקוטי הלכות (זבח תודה) להחפץ חיים בערכין כח,
א. או אולי מפרש מ"ש בגמרא שהקדיש היינו שהחרים שדה חרמו.
ודוחק. וצ"ע.

44 והרי גם בתורה רק לר"ש דרשינן טעמא דקרא (גיטין מט, ב
וש"ג). וראה תוד"ה ורבי שם "דלא פליגי אלא היכא דאיכא נפקותא".
וראה הדעות בשד"ח כללים מערכת ט' כלל טז.

(* כ"ה ברמב"ם שם. ובבב"תא (ערכין ובכורות שם) כהקדש. אבל בכורות שם לפנ"ז: אי בי בעלים הקדש נינהו.
**) שאטורין בראה ומועלין בהן (רבינו גרשום ערכין שם).

28 מעריך את עצמו, הרי אז הוא מגיע ומבין בשכלו, שעיקר
29 העבודה איננה ההשכלה וההבנה, אלא קבלת העול –
30 להיות עובד ה'.

31 וזה מתבטא בסוף המסכת בענין החרמין: האדם אינו
32 מחרים רק את הנכסים, שלא יהנה מנכסיו בגשמיות
33 העולם (מלשון העולם), אלא גם את כוחות נפשו, שהם
34 יהיו "ברשות אדוניו" קדושים ומובדלים מעניני העולם
35 הזה, עד לאופן הדומה לחרמי הכהנים אשר "אין להם
36 פדיון", לא ימכרו ולא יגאלו⁵². הם מתקדשים בקדושת הגוף
37 עד לכפי שהיה אצל ר' הלל, שמשום זהירותו הרבה
38 ופרישתו מעניני העולם הזה הרי גופו בעצמו חש מה עליו
39 לעשות וכיצד עליו לנהוג⁵³.

40 וכאשר התנהגותו של יהודי היא כזאת, שהוא מחרים
41 את עניניו הגשמיים ואת כוחותיו הרוחניים באופן של
42 קדושה והבדלה כדלעיל, הרי ברור ב"קל-וחומר" שכך זה
43 בדבורו כפשוטו, שהוא נזהר בדבורו ביותר, ולא ייתכן
44 בכלל שיצא מפיו ביטוי של היפך הברכה.

45 ואז תהיה לו "רק טובה ושפע ברכה", ככוהנים
46 וכלויים, שכל איש ישראל אשר נדבה רוחו יכול להגיע
47 לכך "להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו...", ואז "הרי
48 זה נתקדש קדש קדשים, יהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם
49 ולעולמי עולמים"⁵⁴. וגם כל נכסיו, וכמובן שכל בניו
50 וביתו, יהיו הם עצמם בבחינת "שוכן בית אדוניו מקום
51 הברכה והחסד והטוב",

52 והדבר יתבטא בטוב הנראה והנגלה בבני חיי ומזוני
53 ריחיו,
54 ויהי רצון – לכל בני ונות ישראל בכל מקום שהם.
(משיחת י"ט כסלו, ש"פ וישב תשמ"א)

1 "והעריך הכהן אותה..."⁴⁵. ההגיון וההבנה השכלית
2 מכריעים עד כדי כך שההלכה קובעת מיד בתחילת⁴⁶
3 מסכת ערכין, ש"הכל מעריכין לאתווי מאי (=מה מוסיפות
4 מילים אלו)? לאתווי (=לרבות) מופלא סמוך לאיש" (=בן
5 יב שנה ויום אחד שהוא סמוך לאיש ועדיין אינו איש) –
6 כי כל נושא הערכין קשור להגיון ושכל⁴⁷.

7 ובדומה לכך לומדים לגבי החרמים הכתובים בפרשה
8 ובמסכת העוסקים בערכין, שהדינים וההגדרות שלהם
9 אינם כגזירת הכתוב, אלא מתבססים על הגיון ודעת אנוש.
10 ולפיכך מסיק הרמב"ם מסיום דברי הגמרא: "קא
11 משמע לן אחזתו. אחזתו אין, חרמו לא" – שהדבר קשור
12 לטעם מיוחד הקיים לגבי חרמו. ולכן יוצא מכך שאת
13 חרמו יכול הכהן להחרים⁴⁸.

ה.

על ידי ההבנה מוגיעים לקבלת עול ולהתקדשות

14 ידוע⁴⁹ הסיפור על רבי הלל מפאריטש⁵⁰: בהיותו
15 אברך צעיר הוא חפץ לראות את אדמו"ר הזקן, והוא הכין
16 קושיא במסכת ערכין כדי לשאלה את אדמו"ר הזקן. מיד
17 כאשר נכנס אדמו"ר הזקן לחדר שבו התחבא ר' הלל, שמע
18 ר' הלל את אדמו"ר הזקן אומר במנגינה ידועה "כאשר
19 מתעוררת לאברך קושיא במסכת ערכין הוא צריך תחילה
20 להעריך את עצמו".

21 ויש לומר, שזו היתה הוראה לר' הלל למשך כל ימי
22 חייו, כפי שידוע שהוא נהג בהידורים והיה זהיר ביותר
23 במצוות⁵¹.

24 אבל, לכאורה, לפי האמור לעיל, הרי ענין הערכין
25 קשור להבנה ולשכל, ואילו המעלה העיקרית של ר' הלל
26 היתה בהיותו עובד ה', ולא בהיותו מושכל נפלא.

27 אך ההסבר לכך הוא, שהיא הנותנת: כאשר האדם

צפע"ג הנ"ל.

(49) ראה סה"ש תרח"צ ע' 276. לקו"ש [המתורגם] ח"ב ס"ע 104 ואילך.

(50) ראשי פרקים מתולדותיו – ראה פלה הרמון על ספר בראשית וע"ס שמות בתחלתם.

(51) ראה לקו"ד ח"ג תקכג, ב. ואילך.

(52) פרשתנו כו, כח. ערכין כח, ב. רמב"ם שם פ"ו ה"ד.

(53) לקו"ד שם תקכו, ב.

(54) רמב"ם סוף הלכות שמיטה ויובל.

(45) ובפרטיות ברד"ל על כהנ"ל.

(46) דנעון תחלתו בסופן ולכן מנהג ישראל תורה – דמקשרין בהדרן סיום המס' בתחלתה.

(47) וכ"ה תוכן המשנה האחרונה דערכין (שעלי' קאי הדין בגמרא כשדה חרם כו'): אין עושין שדה מגרש כו' שלא יחריבו ערי ישראל. שטעם הדין הוא סיבת הדין.

(48) ומתאים גם להדין דערי הלויים במשנה שם (ערכין לג, ב) אין דברים הללו אמורים אלא בערי הלויים (וכן פסק הרמב"ם הל' שמיטה ויובל פי"ג ה"ח) – שדנים וקובעים ע"פ התפצא, ולא הגברא. וראה

ילקוט לוי יצחק על התורה

שמות כה, ח - ועישו לוי מקדש ושכנתי בתוכם

ה

ביאור הלשכות שבעזרה, "לשכת המלח", "לשכת הפרוה",
"לשכת העץ", "לשכת הגזית", "לשכת בית שמוני"

שש' לשכות היו בעזרה, שלש בדרום, ושלש בצפון. שבדרום, לשכת המלח, לשכת הפרוה, לשכת המדיחים. לשכת המלח – שם היו נותנים מלח לקרבן. לשכת הפרוה – שם היו מולחין עורות קדשים; ועל גגה היה בית הטבילה לכהן גדול ביום הכפורים. לשכת המדיחין – ששם היו מדיחין קרבי הקדשים; ומשם מסיבה עולה לגג בית הפרוה.

מדות פרק ה משנה ג

(1) [ביאור המשנה עפ"י משניות מבוארות]: שש לשכות היו בעזרה, שלש בדרום ושלש בצפון – כמו שהמשנה מפרשת והולכת. שבדרום – הלשכות שבדרום (גמרא יומא יט, א. רמב"ם הל' בית הבחירה ה, טז. וכן מסומן בתרשים לשיטת תפארת ישראל. עיין תוספות יום טוב), לשכת המלח, לשכת הפרוה, לשכת המדיחים – שלש הלשכות הללו היו סמוכות זו לזו, שבזוית מזרחית דרומית של עזרת ישראל היתה לשכת המלח; סמוך לה לצד מערב היתה לשכת הפרוה, ומערבית מלשכת הפרוה סמוך לה, היתה לשכת המדיחים. לשכת המלח, שם היו נותנים מלח לקרבן – בלשכה זו הוכן המלח לצורך הקרבנות. לשכת הפרוה, שם היו מולחין עורות קדשים – ונקראת "לשכת הפרוה", על שם האדם שבנאה (עיין פירוש הרמב"ם. לקמן סי' 1); ויש מפרשים, על שם עורות הפרים שהיו מולחים בה (הר"ש). ועל גגה – של לשכת הפרוה, היה בית הטבילה לכהן גדול ביום הכיפורים – כמו ששינונו (יומא פ"ג מ"ג), שחמש טבילות היה הכהן הגדול טובל ביום הכיפורים, לפי שחמש פעמים היה מחליף את בגדיו בעבודת היום, מבגדי זהב לבגדי לבן ומבגדי לבן לבגדי זהב, ועל כל החלפת בגדים היה טעון טבילה, וכל הטבילות הללו היו בקודש, בבית הטבילה שבעזרה על גג בית הפרוה, חוץ מן הטבילה הראשונה שהיתה בחול, במקווה שעל גבי שער המים. לשכת המדיחין, ששם היו מדיחין קרבי הקדשים – היינו הכרס שמלאה רפש מדיחים אותה בלשכת המדיחים, אבל בני מעיים אחרים היו מדיחים על השולחנות שאצל הנסים, כמו ששינונו במסכת תמיד (פ"ד מ"ב); ומשם מסבה עולה לגג בית הפרוה – כמין כבש שעולים בו בסימונים לגג בית הפרוה.

שבצפון², לשכת העץ, לשכת הגולה, לשכת הגזית.

(2) [ביאור המשנה עפ"י משניות מבוארות]: הלשכות שבצפון (גמרא יומא יט, א. רמב"ם הל' בית הבחירה ה, טז. וכן לפי התרשים של תפארת ישראל. עיין תוספות יום טוב), לשכת העץ, לשכת הגולה, לשכת הגזית – כמבואר טעם שמותיהם להלן. לשכת העץ – בענין לשכת העץ, אמר רבי אליעזר בן יעקב, שכחתי מה היתה משמשת. אבא שאול אומר, לשכת כהן גדול – היא לשכת העץ; ולפי הגמרא (יומא יט, א), היתה זו לשכת פרהדרין, ששינונו עליה בתחילת מסכת יומא, "שבעת ימים קודם יום הכיפורים מפרשים כהן גדול מביתו ללשכת פרהדרין" (עיין תוספות יום טוב ותפארת ישראל, שמונאים שם טעמים למה היתה נקראת "לשכת העץ"), והיא היתה אחורי שתיהן – אחורי לשכת הגולה ולשכת הגזית. יש מדייקים מלשון המשנה ("אחורי שתיהן"), שלשכה זו היתה אחורי כל אחת משתיהן, כלומר שלשכת הגזית היתה בזוית מזרחית צפונית (לפי גירסת הגמרא והרמב"ם שהבאנו לעיל), ואחורי לשכת הגזית, מערבית ממנה, היו שאר שתי הלשכות, אחת מהן משוכה לצד דרום ואחת לצד צפון, זו אחורי זו, ואורך שתיהן מצפון לדרום כאורך לשכת הגזית; נמצאת לשכת העץ אחורי לשכת הגזית, מערבית ממנה, ואחורי לשכת הגולה, צפונית ממנה (שלטי הגבורים. ועיין תוספות יום טוב), וגג שלשתן שוה – ששיעור גבהן של שלש לשכות אלו היה אחד וגג אחד היה לכולן.

לשכת הגולה, שם היה בור קבוע – בור מים, והגלגל נתון עליו – לשאוב על ידו מים מתוך הבור, ומשם מספיקים מים לכל העזרה – לשתיה ולבישול. יש מפרשים, שהלשכה נקראת "לשכת הגולה", על שם עולי הגולה שכרו את הבור (ברטנורא); ויש מפרשים, על שם הגלגל, בו היו משלשלים את הכיור לתוך הבור, כדי שלא יפסלו מימיו (הראב"ה); ויש גורסים, שם היה בור וגולה קבועה והגלגל נתון עליו וכו' – כלומר שהיה כמין ספל גדול ועגול קבוע מעל לבור, שהיו ממלאים אותו כל יום ממימי הבור על ידי הגלגל הנתון עליו, ועל שם אותו הספל נקראת הלשכה לשכת הגולה, מלשון הכותב (זכריה ד, ב) "וגולה על ראשה" (פירוש הר"ר יהונתן בסוף מסכת עירובין).

לשכת הגזית – על שם שהיתה בנויה אבני גזית מרובעות, שם היתה סנהדרין גדולה של ישראל יושבת – בצורת חצי גורן עגולה, ודנה את הכהונה – בכל הענינים הנוגעים לכשרות הכהונה, וכן היתה דנה בעניני הלויים, וממנה היתה גם יוצאת תורה לכל ישראל, כמו ששינונו במסכת סנהדרין פרק א', אלא שמשנתנו נקטה כאן דיני הכהונה, לפי שהיתה הסנהדרין עוסקת בהם תדיר (עיין תוספות יום טוב). בגמרא (יומא כב, א) מבואר, שלשכת הגזית היתה בנויה חציה בקודש וחציה בחול, והיתה פתוחה לכאן ולכאן, והסנהדרין היתה יושבת בחציה שבחול,

בילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ד סי' קכ. פרשת צו פרק ז פסוק ח. לקמן סי' ו.

* * *

לשכת הפרוה .. ועל גגה הי' בית הטבילה לכהן גדול ביום הכיפורים: ראה הביאור בילקוט לוי יצחק עה"ת פרשת אחרי פרק טז פסוק ד.

* * *

שבצפון, לשכת העץ – הוא לשכת פרהדרין (יומא יט, א): ראה הביאור בילקוט לוי יצחק עה"ת פרשת אחרי פרק טז, פסוקים לב. לג. לד.

* * *

לשכת הגזית, שם היתה סנהדרי גדולה של ישראל יושבת

לשכת העץ – אמר רבי אליעזר בן יעקב, שכחתי מה היתה משמשת. אבא שאול אומר, לשכת כהן גדול; והיא היתה אחורי שתיקה, וגג שלשתן שוה. לשכת הגולה – שם היה בור קבוע, והגגל נתון עליו, ומשם מספיקים מים לכל העזרה. לשכת הגזית – שם היתה סנהדרי גדולה של ישראל יושבת ודנה את הכהנה, וכהן שנמצא בו פסול, לובש שחורים, ומתעטף שחורים, ויוצא והולך לו; ושלא נמצא בו פסול, לובש לבנים, ומתעטף לבנים, נכנס ומשמש עם אחיו הכהנים. ויום טוב היו עושים, שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן הכהן, וכך היו אומרים, ברוך המקום ברוך הוא, שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן, וברוך הוא, שבחר באהרן ובבניו לעמוד לשרת לפני ה' בבית קדשי הקדשים. שם משנה ד

לשכת המלח שם היו נותנים מלח לקרבן: ראה הביאור בילקוט לוי יצחק עה"ת פרשת ויקרא פרק ב פסוק יג.

* * *

לשכת הפרוה³, שם היו מולחין עורות קדשים: ראה הביאור

(ה) במשנה כתוב "מולחין עורות קדשים". באיזה קדשים עסקין, דהרי עורות קדשים קלים הרי הם לבעלי הקרבנות ישראלים וכו' (זבחים פרק יב משנה ג [בדפי הגמרא – קג, א]. רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק ה הלכה יט), ולמה ימלחו עורותיהם בבית המקדש בעזרה?

(ו) בהמשך לשאלה ה', אפי' בדבר עורות קדשי קדשים שהם לכהנים, למה מלחו אותם דוקא ב"עזרה" – הרי העורות הם רכוש הפרטי של הכהן ויכול לעשות בו כטוב בעיניו, ואפי' למכרו לחולין, וא"כ למה ישתמשו בלשכה של בית המקדש ובעזרה בשביל ענינם הפרטיים של הכהנים?

(ראה ס' עזרת כהנים (ווארשא תרל"ג; הוצאה חדשה – ירושלים תשס"ב חלק ב) על המשנה כאן, אות ו. ונשאר שם בצ"ע. וכן בהדושי הגר"ז (סטנסיל) למנחות כב, א נשאר בצ"ע).

(ז) בהמשך לשאלה ו', הנה הרמב"ם פוסק בהל' איסורי מזבח פ"ה הל' יג וז"ל: "המלח שמולחין בו כל הקרבנות משל ציבור", ואח"כ כותב באותה ההלכה: "בלשכת המלח היו מולחין עורות הקדשים", ויש לשאול למה ישתמשו הכהנים במלח השייך לה"ציבור" בשביל ענינים הפרטיים, מהו הקשר לעבודת הכהנים מליחת העורות?

(ח) בגג בית הפרוה הי' הכה"ג טובל ארבעה טבילות, לעבודת יום הכיפורים, מה הרמז ד' טבילות דוקא?

(ט) הגירסא בהמשנה היא "שם מולחין עורות קדשים", וברמב"ם הלכות בית הבחירה פ"ה הט"ז כותב: "לשכת הפרוה שם מולחין עורות הקדשים" בתוספת אות ה?

(י) מהו הקשר בין "עורות" דוקא ללשכת הפרוה? ע"ש כל הביאור.

(יא) ראה שם (ילקוט לוי"צ חלק ד שם) דיוק לשון הגירסא, במשנה הגירסא היא "קדשים", משא"כ ברמב"ם מדייק "הקדשים" בתוספת אות ה. עיי"ש.

לפי שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד; וכהן שנמצא בו פסול – שהסנהדרין פסלוהו לעבודה, לובש שחורים ומתעטף שחורים, ויוצא והולך לו – לביתו; ושלא נמצא בו פסול – שהסנהדרין הכשירוהו לעבודה, לובש לבנים ומתעטף לבנים – יש מפרשים שכוונת המשנה היא שלובש בגדי כהונה (תפארת ישראל), נכנס ומשמש עם אחיו הכהנים – בעבודת המקדש. ויום טוב היו עושים שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן הכהן – ביום שלא נמצא פסול בשום כהן, היו הסנהדרין עושים משתה ושמחה, או הכהנים שנידונו ונמצאו כשרים היו עושים יום טוב (תפארת ישראל. תוספות יום טוב). וכך היו אומרים, ברוך המקום ברוך הוא, שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן, וברוך הוא שבחר באהרן ובבניו לעמוד לשרת לפני ה' בבית קדשי הקדשים – כמו שנאמר (דברים יח, ה) "כי בו בחר ה' אלהיך מכל שבטיך לעמוד לשרת בשם ה', הוא ובניו כל הימים". בבית קדשי הקדשים היינו בבית המקדש.

(3) מבאר שם (ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ד סי' קכ) כמה וכמה שאלות, דהרי כל דבר בתורה הוא בדיוק, והם:

- א) מהו ביאור שם "פרוה"? (ראה ברטנורא ותוס' יו"ט).
- ב) לשכת הפרוה הי' בצד "דרום", מה הקשר לצד "דרום" דוקא?
- ג) היו שלשה לשכות בצד דרום, (1) "לשכת המלח", (2) "לשכת הפרוה", (3) "לשכת המדיחין", מה הטעם דלשכת הפרוה הי' "באמצע" דוקא?
- ד) מהו הענין דבלשכת ה"פרוה" דוקא "מלחו" עורות קדשים, מהו הקשר בין "פרוה" ו"מלח"?

מה היתה משמשת⁶. אבא שאול אומר, שם היו נותנין יין ושמן, היא היתה נקראת לשכת בית שמניה. מדות פ"ב מ"ה

ודנה את הכהונה: ראה הביאור בילקוט לוי יצחק עה"ת פרשת אמור פרק כא פסוק טו.
* * *

מערבית⁵ דרומית – אמר רבי אליעזר בן יעקב, שכחתי

ראה ביאור המשנה בילקוט לוי יצחק עה"ת פרשת אמור פרק כד פסוק ב. לקוטי לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס סוף עמוד רפד ואילך

(5) [ביאור המשנה עפ"י משניות מבווארות]: מערבית דרומית, הלשכה שהיתה – בעזרת נשים – בזוית מערבית דרומית, אמר רבי אליעזר בן יעקב, שכחתי מה היתה משמשת: מכאן הוכחה, שרבי אליעזר בן יעקב הוא התנא ששנה מסכתנו, כמו שכבר הזכרנו (משנה א, ב; עיין רמב"ם; ברטנורא). אבא שאול אומר, שם היו נותנין יין ושמן – יין לנסכים, ושמן למנורה ולמנחות; היא היתה נקראת לשכת בית שמניה

– לשכת השמנים.

(6) אמר רבי אליעזר בן יעקב שכחתי וכו': ראה הביאור בילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ה סי' מו.

אגרות קודש

ב"ה, ח' אייר, תשי"ז
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה על מכתבו שנתקבל זה עתה, וממהר הנני לענות עליו כיון שכותב שבדעתו לעזוב בקרוב מדינתו עתה.

ולא נראית לי סברא זו כלל, כיון שחוננו השי"ת בכשרונות מיוחדים בשדה החינוך הכשר, נמצא הוא במדינה שהמחסור בכחות בשטח זה מבהיל הוא, וכנראה גם במוחש התוצאות האימויות ממחסור זה במצב היהדות במדינה האמורה, שלכן ע"פ ציווי רז"ל הידוע עניי עירך קודמין, לדעתי עליו האחריות והזכות לחפש ביגיעה הדרושה האפשריות במדינה בה נמצא עתה לעבוד בעניי חינוך.

כיון שאינו כותב הטעם לשינוי העכשוי והתכנית שלו, שהוא היפך ממה שהי' בדעתו לפני איזה זמן, אינני עומד על פרטי המצב ב... אבל באמת אין זה נוגע כלל בהנוגע לפועל, כיון ששתי הנקודות האמורות אמיתיות הן בהחלט, כשרונותיו וכן כשרון זוגתו תחי' בשדה החינוך הכשר והמצב האיום המשוע למחנכים מסורתיים וטובים אשר במדינה.

אפשר שגם תנאי אופני המשכורת גרמו להסברא החדשה שלו, אף שחשש רחוק הוא בעיני, בכל זה לדעתי בטוח השי"ת אשר במדתו שהיא מדה כנגד מדה, הנה כל אלו שיעסקו בקירוב בניי במדינה האמורה ע"י חינוכם בכשרות, לברכם בהמצטרך להם מנפש ועד בשר.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

מגולה לגאולה

הטעם לכה שהמלה 'גאולה' מרפכת ברבה מהמלה 'גולה', הוא מפיון שהגאולה תבוא מכחה של עבודת בני ישראל בזמן הגולה (הגלות), ולכן נבחר לה שם שרבו מרפב מאותיות המלה 'גולה'.

(על פי שיחת ש"פ אחרי-קדושים תנש"א. מתוך לקראת שבת)

אין מחלקת

לפני תחלת תפלת שחרית נוהגים לקרא את המשניות שבפרק חמישי במסכת זבחים, פרק "איזהו מקומן". אחת הסבות לכה היא יחודיותו של הפרק שאין בו שום מחלקת. באפן כזה, למעשה, יהיה למוד התורה לעתיד לבא - בלי כל מחלקת.

(ע"פ ת"מ תש"נ ח"ג עמ' 388. מתוך לקראת שבת)

עקירה והנחה

מבאר בתקוני זהר (תקון מח), שהעובר בשבת על מלאכת הוצאה מרשות לרשות (עקירה והנחה) גורם לעקירת בני ישראל מארץ ישראל (רשות היחיד) והנחתם בגלות (רשות הרבים). מוכן אפוא, ששמירת שבת כהלכתה (כולל בענין הוצאה מרשות לרשות) מבטלת עקירה והנחה הנ"ל, ובני ישראל חוזרים לארצם.

(ספר השיחות תשמ"ט ח"א ע' 143. מתוך לקראת שבת)

תורה עם חדוש נכר

החדוש בתורתו של משיח יהיה שתהיה תורה חדשה, חדוש גם לגבי התורה כפי שהיא עתה, הינו שהחדוש יהיה נכר גם בארץ למטה - וימלאה הארץ דעה את ה' כפמים לים מכסים".

וכפשוטות הענין, גם בהלכה ובנגלה, דהרי פסק הרמב"ם שבית דין הגדול מבית דין חברו בחקמה ובמנין יכול לבטל דבריו, וכך גם לעתיד לבא יהיה מבית דין גדול בחקמה ובמנין יותר מאלה שלפני זה, ולכן יוכל לחדש ענינים בתורה.

(ס"מ תשמ"ה ע' קמט - בלתי מוגה. מתוך לקראת שבת)

השליבים בלמוד התורה לעתיד

בלמוד התורה לעתיד לבא יהיו כמה שליבים - מן הקל אל הכבד:

לכל לראש - למוד תורתו של משיח מפיו של משיח, שילמד תורה את כל העם (לקוטי תורה צו יז א), ולמעלה מזה - "לא ילמדו עוד איש את רעהו גו" פי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם", עד לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כפמים לים מכסים" (ישעיה יא, ט).

וכל זה - תכף מיד, בעגלא דידן ממש.

(ת"מ התוועדויות תשמ"ו ח"ב ע' 436. מתוך לקראת שבת)

"למקטנם ועד גדולם"

לגבי הגלויים דלעתיד לבא נאמר "ולא ילמדו עוד איש את רעהו גו" פי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם" (ירמיה לא, לג).

ולכאורה, מפיון ש"לא ילמדו גו" פי כולם ידעו אותי", לא יהיה החלוק ד"קטנם" ו"גדולם" (קטן וגדול ברוחניות, בידיעת התורה)!

ואחד הבאורים בזה: על כרחך צריך לומר שבנוגע ללמוד וידיעת התורה יהיה חלוק בין "קטנם" ל"גדולם", אלא שהכתוב מדבר אודות ידיעת השם, ידיעת העצמות, "אותי" - ובזה "כולם ידעו אותי", ובאפן של "למקטנם ועד גדולם" בהשוואה - "השוה ומשוה קטן וגדול".

(ע"פ ת"מ תשמ"ח ח"א ע' 321. מתוך לקראת שבת)

שמירת אות ברית קדש

ידוע חמך הענין הקשור עם החטא הראשון (הקשור גם עם דור הפלגה), שזוהי גם הסבה לאריכות הגלות (החל מגלות מצרים שהיא השרש לכל הגליות) - שכל זה קשור עם הענין דשמירת אות ברית קדש, שעל זה נאמר בזהר (ח"א נט, ב) ש"כל מאן דנטר האי ברית... זכה דאקרי צדיק", ובזה תלויה ביאת משיח, וכל זמן שעדין לא בא, הרי זה סימן שעדין לא נתמקו ענין זה.

(תורת מנחם ח"א ע' 66. מתוך לקראת שבת)

חומש יומי

פרשת בחוקותי

~ יום ראשון י"ח אייר ~

(ג) אִם-בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ וְאֶת-מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעָשִׂיתֶם
 ג אִם בְּקִימֵי תִּהְיוּ וְיָתֵּן פְּקוּדֵי תִּטְרוּן
 וְתַעֲבֹדוּן יִתְהוֹן:
 אֲתֶם:

כ"ט ◀ אם בחוקתי תלכו • יכול זה קיום המצוות? כשהוא אומר: "ואת-מצוותי תשמרו וגו'", הרי קיום המצוות אומר! הא מה אני מקיים "אם בחוקתי תלכו"?
 שיהיו עמלים בתורה. ואת-מצוותי תשמרו • הווי עמלים בתורה על-מנת לשמר ולקיים, כמו שנאמר (דברים ה א): "ולמדתם אתם ושמרתם לעשתם".

~ נקודות משיחות קודש ~

אם בחוקתי תלכו . ונתתי גשמיכם בעתם (כו, ג'ד)
 ידועה השאלה, הרי העקר הוא השכר הרוחני. ויש לכאר, דהנה "בחוקותי" הוא גם מלשון חקיקה. כשם שלא נתן להפריד בין אות החקיקה באבן ובין האבן עצמה, כמו-כן התורה צריכה להיות חקוקה בלב, היא צריכה להתמזג עם האדם ולחדר בכל מהותו. ודבר זה בא לידי בטוי בקב ששפעתה מקיפה גם את חיו הגשמיים ומביאה לו שכר גשמי.
 (לקוטי שיחות כרך לו עמ' 79)

(ד) וְנָתַתִּי גְשָׁמִיכֶם בְּעֵתָם וְנָתַנָּה הָאָרֶץ יְבוּלָהּ וְעֵץ
 הַשָּׂדֶה יִתֵּן פְּרִיּוֹ:
 ד וְנָתַתִּי גְשָׁמִיכֶם בְּעֵתָם וְנָתַתִּי יְבוּלָהּ וְעֵץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן פְּרִיּוֹ:
 עַל-לֶפֶת וְאֵלֶּן חֲקֵלָא יִתֵּן אֲפֵה:

כ"ט ◀ בעתם • (ת"כ, תענית כב) בשעה שאין דרוך בגי אדם לצאת, כגון (בבלי רביעית, רש"י ישן) בבלי שבכות.
 וְעֵץ הַשָּׂדֶה • (ת"כ) הן אילני סרק, וצתידין לעשות פרות.

אבן עזרא על התורה - מהורות בלום, אברמוביץ

(ג) אִם בְּחֻקֹּתַי וְגו' וְרָדְפוּ מִכֶּם חֲמֹשֶׁה וְגו'. תימה שהרי חשבון זה אינו, דחמשה למאה הוי אחד שרודף עשרים, ומאה לרבעה הוא שאחד רודף מאה. ויש לומר דתפלת ציבור עדיפא (ראה תרי"ב). אי נמי הכי קאמר, ומאה מכם כלומר מאה מנינים של חמשה רבעה ורדפו, דהכי נמי אחד לעשרים. ומיהו אותו חשבון דפרשת האזינו דכתיב (דברים לב ל) איכה ירדף אחד אלף ושנים גניסו רבעה, הוי אחד רודף חמשת אלפים. ועוד קשיא מהתם דהא אמרינן (סנהדרין ק) מדה טובה מרובה ממדת הפורענות, ולכאורה התם רצה לומר אחד מן האומות ירדוף אלף מישראל ושנים רבעה, והכא גבי טובה לא קאמר אלא אחד מישראל ירדוף עשרים. ויש לומר דהתם נמי רוצה לומר שרודפים ישראל והנרדפים עכו"ם, ולעיל קאי לו חכמו ישפילו זאת (שם פסוק בט), האומות ישפילו זאת יבינו לאחריהם (שם) איך הנה שרודף אחד

מישראל אלף עכו"ם, דהיינו שמשון שיהרג אלף פלשתים, כדכתיב (שופטים טו טז) בלחי החמור הכיתי אלף איש. ושנים גניסו רבעה, זה והנחן ונצרו (שמואל א' פ"ד). אם לא פי צורם מכרם לאומות כיד אלו וה' הסגירם, ואם כן הנה להם להכין שה' פעל כל זאת (דברים לב כז), אי נמי הכא רודפים והורגים קאמר כדכתיב ונפלו אויביכם לפניכם לחרב, אכל התם גניסו פתיב אכל לא הורגין: תורה ד

~ נקודות משיחות קודש ~

סבת היעודים הגשמיים

ולכן: אם השָׁכַר על למוד התורה לשמה היה רק שִׁיזָּכָה למצלות רוחניות וְעַנְיָנִים נְעִלִים, אין כאן בטוי שלם שהתורה היא כל מציאותו, כי השָׁכַר הוא כמו תוצאה טבעית מעסק התורה שלו, שְׁלֵכֵן הוא שָׁכַר רוחני תמורת עבודתו הרוחנית. אָכֵל כֵּאֲשֶׁר נִשְׁפָּעוֹת לוֹ טוֹבוֹת גְּשָׁמִיּוֹת בְּגִלְל עֲבוֹדָתוֹ הַרוּחָנִית. אָכֵל כֵּאֲשֶׁר נִשְׁפָּעוֹת לוֹ טוֹבוֹת גְּשָׁמִיּוֹת בְּעֵתָם, אִזִּי נִרְאֶה וְנִכָּר שֶׁהַתּוֹרָה וְהַמְצִאוֹת אֵינָם רַק לְמֹד וְעֵשִׂיָה נֹסְפִים עַל מְצִיאֹתָיו אוֹ אֶפִּילוֹ פָּרַט בְּמְצִיאֹתָיו, אֲלָא הַתּוֹרָה הִיא כָּל מְהוּתוֹ וְחִיּוּתוֹ, וְלִכֵּן הָעֵסֶק בָּהּ מְבִיא טוֹבָה וְתוֹעֵלֶת בְּכָל עֲנִיָּו, גַּם בְּעֲנִיָּים גְּשָׁמִיּים שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה.

וְנִתְּתִי גְשָׁמִיכֶם בְּעֵתָם וְנִתְּנָה הָאָרֶץ יְכוּלָה וְעֵץ הַשָּׁדֶה יִתֵּן פְּרִיָו: (כו ד)
וְהִקְשָׁה הָאֲבִרְכָנָאֵל: מדוע השָׁכַר על עמל בתורה וקיום המצוות הוא שָׁכַר גְּשָׁמִי, וְהִרִי עֵיקַר שְׁלָמוֹת הַשָּׁכַר הוּא תוֹעֵלֶת וְטוֹבָה רוחנית שהיא הטובה והתועלת האמיתית? וְנִשׁ לֹמַר הַבְּאוּר בְּזֶה: עַל הַתּוֹרָה נֶאֱמַר "כִּי הוּא תִּיָּד וְאֶרֶץ יָמִיד", וּפְרוּשׁוֹ, לֹא רַק שֶׁהַתּוֹרָה מְבִיאָה חַיִּים לְאָדָם, אֲלָא שֶׁהִיא הִיא הַחַיִּים שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל. וְהִנֵּנוּ שְׂבֻנוּגָע לְאִישׁ יִשְׂרָאֵל, אֵינן הַתּוֹרָה דְּכַר נֹסֵף עַל מְצִיאֹתָיו וּפְרַט מְסִיָּם בְּחַיִּיו, אֲלָא הִיא מְהוּתוֹ וְחַיִּיו מִמֶּשׁ. וְעַנְיָן זֶה שֶׁהַתּוֹרָה הִיא חַיִּינוּ, מִתְּבַטֵּא כֵּאֲשֶׁר הַתּוֹרָה פּוֹעֵלֶת וּמְשַׁפֵּיעָה לֹא רַק עַל עֲנִיָּי נִשְׁמָתוֹ אֲלָא גַּם בְּעֲנִיָּים גּוֹפְנִיָּים וּבְכָל עֲנִיָּו הַגְּשָׁמִיּים הַשִּׁיכִים אֵלָיו.

(על-פי לקוטי שיחות כרך לו, עמוד 81 - מתוך 'לקראת שבת')

ה ויערע לכזן דישא ית קטפא וקטפא יערע
לאפוקי בר זרעא ותיכלין לחמכון למשבע
ותיתבון לרחצן בארעכון:

(ה) והשיג לכם דיש את-בציר ובציר ישיג את-זרע
ואכלתם לחמכם לשבע וישבתם לבטח בארצכם:

עד שעת הזרע. ואכלתם לחמכם לשבע. (ח"ט)
אוכל קמצא, והוא מתברך במעיו.

כש"א והשיג לכם דיש את-בציר. שיהא הדיש
מרבה ואתם עסוקים בו עד הבציר, ובבציר תעסקו

~ יום שני י"ט אייר ~

וואתן שלמא בארעא ותשרון ולית דמניד
ואבטל חיתא בשתא מן ארעא ודקטליון
בחרבא לא יעדון בארעכון:

(ו) ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד
והשבתי חיה רעה מן הארץ וחרב לא-תעבר
בארצכם:

כש"א ונתתי שלום. שמא תאמרו: הרי מאכל והרי משתה, אם אין שלום אין כלום! תלמוד-לומר אחר

~ נקודות משיחות קודש ~

ה'חמץ', הגבחה והתנשאות; אף לאחר הברור של הנפש
הבקהמית בעת ספירת העמר, הופך ה'חמץ' עצמו למצוה,
בבחינת "ויגבה לבו בדרךכי ה'".

והשבתי חיה רעה מן הארץ (כו ו) ו"ל אמרו "משבתן
שלא יזיקו", והינו שהמזיק עצמו הופך לטוב, בחינת
'אתהפכא'. וכן מצינו בחג השבועות, ששתי הלחם
חזבים להיות חמץ, אף שבפסח החמץ אסור. שכן, מי
שנמצא בשלב של 'יציאת מצרים' חזב להרחיק את

(לקוטי שיחות כרך ז עמ' 192)

צָרִיף לומר שלא יבואו למלחמה, אלא אפלו לעבר דָּרָף ארצכם ממדינה למדינה.

כל זאת: "ונתתי שלום בארץ"; מפאן, שהשלום שקול כנגד הכל, וכן הוא אומר "עושה שלום ובורא את הכל". וחרב לא-תעבר בארצכם. (ת"ס) אין

וזהרדפון ית בעלי דבכיכון ויפלו קדמיכון לחרבא:

(י) ורדפתם את-איביכם ונפלו לפניכם לחרב:

כ"ט < לפניכם לחרב. (ת"ס) איש בחרב רעהו.

ח וירדפון מנכון חמשא מאה ומאה מנכון לרבותא יערקון ויפלו בעלי דבכיכון קדמיכון לחרבא:

(ח) ורדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו ונפלו איביכם לפניכם לחרב:

שם בישויכם, וכן נראה לפרש למורי הגאון המפלא, מורנו הרב רבי משה חריף נר"ו, שמלת 'רבבה' סובל שני פירושים: פרוש אחד עשרת אלפים, ועל זה מקשה רש"י: "וכי כך הוא התשובון? ופרוש ב', רבבה, מספר מרבה, על שם רבוי, וזה הפרוש שולל רש"י באמרו: והלא לא הנה צריך לומר וכו' ור"ק), אלא אינו דומה מעטין העושין את התורה למרבים העושין את התורה. ונפלו איביכם וגו'." שיהיו נופלין לפניכם שלא כדרך הארץ.

כ"ט < ורדפו מכם. (ת"ס) מן החלשים שבכם ולא מן הגבורים שבכם. חמשה מאה ומאה רבבה. (ת"ס) וכי כך הוא החשבון, והלא לא הנה צריך לומר, אלא: "ומאה מכם שני אלפים ירדפו?!" (יש מנדקקים בלשון רש"י, שהוא כמו פסל באריכות: וכי כך הוא החשבון, והלא לא הנה צריך לומר, וכמו כן מנדקקים כל גדולי המפרשים וחשוביהם בלשון רש"י בפגשת בראשית: לא הנה צריך להתחיל, ומה טעם פתח? שגם כן כפל, ועין

ט ואתפני במימרי לאוטבא לכו ונאפש יתכו ונאסגי יתכו ונאקם ית קמי עמכו:

(ט) ופניתי אליכם והפריתי אתכם והרביתי אתכם והקימתי את-בריתי אתכם:

ברית חדשה, לא כברית הראשונה שהפחתם אותה, אלא ברית חדשה שלא תופר, שנאמר (ירמיה לא ל-לא): "וכרתי את-בית ישראל ואת-בית יהודה ברית חדשה, לא כברית וגו'".

כ"ט < ופניתי אליכם. אפנה מכל עסקי לשלם שכרכם, משל למה הדבר דומה? למלך ששכר פועלים וכו' כדאיתא בתורת פהנים. והפריתי אתכם. (ת"ס) בפריה ורביה. והרביתי אתכם. (ת"ס) בקומה זקופה. והקימתי את-בריתי אתכם. (ת"ס)

~ נקודות משיחות קודש ~

השקר המזוהד של בני ישראל על עמלם בתורה

"פרו ורבו", אלא הפנונה היא לסוג ברכה אחרת לגמרי. פרו: שהפריה עצמה היא באפן של רביה. הינו, שאצל אומות העולם, יש פריה שאחד מוליד אחד, אבל לא מחיב שהנולד יוליד, אלא יכול להיות שהוא יהיה עקר, ויש רביה שאחד מוליד הרבה. אבל בכרפת "והפריתי" אצל בני ישראל הפנונה היא, שאפילו כשאחד יוליד אחד, זה יהיה באפן של רביה, הינו שיהיה לזה המשוף עד סוף כל הדורות, על-דרך שנגאמר באברהם "וארבה את ורעו ואתן לו את יצחק" (שנולד לו בן אחד, אף באפן של רבוי). ולכן הנה מברח רש"י לפרש את "והרביתי אתכם" שמדבר ברבוי איכותי ולא רבוי פמותי - שנה כבר נאמר - ולכן פרש בקומה זקופה, רבוי באיכות. (על-פי לקוטי-שיחות כד יז, עמוד 327 - מתוך 'לקראת שבת')

ופניתי אליכם והפריתי אתכם והרביתי אתכם והקימתי את-בריתי אתכם: והפריתי אתכם - בפריה ורביה. והרביתי אתכם - בקומה זקופה. (כו, ט. ובפירוש רש"י) וצריך להבין: רש"י הרי כתב בפגשת בראשית: "פרו - אחד מוליד אחד ולא יותר. רבו - שאחד מוליד הרבה", ומדוע שנה פאן בפרושו, ופרש שהפריה והרביה שניהם כוללים במלת "והפריתי", ואלו "הרביתי" מדבר על ענן אחר לגמרי? יש לומר, שמפינן שבאן מדבר על שכר מחד שמגיע לישראל על ההוספה בשמירת התורה ומצות, "שתהיו צמלים בתורה", לכן גם השכר הוא שכר מחד לישראל, ולכן אי-אפשר לומר שהפנונה היא על שכר של פריה ורביה כפשוטם, שהרי בנה נתברכו גם אמות העולם

~ יום שלישי כ' אייר ~

(י) וְאִכְלֹתֶם יֶשֶׁן נוֹשָׁן וַיֵּשֶׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ: יוֹתִיקְלוּן עֵתִיקָא דְעֵתִיק וְעֵתִיק מִן קָדָם חֲדָתָא תַפְנוּן:

כ"י ◀ וְאִכְלֹתֶם יֶשֶׁן נוֹשָׁן • (ת"י) הַפְּרוֹת יִהְיוּ מִשְׁתַּמְרָן וְטוֹבִים לְהִתְיַשֵּׁן, שְׂיִהָא יֶשֶׁן הַנוֹשָׁן שֶׁל שְׁלֹשׁ שָׁנִים יָפֵה לְאָכֹל מִשָּׁל אֲשַׁתְקֵד. וַיֵּשֶׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ • שְׂיִהְיוּ הַגְּרָנוֹת מְלֹאוֹת חֲדָשׁ וְהַאֲצֻרוֹת מְלֹאוֹת יֶשֶׁן, וַיִּצְרִיכֵם אַתֶּם לְפָנוֹת הַאֲצֻרוֹת לְמָקוֹם אַחֵר, לְתַתּוֹת הַחֲדָשׁ לְתוֹכָן.

(יא) וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא־תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם: יֵא וְאַתֶּן מִשְׁכָּנִי בִּינְיֹכּוֹן וְלֹא יִרְחַק מִימָרִי תִכּוֹן:

כ"י ◀ וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנִי • זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְלֹא־תִגְעַל נַפְשִׁי • אֵין רוּחִי קָצָה בְּכֶם. כָּל אֲעִילָהּ, לְשׁוֹן פְּלִיטַת דְּבַר הַפְּלוּעַ בְּדָבָר, כְּמוֹ (שְׁמוּאֵל ב א כא) : "כִּי שָׁם נִגְעַל מִגַּן גְּבוּרִים", לֹא קָבַל הַמְּשִׁיחָה, שְׁמוֹשְׁחִין מִגַּן שֶׁל עוֹר בְּחֶלֶב מִבְּשָׁל פְּדִי לְהַחֲלִיק מְעַלְיוֹ מִפֶּת חֵץ אוֹ חֲנִיטָה, שְׁלֹא יִקַּב הָעוֹר.

(יב) וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהִיִּיתִי לָכֶם לְאֱלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי לְעָם: יִב וְאַשְׁרֵי שְׂכִינָתִי בִּינְיֹכּוֹן וְאַהְוִי לְכוֹן לְאַלְהָה וְאַתְוִן תְּהוֹן קְדָמִי לְעָם:

כ"י ◀ וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם • אֲטַל עִמָּכֶם בְּגוֹן־עַדָן כְּאֶחָד מִכֶּם וְלֹא תִהְיוּ מְזַדְּעָעִים מִמֶּנִּי, כִּכּוֹל לֹא תִירָאוּ מִמֶּנִּי? תִּלְמוּד־לוֹמַר: "וְהִיִּיתִי לָכֶם לְאֱלֹהִים".

(יג) אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵהַיִּת לְהֵם עֲבָדִים וְאַשְׁבַּר מַטַּת עַלְכֶם וְאוֹלַךְ אֶתְכֶם קוֹמְמוֹת: פ יֵג אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם דִּי אֲפַקִּית יִתְכוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם מִלְּמַהְוִי לְהוֹן עֲבָדִין וְתַבְרִית גִּיר עִמָּמִיא מִנְכוֹן וְדַבְרִית יִתְכוֹן לְחִירוּתָא:

כ"י ◀ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • כְּדֹא אֲנִי שְׁתַּאֲמִינוּ בִּי, שְׂאֲנִי יְכוֹל לְעֲשׂוֹת כָּל אֲלֹהֵי שְׁהָרֵי הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְעֲשִׂיתִי לָכֶם נְסִים גְּדוֹלִים. מַטַּת • כְּמִין יִתַּד בְּשָׁנֵי רִאשֵׁי הָעַל הַמַּעֲכָבִים הַמוֹסְרָה שֶׁלֹּא תִצָּא מִרִאשׁוֹ הַשּׁוֹר וְיִתִּיר הַקָּשׁוּר, כְּמוֹ (דְּרִמָּה כו ב) : "עֲשֵׂה לָךְ מוֹסְרוֹת וּמִטּוֹת", קַבִּילִי־א בְּלַעֲזֵי. קוֹמְמוֹת • בְּקוּמָה זְקוּפָה.

(יד) וְאִם־לֹא תִשְׁמָעוּ לִי וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל־הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה: יִד וְאִם לֹא תִקְבְּלוּן לְמִימָרִי וְלֹא תַעֲבְדוּן יִת כָּל פְּקוּדֵי אֵלֵינוּ:

כ"י ◀ וְאִם־לֹא תִשְׁמָעוּ לִי • לְהִיּוֹת עֲמָלִים בְּתוֹרָה וְלְדַעַת מְדַרְשׁ חֲכָמִים. יְכוֹל לְקִיוֹם הַמִּצְוֹת? כְּשֵׁהוּא אוֹמַר: "וְלֹא תַעֲשׂוּ וְגו'" — הָרִי קִיוֹם מִצְוֹת אַמּוֹר! קָא מָה אֲנִי מְקַיֵּם: "וְאִם־לֹא תִשְׁמָעוּ לִי"? לְהִיּוֹת עֲמָלִים בְּתוֹרָה. וּמָה תִלְמוּד־לוֹמַר "לִי"? אֵין "לִי" אֶלָּא זֶה הַמִּכְיָר אֶת רַבּוֹנוֹ וּמִתְפַּנֵּן לְמַרְדּ בּוֹ, וְכֵן בְּנִמְרוֹד (בְּרֵאשִׁית י ט) : "גְּבַר־צַיִד לְפָנַי הִנְנִי", שְׁמִכִּירוֹ וּמִתְפַּנֵּן לְמַרְדּ בּוֹ, וְכֵן בְּאַנְשֵׁי סְדוֹם (בְּרֵאשִׁית יג יג) : "רָעִים וְחִטָּאִים לְה' מֵאֵד" — מִכִּירִים אֶת רַבּוֹנָם וּמִתְפַּנְנִים לְמַרְדּ בּוֹ. וְלֹא תַעֲשׂוּ • (ת"י) מִשְׁלֹא תִלְמְדוּ, לֹא תַעֲשׂוּ; הָרִי שְׁתֵּי עֲבָרוֹת.

(טו) וְאִם־בְּחַקְתִּי תִמְאָסוּ וְאִם אֶת־מִשְׁפָּטִי תִגְעַל נַפְשְׁכֶם לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי לְהַפְרֹכֶם אֶת־בְּרִיתִי: טו וְאִם בְּקִימִי תִקּוּצוּן וְאִם יִת דִּינִי תִרְחַק נַפְשְׁכוֹן בְּדִיל דְּלֹא לְמַעַבְד יִת כָּל פְּקוּדֵי לְאַשְׁנִייתְכוֹן יִת קְזָמִי:

לְהַפְרֹכֶם אֶת־בְּרִיתִי • כּוֹפֵר בְּעַקֵּר; הָרִי שְׂבַע עֲבֻרוֹת: הָרֵאשׁוֹנָה גּוֹרֶרֶת הַשְּׁנִיָּה, וְכֵן עַד הַשְּׁבִיעִית, וְאֵלּוּ הֵן: לֹא לָמַד, וְלֹא עָשָׂה, מוֹאָס בְּאַחֲרִים הָעוֹשִׂים, שׁוֹנֵא אֶת הַחֻכְמִים, מוֹנַע אֶת הָאֲחָרִים, כּוֹפֵר בַּמִּצְוֹת, כּוֹפֵר בְּעַקֵּר.

וְאִם־בַּחֲקָתִי תִמְאָסוּ • מוֹאָס בְּאַחֲרִים הָעוֹשִׂים. מִשְׁפָּטִי תִגְעַל נַפְשְׁכֶם • שׁוֹנֵא הַחֻכְמִים. לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת • מוֹנַע אֶת אַחֲרִים מֵעֲשׂוֹת. אֶת־כָּל־מִצְוֹתֵי • כּוֹפֵר [בַּמִּצְוֹת] שְׁלֹא צִוִּיתִים, לְכַף נְאָמֶר: "אֶת־כָּל־מִצְוֹתֵי", וְלֹא נְאָמֶר: "אֶת־כָּל־הַמִּצְוֹת".

טו אף אָנָּא אַעֲבַד דָּא לְכוּן וְאַסְעֵר עֲלִיכוּן בַּהֲלָתָא יְת' שְׁחַפְתָּא וְיְת' קְדַחְתָּא מַחֲשָׁכָן עֵינִין וּמִפְתָּח נֶפֶשׁ וְתוֹרְעוֹן לְרַקְנוֹן וְזַעֲכוֹן וְיִכְלָגָה בְּעַלֵּי דְבַכִּיכוּן:

(טו) אַף־אֲנִי אֶעֱשֶׂה־זֹאת לָכֶם וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בְּהִלָּה אֶת־הַשְּׁחַפָּת וְאֶת־הַקְּדַחַת מְכֻלֹּת עֵינַיִם וּמְדִיבַת נֶפֶשׁ וְזוֹרְעֵתָם לְרִיק וְרַעְעֶם וְאָכְלֵהוּ אִיבֵיכֶם:

עֵינַיִם וּמְדִיבַת נֶפֶשׁ • הָעֵינַיִם צוֹפִיּוֹת וְכֻלּוֹת לְרֵאוֹת שְׂיַקֵּל וְיִרְפֵּא, וְסוֹף שְׁלֹא יִרְפֵּא, וְיִדָּאבוּ הַנְּפֻשׁוֹת שֶׁל מִשְׁפַּחְתּוֹ בְּמוֹתוֹ. כָּל תַּאֲוָה שְׂאִינָה בָּאָה וְתוֹחֶלֶת מִמֶּשְׁכָּה, קְרוּיָה 'כְּלִיּוֹן עֵינַיִם'. וְזוֹרְעֵתָם לְרִיק • תּוֹרְעוֹ וְלֹא תַעֲמַח, וְאִם תַּעֲמַח, "וְאָכְלֵהוּ אִיבֵיכֶם".

וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם • וְצִוִּיתִי עֲלֵיכֶם. שְׁחַפְתָּ • חֲלִי שְׁמִשְׁחָף אֶת הַבֶּשֶׂר, אֲנַפּוּלִי"ש בְּלַע"ז, דּוֹמָה לְנִפּוֹחַ שֶׁהוֹקֵלָה נִפְיַחְתּוֹ וּמֵרֵאִית פְּנֵיו וְעוֹפָה. קְדַחַת • חֲלִי שְׁמַקְדִּיחַ אֶת הַגּוֹף וּמְחַמְמוֹ וּמַבְעִירוֹ, כְּמוֹ (דברים לב כב): "כִּי־אֵשׁ קְדַחָה בְּאִפִּי". מְכֻלּוֹת

יז וְאֲתָן רִיגְזִי בְכוּן וְתַתְּכוּרִין קָדָם בְּעַלֵּי דְבַכִּיכוּן וְיִרְדּוּן בְּכוּן סְנְאִיכוּן וְתַעֲיָרְקוּן וְלִית דְּרִדִּיף יִתְכוּן:

(יז) וְנָתַתִּי פְנֵי בְכֶם וְנִגְפָתְתֶם לִפְנֵי אִיבֵיכֶם וְרָדוּ בְכֶם שְׁנְאִיכֶם וְנִסְתֶם וְאִין־רָדָף אֶתְכֶם:

וְאִיבֵים בָּאִים וּמוֹצָאִים תְּבוֹאָה לִימֵי הַמְצוֹר, וְשִׁבְפָנִים מַתִּים בְּרַעֲב, שְׁלֹא לְקִטּוֹ תְּבוֹאָה אֲשַׁתְּקֵד. דְּבַר אַחֵר: "וְזוֹרְעֵתָם לְרִיק וְרַעְעֶם", כְּנֶגֶד הַבְּנִים וְהַבְּנוֹת - הַכְּתוּב מְדַבֵּר, שְׂאֵתָה עֲמַל בְּהֵם וּמַגְדֵּלֵן וְהַחֲטָא בָּא וּמְכַלָּה אוֹתָם, שְׁנַאֲמַר (איכה ג כב): "אֲשֶׁר־טַפַּחְתִּי וְרִבִּיתִי אִיבֵי כֻלָּם". וְנָתַתִּי פְנֵי בְכֶם • כְּמוֹ שְׁנַאֲמַר בְּטוֹבָה: "וּפְנִיתִי אֲלֵיכֶם", כִּף נְאָמֶר בְּרַעְיָה: "וְנָתַתִּי פְנֵי", מְשַׁלּוֹ מְשַׁל לְמַלְךְ שְׂאָמֶר לַעֲבָדָיו: פּוֹנָה אֲנִי מִכָּל עַסְקִי וְעוֹסֵק אֲנִי עִמָּכֶם לְרַעְיָה. וְנִגְפָתְתֶם לִפְנֵי אִיבֵיכֶם • (ת"י) שְׂיָהָה הַמּוֹת הוֹרֵג אֶתְכֶם מִבְּפָנִים וּבְעַלֵּי דְבַכִּיכוּן מִקִּיפִין אֶתְכֶם מִבַּחוּץ. וְרָדוּ בְכֶם שְׁנְאִיכֶם • (ת"י) שְׂאִינִי מַעֲמִיד שׁוֹנֵאִים אֶלָּא מִכָּם וּבְכֶם, שְׁבַשְׁעָה שְׂאֵמוֹת הָעוֹלָם עוֹבְדֵי אֱלִילִים עוֹמְדִים עַל יִשְׂרָאֵל, אֵינָם מְבַקְשִׁים אֶלָּא מֵה שְׁבַגְלוּי, שְׁנַאֲמַר (שופטים י ג ד'): "וְהִיָּה אִם־זֹרַע יִשְׂרָאֵל וְעָלָה מִדְּבַר עַמְלֵק וּבְנֵי קָדָם וּגו', וַיִּחַנּוּ עֲלֵיהֶם וַיִּשְׁחִיתוּ אֶת־כּוֹל הָאָרֶץ", אֶבֶל בְּשַׁעָה שְׂאֵמִיד עֲלֵיכֶם מִכָּם וּבְכֶם, הֵם מַחֲפְשִׁים אַחֵר הַמְטַמְּאִיּוֹת שְׁלָכֶם, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (מִיכה ג א): "וַיֵּאשֶׁר אָכְלוּ שְׂאֵר עַמִּי וְעוֹרָם מֵעֲלֵיהֶם הִפְשִׁיטוּ וּגו'". וְנִסְתֶם • מִפְּנֵי אֵימָה. וְאִין־רָדָף אֶתְכֶם • מִבְּלִי כַח.

וְנָתַתִּי פְנֵי • פְּנְאֵי שְׁלִי, פּוֹנָה אֲנִי מִכָּל עַסְקִי לְהַרַע לָכֶם. וְרָדוּ בְכֶם שְׁנְאִיכֶם • כְּמִשְׁמַעוֹ, יִשְׁלִטוּ בְכֶם.

פִּיכֵשׁ"י וטז-יז-יח-יט-כ אַגְדַּת 'תּוֹרַת כְּהֵנִים' מִפְּרָשָׁה זוֹ: אַף־אֲנִי אֶעֱשֶׂה־זֹאת • אֵינִי מְדַבֵּר אֶלָּא ב'אֶף', וְכֵן: "אֶף אֲנִי אֵלָף עִמָּם בְּקָרִי". וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם • שְׂיָהָה הַמַּכּוֹת פּוֹקְדוֹת אֶתְכֶם מִזוֹ לְזוֹ: עַד שֶׁהָרֵאשׁוֹנָה פְּקוּדָה אֲצֻלְכֶם, אֵבִיא אַחֲרָת וְאֶסְמַכְנָה לָהּ. בְּהִלָּה • מִכָּה הַמְּבַהֶלֶת אֶת הַבְּרִיּוֹת, וְאֵיזוֹ? זוֹ מַכַּת מִתָּן [פ"י מַגִּפָּה]. אֶת־הַשְּׁחַפָּת • יֵשׁ לָךְ אָדָם שֶׁהוּא חוֹלָה וּמְשַׁל בְּמִטָּה, אֶבֶל בְּשָׂרוֹ שְׁמוֹר עָלָיו?! תְּלַמּוּד־לוֹמֵר: "שְׁחַפְתָּ", שֶׁהוּא נִשְׁחָף; אוֹ עֵתִים שֶׁהוּא נִשְׁחָף, אֶבֶל נַח וְאֵינִי מַקְדִּיחַ? תְּלַמּוּד־לוֹמֵר "וְאֶת הַקְּדַחַת", מִלְּמַד שֶׁהוּא מַקְדִּיחַ. אוֹ עֵתִים שֶׁהוּא מַקְדִּיחַ, וְסְבוּר הוּא בְּעַצְמוֹ שְׂיָחִיָּה? תְּלַמּוּד־לוֹמֵר: "מְכֻלּוֹת עֵינַיִם". אוֹ הוּא אֵינִי סְבוּר בְּעַצְמוֹ שְׂיָחִיָּה, אֶבֶל אַחֲרִים סְבוּרִים שְׂיָחִיָּה? תְּלַמּוּד־לוֹמֵר: "וּמְדִיבַת נֶפֶשׁ". וְזוֹרְעֵתָם לְרִיק וְרַעְעֶם • זוֹרְעָה וְאֵינָה מַצְמַחַת, וּמַעֲתָה מֵה אִיבֵיכֶם בָּאִים וְאֹכְלִים? וּמֵה תְּלַמּוּד־לוֹמֵר: "וְאָכְלֵהוּ אִיבֵיכֶם", הָא פִּיצַד? זוֹרְעָה שְׁנָה רֵאשׁוֹנָה וְאֵינָה מַצְמַחַת, שְׁנָה שְׁנִיָּה מַצְמַחַת

(יח) **וְאִם-עַד-אֵלֶּה לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְיִסְפְּתִי לְיִפְרָה אֶתְכֶם שְׁבַע עַל-חַטָּאתֵיכֶם:**
 יח וְאִם עַד אֵלֶּיךָ לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְיִסְפְּתִי לְיִפְרָה אֶתְכֶם שְׁבַע עַל חַטָּאתֵיכֶם:
 למרדדי יתכוון שבע על חוביכוך:

כ"ט ◀ **וְאִם עַד-אֵלֶּה • וְאִם בְּעוֹד אֵלֶּה לֹא תִשְׁמְעוּ • וְיִסְפְּתִי • עוֹד יִסְוֹרֵן אַחֲרַיִם • שְׁבַע עַל-חַטָּאתֵיכֶם •**
 (ת"ח) שְׁבַע פְּרַעֲנִיּוֹת עַל שְׁבַע עֲבֻרוֹת הָאֲמוֹרוֹת לְמַעַל.

(יט) **וְשִׁבְרַתִּי אֶת-גְּאוֹן עֵזְכֶם וְנִתְתִּי אֶת-שְׁמִיכֶם בְּבִרְזֶל וְאֶת-אֲרָצְכֶם בְּנַחֲשָׁה:**
 יט וְאֶתְכֶם יִתְּן יָדוֹ תִּקְרָה תִּקְפֹּכוּן וְאֶתֶּן יָדוֹ שְׁמִיךְ דִּי עַל-יְדֵיכֶם תִּקְפִּינָן כְּפִרְזֵל מְלֹאחָתָא מִטְרָא וְאֲרָעָא דְחַחֲוִתִּיכֶם חֲסִינָא כְּנַחֲשָׁא מְלִמְעַבְדָּא פִּירִין:

כ"י ◀ **וְשִׁבְרַתִּי אֶת-גְּאוֹן עֵזְכֶם • זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (יחזקאל כד כא) : "הֲנִי מְחַלֵּל אֶת-מִקְדָּשִׁי גְאוֹן עֵזְכֶם" • וְנִתְתִּי אֶת-שְׁמִיכֶם בְּבִרְזֶל וְאֶת-אֲרָצְכֶם בְּנַחֲשָׁה • זֶה קֶשֶׁת מִשָּׁל מֹשֶׁה, שֶׁשָּׁם הוּא אוֹמֵר (דברים כח כב) : "וְהָיוּ שְׁמִידָה אֲשֶׁר עַל רֹאשְׁךָ נִחַשְׁתָּ וְגו' ", שִׁיְהִיוּ**

(כ) **וְתִם לְרִיק פְּחָכְם וְלֹא-תִתֶּן אֲרָצְכֶם אֶת-יְבוּלָהּ וְעַץ הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן פְּרִיָו:**
 כ וְיִסּוּפוּן לְרִיקָנָא חִילִּיכֹן וְלֹא תִתֵּן אֲרָעֹכֶם יָת עַלְלִתָּהּ וְאֵילָן אֲרָעָא לֹא יִתֵּן אֲפֵהּ:

כ"ג ◀ **וְתִם לְרִיק פְּחָכְם • הָרִי אָדָם שְׁלֹא עָמַל, שְׁלֹא חָרַשׁ, שְׁלֹא זָרַע, שְׁלֹא נִבְשׂוּ, שְׁלֹא פָסַח, שְׁלֹא עָדַר, וּבִשְׁעַת הַקְּצִיר בָּא שְׂדֵפוֹן וּמִלְקָה אוֹתוֹ, אֵין בְּכַף כְּלוּם, אֲבָל אָדָם שֶׁעָמַל וְחָרַשׁ וְזָרַע וְנִבְשׂוּ וְכִסַּח וְעָדַר, וּבָא שְׂדֵפוֹן וּמִלְקָה אוֹתוֹ, הָרִי שְׁנִיּוֹ שֶׁל זֶה קָהוּת. וְלֹא-תִתֶּן אֲרָצְכֶם אֶת-יְבוּלָהּ • (ת"ח) אִף מִה**

(כא) **וְאִם-תִּלְכּוּ עִמּוֹי קְרִי וְלֹא תֵאָבוּ לְשִׁמְעַ לִי וְיִסְפְּתִי עֲלֵיכֶם מִכָּה שְׁבַע פְּחַטָּאתֵיכֶם:**
 כא וְאִם תִּתְּכֹן קְדָמִי בְּקִשְׁוֹי וְלֹא תִיבֹן לְקַבְּלָא לְמִימְרֵי וְאוֹסְפָא לְאַתָּהָה עַלִּיכֹן מְחָא שְׁבַע פְּחַטָּבִיכֹן:

כ"ד ◀ **וְאִם-תִּלְכּוּ עִמּוֹי קְרִי • רְבוּתֵינוּ אֲמָרוּ: עֲרֵא, בְּמִקְרָה, שְׂאִינוּ אֵלָא לְפָרְקִים, בְּן תִּלְכוּ עֲרֵא בְּמִצּוֹת. וּמִנְחָם פִּרֵּשׁ לְשׁוֹן מְנִיעָה, וְכֵן (משלי כה יז) : "הִקֵּר רִגְלֶךָ", וְכֵן (משלי יז כח) : "קִרְרוּחַ", וְקָרוֹב לְשׁוֹן זֶה לְתַרְגּוּמוֹ**

(כב) **וְהִשְׁלַחְתִּי בְכֶם אֶת-חֵיַת הַשָּׂדֶה וְשִׁבְלָהּ אֶתְכֶם וְהִכְרִיתָהּ אֶת-בְּהֵמַתְכֶם וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם וְנִשְׁמוּ דְרָבִיכֶם:**
 כב וְאֲגִירִי בְּכוֹן יָת חַוַּת בְּרָא וְתַתְּפַל יִתְכוֹן וְתִשְׂרִי יָת בְּעֵרְכוֹן וְתִזְעַר יִתְכוֹן וְיִצְדָּן אוֹרְחֵתְכוֹן:

כ"ה ◀ **וְהִשְׁלַחְתִּי • לְשׁוֹן גְּרוֹי. וְשִׁבְלָהּ אֶתְכֶם • אֵין לִי אֵלָא חֵיהָ מִשְׁבְּלַת, שְׂדֵרְכָה בְּכָה. בְּהֵמָה, שְׂאִין דְרָבְכָה בְּכָה, מְנִיין? תִּלְמוּד-לוֹמַר (דברים לב כד) : "וְשׁוֹן בְּהֵמַת אֲשַׁלַּח בָּם", הָרִי שְׂפִיטִים. וּמִנְיַן שְׂתָהָא מִמִּיתָה בְּנִשְׂכִּיתָה? תִּלְמוּד-לוֹמַר (סו) : "עַם-חַמַּת זֹחֲלֵי עֶפְרַי", מִה אֵלוֹ נִשְׂכִּין וּמִמִּיתִין, אִף אֵלוֹ נִשְׂכִּין וּמִמִּיתִין; כְּבָר הָיוּ שְׁנַיִם בְּאֲרָץ-יִשְׂרָאֵל: חַמַּת נִשְׂכִּין וּמִמִּיתִין,**

(כג) וְאִם-בְּאֵלֶּה לֹא תוֹסְרוּ לִי וְהִלַכְתֶּם עִמִּי קְרוּ: **כג ואם באלין לא תתרוון למימרי ותהכון קדמי בקשיו:**

כ"ג - לא תוסרו לי • לשוב אלי.

(כד) וְהִלַכְתִּי אַף-אֲנִי עִמָּכֶם בְּקָרִי וְהִפִּיתִי אֶתְכֶם גַּם-אֲנִי שֶׁבַע עַל-חַטָּאתֵיכֶם: **כד ואהף אף אנא עמכון בקשיו ואלקי יתכון אף אנא שבע על חוביכון:**

(כה) וְהִבֵּאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב נֶקֶמַת נֶקֶם-בְּרִית וְנֹאסַפְתֶּם אֶל-עֲרִיכֶם וְשַׁלַּחְתִּי דָבָר בְּתוֹכְכֶם וְנִתַתֶּם בְּיַד-אוֹיֵב: **כה ואיתי עליכון דקטלין בחרבא ויתפרעון מנכון פרענותא על דעברתון על פתגמי אורייתא ותתפנשון לקרויכון ואגרי מותנא ביניכון ותתמסרון בידיא דסנאה:**

כ"ד - נקם-ברית • ויש נקם שאינו בברית, כדרך שאר נקמות, וזהו סמוי עיניו של צדקהו. דבר אחר: "נקם ברית" – נקמת בריתי אשר עברתם, כל הבאת חרב' שבמקרא, היא מלקמת חילות אויבים. ונאספתם.

כ"ו) בְּשִׁבְרֵי לַכֶּם מִטֶּה-לֶחֶם וְאָפוּ עֵשֶׂר לַחֲמֻכֶם בַּתַּנּוּר אַחַד וְהָשִׁיבוּ לַחֲמֻכֶם בַּמִּשְׁקָל וְאִכַלְתֶּם וְלֹא תִשְׁבְּעוּ: **כו בדאתבר לכון סעיד מיכלא ויפנן צפר נשין לחמכון בתנורא חד ויתיבון לחמכון במתקלא ותיכלון ולא תשבועון:**

כ"ז - מטה-לחם • לשון משען, כמו (ירמיה מח יז): "מטה-עז". בְּשִׁבְרֵי לַכֶּם מִטֶּה-לֶחֶם • אשבר לכם כל מסעד אכל, והם חצי רעב. וָאָפוּ עֵשֶׂר נָשִׁים לַחֲמֻכֶם בַּתַּנּוּר אֶחָד • מחסר עצים. וְהָשִׁיבוּ לַחֲמֻכֶם בַּמִּשְׁקָל • שתהא התבואה נרקבת ונעשית פת נפולה ומשתפרת בתנור, והן יושבות ושוקלות

אֶת הַשִּׁבְרִים לַחֲלָקִים בִּינֵיהֶם. וְאִכַלְתֶּם וְלֹא תִשְׁבְּעוּ. זֶה מֵאֲרָה בְּתוֹךְ הַמַּעֲיִם בַּלֶּחֶם, הָרִי שֶׁבַע פְּרַעְנִיּוֹת: חֶרֶב, מִצּוֹר, דָּבָר, שִׁבְרֵי מִטֶּה לֶחֶם, חֶסֶר עֲצִים, פֶּת נְפוּלָה, מֵאֲרָה בַּמַּעֲיִם; וְ"נִתַתֶּם" אֵינָה מִן הַמִּנְיָן, שֶׁהִיא הַחֶרֶב.

(כז) וְאִם-בְּזֹאת לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְהִלַכְתֶּם עִמִּי בְּקָרִי: **כז ואם בדא לא תקבלון למימרי ותהכון קדמי בקשיו:**

(כח) וְהִלַכְתִּי עִמָּכֶם בַּחֲמַת-קָרִי וְיִפְרַתִּי אֶתְכֶם אַף-אֲנִי שֶׁבַע עַל-חַטָּאתֵיכֶם: **כח ואהף עמכון בתקוף רגז וארדי יתכון אף אנא שבע על חוביכון:**

(כט) וְאִכַלְתֶּם בֶּשֶׂר בְּנֵיכֶם וּבִשָׂר בְּנֵיכֶם תֹּאכְלוּ: **כט ותיכלון בשר בניכון ובשר בנתיכון תיכלון:**

(ל) וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת-בְּמֹתֵיכֶם וְהִכְרַתִּי אֶת-חַמְנֵיכֶם וְנִתַתִּי אֶת-פְּגָרֵיכֶם עַל-פְּגָרֵי גְלוּלֵיכֶם וְנִעַלְהָ נַפְשֵׁי אֶתְכֶם: **ל ואשמידתי את-במותיכם והכרתי את-חמניכם ונתתי את-פגריכם על-פגרי גלוליכם ונעלה נפשי אתכם:**

כ"ז - במותיכם • מגדלים ובירניות. חמניכם • מין עבודת אלילים שמעמידין על הגגות, ועל שם שמעמידים בחמה קרויין 'חמנים'. ונתתי את-

פגריכם • תפוחי רעב היו, ומוציאים יראתם מחיקם ומנשקים אותם, וכרסו נבקעת ונופל עליה. ונעלה נפשי אתכם • (ח"ט) זה סלוק שכינה.

(לא) וַנְתַתִּי אֶת־עֵרִיכֶם חֲרָבָה וְהִשְׁמֹתִי אֶת־מִקְדְּשֵׁיכֶם וְלֹא אֲרִיחַ בְּרִיחַ נִיחַחְכֶם:
 לא וַאֲתֹן יְת קַרְוִיכוֹן צְדָא וְאַצְדִי יְת
 מִקְדְּשֵׁיכוֹן וְלֹא אֶקְבַּל פְּרַעְוֹא קַרְבֵּן
 כְּנִשְׁתַּכּוֹן:

ונועדות לבא שם. הרי שבע פרעניות: אכילת בשר בנים ובנות, והשמדת במות – הרי שפנים. פריתת חמנים אין כאן פרענות, אלא על-ידי השמדת הבירניות, ופלו החמנים שבראשי הגגות ויכרתו. ונתתי את פגריכם וגו', הרי שלש, סלוק שכינה ארבע, חרבן ערים, שממון מקדש מן הגדודיות, ו"לא אריח" קרבנות, הרי שבע.

כ"ג ◀ ונתתי את־עֵרִיכֶם חֲרָבָה • יכול מאדם? כשהוא אומר: "והשמתי אני את־הָאָרֶץ", הרי אדם אומר! הא מה אני מקים: "חרבה"? מעובר ושב. והשמתי את־מִקְדְּשֵׁיכֶם • יכול מן הקרבנות? כשהוא אומר: "ולא אריח", הרי קרבנות אמורים! הא מה אני מקים: "והשמתי את־מִקְדְּשֵׁיכֶם"? מן הגדודיות, שירות של ישראל שהיו מתקדשות

(לב) וְהִשְׁמֹתִי אֲנִי אֶת־הָאָרֶץ וְשִׁמְמוּ עָלֶיהָ אֵיבֵיכֶם הַיְשָׁבִים בָּהּ:
 לב וְאַצְדִי אָנָּא יְת אַרְעָא וּצְרִיוֹן עֲלֶהּ בְּעֲלִי
 דְּכַבִּיכוֹן דְּתַבִּין בַּהּ:

כ"ג ◀ וְהִשְׁמֹתִי אֲנִי אֶת־הָאָרֶץ • זו מדה טובה לישראל, שלא ימצאו האויבים נחת רוח בארצם, שתהא שוממה מיושביה.

(לג) וְאַתְכֶם אֲזָרָה בְּגוֹיִם וְהִרִיקְתִּי אַחֲרֵיכֶם חֲרָב וְהִיתָה אֶרְצְכֶם שְׂמֵמָה וְעֵרִיכֶם יִהְיוּ חֲרָבָה:
 לג וְיִתְכוֹן אַבְדַּר בִּינִי עִמָּמִיא וְאַגְרִי בְּתִרְכוֹן
 דְּקַטְלִין בְּחֲרָבָא וְתַהִי אֶרְעָכוֹן צְדִינָא
 וְקַרְוִיכוֹן יִהְיוּ חֲרָבָא:

שמריק את המים ואין סופן לחזור. והיתה ארצכם שוממה. שלא תמהרו לשוב לתוכה, ומתוף כף עריכם יהיו חרבה – נראות לכם תרבות; ששבשעה שאדם גולה מביתו ומפרמו ומעירו וסופו לחזור, כאלו אין פרמו וביתו תרבים, כף שנויה בתורת כהנים'.

כ"ג ◀ וְאַתְכֶם אֲזָרָה בְּגוֹיִם • זו מדה קשה, ששבשעה שבני מדינה גולים למקום אחד, רואים זה את זה ומתנחמין; וישראל נזרו בכמזרה, כאדם הזורה שעורים בנפה ואין אחת מהן דבוקה בתכריתה. והריקתי • כששולף החרב, מתרוקן הגנן. ומדרשו: חרב הנשמטת אחריכם אינה חוזרת מהר, כאדם

(לד) אִזּו תִרְצָה הָאָרֶץ אֶת־שַׁבְּתֹתֶיהָ כֹּל יְמֵי הַשְּׁמָה וְאַתֶּם בְּאֶרֶץ אֵיבֵיכֶם אִזּו תִשְׁבַּת הָאָרֶץ וְהִרְצַתְתֶּיהָ:
 לד בְּכֹן תִּרְעִי אַרְעָא יְת שְׁמִטָּהא כֹּל יוֹמִין דִּי
 צְדִיאתָ וְאַתּוֹן בְּאַרְע בְּעֲלִי דְכַבִּיכוֹן בְּכֹן
 תִּשְׁמַט אַרְעָא וְתִרְעִי יְת שְׁמִטָּהא:

השמה • לשון 'העשות', ומ"ם דגש במקום כפל, 'שממה'.

כ"ג ◀ אִזּו תִרְצָה • תפיס את פעם המקום, שפעס על שמשותיה. והרצת • למלך את שבתותיה. (כל ימי

(לה) כֹּל־יְמֵי הַשְּׁמָה תִשְׁבַּת אֶת אֲשֶׁר לֹא־שַׁבְּתָהּ בְּשַׁבְּתוֹתֵיכֶם בְּשַׁבְּתוֹתֵיכֶם עָלֶיהָ:
 לה כֹּל יוֹמִין דִּי צְדִיאתָ תִשְׁמַט יְת דִּי לֹא
 שְׁמַטָּת בְּשַׁמְטִיכוֹן כַּד הִוִּיתוֹן יְתַבִּין עֲלֶהּ:

השבטים עד תרבות ירושלים, הוא שנאמר ביחזקאל (ה' ט'): "ואתה שוכב על-צדך השמאלי וגו' וכלית את-אלה, ושכבת על-צדך הימני שנית ונשאת את-עון בית-יהודה ארבעים יום", ונבואה זו נאמרה ליחזקאל בשנה החמשית לגלות המלך; והזכין; ועוד עשו שש שנים עד גלות צדקיהו, הרי ארבעים

כ"ג ◀ אֶת אֲשֶׁר לֹא־שַׁבְּתָהּ • שבעים שנה של גלות בכל, הן היו כנגד שבעים שנות השמטה ויובל שהיו בשנים שהכעיסו ישראל בארצם לפני המקום, ארבע מאות ושלשים שנה: שלש מאות ותשעים היו שני עונם משנכנסו לארץ עד שגלו עשרת השבטים, ובני יהודה הכעיסו לפניו ארבעים שנה משגלו עשרת

לְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, שְׁשִׁים וָאַרְבַּע. לְשָׁלְשִׁים וְשֵׁשׁ שָׁנָה, חֲמֵשׁ שְׁמֹטוֹת. הָרִי שְׁבַעִים חֶסֶר אַחַת, וְעוֹד שָׁנָה יִתְּרָה שְׁנֹכְנֶסָה בְּשִׁמְטָהּ, הַמְשַׁלְּמֵת לְשְׁבַעִים, (נ"א: וְאוֹתוֹ יוֹבֵל שָׁגְלוּ, שָׁלֹא נִגְמְרוּ, בְּעוֹנֵם נִחְשָׁב לָהֶם); וְעַלֵּיהֶם נִגְזַר שְׁבַעִים שָׁנָה שְׁלָמִים. וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּדִבְרֵי הַיָּמִים (דה"ב לו' כא): "עַד־רִצְתָהּ הָאָרֶץ אֶת שְׁבַתֹּתֶיהָ וְגו' לְמַעַה: אַרְבַּע־עָשָׂרָה שְׁמֹטִין וְשָׁנִים יוֹבְלוֹת. הָרִי

וְשֵׁשׁ, וְאִם תֹּאמַר: שָׁנוֹת מִנְשָׂה חֲמֵשִׁים וְחֲמֵשׁ הָיוּ – מִנְשָׂה עָשָׂה תְּשׁוּבָה שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ שָׁנָה, וְכָל שָׁנוֹת רָשָׁעוֹ עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּאַגְדַּת 'חֻלְק', וְשָׁל אָמוֹן שְׁתַּיִם, וְאַחַת־עָשָׂרָה לִיהוֹיָקִים וּכְנֶגְדָן לְצִדְקָנְהוּ, צֵא וְחָשַׁב לְאַרְבַּע־מֵאוֹת וְשָׁלְשִׁים וְשֵׁשׁ שָׁנָה, שְׁמֹטִין יוֹבְלוֹת שְׁבַעָה, וְהֵם שִׁשְׁ־עָשָׂרָה לְמַעַה: אַרְבַּע־עָשָׂרָה שְׁמֹטִין וְשָׁנִים יוֹבְלוֹת. הָרִי

(לו) וְהִנְשֹׂאֲרִים בָּכֶם וְהִבְאִיתִי מִרְדָּךְ בְּלִבְכֶם בְּאַרְצֵת אִיבֵיהֶם וְרַדְף אֹתָם קוֹל עֲלֵה נִדְף וְנָסוּ מִנְסַת־חֶרֶב וְנִפְּלוּ וְאִין רִדְף:

לו וּדְיִשְׁתַּאֲרוּן בְּכוֹן וְאָעַל תְּבָרָא בְּלַפְהוֹן בְּאַרְעֵתָא דְסַנְאִיָּהוֹן וְיַרְדּוּף יִתְהוֹן קַל טְרַפָּא דְשַׁקִּיף וְיַעֲרָקוּן כְּמַעֲרִיק מִן קַדְם דְקַטְלִין בְּחַרְפָּא וְיַפְּלוּן וְלִית דְרַדִּיף:

אחר ומקשקש ומוציא קול, וכן תרגומו: "קל טרפא דשקיף" – לשון חבטה; "שדופת קדים" – שקיפן קדום' לשון משקוף, מקום חבטת הדלת, וכן תרגומו של "חבורה" – 'משקופי'.

כ"ט"י ◀ וְהִבְאִיתִי מִרְדָּךְ • פָּחַד וְרָף לָבַב. 'מ"ם' שֶׁל "מִרְדָּךְ", יִסוֹד נוֹפֵל הוּא, כְּמוֹ 'מ"ם' שֶׁל 'מוֹעֵד' וְשֶׁל 'מוֹקֵשׁ'. וְנָסוּ מִנְסַת־חֶרֶב • כָּאלוֹ רוֹדְפִים וְהוֹרְגִים אוֹתָם. עֲלֵה נִדְף • שְׁהִרוּת דוֹחֶפוֹ וּמְכַהוֹ עַל עֲלֵה

(לז) וְכִשְׁלוּ אִישׁ־בְּאִחִיו כְּמַפְנֵי־חֶרֶב וְרַדְף אִין וְלֹא תִהְיֶה לָכֶם תְּקוּמָה לְפָנַי אִיבֵיכֶם:

לו וְיִתְקַלְלוּ גְבַר בְּאַחֵיהֶם כְּמַקְדָּם דְקַטְלִין בְּחַרְפָּא וְרַדִּיף לִית וְלֹא תְהִי לָכוֹן תְּקוּמָה קַדְם בְּעַלֵי דְבְּבִיכוֹן:

שעה סבורים שאדם רודפם. ומדרשו (ט"ז): "וכשלו איש-באחיו", זה נכשל בעונו של זה, שפל ישראל ערבין זה לזה.

כ"ט"י ◀ וְכִשְׁלוּ אִישׁ־בְּאִחִיו • כְּשִׁירְצוֹ לְנוֹס, יְכַשְׁלוּ זֶה בְּזֶה, כִּי יִבְהִלוּ לְרוּץ. כְּמַפְנֵי־חֶרֶב • כָּאלוֹ בּוֹרְחִים מִלְּפָנַי הוֹרְגִים שְׁיָהָא בְּלִבְכֶם פָּחַד, וְכָל

~ נקודות משיחות קודש ~

היינו שהם מערבים זה בזה וערבים ונעמים זה לזה, שלכן עוזרים ומועילים אחד לשני בחפץ לב ובשמחה.

זֶה נִכְשַׁל בְּעוֹנוֹ שֶׁל זֶה, שְׁפָל יִשְׂרָאֵל עֲרַבִין זֶה לְזֶה (רש"י כו, לו) אֵיתָא בְּלִקוּטֵי תוֹרָה: שְׁדַבְּרֵי הַתּוֹכַחָה, לְפִי הָאָמֶת, אֵינָם אֵלָא בְּרִכּוֹת. וְאֵף כָּאֵן: הַבְּרַכָּה הִיא, שֶׁאֶחָד כּוֹל לְעֵזֵר וְלְהוֹעִיל לְחֶבְרוֹ, מִפְּיָן שְׁפָל יִשְׂרָאֵל עֲרַבִין זֶה לְזֶה,

(אגרות קודש כרך ב, עמ' שמו)

(לח) וְאַבְדֶתֶם בְּגוֹיִם וְאַכְלָה אֹתְכֶם אֶרֶץ אִיבֵיכֶם:

כ"ט"י ◀ וְאַבְדֶתֶם בְּגוֹיִם • כְּשִׁתְּהִיוּ פְּזוּרִים, תִּהְיוּ אַבְדִּים זֶה מִזֶּה. וְאַכְלָה אֹתְכֶם • אֵלוֹ הַמֵּתִים בְּגוֹלָהּ.

לט וּדְיִשְׁתַּאֲרוּן בְּכוֹן יִתְמָסוּן בְּחוֹבֵיהוֹן בְּאַרְעֵתָא בְּעַלֵי דְבְּבִיכוֹן וְאֵף בְּחוֹבֵי אֲבָהֵיהוֹן בִּישְׂאֵא דְאַחִידִין בִּידְהוֹן יִתְמָסוּן:

(לט) וְהִנְשֹׂאֲרִים בָּכֶם יִמְקוּ בְּעוֹנֵם בְּאַרְצֵת אִיבֵיכֶם וְאֵף בְּעוֹנֵת אֲבֹתָם אֹתָם יִמְקוּ:

לשון המסה, כמו "ימסו", וכמוהו (וכריה יד"ב): "תמקנה בחריקה", (תהלים לח) "נמקו חבורתי".

כ"ט"י ◀ בְּעוֹנֵת אֲבֹתָם אֹתָם • כְּשִׁעֲנוֹת אֲבוֹתָם אֹתָם – כְּשִׁאֲחֻזִים מַעֲשֵׂה אֲבוֹתֵיהֶם בִּידְיָהֶם. יִמְקוּ •

מוינדון ית חוביהו וית חובי אבהיהוון בשקריו דשקרו קדמי ואף דהליכו קדמי בקשיו:

(מ) וְהִתְוַדּוּ אֶת־עוֹנֵם וְאֶת־עוֹן אֲבֹתָם בְּמַעַלְם אֲשֶׁר מַעַלְוֵי־בִי וְאֵף אֲשֶׁר־הִלְכוּ עִמִּי בְּקָרִי:

שיעור יומי ליום שלישי כ' אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - כו - פרשת בחוקותי
 נה
 מא אף אָנָא אַהֲד עֲמַהוּן בְּקִשְׁיֵי וְאָעַל יְתַהוּן
 בְּאַרְעֵי בְּעַלְי דְּבִיּהוּן אוּ כְּבִן תְּמַבְר לְפַהוּן
 טַפְּשָׂא וּבְכֵן יִרְעוּן יַת חוּבְיָהוּן :
 (מא) אַרְפְּאֵנִי אֵלֶיךָ עִמָּם בְּקָרִי וְהִבַּאתִי אִתָּם בְּאַרְצָן
 אִיבִיהֶם אוּ־אִזּוּ יִפְנְעוּ לְבָבָם הָעָרֹל וְאִזּוּ יִרְצוּ
 אֶת־עֲוֹנָם :

הִי לֹא תִהְיֶה וְגו' חִי־אֲנִי וְגו' אִם־לֹא בְּיַד תִּזְקָה
 וְגו'". או־אִזּוּ יִפְנְעוּ • כְּמוֹ (שמות כו) : "אוּ נִדְעָ כִּי שׁוֹר
 נִגַּח הוּא", אִם אִזּוּ יִפְנְעוּ. לְשׁוֹן אַחֵר: אוֹלֵי, שְׂמָא,
 אִזּוּ יִפְנְעוּ לְבָבָם וְגו'. וְאִזּוּ יִרְצוּ אֶת־עֲוֹנָם • יִכְפְּרוּ
 עַל עֲוֹנָם בְּיִסּוּרֵיהֶם.

כ"י ◀ וְהִבַּאתִי אִתָּם • (ת"י) אֲנִי בְּעַצְמִי אָבִיאִם! זֶה
 מִדֶּה טוֹבָה לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא יִהְיוּ אוֹמְרִים: 'הוֹאִיל
 וְגַלְיָנוּ בֵּין הָאֲמוֹת עוֹבְדֵי אֱלִילִים, נַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיהֶם!
 אֲנִי אֵינִי מִנִּיחָם, אֲלֵא מִצְמִיד אֲנִי אֶת נְבִיאֵי וּמַחְזִירֵן
 לְתַחַת כְּנָפֵי, שְׁנֶאֱמַר (יחזקאל כ לב ל"א) : "וְהֶעֱלָה עַל־רוּחָכֶם

מִבּוֹדְכִירְנָא יַת קְנִימֵי דְעָם יַעֲקֹב וְאִף יַת
 קְנִימֵי דְעָם יַצְחָק וְאִף יַת קְנִימֵי דְעָם אַבְרָהָם
 אָנָא דְכִיר וְאַרְעָא אָנָא דְכִיר :

(מב) וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאִף אֶת־בְּרִיתִי יַצְחָק
 וְאִף אֶת־בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֲזַכֵּר וְהָאָרֶץ אֲזַכֵּר :

אֵינּוּ כְּדָאִי, הָרִי יַצְחָק עִמּוֹ. וְאִם אֵינּוּ כְּדָאִי, הָרִי
 אַבְרָהָם עִמּוֹ, שֶׁהוּא כְּדָאִי. וְלִמָּה לֹא נֶאֱמַרָה 'זָכִירָה'
 בְּיַצְחָק? אֲלֵא אֶפְרוֹ שֶׁל יַצְחָק נִרְאָה לְפָנָי צְבוּר וּמְנַח
 עַל הַמְּזֻבָּח.

כ"י ◀ וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי יַעֲקֹב • בְּחַמְשָׁה מְקוֹמוֹת
 נִכְתָּב מְלֵא; וְאֵלֶיהוּ חֶסֶר בְּחַמְשָׁה מְקוֹמוֹת: יַעֲקֹב
 נָטַל אוֹת מִשְׁמוֹ שֶׁל אֵלֶיהוּ עֲרִבּוֹן, שְׂיָבֵא וּיִכְשֹׁר
 גְּאֻלַּת בְּנָיו. וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי יַעֲקֹב • לְמָה נִמְנָו
 אַחֲרֵינִית? כְּלוּמַר, כְּדָאִי הוּא יַעֲקֹב הַקָּטָן לְכֹף; וְאִם

~ נקודות משיחות קודש ~

"צְבוּר וּמְנַח עַל הַמְּזֻבָּח" הָאֶפְרוֹ שְׁנוּצַר עַל יְדֵי שְׂרַפְתּוֹ,
 כְּכִכּוֹל, בְּרַגְעַי זֶה. וְלָכֵן לֹא נֶאֱמַרָה בּוֹ זָכִירָה, שֶׁכֵּן אֵין
 צִרְף לְזַכֵּר מֵאַרְעֵי הַמְּתַרְחֵשׁ בְּרַגְעַי זֶה עִצְמוֹ.

(לקוטי שיחות כרך כה עמ' 133)

אֶפְרוֹ שֶׁל יַצְחָק נִרְאָה לְפָנָי צְבוּר וּמְנַח עַל הַמְּזֻבָּח (רש"י
 כו, מב) יֵשׁ לִשְׂאֵל, הָרִי אֶפְרוֹ הַקָּרְבָּנוֹת אֵינּוּ נִשְׂאָר עַל
 הַמְּזֻבָּח, אֲלֵא יֵשׁ לְקַיֵּם בּוֹ מִצְוַת תְּרוּמַת וְהוֹצֵאת הַדָּשָׁן.
 וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהַעֲקֵדָה הִיא בְּגֵדֵר פְּעֻלָּה מִתְחַדְּשֶׁת, כְּאֵלוֹ
 יַצְחָק נִשְׂרַף עַל הַמְּזֻבָּח כְּקִרְבָּן בְּכָל רַגַע מִחֲדָשׁ; בְּכָל רַגַע

מִגּוֹ וְאַרְעָא תִּתְרַטֵּשׁ מִנְהוּן וְתַרְעֵי יַת שְׂמִטָּה
 בְּדַצְדִּיאַת מִנְהוּן וְאֵנּוּן יִרְעוּן יַת חוּבְיָהוּן
 לְוִטִּין חֲלָף בְּרַכָּן אִיתִי עֲלֵיהוּן דְּבִדְיֵי קִצּוֹ
 וְיַת קְנִימֵי רַחֲמֵי נְפִשְׁהוּן :

מִדּוֹ וְאִף בְּרַם דָּא בְּמַהוּיָהוּן בְּאַרְעֵי בְּעַלְי
 דְּבִיּהוּן לֹא אֲרִטְשִׁנוּן וְלֹא אֲרַחֲקִנוּן
 לְשִׁינְצִיוּתָהוּן לְאַשְׁנָאָה קְנִימֵי עֲמַהוּן אֲרִי אָנָא
 יְיָ אֱלֹהֵהוּן :

(מג) וְהָאָרֶץ תִּעֲזֹב מַהֶם וְתִרְצֵן אֶת־שַׁבְתֹּיהָ
 בְּהַשְׁמָה מַהֶם וְהֵם יִרְצוּ אֶת־עֲוֹנָם יַעַן וּבִינְעוּ
 בְּמִשְׁפָּטֵי מֵאִסּוֹ וְאֶת־חֻקֹּתֵי גְּעֻלָּה נִפְשָׁם:

כ"י ◀ יַעַן וּבִינְעוּ • גְּמוּל וּבְגִמּוּל אֲשֶׁר "בְּמִשְׁפָּטֵי מֵאִסּוֹ".

(מד) וְאִף גַּם־זֹאת בְּהוֹתָם בְּאַרְצָן אִיבִיהֶם לֹא־
 מְאַסְתִּים וְלֹא־גַעֲלִיתִים לְכַלְתָּם לְהַפִּיר בְּרִיתִי אִתָּם
 כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם:

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(מא) אוּ אִזּוּ יִפְנְעוּ לְבָבָם הָעָרֹל. בְּעוֹן חִילוּל שַׁבַּת שֶׁהוּא שְׁבִיעֵי כְּמִנְיָן [אוּ, וּבְעוֹן בְּרִית מִלֵּה שְׁנִיתָנָה לְשִׁמְיָי כְּמִנְיָן]
 אִזּוּ יִפְנְעוּ לְבָבָם: תורה מב

כ"א • וְאֶף-גַּם-זֹאת • וְאֶף אֶפְלוּ אֲנִי עוֹשֶׂה עִמָּהֶם זֹאת הַפְּרָעוֹת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי, "בְּהִיּוֹתֶם בְּאֶרֶץ אֲיִבֵיהֶם, לֹא מֵאֲסֹתִים לְכַלּוֹתֶם, וְלִהְפֹּר בְּרִיתִי - אֲשֶׁר - אִתְּכֶם".

~ נקודות משיחות קודש ~

שְׂבַעֲנִיּוֹ הוּא כְּשׁוֹק שֶׁל בְּשָׂמִים). הָיָה אוֹמֵר: יְהוּדֵי אֵינִי 'אוֹכְלֵי מִהַגְלוֹת, וְאֵין זֶה אֶלָּא שְׂרִיחַ רַע מִקִּיף אוֹתוֹ מִבְּחוּץ; וְרִיחַ זֶה עֲצָמוֹ הוֹפֵף לְרִיחַ נִיחוּחַ, בְּכַחֲנִית יִתְרוֹן הָאוֹר מִן הַחֹשֶׁף!
(לקוטי שיחות כרך כו עמ' 292)

לֹא מֵאֲסֹתִים וְלֹא גְעֻלָּתִים לְכַלְתֶּם (כו, מד)
בוֹהַר מִבְּאֵר שְׂבַגִּי יִשְׂרָאֵל נִמְצְאוּ בְּגִלוֹת, הַנִּמְשָׁל לְשׁוֹק שֶׁל בּוֹרֶסְקִי, אֲכָל הַקֶּבֶ"ה אֵינִי מוֹאֵס בָּהֶם, וְאִדְרָבָה, בְּעֵינַי ה' הוּא כְּשׁוֹק שֶׁל בְּשָׂמִים: "לֹא מֵאֲסֹתִים" מִצַּד "לְכַלְתֶּם" - לְשׁוֹן כְּלָה (ויכמו אדם שפלתו דרה בשוק של בורסקי,

מִה וְדִכְרִנָּא לְהוֹן קָנִים קְדָמָאֵי דִי אִפְקִית יִתְרוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם לְעֵינַי עִמְמָאֵי לְמַהְוֵי לְהוֹן לְאַלְהָא אָנָּא יְיָ:

וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית רֵאשֻׁנִים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי-אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְעֵינַי הַגּוֹיִם לְהִיּוֹת לָהֶם לְאֱלֹהִים אֲנִי יְהוָה:

כ"א • בְּרִית רֵאשֻׁנִים • שֶׁל שְׂבָטִים.

מִו אֲלִין קְזִמְאֵא וְדִינָא וְאוֹרְתָא דִי יִהֵב יְיָ בֵּין מִימְרָה וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּטוֹרָא דְסִינַי בִּידָא דְמֹשֶׁה:

וְאֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרֹת אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה בֵּינוֹ וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי בְּיַד-מֹשֶׁה:

כ"א • וְהַתּוֹרֹת • אַחַת בְּכֶתֶב וְאַחַת בְּעַל-פֶּה, מְגִיד, שֶׁכֶּלֶם נָתַנוּ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי.

~ יום רביעי כ"א אייר ~

א ומליל יי עם משה למימר:

כז (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

ב מלל עם בני ישראל ותימר להון גבר ארי פרש נדר פפרסן נפשתא קדם יי:

כז (ב) דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם איש כי יפלא נדר בערפך נפשת ליהוה:

כ"א • כִּי יִפְלֵא • יִפְרִישׁ בְּפִינוּ. בְּעֶרְפְּךָ נִפְשַׁת • לִתֵּן עֶרְףְּ נִפְשׁוֹ, לוֹמֵר: 'עֶרְףְּ דְכָר שְׁנַפְשׁוֹ תְלוּיָהּ בּוֹ - עָלַי'.

ג ויהי פרסנה דכורא מבר עסרין שנין ועד בר שתין שנין ויהי פרסנה חמשין סלעין דכסף בסלעי קודשא:

כז (ג) והיה ערפך הזכר מבן עשרים שנה ועד בן-ששים שנה והיה ערפך חמשים שקל כסף בשקל הקדש:

ד הערף הקצוב עליו בפרשה זו. ערפך • כמו 'ערף'; וכפל הכפיון, לא ידעתי מאיזה לשון הוא.

כ"א • וְהִיָּה עֶרְפְּךָ וְגו' • אֵין 'עֶרְףְּ' זֶה לְשׁוֹן דְּמִים, אֶלָּא בֵּין שֶׁהוּא יָקָר בֵּין שֶׁהוּא זוֹל - כְּפִי שְׁנָיו, הוּא

ד ואם נקובתא היא ויהי פרסנה תלתין סלעין:

כז (ד) ואם נקבה הוא והיה ערפך שלשים שקל:

וְאִם מִבְּן־חֲמִשׁ שָׁנִים וְעַד בֶּן עֶסְרִים שָׁנִים וַיְהִי פְרֻסָּה דְכוּרָא עֶסְרִין סְלַעִין וְלִנְקֻבְתָּא עֶסְרִין סְלַעִין :

(ה) וְאִם מִבְּן־חֲמִשׁ שָׁנִים וְעַד בְּן־עֶשְׂרִים שָׁנָה וְהָיָה עֶרְפָּךָ הַזֶּכֶר עֶשְׂרִים שְׁקָלִים וְלִנְקֻבְתָּהּ עֶשְׂרֵת שְׁקָלִים :

כ"ט - וְאִם מִבְּן־חֲמִשׁ שָׁנִים • לֹא שָׁיְחָה הַנּוֹדֵר קֶטֶן, שְׂאִין בְּדַבְרֵי קֶטֶן כְּלוּם, אֶלֶּא גְדוּל שְׂאֵמֵר: 'עֶרְפָּךָ קֶטֶן הִזָּה, שֶׁהוּא בֶּן חֲמִשׁ שָׁנִים, עָלֶי.'

וְאִם מִבְּן יָרְחָא וְעַד בֶּן חֲמִשׁ שָׁנִים וַיְהִי פְרֻסָּה דְכוּרָא חֲמִשׁ סְלַעִין דְכֶסֶף וְלִנְקֻבְתָּא פְרֻסָּה תַּלְתִּי סְלַעִין דְכֶסֶף :

(ו) וְאִם מִבְּן־חֲדָשׁ וְעַד בְּן־חֲמִשׁ שָׁנִים וְהָיָה עֶרְפָּךָ הַזֶּכֶר חֲמִשָּׁה שְׁקָלִים כֶּסֶף וְלִנְקֻבְתָּהּ עֶרְפָּךָ שְׁלֹשֶׁת שְׁקָלִים כֶּסֶף :

וְאִם מִבְּן שְׁתַּיִן שָׁנִים וְלַעֲלָא אִם דְכוּרָא וַיְהִי פְרֻסָּה חֲמִשׁ עֶסְרִי סְלַעִין וְלִנְקֻבְתָּא עֶסְרִי סְלַעִין :

(ז) וְאִם מִבְּן־שְׁשִׁים שָׁנָה וְמַעְלָה אִם־זֶכֶר וְהָיָה עֶרְפָּךָ חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵת שְׁקָל וְלִנְקֻבְתָּהּ עֶשְׂרֵה שְׁקָלִים :

פּוֹחַתַּת אֶלֶּא שְׁלִישׁ בְּעֶרְכָּה, (ערכין ט) דְאָמְרֵי אֲנָשִׁי: סְבָא בְּבִיתָא - פְּחָא בְּבִיתָא, סְבָתָא בְּבִיתָא - סִימָא בְּבִיתָא, וְסִימָנָא טְבָא בְּבִיתָא.

כ"ט - וְאִם מִבְּן־שְׁשִׁים שָׁנָה וְגו' • כְּשִׁמְגִיעַ לִימֵי הַזְקָנָה, הָאִשָּׁה קְרוּבָה לְהַחֲשֹׁב כְּאִישׁ, לְפִיכָךְ הָאִישׁ פּוֹחַת בַּהֲזַדְקָנָה יוֹתֵר מִשְׁלִישׁ בְּעֶרְכוֹ, וְהָאִשָּׁה אֵינָה

~ נקודות משיחות קודש ~

שְׂמַחוּץ לְבֵית, כְּגוֹן רְבִנוּת וְהַנְהַגַּת הַצְּבוּר, יֵשׁ מַעְלָה בְּכָךְ שֶׁרַב וּמְנַהִיג־צְבוּר הוּא זָקֵן וּבַעַל נְסִיּוֹן.
(שיחת מוצאי ש"פ בחוקותי תשל"ח)

סְבָא בְּבִיתָא, פְּחָא בְּבִיתָא (רש"י כו, ז) יֵשׁ לְשָׂאֵל, אִם־כֵּן רְאוּי שְׂאֵל יִהְיֶה לְזַקֵּן עֶרְפָּךְ כְּלָל, וּמַדּוּעַ יֵשׁ לוֹ עֶרְפָּךְ, וְאִךּ הַיּוֹתֵר מְזַקֵּנָה. וְיֵשׁ לוֹמֵר, שֶׁרִשְׁ"י מֵיֵשֵׁב זֹאת בְּדִיּוּק לְשׁוֹנוֹ: הַכְּנֻגָה רַק בְּיַחַס לְנַהוּל הַבַּיִת וְכַדּוּמָה, אֲבָל בְּדַבְרִים

וְאִם מִסְּפֵן הוּא מִפְּרֻסָּה וַיִּקְרַמְנָה קָדָם פְּחָנָא וַיִּפְרוּס וְתָה פְּחָנָא עַל מִימַר דִּי תַדְבַּק יְדָא דְנוֹדְרָא יִפְרֻסָּה פְּחָנָא :

(ח) וְאִם־מֶךְ הוּא מִעֶרְפָּךְ וְהַעֲמִידוּ לְפָנַי הַכְּתוּב וְהַעֲרִיד אֹתוֹ הַכְּתוּב עַל־פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיַג יַד הַנּוֹדֵר יַעֲרִיכְנוּ הַכְּתוּב: ׀

מֵה שְׁיֵשׁ לוֹ, יְסַדְרָנוּ וַיִּשְׁאִיר לוֹ כְּדֵי תִּיּוֹ: מִטָּה, כֵּר, פְּסֵת וּכְלֵי אֲמֻנוֹת; אִם הִזָּה חֲמֹר, מִשְׁאִיר לוֹ חֲמֹרוֹ.

כ"ט - וְאִם מֶךְ הוּא • שְׂאִין יָדוֹ מִשְׁגַּת לַתָּן הַעֲרָךְ הִזָּה. וְהַעֲמִידוֹ • לְנַעֲרֹךְ לְפָנַי הַכְּתוּב, וַיַּעֲרִיכְנוּ לְפִי הַשְּׂגַת יָדוֹ שֶׁל מַעֲרִיךְ. עַל־פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיַג • לְפִי

ט וְאִם בְּעִירָא דִּי יִקְרַבִּין מִנָּה קֶרְבָּנָא קָדָם יְיָ כֹּל דִּי יִתֵּן מִנָּה קָדָם יְיָ יִהִי קוֹדֶשׁ אֵל:

(ט) וְאִם־בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ מִמִּנְהָ קֶרְבָּן לַיהוָה כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַיהוָה יִהְיֶה־קֹדֶשׁ:

כ"ט - כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ • אָמַר: יִגְלָה שֶׁל זוֹ עוֹלָה, דְּבָרֵינוּ קְרִימִין וְתַמְכַר לְצָרְכֵי עוֹלָה וְדַמְיָה תְּלִין, חוּץ מִדְּמֵי אוֹתוֹ הָאֶבֶר.

(י) לֹא יַחְלִיפוּנּוּ וְלֹא-יִמִּיר אֶתוֹ טוֹב בְּרַע אֲוִרַע בְּטוֹב וְאִם-הֵמָּר יִמִּיר בְּהֵמָּה בְּבַהֲמָה וְהִיָּה-הוּא וְתִמְוֹרְתוֹ יִהְיֶה-קָדָשׁ:

י לא יחליפנו ולא ימיר אתו טוב ברע אורע בטוב ואם הֵמָּר ימיר בהמה בבַהֲמָה והיה הוא ותמורתו יהיה קדש:

כז"י ◀ טוב ברע • תם בבַעַל־מום. אורע בטוב • (ת"כ, תמורה ט) וכל־שֶׁפֶן טוב בטוב ורע ברע.

(יא) וְאִם כָּל־בְּהֵמָה טַמְאָה אֲשֶׁר לֹא־יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קִרְבָּן לַיהוָה וְהַעֲמִיד אֶת־הַבְּהֵמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן:

יא ואם כל בעירא מטמא די לא יקרבו מנה קרבנא קדם יי ויקים ית בעירא קדם כהנא:

כז"י ◀ ואם כל־בהמה טמאה • (ת"כ, תמורה לב) בבַעַל־מום — הכתוב מדבר, שהיא טמאה להקרבה; ולמדך

הכתוב, שאין קדשים תמימים יוצאים לחלין בפדיון אלא אם־כן הוממו.

(יב) וְהַעֲרִיד הַכֹּהֵן אֹתָהּ בֵּין טוֹב וּבֵין רַע בְּעֶרְפְּךָ הַכֹּהֵן בֵּן יִהְיֶה:

יב ויקרוס כהנא יתה בין טוב ובין ביש כפרסנא דכהנא בן יהי:

כז"י ◀ כְּעֶרְפְּךָ הַכֹּהֵן בֵּן יִהְיֶה • לשאר כל אדם הבא לקנותה מיד הקדש.

(יג) וְאִם־גָּאֵל יִגְאָלָהּ וְיֹסֵף חַמִּישָׁתוֹ עַל־עֶרְפְּךָ:

יג ואם מפרק יפרקנה ויוסף חמשה על כפרסנה:

כז"י ◀ ואם־גאל יגאלנה • בבַעַל־מום • בְּכַתּוּב לְהוֹסִיף חֲמִישׁ (ת"כ). וכן במקדיש בית, וכן במקדיש

את השדה, וכן בפדיון מעשר שני — הַבַּעַלִּים מוֹסִיפִין חֲמִשׁ וְלֹא שָׂאָר כָּל אָדָם.

(יד) וְאִישׁ פִּיר־קֹדֶשׁ אֶת־בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ לַיהוָה וְהֵעִרִיכּוּ הַכֹּהֵן בֵּין טוֹב וּבֵין רַע בְּאֲשֶׁר יַעֲרִיד אֹתוֹ הַכֹּהֵן בֵּן יִקּוּם:

יד וגבר ארי קדש ית ביתה קודשא קדם יי ויפרסנה כהנא בין טוב ובין ביש כמא די יפרוס יתה כהנא בן יקום:

(טו) וְאִם־הִמְקִדִּישׁ יִגְאָל אֶת־בֵּיתוֹ וְיֹסֵף חַמִּישִׁית בְּסַף־עֶרְפְּךָ עָלָיו וְהִיָּה לוֹ:

טו ואם דאקדש יפרוק ית ביתה ויוסף חמש כסף כפרסנה עלוהי ויהי לה:

~ יום חמישי כ"ב אייר ~

(טז) וְאִם מִשְׁדָּה אֶחָדוֹ יִקְדִּישׁ אִישׁ לַיהוָה וְהָיָה עֶרְפְּךָ לְפִי זֶרְעוֹ זֶרַע חֲמֹר שְׁעוּרִים בְּחַמְשִׁים שֶׁקֶל בְּסָף:

טז ואם מחקל אחסנתה יקדיש גבר קדם יי ויהי כפרסנה לפום זרעה בר זרע כור שעורין כחמשין סלעין דכסף:

כז"י ◀ והנה ערפך לפי זרעו • ולא כפי שונה, אחת שדה טובה ואחת שדה רעה, פדיון הקדשן שנה בית כור שעורים בחמשים שקלים, כך גזרת הכתוב, והוא שבא לגאלה בתחלת היובל. ואם בא לגאלה

באמצעו, נותן לפי החשבון: סלע ופונדיון לשנה; לפי שאינה הקדש אלא למגין שני היובל, שאם נגאלה הרי טוב, ואם לאו, הגזבר מוכרה בדרמים הללו לאחר, ועומדת ביד הלוקח עד היובל, כשאר

שיעור יומי ליום חמישי כ"ב אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - כז - פרשת בחוקותי טז
 כל השדות המכורות. וכשהיא יוצאה מידו, חוזרת
 לכהנים של אותו משמר שהיובל פוגע בו, ומתחלקת

(י) אם משנת היובל יקדיש שדהו בערפך יקום:
 יז אם משתא דיובלא יקדש חקלה פפרסנה
 יקום:

יח אם משנת היובל יקדיש וגו'. אם משעברה
 שנת היובל, מיד הקדישה, ובא זה לגאלה מיד.
 בערפך יקום • בערף הזה האמור, יהיה, חמשים
 בסף יתן.

(יח) ואם אחר היובל יקדיש שדהו וחשב לו הפהן
 את הכסף על פי השנים הנותרות עד שנת היובל
 ונגרע מערפך:

יט ואם אחר היובל יקדיש • וכן אם הקדישה
 משנת היובל ונשתתה ביד גזבר, ובא זה לגאלה
 אחר היובל. וחשב לו הפהן את הכסף על פי
 השנים הנותרות • כפי חשבון, כיצד? הרי קצב דמיה
 של ארבעים ותשע שנים – חמשים שקל, הרי שקל
 לכל שנה, ושקל יתר על כלן; והשקל ארבעים
 ושמונה פונדיונין – הרי סלע ופונדיון לשנה, אלא
 שתסר פונדיון אחד לכלן, ואמרו רבותינו שאותו
 פונדיון – קלבון לפרטוט. והבא לגאל, יתן סלע
 ופונדיון לכל שנה לשנים הנותרות עד שנת היובל.
 ונגרע מערפך • מנין השנים שמשנת היובל עד שנת
 הפדיון.

(יט) ואם גאל יגאל את השדה המקדיש אתו ויסף
 חמשית כסף ערפך עליו וקם לו:

כ • ואם גאל יגאל • המקדיש אותו, יוסיף חמש על הקצבה הזאת.

(כ) ואם לא יגאל את השדה ואם מכר את השדה
 לאיש אחר לא יגאל עוד:

כא • ואם לא יגאל את השדה • המקדיש • ואם מכר • הגזבר •
 לשוה ביד המקדיש.

(כא) והיה השדה בצאתו ביובל קדש ליהוה בשדה
 החרם לפהן תהיה אחזתו:

כב • והיה השדה בצאתו ביובל • מיד הלוקחו מן
 הגזבר, כדרך שאר שדות היוצאים מיד לוקחיהם
 ביובל. קדש לה' • לא שישוּב להקדש ביד הבית,
 ליד הגזבר, אלא בשדה החרם הנתון לכהנים, שנגמר

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

כז (כא) והיה השדה בצאתו ביובל. לא ידעין דשדה נזכר בכל מקום
 איתא בתורת כהנים, מגיד ששדה לשון זכר, אלא הכי קאמר: מה
 לשון זכר. וצריך פירושו לפירושו, וכי
 קרא דכתיב לפהן תהיה אחזתו, וכדמסיק התם: מנין אתה אומר
 לשדה שיוצאה לכהנים ביובל (דכתיב
 לשון זכר, וצריך פירושו לפירושו, וכי

~ יום שישי כ"ג אייר ~

(כב) וְאִם אֶת־שְׂדֵה מִקְנְתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשְׂדֵה אַחֲזָתוֹ יִקְדֵשׁ לַיהוָה:

כב ואם ית חקל זבינוהי די לא מקהל אחסנתה יקדש קדם יי:

לאחר, או אם לא יגאל הוא בשנת היובל "ישוב השדה לאשר קנהו מאתו" – אותו שהקדישה, ופן תאמר: "לאשר קנהו", הלוקח הנה האחרון, "מאתו", וזהו הגזבר? ! לךך הצרף לומר: "לאשר-לו אחזת הארץ", מירשת אבות, וזהו בעלים הראשונים שמכרוה למקדיש.

יש"י וְאִם אֶת־שְׂדֵה מִקְנְתוֹ וגו'. חלוק יש בין שדה מקנה לשדה אחזה, ששדה מקנה לא תתחלק לכהנים ביובל, לפי שאינו יכול להקדישה אלא עד היובל, שהרי ביובל היתה עתידה לצאת מידו ולשוב לבעלים, לפיכך אם בא לגאלה, יגאל בדימים הללו הקצובים לשדה אחזה. ואם לא יגאל וימכנה גזבר

כג ויחשב לה פהנא ית מנן פרסנה עד שתא דייובלא ויתן ית פרסנה ביימא שהוא קודשא קדם יי:

(כג) וְחָשַׁב־לוֹ הַכֹּהֵן אֶת מְכַסֵּת הָעֶרְפָּךְ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל וְנָתַן אֶת־הָעֶרְפָּךְ בַּיּוֹם הַהוּא קֹדֶשׁ לַיהוָה:

כד בשתא דייובלא יתוב חקלא לדזבנה מנה לדדילה אחסנת ארעא:

(כד) בְּשַׁנַּת הַיּוֹבֵל יָשׁוּב הַשְּׂדֵה לְאִשֶּׁר קָנָהוּ מֵאִתּוֹ לְאֲשֶׁר־לוֹ אַחֲזַת הָאָרֶץ:

כה וכל פרסנה יהי בסלעי קודשא עסרין מעין יהי סלעא:

(כה) וְכָל־עֶרְפָּךְ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה יִהְיֶה הַשֶּׁקֶל:

הוסיפו שתות, ואמרו רבותינו: שש מעה כסף דינר, עשרים וארבע מעות לסלע.

יש"י וְכָל־עֶרְפָּךְ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ. כל ערפך שפתוב בו 'שקלים', יהיה בשקל הקדש. עשרים גרה. עשרים מעות, כך היו מתחלה ולאחר מפאן

כו ברים בוקרא די יתפבר קדם יי בכעירא לא יקדש גבר יתה אם תור אם אמר דיי הוא:

(כו) אִישׁ אֶת־בְּכוֹר אֲשֶׁר יִבְכֹּר לַיהוָה בְּבַחֲמָה לֹא־יִקְדֵשׁ אִישׁ אִתּוֹ אִם־שׂוֹר אִם־שֵׁה לַיהוָה הוּא:

יש"י וְאִם־יִקְדֵשׁ אִישׁ אִתּוֹ. לשם קרבן אחר, לפי שאינו שלו.

~ נקודות משיחות קודש ~

בכור ומעשר בעבודת האדם

ומעשר. הבכור נוהג גם בזמן הגלות, ואלו המעשר בפעל איננו נוהג בזמן הגלות, כי חכמים גזרו שלא למנות את הבהמות.

אך-בכור אשר-יבכר ליהוה בבחמה. . . ליהוה הוא. . . וכל-מעשר בקר וצאן. . . העשירי יהיה-קדש (כו, כז – לב). בסוף הפרשה, מצינו שתי מצות בנוגע לקרבנות: בכור

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

פיון דשדה נזכר בלשון זכר אי הנה קאי אשדה הנה ליה למיכתב יהיה אחזתו: תורה כב

אני זוכה בשלי לא כל-שפן, תלמוד לומר לפהן תהיה אחזתו (ולא תסתלק) [אלא תתחלק] לכהנים, אבל

או אל אחד מבניו הכהנים] ויגאלה אחד מן הכהנים] והרי היא תחת ידו, (ומנין) שיכול הרי היא כשלו, כדמסיק התם בערכין (כה) בשל אחרים

וַיֵּשׁ לְבָאָר הַטַּעַם עַל כֶּף בְּפִנְיֵימֵי תְּלֵיפֵי הַעֲנַנִּים:
 בכור – קדושתו מלמעלה, ואיננו תלוי במעשה האדם, וזה מורה על המשכת הקדושה מלמעלה, ללא קשר למעשה המתחוננים. ואלו מעשר קדושתו תלוייה בספירת האדם, וזה מורה על עבודת האדם מלמטה למעלה, ולכן כותבת התורה הבכור לפני המעשר, להורות לנו שקודם נתנים הכחות מלמעלה, ורק לאחר־כך יבכחם מגיעה וקאה עבודת האדם מלמטה למעלה.
 שני ענינים אלו קמים גם באדם עצמו:
 בכור – מורה על הבחינה העליונה שבנפש – חכמה שבנפש, ולכן הוא קדוש מעצמו, פי ענין המסירות־נפש

הבאה מהחכמה שבנפש, אינה באה על־ידי עבודה אלא היא ירושה לנו מאבותינו, וקדושה זאת נמצאת בתמידיות גם בזמן הגלות, פי בחינת החכמה שבנפש היא בשלמות תמיד.
 מעשר – בנפש יש עשרה כחות, וחובת כל אחד ואחד שלכל־הפחות הכח העשירי שבנפש יהיה קדש, הינו הכח האחרון שבנפש השני למחשבה דבור ומעשה. ומפיון שענין זה תלוי בעבודת האדם, לכן יש חלוקים בזה בין זמן הבית (שהאלוקות האירה בגלוי), לזמן הגלות (דמפני חטאינו גלינו כו).
 (על־פי לקוטי־שיחות כרך יז, עמוד 333 – מותר 'לקראת שבת')

כז ואם בעיניך מסאבא ופרוק בפרסנה ויוסף חמשה עלוהי ואם לא יתפרק ויזדבן בפרסנה:

(כז) וְאִם בְּבַחֲמָה הַטְּמֵאָה וּפְדָה בְּעֶרְפְּךָ וַיִּסַּף חֻמְשָׁתוֹ עָלָיו וְאִם־לֹא יִגְאָל וְנִמְכַר בְּעֶרְפְּךָ:

שלמעלה דבר בפדיון בהמה טהורה שהוממה, וכאן דבר במקדיש בהמה טמאה לבדק הבית. ופדה בערפך. כפי מה שיעריכנה הכהן. ואם־לא יגאל. על־ידי בעלים (כו). ונמכר בערפך. לאחרים.

כ"ז. וְאִם בְּבַחֲמָה הַטְּמֵאָה וּגּוֹ'. אין המקרא הזה מוסב על הבכור, שאין לומר בבכור בהמה טמאה "ופדה בערפך". וחמור אין זה, שהרי אין פדיון פטר חמור אלא טלה, והוא מתנה לכהן ואינו להקדש. אלא הפתוב מוסב על ההקדש, שהפתוב

כח ברם כל חרמא די יחרם גבר קדם וי מקל די לה מאנשא ובעיניך ומחלל אחסנתה לא יזדבן ולא יתפרק כל חרמא קדש קודשין הוא קדם יי:

(כח) אֵךְ כָּל־חֵרֶם אֲשֶׁר יִחְרַם אִישׁ לַיהוָה מִבְּלִי־אִשְׁרֵי־לוֹ מֵאָדָם וּבְחֵמָה וּמִשְׁדֵּה אַחֲזֵיתוֹ לֹא יִמָּכַר וְלֹא יִגְאָל כָּל־חֵרֶם קֹדֶשׁ־קֳדָשִׁים הוּא לַיהוָה:

פדיון, עד שיבאו ליד כהן, וחרמי גבה נפדים. כל־חרם קדש־קדשים הוא לה. האומר: 'סתם חרמים לבדק הבית', מביא ראיה מכאן; והאומר: 'סתם חרמים לכהנים', מפרש 'כל חרם קדש־קדשים הוא לה', ללמד שחרמי כהנים חלים על קדשי קדשים ועל קדשים חלים ונותן לכהן, כמו ששנינו במסכת ערכין: 'אם גר, נותן דמיהם, ואם נדבה, נותן את טובתה'. מאדם. (ערכין כח) כגון שחרים עבדיו ושפחותיו הפנענים.

כ"ח. אֵךְ כָּל־חֵרֶם וּגּוֹ'. (תורת כהנים): נחלקו רבותינו בדבר, יש אומרים: 'סתם חרמים להקדש', ומה אני מקיים (במדבר יח יד): 'כל חרם בישאאל לך יהיה?' בחרמי כהנים, שפרש ואמר: "הרי זה חרם לכהן!" ויש שאמרו: 'סתם חרמים לכהנים'. לא ימכר ולא יגאל. אלא ינתן לכהן. לדברי האומר: 'סתם חרמים לכהנים', מפרש מקרא זה בסתם חרמים; והאומר: 'סתם חרמים לבדק הבית', מפרש מקרא זה בחרמי כהנים (ערכין כח), שהכל מודים שחרמי כהנים אין להם

~ שבת קודש כ"ד אייר ~

כט כל חרמא די יתחרם מן אנשא לא יתפרק אחקטלא יתקטל:

(כט) כָּל־חֵרֶם אֲשֶׁר יִחְרַם מִן־הָאָדָם לֹא יִפְדָּה מוֹת יוֹמָת:

כ"ט - פל-חרם אשר יחרם וגו'. (ת"י) היוצא להרג, ויאמר אהד: 'ערכו עלי'! לא אמר פלום. מות | יומת. הרי הולך למות, לפיכך לא יפדה, אין לו לא דמים ולא ערך.

(ל) וכל-מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ | ליהוה הוא קדש ליהוה:
ל וכל מעשרא דארעא מזרעא דארעא מפרי | אילנא דיני הוא קודשא קדם יי:

כ"י - וכל-מעשר הארץ. במעשר שני - הכתוב | לך לעלות ולאכל בירושלים, כמו שנגאמר (דברים יד מדבר. מזרע הארץ. דגן. מפרי העץ. תירוש ויצהר. לה' הוא. קנאו השם, ומשלחנו צנה

(לא) ואם-גאל וגאל איש ממעשרו חמשתו יסוף | עליו:
לא ואם מפרק יפרוק גבר ממעשרה חמשה | יוסף עלוהי:

כ"ג - ממעשרו. ולא ממעשר חברו: הפודה מעשר | של חברו, אין מוסיף חמש. ומה היא גאלתו? יפדנו, כדי להתירו באכילה בכל מקום, והמעות יעלה

(לב) וכל-מעשר בקר וצאן פל אשר-יעבר | השבט העשירי יהיה-קדש ליהוה:
לב וכל מעשר תורין וען פל דיעבר תחות | חטרא עשיראה יהי קדיש קדם יי:

כ"ד - תחת השבט. כשבא לעשרו, מוציאן בפתח | זה אחר זה, והעשירי מכה בשבט צבועה בסיקרא להיות נכר שהוא מעשר, כן עושה לטלאים ועגלים של כל שנה ושנה. יהיה-קדש. לקרב למזבח דמו

(לג) לא יבקר בין-טוב לרע ולא ימירונו ואם-המר | ימירונו והיה-הוא ותמורתו יהיה-קדש לא וגאל:
לג לא יבקר בין טוב לביש ולא יחלפנה ואם | חלפא יחלפנה ויהי הוא וחלופה יהי קודשא לא יתפרק:

כ"ה - לא יבקר וגו'. לפי שנגאמר (שם יב): "וכל מבחר | נדריכם", יכול זהא בורר ומוציא את היפה? תלמוד-לומר: "לא יבקר". "בין-טוב לרע": בין הם

בין בעל מום, חלה עליו קדשה; ולא שיקריב בעל | מום, אלא יאכל בתורת מעשר ואסור לגזז ולעבר.

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברטוביץ

(ל) מזרע הארץ. לרבות שום | ושחלים וגרגיר (ת"י). מפאן הנה הרב רבי"ה מתרץ מה שמקשים העולם על מאי דאמרין (חלה פ"ב מ"ה) המפריש חלתו קמח אינה חלה וגזל הוא בנד פהו, משום דכתיב (במדבר טו ב) צרסתכם, ומקשינן אם כן אמאי לא אמרין הכי דהמפריש מעשורתיו בשבלים אינו מעשר משום דכתיב (דברים יב יז) דגגך. ולהא ניחא, משום דכתיב גבי מעשר וכל מעשר הארץ מזרע הארץ דמרבין בתורת כהנים' כל דברים הנאכלין והנזרעין בגזון

כגון שום ושחלים וגרגיר. ויש | אומרים דמדאצטריך קרא דמעשר מן המעשר (במדבר יח כז) למפטר לוי מתרומה גדולה כשהקדים ישראל מעשורתיו בשבלים כדמסיק במסכת ביצה (ג) מעשר מן המעשר אמרתי לך ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר, מפלל דשם מעשר חל עליו שפיר כשהקדימו בשבלין. אמנם להא דפריך אי הכי אפילו הקדימו בכרי נמי, קשיא. ויכולין אנו לומר, דלא איצטריך קרא דמעשר מן המעשר למפטר לוי מתרומה גדולה

אלא היכא דקדים בכרי, דאז חל שם | מעשר, אכל פי הקדימו בשבלין, דאין שם מעשר חל עליו דכתיב (דברים יב יז) מעשר דגגך, לא איצטריך קרא, והדרא קושיא לדוכתא אמאי אינו גזל ביד הלוי. אכל יש לומר דלמסקנא ניחא דמשני האי אידגן והאי לא אידגן, אם כן לפטרו מתרומה גדולה כשהקדימו בכרי לא אפשר, ואם כן קרא למעשר מן המעשר אתא להקדימו בשבלין, מפלל דמשהוא בשבלין חל עליו שם מעשר. והמבין יבין: תורה לא

~ נקודות משיחות קודש ~

האוכל צריך לכוון בעת האכילה שהוא אוכל מעשר (וזהו מדאורייתא). ולכאורה חידוש גדול הוא, ולא אשתמיט במקום אחר.

(לקוטי שיחות כרך יב עמ' 135)

אלא יאכל בתורת מעשר (רש"י כז, לג) יש לשאל, מה ענינה של אכילה זו, והרי הדין של נאכל לשני ימים וזוהי אהר, וכן הדין שצאכל בכל העיר - אינם אלא בתם ולא כבעל מום. ועל פתחך, שהפנה היא כפשוטו:

לד אליו פקודיא די פקיד יי ית משה לנת
בני ישראל בטורא דסיני: חזק

(לד) אלה המצות אשר צוה יהוה את משה אל בני
ישראל בהר סיני:

ע"ח פסוקים, עז"א סימן. חסלת פרשת בחקותי

חוק חזק ונתחוק

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(לד) אשר צוה ה' את משה. פדאי השליח לשלחו אל בני ישראל, פדאי הם מי שנשפלתם להם אחר שזכות בני ישראל נרמה לו (ת"ר): חסלת פרשת בחקותי

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רמח - רנ

המשך ביאור למס' בנא מציעא ליום שלישי עמ' א

אמירה לנכרי. דוחה הגמרא: פדיון הוא דאספרא נמי ליבא - באמת אין אפילו איסור דרבנן, ואידי דתנא סיפא - אלא אגב כך ששינונו בסיפא דישאל הדש בפרתו של נכרי 'עובר' בלא תחסום, תנא ברישא לשון 'אינו עובר', אך באמת אין אפילו איסור דרבנן. תא שמע, דשלחו ליה בני ארץ ישראל לאבנות דשמואל - לאביו של שמואל, הלן תורי - שוורים אלו,

לנכרי, או דלמא לא שגא, אלא בכל האיטורים יש איסור אמירה לנכרי. מביאה הגמרא ראייה: תא שמע מהברייתא לעיל, נכרי הדש בפרתו של ישראל, ישראל אינו עובר משום כל תחסום, מדייקת הגמרא, מעבר הוא דלא עבר - אינו עובר ממש באיסור לאו, תא אספרא אבא - אך משמע שיש איסור בדבר, והיינו איסור דרבנן של

המשך ביאור למס' בנא מציעא ליום רביעי עמ' ב

נחשב עסוק במלאכה, והיינו במלאכת אותו אילן שהולך אליו, ואילו אכילתו היא מהאילן הקודם. דוחה הגמרא: לא, לעולם אימא לך עושה כגפן זה אוכל כגפן אחר, ומהלך לאו בעושה מעשה דמי, ולכן אינו רשאי לאכול מהתורה בזמן הליכתו. איבא דאמרי ויש האומרים שכך רצו בני הישיבה להוכיח, ככרית, מהלך משורה לשורה לאו בעושה מעשה דמי, והיינו טעמא דמדאורייתא לא אוכל משום דלאו בעושה מעשה דמי, ומדויק מכך, תא עושה מעשה בהליכתו כגון שנושא כליו לשורה הבאה אוכל מדאורייתא, אלמא - מוכח שהעושה כגפן זה אוכל כגפן אחר. דוחה הגמרא: לא, לעולם אימא לך עושה כגפן זה אינו אוכל כגפן אחר,

בנתיים מלאכול, ניזיל וניתי וניכול - שילך, ויביא מהפירות היפים, ויאכלם במקום שהוא עוסק שם באותה שעה, ומדוע עליו להמתין. דוחה הגמרא: תתם משום ביטול מלאכה לא קא מיבעיא לן - במשנתנו שבטל ממלאכתו בזמן הליכתו וחזרתו, ודאי צריך למנוע עצמו, כי קא מיבעיא לן - אך הספק הוא היבא דאיבא אשתו וקניו שיביאו עבורו, מאי, האם רשאי לאכול מגפן אחר. תא שמע, וכולם לא אמרו - מעיקר הדין אין פועלים אוכלים אלא בשעת מלאכה, אבל מפני השב אבירה לבעלים אמרו פועלים אוכלים בהליכתו מאיזון לאיזון ובהזרתן מן הגת. ככרית - סברו בני הישיבה שמהלך משורה לשורה בעושה מעשה דמי, ורק משום השב אבירה לבעלים הוא דאביל, אבל מדאורייתא לא אוכל, אלמא - מוכח שהעושה כגפן זה אינו אוכל כגפן אחר, שהרי אם מהלך

לוח תהלים

יום ראשון, י"ח אייר < פרק כ, מפרק פח עד סוף פרק פט

יום שני, י"ט אייר < מפרק צ עד סוף פרק צו

יום שלישי, כ' אייר < מפרק צז עד סוף פרק קג

יום רביעי, כ"א אייר < מפרק קד עד סוף פרק קה

יום חמישי, כ"ב אייר < מפרק קו עד סוף פרק קז

יום שישי, כ"ג אייר < מפרק קח עד סוף פרק קיב

שבת קודש, כ"ד אייר < פרק כ, מפרק קיג עד סוף פרק קיח

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהלים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

תניא יומי

~ יום ראשון י"ח אייר ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 138, ואיך יבא האדם... עד עמ' 138, מרום וקדוש.

מתגלה ומתלבש, **פְּנֵיכֶם לְעֵיל**; - את כל האמור, משיגים המלאכים העליונים, השרפים, איך הקב"ה קדוש ומובדל מהם - ודוקא "כל הארץ" - "מלא כבודו". **וְכֵן** - מסופר גם ב"ברכת יוצר", ש"האופנים וחיות הקדש" - שמקומם בעולם ובמדריגה שלמטה

מהשרפים, והם אינם בעלי השגה גדולים כל כך, להבין שאור אין-סוף קדוש ומובדל מהם, אלא עבודתם היא - **פְּרָעַש גְּדוֹל וְכוּ'**, - ובהתפעלות המדות, הם שרים: **פְּרוּף פְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ**, - מהמקום שם הוא נמצא, **לְפִי שְׁאִין יוֹדְעִים וּמְשִׁיגִים מִקוֹמוֹ**, - המקום בו מתגלה אור אין-סוף - שלא כמו שהשרפים יודעים. ולכן אומרים האופנים וחיות

הקודש "ממקומו" סתם, מהמקום שם הוא נמצא - יימשך ויתגלה; **וְכֵמוֹ שְׁאוֹמְרִים**: "כִּי הוּא לְבָדוֹ מְרוֹם וְקָדוֹשׁ". - שכל הענינים האמורים, של ביטול ויראה, של המלאכים השונים - שרפים, אופנים וחיות הקודש - מדובר אודותם בברכה ראשונה; וכשאדם מתעמק בכל זה - הוא מבין מכך גדולת ה', איך כל המלאכים בטלים לו יתברך.

וְאִיךְ יבא האדם החמרי לְמִדָּה זו? - לאהבת ה' כזו, ששום דבר לא יהיה בו משום מניעה לה, **לְכַף סִדְרוֹ תְּחִלָּה** - לומר, **בְּרַכַּת "יוצר אור", וְשֵׁם** - בברכת "יוצר אור", **נֶאֱמַר וְנִשְׁנָה בְּאֵרִיכוֹת** - כי בהתבוננות נדרש שכל ענין יהיה באריכות, בהרבה פרטים,

עֲנִין וְסִדֵּר הַמְּלָאכִים "העומדים ברום עולם", להודיע - לאדם, **גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ-פְּרוּף-הוּא, אִיךְ שְׂפֵלָם** - כל המלאכים, **בְּטִלִּים לְאוֹרוֹ וְתַבְרָה, "ומשמיעים בִּירְאָה כו',** - שהם עומדים ביראה ובביטול לפני הקב"ה, **וּמְקַדְּשִׁים כו', וְאוֹמְרִים בִּירְאָה קְדוֹשׁ כו', פְּלוֹמֵר,** - משמעות אמירתם "קדוש", **שֶׁהוּא** -

הקב"ה, **מְבַדֵּל מִהֵן וְאֵינוֹ מִתְלַבֵּשׁ בָּהֵן בְּבְחִינַת גְּלוּי, אֱלֹא** - היכן מתגלה הקב"ה? - במקום ש"מלא כל הארץ כבודו", **הוּא פְּנִסַת יִשְׂרָאֵל לְמַעַלָּה** - מלכות דאצילות, מקור נשמות ישראל למעלה, הנקראת "ארץ", **וְיִשְׂרָאֵל לְמַטָּה**, - שבארץ שלמטה, ישנן נשמות ישראל המקיימות תורה ומצוות - הרי כאן דוקא "מלא כבודו" יתברך, כאן הוא

ליקוטי אמרים

ואיך יבא האדם החומרי למדה זו לכך סידרו תחלה ברכות יוצר אור. ושם נאמר ונשנה באריכות ענין וסדר המלאכים העומדים ברום עולם להודיע גדולתו של הקב"ה איך שכולם בטלים לאורו ית' ומשמיעים ביראה כו' ומקדישים כו' ואומרים ביראה קדוש כו' כלומר שהוא מובדל מהן ואינו מתלבש בהן בבחי' גילוי אלא מלא כל הארץ כבודו היא כנסת ישראל למעלה וישראל למטה כנ"ל. וכן האופנים וחיות הקודש ברעש גדול וכו' ברוך כבוד ה' ממקומו לפי שאין יודעים ומשיגים מקומו וכמ"ש כי הוא לבדו מרום וקדוש.

7. על מה שרבנו הזקן מוסיף כאן המלה "כלומר" - מבאר כ"ק אדמו"ר שליט"א בהערה: "לא כפי' בכ"מ, כשמודיע על א' שהוא קדוש וכיו"ב - שתוכן ההודעה, שמכירו ומשיגו ויודע שהוא קדוש (וכקושיית חז"ל (ברכות, ב): קדוש הוא - מנא ידעה) כ"א כלומר - להיפך - קדוש אינו יודעו כי מובדל מהם [ובזה מתורץ שכיון ש"בטלים" איך "משמיעים ומקדישים"? אלא שזה גופא משמיעים שהם בטלים וכו']". 8. בברכות קריאת שמע.

~ יום שני י"ט אייר ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 138, ואח"כ ברכה שניה... עד עמ' ע, ביחודו ית' כנ"ל.

יותר מאשר על אחרים, ריחם הקב"ה עלינו, פְּרוּשׁ – המלה יְתֵרָה – הוא יותר מאשר על קִרְבַּת אֱלֹהִים שֶׁבָּבֶל צָבֵא מְעֵלָה; – קירובם של צבא מעלה בא הרי מהרחמנות שעליהם – ועל בני ישראל היתה רחמנות של הקב"ה במידה רבה יותר, לקרב אותם הרבה יותר.

בברכת "אהבת עולם" אומרים להלן: "וּבְנֵי בְחֵרַת מִכָּל עַם וְלִשׁוֹן", – שמשמעו, הוּא –

שהקב"ה בחר את הַגּוֹף הַחֲמִירִי הַנְּדָמָה

בְּחֵמְרֵי וְלִגּוֹפֵי אַמּוֹת הָעוֹלָם; – שכן, בחירה

שייכת דוקא בשני דברים שווים, שעליהם מתאים

לומר שבחורים בדבר אחד ולא בשני, למרות

שהם דומים אחד לשני, ואילו בשני דברים שונים,

לא מתאים לומר

"בחירה" במשמעותה האמיתית, לבחור באחד מן השנים, ולכן אי אפשר לומר ש"ובנו בחרת" הכוונה מצד נשמות ישראל, כי נשמתו של יהודי היא "חלק אלקה ממעל" – אין לה דמיון ונקודת-מפגש לנפש של גוי להבדיל; אלא הכוונה ב"ובנו בחרת" היא על גופו של יהודי, שבחיצוניותו ובחומריותו הוא דומה לגופו של גוי – והקב"ה בחר בגוף יהודי, שיהיה כלי לנשמה, ושעל ידי הפעולות הנעשות עם הגוף (שהרי כל פעולה גשמית של מצוה, באה על ידי הגוף דוקא), יתאחד יהודי עם הקב"ה – וכפי שרבנו הזקן מסביר: "וְלִקְרַבְתֶּנּוּ וְכוּ' לְהוֹדוֹת וְכוּ'", וּפְרוּשׁ הוֹדָאָה – המעלה המיוחדת של ביטול הבא מתוך "הודאה", וְיִתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר; "וְלִיְחַדְּדֵהוּ וְכוּ'", לְכַלֵּל בְּיַחְדוּדוֹ וְיִתְבָּרֵךְ, – להיכלל לגמרי באחדות ה', בְּנִזְכָּר לְעֵיל. רבנו הזקן יסביר להלן, שבשעה שיתעמק יהודי בענינים אודותם מדובר בקריאת שמע, יביא אותו הדבר לקיים קריאת שמע, שיגיע לאהבה גדולה לה'.

וְאַחֲרֵיכֵן בְּרַכָּה שְׁנִיָּה, – המסבירה את אהבתו הגדולה של הקב"ה לבני ישראל, שמבלי הבט על עבודתם הגדולה וביטולם של כל המלאכים העליונים – בחר הקב"ה שתענוגו יהיה מעבודת נשמות ישראל למטה, שזהו מפני: "אַהֲבַת

עוֹלָם אֶהְבֶּתֶנּוּ ה' אֱלֹהֵינוּ", כְּלוֹמֵר,

שְׁהֵנִיחַ – הקב"ה, כָּל צָבֵא מְעֵלָה הַקְּדוּשִׁים,

– את המלאכים והשרפים של העולמות העליונים –

הניח בצד, שאין הם תכלית הכוונה, וְהַשְׁרָה

שְׂכִינָתוֹ עָלֵינוּ – בני ישראל, לְהֵיוֹת נִקְרָא

"אֱלֹהֵינוּ", כְּמוֹ "אֱלֹהֵי אֲבֹתֵנוּ" – שכן,

אברהם היה כולו בטל ומאוחד בהקב"ה, כך הוא

נקרא "אלקינו" – האלוהה שלנו, על ידי

תורה ומצוות שיהודי מקיים, שעל ידן מתאחד יהודי עם הקב"ה, בְּנִזְכָּר לְעֵיל. וְהֵינּוּ, בִּי אֶהְבֶּה דוּחֶקֶת הַבְּשָׂר, –

אהבה פועלת צמצום והעלם – כך חייבה אהבתו של הקב"ה לבני ישראל, ופעלה שיצמצם את עצמו ויבחר בעבודת נשמות

ישראל, כפי שהן למטה בגוף ובעולם הגשמי. וְלִבְנֵי נִקְרָא –

אהבתו של הקב"ה, "אַהֲבַת עוֹלָם", – כמו שאנו אומרים "אהבת עולם אהבתנו", שְׁהֵיִא בְּחֵינֵת צְמֻצוּם – צמצם

הקב"ה את אורו הַגָּדוֹל הַבְּלִיגִי תַכְלִית – ובלי גבול, לְהַתְלַבֵּשׁ בְּבְחֵינֵת גְּבוּל הַנִּקְרָא "עוֹלָם", – "עולם" הוא

מושג (של מציאות, וגדר) של מקום וזמן – ענין של גבול, ההגבלות הקשורות לזמן ולמקום – והקב"ה צמצם עצמו

ב"גבול" זה – בְּעֵבֹר אֶהְבַת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, כְּדֵי לְקַרְבָּם אֱלֹיוּ, לְכַלֵּל בְּיַחְדוּדוֹ וְאַחֲדוּתוֹ וְיִתְבָּרֵךְ. – על ידי תורה

ומצוות. וְזֶה שְׂאוּמְרִים בהמשך ברכת "אהבת עולם אהבתנו": "חֲמֵלָה גְּדוּלָה וְיִתְרָה", – ברחמנות גדולה ורבה

~ יום שלישי כ' אייר ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' ע, והנה כאשר ישים... עד עמ' ע, הדבור בר"ת.

אהבתו הגדולה להקב"ה, להיכלל באורו יתברך בבחינת "נשיקין". אך איך היא בחינת אתדבקות רוחא ברוחא? – על ידי מה מגיעים להתדבקות רוח ברוח, למילוי רצונו "לדבקה בו יתברך וכו'?" – לזה אמר – אחרי "ואהבת בכל

לבבך" וכו': "והיו הדברים האלה בו' על לבבך, ודפרת פם בו", – האדם מגיע לדביקות האמורה על ידי התעמקותו בתורה ועל ידי הדיבור בתורה, וכמו שכתוב ב'עין תיים', שיחוד הנשיקין – שבו ישנו ענין הדביקות של "רוח ברוח", עקרו הוא יחוד חכמה-פינה-דעת, בחכמה-פינה-דעת, והוא – ענין, עיון

התורה; – ההתעמקות העמוקה והבנת התורה, שעל-ידן מתאחדים חכמתו, בינתו, דעתו ושכלו של האדם בחכמה-בינה-דעת ושכל שלמעלה שבתורה, והפה – על ידי שהאדם מדבר בפיו בתורה "ודברת בס", הוא מוצא – מקור הרוח וגלוי – של הרוח, פכחינת גלוי, והינו בחינת הדבור ב'דברי תורה', – שבדברו דברי תורה, באה ה"רוח" באופן של התגלות, – הרי שעיקר היחוד ודביקות "רוח ברוח", בא על ידי העיון בתורה, וטעמו של דבר מסביר רבנו הזקן להלן:

והנה, כאשר ישים המשכיל אלה הדברים אל עמקא דלבא ומוחא – כשיתעמק בהם מתוך עומק הלב והמות, אוי ממילא, "כמים הפנים לפנים", – מה שהקב"ה מראה אהבה גדולה כל כך לבני ישראל, תעורר גם בבני ישראל אהבה גדולה להקב"ה –

בכך מסיים רבנו הזקן להסביר את ענין האהבה של "כמים הפנים לפנים" שהחל להסביר בפרק מ"ו, ועליה הוא אומר, שבקריאת שמע וברכותיה מסוגל יהודי במיוחד לעורר אהבה זו. ואז – תתלהט נפשו באהבה להקב"ה, ותתלבש ב'רוח נדיבה', להתייבש להניח ולעזוב כל מנגד, – שכל אלה לא יהיו אצלו העיקר, ורק ל'דבקה בו יתברך ולכלל באורו ב'דביקה חשיקה וכו', בבחינת נשיקין ואתדבקות רוחא ברוחא, – התדבקות רוח ברוח, שרוח האדם תתאחד ברוח שלמעלה, ב'נזכר לעיל' – שכשם שבי'נשיקין" בגשמיית, נעשה לא רק דביקות מפה לפה, מפיו של אחד לפיו של שני, אלא גם התחברות הרוח וההבל של השני – כך גם באופן היחוד ברוחניות, שרוח האדם שלמעלה מתאחדת עם הרוח שלמעלה – וזאת ירצה האדם מפאת

ליקוטי אמרים

והנה כאשר ישים המשכיל אלה הדברים אל עומקא דלבא ומוחא אוי ממילא כמים הפנים לפנים תתלהט נפשו ותתלבש ברוח נדיבה להתנדב להניח ולעזוב כל אשר לו מנגד ורק לדבקה בו ית' וליכלל באורו בדביקה חשיקה וכו' בבחי' נשיקין ואתדבקות רוחא ברוחא כנ"ל. אך איך היא בחי' אתדבקות רוחא ברוחא לזה אמר והיו הדברים האלה בו' על לבבך ודברת בס בו' וכמ"ש בע"ח שיחוד הנשיקין עיקרו הוא יחוד חכ"ד בחב"ד והוא עיון התורה והפה הוא מוצא הרוח וגלוי בו בחי' גילוי והיינו בחי' הדבור בר"ת.

ל' מנגד, – שכל אלה לא יהיו אצלו העיקר, ורק ל'דבקה בו יתברך ולכלל באורו ב'דביקה חשיקה וכו', בבחינת נשיקין ואתדבקות רוחא ברוחא, – התדבקות רוח ברוח, שרוח האדם תתאחד ברוח שלמעלה, ב'נזכר לעיל' – שכשם שבי'נשיקין" בגשמיית, נעשה לא רק דביקות מפה לפה, מפיו של אחד לפיו של שני, אלא גם התחברות הרוח וההבל של השני – כך גם באופן היחוד ברוחניות, שרוח האדם שלמעלה מתאחדת עם הרוח שלמעלה – וזאת ירצה האדם מפאת

~ יום רביעי כ"א אייר ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' ע, כי על מוצא... עד עמ' ע, ומאודו כנ"ל.

ההבנה בתורה. אך, הכוונה העליונה היא הרי שאור אין-סוף ברוך-הוא ימשך גם בנפש החיונית ובעולם – דבר זה בא דוקא על ידי שהאדם מוציא בפיו את דברי התורה. שכן, הדיבור שהוא ענין גשמי, שיך רק על ידי הנפש החיונית, וממילא נמשך על ידי הדיבור קדושה ואור אין-סוף בנפש החיונית; והיות שהכות לדיבור בא ממה שהאדם אכל ושתה

ההבנה בתורה. אך, הכוונה העליונה היא הרי שאור אין-סוף ברוך-הוא ימשך גם בנפש החיונית ובעולם – דבר זה בא דוקא על ידי שהאדם מוציא בפיו את דברי התורה. שכן, הדיבור שהוא ענין גשמי, שיך רק על ידי הנפש החיונית, וממילא נמשך על ידי הדיבור קדושה ואור אין-סוף בנפש החיונית; והיות שהכות לדיבור בא ממה שהאדם אכל ושתה

"כי על מוצא פי ה' יחיה האדם". – הרי שענין הפה הוא להיות ה"מוצא" של ה"רוח". הרי שהעיקר הוא ההבנה בתורה, שעל ידה באה הדביקות של "רוח ברוח"; אס-כן מדוע נדרש לאהבה זו, לבטא דברי התורה בדיבור? יסביר רבנו הזקן להלן, אכן, לגבי ה"אדם", לגבי הנפש האלקית, עיקר היחוד והדביקות העליונה ביותר, באים על ידי

ליקוטי אמרים

כי על מוצא פי ה' יחיה האדם ומ"מ לא יצא ידי חובתו בהרהור ועיון

למלא מה שהקב"ה רוצה, שיימשך אור אינ-סוף למטה בעולם, דבר שנוצר על ידי הדיבור בתורה (ועל ידי מעשה המצוות). אלא שבכל זאת, לפני שהאדם מגיע ל"הדברים האלה על לבבך" ול"דברת בס" – שהם תורה, אומר הכתוב "ואהבת את

ה' אלקיך בכל לבבך ובכל

נפשך ובכל מאדך", כי

לפני המשכת אור אינ-סוף

ברוך-הוא למטה על ידי

תורה נדרשת בתחילה

"העלאת מ"ן", התעוררות

מלמטה של אהבת האדם,

שעל-ידי-הזו נמשכת

לאחר מכן המשכה על ידי

תורה ומצוות. רק שצריך

תחלה העלאת מ"ן

נוקבין, – שבלשון

הקבלה, הכוונה היא

להתעוררות תשוקה

ועליה מהמקבל. "נוקבא"

היא בחינת ה"מקבל", למסר לו נפשו ומאדו, פנוכה לעיל:

– שכדי שתהיה ההמשכה על ידי תורה ומצוות כמו שצריך

להיות, צריכה להיות בתחילה "העלאת מ"ן" של אהבת האדם

באופן של מסירת "נפשו ומאדו" להקב"ה – למסור, כאמור,

את הכל לה'. בכך סיים רבנו הזקן להסביר ענין "אהבה כמים

הפנים לפנים", אודותו החל לדון בפרק מ"ו והמשיך בכך עד

לסוף פרק זה.

ביאור מכ"ק אדמו"ר שליט"א בתניא סוף פרק מ"ט אך איך

היא כו' והפה הוא... יחי' האדם ומ"מ לא יצא כו' שזהו

תכלית כו'. (1) תוכן כוונתו בהנ"ל, (2) לכאורה "והפה...

האדם" מיותר, (3) "כי על... האדם" – מדלא מוסיף ביאור

בזה דכוונתו כאן כפשוטו הכתוב וא"כ מאי השייכות להענין

המדובר כאן? (4) מוצא הרוח וגילוי – הפי", ומאי מוסיף

על "בבחי" גילוי" הסמוך לו? (5) ההכרח לכהנ"ל בנדו"ד

בספמ"ט? (6) ובפרט שזהו תכלית ההשתל' – מקומו בפל"ו

וכדמסיים "וכנ"ל באריכות" וכאן גם בקיצור, לכאורה, אינו

ענין. י"ל בדא"פ: עפ"י משנת' כאן התוצאות דואהבת גו'

שבא בהמשך להענינים שבברכות ק"ש – שכאשר ישים

המשכיל אלה הדברים כו' תתלהט נפשו כו' לדבקה בו ית'

וליכלל באורו כו' – עלי' מלמטלמ' – לכאורה, כלות הנפש

באהבה כו', ומבאר: אך (דלא כקס"ד הנ"ל) איך היא כו'

לזה אמר (מחדש חידוש גמור) והיו הדברים... לבכך (עיון

בתורה. ועוד יותר) ודברת בס (היפך מעלי' מלמטלמ'ע) –

כי צ"ל אתדבקות רוח ברוח, ורוח דלמע' היינו חכ' דלמע'

תורה, וע"י העיון (עיי' לעיל פ"ה) מתייחדים חב"ד בחב"ד.

דברים גשמיים, מהם נוצרו דם וחיות גשמיים, ונתנו לו כוח לדבר את הדיבורים – נמשכים על-ידי-הזו קדושה ואור אינ-סוף בכל עניני העולם, ומתבצעת הכוונה העליונה שאור אינ-סוף יימשך למטה בעולם, שיהיה "מלא כל הארץ כבודו".

לכן, נדרש לבטא דברי

התורה בדיבור (ומזה

גופא מובן, שאותו טעם

אמור גם לגבי מצוות

מעשיות, היות שעל ידן

בעיקר נמשך אור אינ-סוף

בנפש החיונית ובעולם.

אלא, כאן מדובר איך

מתבטא הדבר ב"תורה",

שלנפש האלקית באים

היחוד הנעלה ביותר

ודביקות רוח ברוח, על

ידי ההבנה בתורה – ובכל

זאת צריכים גם לדיבור

בתורה, כדי להמשיך אור

אינ-סוף גם בנפש החיונית ובעולם). ומפל-מקום, לא יצא

ידי-חובתו בהרהור ועיון לברו – כשאדם לומד תורה

במחשבה והרהור בלבד, אין הוא יוצא ידי חובתו, למרות

שעל-ידי-הזו נעשה היחוד הגדול של נפשו האלקית באופן של

דביקות "רוח ברוח", עד שיוציא – את דברי התורה,

בשפתיו, כדי להמשיך אור אינ-סוף ברוח-הוא למטה עד

נפש החיונית השוכנת בדם האדם, המתהוה מדומם

צומח-חי, – שהאדם אוכל ושותה, מכך נוצר אצלו הדם בו

שוכנת הנפש החיונית – ובכל אלה נמשך אור אינ-סוף, על ידי

שהוא מוציא דברי תורה בדיבור, כדי להעלות בלון – את

נפש החיונית והדומם, צומח, חי, של העולם, לה' עם כל

העולם בלון, ולכללן ביחודו ואורו ותפרו, אשר יאיר

לארץ ולדלים בבחינת גלוי, "ונגלה כבוד ה', וראו כל

בשר וכו"¹⁰, שזהו תכלית השתלשלות כל העולמות,

להיות כבוד ה' מלא כל הארץ הלזו דוקא בבחינת גלוי,

לאהפכא חשוכא לנהורא – להפוך את חושך (הקליפות)

לאור (הקדושה), ומריקא למתקא, – ומרירות (העולם,

שמקבל את חיותו מ"קליפת נוגה" – להפוך) למתוק (לטוב

ולקדושה), פנוכה לעיל – בפרק ל"ו, באריכות – שבכך

מתבטאת כל תכלית סדר ההשתלשלות כולה. וזהו תכלית

פנית האדם בעבודתו, להמשיך אור אינ-סוף ברוח-הוא

למטה, – ולכן, למרות שבעבודתו הרוחנית ובהבנתו העמוקה

בתורה – באפשרותו למלא את ה"מבוקש" של אהבתו, להיות

דבוק בהקב"ה בדביקות "רוח ברוח" – אבל צריכה להיות

הכוונה בעבודתו: לא מה שטוב רק לו ולנפשו האלקית, אלא

ליקוטי אמרים

לברו עד שיוציא בשפתיו כדי להמשיך אור א"ם ב"ה למטה עד נפש החיונית השוכנת בדם האדם המתהוה מדומם צומח חי כדי להעלות כולן לה' עם כל העולם כולו ולכללן ביחודו ואורו ית' אשר יאיר לארץ ולדלים בבחי' גלוי ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר וכו' שזהו תכלית השתלשלות כל העולמות להיות כבוד ה' מלא כל הארץ הלזו דוקא בבחי' גלוי לאהפכא חשוכא לנהורא ומריקא למיתקא כנ"ל באריכות. וזהו תכלית כוונת האדם בעבודתו להמשיך אור אין סוף ברוך הוא למטה רק שצריך תחלה העלאת מ"ן למסור לו נפשו ומאדו כנ"ל:

דכשיתלטה, ותנועה הפכית וכנ"ל, אף שהיא מענינה ובאדם עצמו). (לזה מבאר) שזהו תכלית השתל' כו' וזהו תכלית כוונת כו' (שההשתל' כו' להיות כבו' כו' ושהאדם יעבדו ית' – זהו תוכן ומסקנת בר' ק"ש וכו'), (ועדיין אינו מובן השייכות לואהבת. ומתריך) רק (וא"א בלאה"כ) שצריך תחלה כו' למסור לו נפשו ומאורו (תוכן שמע גו' ואהבת גו'). ע"פ הנ"ל מבוארים כמה ענינים בתניא: בפ"ה מתחיל בהלכה ופס"ד (ולא סתם ידיעת התורה כסיומו – כשמדבר בנוגע ליחוד סתם ולא "מכל צד ופינה"). בפמ"ה ופמ"ו מדייק – דבר ה' זו הלכה (ולא שקו"ט לבר), ועוד. לכאורה צע"ג בתניא (כאן ובפמ"ה, מ"ו) שמפרש נשיקין דהיינו דבור (בד"ת) – והרי כל העילוי דנשיקין – שאינו יכול לבוא בהגבלה דבור, ומובן עפמשנ"ת בלקו"ת שה"ש (א, ד). דמש"ע על התורה ישקני גו' – דכמו אה"ר דהאב כו' כ"א בבחי' צמצום גדול כו' כך כו'. ועפמשנ"ת שם [ברמו ובביאור יותר בד"ה שה"ש (בס' הנחות הר"פ ז"ל ע' קמ"ב)] יתוס' ביאור אין דעם אויפטו (בחידוש) של ודברת בס, ואיך שאי"ז רק "סיפור" ע"ד הנעשה בחב"ד, וההכרח דהקדמת ככל מאדך ועוד ואיך שאעפ"כ עיקרו בחב"ד – כי אז נעשה החידוש וההמשכה שהקב"ה יהי' יושב. והצע"ג – שבכ"מ הבי' דנשיקין דהיינו מהאה"ר של הנושק ומהי השייכות לחב"ד מוחין. אלא שהענין שהאהבה פנימית מאכט איבער (או מאכט אויף) חב"ד, וכדלמע' ששמו הגדול נמשך כו'. ועיין בס' דרושי חנוכה (רע"ג, א): "נשיקה... הוא יציאת... מפני' הלב והשכל" עכלה"ק.

(והנה לכאורה אפ"ל דכשידבר אח"כ בהא דמעין, מגלה אח"כ היחוד דחב"ד בחב"ד, וזהו פעולת ודברת בס ותו לא (היפך המבואר פמ"ה ופמ"ו וממש"ע ישקני מנשיקות פיהו, וממהמשל באדם דנושק פה לפה ולא – במוח ובפה מספר ע"ד היחוד דחב"ד)) ומבאר: והפה (דלמע' ודאדם התחתון) הוא מוצא (בלי תוס' ביאור), היינו כפשוטו – מוציא הרוח (החכ' שמעין) וגילוי (דהעין ומסקנתו) בבחי' גילוי (עלמא דאתג' ולא רק מסקנא בשכל) והיינו בחי' הדבור (בחי' גילוי) בד"ת (ולא רק עיון כ"א מסקנא וגילוי דהעין). כי על כל מוצא (כפשוטו, כנ"ל, כשיצא מן) פי ה' יחי' האדם (כפשוטו כנ"ל שזהו גילוי ומסקנת העין. ובלמוד התורה עצמה – ה"ז דבר הלכה ולא העין והשקו"ט), (אלא שעדיין אינו מובן דבשלמא העין בתורה מוכרח, כי אחרת אפ"ל אתדבקות ברוח דלמע' – אבל מהו ההכרח דכאשר ישם אל לבו ויתלטה וירצה לכלול באורו – יבוא ויוכרח גם לדברת בס – תנועה הפכית – מלמעלמ"ט. ולזה מבאר דאמת כן הוא) ומ"מ לא יצא יד"ח כו' כדי להמשיך כו' (אבל לכאורה עפ"ז – ה"ז ענין וחובה בפ"ע, ואין לזה שייכות לאתדבקות שלו רוח ברוח כו' דבזה עבודתו בק"ש וע"י ההכנה דברכות ק"ש. ומתריך דשייך, כי ע"י ודברת כו' יעלה) כולן כו' ולכללן ביחודו ואורו (אותם הענינים שפועל בעצמו ע"י העין). (ועדיין אינו מובן – השייכות דמוכרחת העבודה להעלות הדצ"ח והעולם – לתוכן ברכות ק"ש והתחלת ק"ש (עד הכתוב ד"והיו הדברים)) כ"א זהו ציווי ועבודה וענין בפ"ע (ואפילו יחוד הדבור שלו בדבור, אינו עיקר המסקנא

~ יום חמישי כ"ב אייר ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' ע, פרק ג. והנה כל... עד עמ' 140, מברילים כו' ח"ו.

לאלקות; כלומר: ה"יעד" של אהבה זו, הוא: שהנפש תנתק מהגוף ומכל הענינים הקושרים אותה לגוף, ולהגיע בכלות הנפש.

אהבה מסוג כזה, אינה יכולה לעורר באופן ישיר, לקיום התורה והמצוות, כי לימוד תורה וקיום מצוות אפשריים רק כאשר הנשמה מלובשת בגוף. ולא כאשר המבוקש של אהבה זו הוא להיפך מהאמור – להתכלות ולהתנתק מהגוף. ברם, תכליתה של כל אהבה, היא הרי העבודה בתורה ומצוות הבאה מאהבה זו – ואופן העבודה בתורה ומצוות שמתוך אהבה זו של כלות הנפש, בא על ידי תנועה הפכית בנפש: בשעה שנפשו נמצאת בלהבה של אהבה, בתנועה של "רצוא", בתנועה של "ריצה" וכליון – חש הוא, עם זאת, שלא זו היא הכוונה העליונה, אלא הכוונה העליונה היא להיפך, שהנשמה

פְּרָק ג. כדי להקל על הבנת פרק ג', אותו אנו עומדים ללמוד, נדרשת הקדמה קצרה לפחות: עד כאן למדנו על בחינות ואופנים שונים באהבת ה', שכל אחד מהם, מביא את האדם ללמוד תורה ולקיים מצוות; אהבות אלו נותנות חיות בלימוד התורה ובקיום המצוות.

ברם, קיים צד שווה בכל בחינות ואופני האהבה האמורים, והוא שהאהבה, בכל האמור, מבוססת על תשוקה ורצון להיות דבוק בהקב"ה, או שאלקות תהיה בהתגלות בנפשו. לפיכך, מחייבת אהבה זו, באופן ישיר, את ענין לימוד התורה וקיום המצוות, כי על-ידיה מתדבק יהודי בהקב"ה, ואלקות מתגלית בנפשו. בפרק ג' ידובר אודות סוג של אהבה, המתבטא, לא בכוסף ותשוקה להיות דבוק באלקות, אלא בצמאון ובתשוקה לאלקות עד כלות הנפש, שנפשו כלה

1. הערת כ"ק אדמור"ר שליט"א: "עייג"כ פלח הרימון וירא (119, טור ב'), ביאור תניא קופיר דרש"ג בסופו".

זו, אינה מתבטאת בכמות, בחוזק, אלא באיכות. עליונותה של אהבה זו, מתוארת במעלת ה"זוהב" לגבי ה"כסף": כמו שחשיבות הזהב לגבי כסף אינה בכמות בלבד, שזהב שוה יותר מכסף – שהרי, כמות גדולה יותר של כסף שוה כמו כמות קטנה של זהב – אלא, חשיבותו ומעלתו של זהב לגבי כסף, מתבטאת בכך שזהב ישנו סוג מסויים המנצנץ בניצוץ השובה את הנפש (בלשון הקודש זה נקרא "לוחשות", כמו "גחלים לוחשות", והרבי שליט"א מציין את ה"זוהר" בו נאמר "נהיר ונציץ לעיינין" – מאיר ומנצנץ לעינים), וכל סוגי הזהב, יש להם שייכות לאותו

סוג של זהב (כפי שמוכר בזוהר שם); ואילו ב"כסף" לא קיימת מעלה זו¹. – כך גם ביחס לאהבה זו, שהיא כוללת בתוכה צמאון וכלות הנפש, שאינם קיימים בשאר האהבות. וְהִיא אֲהָבָה בְּרִשְׁפֵי אִשׁ, – אהבה בוערת – שלא כמו האהבות האמורות, שהן בעיקר אהבה כמים, שאהבת הנפש להקב"ה היא "נמשכת", דומה למים הנמשכים: "זכור אב נמשך אחריו כמים" – אלא, היא אהבה כרשפי אש², מְבַחֲשֵׁת גְבוּרָת עֲלִיּוֹנוֹת דְּבִינָה עֲלֵאָה. – שורש אהבה זו הוא בחינת גבורה של ספירת ה"בינה" העליונה, דְּהִיּוּנוֹ, – כיצד נוצרת אהבה זו? – שְׁעֲלִיּוֹת הַתְּבוֹנָנוֹת בְּגִדְלַת אֵינְסוֹף בְּרוּדֵהוּא, דְּבִלָּא קְמִיָּה בְּלֵא מִמֶּשׁ חֲשִׁיב – שהכל לגבי נחשב לכולם, תְּתַלְחֵט וְתַתְּלַחֵב הַנֶּפֶשׁ לִיקָר תְּפָאֶרֶת גִּדְלָתוֹ, וְלֵאסְתַּכְּלָא בִיקָרָא דְמִלְכָא, – ולהסתכל ביוקר המלך – ואילו יעמוד באהבה בְּרִשְׁפֵי אִשׁ שְׁלֵחֶבֶת עֲזָה הַעוֹלָה לְמַעְלָה, – לא אהבה הנמשכת למשהו, אלא אהבה העולה מתוך אש שלהבת של כלות הנפש, וְלִפְרָד מִהַפְתִּילָה וְהַעֲצִים שְׁנֵאֲחֻזַת בְּהוֹן, – משמעות הדבר ביחס לנשמה, היא: להתנתק מהגוף שהוא כפתילה (כנ"ל פרק ל"ה) ועצים (כנ"ל פרק כ"ט) לגבי אור ואש הנשמה³. וְהִיּוּנוֹ, עֲלִיּוֹת תְּנַבְרָת יְסוּד הָאִשׁ אֱלֹהִי שְׁכַנְפֵּשׁ הַאֱלֹהִית, – שלא כמו

תתלבש בגוף ותמשיך אלקות למטה. מפאת הרגשה זו בא האדם לידי התבטלות ונוצרת בו תנועה של "שוב", שבמקום להיות בתנועה של "רצוא" וכלות הנפש, הוא נמצא בתנועה הפכית, תנועה של "שוב", של חזרה, להיות מלוכב בגוף, ולקיים תורה ומצוות –

ובכך לבצע את הכוונה העליונה. האופנים ודרגת האהבה, אודותם למדנו עד עתה, מתוארים כבחינה של "כסף". מלשון "כסף", ו"כסף" הוא בחינת חסד, שהיא צד הימין – "חסד דרועא ימינא". ובהתאם לכלל בתורת הקבלה, שעשר הספירות מחולקות בשלשה קווים: קו הימין – קו החסד, קו השמאל

– קו הגבורה, וקו האמצעי. וקו הימין מורכב מחכמה, חסד ונצח, ממילא יוצא שחסד היא ענף של "חכמה", שבה מתחיל קו הימין; מאידך, קו השמאל מורכב מבינה, גבורה והור, כך שגבורה היא ענף של "בינה", שבה מתחיל קו השמאל. לפי זה יוצא, שכל דרגות האהבה אודותן למדנו, הן בחינת "חסד" ו"כסף" והן "ענפי" החכמה, ואילו אהבת כלות הנפש, אודותה נלמד בפרק זה, היא בחינת "גבורה", שהיא בחינת "זוהב" ו"ענף" לספירת ה"בינה". וְהִנְהָ, כָּל בְּחִינּוֹת וּמְדֻרְגוֹת אֲהָבָה הַנּוֹבְרוֹת לְעִיל – הֵן מִסְמְרָא דִּימִינָא, – מצד ימין, וּבְחִינַת "בְּהוֹן" – הנקרא, אִישׁ חֶסֶד, – שעבודתו – עבודת הכהן – היא באופן ובבחינת חסד, וְנִקְרְאוֹת – מדריגות האהבה האמורות, נקראות "כֶּסֶף תְּקֻדָּשִׁים", מְלִשׁוֹן "נְכֶסֶף נְכַסְפֵּת לְבֵית אַבִּיךָ". – כך, שכל בחינות ואופני האהבה, הם ענין של כוסף ותשוקה, מה שיהודי רוצה להיות דבוק באלקות; וב"לכית אביך" מתכוונים גם לבחינת חכמה, "קדש" (קדשים), שנקראת גם "אבא". שכן, כאמור, האהבות הן "ענפים" מ"חכמה", ומביאות באופן ישיר לקיומן של תורה ומצוות הבאות מ"חכמה". אִךְ יֵשׁ עוֹד בְּחִינַת אֲהָבָה, הַעוֹלָה עַל בְּלָנְהָ, – על כל בחינות האהבה האמורות, בְּמַעְלַת הַזוֹהַב עַל הַכֶּסֶף, – מעלתה וחשיבותה של אהבה

2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי (מבאר ע"פ) וכוונתו להכתוב (מ"ב יב, ה) דשם מבואר דבני" מביאים זה לבית ה', ושייך – לכהנים. ועיין תו"א ס"פ תשא בפי' שקל הקודש". 3. בראשית לא, ל. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מה מכריחו להכנס לשלילת הכמות (בפירוש התניא) וכן בהמצאות? וצ"ע הכן הוא. בתו"א (לה, א). שהזהב... לוחשות אבל אין מוכרח שם שבוה מעלתו על הכסף (שאינו מוכר שם כלל), ובבמד"ר (פי"ב, ד): כסף שהוא כו' זהב כו' יש בו מינין הרבה וגווינין הרבה, וכ"ז מתאים לזו"ב (קמח, א): דזהב כו' וכסף כו' זהב סליק יתיר (כנ"ל מעלת הזהב על הכסף) כו' דנהיר ונציץ לעיינין (כבתו"א) כו' ומתמן נפקי ואתמשכן כל מיני זהב (כבמד"ר)". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולכאורה קשה ממש"כ ספ"ט דמאהבה זו דכרשפי אש כו' וגם כלתה נפשי כו' יעלה כו' למדרי' אה"ר בחי' המים כו', ומתורץ ע"פ מש"כ באוה"ת להצ"פ פ' אחרי (צה"צ) ומה שאמרו כו' דוקא לגבי כו'". 6. "היינו בגוף עצמו חילוק דהמעשה ודיבור או דמחשבה (עיין לקוטי תורה ריש פ' אחרי)" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

שהכהנים הם העיקר, והלויים טפלים בלבד לכהנים, ככתוב: "וילוו עליך וישרתוך"¹², שהלויים טפלים לכהנים, ו**כמו שכתב האר"י** "ול על פסוק: **וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם**"¹³ - **שְׁתֵּלּוּיִם שֶׁל עֲכָשׂוּ יִהְיוּ כֹהֲנִים לְעֵתִיד**¹⁴]. **וְעִבּוּדַת הַלְוִיִּם הִיְתָה לְהַרְיֵם קוֹל רִנָּה וְתוֹדָה, בְּשִׁירָה**

- בפה, וזמרה, - בכלי שיר, פנגון ונעימה, - שכפי הרגיל, ישנן בניגון שתי תנועות הפכיות: תנועות של מרירות וגבורה ותנועות של שמחה וחסד, **בְּכַחֲנֵת "רְצוּא וְשׁוֹב"**, - שבכך מתבטאת עבודתם, שהיתה בצורה של "רצוא ושוב" - רצוא וכלות

הנפש, ושוב - נסיגה והשבה, **שְׁהִיא בְּחִינַת אֲהָבָה עִזָּה זו** - כפי שלמדנו, שאהבה זו היא בבחינת רצוא ושוב, **כְּשֶׁלֶּחֶבֶת הַיּוֹצֵא מִן הַכּוֹק**, - כלי שבו צורפים זהב, בו להבת האש פורצת בחוזק רב, ושבה מיד - "רצוא ושוב", **כְּדֹאִיתָא** - כמו שאנו מוצאים, **בְּגִמְרָא [פְּרָק ב'] דְּחִינָה**¹⁵]. - שהכוונה

בשאר האהבות הבאות מיסוד המים שבנפש האלקית, ו**מִזָּה בָּאָה** - הנפש, **לְיַד צִמְאוֹן**, - כמו שהדבר בגשמיות, שעל ידי התגברות יסוד האש - נעשה אדם צמא, כך גם ברוחניות - שעל ידי התגברות יסוד האש של הנפש האלקית - נוצר צמאון בנשמה, ו**כְּמוֹ שְׁכַתּוּב**: **"צִמְאוֹה לְךָ נַפְשִׁי"**, ו**אַחֲרֵי־כֵן** - מגיעה הנפש, **לְבְּחִינַת "חֹלֶת אֲהָבָה"**, - שהנפש חולה מאהבה - כמו שצמאון בלתי רווי - מביא למצב של חולי, ו**אַחֲרֵי־כֵן בָּאָה** - הנשמה, **לְיַד פְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ מִמֶּשׁ**, - שלולא התנועה של "שוב" - כפי

שיוסבר להלן - היתה הנפש כלה, **כְּמוֹ שְׁכַתּוּב**¹⁰: **"גַּם פְּלוֹתָהּ נַפְשִׁי"**. ו**הִנֵּה, מִכָּאן** - מבחינת הגבורות העליונות של "בינה עילאה", **יֵצֵא שְׂרֵשׁ הַלְוִיִּים לְמִטָּה** - אופן עבודת הלויים בא מבחינת זו. **[וְלְעֵתִיד שְׁהַעוֹלָם יִתְעַלֶּה - יִהְיוּ הֵם - הַלְוִיִּים, הַכֹּהֲנִים**¹¹, - שלא כפי שהמצב הוא כעת,

7. תהלים סג, ב. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אפ"ל דהראי' סתם שיש צמאון בנפש: (1) דמאי קמ"ל? (2) א"כ הול"ל על חולת אה' דסמ"ך ל"י "כמ"ש כי חולת אהבה אני", (3) הול"ל ראי' בכ"מ לפני זה בתניא שמדבר שם ע"ד צמאון הנפש. וי"ל דהוצרך כאן דוקא לראי' כיון שהמדובר בנה"א (ולא בכללות האדם או נה"ב) שגם בהיותה למטה היא חלק אלקי ממעל ממש, וגם לא הייתה בארץ צ"י (ככפ"ז) בע"ת, כ"א הוא בדרגא שמתבונן כו' שלמע' מדרגת נכסוף נכספתי גו'. ומביא ראי': וכמ"ש צמאה לך נפשי (דדוד - נה"א שאין לו ציה"ר) ונהתירוך בסיום הכתוב - בארץ צ"י, שאינו בירושלים כ"א במדבר (אף שזהו מדבר יהודא), וכדלעיל שמתבונן כדולא קמ' כלא ממש]. ועוד יש להוסיף - שהראי' היא גם שהתבוננות בגדולת כו' מביאה לצמאון: וכמ"ש צמאה גו', (דרישי'): אלקי אלי אתה אשרחך). ועד"ז לקמן הראי': וכמ"ש וגם (כנראה כך צ"ל, כלי הכתוב) כלתה נפשי (דיש כליון הנפש בנפח"א דצדיק). וגם בזה יש להוסיף דהראי' גם ע"ז שהיא העולה על אהבה דנכסוף כו': וכמ"ש גם (הוספה ועל"י על העבודה שמזכיר קודם לזה: נכספה) - ועפ"ז מובן מה שמביא גם התיבה "וגם", דלכאורה הול"ל; "וכמ"ש כלתה נפשי". 9. שיר השירים ב, ה. 10. תהלים פד, ג. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בזה מתורץ הסתירה - דלעיל אמר שהיא העולה על אהבה דכהן, והרי לויים טפלים לכהן. ומתריך דכן הוא כדלעיל, אלא שהעולם צריך להתעלות כו'". 12. במדבר יח, ב. 13. יחזקאל מד, טו. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מדויק ומוסיף בזה שהלויים של עכשיו יהיו כהנים דלעתיד - וי"ל דבזה מיישב הקושיא שהרי התורה אמרה לנו ולבנינו עד עולם, שמזה ידעינן שלא יהי' בה שינוי (רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט). ומבאר שאלה שעכשיו (ולא בזמן ההוא) הם לויים - יהיו (כי יולדו) כהנים לעתיד. וא"ת א"כ (דלעת"ל יולדו הלויים לאב כהן) מהו החידוש? וההסברה פשוטה - הלויים (בעניני תומ"צ - היינו אופן עבודתם בביהמ"ק ועד"ז בתפלה וכו') היינו מפני שנשמתם בחי' לוי (גבורה וכו'), ועד"ז הכהנים - מפני שנשמתם בחי' כהן איש חסד (כדלעיל בפרקין). ולעתיד לבא הנשמה שבבחי' לוי תהי' למעלה מהנשמה שבבחי' כהן. ולכן יולדו בדוקא לאב כהן וכו'". על הערתו זו של כ"ק אדמו"ר שליט"א, נשאלו, על ידי מחבר הספר, שאלות שונות, והרבי שליט"א ענה עליהן בין מלות השאלות. אנו מביאים להלן את השאלות (באות רגילה) ותשובות הרבי שליט"א (באות מודגשת): בענין הקושיא ד"לנו ולבנינו", הלא שייך להקשות זה גם על שלעתיד תהי' ההלכה כבית שמאי (זהו קושיא על היסוד דהתורה לא תשתנה - ולא על הביאור הנ"ל), שהכוונה בזה הוא שהפסק למעשה יהי' כבית שמאי, ולכן אומרים שמחלוקת ב"ש וב"ה סופה להתקיים בפסק בפועל. על פי דין - ב"ד הגדול מב"ד הקודם יכול לפסוק אחרת. ומובן שזהו ג"כ בנוגע למחלוקת ב"ש וב"ה - הלכה כמי. משא"כ בנוגע ללויים וכהנים - אין בזה שייכות כלל לב"ד ולמחלוקת וכו'. וכן בענין הבעל-חי שעתיד ליטתה שייך להקשות זה. החתם סופר (בס' תורת משה לשמיני) מתריך שאז ישתנה סימנו ויעלה גרה. וכן במה שהקב"ה יתיר השחיטה שליוותן שוחט לשור הבר בסנפיריו שנאמר על זה (ויקרא רבה יג, ג) "תורה חדשה מאתי תצא - חידוש תורה". קושיא מעיקרא ליכא - כי כאן המדובר על דבר פעם אחת. והוראת שעה - הרי דין התורה שאפילו נביא מורה, וכש"כ הקב"ה מקור הנבואה. וזהו הדיוק "חידוש תורה" - ולא נאמר "שינוי" - חידוש (הוראה), אבל אין בזה שינוי. 15. יג, ב.

שמתפעל מהתבוננות אחרת, ואינה דומה התפעלות האחד להתפעלות השני, **אַחֲרֵי קְדִימַת יְרֵאת הַטָּא**, – בתחילה ישנה יראת חטא, הפחד להיכשל בחטא, **לְהִיזוֹת "סוּר מֵרַע"** **בְּתַכְלִית, שְׁלֵא לְהִיזוֹת "עוֹנוֹתֵיכֶם מִכְּדִלִים" כּו' חֶסֶד וְשִׁלּוּם**. – כלומר: בכל צורה של התפעלות האהבה, מן ההכרח שתהיה תחילה הקדמה של יראת חטא, כדי שיהיה "סור מרע" בתכלית; אחרת – אין באפשרותו להגיע לאהבה.

להלן מסביר רבנו הזקן, שמכיוון שזוהי אהבה של כלות הנפש – אין בכוחה לחייב את ענין עבודת ה' בתורה ומצוות – כי, דבר זה שייך רק כשהנשמה נמצאת בתוך הגוף, ואילו כאן מדובר שנשמתו נמצאת, עקב אהבה זו, בתנועה של יציאה מן הגוף; הרי סדר העבודה בלימוד התורה וקיום המצוות מאהבה זו (שהרי תכליתה של כל עבודה היא הרי לא אהבה עצמה, אלא שהיא תביא ותוסיף חיות בלימוד התורה ובקיום המצוות) הוא באופן של "שוב" בלבד – הימנעות מכלות הנפש, כי הוא חש ומרגיש שהכוונה העליונה איננה בענין כלות הנפש, אלא שהנשמה תהיה בגוף ותקיים תורה ומצוות. ובלשון ה"תניא":

במה שכתוב לגבי חיות הקודש "והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק", היא כמו האש האמורה, שהנה היא פורצת בחוזק ומיד שבה ונעלמת; כך גם באהבה זו, שבתחילה היא בתנועה של "רצוא", בריצה ובכלות הנפש, אך מיד לאחר מכן בא ה"שוב"

– כפי שכתוב ב"ספר יצירה" "אם רץ לבך שוב לאחד" שהכוונה היא: כשלבך "רץ" בכלות הנפש – שוב וחזור ל"אחד", הימנע מכך ושוב למצבך, כדי להמשיך התגלות אחדות ה' בעולם; כלומר: הוא חש ומרגיש שהכוונה

העליונה איננה בענין של כלות הנפש, אלא שהנשמה תהיה בגוף ותקיים תורה ומצוות, שעל-ידי-זה ממשיכים אלקות באופן שתהיה ההתגלות של "אחד", אחדות ה', בעולם. **וְאִי אֲפֹשֵׁר לְבִיאַר עֲנִינֵן זֶה הַיִּטֵּב בְּמִכְתָּב, רַק כָּל אִישׁ נִלְכָּב** – שיש בו בשלימות ענין של "לב", וְנִבְּוֵן, – ומשתמש בכוח הבינה, **הַמְּשַׁבֵּיל עַל דְּבָר** – משתמש בכוח החכמה, **וּמַעֲמִיק לְקִשְׁרֵי דַעְתּוֹ וְתוֹבְנָתוֹ בְּה'** – ומשתמש בכוח הדעת, **יִמְצָא טוֹב וְאוֹר הַגְּנוּז בְּנַפְשׁוֹ הַמְּשַׁבֵּלֵת, כָּל חֵד לְפִי שְׁעוֹרָא דִּילִיָּה** – כל אחד לפי השיעור שלו, **[יֵשׁ מִתְּפַעֵל כּו' וְיֵשׁ מִתְּפַעֵל כּו']**, – יש מי שמתפעל מהתבוננות זו, ויש מי

~ יום שישי כ"ג אייר ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 140, והנה סדר העבודה... עד עמ' עא, חיי החיים ב"ה:

עַד כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ מִמֶּשׁ, לְהַשְׁתַּפֵּךְ אֶל חֵיק אַבִּיָּה, חַיִּי מִבְּחִינַת אֲהַבָּה עֲזָה זֶה, הַיּוֹם בְּרִוְחָ-הוּא, וְלִצְאָת מִמְּאֶסְרָה בְּגוֹף הַגּוֹפְנִי וְנִשְׁמִי לְדַבְּקָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ – זהו פירוש "ואם רץ לבך", לבו נמצא

בתנועה של "ריצה", באהבה בלתי מוגבלת, עד לידי כלות הנפש – להתאחד עם הקב"ה – **אֵינִי** – או צריך להיות "שוב לאחד", לשוב ל"אחד", וזאת ישיב אל לבו – והיינו שעליו להתבונן **בְּמֵאֶמֶר רַבּוֹתֵינוּ וְזְכוּרֵנוֹם לְבַרְכָּהוּ¹⁶**, כִּי "עַל

וְהִנֵּה, סֵדֶר הָעֲבוּדָה בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת הַנִּמְשָׁכֶת מִבְּחִינַת אֲהַבָּה עֲזָה זֶה, הַיּוֹם בְּבְחִינַת "שׁוֹב" לְבַד, – הימנעות מכלות הנפש, כדי לבצע את הכוונה העליונה, שהיא

דוקא בהימצאות הנשמה בגוף. **כְּמוֹ שְׁכָרְוֹב בְּסִפְרֵי יְצִירָה: "וְאִם רָץ לְבָד שׁוֹב לְאֶחָד", פִּירוֹשׁ "וְאִם רָץ לְבָד" – הַיּוֹם תְּשׁוּקַת הַנֶּפֶשׁ שְׁבִלֵב בְּחֻלָּל הַיְמִינִי, – מקומה של הנפש האלקית, **כְּשִׁמְתַּנְבְּרָת – הַתְּשׁוּקָה, וּמִתְלַהֶבֶת וּמִתְלַהֶמֶת בְּמֵאֶד מֵאֶד****

ליקוטי אמרים

והנה סדר העבודה בעסק התורה והמצוות הנמשכת מבחי' אהבה עזה זו היא בבחי' שוב לבד כמ"ש בספר יצירה ואם רץ לבך שוב לאחד פי' ואם רץ לבך היא תשוקת הנפש שבלב בחלל הימני כשמתגברת ומתלהבת ומתלהטת במאד מאד עד כלות הנפש ממש להשתפך אל חיק אביה חיי החיים ב"ה ולצאת ממאסרה בגוף הגופני וגשמי לדבקה בו ית' אזי זאת ישיב אל לבו מאדו"ל כי ע"כ אתה חי בגוף

לכלות הנפש, והחיים בגוף צריכים להיות בו בעל-כרחו, כנגד רצונו: מאידך גיסא, מהמאמר השני ("על כרחך אתה מת") יוצא, שהרצון והתשוקה צריכים להיות – להיות בחיים. ואילו ההיפך מהחיים, כלות הנפש – צריך להיות אצלו כנגד רצונו, בעל-כרחו. ואם כך – הרי

שקיימת סתירה בין מאמר אחד לשני, וְאֵלָּא אֵיךְ יִהְיֶה רְצוֹנוֹ – כיצד בכל זאת יהיה רצונו? אך כפי שכבר למדנו, יובנו הדברים: בתחילה על האדם להשתדל להגיע לאהבה גדולה כזו להקב"ה, עד לידי כלות

הנפש, ושהחיים יהיו אצלו "בעל כרחו", רק כדי לבצע את הרצון העליון, להמשיך אלקות ואחדות ה' בעולם. וזהו "על כרחך אתה חי". ואילו, לאחר מכן, כשהוא כבר נמצא בתנועה של "שוב", עליו שוב ליצור בקרבו את התנועה של "רצוא" ושל אהבה של כלות הנפש. שכן, על ידי כך הוא ממשיך ב"שוב", מדריגה עליונה יותר, וכן גם מפני שבהיותו במצב של "שוב", הוא עלול להיות נמשך לעניינים הנחותים שבעולם – ולכן עליו לעורר בקרבו שוב את התנועה של "רצוא" – בעל-כרחך אתה מת": לעורר בקרבו אהבה עד לידי כלות הנפש, כנגד רצונו הנוכחי, שהוא בתנועה של "שוב", להיפך מכלות הנפש. וְכִמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר בְּאֵרֵיכוֹת עַל מְשֻׁנָּה זו: "עַל פְּרֻחַךְ אֵתָּה חַי", פְּעוּרַת חַי הַחַיִּים פְּרֻחַךְ הוּא: כלומר: בשעה שהוא עומד בתנועה של "רצוא" ואהבה של כלות הנפש, הוא מעורר בתוכו, כנגד רצונו, שיהיה "חי", לחיות בתוך הגוף, כדי להמשיך את החיים של חיי החיים למטה¹⁷.

כְּרַחֵךְ אֵתָּה חַי" – על אף שרצונך ותשוקתך הם למה שהוא היפך החיים – כלות הנפש, אבל בניגוד לרצונך, עליך לחיות, בְּנוֹף תְּהֵא לְתַחִיתוֹ, כְּדִי לְהַמְשִׁיךְ חַיִּים עֲלֵיוֹנִים מִחַיֵּי הַחַיִּים פְּרֻחַךְ הוּא לְמַטָּה, עֲלֵי־יָדֶיךָ תוֹרַת חַיִּים, – שעל ידי תורה ממשיכים את החיים העליונים למטה, לְהֵיוֹת דִּירָה בְּתַחִתוֹנִים לְאֶחָדוֹתוֹ וְיִתְפָּרֵךְ בְּבַחֲנֵת גְּלוּי, – כמו שבדירה מתגלה האדם בכל מהותו כמו שהוא, כך גם למטה, כנבראים התחתונים, תהיה התגלות אמיתת ענין אחדות ה',

כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר לְעֵיל, – שזוהי תכלית הכוונה של עבודת האדם, לעשות את העולם לדירה לו יתברך. – זהו "שוב לאחד": שוב מאהבתך ומכלות נפשך, בשביל ה"אחד", כדי לגלות אחדות ה' בעולם. וְכִמוֹ שֶׁפָּתוּב בְּזֶהַר הַקָּדוֹשׁ: "לְמַהוּ אֶחָד בְּאֶחָד", – שיהיה אחד באחד, פְּרוּשׁ שְׁתֵּי־אֶחָד הַנְּעֵלָם יִהְיֶה בְּבַחֲנֵת "עֲלֵמָא דְאֵתְגְּלִיא". – עולם מגולה. כלומר: שהיחוד שהוא "נעלם", יהיה בבחינת "עלמא דאתגליא", שיתגלה למטה. "אחד באחד" היינו: שה"אחד" של עולם ומדריגה עליונה יותר, יתגלה ב"אחדות" של העולם והמדריגה התחתונים יותר. וְזֶה שְׂאֻמְרֵי: "לְכָה דוֹרֵי וְכוּ". – לקראת כלה", שלקראת "כלה" – כלות הנפש שבאהבה זו, יהיה "לכה דודי" – הליכה והמשכה מ"דודי" – להמשיך אלקות למטה. וְכִּנְיָה יוֹכֵן מְאֹמֵר רְבוּתֵינוּ וְכַרְוֵנָם לְבִרְכָה: "עַל פְּרֻחַךְ אֵתָּה חַי, וְעַל פְּרֻחַךְ וְכוּ", – אתה מת" – ההוראה בעבודת ה' ממאמר על כרחך "אתה חי", היא: אדם צריך שיהיה לו רצון ותשוקה להיפך מהחיים,

~ שבת קודש כ"ד אייר ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עא, פרק נא. והנה לתוספת... עד עמ' 142, בתולדתו כנ"ל]:

ועל כך הביא רבנו הזקן את דברי ה"ינוקא" ב"זוהר" (פרשת בלק), שאסור ליהודי ללכת ארבע אמות בגילוי ראש, מפני שאור השכינה שורה על ראשו, ושעל יהודי לדעת שאור השכינה השורה על ראשו, זקוק ל"שמן" ול"פתילה", שהאור יאחז בהם, והסביר, שגופו של יהודי הוא ה"פתילה" לאור השכינה, וה"שמן" לאור, הוא "עובדאן טבין" – מעשיו הטובים של יהודי. ורבנו הזקן מסביר, מדוע צריכים להזדקק

לְפָרֵךְ נָא. להסברת המלה "לעשותו" בפסוק "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו", שמכיוון שהפסוק מסתיים ב"לעשותו" – משמע, שתכלית הכל, היא – "לעשותו", לקיים מצוות מעשיות – החל רבנו הזקן להסביר בפרק ל"ה, שתכלית כל סדר ההשתלשלות ותכלית עבודתו של יהודי – היא: להמשיך אלקות בעולם, לעשות את העולם לדירה לו יתברך;

17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ביאור קצת בכ"ז וטעם: תו"ח וישלח ד"ה ויקח פ"ד מיוסד על תו"א שם (כה, ב). וראה ד"ה אחרי מות תרמ"ט ע' 25 ואילך".

שייכות יש למעשים טובים – לשמן שהוא חכמה? – צָרִיף לְבָאֵר תְּחִלָּה לְהִבִּין קֶצֶת עֲנִין הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה שְׁהִיָּתָה שׁוֹרָה בְּבֵית קְדָשֵׁי־קְדָשִׁים, – ב"קדשי קדשים" היתה הרי, "השראת השכינה", שלכן היו קיימות הלכות מיוחדות שהיו קשורות בקודש־הקדשים, מפני ששם היתה השראת השכינה, וְכֵן כָּל מְקוֹם – שאומרים שיש בו הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה – מֵהָ עֲנִינָה? – מהו הענין שמציינים באופן מיוחד מקום מסויים ואומרים שעליו במיוחד ישנה השראת השכינה? הֲלֹא "מֵלֵא כָּל הָאָרֶץ בְּבוֹדוֹ", וְ"לֵית אֲתֵר פְּנֵי מִינֵה"! – אין מקום שפנוי ממנו יתברך. כיצד,

איפוא, אומרים, שדוקא באותו מקום מסויים – ישנה השראת השכינה, הרי הקב"ה נמצא בכל מקום? יסביר רבנו הזקן להלן, שענינה של השראת השכינה הוא ההתגלות של מדריגת האלקות הנקראת "שכינה"; שכן, למרות שהקב"ה נמצא בכל מקום, בכל זאת הימצאותו היא באופן של העלם, ולא של התגלות; ואילו, השראת השכינה, משמעה: שבאותו מקום השכינה היא בהתגלות. אֲךָ הָעֲנִין, בְּדִבְרֵי־בַי: – כמו שכתוב: "וּמִבְּשָׂרֵי אֲחֻזָּה אֱלֹהִים", – ממה שאדם רואה בנפשו ובגופו, הוא יכול להבין איך הדברים הם באלקות ובעולם – שִׁכְמוֹ שֶׁנִּשְׁמַת הָאָדָם, הֵיא מְמַלְאָה כָּל רִמ"ח – 248, אֲבָרֵי הַגּוּף מְרֵאשׁוֹ – החלק העליון ביותר בגופו, וְעַד רַגְלָו, – האברים התחתונים ביותר בגופו – את כל האברים הללו ממלאה הנשמה, כלומר: הנשמה נמצאת בכל האברים האלה, ולא קיים אף אבר אחד או חלק מהגוף, שהנשמה לא תמלא אותו, וְאִתְּ עַל־פִּי־כֵן עֶקֶר מִשְׁפָּנָה – בפנימיות, וְהַשְּׂרָאָתָה – באופן מקיף, הֵיא כְּמֵהוּ, וּמִתְפַּשֵּׁת לְכָל הָאֲבָרִים, – באופן שווה; שכן, לפי דעת כ"ק אדמו"ר שליט"א³, הכוונה בהתפשטות הנשמה, היא ענין החיות שהאברים חיים ממנה; ובענין של "חיים", הרי כל האברים שווים. זהו ענין אחד הנמשך ומתפשט מהנשמה שבמוח לאברים, והוא ענין של אור. דבר נוסף "לוקחים" האברים מהנשמה שבמוח: וְכָל אֲבָר מְקַבֵּל מִמֶּנָּה – מהנשמה, סוגים שונים של חיות וְכֵן הָרְאוּי לוֹ לְפִי מִזְגוֹ וְתִכְוֵנָתוֹ, – של האבר, ולא⁴ שהשינויים (שהכוח באבר אחד

למעשים טובים בתור "שמן" לאור השכינה, ולא מספיקה לכן הנשמה עצמה, הנפש האלקית שהיא חלק אלקה ממעל – כי הנשמה, אפילו של צדיק גמור, היא "מציאות" איזו שהיא, ואיננה בטלה במציאות לאור ה', שתהיה דבר אחד עם אור ה'. ולכן, אין היא יכולה לשמש כ"שמן" לאור השכינה, היות והשמן נהפך לגמרי לאור; ואילו, מצוות מעשיות דוקא, שהן רצונו של הקב"ה, ורצונו וחכמתו הם הרי דבר אחד אתו – לכן דוקא מצוות ומעשים טובים יכולים לשמש כ"שמן" לאור השכינה ה"שורה" על ראשו. לאחר מכן, הסביר רבנו הזקן, שעל ידי תורה

נמשך האור על הנשמה ועל שני לבושיה, מחשבה ודיבור, הנכללים באור ה' ומתאחדים אתו ביחוד גמור. אך, כדי להמשיך את האור והשראת השכינה גם על הנפש החיונית ועל הגוף – נזקקים למצוות מעשיות דוקא, שאדם יכול לקיימן רק באמצעות גופו ונפשו החיונית. לאחר מכן, מסביר רבנו הזקן, שהמצוות המעשיות הן תכלית כל סדר ההשתלשלות – כדי להמשיך אלקות בעולם. ובהמשך לכן, הוא מסביר ענין כוונת המצוות, שכדי שהמצוות המעשיות תיעשנה כדבעי, בחיות ובנשמה, זה בא על ידי ה"כוונה", על ידי יראת ה' ואהבת ה', בציינו את האופנים השונים ביראת ואהבת ה', בהם יכול יהודי לקיים מצוות. בפרק נ"א, אותו אנו עומדים ללמוד, מסביר רבנו הזקן ובתוספת ביאור, את לשון ה"ינוקא" שהזכרנו לעיל, ש"ההוא נהורא איצטרך למשחא" – שאור השכינה זקוק לשמן – בציינו: שבכל מקום מרמז "שמן" ל"חכמה", ואילו כאן אומר ה"ינוקא", ש"שמן" – "אינון עובדאן טבין", מעשים טובים, כלומר, מצוות מעשיות. איזו שייכות יש בין מצוות מעשיות לבין "שמן" המרמז לבחינת חכמה? כדי להסביר זאת, יפרש רבנו הזקן ענין השראת השכינה, ויסיים, שמצוות מעשיות באות מ"חכמה", ושלכן מובן מדוע מצוות מעשיות הן ה"שמן" שאור השכינה זקוק לו, כדי להיאחז ב"פתילה", הוא גופו של האדם.

וְהֵנָּה, לְתוֹסַפֵּת פְּאוֹר לְשׁוֹן הַיְּנוּקָא דְלְעִיל, – בפרק ל"ה – שאור השכינה השורה על יהודי, זקוק ל"שמן" והוא "עובדאן טבין", מעשים טובים – ולכאורה לא מובן, איזו

1. איוב יט, כו. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להבא לקמן – להעיר מזח"ג רנו, ב". 3. בלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ומהמוח מתפשטת לכל האברים" – מה שהיא בשוה בכל האברים, מה שהם חיים. אור. ועוד ענין – וכל אבר מקבל ממנה...". 4. בלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולא שהשינוי נעשה ע"י האבר כגוון, הנראה במים הנמצאים בכלי זכוכית צבוע".

"חי" – ובכך כל האברים שווים. החיות והכוח הפרטיים שכל אבר מקבל כדי שיוכל למלא את תפקידו המוגדר – ובכך הם משתנים בכל אבר בנפרד. – החיות של הנפש היא פשוטה, כלומר: אין בה שום התפצלות של כוחות שונים, וכיצד נוצר השינוי בכוחות? – הדבר בא כתוצאה מהתלבשות האברים, החיות שמהחיות המתלבשת בעין – נוצר כוח הראיה, ומחיות המתלבשת באוזן – נוצר כוח

השמיעה, וכך הלאה, וכמו למשל מים הנמצאים בכלי של זכוכית צבועה, הרי למרות שהמים פשוטים ובעלי גוון אחיד, בכל זאת, כשהם נמצאים בכלי אדום – נראים המים אדומים, בכלי ירוק – נראים המים ירוקים. כך אפשר לומר גם ביחס לכוחות הנפש – האבר ממשיך מהנפש חיות פשוטה, אלא שהאבר הופך את החיות לכוח פרטי, העין הופכת את החיות לכוח של ראייה, וכך בשאר האברים. האופן השני: – הנפש כלולה מכוחות שונים הנמשכים באברי הגוף. כלומר: העין מושכת אליה לכתחילה מן הנפש, כוח של ראייה, שהיה כלול בנפש, האוזן מושכת מהנפש כוח של שמיעה, ולא השינוי בין כוח לנפש נוצר רק אחרי שחיות הנפש מתלבשת באבר המיוחד. רבנו הזקן יסביר להלן, שהאמת היא כפי האופן השני, שבנשמה עצמה ישנם כבר כוחות שונים והם נמשכים לכל אבר בהתאם לתפקידו. לפי ביאורו של הרבי שליט"א, הראיה לכך, שמן ההכרח לומר שעוד לפני שהם מתלבשים באברים, קיימים כבר הכוחות הנפרדים בנשמה, היא: שכן, אם הכוחות לא היו נפרדים מצד עצמם כייאם מצד האברים, וכגון מים או אור הנראים דרך זכוכית צבועה, הרי המים או האור אין להם צבע כלל, הם מקבלים את הצבע מגוון הצבע של הזכוכית, ואם נאמר כך גם ביחס לכוחות הנמשכים באברים, הרי כשהמוח מרגיש בנשמה באברים, לא היה שינוי בהרגשתו ממה שנעשה בעין למה שנעשה באוזן, או בשאר האברים, מכיוון שאותן רגשות כבר יצאו מהעין או מהאוזן (וכמו במים כשמוציאים אותם מהכלי הצבוע, הרי שאין הבדל בין המים שהיו קודם בכלי לבן או בכלי אדום, המים חוזרים לגוונם העצמי והטבעי. כך גם ברגשות הבאים מהנשמה בעין או באוזן שאין הבדל ושינוי בהם, מכיוון שהם כבר יצאו מהאברים). ואם נאמר שהשינוי שהאבר פועל בכוח הנמשך בו – נקנה באותו כוח ונשאר בו תמיד (כמו למשל בחתיכת כסף שעשו ממנו כלי, הרי הכלי נשאר לתמיד. וכך נרצה לומר גם ביחס לענינו: שהשינוי (שכל אבר פועל בחיות השייכת לו) נשאר כבר גם ברגש שאותו אבר מעורר במוח – למרות שהוא

שונה מהכוח שבאבר שני) נוצרים על ידי האבר עצמו, כמו הגוון הנראה במים כשהם נמצאים בכלי של זכוכית צבועה – אלא, מלכתחילה מושך האבר לעצמו את הכוח מן הנפש, לראות, או לשמוע וכו'. ובלשון התניא: "העין – מקבלת מן הנשמה חיות וכוח, לראות, – כוח הראיה הוא בהתאם למזגו ותכונתו של חומר העין, שהוא כדבר מלוטש, המסוגל לראיה, והאוזן – מקבלת חיות וכוח

לשמע, והפה לדבר, והרגלים להלך, – כל אחד מהאברים מקבל לפי מזגו ותכונתו, את החיות והכוח מן הנשמה ה"שורה" ומתגלה בתחילה במוח. פְּנֵי רֵאָה פְּחוּשׁ שְׂפִמַח מְרִגֵשׁ כָּל הַנְּפֵעַל בְּרַמ"ח אַבְרָיִם וְכָל הַקּוֹרוֹת אוֹתָם. – כל אשר קורה באברים – מרגיש האדם במוחו, וכל כך למה? – מפני שבמוח נמצא עיקר מקומה ומקורה של החיות (ומשם מתפשטת החיות לכל האברים), ובמקור מורגש כל הנעשה בחיות המתפשטת ממנו. [הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובאם לא היו הכחות מחולקים מצ"ע (כ"א רק מצד האברים – כדוגמת מים ואור הנראים ע"י זכוכית צבועה) אזי כשהמוח מרגיש בעצמו את הנפעל באברים לא הי' שינוי בהרגשות הבאות מן העין או מהאוזן, כיון שעלו כבר מהן להמוח (וכמו המים כשנלקחים מן הזכוכית הצבועה – אין שינוי בין הנלקחים מכלי לבן או מאדום כו') ואת"ל שהשינוי בהאבר בהכח שנמשך בו נקנה בהכח (וכמו חתיכת כסף שעשאוה כלי) הרגשתו כשעולה להמוח, באם הנשמה שבמוח אינה בגדר התחלקות כלל (גם לא באופן שכלולה בה), הרי לא תהי' בה התחלקות ושינוי בין הרגשת הקורה ונפעל בעין או באוזן וכו' – כיון שהיא פשוטה בתכלית. ובהנ"ל מכריח לומר שעוד קודם שנמשך מהנשמה בפו"מ באברים – הכחות משונים זמ"ז. ועתה מפרש באיזה "מקום" דהנשמה מתחיל השינוי והתחלקות". כדי להקל על הבנת הדברים שלמדנו, ובמיוחד להבין את ביאורי הרבי שליט"א – נדרשת הקדמה קצרה: שני ענינים באור וחיות הנפש שבגוף: א) ענין החיות – חיים – שהגוף כולו חי מהנשמה. ומבחינה זו – אין הבדל בין אבר אחד למשנהו. הראש אינו יותר מאשר חי, והרגל אינה פחות מאשר חי. כל הגוף, על כל אבריו חיים באופן שווה. חיות זו מתוארת בתואר "אור". ב) החיות והכוח, שכל אבר "לוקח" מהנשמה, המתואמים במיוחד לאותו אבר; ולמשל – העין מקבלת מהנשמה חיות וכוח לראות, האוזן – חיות וכוח לשמוע, הפה – חיות וכוח לדבר, הרגלים – חיות וכוח ללכת, וכך הלאה. כלומר: החיות הכללית, מה שכל אבר

5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "י"ל שפרט ד' אלו – שמהם מסתעפים הג' דפיך לבבך לעשותו, מחדו"מ; ראי' ושמיעה (מעוררים המח' – חו"ב כמו שבאים בהתחלקות האברים), פה לדבר, רגלים להלך (תכלית העשי' והירידה (ולכן לא נקט ידיים))."

כבר יצא מהאבר) ואשר לכן שונה הרגש הבא מהעין לרגש הבא מהאוזן – אבל, הרי אם נאמר שהנשמה שבמוח איננה בגדר של התחלקות כלל (גם לא באופן שכוחות כלולים בה), – לא היו בנשמה שבמוח שום התחלקות ושינוי בין הרגשת הנעשה בעין לבין הרגשת הנעשה באוזן או בשאר האברים, מכיוון שהיא הרי פשוטה בתכלית – וגם אם מבחינת הרגשות הבאים מהאברים, כן היה הברזל, הרי לא היה שינוי זה נקלט בנשמה כמו שהיא במוח, אם נאמר שהיא פשוטה בתכלית. כל האמור, מכריח לומר, שעוד לפני שהחיות נמשכת מן הנשמה בפועל ממש לאברים – קיים בה כבר הברזל בין כוח לכוח. להלן, יסביר רבנו הזקן, באיזה "מקום" ומדריגה בנשמה, מתחיל השינוי

ליקוטי אמרים

הגוף מן הנשמה מצד עצמה ומהותה שיהיה מהותה ועצמותה מתחלק לרמ"ח חלקי שונים מתלבשי' ברמ"ח מקומו' כפי ציור חלקי מקומו' אברי הגוף שלפי זה נמצא עצמותה ומהותה מצוייר בציוור גשמי ודמות ותבנית כתבנית הגוף ח"ו אלא כולה עצם אחד רוחני פשוט ומופשט מכל ציור גשמי ומבחי' וגדר מקום ומדה וגבול גשמי מצד מהותה ועצמות' ולא שייך במהות' ועצמותה לומר שהיא במוחין שבראש יותר מברגלים מאחר שמהותה ועצמותה אינה בגדר וכחי' מקום וגבול גשמי רק שתרי"ג מיני כחות וחיות כלולים בה במהותה ועצמותה לצאת אל הפועל והגילוי מההעלם להחיות רמ"ח אברין ושם"ה גידין שבגוף ע"י התלבשותם בנפש החיונית שיש לה ג"כ רמ"ח ושם"ה כחות וחיות הללו. והנה על המשכת כל התרי"ג מיני כחות וחיות מהעלם הנשמה אל הגוף להחיותו עליה אמרו שעיקר משכנה

וההתחלקות בין הכוחות השונים. והנה, אין שינוי קבלת הכחות והחיות שבאברי הגוף – מה שכל אבר מקבל מהנשמה כוח וחיות בצורה שונה אינו נובע מן הנשמה מצד עצמה ומהותה, – שנאמר, שיהיה מהותה ועצמותה – של הנשמה, מתחלק לרמ"ח – 248 חלקים שונים – וכך הם מתלבשים ברמ"ח – 248 מקומות, כפי ציור חלקי מקומות אברי הגוף, – כלומר: שנאמר שבנשמה עצמה ישנם כבר בגלוי כוחות שונים ומוברלים אחד מן השני – כוח לראות, כוח לשמוע, וכן הלאה, ושכאילו 248 הכוחות שבנשמה – מתלבשים ב-248 אברי הגוף, כל כוח במקום ובאבר השייך לו, כך אי אפשר לומר, שכן, שלפי זה, נמצא עצמותה ומהותה – של הנשמה, מצד ציור גשמי – ויש לה ודמות ותבנית בתבנית הגוף חסד ושלום, – ואשר כשם שבגוף ישנם אברים שונים בעלי צורות שונות, כך נאמר גם כן שהכוחות שבנשמה הם שונים גם בדמותם ובציורם – אי אפשר לומר כך – אלא – הנשמה בלה – היא (1) עצם אחד, (2) ויחני – ויתירה מזו, האחדות שבה, היא באופן פשוט – ולא

"מורכב" מחלקים שונים, ועצמותה הרוחנית היא ומפשט מכל ציור גשמי ומבחינת וגדר מקום ומדה וגבול גשמי – מכל האמור הנשמה מופשטת מצד מהותה ועצמותה, – היא כל כך מופשטת מכל אלה, עד שגם כשהיא נמצאת בתוך האברים – אין כוח באברים ליצור בה שינוי בכך, ולכן ממשיך רבנו הזקן ואומר: "ולא שייך במהותה ועצמותה לומר שהיא – הנשמה נמצאת במחין שבראש יותר מברגלים, מאחר שמהותה ועצמותה אינה בגדר ובחינת מקום וגבול גשמי, – הרי שאין מקום לשייך לה את ההגבלות, שכאילו היא נמצאת בראש יותר מאשר ברגלים, רק שתרי"ג – 613 מיני כחות וחיות כלולים בה במהותה ועצמותה, לצאת אל הפועל והגילוי מההעלם, – בשעה שהם בנשמה, הם רק ענין של "כוח" הכלולים בה בהעלם – כלומר: בהעלם בנשמה, 613 כוחות כדי שיבואו אל הפועל והגילוי", לתחיות רמ"ח – 248 אברין ושם"ה – 365 גידין שבגוף על ידי התלבשותם בנפש החיונית, שיש לה – לנפש החיונית, גם כן רמ"ח ושם"ה כחות וחיות הללו. להלן יוסבר, שכוחות אלה, בשעה שהם נמשכים מן הנשמה ומתגלים בגוף – אז אמרים, שעיקר מקום ההמשכה וההתגלות הוא במוח שבראש, ומהמוח זה מתפשט לכל אברי הגוף. ואילו, עצמות ומהות הנשמה נמצאת בכל מקום בשווה, ברגל כמו בראש. בתחילה דובר רק על רמ"ח אברי הגוף ורמ"ח כוחות הנשמה המלוכשים בהם, אך לאחר מכן מדובר כבר יותר בפרטיות, שישנם תרי"ג: רמ"ח אברים ושם"ה גידים, ולכל אחד מהם יש ענין מיוחד של חיות הנפש, ולכן מכאן ואילך כבר מדובר על תרי"ג.

והנה, על המשכת כל התרי"ג מיני כחות וחיות – הנמשכים מהעלם הנשמה אל הגוף להחיותו, עליה –

6. בלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כ"כ עצומה פשוט, עד שאפילו מצד זה שנמצאת באברים אין האברים פועלים בה שינוי בזה שלכן: ולא שייך במהותה ועצמותה...". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שתיבת מין שוללת ממש – זהו באידיש, בלה"ק (מין" היינו שכולל כמה פרטים, ולשלול ממש) צ"ל "כמין" (צריך במס' סוכה וכו"ב). ואולי הדיוק "מין" כאן – כי מין כח הראי' (וכיו"ב) נכללים בו מצד"ע (ולא רק מצד הכלי שלו – העין) כמה כחות ראי', וכמו ראייתו של צדיק וראיתו של רשע (עין טובה ועה"ר, נתן עיניו בו ונעשה כו' ועוד) – וכיון שעבודת האדם משנה אותו מרשע לצדיק אבל אין היא משנה את חומר העין ולא מחליפה נשמתו בנשמה אחרת כעצ"ל שגם בהיותו רשע וכח הראי' שלו שבעין היתה רק רע, הרי הי' גם אז בהעלם אצלו (במקור כח הראי' שבעין – היינו, בנשמתו) כח ראי' דצדיק, כח ראי' דנתן עיניו בו כו' – היינו מין (שכולל כמה פרטים) כח הראי'. ועצ"ע."

המוכן להתגלות בעין, ו"כוח השמיעה" המוכן להתגלות באוזן? – הרי זה, לאחרי שהחיות נמשכה קודם באופן כללי במוחין, ומשם נמשכת הארה לכל אבר, והארה זו כבר מוגדרת לפי מזגו ותכונתו של האבר. וְכָל הַכּוֹחוֹת מִתְפַּשְׁטִים מִהַמּוֹחַ בְּנוֹדָעַי, כִּי שָׁם –

במוחין, הוא עֶקֶר מִשְׁפָּן הַנְּשֻׁמָּה בְּלֹא בְּכַחַיִּת גְּלוּי, – עצם הימצאות הנשמה בגוף, הוא באופן שהנשמה נמצאת בכל חלקי הגוף בשווה, בלי הבדל בין אבר אחד למשנהו; אך, המקום העיקרי שבו הנשמה היא בהתגלות – הרי זה במוחין, שְׁנֵגִילִית שָׁם – במוחין, בְּלֵלוֹת הַחַיּוֹת הַמְּתַפְּשֵׁט מִמֶּנָּה. – מהנשמה. רַק בְּחֻזְתֶּיהָ שֶׁל בְּלֵלוֹת הַחַיּוֹת מְאִירִים וּמְתַפְּשִׁים מִשָּׁם – מהמוחין לְכָל אֲבָרֵי הַגּוּף, בְּדַמְיוֹן הַאֹרֶךְ הַמְּתַפְּשֵׁט וּמְאִיר

מִהַשְּׁמַשׁ לְחֲדָרֵי חֲדָרִים. [נֶאֱפְלוּ הַלֵּב – שהוא אבר כללי, שממנו נמשך לשאר האברים, "לבא פליג לכל שיפין", ככל זאת, גם הלב מְקַבֵּל מִהַמּוֹחַ, וְלִכְּן הַמּוֹחַ שְׁלִיט עָלָיו – על הלב, בְּתוֹלְדוֹתוֹ, בְּנוֹכַח לְעֵיל – בפרק י"ב, שכך נברא האדם בטבע, שהמוח יהיה שליט על הלב; וזאת – מפני שגם הלב מקבל מן המוח, שמשום כך המוח "שליט על הלב"].

– על המשכה זו, אֲמָרוּ, – חכמינו ז"ל, שְׁעַקֵּר מִשְׁפָּנָה וְהַשְׂרָאֲתָהּ שֶׁל הַמְּשֻׁכָּה זֶה וְגִלּוּיָהּ זֶה, הוּא בְּלֹא בְּמַחִין שְׁבְרָאשׁ, וְלִכְּן הֵם – המוחין מְקַבְּלִים תְּחִלָּה הַכַּח וְהַחַיּוֹת הָרְאוּי לָהֶם לְפִי מִזְגָם וְתִכּוּנָתָם, שֶׁחֵן – השכל המתחלק לשלשה כוחות: חֲכֻמָּה

בִּינְהֻדָּעַת וְכַח הַמְּחַשְׁבָּה וְכָל הַשְּׂרָד לְמַחִין. – שכל מה ששייך למוחין, ויש להם המזג והתכונה של המוח – מקבלים מהנפש לפני שאר האברים, וְלֹא זֶה בְּלֵבָד, – שהמוחין מקבלים את החיות שלהם לפני שאר האברים, אֲלֵא גַם בְּלֵלוֹת כָּל הַמְּשֻׁכּוֹת הַחַיּוֹת לְשָׂאֵר הָאֲבָרִים, גַּם בֵּן – לפני שהן נמשכות בשאר האברים, הן בְּלֵלוֹת וּמְלַבֶּשֶׁת בְּמַחִין שְׁבְרָאשׁ, וְשָׁם – במוחין שבראש, הוּא עֶקֶרָה וְשְׂרָשָׁה שֶׁל הַמְּשֻׁכָּה זֶה, בְּכַחַיִּת גְּלוּי הָאֹרֶךְ וְהַחַיּוֹת שֶׁל בְּלֵב הַנְּשֻׁמָּה בְּלֵבָה, – כשהמשכה היא במוח שבראש – מתחילים האור והחיות להיות באופן של התגלות, וּמִשָּׁם – מהמוחין, מִתְפַּשְׁטֵת הָאֹרֶךְ לְשָׂאֵר כָּל הָאֲבָרִים, וּמְקַבֵּל בְּלֵב אֶחָד בְּחַ וְחַיּוֹת הָרְאוּי לֹא כְּפִי מִזְגָם וְתִכּוּנָתוֹ; בְּחַ הָרְאוּיָהּ מִתְגַּלֶּה בְּעֵינָיו, וְכַח הַשְּׂמִיעָה בְּאָזְנוֹ וְכוּ'. – שכן, מתי קיים "כוח הראיה"

ליקוטי אמרים

והשראתה של המשכה זו וגילוי זה הוא כולו במוחין שבראש ולכן הם מקבלים תחלה הכח והחיות הראוי להם לפי מזגם ותכונתם שהן חב"ד וכח המחשבה וכל השייך למוחין ולא זו בלבד אלא גם כללות כל המשכות החיות לשאר האברים ג"כ כלולה ומלוכשת במוחין שבראש ושם הוא עיקרה ושרשה של המשכ' זו בבחי' גילוי האור והחיו' של כל הנשמ' כולה ומשם מתפשטת הארה לשאר כל האברים ומקבל כל א' כח וחיו' הראוי לו כפי מזגו ותכונתו כח הראיה מתגלה בעין וכח השמיעה באוזן וכו'. וכל הכחות מתפשטים מהמוח כנודע כי שם הוא עיקר משכן הנשמה כולה בבחי' גילוי שנגלית שם כללו' החיות המתפשט ממנה. רק כחותיה של כללות החיות מאירים ומתפשטים משם לכל אברי הגוף כדמיון האור המתפשט ומאיר מהשמש לחדרי חדרים [ואפילו הלב מקבל מהמוח ולכן המוח שליט עליו בתולדתו כנ"ל]:

מִהַשְּׁמַשׁ לְחֲדָרֵי חֲדָרִים. [נֶאֱפְלוּ הַלֵּב – שהוא אבר כללי, שממנו נמשך לשאר האברים, "לבא פליג לכל שיפין", ככל זאת, גם הלב מְקַבֵּל מִהַמּוֹחַ, וְלִכְּן הַמּוֹחַ שְׁלִיט עָלָיו – על הלב, בְּתוֹלְדוֹתוֹ, בְּנוֹכַח לְעֵיל – בפרק י"ב, שכך נברא האדם בטבע, שהמוח יהיה שליט על הלב; וזאת – מפני שגם הלב מקבל מן המוח, שמשום כך המוח "שליט על הלב"].

8. מה שלהלן נזכרים לשונות הנראים לכאורה ככפולים וכחזרה על אותו ענין – מציין הרבי שליט"א, שמדובר כאן אודות דרגות שונות הנמצאות או כלולות במוח, כפי המבואר במאמרים: אז ישיר, עת"ר. ובחודש השביעי, תרס"ג. ובהמשך ר"ה תש"ח אות ז'.

המשך ביאור למס' בנא מציעא ליום שני עמ' 1

8 הגמרא: אֲמַר רַב מִתְנָא, דְאִמַר קָרָא (מיכה ד' יב) כִּי קָבַעְתָּ עֲמִיר גְּרִינָה, וּמְבֹאֵר שֶׁאֵין גְּרִינָה לֵאלֹא קִיבוּץ, דְהֵינּוּ אִיסוּף כְּמַה דְבָרִים, וְהֵינּוּ לַפְחוֹת בְּשֵׁנֵי פִירוֹת וְלֹא פְחוֹת: 9 הגמרא מבררת האם האיסור לחסום שור נאמר גם כשהוא עוסק בדבר שנגמרה מלאכתו, וכן בתבואה של תרומה או מעשר. 12 תְּנִי רַבִּנָּן, פְּרוֹת הַמְּרִבְסוֹת בְּתַבּוּאָה – דורכות על שעורים מיובשות כדי להסיר את קליפתן, ובמלאכה זו מתחייבת התבואה במעשר, 14

1 במלח של שני פירות מחשיבה את האכילה כקבועה, החייבת 2 במעשר, ובוה עוסקת הברייתא הראשונה, באופן שלא קצץ ואכל 3 שתיים שתיים, ולכן אמרה 'ולא יספות במלח', כיון שהסופת שתיים 4 שתיים במלח מתחייב במעשר אף ללא קציצה. 5 מבררת הגמרא: וְתִרְתִּי, דְקָבָעָא פְּתִיחָא – ודין זה שרק אכילת שני 6 פירות טבולים במלח מחשיבה את האכילה כקבועה, ומחייבת 7 במעשר, מִנָּא לָן – מניין לנו, ושמא די באכילת פרי אחד. מבארת

לוח היום יום ...

יום ראשון

יום ראשון

יח אייר, לג לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בחוקתי, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: פח"פט.
תניא: ואיך יבא . . . 138 - וקדוש.

אצל אדמו"ר האמצעי הי' לג בעומר מיו"ט המצויינים. מען פלעגט ארויסגען אויפ'ן פעלד, ער פלעגט זיך ניט וואשען, אָבער נעהמען משקה, וואָס מצד הבריות האָט ער עס ניט געטאַרט. מען האָט דעמאָלט געזעהן א סך מופתים. דאָס רוב מופתים איז געווען בנוגע קינדער. און אַ גאַנץ יאָהר האָט מען געווארט אויף לג בעומר.

תרגום

אָצל אַדמו"ר האַמְצָעִי הָיָה לֵג בְּעוֹמֵר מִיּוֹ"ט [יום־טוב] הַמְצִינִים [=חגים חשובים]. הָיוּ יוֹצְאִים לְשָׂדֶה, הַרְבֵּי לֹא הָיָה נוֹטֵל יָדָיו אֶף הָיָה אוֹמֵר 'לְחִיִּים' עַל 'מִשְׁקָה' - דְּבַר שְׁמִטְעָמִי בְּרִיאוֹת הָיָה אָסוּר עָלָיו. הָיוּ רוֹאִים אֶז הַרְבֵּה מוֹפְתִים. רַב הַמוֹפְתִים הָיוּ בְּנוֹגַע לִילָדִים, וְכָל הַשָּׁנָה יִחַלוּ וְצִפּוּ לֵלֵג בְּעוֹמֵר.

יום שני

יום שני

יט אייר, לד לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בחוקתי, שני עם פירש"י.
תהלים: צ"צו.
תניא: ואח"כ . . . -ע- ית' כנ"ל.

חסידות איז א ג־טליכער פאַרשטאַנד, דער פאַרשטאַנד וואָס ווייזט דעם מענשען ווי קליין ער איז, און ווי גרויס ער קען זיך דערהויבען.

תרגום

חֲסִידוֹת הֵיא הִבְנָה אֱלֻקִית, הִתְבַּנְּה הַמְרָאָה לְאָדָם עַד כַּמָּה הוּא קָטָן, וְלְאִיזוֹ גְדֻלוֹת הוּא יְכוֹל לְרוֹמֵם אֶת עַצְמוֹ.

יום שלישי

יום שלישי

כ אייר, לה לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בחוקתי, שלישי עם פירש"י.
תהלים: צו"קג.
תניא: והנה כאשר . . . -ע- בד"ת.

ניטאָ באַ וועמען איבערנעמען זיך. מען בעדארף האָרעווען, מיט סבלנות און קירוב הדעת קען מען, בעזה"י, אלס דורכגעצען, מיט ביטול הזולת והגבהת עצמו ווערט מען חלילה אלץ אָן.

"אין כלפי מי להתנער מאתריות". צריך להתגוע, בסבלנות וקרוב הדעת – אפשר, בעזרת ה' יתברך, לסדר הכל. בבטול הזולת והגבהת עצמו – מפסידים, חליה, הכל.

ה'תש"ג

כא אייר, לו לעומר

יום רביעי

יום רביעי

שיעורים. חומש: בחוקתי, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קד"קה.
תניא: כי על . . . ע- ומאדו כנ"ל.

על כל אחד ואחד לדעת, כי הוא יתברך בהשגחתו הפרטית נותן לכל אדם האפשרות להביא רצון העליון יתברך מן הכח אל הפעל, בקיום המצוות ובחזוק הטהרות ותורתנו הקדושה בכל עת ובכל מקום שהוא, ואין הדבר תלוי אלא בעבודתו.

ה'תש"ג

כב אייר, לו לעומר

יום חמישי

יום חמישי

שיעורים. חומש: בחוקתי, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קו"קו.
תניא: פרק ג. והנה . . . 140 ח"ו.

פעם אחת התוועדו חסידים הראשונים – בשנת תקמ"ד – ותוכן שיחתם ה': דער רבי – רבנו הזקן – האט אויפגעטאן וואס מען איז ניט עלענט. אמאל, איז דער רבי – דער ר"מ און גאון – געווען עלענט, און די תלמידים זיינען געווען עלענט. דער דרך החסידות וואס דער רבי האט מייסד געווען איז דער גרויסער גטליכער אויפטו, וואס דער רבי איז ניט עלענט און חסידים זיינען ניט עלענט.

פעם אחת התוועדו חסידים הראשונים – בשנת תקמ"ד – ותכן שיחתם ה': הרבי – רבנו הזקן – פעל שאיננו בבדידות. פעם הרבי – ה'ריש מתיבתא' והגאון – ה'יה בודד [לעצמו], והתלמידים היו בודדים [לעצמם]. דרך החסידות שהרבי יסד הוא החדוש האלקי הגדול, שהרבי אינו בודד וחסידים אינם בודדים.

ה'תש"ג

כג אייר, לח לעומר

יום ששי

יום שישי

שיעורים. חומש: בחוקתי, ששי עם פירש"י.
תהלים: קח"קיב.
תניא: והנה . . . חיי החיים ב"ה.

ראשית הירידה, ר"ל, הוא העדר העבודה בתפלה, עס ווערט אלץ טרוקען און קאלט, די מצות אנשים מלומדה ווערט שוין אויך שווער, מען איילט, מען ווערט אן דעם געשמאק אין תורה, והאוויר מתגשם, ומובן הדבר שאינו שייך כלל לפעול על הזולת.

ראשית הירידה, רחמנא לצלן, הוא העדר העבודה בתפלה, הפל נהיה יבש וקר; גם ה'מצות אנשים מלמדה' הופכים כבר לנטל; ממהרים, מאבדים את הטעם בתורה, והאוויר מתגשם, ומוכן הדבר שאינו שיך כלל לפעל על הזולת.

שבת קודש

שבת

כד אייר, לט לעומר

ה'תש"ג

מברכים ראש חדש סיון. אמירת כל התהלים בהשפמה. יום התנועות. לשלישי עולה ה'בעל קורא' ומעצמו. אומרים אב הרחמים.

שיעורים. חומש: בחוקתי, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קיג'קיה.

תניא: פרק נא. והנה . . . בתולדתו כנ"ל.

"אם בחקתי תלכו", "אם" זה, הוא לשון תחנונים, כמאמר רז"ל, שפונתו הלוואי בחקותי תלכו. וזה שהקדוש-ברוך-הוא כפיכול, מתחנן לפניהם שישמרו את התורה, זה עצמו מסייע ונותן כח לאדם שיעמד בבחירתו הטובה. ועוד זאת אשר בחקותי תלכו דנעשית הנשמה מהלך.

בביאת המשיח תתגלה מעלת הפשיטות והתמימות שיש בעבודתם של אנשים פשוטים שמתפללים ואומרים תהלים בתמימות.

המשך ביאור למס' בנא מצינא ליום ראשון עמ' ב

- 1 אחיך עמך, ויש ללמוד שרק את אחיך אתה מצווה להחיות, ולא
2 שור.
3 שואלת הגמרא: ואלא – כיון שדחינו את הקל וחומר מאדם, דין
4 שור שאוכל במחופר, מנלו. משיבה הגמרא: אמר קרא בפסוק זה
5 'רעך' 'רעך' שתי פעמים, ואם אינו ענין לאדם במחופר, שהרי די
- באחד מהם כדי ללמד זאת, תנהו ענין להיתר אכילת שור במחופר.
הגמרא מביאה טעם אחר, בין להיתר אדם בתלוש ובין להיתר
שור במחופר: רבינא אמר, לא אדם האוכל בתלוש, ולא שור האוכל
במחופר, צריכי קרא, אלא יש לדרוש את ההיתר מדכתוב 'לא
תחסום שור בדישו',

המשך ביאור למס' בנא מצינא ליום שישי עמ' א

- 1 שומרים, אמר רב נחמן אמר רבה בר אבתי, רבי מאיר היא. אמר ליה
2 רבא לרב נחמן, מי איפא דלית ליה – וכי יש מי שסובר שאין ארבעה
3 סוגי שומרים. אמר ליה, הכי קאמינא לך – כך כוונתי לומר, מאן תנא
4 ששנה את משנת 'ארבעה שומרים' וסובר ששוכר דינו פגושא
5 שך, רבי מאיר היא. שואלת הגמרא: והא מרבי מאיר איפכא
6 שמעינן ליה – להיפך שמענו ממנו, ששוכר כשומר חנם. דתניא,
7 שוכר ביצד משלם כשנגנב או אבד הפקדון, רבי מאיר אומר בשומר
8 חנם שפטור, רבי יהודה אומר בשומר שך שחייב. משיבה הגמרא:
9 רבה בר אבתי איפכא קתני – שנה את הברייתא להיפך, שרבי
10 מאיר אומר כשומר שוכר ורבי יהודה אומר כשומר חנם.
- מקשה הגמרא: אי הכי, וכי ארבעה שומרים יש, הלא שלשה ניהו,
שהרי שוכר דינו כשומר חנם או כשומר שוכר. מתרצת הגמרא:
אמר רב נחמן בר יצחק, ארבעה שומרים נאמרו בתורה, ודיניהם
שלשה – ולהם שלשה דינים, ושוכר בכלל אחד מהם.
ההוא רעיא דהוה קא רעי חיותא אגודא דגהר פפא – היה רועה
שרעה בהמות בשוכר על שפת נהר פפא. שריג חדא מינייהו ונפלת
למיא – החליקה אחת מהן ונפלה למים ומתה. אתא לקמיה דרבה
לדין, ופרייה – ורבה פטרו מלשלם, משום שאמר מאי הוה ליה
למעבר – מה יכל הרועה לעשות,

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון י"ח אייר ~

יו"ט שני בזמן שבית-דין קידשו את החודש

ולפי האמור, דין זה שיום-טוב שני קל מיום-טוב ראשון הוא רק בזמן הזה, והיות והיום השני הוא מדרבנן הותרה קבורתו על ידי ישראל, אבל בזמן שקידשו את החודש על פי הראיה ובגולה עשו שני ימים טובים מחמת ספק, גם ביום השני לא הותרה קבורה על ידי ישראל, כי אין חילוק בין היום הראשון לשני.

אך לדעת כמה אחרונים (משיב דבר סי' עא. תורת רפאל א"ח סי' קא, ע"פ דברי ראשונים), גם בזמן שקידשו את החודש על פי הראיה היו נוהגים יום טוב ראשון מן התורה בתורת ודאי כי במועדי חודש תשרי סומכים על רוב השנים שאין אלול מעובר (ביצה ו, א), וכן לענין פסח ברוב השנים חודש אדר אינו מעובר, ונהגו יום טוב שני לא מצד הספק אלא מנהג מדרבנן (ואף שמצד הדין הרי יום זה הוא חול – לא רצו חכמים לכתחילה לסמוך על הרוב כשיש לחשוש שיתברר שבשנה זו היה מן המיעוט – חת"סלשו"עא"ח סי' תרכ"ט). ולפי זה אף בזמן שקידשו על פי הראיה – יום טוב שני הוא מדרבנן, והותרה בו קבורת מת על ידי ישראל.

הלכות קידוש החודש פרק ה, הלכה ד: **בְּשִׁחֲתָהּ סִנְהֲדְרֵי קִוְיָהּ, וְהוּן קוֹבְעֵין עַל הָרְאִיָּה – הָיוּ בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכָל הַמְּקוֹמוֹת שְׁמִינֵיעֵין אֵלֵיהֶן שְׁלוּחֵי תִשְׁרֵי, עוֹשִׂין יָמִים מוֹבִיִּים יוֹם אֶחָד בְּלַבָּד; וְשֹׁאֵר הַמְּקוֹמוֹת הִרְחֹקוֹת שְׁאִין שְׁלוּחֵי תִשְׁרֵי מִנֵּיעֵין אֵלֵיהֶן, הָיוּ עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים מִסְּפֵק, לְפִי שְׁלֵא הָיוּ יוֹדְעִין יוֹם שְׁקִבְעוּ בוֹ בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֶת הַחֹדֶשׁ.**
כתב הצ"ח:

בזמן שבית דין היו מקדשים את החודש על פי ראיית הלבנה, במקום רחוק מירושלים ששלוחי בית דין לא הגיעו אליהם עד יום טוב, היו עושים שני ימים טובים מספק. ואם כן, בשני הימים הרי זה ספק מן התורה ואין חילוק בין היום הראשון ליום השני.

והנה, בענין צרכי המת ביום-טוב, כתב הרמב"ם (הל' יו"ט פ"א הכ"א) שהמת ביום טוב ראשון יתעסקו בקבורתו רק נכרים, כי איסור אמירה לנכרי הוא מדרבנן ומפני כבוד הבריות התיירו, אבל מת ביום טוב שני הותרה קבורתו על ידי ישראל.

~ יום שני י"ט אייר ~

לא אד"ו ראש – על פי הסוד

ספירת הנצח, שגם היא בקו הימין. ובנוגע ליום ו' – יש לומר: א. כיון שלא יכולים להיות שני ימים של דחיה סמוכים, לא נותר לקבוע את יום הדחיה השלישי אלא ליום ו', כי שאר הימים שנתרו סמוכים (לפני או אחרי) לימים א' וד'. ב. יותר נראה לומר, על פי דברי רז"ל (פסחים נד, א) "מפני מה לא נאמר כי טוב בשני בשבת מפני שנברא בו אור של גיהנם, ואמר רבי אלעזר אע"פ שלא נאמר בו כי טוב, חזר וכללו בששי", ומזה מובן שענינו של יום ו' הוא המתקת הגבורות של הדין הקשה של יום שני, ולכן גם הוא שייך לקו החסד (ועיין באגרות קודש שם הטעם לכן שבפעם הראשונה ר"ה היה ביום ו').

וכיון שהטעם לדחיית ימי אד"ו הוא על פי קבלה, מובן מדוע לא נימק זאת הרמב"ם, שכן ידוע בשם הבעש"ט (סי' השיחות קין ה"ת"ש ע"מ ע"מ 41) שהרמב"ם היה מקובל גדול, אבל נזהר שלא לגלות עניני קבלה אפילו ברמז, מפני שהייתה סכנה בדבר בזמנו.

הלכות קידוש החודש פרק ז, הלכה ז: **וּמִפְנֵי מָה אֵין קוֹבְעֵין בְּחֻשְׁבוֹן זֶה בִּימֵי אֲדו"ו? לְפִי שֶׁהַחֻשְׁבוֹן הַזֶּה הוּא לְקַבּוֹץ הַיָּרֵחַ וְהַשֶּׁמֶשׁ בְּהַלּוּכֵם הָאֲמֻצֵּי, לֹא בְּמִקּוֹמָם הָאֲמִתִּי, כְּמוֹ שְׁהוֹדְעֵנוּ; לְפִיכָךְ עָשׂוּ יוֹם קְבִיעָה וְיוֹם דְּחִיָּה, כְּדֵי לְפַנֵּעַ בְּיוֹם קְבוֹץ הָאֲמִתִּי.**

הרמב"ם פתח בשאלה "מפני מה אין קובעין בחשבון זה בימי אד"ו?" אך ביאר רק שיש צורך לקבוע "יום קביעה ויום דחיה" ועדיין לא מבואר מדוע הדילוג נעשה בימי אד"ו דווקא, ולא בימים אחרים, כפי שהשיג הראב"ד "מה חטא אד"ו שלא יהיה בו המולד לעולם באמיתי ולעולם ידחה, ומה זכה בגה"ז שיהיה בו ולא ידחה".

ומבאר הרבי (אגרות קודש ח"ב עמ' שפז) הטעם לדחיית ימי אד"ו על פי קבלה:

יום ראשון של ראש השנה הוא "דינא קשיא" (פע"ח שער ר"ה פ"א ועוד), ולפיכך אין לקבועו בימים השייכים לקו החסד: יום א' משבעת ימי הבנין הוא ספירת החסד, וכן יום ד' הוא

~ יום שלישי כ' אייר ~

מתי התחילה השמש להקיף את הארץ?

השמש, לכן מאז מתחיל חשבון התקופות. אך יש סוברים שלהלכה העולם נברא בתשרי, ומחשבים את התקופות כאילו נברא בניסן משום שהשמש לא התחילה בהילוכה עם בריאתה בתחילת ליל רביעי אלא לאחר השעה השלישית של היום, היינו חמש-עשרה שעות לאחר בריאתה (שתיים-עשרה שעות של הלילה ועוד שלוש של היום), והרי הפער בין שתי תקופות הוא בן חמש עשרה שעות, שהרי 'בין תקופה לתקופה אחד ותשעים יום ושבע שעות וחצי שעה'; תשעים ואחד יום הם שלוש-עשרה שבועות שלמים, והשארית היא שבע וחצי שעות, ונמצא שהתקופה הבאה חלה באותו יום בשבוע בו חלה התקופה הקודמת – באיחור של שבע וחצי שעות, וזאת שלאחריה תחול באיחור של עוד שבע וחצי שעות, היינו חמש עשרה שעות מהראשונה, ועולה החשבון כאילו התחילה החמה בהילוכה בתחילת ליל רביעי של חודש ניסן שקדם לבריאת העולם, שהרי למעשה התחילה בהילוכה בתשרי, היינו שתי תקופות לאחר מכן, ביום רביעי בשבוע בשעה שלישית ביום שהן חמש עשרה שעות אחר כך (ראה ביאור הגר"א או"ח סי' תקפ"א סי"א, 'שדה אליהו' ר"ה טז, א, באר בשדה שם).

הלכות קידוש החודש פרק ט, הלכה ב: וְיָהִי בֵּין תְּקוּפָה לְתְּקוּפָה, אֶחָד וְתִשְׁעִים יוֹם וְשִׁבְעַת שָׁעוֹת וְחֻצֵי שָׁעָה; וּמִשְׁתַּדֵּעַ תְּקוּפָה אַחַת בְּאַיּוֹהַּ יוֹם וְאַיּוֹזוֹ שָׁעָה הִיא, תִּתְחַלֵּל לְמִנּוֹת מִמֶּנּוּהָ לְתְּקוּפָה הַשְּׁנִיָּה שְׁאַחֲרֶיהָ, וּמִן הַשְּׁנִיָּה לְשְׁלִישִׁיתָ, עַד סוֹף הָעוֹלָם.

שנת החמה נחלקת לארבע 'תקופות' (על שם שהחמה מקיפה את הארץ): תקופת ניסן, תקופת תמוז, תקופת תשרי ותקופת טבת. וכדי לחשב מתי מתחילה כל תקופה, יש לדעת מתי התחילה השמש בהילוכה, ולפי-זה לחשב – על פי אורך התקופה הידוע (תשעים ואחד יום ושבע וחצי שעות) – מתי הסתיימה התקופה הראשונה והתחילה הבאה וכן הלאה 'עד סוף העולם'.

הנה, לדעת רבי אליעזר העולם נברא בתשרי ולדעת רבי יהושע בניסן ר"ה י, ב). ומקובל שהלכה כרבי אליעזר, אך מבואר בגמרא (שם יב, א) ש'חכמי ישראל מונין לתקופה (לחשבון התקופות) כרבי יהושע'.

ונחלקו ראשונים בביאור הדבר: לדעת רש"י (שם ד"ה חכמי ישראל דו"ה ולתקופה) נוקטים להלכה שהעולם נברא בניסן, וכיון שמהלך השמש התחיל מליל רביעי הראשון בניסן בו נבראה

~ יום רביעי כ"א אייר ~

הנהגה טבעית והנהגה ניסית

מידי חודש (מלשון חידוש) מסמל את הנהגה הניסית שלעתים מתגלית בעולם. ובמדרש נאמר (שמו"ר פט"ו, י"א): "משבחר הקב"ה בעולמו קבע בו ראשי חדשים ושנים, וכשבחר ביעקב ובניו קבע בו ראש חודש של גאולה", ומבאר בעל העקידה – "בחר הקב"ה בעולמו" היא הנהגה הטבעית שנקבעה בבריאת העולם, וה'ראש' להנהגה זו הוא בחודש תשרי, ו"משבחר ביעקב ובניו" היא הנהגה הניסית לצורך עם ישראל, ו'ראש' להנהגה זו הוא בחודש ניסן, חודש היציאה ממצרים. וזו השייכות בין שתי הנהגות לחודשים תשרי וניסן: חודש תשרי הוא ראש השנה למהלך השמש – הנהגה הטבעית, ואילו חודש ניסן הוא ראש השנה למהלך הלבנה – הנהגה הניסית.

(לקוטי שיחות י"ז עמ' 149)

הלכות קידוש החודש, פרק יב הלכה א: מְהֵלֵךְ הַשֶּׁמֶשׁ הָאֲמֻצֵי בְּיוֹם אֶחָד, שְׁהוּא אֲרֻבַּע וְעֶשְׂרִים שָׁעוֹת...

סיבובה של השמש נמשך כשנה, והוא היוצר את ארבעת תקופות השנה, אך אין לו השפעה על קביעת החדשים. מאידך, סיבוב הלבנה שייך רק לחודשים ואין בו דבר המבדיל בין שנה לשנה.

בכך מסביר האבן עזרא' (בא יב, ב) את הפסוק "החודש הזה לכם ראש חדשים": ראש השנה לשנים הוא בתשרי, והכתוב מדבר על ניסן שהוא ראשון למנין החדשים 'לכם' – עם ישראל, המונים ללבנה.

לפי פנימיות העניינים, מהלך השמש והלבנה מבטאים את שתי הנהגות של הקב"ה בעולם: מהלך השמש החוזר על עצמו במחזור שנתי קבוע מסמל את הנהגת הטבע שאין בה שינויים, ומהלך הלבנה שאורה משתנה מיום ליום ומתחדש

~ יום חמישי כ"ב אייר ~

חכמות חיצוניות או חלק מהתורה?

נאמר ש'יתרון החכמה מן הסכלות' הוא 'כיתרון האור מן החושך'. כלומר, כשם שיתרון האור בא דוקא מתוך החושך, כי על ידי שהחושך נהפך לאור יש יתרון ומעלה באור עצמו, כך גם בחכמת התורה, על ידי השימוש בחכמות חיצוניות והפיכתן לקדושה, נעשה יתרון בחכמת התורה עצמה (ספר המאמרים באתי לגני ב, ע' רעו).

אמנם, הצורך להזדקק לחכמת אומות העולם הוא רק בזמן הגלות, אך בשנים כתיקונן אין זקוקים לחכמת האומות אלא הכל בא מהתורה עצמה, כדברי הרמב"ם כאן שבימי הנביאים חיברו חכמי ישראל מבני יששכר ספרים בעניינים אלו שלא הגיעו לידינו. ואדרבה: לדברי הכוזרי (מאמר ב, סו), חכמי האומות הקדמונים קיבלו חכמות אלו מחכמי ישראל.

ולכן, לעתיד לבוא כאשר 'היו ישראל חכמים גדולים' (סוף הלכות מלכים) יחזרו חכמות אלו לחכמי ישראל ולא יצטרכו עוד לחכמי האומות (לקוטי שיחות ל, עמ' 197).

הלכות קידוש החודש פרק יז, הלכה כד: וְיָמַעַם כָּל אֱלוֹ הַחֲשׁוֹנוֹת, וּמִפְּנֵי מָה מוֹסִיפִים מִנֵּן זֶה... הַיָּא חֲכָמַת הַתְּקוּפוֹת וְהַיִּמְרִיּוֹת, שְׁחָבְרוּ בָּהּ חֲכָמֵי יוֹן סְפָרִים הַרְבֵּה, וְהֵם הַמְּצוּיִים עֲבָשׁוּ בְּיַד הַחֲכָמִים.

מדברי הרמב"ם עולה שיסוד הלכות אלו הוא מחכמות האומות, אך ברור שלאחר שנכתבו הדברים בספרו של הרמב"ם הרי הם חלק בלתי נפרד מהתורה, והבא ללמוד הלכות אלו חייב לברך לפנין ברכת התורה. נמצא שיש בכך 'בירור' של חכמת האומות והעלאתן לקדושה (ספר המאמרים תשמ"ח ע' ק).

תירה מכך: נאמר בכתוב וראיתי אני כי יש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך. ולכאורה קשה: האם ההכרה שהחכמה עדיפה על הסכלות אינה ברורה מאליה עד שצריך ששלמה המלך "החכם מכל אדם" יאמר זאת? אלא שאין הכוונה לסכלות כפשוטה אלא לחכמות חיצוניות שהן בבחינת סכלות ביחס לחכמת התורה, ועל כך

~ יום שישי כ"ג אייר ~

סעודת עיבור החודש וסעודת ראש־חודש

והנה, בהלכות כלי המקדש (פ"ה ה"ד) כתב הרמב"ם: "חייב כהן גדול לנהוג כבוד בעצמו ולא יקל עצמו עם שאר העם", ולכן "לא יכנס לבית המשתה ולא לסעודות של רבים אפילו הם של מצוה".

ולפי זה מדויקים דברי הגמרא (סנהדרין יח, ב): "אין מושיבין כהן גדול בעיבור שנה משום צינה" (שמא לא ירצה הכהן הגדול לעבר את השנה, כי ביום הכפורים טובל חמש טבילות ומקדש ידיו ורגליו עשר פעמים, ואם תעבר השנה, צינת מרחשון תהיה בתשרי - רש"י) ומדוע לא נזכר האם מושיבים כהן גדול בעיבור ראש חודש?

אלא כיון שלעיבור חדשים עושים סעודת עיבור החודש, והרי כהן גדול אינו נכנס לסעודת רבים אפילו היא של מצוה, מובן שאינו נכנס לעיבור החודש, ורק לעיבור שנה שאין עורכים סעודה הוצרכה הגמרא לבאר שגם בו אין מושיבים כהן גדול "משום צינה" (אור שמח הל' כלי המקדש פ"ה ה"ד).

הלכות קידוש החודש פרק יח, הלכה ט: וְגַם לְעִבּוֹר חֲדָשִׁים אֱלוֹ שְׂמֵעָרִין לְפִי חֲשׁוֹן זֶה, עוֹשִׂין סְעוּדַת עִבּוֹר הַחֲדָשׁ.

הטור (אור"ח סי' תיט) הביא בשם הירושלמי שמצוה להרבות בסעודת ראש חודש. וה'רוקח' כתב שמצוה לאכול בראש חודש כמו במועד (ב"י שם). וצריך לומר שבסעודת עיבור החודש אין יוצאים חובת סעודת ראש חודש, שהרי סעודת עיבור החודש היא בלילה (סנהדרין ע, ב. ורש"י שם ד"ה אחריפון) ואילו סעודת ראש־חודש היא ביום (כי אין מקדשים את החודש אלא ביום). אמנם, לדעת הרמב"ם שגם סעודת עיבור החודש היא ביום (לעיל פ"ג ה"ו) יש לומר שסעודת ראש חודש המובאת בירושלמי היא סעודת העיבור ואין מצוה בסעודה נוספת לראש חודש. וכתב ה'בית יוסף' (שם) שכן היא גם דעת הר"ן (ערוך לנר סנהדרין ע, ב).

~ שבת קודש כ"ד אייר ~

שור מועד, דבר ומוריד הטל'

נגיחות בשלושה ימים נפרדים (יזאם שור נגח הוא מתמול שלשום), קל-יחומר שאם נגח שלוש פעמים ביום אחד נעשה מועד. וכן לענינו, כשם שאמירת תשעים פעם במהלך שלושים יום קובעת רגילות, כך מועילות תשעים פעמים רצופות.

מאידך, בהלכה זו מבואר שאם מתו בעיר שלושה מתים בשלושה ימים בזה אחר זה, הרי זה דבר וקובעים על כך תענית, אך אם מתו ביום אחד אין זה דבר. ויש להבין: במה שונה דין זה מאמירת 'מוריד הטל' תשעים פעמים ביום אחד הקובעת חזקה?

ומבאר ה'מגן אברהם' (א"ח שם סק"ג):

החזקה נקבעת בשלושה ימים ולא ביום אחד, כי כאשר מתו כולם ביום אחד ניתן לתלות זאת בגורם טבעי חיצוני הקשור לאוויר וכד', ורק כשמתו בשלושה ימים נפרדים אין סבירות לומר שבכל הימים הללו אירע גורם טבעי נדיר ומסתבר שהוא דבר, אך באמירת 'מוריד הטל' אין טעם זה שייך והכל תלוי בהרגל לשונו, וכשם שההרגל נקבע בשלושים יום, כך הוא נקבע ביום אחד.

הלכות תעניות פרק ב, הלכה ה: איזה הוא דבר? עיר שיש בה חמש מאות רגל, ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה; יצאו ביום אחר, או בארבעה ימים – אין זה דבר.

בקיץ אומרים בשמונה-עשרה 'מוריד הטל' ואם טעה ואמר 'משיב הרוח ומוריד הגשם' צריך לחזור ולהתפלל. ואם מסופק אם אמר 'מוריד הטל' או 'משיב הרוח ומוריד הגשם', בתוך שלושים יום מאז שהתחילו לומר 'מוריד הטל', בחזקת שאמר 'משיב הרוח' כפי הרגל לשונו, ולאחר שלושים יום מניחים שכבר הורגל לומר 'מוריד הטל' ומספק אינו צריך לחזור.

ונחלקו ראשונים (ראה טור א"ח סי' קיד) אם אמר ביום הראשון תשעים פעמים רצופות 'מוריד הטל', כנגד השלושים יום בהם אומר זאת שלוש פעמים ביום, ולהלכה אמירתו מועילה – ומעתה בספק, אינו צריך לחזור (טור ושו"ע שם סי"ט). ודין זה נלמד משור שנגח שלוש פעמים ונעשה מועד לנגוח, שלדעת רבי מאיר על אף שבפסוק מדובר על שלוש

אגרות קודש

ב"ה, ד' אייר, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ו ניסן, ת"ח על הבשו"ט מהתארגנות הועד לטובת עניני הישיבה וכן מההתחלות ההכנות לדינער השנתי... ובקשר עם זה ושאלתו במכתבו הקודם בענין הניגונים, משתדלים כאן שלא לנגן כלל הניגונים שיכולים להביא חילוקי דיעות וסכסוכים, ואם נגון אחד גורם ומשך אחרים המביאים לחילוקי דיעות, הרי גם אותו אין מנגנים. ובהסברה שאין תכלית הדינער וכיו"ב לקחת חלק במחלוקת זו לאיזה צד שיהי' ורק מטרה אחת בו (בהדינער) לבסס מצב מוסד המביא תועלת לכל החוגים, שבמילא כל החוגים מחוייבים לסייע בידו ולהחזיקו, ואין לרחק את מי שהוא מהמשתתפים בחיזוק המוסד.

מובן ופשוט שהטוב ביותר להשתמט מהעמדת שאלה זו על סדר היום בכלל (לדחות הדין עד"ז מפעם לפעם וכ"ו) כי אפילו מענה הנ"ל לא הכל מקבלים אותו לאמיתתו, מפני שהרצון מטעה שכלם, וק"ל.

בברכת הצלחה מופלגה בעבודתו בקדש ולבשו"ט.

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון י"ח אייר ~

הלכות קדוש החדש

פרק שלישי

(1) נתבאר בו שעדות החדש דוחה את השבת ושמקבלים אותם כל היום, ועל ששה חדשים השלוחים יוצאים.

א. עדים שראו את החדש: אם היה ביניהם ובין מקום שיש בו בית דין מהלך לילה יום או פחות - הולכין ומעידין, ואם היה ביניהם יתר על כן - לא ילכו; שאין עדותן אחר יום שלשים מועלת, שפכר נתעבר החדש².

(2) שהרי "מאיימים עליהם ומטריפים אותם בשאלות ומטריחים עליהם בבדיקות ומדקדקים בעדות ומשתדלים בית דין שלא יקדשו חודש זה הואיל ויצא שמו מעובר", ולפיכך כתב כאן שלא ילכו, שאפילו ילכו לא תהיה תועלת בעדותם.

ב. עדים שראו את החדש - הרי אלו הולכין לבית דין להעיד ואפלו היה שבת, שנאמר: אשר תקראו אתם במועד, וכל מקום שנאמר 'מועד' דוחה את השבת³. לפיכך אין מחללין אלא על ראש חדש ניסן ועל ראש חדש תשרי בלבד, מפני תקנת המועדות⁴. ובזמן שבית המקדש קים - מחללין על פלו, מפני קרבן מוסף שבכל ראש החדש וחדש, שהוא דוחה את השבת⁵.

(3) בקרבן התמיד כתוב: "תשמרו להקריב לי במועדו", והוא קרב אפילו בשבת. מכאן לומדים שכל מקום שכתוב בו "במועדו" דוחה שבת. (4) פסח, יום הכפורים וסוכות. על סיון אין מחללים, אף-על-פי שיש בו חג השבועות, מפני שהוא תלוי בספירת העומר, וכיוון שנתקדש חודש ניסן ונקבע חג הפסח, ידעו ממילא מתי יהיה חג השבועות. (5) משום שכתוב "אלה תעשו לה' במועדיכם", וזה מוסב על קרבן ראש חודש, הנזכר באותה פרשה.

ג. פשם שמחללין העדים שראו את החדש את השבת, כן מחללין עמהן העדים שמזפין אותן⁶ בבית דין, אם לא היו בית דין מפריין את הרואין⁷. ואפלו היה זה שמודיע אותן לבית דין עד אהד - הרי זה הולך עמהן ומחלל מספק⁸, שמא ימצא אחר ויצטרף עמו.

(6) המעידים עליהם שהם כשרים וזכאים להעיד. (7) ואף על פי שכל העדות הזאת אינה אלא מדרבנן, בכל זאת מותר

לחלל על זה את השבת, שהרי בלי עדות זו לא יקבלו בית דין את העדים המעידים על החודש, מכיוון שאינם מכירים אותם. (8) "מעשה ברבי נהוראי שהלך אצל העד להעיד עליו בשבת באושא". וכרב אשי שם, שפירש שר' נהוראי הלך לבדו להצטרף עם עוד אחד באושא, אף-על-פי שהיה ספק שמא לא ימצאנו.

ד. היה העד, שראה את החדש בליל השבת, חולה - מרפובין אותו על החמור⁹, ואפלו במטה¹⁰. ואם יש להן אורב בדרף¹¹ - לוקחין העדים בידן פלי זין¹². ואם היה דרף רחוקה - לוקחים בידם מזונות. ואפלו ראהו גדול ונראה לכל - לא יאמרו: פשם שראינוהו אנחנו ראוהו אחרים, ואין אנו צריכין לחלל את השבת; אלא כל מי שראה החדש, ויהיה ראוי להעיד, ויהיה בינו ובין המקום שקבוע בו בית דין לילה יום או פחות - מצוה עליו לחלל את השבת ולילף ולהעיד.

(9) אף-על-פי שחולה הריהו כמשא ואסור להוציא משא על הבהמה בשבת. (10) אף-על-פי שהמוציא חולה במיטה חייב מיתה. (11) כגון הכותים והבייתוסים שארבו לעדי החודש ועכבום, כדי להטעות את החכמים. (12) אף-על-פי שיש בזה מלאכת הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים.

ה. בראשונה היו מקבלין עדות החדש בכל יום שלשים¹³. פעם אחת נשתהו העדים מלבוא עד בין הערפים¹⁴, ונתקלקלו במקדש¹⁵ ולא ידעו מה יעשו; אם יעשו עולה של בין הערפים - שמא יבואו העדים, ואי אפשר שיקריבו מוסף היום אחר תמיד של בין הערפים¹⁶. עמדו בית דין והתקינו, שלא יהיו מקבלים עדות החדש אלא עד המנחה¹⁷, כדי שיהא שהות ביום להקריב מוספין ותמיד של בין הערפים ונספיהם.

(13) רוצה לומר שהיו רשאים לקבל עדות החודש כל היום, אבל לא אירע שהעדים יאחרו כל כך. (14) כלומר, העדים באו אחר זמן שחייטת התמיד, שהוא בשמונה שעות ומחצה, כלומר, שלוש שעות וחצי לפני שקיעת החמה. ומכיוון שבתחילת הזמן לא באו העדים - נתבלבלו, כדלהלן. (15) לפני שבאו העדים. (16) וצריך לומר שהקריבו כבש התמיד על תנאי, שאם לא יבואו העדים, יהא לקרבן תמיד, ואם יבואו העדים - יהא לקרבן מוסף, אלא לפי שלא ידעו טיבו של קרבן, לא ידעו איזה שיר לומר עליו, אם של תמיד - של חול או של מוסף. (17) היא עת הקרבת תמיד שבין הערביים.

ו. ואם הגיע מנחה, ולא באו עדים - עושין תמיד של בין הערפים¹⁸. ואם באו עדים מן המנחה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לא לשלוחים שהם רק מקיימים ומודיעים שהחודש כבר קודש.

ט. על ששה ימים היו שלוחין יוצאין: על ניסן - מפני הפסח, ועל אב - מפני התענית, ועל אלול - מפני ראש השנה, כדי שישבו מצפין ביום שלשים לאלול³⁰; אם נודע להם³¹ שקדשו בית דין יום שלשים - נוהגים אותו היום קדש בלבד, ואם לא נודע להם - נוהגים יום שלשים קדש ויום אחד ושלשים קדש, עד שישבו לא להם שלוחי תשרי³². ועל תשרי - מפני תקנת המועדות, ועל פסלו - מפני חגגה, ועל אדר - מפני הפורים. ובזמן שבית המקדש קדם יוצאין אף על איר - מפני פסח קטן³³.

(30) ומשום כך צריך לדעת אימתי ראש-חודש אלול. (31) למקומות הקרובים לירושלים. (32) ואז ידעו מתי ראש חודש תשרי, ועל פיו יקבעו יום הכיפורים וסוכות. (33) פסח שני. ועל סיוון לא יצאו שלוחים, מפני שבועות, משום שזמנו קבוע, כי הוא תלוי בספירת העומר, והוא ביום החמישים לשני של פסח.

י. שלוחי ניסן ושלוחי תשרי אין יוצאין אלא ביום ראש חודש³⁴ אחר שתעלה השמש³⁵, עד שישמעו מפי בית דין 'מקדש'³⁶. ואם קדשו בית דין בסוף יום תשעה ועשרים, פמו שאמרנו, ושקמו מפי בית דין 'מקדש' - יוצאין מבערב. ושלוחי שאר הששה ימים יש להם לצאת מבערב אחר שנגררה הירח, אף על פי שעדיין לא קדשו בית דין את החודש; הואיל ונגררה החודש - יצאו, שהרי למחר בנדאי מקדשין אותו בית דין.

(34) בחודש ניסן, אבל בתשרי אינם יכולים לצאת מחמת קדושת יום-טוב. (35) שקידוש החודש אינו אלא ביום. (36) כיוון שקביעת המועדים תלויה בהם, צריך שיאמת להם הדבר יותר מבשאר החדשים.

יא. כל מקום שהיו השלוחין מגיעין, היו עושין את המועדות יום טוב אחד פתוב בתורה; ובמקומות הרחוקים, שאין השלוחים מגיעין אליהם, היו עושין שני ימים מפני הספק³⁷, לפי שאינם יודעים יום שקבעו בו בית דין את החודש. אי זה יום הוא.

(37) והם נקראים "שני ימים טובים של גלויות".

יב. יש מקומות שהיו מגיעין אליהם שלוחי ניסן, ולא היו מגיעין להן שלוחי תשרי³⁸, ומן הדין היה שיעשו פסח יום אחד, שהרי הגיעו להן שלוחין וידעו באי זה יום נקבע ראש חודש, ויעשו יום טוב של חג הסוכות שני ימים, שהרי לא הגיעו אליהן השלוחין; וכדי שלא לחלק במועדות התקינו

ולמעלה - נוהגין אותו היום קדש ולמחר קדש¹⁹, ומקריבין מוסף למחר, לפי שלא היו מקדשין אותו אחר מנחה. משתרב בית המקדש, התקין רבן יוחנן בן זכאי ובית דינו, שיהיו מקבלין עדות החדש כל היום פלו²⁰; ואפלו באו עדים יום שלשים בסוף היום סמוך לשקיעת החמה²¹ - מקבלין עדותן, ומקדשין יום שלשים בלבד.

(18) שאף אם יבואו עדים אחר המנחה, לא יקבלו אותם. (19) ופירש רש"י שהמדובר בראש השנה, שמכיוון שעד עכשיו נהגו בו בקדושה, שחששו שמא יבואו עדים ויקדשוהו, גומרים יום זה בקדושה, אף-על-פי שכבר נתברר שאין היום יום טוב. (20) כי הסיבה לתקנה הקודמת - הקלוקל בקרבן - בוטלה. (21) כשישנה עדיין שהות לקבלת עדים ולדרישה וחקירה, אבל אם ראוהו חברי הבית-דין עצמם, שאין צורך בדרישה וחקירה, אפשר לקדש את החודש אפילו בסוף היום ולא דווקא בסמוך לשקיעת החמה.

ז. כשמעברין בית דין את החדש מפני שלא באו עדים כל יום שלשים, היו עולין למקום מוכן ועושין בו סעדה ביום אחד ושלשים, שהוא ראש חודש. ואין עולין לשם בליה, אלא בנשף קדם עלות השמש²². ואין עולין לסעדה זו פחות מעשרה. ואין עולין לה אלא בפת דגן וקטנית, ואוכלין בעת הסעדה. וזו היא סעדת מצוה של עבור החדש האמורה בכל מקום²³.

(22) ומפרש רבנו שהכוונה לפני עלות השמש, וזהו בשעה שלא יום גמור ולא לילה גמור. (23) ומטרת הסעודה - לפרסם עיבור החודש מאחר שלא קדשוהו.

ח. בראשונה, כשהיו בית דין מקדשין את החודש, היו משיאין משואות²⁴ בראשי ההרים, כדי שידעו הרחוקים. משקלקלו הכותים, שהיו משיאין משואות²⁵ כדי להטעות את העם²⁶, התקינו שיהיו שלוחים יוצאין²⁷ ומודיעין לרבים. ושלוחים אלו אינן מחללין לא את יום טוב ולא את יום הכפורים, ואין צריך לומר שבת²⁸; שאין מחללין את השבת לקימו, אלא לקדשו בלבד²⁹.

(24) מדליקים אבוקות אש ביום שלשים בערב (ליל היום השלושים ואחד), ואז ידעו הרחוקים, שיום השלושים היה ראש-חודש. ואם לא נראו המשואות, ידעו שהחודש שעבר מעובר. (25) במקרה שעברו בית-דין את החודש ולא השיאו משואות, השיאו הם [=הכותים] משואות בהריהם. (26) שהעם יחשוב שהחודש חסר. (27) ובטלו את המשואות. ובירושלמי אמרו, שרבי הוא שביטלן. (28) חילול שבת חמור מחילול יום-הכפורים; זה [=שבת] בסקילה וזה [=יום הכפורים] בכרת. (29) כלומר, לעדי החודש המקדשים את החודש מותר לחלל את השבת, אבל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יז. ואם הצרכו בית דין להניח חדש זה מעבר, כשהיה קדם שיבואו העדים אלו - מניחין. וזה הוא שאמרו: מעברין את החדש לצרף⁵³. ויש מן החכמים הגדולים מי שחולק בדרך זה, ואומר: לעולם אין מעברין את החדש לצרף⁵⁴; הואיל ובאו עדים - מקדשין, ואין מאימין עליהן⁵⁵.

53) וגם בזה פירש רבנו כשהחודש כבר נתעבר, ואחר כך באו עדי ראייה, שאין מקבלים עדותם, ומשאירים את החודש מעובר, אם יש צורך בכך. (54) והשנה סדורה: חודש אחד חסר וחודש אחד מלא, ואין מקום לעבר חודש נוסף לאיזה צורך שהוא. (55) "ואין מאימין על העדים על החודש שנראה בזמנו לעברו".

יח. יראה לי, שאין מחלקת החכמים בדרך זה אלא בשאר החדשים הויז מן ניסן ותשרי, או בעדי ניסן ותשרי שבאו אחר שעברו הרגלים, שבכך נעשה מה שנעשה ועבר זמן הקרבנות וזמן המועדות; אבל אם באו העדים בניסן ותשרי קדם חצי החדש⁵⁶ - מקבלין עדותן⁵⁷, ואין מאימין עליהן פלל; שאין מאימין על עדים, שהעידו על החדש שראוהו בזמנו, כדי לעברו.

56) שעדיין קביעת המועדים תלויה בהם. (57) ומקדשים החודש ביום השליש.

יט. אבל מאימין על עדים שנתקלקלה עדותן, והרי הדרך נוטה ויגנאי שלא תתקיים העדות ויתעבר החדש, מאימין עליהן כדי שתתקיים העדות ויתקיים החדש בזמנו. וכן אם באו עדים להזם את העדים שראוהו בזמנו קדם שקדשוהו בית דין⁵⁸ - הרי אלו מאימין על המזמין עד שלא תתקיים ההזמה ויתקדש החדש בזמנו.

58) כי אם נמצאו זוממין אחרי שקדשוהו בית דין, הרי זה מקודש.

פְּרָק רְבִיעִי

1) כלל בו דיני עיבור השנה, ועל מה מעברין אותה, ושאין מעברין אותה מ"ח ניסן, ואין מעברין בשנת רעבון ובשנת השמיטה.

א. שנה מעברת היא שנה שמוסיפין בה חדש. ואין מוסיפין לעולם אלא אדר², ועושין אותה שנה שני אדרין: אדר ראשון ואדר שני. ומפני מה מוסיפין חדש זה?³ מפני זמן האביב, כדי שיהא הפסח באותו זמן; שנאמר: שמור את החדש האביב - שיהיה החדש זה⁵ בזמן האביב, ולולא הוספת החדש הזה - הפסח בא פעמים בימות החמה ופעמים בימות הגשמים⁶.

2) ר"ה ז, א. וסנהדרין יב, א. ולמדו זאת במכילתא (בא

חכמים, שפל מקום שאין שלוחי תשרי מגיעין שם עושין שני ימים³⁹, אפלו יום טוב של עצרת⁴⁰.

38) משום ששלוחי תשרי אינם מהלכים בראש השנה וביום הכפורים. (39) "גזירה ניסן אטו תשרי", שאם יעשו פסח יום אחד, יעשו גם סוכות יום אחד, שלא על פי השלוחים, ופעמים יטעו. (40) חג השבועות. אף-על-פי שאינו תלוי בקידוש ראש חודש סיוון אלא בספירת העומר.

יג. וכמה בין שלוחי ניסן לשלוחי תשרי? שני ימים. ששלוחי תשרי אינן מהלכין באחד בתשרי - מפני שהוא יום טוב, ולא בעשרי בו - מפני שהוא יום פפור.

יד. אין השלוחין צריכין להיותן שנים, אלא אפלו אחד נאמן. ולא שליח בלבד, אלא אפלו תגר⁴¹ משאר העם, שבא בדרך ואמר: אני שמעתי מפי בית דין שקדשו את החדש ביום פלוני - נאמן⁴², ומתקנין את המועדות על פיו; שדבר זה דבר העשוי להגלות⁴³, ועד אחד פשוט⁴⁴ נאמן עליו.

41) ויכול. (42) "בא אחד מסוף העולם ואמר קדשו בית דין את החודש - נאמן". (43) ובדבר העשוי להגלות אין אדם משקר. (44) ואף על פי שב"עדות אשה" (להעיד לאשה שמת בעלה), נאמנים אפילו פסולים לעדות, מטעם זה, שהוא עשוי להגלות - שם יש טעם נוסף: "שלא תישאר עגונה".

טו. בית דין שישבו כל יום שלשים ולא באו עדים, והשפיקו בנשף ועברו את החדש, כמו שבארנו בפ"ק זה, ואחר ארבעה או חמשה ימים באו עדים רחוקים⁴⁵ והעידו שראו את החדש בזמנו, שהוא ליל שלשים, ואפלו באו בסוף החדש - מאימין עליהן איום גדול, ומטריפים אותם⁴⁶ בשאלות, ומטריחין עליהן בכדיקות⁴⁷, ומדקדקין בעדותת⁴⁸, ומשפדלין בית דין שלא יקדשו חדש זה, הואיל ויצא שמו מעבר⁴⁹.

45) ממקום רחוק. (46) מבלבלים את דעתם. (47) שאלות צדדיות בלתי חשובות. (48) בשאלות הנוגעות לעדות גופא. (49) שנתפרסם כמעובר.

טז. ואם עמדו העדים בעדותן⁵⁰, ונמצאת מכוונת, והרי העדים אנשים ידועים ונבונים⁵¹ ונחקקה העדות פראוי - מקדשין אותו, וחוזרין ומניין לאותו החדש מיום שלשים, הואיל ונראה הירח בליל⁵².

50) וכל האיומים לא השפיעו. (51) וכל השאלות לא בבלו את דעתם. (52) כן היא משמעות המלה "מאימין", מאימין עליהם ומבלבלים אותם שלא יעידו, אבל אם לא נתבלבלו מקבלים עדותם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובגמרא שם נסתפקו בביאור דברי רשב"ג ('מאירי' עמ' 36, 37). וכן הוא בפרקי דרבי אליעזר פ"ח שמעברין על התקופה לבדה ואין צורך בסימן נוסף ('אור שמח'). ועיין השגת רמ"ה 'ותוספות' ר"ה שם ד"ה עברה.

ג. וכן אם ראו בית דין שְעֵדִין לֹא הִגִיעַ הָאָבִיב¹¹, אֵלָא עֲדִין אֶפְלִי¹² הוא, וְלֹא צָמְחוּ פְרוֹת הָאֵילָן¹³ שְדִרְכָן לְצִמּוֹחַ בְּזִמְן הַפֶּסַח - סוֹמְכִין עַל שְנֵי סִימְנֵי אֱלוֹ וּמְעַבְרִין אֶת הַשְּׁנָה¹⁴. וְאִם עַל פִּי שְהִתְקַוְּפָה קִדְם לְשִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִסָּן - הָרִי הֵן מְעַבְרִין, כְּדִי שְׁיִהְיֶה הָאָבִיב מְצוּי¹⁵ לְהַקְרִיב מִמֶּנּוּ עִמָּר הַתְּנוּפָה בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִסָּן¹⁶, וְכִדִּי שְׁיִהְיֶה הַפְּרוֹת צוֹמְחִין כְּדִרְךָ כָּל זְמַן הָאָבִיב.

(11) כלומר, עדיין לא התבשלה השעורה. השווה "אביב קלוי באש" (ויקרא ב, יד), ועי' מנחות פד, א. אבל "זמן האביב", כלומר תקופת ניסן באה בזמנה לפני טז בניסן, ועי' במפרש. (12) מתאחר לבוא. (13) מאיזו סיבה שהיא, אף-על-פי שכבר הגיעה תקופת ניסן. (14) סנהדרין יא, ב. (15) כלומר, בשתים משלוש הארצות הנזכרות להלן. (16) ויקרא כג, טו.

ד. וְעַל שְׁלֹשׁ אֲרָצוֹת הָיוּ סוֹמְכִין בְּאָבִיב¹⁷: עַל אֲרֶץ יְהוּדָה, וְעַל עֵבֶר הַיַּרְדֵּן, וְעַל הַגְּלִיל. וְאִם הִגִיעַ הָאָבִיב בְּשְׁתֵּי אֲרָצוֹת מֵאֱלוֹ, וּבְאַחַת לֹא הִגִיעַ - אֵין מְעַבְרִין; וְאִם הִגִיעַ בְּאַחַת מֵהֶן, וְלֹא הִגִיעַ בְּשְׁתֵּים - מְעַבְרִין, אִם עֲדִין לֹא צָמְחוּ פְרוֹת הָאֵילָן¹⁸. וְאֱלוֹ הֵן הַדְּבָרִים שֶׁהֵן הַעֲקָר שֶׁמְעַבְרִין בְּשִׁבְלָן, כְּדִי שְׁיִהְיֶה הַשְּׁנָה שְׁנֵי חֲמָה¹⁹.

(17) סנהדרין יא, ב. (18) שהרי דרושים שני הסימנים: (א) לא הגיע האביב בשתים מתוך שלוש הארצות; (ב) לא צמחו פירות האילן, ראה למעלה ה"ג. (19) כל שלושת הדברים קשורים בחמה, וכל עיקר העיבור בא לשם השוואת שנות הלבנה עם שנות החמה. ראה למעלה פ"א ה"א וה"ב.

ה. וַיֵּשׁ שָׁם דְּבָרִים אַחֲרֵים, שֶׁהָיוּ בֵּית דִּין מְעַבְרִין בְּשִׁבְלָן²⁰ מִפְּנֵי הַצָּרָף, וְאֱלוֹ הֵן: מִפְּנֵי הַדְּרָכִים שֶׁאֵינָן מִתְקַנְיִן, וְאֵין הָעָם יְכוֹלִין לְעֲלוֹת²¹ - מְעַבְרִין אֶת הַשְּׁנָה עַד שְׁיִפְסְקוּ הַגְּשָׁמִים וַיִּתְקַנוּ הַדְּרָכִים. וּמִפְּנֵי הַגְּשָׁרִים שֶׁנֶּהְרָסוּ, וּנְמַצְאוּ הַנְּהָרוֹת מִפְּסִיקִין וּמוֹנְעִין אֶת הָעָם²², וּמִסְתַּפְּנִים בְּעֶצְמָן וּמֵתִים²³ - מְעַבְרִין אֶת הַשְּׁנָה עַד שְׁיִתְקַנוּ הַגְּשָׁרִים. וּמִפְּנֵי תַנּוּרֵי פְסָחִים שֶׁאֲבָדוּ בְּגִשְׁמִים, וְאֵין לָהֶם מְקוֹם לְעֲלוֹת אֶת פְּסָחֵיהֶם - מְעַבְרִין אֶת הַשְּׁנָה עַד שְׁיִכְנוּ הַתַּנּוּרִים וַיִּבְשְׁוּ²⁴. וּמִפְּנֵי גְלִיּוֹת יִשְׂרָאֵל²⁵ שֶׁנֶּעְקְרוּ מִמְּקוֹמָן²⁶ וְעֲדִין לֹא הִגִיעוּ לִירוּשָׁלַיִם - מְעַבְרִין אֶת הַשְּׁנָה, כְּדִי שְׁיִהְיֶה לָהֶם פְּנָאֵי לְהִגִיעַ.

(20) שם יא, א. ומעברים אפילו על אחד מהם ('תוספות' שם, ד"ה מפני). (21) לרגל. (22) מלעלות לרגל.

פרשה ב) מקידוש החודש: "מה חודש אין תוספת עיבורו אלא בסוף, אף שנה אין תוספת עיבורה אלא בסוף" (בחודש האחרון הוא אדר). (3) כלומר, למה צריך לעבר את השנה? (4) וגומר "ועשית פסח". (5) של פסח. (6) ראה למעלה פ"א ה"ב.

ב. עַל שְׁלֹשָׁה סִימְנֵין מְעַבְרִין אֶת הַשְּׁנָה⁷: עַל הַתְּקוּפָה⁸, וְעַל הָאָבִיב, וְעַל פְּרוֹת הָאֵילָן. כִּיצַד? בֵּית דִּין מְחַשְׁבִין וַיִּדְעִין, אִם תִּהְיֶה תְּקוּפַת נִסָּן בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִסָּן אוֹ אַחַר זְמַן זֶה - מְעַבְרִין אוֹתָהּ הַשְּׁנָה, וַיַּעֲשׂוּ אוֹתוֹ נִסָּן אֲדָר שְׁנֵי, כְּדִי שְׁיִהְיֶה הַפֶּסַח בְּזִמְן הָאָבִיב⁹. וְעַל סִימָן זֶה סוֹמְכִין וּמְעַבְרִין, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְסִימָן אַחֲרָיו¹⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שנת החמה ושנת הלבנה בעבודת האדם".

מטרתה של שנת העיבור היא להשוות שנת הלבנה לשנת החמה, ואינו רק גדר ודין בפסח "כדי שיהיה הפסח בחודש האביב" אלא שנוגע גם לחשבון השנים שיהיו שני חמה.

וענינו בעבודת האדם: החמה היא משפיע והלבנה מקבל - "סיהרא לית לה מגרמה כלום" ומקבלת אורה מהחמה. והנה, בכל יהודי ישנם שני ענינים, משפיע ומקבל, ולדוגמא: בקבלת עול בכללות עניני התורה ומצוותיה הוא מקבל, ובמצות הצדקה הוא נותן. עבודתו של יהודי היא להשוות שנת החמה לשנת הלבנה, היינו שתמיד צריך שיהיה בשתי הבחינות כאחת. ולדוגמא: בזמן התפילה במצב של מקבל, יכול וצריך להיות גם משפיע באותו הזמן ולתת צדקה לעני הבא לבקשו בזמן התפילה, כי בכל רגע ורגע צריך להיות בשני הענינים יחד; מקבל וגם משפיע.

(על פי יין מלכות, סימן מ"א מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

(7) סנהדרין יא, ב. (8) בשנת החמה, ישנן ארבע תקופות: תקופת ניסן - התחלת האביב "היא השעה והחלק שתכנס בו השמש בראש מזל טלה" (להלן פ"ט, ה"ג); תקופת תמוז - התחלת הקיץ, "היות השמש בראש מזל סרטן" (שם); תקופת תשרי - התחלת הסתיו, "היות השמש בראש מזל מאזנים" (שם); תקופת טבת - התחלת החורף "היות השמש בראש מזל גדי" (שם). (9) כלומר, לאחר שהגיעה תקופת ניסן, וזו נקבעת על-ידי מהלך השמש. (10) ראש השנה כא, א: "שלח ליה רב הונא בר אבין לרבא, כד חזית (כשתראה) דמשכה תקופת טבת עד שיתסר בניסן, עברה לה היא שתא ולא תחוש לה, דכתיב שמור את חודש האביב, שמור אביב של תקופה שיהא בחודש ניסן". ומכאן שמה שאמרו רבן שמעון בן גמליאל בברייתא בסנהדרין יא, ב: "על התקופה" - כוונתו שעל התקופה לבדה מעברין,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

38) שמעברין עליה לבד (למעלה ה"ב). 39) שמעברין על שני סימנים אלו (למעלה ה"ג).

ט. אין מעברין את השנה אלא במזמנין לה⁴⁰. כיצד? יאמר ראש בית דין הגדול⁴¹ לפלוני ופלוני מן הסנהדרין: היו מזמנין למקום פלוני, שנתשבת⁴² ונראה ונדע אם שנה זו צריכה עבור או אינה צריכה; ואותן שהזמנו בלבד הן שמעברין אותה⁴³. ובכמה מעברין אותה? מתחילין⁴⁴ בשלשה דינין מפלל סנהדרי גדולה ממי ששכחו אותן⁴⁵. אמרו שנים: לא נשב ולא נראה אם צריכה עבור אם לא⁴⁶, ואחד אמר: נשב ונבדק - בטל יחיד במעוטו⁴⁷. אמרו שנים: נשב ונראה, ואחד אמר: לא נשב - מוסיפין עוד שנים מן המזמנים, ונושאים ונותנין בדבר⁴⁸.

40) סנהדרין י, ב"א, א. כלומר מזמנים מבערב למחר - שהעיבור הוא ביום (להלן ה"ב). 41) הוא הנשיא, כדלהלן ה"ב. 42) ע"י ה"ב. 43) שם יא, א. 44) כרכן שמעון בן גמליאל (סנהדרין ב). 45) כלומר, אלה שנשכחו. 46) שדעתם היא שאינה צריכה עיבור. 47) ואין צורך לדון בשאלת העיבור. 48) אם צריכה עיבור או לא.

י. שנים אומרים: צריכה עבור, ושלשה אומרים: אינה צריכה - בטלו שנים במעוטן⁴⁹. שלשה אומרים: צריכה עבור, ושנים אומרים: אינה צריכה עבור - מוסיפין שנים מן המזמנין לה, ונושאים ונותנין, וגומרים בשבעה⁵⁰. אם גמרו כלם לעבר או שלא לעבר - עושין כמו שגמרו; ואם נחלקו - הולכים אחר הרוב⁵¹ בין לעבר בין שלא לעבר. וצריך שיהא ראש בית דין הגדול, שהוא ראש ושיבה של אחד ושבעים, מפלל השבעה. ואם גמרו בשלשה לעבר - הרי זו מעברת⁵²; והוא, שיהא הנשיא עמהן או שירצה⁵³. ובמבור השנה מתחילין מן הצד⁵⁴, ולקדוש החודש מתחילין מן הגדול⁵⁵.

49) ועומדים והולכים להם. 50) שאין המנין פחות משבעה" (שם י:). 51) "אחרי רבים להטות" (שמות כג, ב). 52) שם ב, א. 53) שם יא, א. 54) מן הקטן שבדיינים. הוא מתחיל ואומר: "הרי השנה מקודשת בעיבורה" (ירושלמי' ראש השנה, פ"ב ה"ה; סנהדרין פ"א, ה"ב). ואין מתחילים מן הגדול, שמא יסמכו השאר על דעתו ולא יראו עצמם כדאים לחלוק עליו, כמו שאמרו בדיני נפשות (פ"ד מהל' סנהדרין ה"ו). 55) "ראש בית דין אומר מקודש" (ראש השנה כד, א. ירושלמי' שם).

יא. אין מושיבין לעבור השנה לא מלף ולא פהן גדול⁵⁶. מלף - מפני חילותיו ומלחמותיו, שמא ידעתו נוטה בשבילן לעבר או שלא לעבר⁵⁷; וכהן גדול - מפני הצנעה⁵⁸, שמא לא תהיה דעתו נוטה

23) אלה שאינם נמנעים, ועולים לרגל. 24) של חרס היו, ויבשו אותם בשמש, ועיין תענית יט, א. 25) בני הגולה. ובגלל תושבי ארץ ישראל לא היה צורך לעבר, משום שהזמן בין ראש-חודש לפסח, הספיק להם להגיע לירושלים, אפילו לאלה שגרו במקום הרחוק ביותר מירושלים (ע"ש 'תוספות' ד"ה ומפני). 26) על מנת לעלות לירושלים. "ומנין שמעברין את השנה על הגלויות שגלו ועדיין לא הגיעו? תלמוד-לומר: בני ישראל מועדי, עשה מועדות, שיעשו כל ישראל" (תורת כהנים, אמור פ"ט; ירושלמי' סנהדרין פ"א, ה"ב).

ו. אבל אין מעברין השנה לא מפני השלג ולא מפני הצנעה²⁷, ולא מפני גליות ישראל שעדיין לא נעקרו ממקומם, ולא מפני הטמאה²⁸; כגון שהיו רב הקהל או רב הפתנים טמאים²⁹ - אין מעברין את השנה כדי שיהיה להם פנאי לטהר ויעשו בטהרה, אלא יעשו בטמאה³⁰. ואם עברו את השנה מפני הטמאה³¹ - הרי זו מעברת³².

27) כי בגלל דברים אלה אין איש נמנע מלעלות לירושלים (רש"י בסנהדרין שם). 28) שם יב, א. 29) טומאת מת. וכלה אפר הפרה ואינם יכולים להטהר עכשיו (כן פירש רבינו בפירושו לתלמוד, מסכת סנהדרין, בשם רב האי, הביאו המפרש). 30) שרק יחיד טמא נדחה לפסח שני, אבל עיבור טמא אינו נדחה, אלא עושים את הפסח בזמנו בטומאה (פ"ז מהל' קרבן פסח ה"א). 31) מפני הטמאה לחוד. 32) סנהדרין יב, ב. "מפני שהטומאה לא הותרה בעיבור, אלא באיסורה עומדת ודחיה היא עתה מפני הדחק" (רמב"ם פ"ד מהל' ביאת מקדש ה"טו). ועי' בסוגיית הגמרא בסנהדרין שם.

ז. יש דברים שאין מעברין בשבילן כלל³³, אבל עושין אותן סעד³⁴ לשנה שצריכה עבור מפני התקופה או מפני האביב ופרות האילן. ואלו הן³⁵: מפני הגדלים והטלאים שעדיין לא נולדו או שהן מעט, ומפני הגוזלות שלא פרחו. אין מעברין בשביל אלו, כדי שיהיו הגדלים והטלאים מצויין לפסחים, והגוזלות מצויין לראיה³⁶ או למי שנתחייב בקרבן העוף³⁷; אבל עושין אותן סעד לשנה.

33) אפילו כשסימנים אלה מזדמנים ביחד. 34) להסביר את הצורך בחודש העיבור, למען לא יהיה הדבר קשה על הציבור (ע'י 'מארי'). 35) שם יא, א. 36) עולת ראייה שמביאים בשלש הרגלים, והיא באה גם מעוף, ע'י הל' חגיגה פ"א, ה"א. 'ראיה' על שם הפסוק "...ולא יראה את פני ה' ריקם..." (דברים טז, טז). 37) כגון ילדות (ויקרא יב, ח), והיו משהות את הבאת קרבן עד הרגל.

ח. כיצד עושין אותן סעד לשנה? אומרים: שנה זו צריכה עבור מפני התקופה שמשכה³⁸, או מפני האביב ופרות האילן שלא הגיעו³⁹, ועוד שהגדלים קטנים והגוזלות רפים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"זה ניסן, ואין אחר ניסן" (שם). אם קבעו אותו ניסן, אי-אפשר לעשותו אדר ולדחות את ניסן לחודש הבא. (70) כי כל זמן שלא באו עדים ולא קידשו, אין זה ניסן אלא אדר (שם). (71) כדעת רב נחמן, שם. ואף שעל-ידי הקידוש התברר שיום השלושים באמת ראוי להיות ראש-חודש ניסן, בכל זאת נשאר העיבור בתוקפו, ויום השלושים נעשה לראש-חודש אדר שני. ואף-על-פי שמוטב היה לעבר חודש אדר ולעשות יום שלשים ואחד לראש-חודש אדר שני, ואז היה עיבור השנה כשר מלכתחילה, בכל זאת מקדשים את החודש, כיון שבאו עדי ראיה, ועי' להלן פ"ח הי"א, ועי' 'אור שמח'.

טו. אין מעברין את השנה בשנת רעבון⁷²; שהכל רצים לבית הגרנות לאכל ולחיות, ואי אפשר להוסיף להן זמן לאסור החדש⁷³. ואין מעברין בשביעית⁷⁴; שיד הכל שולטת על הספיחין⁷⁵, ולא ימצאו לקרבן העמר ושתי הלחם⁷⁶. ורגילין היו לעבר בערב שביעית⁷⁷.

72) סנהדרין יב, א. (73) התבואה החדשה אסורה באכילה עד הקרבת העומר בט"ו בניסן (פ"י מהל' מאכלות אסורות ה"ב). (74) סנהדרין, שם. וכנראה שרק בשביעית אין מעברין, אבל במוצאי שביעית מעברין, וכדעת רבן גמליאל (סנהדרין יב). וראה ב'מאירי' עמ' 38. (75) כל הצומח בשדה מאליו בלי חרישה וזריעה, נקרא "ספיח" (ויקרא כה, ה) והוא אסור באכילה מדרבנן, שמה יבואו עוברי עבירה וזירעו, ויאמרו: ספיחים הם (פ"ד מהל' שמיטה ה"ב). ולפי שאסורים באכילה, יד הכל שולטת עליהם להשחיתם ולקלקלם (וראה מה שכתב המפרש). (76) עומר בט"ז בניסן ושתי הלחם בעצרת, והם באים בשביעית מן הספיחין (ראה בפ"ד מהל' שקלים ה"ה, וב'תוספות' מנחות פד, א ד"ה שומרי). (77) כדי להוסיף חודש לעבודת האדמה (סנהדרין יב).

טז. יראה לי, שזה שאמרו חכמים: אין מעברין בשנת רעבון ובשביעית - שלא יעברו בהם מפני צרף הדרכים והגשמים וכיוצא בהם⁷⁸; אכל אם היתה השנה ראויה להתעבר מעברין או מפני האביב ופרות האילן - מעברין לעולם בכל זמן⁷⁹.

78) ראה למעלה ה"ה. ובדפוס רומי ר"מ, קושטא וויניציה, הגירסה: מפני "הצורך", והמלים "והדרכים והגשמים וכיוצא בהם" - אינן. והשווה להלן פ"ה, ה"א. (79) אפילו בשנת בצורת ואפילו בשביעית, כי שלושת הסימנים האלה הם העיקר, שבגללם מעברים את השנה (למעלה ה"י). וראיה לכך, ממה שעיבר ר"ש בן יהוצדק בשנה השביעית (סנהדרין כו), ועל כרחנו שזה היה מפני שלשה דברים אלו, וראה ב'תוספות' שם ד"ה לעבר 'אור שמח'. וראה בהשגת הרמ"ה.

יז. פשמעברין בית דין את השנה, פותבין אגרות לכל המקומות הרחוקים ומודיעים אותן שעברוה,

לעבר, פדי שלא יבוא תשרי בימי הקר, והוא טובל ביום הכפורים חמש טבילות⁵⁹.

56) סנהדרין יח, ב. 57) מפני חיילותיו, שמחלק להם סכום קצוב לשנה, דעתו נוטה לעבר. ומפני מלחמותיו, שישנם כאלה הפטורים שנה מלצאת לצבא - חתנים בשנה ראשונה לנישואיהם - דעתו נוטה שלא לעבר (ראה ברש"י לסנהדרין שם, ובהגהות הגאון האדר"ת לרמב"ם). 58) סנהדרין, שם. 59) יומא לב, א.

יב. הנה ראש בית דין הגדול, והוא הנקרא נשיא, בדרף רחוקה⁶⁰ - אין מעברין אותה אלא על תנאי אם ירצה הנשיא. פא ורצה - הרי זו מעברת, לא רצה - אינה מעברת⁶¹. ואין מעברין את השנה אלא בארץ יהודה⁶², שהשכינה בתוכה⁶³, שנאמר: לשכנו תדרשו; ואם עברה בגליל - מעברת. ואין מעברין אלא ביום; ואם עברה בגליל - אינה מעברת⁶⁴.

60) ולא יספיק להגיע עד סוף אדר. 61) סנהדרין יא, א. 62) שם יא, ב. 63) בבית המקדש שבירושלים. 64) סנהדרין, שם. דין עיבור השנה כדין עיבור החודש. השווה למעלה פ"ב, ה"ח.

יג. יש לבית דין לחשב ולקבע ולידע אי זו שנה תהיה מעברת בכל עת שירצה, אפלו לכמה שנים. אכל אין אומרי: שנה פלונית מעברת; אלא אחר ראש השנה הוא שאומר: שנה זו מעברת⁶⁵. ודבר זה - מפני הדחק⁶⁶; אכל שלא בשעת הדחק - אין מודיעין שהיא מעברת, אלא פאך הוא שאומר: שנה זו מעברת, וחדש הפא אינו ניסן אלא אדר שני. אמרו לפני ראש השנה: שנה זו שתקנס מעברת - אינה מעברת פאמירה זו⁶⁷.

65) "אין מעברים את השנה לפני ראש השנה... אבל מפני הדחק מעברין אותה אחר ראש השנה מיד" (שם יב, א). לפני ראש השנה אין מודיעים, משום שעד הפסח עלולים לשכוח, ויבואו לזלזל בחמץ (רש"י שם, ד"ה אין מעברין). 66) כגון שיש חשש, שהשלטון הזר ימנע את העיבור בזמנו (רש"י, שם). 67) סנהדרין, שם.

יד. הגיע יום שלשים פאךר ולא עברו עדין השנה - לא יעברו אותה כלל⁶⁸; שאותו היום ראוי להיות ראש חדש ניסן, ומשפנס ניסן ולא עברו - אינן יכולים לעבר⁶⁹. ואם עברה ביום שלשים של אדר - הרי זו מעברת⁷⁰. פאו עדים אחר שעברו והעידו על היתר - הרי אלו מקדשין את החדש ביום שלשים, ויהיה ראש חדש אדר שני⁷¹; ואלו קדשוהו קדם שיעברו את השנה - שוב לא היו מעברין, שאין מעברין בניסן.

68) שם יב, ב. 69) "החודש הזה לכם" (שמות יב, ב) -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ליום הראיה, או יום הקביעה הוא יום הראיה. (12) ששם קודמת הראיה לראיית בני ארץ-ישראל, ע"י להלן פ"ח ה"ג.

ג. ומאימתי התחילו פל ישראל¹³ לחשב בחשבון זה? מסוף חכמי הגמרא, בעת שחרבה ארץ ישראל, ולא נשאר שם בית דין קבוע. אבל בימי חכמי משנה, וכן בימי חכמי הגמרא עד ימי אבני ורבא¹⁴ - על קביעת ארץ ישראל היו סומכין.

13) אפילו בחוץ לארץ, אף-על-פי שאין קובעים חדשים בחו"ל (ועיין להלן ה"ג). (14) בימי רבא היה עדיין בית-דין שקידש את החודש (ע"י ראש השנה כא.).

ד. פשהיתה סנהדרין קיימת והיו קובעין על הראיה, היו בני ארץ ישראל וכל המקומות שמגיעין אליהן שלוחי תשרי עושין ימים טובים יום אחד בלבד; ושאר המקומות הרחוקות, שאין שלוחי תשרי מגיעין אליהם, היו עושים שני ימים מספק¹⁵, לפי שלא היו יודעין יום שקבעו בו בני ארץ ישראל את החדש.

15) אף-על-פי שהגיעו אליהם שלוחי ניסן - כיון שלא הגיעו שלוחי תשרי (שהולכים פחות, מפני ראש השנה ויום הכיפורים), עושים שני ימים אפילו בפסח (למעלה פ"ג ה"ב והי"ג).

ה. בזמן הזה, שאין שם סנהדרין, ובית דין של ארץ ישראל קובעין על חשבון זה - היה מן הדין, שיהיו בכל המקומות עושין יום טוב אחד בלבד, אפלו המקומות הרחוקות שבחוצה לארץ, כמו בני ארץ ישראל, שהפל על חשבון אחד סומכין וקובעין; אבל תקנת חכמים הוא, שיהיו במנהג אבותיהם שבידיהם¹⁶.

16) שלחו מתם: "הזהרו במנהג אבותיכם בידיכם" (ביצה ד:). שמה תגזור המלכות גזירות על ישראל, ומתוך כך ישכחו את החשבון (שם). [וראה בפ"ו מהל' יום-טוב הי"ד, ובפ"ו מהל' תלמוד תורה הי"ד אות יא, ובלחם-משנה שם].

ו. לפיכך: כל מקום שלא היו שלוחי תשרי מגיעין אליו, כשהיו השלוחין יוצאין - יעשו שני ימים, ואפלו בזמן הזה, כמו שהיו עושין בזמן שבני ארץ ישראל קובעין על הראיה; ובני ארץ ישראל בזמן הזה עושין יום אחד במנהגן, שמעולם לא עשו שני ימים. נמצא, יום טוב שני שאנו עושין בגלילות בזמן הזה - מדברי סופרים, שתקנו דבר זה.

ז. יום טוב של ראש השנה, בזמן שהיו קובעין על הראיה, היו רב בני ארץ ישראל עושין אותו שני ימים מספק, לפי שלא היו יודעין יום שקבעו בו

ומפני מה עברו. ועל לשון הנשיא נכתבו⁸⁰, ואומר להן: יודע לכם, שהסכמתי אני וחרבי והוספנו על שנה זו פך ופך. רצו - תשעה ועשרים יום⁸¹, רצו - שלשים יום; שהחדש העבור הרשות לבית דין להוסיפו מלא או חסר⁸² לאנשים הרחוקים שמודיעין אותם⁸³, אבל הם⁸⁴ - לפי הראיה הם עושים, אם מלא אם חסר.

(80) כלומר, בשמו. (81) ראש השנה יט, ב. וסנהדרין יא, א. (82) כרב פפא. וראה למעלה פ"א הערה י. (83) אף-על-פי שעכשיו אין יודעים עדיין, אם חודש העיבור היה מלא או חסר. (84) בארץ ישראל.

פרק חמישי

1) יבאר בו שקביעות החודש ועיבור השנה אינם אלא בסנהדרין. ונמשך לדין יום טוב שני של גלויות.

א. כל מה שאמרנו מקביעות ראש חדש על הראיה² ועבור השנה מפני הזמן³ או מפני הצרף⁴, אין עושין אותו אלא סנהדרין שבארץ ישראל, או בית דין הסמוכים בארץ ישראל⁵ שנתנו להן הסנהדרין רשות⁶; שפך נאמר למשה ואהרן: החדש הזה לכם ראש חדשים, ומפי השמועה⁷ למדו איש מאיש ממשה רבנו, שפך הוא פרוש הדבר: עדות זו תהיה מסורה לכם⁸ וכל העומד אתריכם במקומכם. אבל בזמן שאין שם סנהדרין בארץ ישראל - אין קובעין חדשים ואין מעברין שנים אלא בחשבון זה שאנו מחשבין בו היום⁹.

(2) למעלה פ"א. (3) למעלה פ"ד, ה"ב. (4) שם ה"ה. (5) [כן הוא במכילתא (בא פרשה ב): "רבי יאשיה אומר, מנין שאין מעברין את השנה אלא בבית-דין הגדול שבירושלים, תלמוד-לומר: ראשון הוא לכם". וכן הוא ביספר המצוות מ"ע קנג, וביחינוך מצוה ד]. (6) שהרי שנינו (סנהדרין ב.) "עיבור החודש בשלשה, עיבור השנה בשלושה". ועל כרחנו שזהו ברשות הסנהדרין. (7) מפי הקבלה, כי אין זה יוצא מתוך פשט הפסוק. (8) ראש השנה כב, א. (9) ע"י להלן פ"ו.

ב. ודבר זה הלכה למשה מסיני¹⁰ הוא: שבזמן שיש סנהדרין - קובעין על פי הראיה¹¹, ובזמן שאין שם סנהדרין - קובעין על פי החשבון הזה שאנו מחשבין בו היום, ואין נזקקין לראיה, אלא פעמים שיהיה יום שקובעין בו בחשבון זה הוא יום הראיה, או קדם לו ביום או אחריו ביום. וזה שיהיה לאחר הראיה ביום - פלא הוא, ובאמצעות שהן למערב ארץ ישראל¹².

(10) "שאינו לו רמוז במקרא ואינו נקשר בו, ואי אפשר להוציאו בדרך מדרכי הסברה" (הקדמת רבינו לפירוש המשנה). (11) כי ברוב המקרים יום הקביעה, הוא קודם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מקום שיש בינו ובין ירושלים מהלך יתר על עשרה ימים גמורים - עושין שני ימים לעולם, כמנהגם מקדם; שאין שלוחי כל תשרי ותשרי²⁶ מגיעין אלא למקום שבינו ובין ירושלים מהלך עשרה ימים או פחות. וכל מקום שבינו לבין ירושלים מהלך עשרה ימים בשנה או פחות, שאפשר שיהיו שלוחין מגיעין אליו - רואים: אם אותו המקום מארץ ישראל, שהיו בה ישראל בשעת הראיה בכבוש שני, כגון אושא ושפרעם ולוז ויבנה ונב וטבריא וכיוצא בהן - עושין יום אחד בלבד²⁷; ואם אותו המקום מסוריא²⁸, כגון צור ודמשק ואשקלון²⁹ וכיוצא בהן, או מחוצה לארץ, כגון מצרים ועמון ומואב וכיוצא בהן - עושין כמנהג אבותיהן שבידיהן: אם יום אחד - יום אחד, ואם שני ימים - שני ימים.

(26) יש אשר שלוחי תשרי אינם יכולים ללכת ארבעה ימים: שתי שבתות ור"ה ויום הכיפורים, ומהלכם אינו אלא עשרה ימים בלבד. ויש אשר יכולים ללכת אחד עשר יום, כגון אם ר"ה חל בשבת. אבל שלוחי כל תשרי ותשרי אינם מגיעים, אלא למרחק שאינו עולה על מהלך עשרה ימים. (27) שוודאי הגיעו אליהם השלוחים. (28) שדוד כבשה וצירפה לא"י ונקראת כיבוש יחיד, ואין דינה כארץ ישראל לכל דבר (ראה פ"א מהל' תרומות ה"ג). (29) שלא כבשנה עולי ככל, ואינה בתחום ארץ ישראל (ראה גיטין ב. ו'תוספות' שם ד"ה ואשקלון, וירושלמי' שביעית פ"ה ה"א). וצ"ע שכאן משמע שדינה כסוריא, ולהלן בפ"א מהל' תרומות ה"ט כתב רבינו שדינה כחוץ לארץ.]

יב. מקום שבינו ובין ירושלים עשרה ימים או פחות מעשרה, והוא סוריא או חוצה לארץ, ואין להם מנהג; או שהיא עיר שנתחדשה במדבר ארץ ישראל, או מקום ששכנו בו ישראל עתה - עושין שני ימים כמנהג רב העולם. וכל יום טוב שני - מדברי סופרים, ואפלו יום טוב שני של ראש השנה, שהכל עושין אותו בזמן הזה³⁰.

(30) ראה למעלה ה"ח.

יג. זה שאנו מחשבין בזמן הזה כל אחד ואחד בעירו, ואומרים עושין יום אחד²⁴; שהרי אפשר שגיעו להן שלוחי תשרי²⁵, שאין בין ירושלים ומצרים על דרך אשקלון אלא מהלך שמונה ימים או פחות. וכן רב סוריא. הא למדת, שאין הדבר תלוי בהיות המקום קרוב.

יד. ואלו היה הדבר תלוי בקריבת המקום, היו כל בני מצרים עושין יום אחד²⁴; שהרי אפשר שגיעו להן שלוחי תשרי²⁵, שאין בין ירושלים ומצרים על דרך אשקלון אלא מהלך שמונה ימים או פחות. וכן רב סוריא. הא למדת, שאין הדבר תלוי בהיות המקום קרוב.

בית דין את החדש, שאין השלוחין יוצאין ביום טוב.

ח. ולא עוד, אלא אפלו בירושלים עצמה, שהוא מקום בית דין, פעמים רבות היו עושין יום טוב של ראש השנה שני ימים; שאם לא באו העדים כל יום שלשים - נוהגין היו באותו היום שמצפין לעדים¹⁷ קדש ולמחר קדש¹⁸. והואיל והיו עושין אותו שני ימים ואפלו בזמן הראיה, התקינו שיהיו עושין אפלו בני ארץ ישראל אותו תמיד שני ימים בזמן הזה שקובעין על החשבון. הנה למדת, שאפלו יום טוב שני של ראש השנה בזמן הזה - מדברי סופרים¹⁹.

(17) כגון, אם לפי חשבונם אפשר שיראה הירח בזמנו, כלומר ביום השלושים (למעלה פ"א, ה"ו). (18) שאף-על-פי שהתקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו מקבלים עדות החודש כל היום (ראש השנה ל:) - אם לא באו, נוהגים אותו היום קודש ולמחר קודש (ביצה ה, ב לפי גירסת ר"ח, ועי' שם ב'תוספות'). (19) מאותו טעם של "מנהג אבותינו בידינו".

ט. אין עשית יום טוב אחד תלוי בקריבת המקום. כיצד? אם יהיה מקום בינו ובין ירושלים מהלך חמשה ימים או פחות, שבנדאי אפשר שגיעו להן שלוחין - אין אומרים, שאנשי מקום זה עושין יום טוב אחד; שמי יאמר לנו שהיו השלוחים יוצאין למקום זה, שמא לא היו שלוחים יוצאין למקום זה, מפני שלא היו שם ישראל²⁰, ואחר שחזרו לקבע על החשבון ושבנו שם ישראלים שהן חייבין לעשות שני ימים²¹; או מפני שהיה חרום בדרך, בדרך שהיה בין יהודה וגליל בימי חכמי המשנה²²; או מפני שהיו הפותים מונעין את השלוחין לעבר ביניהן²³.

(20) ומעולם לא נהגו בו יום-טוב אחד כמקום שהגיעו אליו השלוחין. (21) כמנהג רוב העולם, עיין להלן ה"ב. (22) עי' בבא-בתרא לח. במשנה ובגמרא שם. (23) עי' ראש השנה כב, א. ובמשנה וברש"י שם.

י. ואלו היה הדבר תלוי בקריבת המקום, היו כל בני מצרים עושין יום אחד²⁴; שהרי אפשר שגיעו להן שלוחי תשרי²⁵, שאין בין ירושלים ומצרים על דרך אשקלון אלא מהלך שמונה ימים או פחות. וכן רב סוריא. הא למדת, שאין הדבר תלוי בהיות המקום קרוב.

(24) ראה להלן סוף הלכה יא, שיש מקומות במצרים שנהגו מעולם לעשות יום אחד. (25) עי' 'תוספתא' פאה פ"ד (הוצאת צוק"מ עמ' 23) וכתובות ריש פ"ג.

יא. נמצא, עקר דבר זה על דרך זו כף הוא: כל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(31) ברכות סג, א. משום שנאמר (ישעיה ב, ג): "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים".

~ יום שני י"ט אייר ~

פָּרָק שְׁשִׁי

(1) קיבוץ החמה והירח בדקדוק.

א. בְּזִמְן שְׁעוֹשִׁין עַל הָרֵאָה, הִיּוּ מְחַשְׁבִּין וְיֹודְעִין שְׁעָה שְׁיִתְקַבֵּץ בּוֹ הַיָּרֵחַ עִם הַחֲמָה בְּדַקְדוּק הַרְבֵּה², בְּדֶרֶךְ שְׁהֶאֱצִטְגִּינִין עוֹשִׂין, כְּדִי לִידַע אִם יֵרָאֶה הַיָּרֵחַ אוֹ לֹא יֵרָאֶה. וַתְּחַלַּת אוֹתוֹ הַחֲשָׁבוֹן - הוּא הַחֲשָׁבוֹן שְׁמַחְשָׁבִין אוֹתוֹ בְּקִרְוֹב, וְיֹודְעִין שְׁעַת קְבוּצָתוֹ בְּלֹא דַקְדוּק, אֲלֵא בְּמַהְלָכָם הָאֲמֻצְעִי³ - הוּא הַנִּקְרָא מוֹלָד; וְעִקְרֵי הַחֲשָׁבוֹן - שְׁמַחְשָׁבִין בְּזִמְן שְׂאִין שָׁם בֵּית דִּין שְׁיִקְבְּעוּ בּוֹ עַל הָרֵאָה, וְהוּא הַחֲשָׁבוֹן שְׂאֲנוּ מְחַשְׁבִּין הַיּוֹם - הוּא הַנִּקְרָא עֲבוּר.

(2) וזהו הקיבוץ האמיתי. (3) וזהו הקיבוץ האמצעי. הסנהדרין חישה קודם את הקיבוץ האמצעי, וממנו הגיעה לקיבוץ האמיתי.

ב. הַיּוֹם וְהַלֵּילָה - אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים שְׁעוֹת כָּכָל זְמַן: שְׁתַּיִם עֲשָׂרָה בַיּוֹם, וּשְׁתַּיִם עֲשָׂרָה בַלַּיְלָה⁴. וְהַשְּׁעָה מְחַלְקָת לְאַלְף וּשְׁמוֹנִים חֲלָקִים. וְלָמָּה חֲלָקוּ הַשְּׁעָה לְמִנְיָן זֶה⁵? לְפִי שְׁמִנְיָן זֶה יֵשׁ בּוֹ חֲצִי וּרְבִיעַ וּשְׁמִינִית, וּשְׁלִישׁ וּשְׁתוֹת וְתִשְׁעָה, וְחֲמִשׁ וְעֶשְׂרִי. וְהַרְבֵּה חֲלָקִים יֵשׁ לְכָל אֵלוֹ הַשְּׁמוֹת⁶.

(4) לעניין חשבון המולד חושבים תמיד את היום לשתיים-עשרה שעות וגם הלילה לשתיים-עשרה שעות, ואין מתחשבים בתקופות השנה, שבהן היום לפעמים יותר משתיים-עשרה שעות ולפעמים פחות משתיים-עשרה שעות. שעה היא החלק העשרים וארבעה מן היום והלילה ביחד, און בלשון הקדמונים - חלק העשרים וארבעה של הזמן הדרוש לסיבוב אחד של הגלגל היומי. (5) ולא השתמשו בחלוקה המקובלת באסטרונומיה, היינו שעה אחת = ששים דקות. (6) המספר 1080 מתחלק למכפלות 3x9; 6x9, מה שאין כן המספר 360.

ג. מְשִׁיתְקַבֵּץ הַיָּרֵחַ וְהַחֲמָה לְפִי חֲשָׁבוֹן זֶה, עַד שְׁיִתְקַבְּצוּ פַּעַם שְׁנִיָּה בְּמַהְלָכָם הָאֲמֻצְעִי - תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם, וּשְׁתַּיִם עֲשָׂרָה שְׁעוֹת מִיּוֹם שְׁלֹשִׁים מִתְּחַלַּת לַיְלָו, וְשִׁבְעַת מְאוֹת וּשְׁלֹשָׁה וְתִשְׁעִים חֲלָקִים מִשְׁעַת שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה. וְזֶה הוּא הַזְּמַן שְׁבִין כָּל מוֹלָד וּמוֹלָד⁷, וְזֶה הוּא חֲדָשָׁה שֶׁל לְבָנָה.

(7) בין קיבוץ אחד למשנהו.

ד. שְׁנָה שֶׁל לְבָנָה - אִם תִּהְיֶה שְׁנָיִם עֶשְׂרֵי חֲדָשׁ מְחַדְּשִׁים אֵלּוֹ, יִהְיֶה כָּלְלָה: שְׁלֹשׁ מְאוֹת יוֹם, וְאַרְבָּעָה וְחֲמִשִּׁים יוֹם, וּשְׁמוֹנָה שְׁעוֹת, וּשְׁמוֹנָה

מְאוֹת וּשְׁשָׁה וּשְׁבַעִים חֲלָקִים; וְאִם תִּהְיֶה מְעַבְּרָת, וְתִהְיֶה הַשְּׁנָה שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי חֲדָשׁ, יִהְיֶה כָּלְלָה: שְׁלֹשׁ מְאוֹת וּשְׁמוֹנִים וּשְׁלֹשָׁה יוֹם, וְאַחַת וְעֶשְׂרִים שְׁעוֹת, וְחֲמִשׁ מְאוֹת וְתִשְׁעָה וּשְׁמוֹנִים חֲלָקִים⁸. וּשְׁנַת הַחֲמָה הִיא שְׁלֹשׁ מְאוֹת חֲמִשָּׁה וּשְׁשִׁים יוֹם וּשְׁשׁ שְׁעוֹת. נִמְצָא, תּוֹסֶפֶת שְׁנַת הַחֲמָה עַל שְׁנַת הַלְּבָנָה: עֲשָׂרָה יָמִים, וְאַחַת וְעֶשְׂרִים שְׁעוֹת, וּמְאֵתִים וְאַרְבָּעָה חֲלָקִים.

(8) בחשבון זה נחשב החודש השלושה עשר כ"ט יום, י"ב שעות ותשצ"ג חלקים בהתאם לחשבון הנ"ל.

ה. כְּשִׁתְּשַׁלְּיָךְ יְמֵי חֲדָשׁ הַלְּבָנָה שְׁבַעָה שְׁבַעָה, שֶׁהֵן יְמֵי הַשְּׁבוּעָה, יִשְׁאַר: יוֹם אֶחָד, וּשְׁתַּיִם עֲשָׂרָה שְׁעוֹת וּשְׁבַע מְאוֹת וּשְׁלֹשָׁה וְתִשְׁעִים חֲלָקִים. סִימָן לָהֶם: אִי"ב תשצ"ג. וְזוֹ הִיא שְׁאֲרִית חֲדָשׁ הַלְּבָנָה⁹. וְכֵן כְּשִׁתְּשַׁלְּיָךְ יְמֵי שְׁנַת הַלְּבָנָה שְׁבַעָה שְׁבַעָה: אִם שְׁנָה פְּשוּטָה הִיא - יִשְׁאַר מִמֶּנָּה: אַרְבָּעָה יָמִים, וּשְׁמוֹנָה שְׁעוֹת, וּשְׁמוֹנָה מְאוֹת וּשְׁשָׁה וּשְׁבַעִים חֲלָקִים. סִימָן לָהּ: ד"ח תתע"ו. וְזוֹ הִיא שְׁאֲרִית שְׁנָה פְּשוּטָה¹⁰. וְאִם שְׁנָה מְעַבְּרָת הִיא - תִּהְיֶה שְׁאֲרִיתָהּ: חֲמִשָּׁה יָמִים, וְאַחַת וְעֶשְׂרִים שְׁעוֹת, וְחֲמִשׁ מְאוֹת וְתִשְׁעָה וּשְׁמוֹנִים חֲלָקִים. סִימָן לָהֶם: ה"כ"א תקפ"ט.

(9) ובשיעור זה יתאחר המולד של החודש הבא. (10) ובשיעור זה יתאחר המולד של השנה הפשוטה הבאה.

ו. כְּשִׁיְהִיָּה עִמָּךְ יְדוּעַ מוֹלָד חֲדָשׁ מִן הַחֲדָשִׁים, וְתוֹסִיף עָלָיו אִי"ב תשצ"ג - יֵצֵא מוֹלָד שְׁאֲחֲרָיו, וְתִדַּע בְּאֵי זֶה יוֹם מִיְמֵי הַשְּׁבוּעָה וּבְאֵי זֶה שְׁעָה וּבְכַמָּה חֲלָקִים יִהְיֶה.

ז. כִּיצַד? הֲרֵי שְׁהִיָּה מוֹלָד נִסָּן בְּאַחַד בְּשַׁבָּת, בְּחֲמִשׁ שְׁעוֹת בַּיּוֹם, וּמְאָה וּשְׁבַעָה חֲלָקִים - סִימָן לָהֶם: אהק"ז - כְּשִׁתְּוִסִיף עָלָיו¹¹ שְׁאֲרִית חֲדָשׁ הַלְּבָנָה, וְהוּא אִי"ב תשצ"ג - יֵצֵא מוֹלָד אֶרֶץ בְּלִיל שְׁלִישִׁי, חֲמִשׁ שְׁעוֹת בְּלִילָה, וְתִשְׁעַת מְאוֹת חֲלָקִים. סִימָן לָהֶם: ג"ה תת"ק. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה עַד סוֹף הָעוֹלָם, חֲדָשׁ אַחַר חֲדָשׁ.

(11) וכשתחסיר ממנו שארית זו, יצא לך מולד החודש שלפניו.

ח. וְכֵן כְּשִׁיְהִיָּה עִמָּךְ יְדוּעַ מוֹלָד שְׁנָה זֹו, וְתוֹסִיף שְׁאֲרִיתָהּ עַל יְמֵי הַמוֹלָד - אִם פְּשוּטָה הִיא, שְׁאֲרִית הַפְּשוּטָה; וְאִם מְעַבְּרָת הִיא, שְׁאֲרִית הַמְּעַבְּרָת - יֵצֵא לָךְ מוֹלָד שְׁנָה שְׁלֹשָׁה חֲדָרִיָּה. וְכֵן שְׁנָה אַחַר שְׁנָה, עַד סוֹף הָעוֹלָם. וְהַמוֹלָד הָרֵאשׁוֹן שְׁמִמְנוּ תִּתְחַלֵּל, הוּא מוֹלָד שְׁהִיָּה בְּשְׁנָה הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁל יְצִירָה, וְהוּא הִיָּה בְּלִיל שְׁנִי, חֲמִשׁ שְׁעוֹת בְּלִילָה, וּמְאֵתִים וְאַרְבָּעָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חלקים. סימן להם: בהר"ד. וממנו הוא תחלת החשבון.

12) כשהרמב"ם משתמש במלים "מולד השנה", כוונתו למולד חודש תשרי של אותה שנה.

יד. ובדרך זהות תדע מולד כל שנה ושנה שתראה, ומולד כל חדש וחדש שתראה, משנים שעברו או משנים שעתידים לבוא. כיצד? תקח שני יצירה שעברו וגמרו, ותעשה אותם מחזורין של תשע עשרה תשע עשרה שנה, עד תשרי של אותה השנה - ותדע מנין המחזורין שעברו, ומנין השנים שעברו ממחזור שעדין לא נשלם. ותקח לכל מחזור ומחזור בי"ו תקצ"ה, ולכל שנה ושנה פשוטה משני המחזור שלא נשלם - ד"ח תתע"ו, ולכל שנה מעברת - הכ"א תקפ"ט, ותקבץ הכל, ותשליך החלקים - שעות, ותשליף השעות - ימים, והימים תשליכם שבועה שבועה, והנשאר מן הימים ומן השעות והחלקים הוא מולד שנה הבאה שתראה לידע מולדה.

טו. מולד השנה שיצא בחשבון זה הוא מולד ראש חדש תשרי, וכשתוסיף עליו אי"ב תשצ"ג - יצא מולד מרחשון, וכשתוסיף על מרחשון אי"ב תשצ"ג - יצא מולד פסח, וכן לכל חדש וחדש זה אחר זה, עד סוף העולם.

פרק שביעי

1) קביעת ראש חודש תשרי.

א. אין קובעין לעולם ראש חדש תשרי לפי חשבון זה², לא באחד בשבת³ ולא ברביעי בשבת ולא בערב שבת⁴. וסימן להם: אד"ו. אלא כשיהיה מולד תשרי באחד משלושה ימים האלו - קובעין ראש חדש ביום שלאחריו. כיצד? הרי שהיה המולד באחד בשבת - קובעין ראש חדש תשרי יום שני, ואם היה המולד ברביעי - קובעין ראש חדש יום חמישי, ואם היה המולד בששי - קובעין ראש חדש בשביעי⁵.

2) שמוסיפים אי"ב תשצ"ג על מולד אלול שלפניו. (3) עי' סוכה מג, ב. (4) עי' ראש השנה כ, א. (5) את הטעם לדחיה זו, שאין קובעים ראש-חודש תשרי בימי אד"ו, תמצא להלן בהלכה ז.

ב. וכן אם יהיה המולד בחדש יום או למעלה מחצי היום⁶ - קובעין ראש חדש ביום שלאחריו. כיצד? הרי שהיה המולד ביום שני בשש שעות ביום או יתר על שש שעות - קובעין ראש חדש בשלישי; ואם יהיה המולד קדם חצי היום, אפלו

ט. בכל החשבונות האלו שתדע מהן המולד, כשתוסיף שארית עם שארית, כשיתקבץ מן החלקים אלף ושמונים - תשליף שעה אחת ותוסיף אותו למנין השעות, וכשיתקבץ מן השעות ארבע ועשרים - תשליף יום ותוסיף ממנו למנין הימים, וכשיתקבץ מן הימים יתר על שבועה - תשליף שבועה מן המנין ותניח השאר; שאין אנו מחשבין לידע מנין הימים, אלא לידע באי זה יום מימי השבוע ובאי זה שעה ואי זה חלק יהיה המולד.

י. כל תשע עשרה שנה, שיהיו מהן שבע שנים מעברות ושתיים עשרה פשוטות, נקרא מחזור. ולמה סמכנו על מנין זה? שבזמן שאתה מקבץ מנין ימי שתיים עשרה שנה פשוטות ושבע מעברות, ושעותיהן וחלקיהן, ותשליף כל אלף ושמונים חלקים - שעה, וכל ארבע ועשרים שעות - יום, ותוסיף למנין הימים - תמצא הכל תשע עשרה שנה משני החמה, שכל שנה מהן שלש מאות וחמשה וששים יום ושש שעות בשנה, ולא ישאר ממנין ימי החמה בכל תשע עשרה שנה חוץ משעה אחת וארבע מאות ושמונים וחמשה חלקים. סימן להם: אתפ"ה.

יא. נמצא במחזור שהוא כזה, החדשים כלם חדשי הלבנה, והשנים שני החמה. והשבע שנים המעברות שפכל מחזור ומחזור לפי חשבון זה, הם: שנה שלישית מן המחזור, וישית, ושמינית, ושנת אחת עשרה, ושנת ארבע עשרה, ושנת שבע עשרה, ושנת תשע עשרה. סימן להם: גו"ח י"א י"ד י"ז י"ט.

יב. כשתקבץ שארית כל שנה משתיים עשרה שנה הפשוטות, שהיא ד"ח תתע"ו, ושארית כל שנה משבע שנים המעברות, שהיא הכ"א תקפ"ט, ותשליף הכל שבועה שבועה - וישאר שני ימים, ושש עשרה שעות, וחמש מאות וחמשה ותשעים חלקים. סימן להם: בי"ו תקצ"ה. וזה הוא שארית המחזור.

יג. כשיהיה לך ידוע מולד תחלת מחזור, ותוסיף עליו בי"ו תקצ"ה - יצא לך תחלת המחזור שאחריו. וכן מולד כל מחזור ומחזור, עד סוף העולם. וכבר אמרנו, שמולד תחלת המחזור

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רביעית - סימנה בט"ו תקפ"ט - או יתר על פן, אם היתה אותה השנה מוצאי המעברת, שהיתה השנה הסמוכה לה שעברה מעברת - אין קובעין ראש החדש בשני בשנה זו, אלא בשלישי¹².

12) שארית שנה מעוברת היא: ה' כ"א, תקפ"ט (לעיל פ"ו, ה"ה). אם המולד של תשרי הסמוך לשנה מעוברת שלפניו הוא ב' ט"ו תקפ"ט, אז מולד תשרי של אותה השנה המעוברת היה ביום השלישי בחצי היום, ובגלל מולד זקן ואד"ו נדחה ליום חמישי. אם נקבע ראש-חודש תשרי של שנה זו שלאחרי השנה המעוברת ביום המולד שלו, היינו ב', ט"ו, תקפ"ט, אז בין שני ראשי שנה אלה יהיו שלושה ימים בלבד, זה בלתי אפשרי, משום שבין ראש שנה מעוברת ולבין ראש השנה שלאחריה יש לא פחות מארבעה ימים ולא יותר מששה ימים (עי' להלן פ"ח, ה"ח). על כן דוחים את קביעת ראש-חודש תשרי, שמולדו ב', ט"ו, תקפ"ט ליום השלישי, כדי שבין שני ראשי שנים יהיה לכל הפחות הפרש של ארבעה ימים.

ו. היתה מולד השנה הפשוטה, שאמרנו שתדחה לחמישי, פחות חלק אחד, כגון שיצא סימנה ג"ט ר"ג או פחות מזה - קובעין אותה בשלישי. וכן אם היתה מולד מוצאי העבור ביום שני פחות חלק, כגון שהיתה סימנה בט"ו תקפ"ח או פחות מזה - קובעין אותה בשני¹³. נמצא דרך קביעת ראש חודש תשרי לפי השבון זה כך הוא: תחשב ותדע המולד, באי זה יום יהיה, ובכמה שעות מן היום או מן הלילה, ובכמה חלקים מן השעה. ויום המולד הוא יום הקביעה לעולם, אלא אם כן היה באחד בשבת או ברביעי או בערב שבת, או אם היה המולד בפחות היום או אחר חצות, או אם היה בר"ד חלקים משעה עשירית מליל שלישי או יותר על זה, והיתה שנה פשוטה, או שהיה המולד בתקפ"ט חלקים משעה רביעית מיום שני, והיתה השנה פשוטה שאחר המעברת; שאם יארע באחד מארבעה דברים האלו - אין קובעין ביום המולד, אלא ביום שלאחריו או שלאחר אחריו¹⁴, כדרך שבארנו.

13) משום שמולד תשרי של השנה הבאה לא יהיה מולד זקן, שהלא יצא בשבת לפני חצי היום. על כן אם מולד השנה הפשוטה הוא ג"ט ר"ג או פחות מזה, נקבע את ראש השנה ביום המולד, ביום השלישי. בין שני ראשי השנים יהיו שלושה ימים (מיים ג' עד יום שבת), ובשנה פשוטה זה אפשרי. אם מולד מוצאי העיבור ביום שני פחות חלק, אז מולד השנה המעוברת שלפניה לא היה מולד זקן. הוא חל ביום השלישי לפני חצות, ויום המולד היה ראש השנה. על כן נוכל לקבוע את ראש השנה הפשוטה שלאחר המעוברת ביום השני. בין שני ר"ה יהיו חמשה ימים (בין יום ג' לבין יום ב'). 14) אם יום שלאחריו הוא אד"ו? ז. ומפני מה אין קובעין בהשבון זה בימי אד"ו?

בחלק אחד - קובעין ראש החדש באותו יום המולד עצמו⁷. והוא, שלא יהיה אותו היום מימי אד"ו.

6) וזהו הנקרא "מולד זקן". 7) "נולד קודם חצות, בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה. לא נולד קודם חצות, בידוע שלא נראה סמוך לשקיעת החמה" (ראש השנה כ:). בתוך שש השעות הראשונות אחר המולד, אין החרמש של הירח החדש נראה, מפני שהוא קטן מדי. אחר שש שעות, אפשר שיראה כבר בארץ ישראל. אם נולד קודם חצות, אפשר שיראה הירח עוד ביום המולד. משום כך קובעים ראש החדש באותו יום המולד עצמו. אם נולד אחר חצות, יראה רק בליל יום הבא, ומשום כך קובעים ראש חודש ביום שלאחריו.

ג. פשיהיה המולד פחצי היום או אחר חצות, וידחה ליום שלאחריו, אם יהיה יום שלאחריו מימי אד"ו - הרי זה נדחה לשלאחריו⁸, ויהיה ראש החדש קבוע בשלישי מיום המולד. פיצד? הרי פשיהיה המולד בשבת פחצות, סימן: זי"ח⁹ - קובעין ראש החדש בשנה שמולדה פזה בשני בשבת. וכן אם היה המולד בשלישי פחצות או אחר חצות - קובעין ראש החדש בתמישי בשבת.

8) בדפוס ויניציא, וכן בכת"י תימני, הגירסה היא: נדחה "לשל אחר אחריו", והשווה לשון הרמב"ם סוף ה"ו. 9) כלומר יום ז' - שבת, י"ח שעות. את השעות סופרים מהערב. חצות היום הוא שמונה-עשרה שעות מתחילת הערב.

ד. מולד תשרי שיצא בהשבון זה¹⁰ בליל שלישי, בתשע שעות בלילה, ומאתים וארבעה חלקים משעה עשירית - סימנה: ג"ט ר"ד - או יותר על זה, אם היתה שנה פשוטה - דוחין את ראש החדש¹¹, ואין קובעים אותו בשלישי בשנה זו, אלא בתמישי בשבת.

10) עי' הלכה א', הערה א'. 11) שארית שנה פשוטה היא ד"ח תתע"ו (פ"ו, ה"ה). אם נקבע את ראש השנה ביום המולד, כלומר ביום השלישי, או ראש השנה הבאה יצא בשבת בחצי היום. 3 ימים, 9 שעות, 204 חלקים + 4 ימים, 8 שעות, 876 חלקים = 7 ימים, 181 שעות. בגלל מולד זקן ואד"ו נצטרך לדחותו ליום שני. ההפרש בין ר"ה אחד למשנהו, יהיה איפוא חמשה ימים (חוץ מיום הקביעה של זו ושל זו). בשנה פשוטה, זה בלתי אפשרי, משום שבין ראש שנה אחת (פשוטה) לראש שנה שניה יש לא פחות משני ימים, ולא יותר מארבעה ימים (עי' להלן פ"ח, ה"ז). משום כך, אם מולד תשרי הוא ג"ט ר"ד, דוחים את הקביעה ליום החמישי (בגלל אד"ו). ההפרש בין שתי הקביעות הוא שלושה ימים בלבד, וזה אפשרי.

ה. וכן אם יצא מולד תשרי ביום שני, בשלש שעות ביום, ונחמש מאות ותשעה ושמזנים חלקים משעה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וּמְהֵם חֲדָשׁ מְלֵא. חֲדָשׁ חֶסֶר - תְּשַׁעַה וְעֶשְׂרִים יוֹם בְּלִבְד, וְאַף עַל פִּי שֶׁחֲדָשָׁה שֶׁל לְבָנָה יִתֵּר עַל זֶה בְּשַׁעוֹת; וְחֲדָשׁ מְלֵא - מְשַׁלְשִׁים יוֹם, וְאַף עַל פִּי שֶׁחֲדָשָׁה שֶׁל לְבָנָה פְּחוֹת מִזֶּה בְּשַׁעוֹת. כְּדִי שֶׁלֹּא לְחַשֵּׁב שַׁעוֹת בְּחֲדָשׁ, אֲלֵא יָמִים שְׁלֵמִים.

ג. אִלוּ הִיָּה חֲדָשָׁה שֶׁל לְבָנָה תְּשַׁעַה וְעֶשְׂרִים יוֹם וּמְחַצָּה בְּלִבְד, הָיָה כָּל הַשָּׁנִים חֲדָשׁ מְלֵא וְחֲדָשׁ חֶסֶר, וְיִהְיוּ יָמֵי שָׁנַת הַלְּבָנָה שְׁלֹשׁ מְאוֹת וְאַרְבָּעָה וְחֲמִשִּׁים, שֶׁשָּׁה חֲדָשִׁים חֶסְרִים וְשִׁשָּׁה חֲדָשִׁים מְלֵאִים. אָבֵל מִפְּנֵי הַחֲלָקִים שֵׁשִׁי בְּכָל חֲדָשׁ וְחֲדָשׁ יוֹתֵר עַל חֲצֵי הַיּוֹם, יִתְקַבֵּץ מִהֵן שַׁעוֹת וְיָמִים, עַד שֶׁיִּהְיוּ מְקַצֵּת הַשָּׁנִים חֲדָשִׁים חֶסְרִים יוֹתֵר עַל הַמְּלֵאִים⁵, וּבְמִקְצֵת הַשָּׁנִים חֲדָשִׁים מְלֵאִים יוֹתֵר עַל הַחֶסְרִים⁶.

5) בשנה פשוטה - שבעה חסרים וחמשה מלאים. בשנה מעוברת - שבעה חסרים וששה מלאים, משום שארר ראשון תמיד מלא (ע"ה"ה). 6) בשנה פשוטה - שבעה מלאים וחמשה חסרים. בשנה מעוברת - שמונה מלאים וחמשה חסרים (משום שכסום יתרות תשצ"ג חלקים שבכל חודש וחודש, אינו עולה בדיוק לעודף המלאים על החסרים, יש צורך להגדיל אחר-כך את מספר החסרים על המלאים).

ד. יוֹם שְׁלֹשִׁים לְעוֹלָם עוֹשִׁין אוֹתוֹ רֵאשׁ חֲדָשׁ בְּחֻשְׁבוֹן זֶה. אִם הִיָּה חֲדָשׁ שְׁעֶבֶר חֶסֶר - יִהְיֶה יוֹם שְׁלֹשִׁים רֵאשׁ חֲדָשׁ הַבָּא, וְאִם יִהְיֶה חֲדָשׁ שְׁעֶבֶר מְלֵא - יִהְיֶה יוֹם שְׁלֹשִׁים רֵאשׁ חֲדָשׁ, הוֹאִיל וּמְקַצְתוֹ רֵאשׁ חֲדָשׁ⁷, וְיִהְיֶה תְּשַׁלּוֹם חֲדָשׁ הַמְּלֵא שְׁעֶבֶר, וְיִהְיֶה יוֹם אֶחָד וְשְׁלֹשִׁים רֵאשׁ חֲדָשׁ הַבָּא, וּמִמֶּנּוּ הוּא הַמְּנִינֵן, וְהוּא יוֹם הַקְּבִיעָה⁸. וְלִפְיֶקֶף עוֹשִׁין רֵאשִׁי חֲדָשִׁים בְּחֻשְׁבוֹן זֶה⁹, חֲדָשׁ אֶחָד יוֹם אֶחָד בְּלִבְד וְחֲדָשׁ אֶחָד שְׁנַי יָמִים.

7) חציו השני של יום השלושים. 8) דין שני הימים, יום השלושים ויום השלושים ואחד, כדין ראש-חודש, אלא שספירת ימי החודש הבא מתחילה מן יום השלושים ואחד כיום ראשון של החודש. יום השלושים שיך לחודש שעבר. 9) מה שאינו כן כשמקדשים את החודש על פי הראיה. חודש שהוא לפי קביעתנו מלא, יכול על פי הראיה להיות חסר, וכן להיפך.

ה. סֵדֶר הַחֲדָשִׁים הַמְּלֵאִים וְהַחֶסְרִים לְפִי חֻשְׁבוֹן זֶה¹⁰ כִּף הוּא: תְּשַׁרְי לְעוֹלָם מְלֵא¹¹, וְטַבַּת לְעוֹלָם חֶסֶר, וּמַטְבַּת וְאֵילֶף - אֶחָד מְלֵא וְאֶחָד חֶסֶר, עַל הַסֵּדֶר. בִּיצֵד? טַבַּת חֶסֶר, שְׁבַט מְלֵא; אֶדֶר חֶסֶר, יִסְן מְלֵא; אֵיֶר חֶסֶר, סִינן מְלֵא; תַּמוּז חֶסֶר, אָב מְלֵא; אֵלוּל חֶסֶר. וּבִשְׁנֵי הַמְּעַבְרֹת - אֶדֶר רֵאשׁוֹן מְלֵא¹², וְאֶדֶר שְׁנַי חֶסֶר¹³.

לְפִי שֶׁהַחֻשְׁבוֹן הַזֶּה הוּא לְקַבּוֹץ הַיָּרֵחַ וְהַשֶּׁמֶשׁ בְּהַלּוּכָה הָאֲמֻצָּעִי, לֹא בְּמִקּוֹם הָאֲמִתִּי, כְּמוֹ שֶׁהוֹדַעְנוּ¹⁵, לְפִיכֶף עֲשׂוּ יוֹם קְבִיעָה וְיוֹם דְּחִיָּה, כְּדִי לְפַגַּע בְּיוֹם קַבּוֹץ הָאֲמִתִּי. בִּיצֵד? בְּשִׁלְשִׁי קוֹבְעִין, בְּרִבְעֵי דוּחִין, בְּחֲמִישִׁי קוֹבְעִין בְּשִׁשִּׁי דוּחִין, בְּשַׁבַּת קוֹבְעִין, אֶחָד בְּשַׁבַּת דוּחִין, בְּשַׁנִּי קוֹבְעִין¹⁶.

15) ע"י למעלה פ"ו, ה"א. 16) הנימוק לרחיית אד"ו בתלמוד הוא, שלא תבאנה שתי קדושות רצופות זו אחר זו, מפני כבוד המתים שלא יסריחו (אם ראש השנה יהיה ביום ד', אז יחול יום הכיפורים ביום ו'. אם ראש השנה יהיה ביום ו', אז יחול יום הכיפורים ביום א') או מפני שמחת יום-טוב או שבת בירקות טריים (אם ראש השנה יחול ביום ו', אז גם סוכות יחול ביום ו' או אם ר"ה חל ביום א', ע"י ר"ה כ.). אם ראש השנה יחול ביום א', אז יום הערבה יהיה בשבת, ולא יוכלו לקיים מצוות חיבוט הערבות (סוכה מג.). הרמב"ם הביין כנראה - וכך הביין גם רבינו חננאל - (ע"י פירוש רבינו חננאל לראש השנה כ.), שנימוק זה איננו עיקר. הטעם האמיתי, כבוד מתים או שמחת יום-טוב הם סעד בלבד לדחיה, דוגמת טלאים וגדיים, שהם משמשים סעד בלבד בעיבור השנה (ע"י למעלה פ"ד, ה"ו). בגלל הסעד של כבוד מתים או ירקות טריים לשבת או ליום-טוב, קבעו דווקא את ימי אד"ו לדחיה.

ח. וְעַקֵּר שְׁאֵר הָאֲרַבַּע דְּחִיּוֹת¹⁷ אֵלוּ הוּא זֶה הָעַקֵּר שְׁאֵמְרֵנוּ, שֶׁהַחֻשְׁבוֹן הַזֶּה בְּמַהֲלֶךְ אֲמֻצָּעִי¹⁸. וְרֵאשִׁי לְדַבָּר: שֶׁהַמּוֹלָד יִהְיֶה בְּלֵיל שְׁלִישִׁי וְיִדְחֶה לְחֲמִישִׁי¹⁹, פְּעָמִים רַבּוֹת לֹא יֵרָאֶה יָרֵחַ בְּלֵיל חֲמִישִׁי וְלֹא בְּלֵיל שְׁשִׁי, מִכָּלֵל שֶׁלֹּא נִתְקַבְּצוּ הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ קַבּוֹץ אֲמִתִּי אֲלֵא בְּחֲמִישִׁי.

17) כלומר, הדחיות מפני מולד זקן, גטר"ד, בט"ו תקפ"ט שנשארו מארבע הדחיות. 18) ע"י למעלה פ"ו, ה"א. העיקרון בכל ארבע הדחיות הוא אסטרונומי, עדי שהמולד האמצעי יפגע ביום הקיבוץ האמיתי. 19) נקט דוגמה של מולד תשרי שחל בגטר"ד, ובגלל אד"ו נדחה מיום ד' ליום ה'.

פָּרֵק שְׁמִינִי

1) ימי חדשי הלבנה.

א. חֲדָשָׁה שֶׁל לְבָנָה - תְּשַׁעַה וְעֶשְׂרִים יוֹם וּמְחַצָּה וְתַשְׁצִ"ג חֲלָקִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ². וְאִי אֶפְשֶׁר לוֹמַר שֶׁרֵאשׁ חֲדָשׁ יִהְיֶה בְּמִקְצֵת הַיּוֹם, עַד שֶׁיִּהְיֶה מְקַצֵּת הַיּוֹם מִחֲדָשׁ שְׁעֶבֶר וּמְקַצְתוֹ מִהַבָּא³; שְׁנֵאֲמַר: עַד חֲדָשׁ יָמִים. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שְׁיָמִים אִתָּה מִחֻשָּׁב לְחֲדָשׁ, וְאִי אִתָּה מִחֻשָּׁב שַׁעוֹת⁴.

2) למעלה פ"ו, ה"ג. 3) כלומר, חציו האחד של יום השלושים מחודש שעבר, וחציו השני מן החודש הבא. 4) מגילה ה, א.

ב. לְפִיכֶף עוֹשִׁין חֲדָשִׁי הַלְּבָנָה, מִהֵן חֲדָשׁ חֶסֶר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יְהִי פְסֻדָּן, וְאִם תִּמְצָא בִּינֵיהֶם שְׁשָׁה - יְהִי שְׁלָמִים¹⁷.

17) בשנה מעוברת, מוסיפים שני ימים לסימן של שנה פשוטה. במקום שנים, שלושה וארבעה ימים בפשוטה - באים ארבעה, חמשה וששה ימים במעוברת. הסיבה לכך נעוצה בחודש העיבור הנוסף, שהוא תמיד מלא (ע' למעלה ה"ה). שלושים יום הם ארבעה שבועות ועוד שני ימים.

ט. כִּיצַד? הֲרֵי שְׂרָצֵינוּ לִידַע סְדוּר חֲדָשֵׁי שָׁנָה זו, וְהִיא רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּחִמְשֵׁי, וְהִיא פְּשׁוּטָה, וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹא־חֲרִיָּה בְּשָׁנֵי בְּשַׁבַּת, נִמְצָא בִּינֵיהֶן שְׁלֹשָׁה יָמִים - יִדְעֵנוּ שְׁשָׁנָה זו חֲדָשִׁיהָ פְּסֻדָּן¹⁸. וְאִלוּ הִיא רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹא־חֲרִיָּה בְּשָׁלִישֵׁי - הִיוּ חֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה זו שְׁלָמִים. וְאִלוּ הִיא רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּשַׁבַּת זו בְּשַׁבַּת, וּבְשָׁנָה שְׁלֹא־חֲרִיָּה בְּשָׁלִישֵׁי בְּשַׁבַּת - הִיוּ חֲדָשֵׁי שָׁנָה זו חֲסָרִין. וְעַל דֶּרֶךְ זו תִּחְשַׁב לְשָׁנָה הַמְעַבְּרָת, כְּמוֹ שְׁבַאֲרָנוּ.

18) בהלכה ז' ובהלכה ח' פתח הרמב"ם בדוגמה של שנה שחדשיה חסרים, וכאן בשנה שחדשיה כסדרם, כפי שהיתה באמת בשנת כתיבת הספר, וכפי שנרמז בתחילת ההלכה במלים "שנה זו".

י. יֵשׁ שָׁם סִמְנֵינִי שֶׁתִּסְמַךְ עֲלֵיהֶם, כְּדִי שְׁלֹא תִטְעָה בְּחֻשְׁבוֹן סְדוּר חֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה, וְהֵן בְּנוֹיִן עַל עֲקָרֵי זֶה הַחֻשְׁבוֹן וְהַקְּבִיעוֹת וְהַדְּחִיּוֹת שְׁבַאֲרָנוּ דְרָכָם. וְאִלוּ הֵן: כָּל שָׁנָה שֶׁיְהִיָּה רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּהַשְׁלִישֵׁי - תִּהְיֶה לְעוֹלָם פְּסֻדָּן לְפִי חֻשְׁבוֹן זֶה, בֵּין פְּשׁוּטָה בֵּין מְעַבְּרָת¹⁹; וְאִם יְהִיָּה רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּשַׁבַּת אוֹ בְּשָׁנֵי - לֹא תִּהְיֶה פְּסֻדָּן לְעוֹלָם, בֵּין בְּפְשׁוּטָה בֵּין בְּמְעַבְּרָת²⁰; וְאִם יְהִיָּה רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּחִמְשֵׁי: אִם פְּשׁוּטָה הִיא - אִי אֶפְשָׁר שֶׁיְהִי חֲדָשֵׁי חֲסָרִים לְפִי חֻשְׁבוֹן זֶה, וְאִם מְעַבְּרָת הִיא - אִי אֶפְשָׁר שֶׁיְהִי חֲדָשִׁיהָ פְּסֻדָּן לְפִי חֻשְׁבוֹן זֶה²¹.

19) 1. שנה פשוטה. אם הקביעה היא ביום השלישי, אז המולד המוקדם ביותר מוכרח להיות ב', ט"ו, תקפ"ט (אם קדמה לה שנה מעוברת, ע"פ ה"ה) והמאוחר ביותר ג', ט"ז, ר"ג (כי במקרה של גט"ר הקביעה נדחית, ע"פ למעלה פ"ו ה"ד). אם נוסף את שארית שנה פשוטה, כלומר ד"ח, תתע"ו (ע"פ למעלה פ"ו ה"ה), נקבל מולד של ראש השנה הבאה בשבת לפני חצות. הקביעה תהיה איפוא ביום השבת, בין יום שלישי ולבין יום השבת, לאחר ניכוי ימי הקביעה, ישארו שלושה ימים. חדשי השנה הם כסדרם. 2. שנה מעוברת. אם הקביעה היא ביום ג', אז המולד המוקדם ביותר הוא חצות יום שני (מולד זקן), והמולד המאוחר ביותר הוא יום ג', ה' שעות ביום ותתערע"ט חלקים (כי אם המולד בחצי יום ג', נדחית הקביעה בגלל מולד זקן, ע"פ למעלה פ"ו ה"ב). אם נוסף למולד ה', כ"א, תקפ"ט - שארית שנה מעוברת - (ע"פ למעלה פ"ו ה"ה), יהיה מולד

10) ע"פ הערה קודמת. 11) מכיון שיותר מחצי (י"ב שעות ותשצ"ג חלקים) של יום ל' שייך לתשרי, זקפו את כל יום ל' על חשבון תשרי. את החודש הבא עשו כ"ט יום (חסר), כלומר כחצי יום פחות מאורכו האמיתי של חודש הלבנה, כדי לאזן את כחצי היום שהוסיפו על החודש הקודם (על חודש מרחשון, ע"פ ה"ו). 12) הוא חודש העיבור. עודפי שנות החמה על שנות הלבנה מצטרפים כמעט בכל שנות העיבור ליותר מחודש הלבנה (ע"פ למעלה פ"ו, ה"א). משום כך, כנראה, עושים את אדר א' - חודש העיבור - שלושים יום (וע"פ ראש השנה יט: ו'תוספות' שם ד"ה אדר). 13) "אדר הסמוך לניסן לעולם חסר" (ר"ה יט:).

ו. נִשְׂאָרוּ שְׁנֵי הַחֲדָשִׁים, שֶׁהֵן מְרַחֲשׁוֹן וְכִסְלוֹ. פְּעָמִים יְהִיּוּ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים, וּפְעָמִים יְהִיּוּ שְׁנֵיהֶם חֲסָרִים, וּפְעָמִים יְהִיּוּ מְרַחֲשׁוֹן חֲסָר וְכִסְלוֹ מְלֵא¹⁴. וְשָׁנָה שֶׁיְהִיָּה בָּהּ שְׁנֵי חֲדָשִׁים אֵלּוּ מְלֵאִים, הִיא שְׁנִקְרָאוּ חֲדָשִׁיהָ שְׁלָמִים; וְשָׁנָה שֶׁיְהִיָּה בָּהּ שְׁנֵי חֲדָשִׁים אֵלּוּ חֲסָרִים, נִקְרָאוּ חֲדָשִׁיהָ חֲסָרִין; וְשָׁנָה שֶׁיְהִיָּה בָּהּ מְרַחֲשׁוֹן חֲסָר וְכִסְלוֹ מְלֵא, נִקְרָאוּ חֲדָשִׁיהָ פְּסֻדָּן¹⁵.

14) הסיבה לשינויים אלה, מבוארת למעלה בהלכה ג'. למטרה זו בחרו בתחילת השנה, בחדשים חשון וכסלו. בתשרי לא רצו לנגוע, והשאירו אותו קבוע לתמיד מפני החגים שבו (וע"פ ערכין ט'). 15) או "שנה סדורה", ע"פ להלן פרק יב.

ז. דֶּרֶךְ יָדִיעַת הַשָּׁנָה אִם חֲדָשִׁיהָ מְלֵאִים אוֹ חֲסָרִין אוֹ פְּסֻדָּן לְפִי חֻשְׁבוֹן זֶה, כִּף הוּא: תִּדַע תַּחֲלָה יוֹם שְׁנִקְבַע בוֹ רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁתִּרְצֶה לִידַע סְדוּר חֲדָשִׁיהָ, כְּמוֹ שְׁבַאֲרָנוּ בְּפָרֶק שְׁבִיעִי, וְתִדַע יוֹם שֶׁיִקְבַע בוֹ רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹא־חֲרִיָּה, וְתִחְשַׁב מִנֵּן הַיָּמִים שְׁבִינֵיהֶן, חוּץ מִיּוֹם הַקְּבִיעָה שֶׁל זוֹ וְשֶׁל זו; אִם תִּמְצָא בִּינֵיהֶן שְׁנֵי יָמִים - יְהִיּוּ חֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה חֲסָרִין, וְאִם תִּמְצָא בִּינֵיהֶם שְׁלֹשָׁה יָמִים - יְהִיּוּ פְּסֻדָּן, וְאִם תִּמְצָא בִּינֵיהֶם אַרְבָּעָה יָמִים - יְהִיּוּ חֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה שְׁלָמִים¹⁶.

16) 1. שנה שחדשיה חסרים, יש בה 353 ימים. אם מנכים את יום הקביעה שלה, נשארים 352 יום, שהם 50 שבועות ושני ימים. 2. שנה סדורה, לאחר ניכוי יום הקביעה, היא 353 יום, שהם 50 שבועות ושלושה ימים. 3. שנה שחדשיה שלמים, לאחר ניכוי יום הקביעה, היא 354 יום, שהם 50 שבועות וארבעה ימים.

ח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמורִים? כִּשְׁהִיָּתָה הַשָּׁנָה שֶׁתִּרְצֶה לִידַע סְדוּר חֲדָשִׁיהָ פְּשׁוּטָה; אֲבָל אִם הִיָּתָה מְעַבְּרָת: אִם תִּמְצָא בֵּין יוֹם קְבִיעָתָהּ וּבֵין יוֹם קְבִיעַת שָׁנָה שְׁלֹא־חֲרִיָּה אַרְבָּעָה יָמִים - יְהִיּוּ חֲדָשֵׁי אוֹתָהּ שָׁנָה הַמְעַבְּרָת חֲסָרִים, וְאִם תִּמְצָא בִּינֵיהֶם חֲמִשָּׁה יָמִים -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ יום שלישי כ' אייר ~

פֶּרֶק הַשִּׁיעִי

(1) ימי שנת החמה.

א. שְׁנַת הַחֲמָה - יֵשׁ מִחֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל שְׂאוֹמְרִים, שֶׁהִיא שְׁלֹשׁ מֵאוֹת חֲמֵשׁ וְשָׁשִׁים יוֹם וְרִבִּיעַ יוֹם, שֶׁהוּא שֵׁשׁ שָׁעוֹת; וְיֵשׁ מִהֶן שְׂאוֹמְרִים, שֶׁהוּא פְּחוֹת מִרִבִּיעַ הַיּוֹם. וְכֵן חֲכָמֵי יוֹן וּפְרַס יֵשׁ בִּינְיָהֵן מַחְלָקֵת בְּדָבָר זֶה.

ב. מִי שֶׁהוּא אוֹמֵר שֶׁהִיא שִׁס"ה יוֹם וְרִבִּיעַ יוֹם, יִשְׁאָר מִכָּל מַחְזוֹר שֶׁל תִּשְׁעַ עֶשְׂרֵה שָׁנָה שְׁעָה אַחַת וְאַרְבַּע מֵאוֹת וְשִׁמּוֹנִים וְחֲמֵשׁ חֲלָקִים, כְּמוֹ שְׂאוֹמְרֵנוּ, וְיִהְיֶה בֵּין תְּקוּפָה לְתְּקוּפָה אֶחָד וְתִשְׁעִים יוֹם וְשִׁבְעַ שְׁעוֹת וְחֲצֵי שְׁעָה. וּמִשְׁתַּדֵּעַ תְּקוּפָה אַחַת כְּאֵי זֶה יוֹם פְּאִיזוֹ שְׁעָה הִיא, תִּתְחַלֵּל לְמִנּוֹת מִמֶּנָּה לְתְּקוּפָה הַשְּׁנִיָּה שְׂאוֹחְרִיהָ, וְכֵן הַשְּׁנִיָּה לְשָׁלִישִׁית, עַד סוֹף הָעוֹלָם.

(2) ארבע תקופות בשנה: תקופת ניסן – התחלת האביב; תקופת תמוז – התחלת הקיץ; תקופת תשרי – התחלת הסתיו; תקופת טבת – התחלת החורף.

ג. תקופת ניסן היא תִּשְׁעָה וְחֲחָלֶק שְׁתַּפְּנִס בּוֹ הַשְּׁמֶשׁ בְּרֹאשׁ מִזֵּל טֵלָה, וְתְּקוּפַת תַּמּוּז - הַיּוֹת הַשְּׁמֶשׁ בְּרֹאשׁ מִזֵּל סַרְטָן, וְתְּקוּפַת תִּשְׂרִי - הַיּוֹת הַשְּׁמֶשׁ בְּרֹאשׁ מִזֵּל מֵאֲזֹנִים, וְתְּקוּפַת טַבַּת - הַיּוֹת הַשְּׁמֶשׁ בְּרֹאשׁ מִזֵּל גְּדִי. וְתְּקוּפַת נִיסָן הִיא בְּשָׁנָה הֶרְאוּשׁוֹנָה שֶׁל יִצְרָה לְפִי חֲשׁוֹבּוֹן זֶה קֶדֶם מוֹלַד נִיסָן: בְּשִׁבְעָה יָמִים, וְתִשְׁעַ שְׁעוֹת, וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וְשִׁנָּים וְאַרְבַּעִים חֲלָקִים. סִימְנָה: ז"ט תרמ"ב.

(3) מזל = קבוצת כוכבים. הקדמונים מנו שנים עשר מזלות.

ד. הַרְף חֲשׁוֹבּוֹן הַתְּקוּפָה כֶּף הִיא: תִּדְעַ תְּחַלָּה כְּמָה מַחְזוֹרִין שְׁלָמִים מִשְׁנַת הַיִּצְרָה עַד הַמַּחְזוֹר שְׁתַּרְצָה, וְקַח לְכָל מַחְזוֹר מִהֶן שְׁעָה אַחַת וְתַפ"ה חֲלָקִים; קַבֵּץ כָּל הַחֲלָקִים - שְׁעוֹת, וְכָל הַשְּׁעוֹת - יָמִים, וְתִגְרַע מִן הַכָּל שְׁבַע יָמִים וְתִשְׁעַ שְׁעוֹת וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וְשִׁנָּים וְאַרְבַּעִים חֲלָקִים, וְהַשְּׂאָר תּוֹסִיף אוֹתוֹ עַל מוֹלַד נִיסָן שֶׁל שָׁנָה רֵאוּשׁוֹנָה מִן הַמַּחְזוֹר; יִצָּא לָךְ כְּאֵי זֶה שְׁעָה וּבְכִמָּה בְּחֹדֶשׁ תִּהְיֶה תְּקוּפַת נִיסָן שֶׁל אוֹתָהּ הַשָּׁנָה מִן הַמַּחְזוֹר, וּמִמֶּנָּה תִּתְחַלֵּל לְמִנּוֹת אֶחָד וְתִשְׁעִים יוֹם וְשִׁבְעַ שְׁעוֹת וּמְחָצָה לְכָל תְּקוּפָה וְתְּקוּפָה. וְאִם תִּרְצָה לִידַע תְּקוּפַת נִיסָן שֶׁל שָׁנָה זֹה, שֶׁהִיא שְׁנַת כֶּף וְכֶף בַּמַּחְזוֹר שְׂאוֹתָהּ עוֹמֵד בּוֹ - קַח לְכָל הַמַּחְזוֹרִין הַשְּׁלָמִים שְׁעָה וְתַפ"ה לְכָל מַחְזוֹר, וְלְכָל הַשָּׁנִים הַגְּמוּרוֹת שֶׁשְׁלָמוֹ מִן הַמַּחְזוֹר - עֶשְׂרֵה

השנה הבאה, במקרה של המולד המוקדם, ביום ראשון, ובגלל אד"ו ידחה ליום השני, ובמקרה של המולד המאוחר – ביום השני לפני חצות, ויום המולד יהיה יום הקביעה. בין שני ראשי השנה, בלי ימי הקביעה, יהיו חמשה ימים, כלומר חדשי השנה הם כסדרם (ע"י ה"ח). (20) 1. שנה פשוטה. ר"ה היה בשבת. המולד המוקדם ביותר הוא יום חמישי בחצי היום (או נדחית הקביעה לשבת, בגלל מולד זקן ואד"ו) והמאוחר ביותר בשבת בחצי היום פחות חלק. אם נוסף שארית שנה פשוטה, יחול ר"ה הבא במקרה האחד ביום השלישי, ובמקרה השני – ביום החמישי. בין שני ר"ה יש שני ימים וארבעה ימים. בשני המקרים אין חדשי השנה כסדרם. נניח שר"ה היה ביום שני. המולד המוקדם ביותר הוא שבת חצי היום. המולד המאוחר ביותר הוא יום שני בחצי היום פחות חלק, אם השנה שקדמה לה לא היתה מעוברת; ב' ט"ו תקפ"ח – אם השנה שקדמה לה היתה מעוברת (ב' ט"ו תקפ"ט במוצאי מעוברת דוחים את הקביעה, ע"י פ"ז ה"ה). אם נוסף שארית השנה למולד המוקדם, יצא המולד הבא ביום חמישי. בין שני ר"ה יש שני ימים, כלומר חדשי השנה אינם כסדרם. אם נוסף את השארית ליתר שני המולדות, יחול מולד ר"ה הבא ביום השבת. בין שני ר"ה יש ארבעה ימים. חדשי השנה אינם כסדרם. 2. שנה מעוברת. ר"ה היה בשבת. גבולות המולד הם: יום ה' בחצי היום – שבת בחצי היום פחות חלק. אם נוסף שארית שנה מעוברת (ה', כ"א, תקפ"ט) למולד המוקדם, יצא מולד ר"ה הבא ביום הרביעי. בגלל אד"ו נדחית הקביעה ליום החמישי. בין שני ר"ה יש ארבעה ימים. חדשי השנה אינם כסדרם. אם נוסף את השארית הנ"ל למולד המאוחר, יצא המולד של השנה הבאה ביום הששי, ובגלל אד"ו נדחית הקביעה ליום השבת. בין שני ר"ה יש ששה ימים. חדשי השנה אינם כסדרם. נניח שר"ה היה ביום השני. גבולות המולד הם: שבת בחצי היום – יום ב' חצי היום פחות חלק. מולד ר"ה הבא יהיה במקרה האחד יום ששי, והקביעה תידחה ליום השבת, ובמקרה השני ביום א', והקביעה תידחה ליום ב'. פעם יש בין שני ר"ה ארבעה ימים, ופעם – ששה ימים. בשני המקרים חדשי השנה אינם כסדרם. (21) 1. שנה פשוטה. אם ר"ה בחמישי, אז גבולות המולד הם: גטר"ד – ה' בחצי היום פחות חלק. מולד השנה הבאה במקרה האחד יהיה שבת בחצי היום, ובגלל מולד זקן ואד"ו תידחה הקביעה ליום השני. בין שני ר"ה יש שלושה ימים, כלומר, חדשי השנה כסדרם. במקרה השני, יהיה המולד הבא ביום השלישי, והקביעה תהיה בו ביום. בין שני ר"ה יש ארבעה ימים. השנה חדשה מלאים. בשני המקרים אין חדשה חסרים. 2. שנה מעוברת. אם ר"ה בחמישי, אז גבולות המולד הם: יום ג' בחצי היום – יום ה' בחצי היום פחות חלק. אם נוסף ה', כ"א תקפ"ט – שארית שנה מעוברת – יהיה, במקרה האחד, מולד השנה הבאה ב' ט"ו, תקפ"ט והקביעה תהיה ביום ג' (ע"י פ"ז, ה"ה). בין שני ר"ה יש ארבעה ימים. השנה חדשה אינם כסדרם. במקרה השני, יהיה המולד ביום הרביעי, והקביעה תידחה ליום החמישי. בין שני ר"ה יש ששה ימים. השנה חדשה אינם כסדרם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השבוּע תהיה, ובאי זה יום יקבעו ניסן של שנה זו, וכמה שנים גמורות עברו מן המחזור, ותקח לכל שנה אחד עשר יום, ותוסיף על סכום הימים שבועה ימים בזמנים אלו, והשלף הכל שלשים שלשים, והנשאר פחות משלשים - תתחיל למנות מראש חדש ניסן; אם נגיע ליום התקופה - מוטב, ואם לאו - הוסף יום או שני ימים או שלשה ימים על המנין, עד שנגיע ליום התקופה. ואם תהיה השנה מעברת - תתחיל למנות מראש חדש אדר שני, וליום שנגיע החשבון - באותו היום מן החדש תהיה התקופה.

(5) בלי לדעת את השעה המדויקת.

ז. כיצד? הרי שרצינו לידע בכמה בחדש תהיה תקופת ניסן של שנת שלשים ותשע מאות, שהיא שנה תשיעית ממחזור ר"ס - מצאנו ראש חדש ניסן נקבע בה בתמישי, ותקופת ניסן בתמישי; ולפי שהיתה שנה זו תשיעית למחזור, יהיו השנים הגמורות שמונה; כשתקח לכל שנה מהן אחד עשר יום, יהיו כל הימים שמונה ושמונים; תוסיף שבועה, הרי הכל חמשה ותשעים; תשלף הכל שלשים שלשים, נשארו חמשה ימים; כשתתחיל למנות חמשה ימים מראש חדש ניסן, שהיה בתמישי, נגיע החשבון ליום שני; וכבר ידענו שאין התקופה בשני בשבת אלא בתמישי, לפיכך תוסיף יום אחר יום עד שתגיע לחמישי, שהוא יום התקופה; נמצאת תקופת ניסן בשנה זו ביום שמיני מחדש ניסן. ועל הדרך הזאת תעשה בכל שנה ושנה.

ח. זה שאמרנו: תוסיף יום אחר יום עד שתגיע ליום התקופה - לעולם לא תהיה צריך להוסיף אלא יום אחד או שנים או שלשה. ופלא גדול הוא שתהיה צריך להוסיף ארבעה ימים. ואם מצאת שאתה צריך להוסיף יום על זה - תדע שטעית בחשבון, ותחזר ותחשב בדקדוק.

פרק עשירי

(1) הימים שבין תקופה לתקופה.

א. שנת החמה למי שהוא אומר שהוא פחות מרביע - מחכמי ישראל² יש מי שאומר: שלש מאות חמשה ושלשים יום, וחמש שעות, ותשע מאות שבועה ותשעים חלקים, ושמונה וארבעים רגעי³. והרגע - אחד מששה ושבועים בחלק. ולפי חשבון זה תהיה תוספת שנת החמה על שנת הלבנה: עשרה ימים, ואחת ועשרים שעה, ומאה

ימים ואחת ועשרים שעות ומאתים וארבעה חלקים לכל שנה, וקבץ הכל, ותגרע ממנו שבועה ימים ותשע שעות ושש מאות ושנים וארבעים חלקים, והנשאר תשליכם חדשי הלבנה - תשעה ועשרים יום ושתיים עשרה שעות ושבוע מאות ושלש ותשעים חלקים, והנשאר פחות מחדש הלבנה - תוסיף אותו על מולד ניסן של אותה השנה, ותדע זמן תקופת ניסן של אותה השנה בכמה יום בחדש היא ובכמה שעה. תקופת ניסן לפי חשבון זה אינה לעולם אלא או בתחלת הלילה, או בחצי הלילה, או בתחלת היום, או בחצי היום; ותקופת תמוז לעולם אינה אלא או בשבע שעות ומחצה, או בשעה אחת ומחצה, בין ביום בין בלילה; ותקופת תשרי לעולם אינה אלא בתשע שעות, או בשלש שעות, בין ביום בין בלילה; ותקופת טבת לעולם אינה אלא או בעשר שעות ומחצה, או בארבע שעות ומחצה, בין ביום בין בלילה. אם תרצה לידע באי זה יום מימי השבוע ובאי זה שעה תהיה התקופה - קח שנים גמורות שעברו משנת הציירה עד שנה שתראה והשלף הכל שמונה ועשרים שמונה ועשרים, והנשאר יותר משמונה ועשרים - קח לכל שנה יום אחד שש שעות, וקבץ הכל, והוסף עליו שלשה, והשלף הכל שבועה שבועה, והנשאר מן הימים ומן השעות תתחיל למנות מתחלת ליל אחד בשבת, ולאשר נגיע החשבון בו תהיה תקופת ניסן. ולמה מוסיפין שלשה? לפי שתקופה ראשונה של שנת יציירה היתה בתחלת ליל רביעי.

ה. כיצד? הרי שרצינו לידע תקופת ניסן של שנת תשע מאות שלשים וארבעת אלפים ליציירה - כשתשלף הכל שמונה ועשרים שמונה ועשרים, תשאור שנה אחת; תקח לה יום אחד ושש שעות ותוסיף עליו שלש, נמצאת תקופת ניסן בליל חמישי שש שעות בלילה. וכשתוסיף עליה שבע שעות ומחצה - הרי תהיה תקופת תמוז בשעה ומחצה מיום חמישי; וכשתוסיף עליה שבע שעות מיום ומחצה - תהיה תקופת תשרי בתשע שעות מיום חמישי; וכשתוסיף עליה שבע שעות ומחצה - תהיה תקופת טבת בארבע שעות ומחצה מזליל ששי; וכשתוסיף עליה שבע שעות ומחצה - תהיה תקופת ניסן הבאה בתחלת יום ששי. ועל דרך זו עד סוף העולם, תקופה אחר תקופה.

(4) באיזה יום בשבוע ובאיזו שעה.

ו. אם תרצה לידע בכמה יום בחדש תהיה תקופת ניסן של שנה זו⁴ - תדע תחלה באי זה יום מימי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מונים מניסן לא רק את חשבון התקופות, אלא גם את חשבון המולדות (ראש השנה ח, א). מולד ניסן היה ד', ט', תרמ"ב (עי' למעלה פ"ט ה"ג, הערה ט'). בתחילת ליל יום ד' זה - כשנבראו המאורות - היתה תקופת ניסן, התקופה הראשונה (לפי תקופת שמואל היתה תקופת תשרי ראשונה, אלא שלצורך חשבון התקופות מתחילים מניסן). מכאן שקדמה תקופת ניסן למולד ניסן ט', תרמ"ב. (7 משום שלפי תקופת רב אדא, י"ט שנות הלבנה (על המעוברות שבהן) שוות לי"ט שנות החמה, ללא שארית.

ד. כְּשֶׁתִּדְעַתְּ תְּקוּפַת נִיסָן שָׁל שָׁנָה רֵאשׁוֹנָה מִן הַמַּחְזוֹר - תִּחְשַׁב מִמֶּנָּה אֶחָד וְתִשְׁעִים יוֹם, וְשִׁבְעַת שָׁעוֹת, וְחֲמֵשׁ מְאוֹת וְתִשְׁעֵה עָשָׂר חֲלָקִים, וְאֶחָד וְשָׁלְשִׁים רְגָעַ, לְכָל תְּקוּפָה וְתִקּוּפָה, עַד סוֹף הַמַּחְזוֹר.

ה. אִם תִּרְצֶה לִידַע מִתִּי תִהְיֶה תְּקוּפַת נִיסָן⁸ לְפִי הַשְּׁבוֹן זֶה - תִּדַּע תְּחִלָּה שְׁנַיִם גְּמוּרוֹת שֶׁעָבְרוּ מִן הַמַּחְזוֹר, וְתִקַּח לְכָל שָׁנָה מִהֵן תּוֹסֶפֶת, וְהִיא יכ"א קכ"א מ"ח, וְקִבֵּץ כָּל הַרְגָעִים - חֲלָקִים, וְכָל הַחֲלָקִים - שָׁעוֹת, וְכָל הַשָּׁעוֹת - יָמִים, כְּדָרְךָ שֶׁתִּחְשַׁב בְּמוֹלְדוֹת, וְתִגְרַע מִן הַכָּל תִּשְׁעַת שָׁעוֹת וְשֵׁשׁ מְאוֹת וְשָׁנַיִם וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים⁹, וְהַנְּשָׂאָר תִּשְׁלִיךְ חֲדָשִׁי לְכָנָה, וְהַנְּשָׂאָר - שְׂאִין בּוֹ חֲדָשׁ לְכָנָה - תּוֹסִיף אוֹתוֹ עַל מוֹלֵד נִיסָן שָׁל אוֹתָהּ שָׁנָה, וְיִבְרַגַּע שְׁנַיִם הַמִּנְיָן בּוֹ תִהְיֶה תְּקוּפַת נִיסָן שָׁל אוֹתָהּ שָׁנָה.

8) בשנה מסוימת במחזור. (9) שקדמה תקופת ניסן הראשונה למולד ניסן הראשון (בניגוד לז', ט', תרמ"ב על-פי שמואל). הלכות אלה ג, ד, ה, מקבילות לחשבון התקופה על-פי שמואל בפ"ט, ה"ד. 1. ידיעת תקופת ניסן של השנה הראשונה במחזור - הלכה ג'. לפי תקופת שמואל, אנו צריכים לדעת את מספר המחזוריים השלמים שעברו משנת היצירה עד המחזור הנוכחי בגלל השארית שבכל מחזור. לפי תקופת רב אדא, אין צורך בידיעה זו, מכיון שאין שארית למחזור. 2. ידועה תקופת ניסן של השנה הראשונה מן המחזור, על פיה אנו מחשבים את כל התקופות בכל שנות המחזור - הלכה ד'. 3. לחשב את תקופת ניסן בשנה מסוימת במחזור, כשתקופת ניסן של השנה הראשונה במחזור אינה ידועה - הלכה ה'.

ו. וְנִרְאִין לִי הַדְּבָרִים, שֶׁעַל חֶשְׁבוֹן תְּקוּפָה ז'101 הָיוּ סוֹמְכִין לְעִנְיָן עֲבוּר הַשָּׁנָה בְּעַת שְׁבִיט דִּין הַגְּדוֹל מְצוּי, שֶׁהָיוּ מְעַבְרִין מִפְּנֵי הַזְּמַן אוֹ מִפְּנֵי הַצֶּדֶק¹¹, לְפִי שֶׁחֶשְׁבוֹן זֶה הוּא הָאֲמֵת יוֹתֵר מִן הָרֵאשׁוֹן¹², וְהוּא קְרוֹב מִן הַדְּבָרִים שֶׁנִּתְבָּאָרוּ בְּאִיצְטְגִּינּוֹת יוֹתֵר מִן הַחֶשְׁבוֹן הָרֵאשׁוֹן, שֶׁהִיָּתָה בּוֹ שְׁנַת הַחֲמָה שְׁלֹשׁ מְאוֹת חֲמֵשָׁה וְשָׁלְשִׁים יוֹם וְרִבְעֵי יוֹם.

10) של רב אדא. (11) עי' פ"ד, הלכות א"ו. (12) זוהי גם דעת האסטרונומיה כיום.

וְאֶחָד וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים, וְשִׁמּוֹנָה וְאַרְבָּעִים רְגָעַ. סִימָן לָהֶם: יכ"א קכ"א מ"ח. וְלֹא תִמְצָא תּוֹסֶפֶת בְּמַחְזוֹר שָׁל תִּשְׁעַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה כָּלָל, אֲלֹא כָּל מַחְזוֹר מֵהֶם יִשְׁלְמוּ שְׁנֵי הַחֲמָה עִם שְׁנֵי הַלְּבָנָה הַפְּשׁוּטוֹת וְהַמְעַבְרוֹת⁴.

(2) עי' פ"ט ה"א. (3) הכוונה ל"תקופת רב אדא", ועי' בהערה הקודמת ובהערה הבאה. (4) י"ט שנות המחזור הקטן על שבעת חדשי העיבור שבהן (גו"ח אדו"ט) הן מאתים ושלשים וחמשה חדשי לבנה. 29 יום, 12 שעות, 793 חלקים = 235 × 365 יום, 5 שעות, 48/76 חלקים × 19. המעברים חשובו, שהמחזור הקטן, על השנים המעוברות שבו גו"ח אדו"ט, בנוי על תקופת רב אדא. ואלה הנימוקים: 1. לפי תקופת שמואל, קיים הפרש של שעה אחת ותפ"ה חלקים בין י"ט שנות החמה לי"ט שנות הלבנה. במשך מאות בשנים נצטבר הפרש של ימים. לפי זה יצא, שתקופת השמש של ניסן תהיה מרוחקת ממולד ניסן בראש המחזור מרחק ששיעורו כמספר הימים שנצטברו. אבל למעשה נוכחו לדעת, שהתקופה קרובה למולד ניסן בראש המחזור, וי"ט שנות המחזור נגמרות בשווה עם רל"ה חדשי הלבנה בלי עודף. מכאן ששנת החמה קטנה יותר מזו שקבע שמואל. 2. תקופת ניסן חלה תמיד לפני ט"ז בניסן בהתאם לדעת רב אדא, שאם תקופת טבת נמשכת עד ט"ז בניסן, עלינו לעבר את השנה (ראש השנה כא. הגירסה בתלמוד שלנו - רב הונא; ה"פירוש" מביא רב "אדא"), ולפי תקופת שמואל, חלה תקופת ניסן פעמים רבות אחרי ט"ז בניסן. מכאן הסיקו, שיסוד העיבור של גו"ח אדו"ט במחזור הקטן מבוסס על תקופת רב אדא, שלפיה, אם מעברים גו"ח אדו"ט, תחול תקופת ניסן לפני ט"ז בניסן. השם "תקופת רב אדא" מקורו כנראה בזה, שהחשבון מתאים לדברי רב אדא הנ"ל (עי' יסודי העיבור לחיים ועליג סלונימסקי).

ב. בֵּין כָּל תְּקוּפָה וְתִקּוּפָה לְפִי חֶשְׁבוֹן זֶה: אֶחָד וְתִשְׁעִים יוֹם, וְשִׁבְעַת שָׁעוֹת, וְחֲמֵשׁ מְאוֹת וְתִשְׁעֵה עָשָׂר חֲלָקִים, וְאֶחָד וְשָׁלְשִׁים רְגָעַ. סִימָן לָהֶם: צא"ז תקי"ט ל"א. וְכִשְׁתִּדְעַתְּ תְּקוּפָה מִן הַתְּקוּפוֹת אֵימְתִי הִיָּתָה - תִּחְשַׁב מְאוֹתוֹ רְגָעַ מִנְיָן זֶה, וְתִדַּע תְּקוּפָה שְׂאִחֲרִיָּה, עַל הַדְּרָךְ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּתִקּוּפַת הַשָּׁנָה שֶׁהִיא רְבִיעֵה⁵.

(5) עי' פ"ט.

ג. תְּקוּפַת נִיסָן לְפִי חֶשְׁבוֹן זֶה הִיָּתָה בְּשָׁנָה רֵאשׁוֹנָה שָׁל יְצִירָה קִדְם מוֹלֵד נִיסָן בְּתִשְׁעַת שָׁעוֹת וְשֵׁשׁ מְאוֹת וְשָׁנַיִם וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים⁶. סִימָן לָהֶם: ט' תרמ"ב. וְכֵן הִיא לְעוֹלָם, כָּכָל שָׁנָה רֵאשׁוֹנָה שָׁל כָּל מַחְזוֹר, קִדְם מוֹלֵד נִיסָן בְּתִשְׁעַת שָׁעוֹת וְשֵׁשׁ מְאוֹת וְשָׁנַיִם וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים⁷.

(6) תקופת רב אדא מבוססת על דעת רבי יהושע, שלפיה אנו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נכתבו בספרים הידועים לפל¹⁰. ומפני כל אלו הדברים¹¹ פשר בעיני לבאר דרכי חשבון זה, פדי שיהיה נכון למי שמלאו לבו לקרבה אל המלאכה לעשות אותה¹².

(9 של ראיית הירח. 10) הרמב"ם מזכיר ב'מורה נבוכים' את התוכן אבן אפלה האישיבילי באנדלוסיה "אשר התחברתי עם בנו", וכמו כן את "הפילוסוף המעולה אבובכ"ר בן אלצ'איג אשר קראתי עם אחד מתלמידיו, והראה לפני ראיות" (חלק שני, פרק ט'). (11) 1. דרכי חשבון ראיית הירח, ידועים למקצת החכמים בלבד. 2. לרמב"ם היו קבלות וראיות שעדיין לא נתפרסמו, ולא היו ידועות אפילו למקצת החכמים. (12) השווה שמות לו, ב. שם כתוב: "כל אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה לעשות אתה". הביטוי "מלאו לבו" לקוח ממגילת אסתר ז, ה.

ד. ואל יהיו דרכים אלו קלים¹³ בעיניך, מפני שאין אנו צריכין להם בזמן הזה; שאלו הדרכים - דרכים רחוקים ועמקים הן, והוא סוד העבור¹⁴, שהיו החכמים הגדולים יודעים אותו, ואין מוסרין אותו לכל אדם, אלא לסמוכים נבונים¹⁵. אכל זה החשבון בזמן הזה, שאין בית דין לקבע על פי הראיה, שאנו מחשבין בו היום¹⁶ - אפלו תינוקות של בית רבן מגיעין עד סופו בשלשה וארבעה ימים.

(13) קלי ערך. (14) הדרכים "שבית-דין היו מחשבין בדקדוק, וידועים אם יראה הירח או לא יראה" (למעלה ה"א), "עייבור" - על שם הוספת יום לחודש וחודש לשנה. (15) לחכמים שהוכתרו בתואר "רבי", אבל אין מוסרים את סוד העיבור לכל הסמוכים, אלא לנבונים שבהם בלבד. ועי' למעלה פ"א ה"ר"ח; פ"ה ה"א. (16) עי' למעלה פרק ו' ופרק ז'. כוונת הרמב"ם היא, שבחשבון שאנו משתמשים בו היום לשם קביעת החודש - אין חכמה, אבל החכמה האמיתית היא בחשבון הראיה, שאין אנו משתמשים בו כיום.

ה. שמה תבונן חכם מחכמי האמות או מחכמי ישראל, שלמדו חכמת יון, בדרכים אלו שאני מתשב בהן לראית הירח, ויראה קרוב¹⁷ מעט במקצת הדרכים, ויעלה על דעתו שנתעלם ממנו דבר זה, ולא ידענו שיש באותו הדרך קרוב - אל יעלה זה על דעתו; אלא כל דבר שלא דקדקנו בו - מפני שידענו בעקר הגימטריאות בראיות ברורות שאין דבר זה מפסיד בידיעת הראיה ואין חוששין לו¹⁸, לפיכך לא דקדקנו בו.

(17) אי-דיוק. (18) הרמב"ם לא הקפיד על האי-דיוק המתמטי, כשזה לא השפיע על ידיעת הראיה.

ו. וכן פשיאך בדרך מן הדרכים חסרון מעט מחשבון הראוי לאותה הדרך - ככונה עשינו זה, לפי שיש פגגודו יתרון בדרך אחרת, עד שיצא הדבר

ז. וחסבון שתי תקופות האלו שבארנו דרכם - הפל בקרוב הוא¹³, ובמהלך השמש האמצעי, לא במקומה האמיתי¹⁴; אבל במקום השמש האמיתי תהיה תקופת ניסן בזמנים אלו בכמו שני ימים קדם שתי התקופות שיוצאין בחשבון זה - בין בחשבון מי שחשב רביע יום גמור, בין למי שמחשב לפחות מרביע יום.

(13) חשבון לא מדויק. (14) בחשבון שתי התקופות, של שמואל ושל רב אדא, חילקו את אורך השנה לארבעה חלקים שווים. על-ידי-זה נתקבל אורך אחיד לכל תקופות השנה. לפי שמואל: $365 = 25/4 = 91$ יום, $71/2$ שעות. לפי רב אדא: רבע של ש"ה יום, ה' שעות, תקצ"ז חלקים, מ"ח רגעים = צ"א יום, ז' שעות, תקי"ט חלקים, ל"א רגעים. אבל לאמיתו של דבר, אין התקופות שוות באורכן. עובדה זו היתה ידועה כבר להיפרכוס (תוכן יוני במאה השניה לפני הספירה, מייסד האסטרונומיה המדעית), שקבע את אורך תקופת אביב - 94 יום וחצי, תקופת קיץ - 92 יום וחצי, תקופת סתיו - 88, תקופת חורף - 90 יום. (ועי' פי"א, הי"ד וט"ו).

פרק אחד עשרי

(1) דרכי החשבון במהלך הלבנה, וסוד העיבור.

א. לפי שאמרנו בהלכות אלו², שבית דין היו מחשבין בדקדוק וידועים אם יראה הירח או לא יראה³, ידענו שכל מי שרוחו נכונה ולבו תאב לדברי החכמות ולעמד על הסודות⁴ - תאנה לידע אותן הדרכים שמחשבין בהם, עד שידע אדם אם יראה הירח בליל זה או לא יראה.

(2) עי' למעלה פ"א ה"ו; פ"ב ה"ד; פ"ו ה"א. (3) בליל שלושים. (4) סוד העיבור, ועי' להלן הלכה ד'.

ב. ודרכי החשבון יש בהן מחלוקות גדולות בין חכמי הגוים הקדמונים, ושחקרו על חשבון התקופות⁵ והגימטריאות⁶. ואנשים חכמים גדולים נשתבשו בהן, ונתעלמו מהן דברים, ונולדו להן ספקות. ויש מי שדקדק הרבה, ולא פגע בדרך הנכונה בחשבון ראית הירח⁷, אלא צלל במים אדירים והעלה חרס בידו⁸.

(5) הזמן הדרוש לשמש להקיף את הארץ. (6) הנדסה, ובמובן רחב יותר - מתמטיקה בכלל. הסבר מפורט למונח "חשבון התקופות והגימטריאות" ראה "קובץ תשובות הרמב"ם ואיגרותיו" חלק שני ע' 25 לפס"א 1859. (7) הכוונה לירח החדש שנראה אחרי הקיבוץ עם השמש. (8) זוהי מליצה תלמודית. השווה בבא-קמא צא, א.

ג. ולפי ארץ הימים רוב הבדיקות והחקירות נודעו למקצת החכמים דרכי חשבון זה⁹. ועוד, שיש לנו בעקרים אלו קבלות מפי החכמים, וראיות שלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אותו²⁷ מעלה ותוסיף אותה על המעלות. וכשתקבץ המעלות - תשליף אותן שלש מאות וששים, והנשאר משלש מאות וששים ולמטה - הוא שתופסין אותו לחשבון.

26) זהו עיקרון מתמטי כללי, ואינו מיוחד לאסטרונומיה בלבד, וכן החשבון בהלכה י"א. (27) מוסב על "וכל" (אחרת היה צריך להיות כתוב "אותם").

יא. בכל החשבונות פלן, פשתרצה לגרע מגנן ממגנן, אם יהיה זה שגורעין אותו יתר על זה שגורעין ממנו, אפלו בחלק אחד - תוסיף על זה שגורעין ממנו שלש מאות וששים מעלות, פדי שיהא אפשר לגרע זה המגנן ממנו.

יב. כיצד? הרי שהצריך החשבון לגרע מאתים מעלות וחמשים חלקים וארבעים שניות - סימן: רנ"ם - ממאה מעלות ועשרים חלקים ושלושים שניות - סימן: קכ"ל - תוסיף על המאה שלש מאות וששים, יהיו המעלות ארבע מאות וששים. ותתחיל לגרע השניות מן השניות. תבוא לגרע ארבעים משלשים - אי אפשר. תרים חלק אחד מן העשרים חלקים, ותעשה אותו ששים שניות, ותוסיף על השלשים, ונמצאו השניות תשעים. תגרע מהם הארבעים, ישאר חמשים שניות. ותחזור לגרע חמשים חלקים מתשעה עשר חלקים, שפכר הרימות מהם חלק אחד ועשיתו שניות, ואי אפשר לגרע חמשים מתשעה עשר, לפיכך תרים מעלה אחת מן המעלות, ותעשה אותה ששים חלקים, ותוסיף על התשעה עשר, ונמצאו החלקים תשעה ושבעים. תגרע מהן החמשים, ישאר תשעה ועשרים חלקים. ותחזור לגרע המאתים מעלות מן ארבע מאות ותשע וחמשים מעלות, שפכר הרימות מעלה אחת ועשית חלקים, ישאר מאתים ותשע וחמשים מעלות. ונמצא השאר סימן: רנ"ט כ"ט ג'. ועל דרך זו בכל גרעון וגרעון השמש והירח.

יג. וכן שאר השבעה²⁹ פוככים - מהלך כל אחד ואחד מהן בגלגל שלו מהלך שנה, אין בו לא קלות ולא כבדות³⁰, אלא כמו מהלכו היום כמו מהלכו אמש כמו מהלכו למחר כמו מהלכו בכל יום ויום³¹. וגלגל של כל אחד מהם, אף על פי שהוא מקיף את העולם³², אין הארץ באמצעו³³.

28) המלים "השמש והירח" שבסוף ההלכה הקודמת, שייכות להלכה זו. הפתיחה אפוא היא: השמש והירח וכן... כך פותחת הלכה זו בכתב-יד התימנים (ועי' בנט, בדו"ח של בית המדרש לחכמת ישראל, ברלין 1898, ועי'

לאמתו בדרכים קרובים בלא חשבון ארץ, פדי שלא יבהל האדם, שאינו רגיל בדרכים אלו, ברב החשבונות שאין מועילין בראית הירח¹⁹.

19) הרמב"ם ויתר על שבר קטן בחשבון במקום אחד בידעו שחסרון זה יאוזן במקום אחר על-ידי יתרון שבר מתאים. מגמתו היתה להקל על הקורא, ולעשות את החשבון פשוט יותר.

ז. העקרים שצריך אדם לידע תחלה לכל החשבונות האיזוטגניות - בין לדרכי חשבון הראיה בין לשאר דברים²⁰ - אלו הן: הגלגל²¹ מחלק בשלש מאות וששים מעלות²². כל מזל²³ ומזל שלשים מעלות. ומתחיל מתחלת מזל טלה. וכל מעלה ומעלה - ששים חלקים. וכל חלק וחלק - ששים שניות. וכל שניה ושניה - ששים שלישיות. וכן תדרק החשבון²⁴ ותחלק כל זמן שתרצה.

20) כגון מקומם של שבעת כוכבי לכת. 21) גלגל המזלות, שבו מקיפה השמש את הארץ במשך השנה. 22) כדרך כל מעגל. נוסף על כך חילקו את הגלגל לשנים עשר חלקים של שלושים מעלות כל אחד, לפי מספר חרשי השנה. לכל חלק ניתן שם של קבוצת כוכבים מתאימה. 23) קבוצת כוכבים. המזלות נקראו על-פי רוב, בשמות של בעלי חיים על-ידי הבבלים והיוונים (עי' להלן הלכה ט'). 24) המספרים הנ"ל מאפשרים חשבון מדויק עד כדי השבר הקטן ביותר.

ח. לפיכך, אם יצא לך בחשבון, שפוכב פלוני מקומו בגלגל בשבעים מעלות ושלושים חלקים וארבעים שניות - תדע, שפוכב זה הוא מזל²⁵ תאומים בחצי מעלה אחת עשרה ממזל זה; לפי שמזל טלה שלשים מעלות, ומזל שור שלשים מעלות, נשאר עשר מעלות ומחצה ממזל תאומים, וארבעים שניות מחצי המעלה האחרון.

25) נכון יותר "במזל" תאומים, וכך הוא בכת"י התימני א, מוסד הרב קוק, ובכת"י תימני ת"ב של הרב מימון.

ט. וכן אם יצא מקומו בגלגל בשלש מאות ועשרים מעלות - תדע, שפוכב זה במזל דלי בעשרים מעלות בו. ועל דרך זו בכל המגניות. וסדר המזלות כף הוא: טלה, שור, תאומים, סרטן, אריה, בתולה, מאזנים, עקרב, קשת, גדי, דלי, דגים.

י. החשבונות פלם²⁶, פשתקבץ שארית לשארית או פשתוסף מגנן על מגנן, תקבץ כל מין עם מינו: השניות עם השניות, והחלקים עם החלקים, והמעלות עם המעלות. וכל זמן שיתקבץ מן השניות ששים - תשים חלק אחד ותוסיף על החלקים; וכל שיתקבץ מן החלקים ששים - תשים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"... שְׁנַת שְׁמוֹנָה וְשָׁלְשִׁים וְתֵשַׁע מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים לְיַצְרָהּ."

בנוגע לזמן כתיבת חיבורו, מצינו בספרו כמה תאריכים הנראים כסותרים לכאורה.

בהקדמת לספר 'היד' כתב אלף ק"ח לחורבן, בהל' שמיטה ויובל אלף ק"ז. לעיל משמע קצת שנכתבו בשנת אלף ק' וכאן גופא אלף ק"ט.

ויש לומר בפשטות שהרמב"ם הגיה ספרו אחרי שכתבו, והדברים שלא תיקנם נשארו במהדורות המאוחרות כלשונם במהדורא קמא עם התאריך. אבל בפ"א בהלכות קידוש החודש חלו שינויים או תיקונים לאחר זמן, ועריכתו הסופית היתה בשנת ק"ט וכשתיקן הלכות אלו שינה גם את השנה המופיעה בהן.

בנוגע להקדמה ברור שנכתבה לאחר שיכול היה לקבוע לא רק מספר הספרים אלא גם ההלכות והמצוות שנתבארו בכל ספר וספר כפי שמפרטין בסוף ההקדמה. כלומר, רק לאחר שהיה מוכן אצלו כל היד החזקה, וכמו שמסיים "ועתה אתחיל לבאר משפטי כל מצוה וכו'".

על פי זה, יש מקום לכל הדעות בדבר התחלת עסק הרמב"ם בספרו "משנה תורה" (הובאו ב'סדר הדורות' ובכמה מקומות) והמוקדמת שבהם שנת אלף ק' כנ"ל.

(על פי לקו"ש חלק כ' ע' 547

מתוך רמב"ם "פרס המלך")

35) למעלה ה"א וה"ב. 36) בליל השלושים. גם ההלכות, הדנות במהלך השמש, מטרתן היא אך ורק לברר את ראיית הירח אחרי הקיבוץ עם השמש. 37) הידיעה על המהלך האמצעי של הירח (או של כוכב אחר) אינה מספיקה כדי לקבוע בכל פעם את מקומו של הירח ביום מסוים. נוסף על כך, עלינו לדעת את מקום הירח בתאריך קבוע, שישמש נקודת מוצא לחישובים לכל תאריך שהוא. הרמב"ם בחר בשנה, שבה עסק כנראה בחיבור זה. בחר בניסן – בגלל התקופה; בחר בליל שלישי לחודש, מכיון שבליילה זה נראה הירח החדש. 38) 4938 לחלק 19 = 259 171 חלקים מתוך 19. 39) הספירה שהיתה מקובלת בשטרות. את התחלת המנין קבע הרמב"ם לשנת י"ב אחרי מות אלכסנדר הגדול. 40) הטעם למנין זה, מבוסס על הפוסקים "'אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני..." תהלים קלז, ה"ג.

יז. ולפי שהראיה לא תהיה אלא בארץ ישראל, כמו שבארנו⁴¹, עשינו פל דרכי חשבון הזה פנויים על עיר ירושלים⁴², ולשאר המקומות הסובבין אותה בכמו ששה או שבעה ימים, שבהן רואין את הירח תמיד⁴³ ובאים ומעידים בבית דין⁴⁴. ומקום זה הוא

מבוא לרמב"ם רומי ר"מ, הוצאת מוסד הרב קוק, סוף עמוד 12). 29) שאר מן השבעה (כוכבי לכת), כלומר חמשת כוכבי לכת הנותרים (השווה למעלה פ"ז ה"ח: "ועיקר שאר הארבע דחיות"). 30) אינו ממהר ואינו מפגר. 31) היום כמו אמש, היום כמו מחר, היום כמו בכל יום ויום. 32) השווה הלכה י"ז. 33) זוהי דעת פטולומיאוס. הנחת היסוד שלו היא, שהשמש מקיפה את הארץ במעגל במהירות בלתי משתנית. מאידך גיסא נוכח לדעת, שהמהירות משתנית מפעם לפעם. כדי להתאים ההלכה למציאות – הניח, שהארץ איננה במרכז גלגל השמש. אורך הדרך שעוברת השמש בגלגלה בתקופת האביב הוא כמו אורך הדרך שהיא עוברת בתקופת הקיץ, אבל למתבונן שבארץ אין הדרכים נראות שוות, משום שנקודת מרכז הארץ אינה נקודת מרכז גלגל השמש. על כן מנקודת מבט גלגל המזלות, שהארץ במרכזו, נראות הדרכים בלתי שוות – ועי' ציור 1. (ממאה השבע-עשרה – קפלר – אנו יודעים, שהדרך שהארץ מקיפה את השמש, או בלשון הרמב"ם, שהשמש מקיפה את הארץ, יש לה צורת אליפסה, שהשמש היא אחת מנקודות המוקד שלה. הרדיוס וקוטר באליפסה אורכו משתנה, ומרחק השמש מן הארץ אינו תמיד שווה. לפעמים השמש קרובה יותר לארץ ולפעמים רחוקה יותר. וכשם שמרחק הארץ מן השמש משתנה, כך גם המהירות משתנית, לפי החוק השני של קפלר).

יד. לפיכך, אם תערף מהלך פל אחד מהן לגלגל המקיף את העולם שהארץ באמצעו, שהיא גלגל המזלות - ישתנה הלכו, ונמצא מהלכו ביום זה בגלגל המזלות פחות או יותר על מהלכו אמש או על מהלכו למחר.

טו. המהלך השווה שמהלך הכוכב או השמש או הירח בגלגלו - הוא הנקרא אמצע המהלך; והמהלך שיהיה בגלגל המזלות, שהיא פעמים יותר ופעמים חסר - הוא המהלך האמיתי³⁴, ובו יהיה מקום השמש או מקום הירח האמיתי.

34) משום שנקודת מרכזו היא הארץ.

טז. פְּכַר אֲמַרְנוּ³⁵, שְׁאֵלוּ הַדְּרָכִים שְׁאֵנוּ מְבַאֲרִים בְּהַלְכוֹת אֵלוּ אֵינָן אֵלָּא לְחֻשְׁבוֹן רְאִית הַיָּרֵחַ בְּלַבְדָּ³⁶, לְפִיכָּךְ עָשִׂינוּ הַעֲקָר, שְׁמַמְנוּ מִתְחִילִין³⁷ לְעוֹלָם לְחֻשְׁבוֹן זֶה, מִתְחַלֵּת לִיל חֲמִישִׁי, שְׂיוֹמוּ יוֹם שְׁלִישִׁי לְחֹדֶשׁ נִיסָן, מִשְׁנֵה זֹו, שֶׁהִיא שְׁנַת שְׁבַע עֶשְׂרֵה מִמְּחֻזֹּר ר"ס³⁸, שֶׁהִיא שְׁנַת שְׁמוֹנָה וְשָׁלְשִׁים וְתֵשַׁע מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים לְיַצְרָהּ, שֶׁהִיא שְׁנַת תֵּשַׁע וְשְׁמוֹנִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת וְאַלְף לְשִׁטְרוֹת³⁹, שֶׁהִיא שְׁנַת תֵּשַׁע וּמֵאָה וְאַלְף לְחֻרְפֵּן בֵּית שְׁנִי⁴⁰. זֹו הִיא שְׁאֵנוּ קוֹרְאִים אוֹתָהּ שְׁנַת הַעֲקָר בְּחֻשְׁבוֹן זֶה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וידוע אצלך מהלך אמצע השמש לתשעה ועשרים יום ולשלוש מאות ארבעה וחמשים יום, שהן ימי שנת הלבנה בזמן שחדשיה כסדרן, והיא הנקראת שנה סדורה. שבזמן שיהיו לה אמצעיות אלו² מוכנין, יהיה החשבון הזה קל עליך לראית החדש³. לפי שתשעה ועשרים יום גמורים מליל הראיה עד ליל הראיה של החדש הבא, וכן בכל החדש וחדש אין פחות מתשעה ועשרים יום לא יותר. שאין חפצנו בכל אלו החשבונות אלא לדעת הראיה בלבד⁴. וכן מליל הראיה של החדש זה עד ליל הראיה לאותו החדש לשנה הבאה - שנה סדורה⁵ או שנה ויום אחד⁶, וכן בכל שנה ושנה. ומהלך השמש האמצעי לתשעה ועשרים יום - שמונה ועשרים מעלות, וחמשה ושלשים חלקים, ושניה אחת. סימן: כ"ח ל"ה א'. ומהלכה לשנה סדורה - שלש מאות ושמונה וארבעים מעלות, וחמשה וחמשים חלקים, וחמש עשרה שניות. סימן: שמ"ח נ"ה ט"ו.

(2) המהלך הממוצע של השמש בחודש לבנה ובשנת לבנה. (3) ידיעת המהלך הממוצע תקל עליך את ראיית הירח בליל שלושים. (4) בליל שלושים, משום שבליל כ"ט בוודאי עדיין לא נראה, מכיוון שאין החודש פחות מכ"ט יום, ובליל ל"א בוודאי כבר נראה, מאחר שהאורך הממוצע של חודש לבנה הוא כ"ט יום, י"ב שעות, תשצ"ג חלקים. משום כך מועיל חשבון המהלך האמצעי של השמש ל-כ"ט יום. (5) משום כך מועילה ידיעת המהלך האמצעי של השמש לשנ"ד יום. (6) כשחודשה מלאים.

ב. נקדה אחת יש בגלגל השמש, וכן בשאר גלגלי השבועה פוככים. בעת שיהיה הפוככ בה, יהיה גבוה מעל הארץ כל מאורו. ואותה הנקדה של גלגל השמש ושאר הפוככים, חוץ מן הירח, סוככת בשוה⁷. ומהלכה בכל שבועים שנה בקרוב מעלה אחת. ונקדה זו היא הנקראת גבה השמש. מהלכו בכל עשרה ימים - שניה אחת וחצי שניה, שהיא שלשים שלישיות. נמצא מהלכו במאה יום - חמש עשרה שניות, ומהלכו בארץ יום - שני חלקים ושלשים שניות, ומהלכו בעשרת אלפים יום - חמשה ועשרים חלקים. ונמצא מהלכו לתשעה ועשרים יום - ארבע שניות ועוד, ומהלכו בשנה סדורה - שלש וחמשים שניות. כבר אמרנו, שהעקר שממנו התחלת חשבון זה הוא⁸ מתחלת ליל חמישי, שיומו שלישי לחדש ניסן, משנת שמונה ושלשים ותשע מאות וארבעת אלפים ליצירה. ומקום השמש במהלכה האמצעי היה בעקר הזה בשבע מעלות ושלשה חלקים ושתיים ושלשים שניות ממזל טלה. סימן: ז"ג ל"ב. ומקום גבה השמש היה בעקר זה בשש ועשרים

נוטה מתחת הקו השוה, המסבב באמצע העולם⁴⁵, כנגד רוח צפונית בכמו⁴⁶ שתיים ושלשים מעלות עד חמש ושלשים ועד תשע ועשרים⁴⁷, וכן הוא נוטה באמצע הישוב כנגד רוח מערב בכמו ארבע ועשרים מעלות⁴⁸ עד שבע ועשרים ועד אחת ועשרים⁴⁹.

(41) למעלה פ"א ה"ח. (42) מקום מושב הסנהדרין הגדולה, שקיבלה את עדי החודש. (43) סמוך לחידושו. (44) אף-על-פי שלא יספיקו להגיע בזמן הנכון ממקומות מרוחקים אלה, יש בכל זאת ערך לעדותם (עי' למעלה פ"ג, הלכות ט"ז). (45) הארץ. (46) הרוחב הצפוני של ירושלים קרוב לשתיים ושלשים מעלות (ביתר דיוק 47* 31). (47) מקומות לצפון ירושלים במרחק שלוש מעלות, ומקומות לדרום ירושלים במרחק שלוש מעלות. (48) את חצי הכדור הצפוני בלבד חשבו למיושב. כמו כן, לא ידעו עדיין על קיום חצי הכדור המערבי. אמצע היישוב הוא תשעים מעלות. ירושלים רחוקה מקצה המערב ששים ושש מעלות אורך. מכאן שהיא רחוקה מאמצע היישוב כעשרים וארבע מעלות אורך מערבי. (49) כולל מקומות בתוך שלוש מעלות אורך למערב ירושלים, ובתוך שלוש מעלות אורך למזרח ירושלים.

~ יום רביעי כ"א אייר ~

פֶּרֶק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

(1) מהלך השמש.

א. מהלך השמש האמצעי ביום אחד, שהוא ארבע ועשרים שעות - תשעה וחמשים חלקים, ושמונה ימים: תשע מעלות, ואחד וחמשים חלקים, ושלש ועשרים שניות. סימן: טנ"א כ"ג. ונמצא מהלכה במאה יום: שמונה ותשעים מעלות, ושלשה ושלשים חלקים, ושלש וחמשים שניות. סימן: צ"ח ל"ג נ"ג. ונמצא שארית מהלכה בארץ יום, אחר שתשליך כל שלש מאות וששים מעלות, כמו שבארנו: מאתיים וחמש וששים מעלות, ושמונה ושלשים חלקים, וחמשים שניות. סימן: רס"ה לח"ן. ונמצא שארית מהלכה בעשרת אלפים יום: מאה שש ושלשים מעלות, ושמונה ועשרים חלקים, ועשרים שניות. סימן: קל"ו כ"ח כ'. ועל הדרך הזה תכפל ותוציא מהלכה לכל מנין שתמצא. וכן אם תרצה לעשות סימנין ידועים אצלך למהלכה לשני ימים ולשלשה ולארבעה עד עשרה - תעשה. וכן אם תרצה להיות להן סימנין ידועים מוכנין למהלכה לעשרים יום ולשלשים ולארבעים עד מאה - תעשה. ודבר גלוי הוא וידוע, מאחר שידעת מהלך יום אחד. וראוי הוא להיות מוכן

מַעֲלוֹת וְחַמְשָׁה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים וְשִׁמּוֹנָה שְׁנִיּוֹת מִמְּזֵל תְּאוּמִּים. סִימְנָם: כ"ו מ"ה ח'. כְּשֶׁתַּרְצָה לֵידַע מְקוֹם הַשְּׂמֹשׁ בְּמַהֲלָכָה הָאֲמֻצְעִי בְּכָל זְמַן שְׁתַּרְצָה - תִּקַּח מִנֵּזֶן הַיָּמִים שֶׁמִּתְחַלֵּת יוֹם הָעֶקֶר עַד הַיּוֹם שְׁתַּרְצָה, וְתוֹצִיא מַהֲלָכָה הָאֲמֻצְעִי בְּאוֹתָן הַיָּמִים מִן הַסִּימָנִין שֶׁהוֹדַעְנוּ, וְתוֹסִיף הַכֹּל עַל הָעֶקֶר, וְתִקְבֹּץ כָּל מִיֵּן עִם מִינּוֹ, וְהִיּוֹצֵא הוּא מְקוֹם הַשְּׂמֹשׁ בְּמַהֲלָכָה הָאֲמֻצְעִי לְאוֹתוֹ הַיּוֹם. כִּיצַד? הָרִי שְׂרָצִינוּ לֵידַע מְקוֹם הַשְּׂמֹשׁ הָאֲמֻצְעִי בַתְּחִלַּת לַיִל הַשְּׁבֻעָה, שִׂימוֹ אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ תַּמּוּז, מִשְׁנָה זֹה שְׁהִיא שְׁנַת הָעֶקֶר - מִצֵּאנוּ מִנֵּזֶן הַיָּמִים, מִיּוֹם הָעֶקֶר עַד תְּחִלַּת הַיּוֹם זֶה שָׂאנוּ רוּצִים לֵידַע מְקוֹם הַשְּׂמֹשׁ בּוֹ, מֵאָה יוֹם; לְקַחְנוּ אֲמֻצֵּעַ מַהֲלָכָה לְמֵאָה יוֹם, שְׁהוּא צ"ח ל"ג נ"ג, וְהוֹסַפְנוּ עַל הָעֶקֶר, שְׁהוּא ז"ג ל"ב, וְצָא מִן הַחֻשְׁבוֹן: מֵאָה וְחָמֵשׁ מַעֲלוֹת, וְשִׁבְעָה וְשָׁלְשִׁים חֲלָקִים, וְחָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים שְׁנִיּוֹת. סִימָנֵן: ק"ה ל"ז כ"ה. וְנִמְצָא מְקוּמָה בְּמַהֲלָךְ אֲמֻצְעִי בַתְּחִלַּת לַיִל זֶה - בְּמִזֵּל כָּרְטוּן, בְּחָמֵשׁ עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת בּוֹ, וְשִׁבְעָה וְשָׁלְשִׁים חֲלָקִים מִמַּעֲלָה שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה. וְהָאֲמֻצְעִי⁹ שִׁיבָא בְּחֻשְׁבוֹן זֶה - פְּעָמִים יִהְיֶה בַתְּחִלַּת הַלַּיְלָה בְּשׁוּדָה¹⁰, אוֹ קִדְם שְׁקִיעַת הַחֲמָה בְּשַׁעָה, אוֹ אַחַר שְׁקִיעַת הַחֲמָה בְּשַׁעָה¹¹. וְדָבָר זֶה לֹא תַחֲוֹשׁ לוֹ בְּשִׂמֹשׁ בְּחֻשְׁבוֹן הַרְּאִיָּה¹², שֶׁהִי אֲנִי מְשַׁלְמִים קָרוֹב זֶה כְּשֶׁנִּשְׁחָשַׁב לְאֲמֻצֵּעַ הַיָּרֵחַ. וְעַל הַדֶּרֶךְ הַזֹּאת תַּעֲשֶׂה תְמִיד לְכָל עֵת שְׁתַּרְצָה, וְאִפְלוּ אַחַר אֶלֶף שָׁנִים: שֶׁתְּקַבֵּץ כָּל הַשְּׂאֵרִית וְתוֹסִיף עַל הָעֶקֶר - וְצָא לָךְ הַמְּקוֹם הָאֲמֻצְעִי. וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּאֲמֻצֵּעַ הַיָּרֵחַ¹³ וּבְאֲמֻצֵּעַ כָּל פּוֹכֵב וְכוּכָב: מֵאַחַר שֶׁתֵּדַע מַהֲלָכוֹ בַיּוֹם אֶחָד כְּמָה הוּא, וְתֵדַע הָעֶקֶר שֶׁמִּמְנוּ תִּתְחַלֵּל, וְתִקְבֹּץ מַהֲלָכוֹ לְכָל הַשָּׁנִים וְהַיָּמִים שְׁתַּרְצָה, וְתוֹסִיף עַל הָעֶקֶר - וְיִצֵּא לָךְ מְקוֹמוֹ בְּמַהֲלָךְ אֲמֻצְעִי. וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּגִבְהַת הַשְּׂמֹשׁ: תוֹסִיף מַהֲלָכוֹ בְּאוֹתָם הַיָּמִים אוֹ הַשָּׁנִים עַל הָעֶקֶר - וְצָא לָךְ מְקוֹם גִּבְהַת הַשְּׂמֹשׁ לְאוֹתוֹ הַיּוֹם שְׁתַּרְצָה. וְכֵן אִם תַּרְצָה לַעֲשׂוֹת עֶקֶר אַחַר שֶׁתִּתְחַלֵּל מִמְנוּ, חוּץ מִעֶקֶר זֶה שֶׁהִתְחַלַּנוּ מִמְנוּ בְּשָׁנָה זֹה, כִּדִּי שִׁיְהִיָּה אוֹתוֹ עֶקֶר בַּתְּחִלַּת שְׁנַת מַחְזוֹר יְדוּעָה אוֹ בַתְּחִלַּת מֵאָה מִן הַמְּאוֹת - הִרְשׁוֹת בְּדֶרֶךְ. וְאִם תַּרְצָה לְהִיּוֹת הָעֶקֶר שֶׁתִּתְחַלֵּל מִמְנוּ מִשְׁנָים שְׁעָבְרוּ קִדְם עֶקֶר זֶה אוֹ לְאַחַר כְּמָה שָׁנִים מִעֶקֶר זֶה - הַדֶּרֶךְ יְדוּעָה. כִּיצַד הִיא הַדֶּרֶךְ? כָּבֵר יְדַעַת מַהֲלָךְ הַשְּׂמֹשׁ לְשָׁנָה סְדוּרָה, וּמַהֲלָכָה לְתַשַּׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם, וּמַהֲלָכָה לְיוֹם אֶחָד. וְדָבָר יְדוּעָה, שֶׁהַשְּׁנָה שְׁחֹדְשִׁיהָ שְׁלֵמִים הִיא יִתְרָה עַל הַסְּדוּרָה יוֹם אֶחָד, וְהַשְּׁנָה שְׁחֹדְשִׁיהָ חֲסֵרִין הִיא חֲסֵרָה מִן הַסְּדוּרָה יוֹם אֶחָד. וְהַשְּׁנָה הַמְעַפְרָת: אִם יִהְיֶה

חֲדָשִׁיהָ כְּסִדְרֵן - תִּהְיֶה יִתְרָה עַל הַשְּׁנָה הַסְּדוּרָה שְׁלֵשִׁים יוֹם, וְאִם יִהְיֶה חֲדָשִׁיהָ שְׁלֵמִים - הִיא יִתְרָה עַל הַסְּדוּרָה אֶחָד וְשָׁלְשִׁים יוֹם, וְאִם יִהְיֶה חֲדָשִׁיהָ חֲסֵרִין - הִיא יִתְרָה עַל הַסְּדוּרָה תַשַּׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם. וּמֵאַחַר שֶׁכָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ יְדוּעִים, תוֹצִיא מַהֲלָךְ אֲמֻצֵּעַ הַשְּׂמֹשׁ לְכָל הַשָּׁנִים וְהַיָּמִים שְׁתַּרְצָה, וְתוֹסִיף עַל הָעֶקֶר שְׁעָשִׂינוּ - וְצָא לָךְ אֲמֻצְעָה לְיוֹם שְׁתַּרְצָה מִשְׁנָים הַבְּאוֹת¹⁴, וְתַעֲשֶׂה אוֹתוֹ הַיּוֹם עֶקֶר; אוֹ תַגְרַע הָאֲמֻצֵּעַ שֶׁהוּצָאת מִן הָעֶקֶר שְׁעָשִׂינוּ, וְיִצֵּא לָךְ הָעֶקֶר¹⁵ לְיוֹם שְׁתַּרְצָה מִשְׁנָים שְׁעָבְרוּ¹⁶, וְתַעֲשֶׂה אוֹתוֹ אֲמֻצֵּעַ הָעֶקֶר. וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּאֲמֻצֵּעַ הַיָּרֵחַ וּשְׂאֵר הַכוּכָבִים, אִם יִהְיֶה יְדוּעִים לָךְ. וְכָבֵר נִתְבָּאֵר לָךְ מַכְּלָל דְּבָרֵינוּ, שֶׁכָּשֶׁם שֶׁתֵּדַע אֲמֻצֵּעַ הַשְּׂמֹשׁ לְכָל יוֹם שְׁתַּרְצָה מִיָּמִים הַבְּאוֹים, כִּף תֵּדַע אֲמֻצְעָה לְכָל יוֹם שְׁתַּרְצָה מִיָּמִים שְׁעָבְרוּ.

- 7) כי מהירות הכוכבים במסלולם קצובה ואינה משתנית.
- 8) כדי לחשב את מקום השמש בגלגלה (במהלכה האמצעי) באיזה זמן שהוא, יש צורך לדעת את מקומה בנקודת זמן מסוימת, המשמש נקודת מוצא לכל החישובים.
- 9) המקום במהלך האמצעי. (10) בדיוק בתחילת הלילה, כשם "שהעיקר שממנו התחלת החשבון" הוא מתחילת הלילה (ליל ג' בניסן). (11) לפי שכל החשבונות הם לפי חשבון "בקירוב" של מהלך השמש האמצעי, ולא של מהלכה האמיתי בגלגל המזלות. במהלכה האמיתי אין תנועת השמש סדירה וקצובה. פעם היא מהירה ופעם איטית. (12) של הירח החדש. (13) מקום הירח במהלכו האמצעי. (14) אחר שנת העיקר של הרמב"ם. (15) כוונתו לאמצע. (16) לפני שנת העיקר של הרמב"ם.

פָּרֵק שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִי

(1) מקום השמש ויום התקופה.

א. אם תַּרְצָה לֵידַע מְקוֹם הַשְּׂמֹשׁ הָאֲמֻצְעִי בְּכָל יוֹם שְׁתַּרְצָה - תוֹצִיא תְּחִלָּה מְקוּמָה הָאֲמֻצְעִי לְאוֹתוֹ הַיּוֹם עַל הַדֶּרֶךְ שֶׁבְּאֵרְנוּ⁴, וְתוֹצִיא מְקוֹם גִּבְהַת הַשְּׂמֹשׁ⁵, וְתַגְרַע מְקוֹם גִּבְהַת הַשְּׂמֹשׁ מִמְּקוֹם הַשְּׂמֹשׁ הָאֲמֻצְעִי, וְהַנֶּשֶׂאֵר הוּא הַנִּקְרָא מְסַלּוֹל הַשְּׂמֹשׁ⁶.

- 2) מקום השמש בגלגל המזלות כשמתכלים בשמש מנקודת ראות הארץ. מקום זה נקבע על-ידי הקו הישר היוצא ממרכז הארץ עד השמש, והמגיע על גלגל המזלות (עי' ציור 1). מדת אורכו נמדדת על ידי הזווית שיוצרים שני הקווים היוצאים ממרכז הארץ: האחד לצד מקומה האמצעי של השמש, והשני לצד מזל טלה, לנקודת האביב (0*).
- 3) המקום שאליו מגיעה השמש בגלגלה במהלכה השווה (עי' למעלה פי"א, ה"טו). מדת אורכו נמדדת על-ידי הזווית שיוצרים שני הקווים היוצאים ממרכז גלגל השמש (גלגל היוצא), האחד למקום האמצע והאחד לנקודת האביב. (4) למעלה פי"ב, ה"ב. 5) שם, שם. 6) דרך השמש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מַעֲלָה אַחַת וְשִׁמּוֹנָה וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה וְעֶשְׂרִים, תִּהְיֶה מִנְתּוֹ מַעֲלָה אַחַת וְשָׁלֹשׁ וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה וְעֶשְׂרִים, תִּהְיֶה מִנְתּוֹ מַעֲלָה אַחַת וְחֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה וְשָׁלֹשׁ, תִּהְיֶה מִנְתּוֹ מַעֲלָה חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה וְאַרְבָּעִים, תִּהְיֶה מִנְתּוֹ מַעֲלָה אַחַת וְתִשְׁעָה עֶשְׂרִים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה וְחֲמִשִּׁים, תִּהְיֶה מִנְתּוֹ מַעֲלָה אַחַת וְחָלֶק אֶחָד. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה וְשָׁשִׁים, תִּהְיֶה מִנְתּוֹ שְׁנַיִם וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה וְשִׁבְעִים, תִּהְיֶה מִנְתּוֹ אֶחָד וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה וְשִׁמּוֹנִים בְּשָׁוֶה - אֵין לוֹ מְנָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֵי, אֲלֵא מְקוֹם הַשְּׂמֵשׁ הָאֲמִצְעִי הוּא מְקוֹמָהּ הָאֲמִתִּי¹⁵.

15) המספרים מבוססים על יסודות ההנדסה, בה במידה שהשמש מתרחקת מן הגובה או מן השפל הולכת המנה וגדלה. בה במידה שהיא מתקרבת לנקודות אלה, הולכת המנה ומצטמצמת. למקסימום מגיעה המנה באמצע, בין גובה לשפל, כלומר במקום שהמסלול עולה תשעים מעלות בגלגל המזלות, מכאן העליה המתמדת של המנה עד 59' *1 במסלול של 90*, והירידה המתמדת עד אפס במסלול מן 90* עד 180*.

ה. הִיָּה הַמְּסֻלּוֹל יוֹתֵר עַל מֵאָה וְשִׁמּוֹנִים מַעֲלֹת, תִּגְרַע אוֹתוֹ מִשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשָׁשִׁים מַעֲלֹת וְתִדְעַ מְנָתוֹ. כִּיצַד? הֲרֵי שֶׁהִיָּה הַמְּסֻלּוֹל מֵאוֹתֵים מַעֲלֹת - תִּגְרַע אוֹתוֹ מִשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשָׁשִׁים, תִּשְׁאַר מֵאָה וְשָׁשִׁים מַעֲלֹת. וְכִכֵּר הוֹדְעָנוּ, שֶׁמִּנְתּוֹ מֵאָה וְשָׁשִׁים מַעֲלֹת - שְׁנַיִם וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים; וְכֵן מִנְתּוֹ הַמֵּאוֹתֵים - שְׁנַיִם וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים¹⁶.

16) כאשר המסלול הוא 180* (כלומר בפריגיאות), המנה היא 0* ק"ס מעלות הן 20* לפני הפריגאות. 200* הן 20* אחרי הפריגאות. לזוויות שוות, מנות שוות.

ו. וְכֵן אִם הִיָּה הַמְּסֻלּוֹל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת מַעֲלֹת - תִּגְרַע אוֹתוֹ מִשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשָׁשִׁים, יִשְׁאַר שָׁשִׁים. וְכִכֵּר יִדְעָתָ, שֶׁמִּנְתּוֹ שָׁשִׁים מַעֲלֹת - מַעֲלָה אַחַת וְאַחַד וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים; וְכֵן הִיא מִנְתּוֹ הַשְּׁלֹשׁ מֵאוֹת מַעֲלֹת. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּכָל מִנְזָן וּמִנְזָן.

ז. הֲרֵי שֶׁהִיָּה הַמְּסֻלּוֹל חֲמִשׁ וְשָׁשִׁים מַעֲלֹת, וְכִכֵּר יִדְעָנוּ שֶׁמִּנְתּוֹ הַשָּׁשִׁים הִיא מַעֲלָה אַחַת וְאַחַד וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים, וּמִנְתּוֹ הַשְּׁבַעִים הִיא מַעֲלָה אַחַת וְאַחַד וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים, נִמְצָא בֵּין שְׁתֵּי הַמְּנוֹת עֶשְׂרֵה חֲלָקִים. וּלְפִי חֲשׁוֹן הַמַּעֲלֹת יִהְיֶה לְכָל מַעֲלָה חָלֶק אֶחָד, וְיִהְיֶה מִנְתּוֹ הַמְּסֻלּוֹל שֶׁהוּא חֲמִשׁ וְשָׁשִׁים מַעֲלָה אַחַת וְשָׁשִׁים וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים.

ח. וְכֵן אִלוֹ הִיָּה הַמְּסֻלּוֹל שְׁבַע וְשָׁשִׁים, הִיָּתָה מִנְתּוֹ

ומרחקה ממקום גובה השמש. כדי לדעת את ההפרש בין האורך האמיתי של הדרך שעברה השמש לבין האורך האמצעי, עלינו לדעת את מרחק השמש מגובה השמש (הנקודה הרחוקה ביותר של השמש מן הארץ - אפוגיאות) או מרחקה מן השפל (הנקודה הקרובה ביותר אל הארץ - פריגיאות). כאשר השמש נמצאת באחת משתי נקודות אלה (אפוגיאות או פריגיאות) אין הפרש בין האורך האמיתי ובין האורך האמצעי, והמקום האמצעי הוא המקום האמיתי, משום ששני הקווים היוצאים למרכז השמש, האחד ממרכז הארץ והאחד ממרכז הגלגל היוצא (גלגל השמש) חופפים זה את זה. בכל יתר הנקודות נחתכים שני הקווים הנ"ל במרכז השמש ויוצרים זווית, ובהארכתם לצד גלגל המזלות פוגעים בו בשתי נקודות שונות. הזווית הזאת היא קנה מדה לגודל הקשת שבין שתי נקודות אלה בגלגל המזלות (מנת המסלול).

ב. וְתִרְאֶה כִּפְּהָ מַעֲלֹת הוּא מְסֻלּוֹל הַשְּׂמֵשׁ: אִם הִיָּה הַמְּסֻלּוֹל פְּחוּת מִמֵּאָה וְשִׁמּוֹנִים מַעֲלֹת⁷ - תִּגְרַע מִנְתּוֹ הַמְּסֻלּוֹל מִמְּקוֹם הַשְּׂמֵשׁ הָאֲמִצְעִי⁸, וְאִם הִיָּה הַמְּסֻלּוֹל יוֹתֵר עַל מֵאָה וְשִׁמּוֹנִים מַעֲלֹת⁹ עַד שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשָׁשִׁים - תּוֹסִיף מִנְתּוֹ הַמְּסֻלּוֹל עַל מְקוֹם הַשְּׂמֵשׁ הָאֲמִצְעִי¹⁰; וְיִמָּה שֶׁיִּהְיֶה אַחַר שְׁתּוֹסִיף עָלָיו אוֹ תִּגְרַע מִמֶּנּוּ - הוּא הַמְּקוֹם הָאֲמִתִּי¹¹.

7) כאשר השמש הולכת מן הגובה אל השפל. 8) משום שבחלק זה גדול האורך האמצעי מן האורך האמיתי. שיעור ההפרש ביניהם נקרא "מנה". 9) כאשר השמש הולכת מן השפל אל הגובה. 10) משום שבחלק זה, קטן האורך האמצעי מן האורך האמיתי. 11) ע"י ציור 1.

ג. וְדַע, שֶׁאִם יִהְיֶה הַמְּסֻלּוֹל מֵאָה וְשִׁמּוֹנִים בְּשָׁוֶה¹² אוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשָׁשִׁים בְּשָׁוֶה¹³ - אֵין לוֹ מְנָה¹⁴, אֲלֵא יִהְיֶה הַמְּקוֹם הָאֲמִצְעִי הוּא הַמְּקוֹם הָאֲמִתִּי.

12) כאשר השמש בשפל. 13) כאשר השמש שוב בגובה. 14) ע"י למעלה הלכה א', הערה ה'.

ד. וְכִפְּהָ הִיא מִנְתּוֹ הַמְּסֻלּוֹל? אִם יִהְיֶה הַמְּסֻלּוֹל עֶשְׂרִים מַעֲלֹת, תִּהְיֶה מִנְתּוֹ עֶשְׂרִים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה עֶשְׂרִים מַעֲלֹת, תִּהְיֶה מִנְתּוֹ אַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה שְׁלֹשִׁים מַעֲלֹת, תִּהְיֶה מִנְתּוֹ שְׁמוֹנֶה וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה אַרְבָּעִים מַעֲלֹת, תִּהְיֶה מִנְתּוֹ מַעֲלָה אַחַת וְחֲמִשָּׁה עֶשְׂרִים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה חֲמִשִּׁים מַעֲלֹת, תִּהְיֶה מִנְתּוֹ שָׁשִׁים מַעֲלֹת, תִּהְיֶה מִנְתּוֹ מַעֲלָה אַחַת וְתִשְׁעָה וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה שָׁשִׁים מַעֲלֹת, תִּהְיֶה מִנְתּוֹ מַעֲלָה אַחַת וְאַחַד וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה שְׁבַעִים מַעֲלֹת, תִּהְיֶה מִנְתּוֹ מַעֲלָה אַחַת וְאַחַד וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה שְׁמוֹנִים מַעֲלֹת, תִּהְיֶה מִנְתּוֹ מַעֲלָה אַחַת וְשִׁבְעָה וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה תִשְׁעִים מַעֲלֹת, תִּהְיֶה מִנְתּוֹ מַעֲלָה אַחַת וְתִשְׁעָה וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה מַעֲלֹת, תִּהְיֶה מִנְתּוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּרָק אַרְבָּעָה עָשָׂר

(1 שני מהלכים אמצעיים של הירח.

א. הַיָּרֵחַ - שְׁנֵי מַהֲלָכִים אֲמִצְעִיִּים יֵשׁ לוֹ.² הַיָּרֵחַ עֲצָמוּ מִסִּבָּב בְּגִלְגָּל קָטָן, שְׂאִינוּ מְקִיף אֶת הָעוֹלָם כְּלוּ, וּמַהֲלָכוֹ הָאֲמִצְעִי בְּאוֹתוֹ הַגִּלְגָּל הַקָּטָן נִקְרָא אֲמִצְעַת הַמַּסְלוּל.³ וְהַגִּלְגָּל הַקָּטָן עֲצָמוּ מִסִּבָּב בְּגִלְגָּל גָּדוֹל, הַמְקִיף אֶת הָעוֹלָם, וְהַמְהַלֵּךְ אֲמִצְעֵי זֶה שֶׁל גִּלְגָּל הַקָּטָן בְּאוֹתוֹ הַגִּלְגָּל הַגָּדוֹל הַמְקִיף אֶת הָעוֹלָם - הוּא הַנִּקְרָא אֲמִצְעַת הַיָּרֵחַ.⁴ מְהַלֵּךְ אֲמִצְעַת הַיָּרֵחַ בְּיוֹם אֶחָד: שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת, וְעֶשְׂרֵה חֲלָקִים, וְחֲמִשׁ וּשְׁלֹשִׁים שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם: י"ג יל"ה.⁵

2) במהלך הירח חלות הפרעות, המשפיעות על מהירותו, פעם היא גדלה ופעם היא פוחתת. "שהירח עקלקלות גדולות יש במעגלותיו" - פי"ז הכ"ג (במהירות ובפיגור גם-כן ישנם שינויים: פעם ממהר יותר, ופעם - פחות; פעם מפגר יותר, ופעם - פחות). מכאן הקושי הרב בקביעת מקום הירח בתאריך מסוים. האסטרונומיה העתיקה (פטולומיאוס) נזקקה להנחה של ארבעה גלגלים, כדי להסביר את השינויים במהלך הירח. הרמב"ם הסתפק בשני גלגלים. אחד הוא הגלגל היוצא, כלומר מעגל שמרכזו איננו מרכז הארץ, והמקיף את העולם. תנועתו בכל יום היא "18, 37 12' * 11 ממזרח למערב בכיוון הפוך לסדר המזלות שהוא ממערב למזרח. גלגל שני הוא הגלגל הקטן (אפיציקל), שאינו מקיף את העולם, והירח נע במסלולו במהירות של "53, 93 3' * 13 ליום. מרכז גלגל זה הוא בהיקפו של הגלגל הגדול. מהלך הגלגל הקטן מסביב לגלגל הגדול בכל יום הוא "53, 4 22' * 24 ממערב למזרח לפי סדר המזלות. 3) בדפוס קושטא - אמצע המסלול, דוגמת אמצע הירח בהלכה זו, והשווה להלן פט"ו, ה"א. 4) כי מקום הירח נקבע לא על-ידי תנועתו מסביב לגלגל הקטן, אלא על-ידי תנועת הגלגל הקטן, שבו הירח, מסביב לגלגל הגדול. 5) אם ננכה את מהלך הגלגל הגדול בכיוון ההפוך לסדר המזלות בשיעור הנ"ל "18, 37 12' * 11 ממהלך הגלגל הקטן, מתקדם בכל יום על סדר המזלות בשיעור "3, 35' * 10 13. המשפט "מהלך אמצע הירח ביום אחד..." שבסוף הלכה א', שייך לפי הענין, לתחילת הלכה ב', וכך הוא בדפוס קושטא. וכן בכת"י תימן ת"א (ספריית מוסד הרב קוק).

ב. נִמְצָא מְהַלְכוֹ בַּעֲשָׂרָה יָמִים: מָאָה וְאַחַת וּשְׁלֹשִׁים מַעֲלוֹת, וְחֲמִשָּׁה וָאַרְבָּעִים חֲלָקִים, וְחֲמִשִּׁים שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם: קל"א מה"נ. וְנִמְצָא שְׂאֲרִית⁶ מְהַלְכוֹ בְּמָאָה יוֹם: מְאֵתִים וְשֶׁבַע וּשְׁלֹשִׁים מַעֲלוֹת, וְשִׁמּוֹנָה וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים, וְשְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים שְׁנִיּוֹת.⁷ סִימָנָם: רל"ז ל"ח כ"ג. וְנִמְצָא שְׂאֲרִית מְהַלְכוֹ בְּאֶלֶף יוֹם: מְאֵתִים וְשֵׁשׁ עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת, וּשְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים, וְחֲמִשִּׁים שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם: רי"ו כג"ן. וְנִמְצָא שְׂאֲרִית מְהַלְכוֹ בַּעֲשָׂרַת אֲלָפִים

מַעֲלָה אַחַת וְשִׁמּוֹנָה וָאַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְעַל הַדָּרָךְ זֶה תַעֲשֶׂה בְּכָל מַסְלוּל שְׂיִהְיֶה בְּמִנְיָנוּ אֶחָדִים עִם הַעֲשָׂרוֹת, בֵּין בְּחֻשְׁבוֹן הַשְּׂמֶשׁ בֵּין בְּחֻשְׁבוֹן הַיָּרֵחַ.

ט. פִּיצָד? הֲרֵי שְׂרָצִינוּ לִידַע מְקוֹם הַשְּׂמֶשׁ הָאֲמִתִּי בַתְּחִלַּת לַיַּל הַשַּׁבָּת, אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לְהַדָּשׁ תַּמּוּז מִשְׁנָה זֹה - תּוֹצִיא אֲמִצְעַת הַשְּׂמֶשׁ תְּחִלָּה לְעֵת הַזֹּאת, וְסִימָנוּ: ק"ה ל"ז כ"ח, כְּמוֹ שְׂבַאֲרָנוּ¹⁷; וְתוֹצִיא מְקוֹם גְּבוּהַ הַשְּׂמֶשׁ לְעֵת הַזֹּאת¹⁸ - יֵצֵא לָךְ סִימָנוּ: פ"ו מ"ה כ"ג; וְתַגְרַע מְקוֹם הַגְּבוּהַ מִן הָאֲמִצְעֵי - יֵצֵא לָךְ הַמַּסְלוּל: שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת, וּשְׁנַיִם וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים, וְשְׁתֵּי שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם: י"ח נ"ב ב'. וְאֵל תִּקְפִּיד בְּכָל מַסְלוּל עַל הַחֲלָקִים, אֲלֵא: אִם יִהְיֶה פְּחוּת מְשֻׁלְשִׁים - אֵל תִּפְנֶה אֲלֵיהֶם; וְאִם יִהְיֶה שְׁלֹשִׁים אוֹ יוֹתֵר - תִּחְשַׁב אוֹתָם מַעֲלָה אַחַת, וְתוֹסִיף אוֹתָהּ עַל מִנְיַן מַעֲלוֹת הַמַּסְלוּל. לְפִיכֶךָ יִהְיֶה מַסְלוּל זֶה תִּשְׁעַ עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת, וְתִהְיֶה מְנָתוֹ עַל הַדָּרָךְ שְׂבַאֲרָנוּ שְׁמוֹנָה וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים.¹⁹

17) למעלה פי"ב, ה"ב. 18) ע"י שם. 19) משום שבעשר מעלות ובעשרים מעלות, מנת כל מעלה היא שני חלקים.

י. וּלְפִי שֶׁהַמַּסְלוּל הַזֶּה הִיָּה פְּחוּת מִמָּאָה וְשִׁמּוֹנִים - תַּגְרַע הַמְּנָה, שֶׁהִיא שְׁמוֹנָה וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים, מְאִצְעַת הַשְּׂמֶשׁ, יִשְׂאָר: מָאָה וָאַרְבַּע מַעֲלוֹת, וְתִשְׁעַה וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים, וְחֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִים שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם: ק"ד נ"ט כ"ה. וְנִמְצָא מְקוֹם הַשְּׂמֶשׁ הָאֲמִתִּי בַתְּחִלַּת לַיַּל זֶה בְּמִזַּל סַרְטָן²⁰ בְּחֻמֶּשׁ עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת בּו פְּחוּת חֲמֵשׁ וּשְׁלֹשִׁים שְׁנִיּוֹת. וְאֵל תִּפְנֶה אֶל הַשְּׁנִיּוֹת²¹ כָּלֵל, לֹא בְּמְקוֹם הַשְּׂמֶשׁ וְלֹא בְּמְקוֹם הַיָּרֵחַ וְלֹא בְּשָׂאֵר חֻשְׁבוֹנוֹת הָרְאִיָּה, אֲלֵא חֲקַר עַל הַחֲלָקִים בְּלִבָּד. וְאִם יִהְיֶה הַשְּׁנִיּוֹת קְרוּב לְשְׁלֹשִׁים - עֲשֵׂה אוֹתָם חֲלָק אֶחָד, וְהוֹסִיפוּ עַל הַחֲלָקִים.

20) את המעלות אנו מתחילים לספור ממזל טלה = 0*. 21) בהלכה זו לא הקפיד הרמב"ם על השניות, אלא על החלקים בלבד. בהלכה הקודמת, לא הקפיד על החלקים, אלא על המעלות בלבד, משום שידיעת המסלול דרושה לשם חישוב מנת המסלול, בה קובעות בעיקר המעלות. אבל בידיעת מקום השמש, יש ערך גם לחלקים.

יא. וּמֵאַחֵר שֶׁתַּדַּע מְקוֹם הַשְּׂמֶשׁ בְּכָל יַעַת שְׂתַרְצָה, תַּדַּע יוֹם הַתְּקִיפָה הָאֲמִתִּי כֹּל תְּקִיפָה שְׂתַרְצָה²² - בֵּין תְּקִיפוֹת הַפְּאוֹת אַחַר עֶקֶר זֶה שְׂמִמְנוּ הַתְּחִלְנוּ²³, בֵּין תְּקִיפוֹת שְׂעָבְרוּ מִשְׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת.

22) תקופת ניסן בהיות השמש בתחילת מזל טלה במהלכה האמיתי; תקופת תמוז - בתחילת מזל סרטן; תקופת תשרי - בתחילת מזל מאזנים; תקופת טבת - בתחילת מזל גדי. 23) ע"י למעלה פי"ב, ה"ב.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יום: שלש מעלות, ושמונה וחמשים חלקים, ועשרים חלקים, ושתיים וארבעים שניות. סימנם: פ"ד כ"ח מ"ב. מאחר שתדע מהלך אמצע הירח והאמצע שהוא העקר שעליו תוסיף, תדע מקום אמצע הירח בכל יום שתראה, על דרך שעשית באמצע השמש¹⁴. ואחר שתוציא אמצע הירח לתחלת הלילה שתראה, התבונן בשמש ודע באי זה מזל הוא¹⁵.

(13) משפט זה: "ונמצא שארית... ש"ה י"ג" שייך לסוף ה"ג, באופן מקביל לסוף ה"ב. עי' כתי"ת ת"א. (14) עי' למעלה פי"א, ה"ט"ז. (15) עי' למעלה פי"ב, ה"ב, ה"ג. על-ידי הנוסחה (מהלך אמצע הירח ביום אחד = 35" 03' 10 * (13) (מקום אמצע הירח ביום העיקר) 31" 14' 43 * , שבה n + מסמן מספר הימים מיום העיקר.

ה. אם היתה השמש מחצי מזל דגים עד חצי מזל טלה - תנחית אמצע הירח פמות שהוא¹⁶. ואם תהיה השמש מחצי מזל טלה עד תחלת מזל תאומים - תוסיף על אמצע הירח חמשה עשר חלקים¹⁷. ואם תהיה השמש מתחלת מזל תאומים עד תחלת מזל אריה - תוסיף על אמצע הירח חמשה עשר חלקים¹⁸. ואם תהיה השמש מתחלת מזל אריה עד חצי מזל בתולה - תוסיף על אמצע הירח חמשה עשר חלקים¹⁹. ואם תהיה השמש מחצי מזל בתולה עד חצי מזל מאזניים - תנחית אמצע הירח פמות שהוא. ואם תהיה השמש מחצי מזל מאזניים עד תחלת מזל קשת - תגרע מאמצע הירח חמשה עשר חלקים²⁰. ואם תהיה השמש מתחלת מזל קשת עד תחלת מזל דלי - תגרע מאמצע הירח שלשים חלקים²¹. ואם תהיה השמש מתחלת מזל דלי עד חצי מזל דגים - תגרע מאמצע הירח חמשה עשר חלקים.

(16) מטרת כל החשבונות האלה היא ידיעת ראיית הירח (עי' פי"א, ה"ט"ז) בא"י (שם הי"ז). מקום השמש האמצעי היוצא לפי החשבון, יהיה לפעמים בתחילת הלילה בדיוק, כגון במזל טלה, ולפעמים שעה אחת לפני השקיעה או אחריה (פי"ב ה"ג), כי אורך היום משתנה ותלוי במקום השמש במזלות. (17) העיקר שממנו מתחיל החשבון לראיית הירח הוא ג' בניסן, שאז השמש עומדת בראש טלה, ויום ולילה שווים. שקיעת השמש היא אז בשעה שש, מקום אמצע הירח, לפי החשבון, פירושו תחילת הלילה באופק המשוה (שעה שש), ואנו - לחשבון ראייה - מעוניינים בידיעת מקום הירח באופק ירושלים. בחצי מזל דגים - חצי אדר - שקיעת השמש באופק ירושלים היא כרבע שעה לפני השקיעה באופק המשוה (כלומר, רבע שעה לפני שעה שש), בחצי מזל טלה - כרבע שעה אחרי השקיעה באופק המשוה. מהלך הירח בשעה הוא בערך 33' (עי' ה"א). כשנגרע ממנו תנועת השמש לשעה, מכיון שגם היא נעה

יום: שלש מעלות, ושמונה וחמשים חלקים, ועשרים שניות. סימנם: ג' נ"ח כ'. ונמצא שארית מהלכו בתשעה ועשרים יום⁸: שתיים ועשרים מעלות, וששה חלקים, ושש וחמשים שניות. סימנם: כ"ב ו"ו. ונמצא שארית מהלכו בשנה סדורה⁹: שלש מאות וארבע וארבעים מעלות, וששה ועשרים חלקים, ושלוש וארבעים שניות. סימן להם: שד"ם¹⁰ כ"ו מ"ג. ועל דרך זו תכפל לכל מנין ימים או שנים שתראה.

(6) אחר ניכוי מספר מהלכים שלמים, *360 כל אחד. (7) בחשבון מהלך אמצע הירח ביום אחד, השמיט הרמב"ם 03, 0', אולם בחשבון מאה ימים צירף אותו, מכיון שזה עולה לסך 3". (8) כי חשבון כ"ט יום חשוב לראיית החודש, עי' למעלה פי"ב, ה"א. (9) שנה שחדשה כסדרן, שיש לה שני"ד יום, עי' למעלה פי"ב, ה"א. (10) בדפוס קושטא - ש"מ"ד. בגלל מובן המילה "שמד", שינו אח"כ את הסימן לשד"ם.

ג. ומהלך אמצע המסלול ביום אחד: שלש עשרה מעלות, ושלושה חלקים, וארבע וחמשים שניות¹¹. סימנם: י"ג גנ"ד. נמצא מהלכו בעשרה ימים: מאה ושלושים מעלות, ותשעה ושלושים חלקים, בלא שניות. סימנם: ק"ל ל"ט. ונמצא שארית מהלכו במאה יום: מאתיים ושש ועשרים מעלות, ותשעה ועשרים חלקים, ושלוש וחמשים שניות¹². סימנם: רכ"ו כ"ט נ"ג. ונמצא שארית מהלכו בארץ יום: מאה וארבע מעלות, ושמונה וחמשים חלקים, וחמשים שניות. סימנם: ק"ד נח"ן. ונמצא שארית מהלכו בעשרת אלפים יום: שלש מאות ותשע ועשרים מעלות, ושמונה וארבעים חלקים, ועשרים שניות. סימנם: שכ"ט מח"כ. ונמצא שארית מהלכו בתשעה ועשרים יום: שמונה עשרה מעלות, ושלושה וחמשים חלקים, וארבע שניות. סימנם: י"ח נג"ד.

(11) כלומר, מהלך הירח האמצעי בגלגל הקטן הוא 54' 3 * 13. ביתר דיוק: 53" 93' 3 * 13. (12) במהלך אמצע המסלול ביום אחד, נקט הרמב"ם מספר עגול 54', כלומר 07, 0' יותר. במאה ימים עולה ההפרש לשבע שניות, על כן הוא מנכה אותן ויוצא 53'.

ד: ונמצא שארית מהלכו בשנה סדורה: שלש מאות וחמש מעלות, ושלוש עשרה שניות, בלא חלקים. סימנם: ש"ה י"ג¹³. מקום אמצע הירח היה בתחלת ליל חמישי, שהוא העקר לחשבונות אלו, במזל שור, מעלה אחת, וארבעה עשר חלקים, ארבעים ושלוש שניות. סימנם: א' י"ד מ"ג. ואמצע המסלול היה בעקר זה: ארבע ושמונים מעלות, ושמונה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סדר העבודה, מכל-מקום נפעל עליו זה גם בעבודת הצדיקים שגם הם שייכים לעבודה ד"לכתחילה אריבער".

הגדרתו של ר"ח כמסמל את עבודת התשובה מתבטא גם בפרטי החשבונות בפרקים אלו, בסוף פי"ג כתב "ומאחר שתדע מקום השמש בכל עת שתמצא, תדע יום התקופה האמתי כל תקופה שתמצא, בין תקופות הבאות אחר עיקר זה שממנו התחלנו, בין תקופות שעברו משנים קדמוניות", כי בעבודת התשובה שתי דרגות: האחת היא תשובה מיראה שעיקרה מכאן ולהבא - "כבעל-מום שנתרפא, שמקצת שמו עליו". והשניה, תשובה מאהבה שפעולתה גם למפרע - "נעקר עונו מתחילתו". ענין זה מרומז בתקופות הבאות, היינו מכאן ולהבא - תשובה מיראה, והתקופות שעברו מרמזות על תשובה מאהבה שפועלת גם למפרע. עפ"ז מובן מדוע הקדים תקופות הבאות לתקופות שעברו, כי הלך מן הקל אל הכבד, תשובה מיראה ואח"כ תשובה מאהבה. ויש להוסיף שעבודת התשובה מרומזת גם בנוגע לחשבון התקופות כפשוטו, כי חשבון התקופות שעברו דורש יגיעה גדולה בהרבה מחשבון התקופות הבאות, כי בתקופות הבאות, אפשר לברר אם חשבונו נכון אם לאו ולכן מקפיד לעשות חשבון מדוייק, אבל בתקופות שעברו צריך השתדלות גדולה בהרבה מכיון שאין להם "אבן בוחן" לדעת אם חישב נכון אם לאו, ולכן נדרשת השתדלות גדולה כ"כ.

(יין מלכות, ספר זמנים, סימן מ"ג
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

2) בגלגל המזלות. 3) מהלכו האמצעי של הירח בגלגל הקטן. 4) כי שניהם נעים בכיוון אחד, ממערב למזרח. לאחר שתגרע תקבל מרחק השמש מן הירח.

ב. וכבר הודענו, שלא באנו בכל אלו החשבונות, שעשינו בפרקים אלו, אלא לדעת ראית הירח. ולעולם אי אפשר שיהיה מרחק זה הפפול בליל הראיה שיראה בה הירח אלא מחמש מעלות עד שתיים וששים מעלות, ואי אפשר שיוסיף על זה ולא יגרע ממנו.⁵

5) מחמש מעלות.

ג. והואיל והדבר נון, התבונן במרחק זה הפפול: אם יהיה המרחק הפפול חמש מעלות או קרוב לחמש - אין חוששין לתוספת, ולא תוסיף פלוס. ואם יהיה המרחק הפפול חמש מעלות עד אחת עשרה מעלות - תוסיף על אמצע המסלול מעלה אחת. ואם יהיה מרחק הפפול משתיים עשרה מעלות עד שמונה עשרה מעלות - תוסיף על אמצע

ממערב למזרח, ישארו 30' בערך. לרבע שעה - פחות משמונה חלקים. להפרשים קטנים, למטה משמונה חלקים, אין הרמב"ם שם לב. משום כך, כאשר השמש מחצי מזל דגים עד חצי מזל טלה, אין הרמב"ם מוסיף מאומה לאמצע הירח. בהפרשים שלמעלה משמונה חלקים, הוא נוקט 15' (כדין חצי שעה) או 30' (כדין שעה). (18) מחצי ניסן עד תחילת סיון, מוסיף הרמב"ם 15', מכיון שהיום הולך וגדל והשקיעה מתאחרת, אולם אין ההפרש מגיע לשעה, משום כך דינו כהפרש של חצי שעה. (19) בכת"י אוקספורד - שלשים, כך גם בפירושו רבי עובדיה בן דוד - סוף פי"ב, וכן בכת"י ת"א ות"ב ('מיומן'). (20) כי היום פוחת והולך. (21) כאן גורעים ט"ו חלקים, כי השקיעה מקדימה לבוא לפני שעה שש באותו שיעור שהיא מאחרת מחצי מזל טלה עד תחילת מזל תאומים.

ו. ומה שיהיה האמצע אחר שתוסיף עליו או תגרע ממנו או תניח אותו כמות שהוא - הוא אמצע הירח לאחר שקיעת החמה בקמ"ט²² שליש שעה באותו הזמן שתוציא האמצע לו, וזה הוא הנקרא אמצע הירח לשעת הראיה.²³

(22) לפעמים שליש, ולפעמים פחות. (23) בליל שלשים.

~ יום חמישי כ"ב אייר ~

פרק חמשה עשר

(1) מקום הירח.

א. אם תרצה לידע מקום הירח האמתי בכל יום שתמצא - תוציא תחלה אמצע הירח לשעת הראיה לאותו הליילה שתמצא, וכן תוציא אמצע המסלול ואמצע השמש לאותו העת, ותגרע אמצע השמש מאמצע הירח,⁴ והנשאר תכפל אותו. וזהו הנקרא מרחק הפפול.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אם תרצה לידע מקום הירח האמתי . . ."

בהלכות אלו מבאר את פרטי החשבונות של מהלך השמש והירח שעל-פיהם קובעים בית-דין את ראשי החודשים. ובפנימיות הענינים יש לומר: מולד הלבנה מרמז על עבודת התשובה, שכן יש בו חיסרון ומולד, אבל השמש מרמזת על עבודת הצדיקים שאין בה שינוי.

ענינו של ראש חודש הוא "יחוד שמשא וסיהרא" כי אז לראשונה מאירה השמש בלבנה, ובעבודת האדם הוא חיבור שני אופני העבודה; צדיקים, ובעלי תשובה, וחיבורם הוא בענין "לכתחילה אריבער" שאף שברוך הרגיל הוא ענין לבעלי-תשובה הקופצים ומדלגים על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מכאן המונחים: ראש (הדרקון) וזנב (הדרקון), ועי' פירוש המשניות' עבודה זרה, פ"ג מ"ג. 6) כלומר ממזרה למערב. האסטרונומים חשבו ומצאו, שהזמן הדרוש לירח לשוב לנקודת הראש שממנה יצא, הוא בלמעלה משעתיים וחצי פחות מן הזמן הדרוש לאמצע הירח להגיע בדיוק לנקודה שממנה יצא (לעשות סיבוב של *360). מכאן הסיקו, שהראש נסוג אחורנית. משום כך מספיק פחות זמן, כדי לשוב אליו.

ב. מהלך הראש האמצעי ביום אחד: שלשה חלקים, ואחת עשרה שניות.⁸ נמצא מהלכו בעשרה ימים: אחד ושלשים חלקים, ושבע וארבעים שניות. ונמצא מהלכו במאה יום: חמש מעלות, שבעה עשר חלקים, ושלש וארבעים שניות. סימנם: ה"ז מ"ג. ונמצא מהלכו באף יום: שתיים וחמשים מעלות, ושבעה וחמשים חלקים, ועשר שניות. סימנם: נ"ב נז"י. ונמצא שארית מהלכו בעשרת אלפים יום: מאה ותשעה ושלשים מעלות, ואחד ושלשים חלקים, וארבעים שניות. סימנם: קס"ט לא"מ. ונמצא מהלכו לתשעה ועשרים יום: מעלה אחת, ושנים ושלשים חלקים, ותשע שניות. וסימנם: א' לב"ט. ונמצא מהלכו לשנה סדורה: שמונה עשרה מעלות, וארבעה וארבעים חלקים, ושתיים וארבעים שניות. סימנם: י"ח מ"ד מ"ב. ואמצע הראש בתחלת ליל חמישי, שהוא העקר, הנה: מאה ושמונים מעלות, ושבעה וחמשים חלקים, ושמונה ועשרים שניות. סימנם: ק"פ נ"ז כ"ח.

7) "אמצעי" בניגוד ל"אמיתי", כדי להבחין בין המהלכים שבהם סופרים את המעלות מטלה קדימה לפי סדר המזלות, ובין מהלך הראש שהוא אחורנית שלא כסדר המזלות. ועי' ציור 3. 8) ביתר דיוק - 10', 36, כפי שיוצא בחשבון עשרת אלפים יום בהלכה זו.

ג. אם תרצה לידע מקום הראש בכל עת שתראה - תוציא אמצעם לאותו העת, פדרף שתוציא אמצע השמש⁹ ואמצע הירח¹⁰, ותגרע האמצע משלש מאות וששים מעלות, והנשאור הוא מקום הראש באותו העת.¹¹ ויכנגדו לעולם יהיה מקום הנזכר.¹²

9) עי' פ"ב, ה"ב. 10) ע' פי"ד, ה"ד. 11) גורעים את האמצע מש"ס מעלות, כדי להתאים את חישוב מקום הראש לחישוב מקום השמש ומקום הירח, שנקבע במעלות מטלה קדימה לפי סדר המזלות, בזמן שמהלך הראש הוא מטלה אחורנית. מה שנשאור אחר הגירעון מסמן את מספר המעלות שהראש התרחק מטלה לפי סדר המזלות, וזהו מקום הראש האמיתי. 12) במרחק *180 ממקום הראש.

ד. ביצד? הרי שרצינו לידע מקום הראש לתחלת ליל ערב שבת, שיומו שני לחדש אפר משנה זו,

אמצע השמש מאמצע הירח, ישאר: שבע עשרה מעלות, ושמונה וחמשים חלקים, ושש שניות. וזה הוא המרחק. תכפל אותו, יצא לך המרחק הפול: חמש ושלשים מעלות, וששה וחמשים חלקים, ושתיים עשרה שניות. סימנם: ל"ה נ"ו י"ב. לפיכך תוסיף על אמצע המסלול חמש מעלות, כמו שהודענו, ויצא לך המסלול הנכון: מאה ושמונים¹⁰ מעלות, ואחד ועשרים חלקים. ואין מקפידין על החלקים במסלול, פדרף שבארנו בשמש.

10) במקום ק"פ מעלות או מאה ושמונים צריך להיות: מאה ושמונה, כי הוספנו חמש מעלות על אמצע המסלול, שהיה ק"ג מעלות.

ט. ובאנו לחקר על מנת זה המסלול הנכון, שהוא מאה ושמונה, נמצאת מנה שלו חמש מעלות וחלק אחד. ולפי שהמסלול הנכון הנה פחות ממאה ושמונים, תגרע המנה, שהוא חמש מעלות וחלק אחד, מן אמצע הירח, ישאר: שמונה וארבעים מעלות, ושלשה ושלשים חלקים¹¹, ותשע ושלשים שניות. תעשה השניות חלק, ותוסיף על החלקים. ונמצא מקום הירח האמתי בשעה זו במזל שור, בשמונה עשרה מעלות, וששה ושלשים חלקים ממעלת השע עשרה. סימנם: י"ח ל"ו. ועל הדרך הנה תדע מקום הירח האמתי בכל עת ראיה שתראה, מתחלת שנה זו, שהיא העקר, עד סוף העולם.

11) בעצם - ל"ה חלקים.

פרק שישה עשר

1) העגולה של הירח ושל השמש.

א. העגולה שסובבת בה הירח תמיד², היא נוטה מעל העגולה שסובבת בה השמש תמיד. הצינה נוטה לצפון, וחינה נוטה לדרום.³ ושתי נקודות יש בה זו כנגד זו⁴, שבהן פוגעות שתי העגולות זו בזו. לפיכך, כשיהיה הירח באחת משתיהן, נמצא סובב בעגולה של שמש כנגד השמש בשנה. ואם יצא הירח מאחת משתי הנקודות, נמצא מהלך לצפון השמש או לדרומה. הנקודה שממנה יתחיל הירח לנטות לצפון השמש - היא הנקראת ראש, והנקודה שממנה יתחיל הירח לנטות לדרום השמש - היא הנקראת זנב.⁵ ומהלך שנה יש לזה הראש, שאין בו לא תוספת ולא גרעון. והוא הולך במזלות אחורנית⁶: מטלה לרגים, ומדגים לרלי, וכן הוא סובב תמיד.

2) הכוונה לעגולת הגלגל הגדול, עי' למעלה פי"ד, ה"א. 3) עי' ציור 2. 4) במרחק של *180. 5) האסטרונומיה העתיקה קראה לקו המחבר את שתי נקודות הפגיעה, דרקון.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִן הָרֹאשׁ וַיִּתְרַחֵק מֵעֵט מֵעֵט, וְהִמְרַחֵק הוֹלֵךְ וְנוֹסֵף, עַד שְׁנֵיגֵיעַ לְחֻמֵּשׁ מַעְלוֹת¹⁸, וַיִּחְזֹר וַיִּתְקַרֵּב מֵעֵט מֵעֵט, עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ רַחֵב כְּשֵׁיגִיעַ לְזָנְבוֹ, וַיִּחְזֹר וַיִּתְרַחֵק מֵעֵט מֵעֵט, וְהִמְרַחֵק נוֹסֵף, עַד שְׁנֵיגֵיעַ לְחֻמֵּשׁ מַעְלוֹת¹⁹, וַיִּחְזֹר וַיִּתְקַרֵּב, עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ רַחֵב²⁰.

(17) השיעור נקבע ע"י תצפיות. כיום נחשב השיעור - 9' *5. (18) כאשר הירח במרחק *90 מן הראש. (19) כאשר הירח במרחק *90 מן הזנב. (20) כאשר ישוב לראש.

י. אם תרצה לידע רחב הירח פמה הוא בכל עת שתראה, ואם צפוני הוא או דרומי - תוציא מקום הראש ומקום הירח האמתי לאותה העת, ותגרע מקום הראש ממקום הירח האמתי, והנשאר הוא הנקרא מסלול הרחב²¹. ואם יהיה מסלול הרחב ממעלה אחת עד מאה ושמונים - תדע שרחב הירח צפוני²²; ואם היה המסלול יתר על מאה ושמונים - תדע שרחב הירח דרומי²³; ואם היה מאה ושמונים בשורה או שלש מאות וששים בשורה - אין לירח רחב כלל²⁴. ותחזור ותראה מנת מסלול הרחב פמה היא, והוא שיעור נטייתו לצפון או לדרום, והוא הנקרא רחב הירח הדרומי או הצפוני, כמו שבארנו.

(21) הנשאר הוא מרחק הירח ממקום הראש. מרחק זה נקרא "מסלול הרוחב", כי בו תלוי שיעור הרוחב. (22) בין הראש לזנב. (23) בין הזנב לראש, וע"י ה"א. (24) כי זוהי נקודת הזנב או נקודת הראש.

יא. וכמה היא מנת מסלול הרחב? אם יהיה מסלול הרחב עשור מעלות, תהיה מנתו שנים ותחמישים חלקים. ואם יהיה המסלול הזה עשרים מעלות, תהיה מנתו מעלה אחת ושלשה וארבעים חלקים. ואם יהיה המסלול שלשים, תהיה מנתו שתי מעלות ושלשים חלקים. ואם יהיה המסלול ארבעים, תהיה מנתו שלש מעלות ושלשה עשר חלקים. ואם יהיה המסלול חמשים מעלות, תהיה מנתו שלש מעלות ותחמישים חלקים. ואם יהיה המסלול ששים, תהיה מנתו ארבע מעלות ועשרים חלקים. ואם יהיה המסלול שבעים, תהיה מנתו ארבע מעלות ושנים וארבעים חלקים. ואם יהיה המסלול שמונים, תהיה מנתו ארבע מעלות ותחמישים חלקים. ואם יהיה המסלול תשעים, תהיה מנתו חמש מעלות²⁵.

(25) כל החישובים האלה מבוססים על תצפיות, ומתאימים לחישובים של היום.

יב. ואם יהיו אחרים עם העשרות - תקח הראוי להם לפי היתר שבין שתי המנות, כמו שעשית במסלול השמש²⁶ ובמסלול הירח²⁷. פיצד? הרי

שהיא שנת העקר, ומגןן הימים הגמורים מתחלת ליל העקר עד תחלת ליל זו, שאנו רוצים לידע מקום הראש בו, תשעה ועשרים יום.

ה. תוציא אמצע הראש לעת הזאת על הדרך שידעת. והוא: שתוסיף מהלכו לתשעה ועשרים על העקר, יצא לך אמצע הראש: מאה ושנים ושמונים מעלות, ותשעה ועשרים חלקים, ושבעה וששים שניות. סימנם: קפ"ב כ"ט ל"ז. תגרע אמצע זה משלש מאות וששים, ישאר לך: מאה ושבע ושבעים מעלות, ושלשים חלקים, ושלש ועשרים שניות. סימנם: קע"ז לכ"ג. וזה הוא מקום הראש. ואל תפנה אל השניות. נמצא מקום הראש - במזל בתולה, שבע ועשרים מעלות ושלשים חלקים; ומקום הזנב כנגדו - במזל דגים, בשבע ועשרים מעלות ושלשים חלקים.

ו. לעולם יהיה בין הראש ובין הזנב חצי הגלגל בשורה¹³. לפיכך, כל מזל שתמצא בו מקום הראש - יהיה הזנב במזל שביעי ממנו, בכמו מגןן המעלות והחלקים בשורה. אם יהיה הראש בעשור מעלות במזל פלוני, יהיה הזנב בעשור מעלות ממזל שביעי ממנו.

(13) כלומר, ששה מזלות = *180.

ז. ומאחר שתדע מקום הראש ומקום הזנב ומקום הירח האמתי, התבונן בשלשפתן: אם מצאת הירח עם הראש או עם הזנב במעלה אחת בחלק אחד¹⁴ - תדע שאין הירח נוטה לא לצפון השמש ולא לדרומה; ואם ראית מקום הירח לפני מקום הראש, והוא הולך כנגד הזנב - תדע שהירח נוטה לצפון השמש; ואם היה הירח לפני מקום הזנב, והרי הוא הולך כנגד הראש - תדע שהירח נוטה לדרום השמש¹⁵.

(14) כלומר, במקום שעגולת הירח ועגולת השמש פוגעות זו בזו. (15) השווה ה"א, וראה ציור 2.

ח. הנטיה שנוטה הירח לצפון השמש או לדרומה - היא הנקראת רחב הירח¹⁶. אם היה נוטה לצפון - נקרא רחב צפוני, ואם היה נוטה לדרום - נקרא רחב דרומי, ואם היה הירח באחת משתי הנקודות - לא יהיה לו רחב, כמו שבארנו.

(16) משום שהוא שיעור קטן בניגוד למהלך מזרח-מערב שנקרא אורך, שמגיע לסיכוב של *360.

ט. לעולם לא יהיה רחב הירח יתר על חמש מעלות, בין בצפון בין בדרום¹⁷. אלא פך הוא דרפו: יתחיל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תהיה מנת מאתים, תהיה מעלה אחת ושלשה וארבעים חלקים.

יח. הרי שהיה המסלול שלש מאות - תגרע אותו משלש מאות וששים, נשאר ששים; וכבר ידעת שמנת ששים - ארבע מעלות ועשרים חלקים, וכך היא מנת שלש מאות: ארבע מעלות ועשרים חלקים. ועל דרך זו בכל המנגנות.

יט. הרי שרצינו לידע רחב הירח כמה הוא ובאיזו רוח הוא, אם צפוני ואם דרומי, בתחלת ליל ערב שבת, שני לחדש אייר משנה זו, וכבר ידעת, שמקום הירח האמתי היה בליל זה בשמונה עשרה מעלות וששה וששים חלקים ממזל שור - סימנו: י"ח ל"ו, ומקום הראש היה באותה העת בשבע ועשרים מעלות וששים חלקים ממזל בתולה - סימנו: כז"ל, תגרע מקום הראש ממקום הירח, יצא לך מסלול הרחב: מאתים אחת וששים מעלות וששה חלקים - סימנו: רל"א ו', לפי שאין משגיחין על החלקים בכל המסלול³³, ונמצאת המנה של מסלול זה בדרכים שבארנו בפרק זה: שלש מעלות ושלשה וחמשים חלקים. וזהו רחב הירח בתחלת ליל זה. והוא דרומי, שהרי המסלול יתר על מאה ושמונים.

(33) ע"י פט"ו, ה"ח.

פרק שבעה עשר

1) ידיעת ראיית הירח, מעגל הירח. פעמים בא הארוכה ופעמים בקצרה.

א. כל הדברים שהקדמנו - כדי שיהיו עתידים ומוכנים לידיעת הראיה. וכשתרצה לדעת זאת - תתחיל ותחשב ותוציא מקום השמש האמתי² ומקום הירח האמתי³ ומקום הראש⁴ לשעת הראיה, ותגרע מקום השמש האמתי ממקום הירח האמתי⁵, והנשאר הוא הנקרא ארך ראשון.

2) ע"י פ"ג. 3) ע"י פט"ו. 4) ע"י פט"ז, ה"ג. 5) כדי לדעת את מרחק הירח מן השמש (מזמן הקיבוץ).

ב. ומאחר שתדע מקום הראש ומקום הירח - תדע מקום⁶ הירח כמה הוא, ואם הוא רחב צפוני או דרומי⁷. והוא הנקרא רחב ראשון. והזהר בארך הנה ראשון וברחב הראשון, ויהיו שניהם מוכנים לך.

6) צ"ל רחב הירח, וכן הוא בכת"י תימן א' ובכת"י ת"ב. 7) צפוני - אם מסלול הרוחב הוא פחות מן *180; דרומי - יותר מן *180, וע"י פט"ז, ה"י.

ג. והתבונן בארך הנה הראשון וברחב הנה הראשון⁸: אם יצא לך תשע מעלות בשנה או פחות

שהיה מסלול הרחב שלש וחמשים מעלות, וכבר ידעת, שאלו היה המסלול חמשים - היתה מנתו שלש מעלות וחמשים חלקים, ואלו היה המסלול ששים - היתה מנתו ארבע מעלות ועשרים חלקים, נמצא היתר בין שתי המנות - שלשים חלקים, שלשה חלקים לכל מעלה, ונמצא לפי השבון מסלול זה, שהוא שלש וחמשים²⁸: שלש מעלות, ותשעה וחמשים חלקים. ועל דרך זו תעשה בכל מנגן ומנגן.

(26) ע"י פ"ג, ה"ז. (27) ע"י פט"ו, ה"ז. (28) צריך להוסיף כאן מלת "מנתו", וכן הוא בכת"י תימן א, וכת"י ת"ב.

יג. מאחר שתדע מנתו של מסלול הרחב עד תשעים, כמו שהודענוך, תדע מנות של כל מנינות המסלול; שאם יהיה המסלול יתר על תשעים עד מאה ושמונים - תגרע המסלול ממאה ושמונים, והנשאר תדע בו המנה²⁹.

(29) אם מסלול הרוחב למשל *100, כלומר שהירח מרוחק מן הראש *100 או מן הזנב *30 = *100 - *180. רוחב הירח במרחק *80 מן הזנב הוא כרוחב הירח במרחק *80 מן הראש.

יד. וזה הוא רחב הירח בתחלת ליל זה. והוא דרומי, שהרי המסלול יתר על מאה ושמונים. וכן אם היה המסלול יתר ממאה ושמונים³⁰ עד מאתים ושבעים - תגרע ממנו מאה ושמונים³¹, והנשאר תדע בו המנה.

(30) כל המשפט הזה מקומו בסוף הפרק, ולא כאן. וכן אין בכת"י תימן. (31) כי בק"פ אין לו רוחב.

טו. ואם היה המסלול יתר על מאתים ושבעים עד שלש מאות וששים - תגרע אותו משלש מאות וששים³², והנשאר תדע בו המנה.

(32) גורעים אותו מש"ס, ואין גורעים ממנו ק"פ, כמו בהלכה הקודמת, כי אז ישאר יותר מתשעים מעלות, וכל החשבון מבוסס על מספר מעלות עד תשעים.

טז. ביצד? הרי שהיה המסלול מאה וחמשים - תגרע אותו ממאה ושמונים, נשאר שלשים; וכבר ידעת שמנת שלשים - שתי מעלות וששים חלקים, וכך תהיה מנת מאה וחמשים: שתי מעלות וששים חלקים.

יז. הרי שהיה המסלול מאתים - תגרע ממנו מאה ושמונים, ישאר עשרים; וכבר ידעת שמנת עשרים היא מעלה אחת ושלשה וארבעים חלקים, וכן אם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הָאֲרֶץ שְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמִזְל אֲרִיָּה, תִּגְרַע מִן הָאֲרֶץ שְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמִזְל בְּתוּלָה, תִּגְרַע מִן הָאֲרֶץ שְׁבַעַה וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמִזְל מֵאֲזִנִּים, תִּגְרַע מִן הָאֲרֶץ אַרְבָּעָה וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמִזְל עֶקְרֹב, תִּגְרַע מִן הָאֲרֶץ אַרְבָּעָה וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמִזְל קֶשֶׁת, תִּגְרַע מִן הָאֲרֶץ שֵׁשָׁה וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמִזְל גְּדִי, תִּגְרַע מִן הָאֲרֶץ אַרְבָּעָה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמִזְל דְּלִי, תִּגְרַע מִן הָאֲרֶץ שְׁלֹשָׁה וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמִזְל דְּגִים, תִּגְרַע מִן הָאֲרֶץ שְׁמוֹנָה וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים. וְהַנְּשָׂאָר מִן הָאֲרֶץ אַחֵר שֶׁתִּגְרַע מִמֶּנּוּ אֵלּוּ הַחֲלָקִים - הוּא הַנִּקְרָא אֲרֶץ שְׁנִי¹⁷.

(15) יסודם בטריגונומטריה. (16) אם יודעים באיזה מקום הוא - מספר המעלות - יודעים באיזה מזל הוא, ע"י למעלה פי"א, ה"ח"ט. (17) בדרך כלל רואה העין את הירח בשמים במקום אחר, קרוב יותר לאופק, מאשר הוא באמת. את המקום האמיתי במזלות, קובע קו ישר מדומה, היוצא ממרכז הארץ והעובר את מרכז הירח ומגיע עד לגלגל המזלות. הקו, המראה לנו את מקום הירח במזלות, הוא הקו היוצא מעין המסתכל במקומו הוא, והעובר דרך מרכז הירח אל גלגל המזלות. ההפרש בין המקום האמיתי לבין המקום הנראה לעין, נקרא שינוי המראה (ע"י להלן ה"ו). האורך השני הוא המרחק בין מקום השמש לבין מקום הירח, שבו הוא נראה לעין (האורך המדומה). ע"י ציור 5.

ו. וְלִמָּה גּוֹרְעִין חֲלָקִים אֵלּוּ? לְפִי שְׁמִקוּם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי אֵינּוּ הַמְּקוּם שֶׁיִּרְאֶה בּוֹ, אֶלָּא שְׁנוֹי יֵשׁ בֵּינֵיהֶם בְּאֲרֶץ וּבְרֵחֵב, וְהוּא הַנִּקְרָא שְׁנוֹי הַמְּרָאָה. וְשְׁנוֹי מְרָאֵה הָאֲרֶץ בְּשַׁעַת הַמְּרָאָה¹⁸, לְעוֹלָם גּוֹרְעִין אוֹתוֹ מִן הָאֲרֶץ, כְּמוֹ שְׁאֻמְרָנוּ.

(18) כי אז הירח במערב, והוא נראה קרוב יותר לאופק ולמקום שקיעת השמש מאשר הוא באמת. המרחק המדומה בין הירח לשמש (האורך השני) קטן איפוא יותר מן המרחק האמיתי (האורך הראשון). משום כך גורעים את שינוי המראה מן האורך הראשון.

ז. אֶבְל שְׁנוֹי מְרָאֵה הַרְחֵב: אִם הָיָה רֵחֵב הַיָּרֵחַ צְפוֹנִי - גּוֹרְעִין חֲלָקִים שֶׁל שְׁנוֹי מְרָאֵה הַרְחֵב מִן הַרְחֵב הַרְאֵשׁוֹן, וְאִם הָיָה רֵחֵב הַיָּרֵחַ הַדְּרוֹמִי - מוֹסִיפִין¹⁹ הַחֲלָקִים שֶׁל שְׁנוֹי מְרָאֵה הַרְחֵב עַל הַרְחֵב הַרְאֵשׁוֹן. וְכִּי שִׁיְהִיָּה הַרְחֵב הַרְאֵשׁוֹן אַחֵר שְׁמוֹסִיפִין עָלָיו אוֹ גּוֹרְעִין מִמֶּנּוּ אוֹתָם הַחֲלָקִים - הוּא הַנִּקְרָא רֵחֵב שְׁנִי²⁰.

(19) הירח נראה נוטה יותר לדרום מאשר הוא באמת. משום כך כאשר הרוחב צפוני גורעים את החלקים של שינוי מראה הרוחב, כדי לדעת את רוחב הירח, כפי שהוא נראה לעין.

- תַּדַע בְּוֹדָאִי, שְׂאִי אֶפְשָׁר לְעוֹלָם שִׁירָאָה הַיָּרֵחַ בְּאוֹתוֹ הַלֵּילָה בְּכָל אֲרֶץ יִשְׂרָאֵל⁹, וְאִין אַתָּה צְרִיף חֲשׁוֹבִין אַחֵר; וְאִם יִהְיֶה הָאֲרֶץ הַרְאֵשׁוֹן יָתֵר עַל חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה מַעְלוֹת - תַּדַע בְּוֹדָאִי, שֶׁהַיָּרֵחַ יִרְאֶה בְּכָל אֲרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאִין אַתָּה צְרִיף לְחֲשׁוֹבִין אַחֵר¹⁰; וְאִם יִהְיֶה הָאֲרֶץ הַרְאֵשׁוֹן תִּשְׁעָה וְאַרְבָּעִים¹¹ מַעְלוֹת וְעַד חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה - תִּצְטָרֵף לְדַרְשׁ וּלְחַקֵּר בְּחֻשְׁבוֹנוֹת הַרְאֵיָה, עַד שֶׁתַּדַע אִם יִרְאֶה אוֹ לֹא יִרְאֶה.

(8) את המילים "וברוחב הזה הראשון", יש למחוק (עברו לכאן כנראה בטעות מסוף ההלכה הקודמת), וכן אינן בכת"י תימן א' ובכת"י ת"ב. (9) מפני קרבת הירח אל השמש. אורו הקלוש של חרמש הירח הקטן אינו נראה בגלל אורן החזק של קרני השמש. (10) משום שהוא מיותר. גבולות המינימום והמקסימום מבוססים על הנסיון. (11) צ"ל - מט', וכן גם בדפוס ויניציאה 1524, ובכת"י תימן, כתוב מפורש: "מתשע".

ד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוֹרִים? כְּשֶׁהָיָה מְקוּם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי מִתְחַלֵּת מִזְל גְּדִי עַד סוֹף מִזְל תְּאוֹמִים¹²; אֶבְל אִם הָיָה מְקוּם הַיָּרֵחַ מִתְחַלֵּת מִזְל סַרְטָן עַד סוֹף מִזְל קֶשֶׁת¹³, וְיִהְיֶה אֲרֶץ הַרְאֵשׁוֹן עֶשְׂרֵה מַעְלוֹת אוֹ פָּחוֹת - תַּדַע, שְׂאִין הַיָּרֵחַ נִרְאֶה כְּלָל בְּאוֹתוֹ הַלֵּילָה בְּכָל אֲרֶץ יִשְׂרָאֵל; וְאִם הָיָה¹⁴ הַרְאֵשׁוֹן יָתֵר עַל אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים מַעְלוֹת - וְדָאִי יִרְאֶה כְּלָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל; וְאִם יִהְיֶה הָאֲרֶץ הַרְאֵשׁוֹן מְעֶשְׂרֵה מַעְלוֹת וְעַד עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע - תִּצְטָרֵף לְדַרְשׁ וּלְחַקֵּר בְּחֻשְׁבוֹנוֹת הַרְאֵיָה אִם יִרְאֶה אוֹ לֹא יִרְאֶה.

(12) כלומר, במזלות העולים, מ-270* עד 90* בעונת החורף והאביב. אז יראה הירח באורך קטן יותר. וע"י ציור 3. (13) כלומר, במזלות היורדים, מ-90* עד 270*, בעונת הקיץ והסתיו. אז דרוש אורך גדול יותר, כדי שיוכלו לראות את הירח החדש. ההבדל בגבולות הראייה בעונות השונות, תלוי בגובה האקליפטיקה מן האופק. ברבע הרביעי והראשון, כלומר בחורף ובאביב, גובה האקליפטיקה מן האופק גדול מגובה קו המשווה מן האופק; ברבע השני והשלישי, דהיינו בקיץ ובסתיו, גובה האקליפטיקה קטן מגובה קו המשווה. במדה שגובה האקליפטיקה גדול יותר, מספיק אורך קטן יותר כדי לראות את הירח החדש, שגם הוא גבוה יותר בשמים, ואין ערפילי האופק מפריעים מלאותו. (14) צ"ל האורך הראשון, וכן הוא בכת"י תימן ת"א ות"ב.

ה. וְאֵילּוּ הֵן חֻשְׁבוֹנוֹת הַרְאֵיָה¹⁵? הַתְּבוּנָה וְרִאָה הַיָּרֵחַ בְּאֵיזָה מִזְל הוּא¹⁶: אִם יִהְיֶה בְּמִזְל טֹלָה, תִּגְרַע מִן הָאֲרֶץ הַרְאֵשׁוֹן תִּשְׁעָה וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמִזְל שׁוֹר, תִּגְרַע מִן הָאֲרֶץ מַעְלָה אַחַת. וְאִם יִהְיֶה בְּמִזְל תְּאוֹמִים, תִּגְרַע מִן הָאֲרֶץ שְׁמוֹנָה וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמִזְל סַרְטָן, תִּגְרַע מִן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יהיה מקום הירח מחמש ועשרים ממזל תאומים עד חמש מעלות ממזל סרטן, או מחמש ועשרים ממזל קשת עד חמש מעלות ממזל גדי - לא תקח פלום, לפי שאין כאן גליות מעגל. ואם יהיה הירח מחמש ממזל סרטן עד עשר ממנו, או מחמש ממזל גדי עד עשר ממנו - תקח מן הרחב השני רביע שתותו. ואם יהיה מקום הירח מעשר ממזל סרטן עד עשרים ממנו, או מעשר ממזל גדי עד עשרים ממנו - תקח מן הרחב השני חצי שתותו. ואם יהיה מקום הירח מעשרים ממזל סרטן עד סופו, או מעשרים ממזל גדי עד סופו - תקח מן הרחב השני שתותו. ואם יהיה הירח מתחלת מזל אריה עד עשר מעלות ממנו, או מתחלת מזל דלי עד עשר מעלות ממנו - תקח ממנו הרחב השני חמישיתו. ואם יהיה הירח מעשר מעלות ממזל אריה עד עשרים ממנו, או מעשר ממזל דלי עד עשרים ממנו - תקח מן הרחב השני רביעיתו. ואם יהיה הירח מעשרים ממזל אריה עד עשר ממזל דלי או מעשרים ממזל דלי עד עשר ממזל דגים - תקח מן הרחב השני שלישיתו. ואם יהיה הירח מעשר מעלות ממזל בתולה עד סופו, או מעשר מעלות ממזל דגים עד סופו - תקח מן הרחב השני שני חמישיו. וזאת המקצת שתקח מן הרחב השני - היא הנקראת מעגל הירח.²⁴

(23) מלשון "ונלוזים במעגלותם" (משלי ב, טו).
(24) תיקון הרוחב השני בא בגלל ההפרעות במהלך הירח, "שהירח עקלקלות גדולות יש במעגלותיו", להלן הכ"ג.

יא. ואחר כך תחזר ותבונן ברחב הירח, ותראה אם הוא צפוני או דרומי: אם הוא צפוני - תגרע מעגל הירח הזה מן הארץ השני, ואם היה רחב הירח דרומי - תוסיף²⁵ המעגל הזה על הארץ השני. במה דברים אמורים? פשהיה מקום הירח מתחלת מזל גדי עד סוף מזל תאומים²⁶; אבל אם היה הירח מתחלת מזל סרטן עד סוף קשת - יהיה הדבר הפוך²⁷: שאם יהיה רחב הירח צפוני - תוסיף המעגל על הארץ השני, ואם היה רחב הירח דרומי - תגרע המעגל מן הארץ השני. ומה שיהיה הארץ השני אחר שתוסיף עליו או תגרע ממנו - הוא הנקרא ארץ השלישי. ודע, שאם לא יהיה שם גליות מעגל, ולא נתן החשבון לקחת מן הרחב השני פלום - יהיה הארץ השני עצמו הוא הארץ השלישית²⁸ בלא פחות ובלא יתר.

(25) כי הרוחב הדרומי הוא שלילי, ביחס לצפוני שהוא חיובי. מכאן שכל המספרים שברוחב הצפוני, הם עם סימן - , ברוחב הדרומי הם עם סימן + . (26) כלומר, ברבע

מאותה סיבה, כאשר הרוחב דרומי, מוסיפים את החלקים של שינוי מראה הרוחב. (20) הוא הרוחב המדומה.

ח. וכמה הם החלקים שמוסיפין או גורעין אותן? אם יהיה הירח במזל טלה - תשעה חלקים. ואם יהיה במזל שור - עשרה חלקים. ואם יהיה במזל סרטן - ששה עשר חלקים. ואם יהיה במזל סרטן - שבועה ועשרים חלקים. ואם יהיה במזל אריה - שמונה ושלושים חלקים. ואם יהיה בתולה - ארבעה וארבעים חלקים. ואם יהיה במזל מאזנים - ששה וארבעים חלקים. ואם יהיה בקרב - חמשה וארבעים חלקים. ואם יהיה בקשת - ארבעה וארבעים חלקים. ואם יהיה במזל גדי - ששה ושלושים חלקים. ואם יהיה במזל דלי - עשרים וארבעה חלקים. ואם יהיה במזל דגים - שנים עשר חלקים.

ט. מאחר שתדע חלקים אלו, תגרע אותן מן הרחב הראשון או תוסיף אותן עליו כמו שהודענו²¹, ויצא לך הרחב השני, וכבר ידעת אם הוא צפוני או דרומי²², ותדע כמה מעלות וכמה חלקים נעשה זה הרחב השני, ותכין אותו לפניך ויהיה עתיד.

(21) למעלה ה"ז. (22) ע"י פט"ז, ה"י. ובפרק הזה ה"ב.

י. ואחר כך תחזר ותקח מן הרחב השני הזה מקצתו, מפני שהירח גלוי מעט במעגלו²³. וכמה הוא המקצת שתקח ממנו? אם יהיה מקום הירח מתחלת מזל טלה עד עשרים מעלות ממנו, או מתחלת מזל מאזנים עד עשרים מעלות ממנו - תקח מן הרחב השני שני חמישיו. ואם יהיה הירח מעשרים ממזל טלה עד עשר מעלות ממזל אריה - תקח מן הרחב השני שלישיתו. ואם יהיה הירח מעשר מעלות ממזל שור עד עשרים ממנו, או מעשר מעלות ממזל עקרב עד עשרים ממנו - תקח מן הרחב השני רביעיתו. ואם יהיה הירח מעשרים מעלות ממזל שור עד סופו, או מעשרים ממזל עקרב עד סופו - תקח מן הרחב השני חמישיתו. ואם יהיה הירח מתחלת מזל תאומים עד עשר מעלות ממנו, או מעשר ממזל קשת עד עשר מעלות ממנו - תקח מן הרחב השני רביע שתותו. ואם יהיה מעשר מעלות ממזל תאומים ועד עשרים ממנו, או מעשר ממזל קשת עד עשרים ממנו - תקח מן הרחב השני חצי שתותו. ואם יהיה מקום הירח מעשרים ממזל תאומים עד חמש ועשרים ממנו, או מעשרים ממזל קשת עד חמש ועשרים ממנו - תקח מן הרחב השני רביע שתותו. ואם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- תוציא מקום השמש האמתי ומקום הירח האמתי ורחב הירח לשנה³⁰ זו, כמו שהודענו. יצא לך מקום השמש האמתי - בשבע מעלות ותשעה חלקים ממזל שור. סימנו: ז"ט. ויצא לך מקום הירח האמתי - בשמונה עשרה מעלות וששה חלקים ממזל שור. סימנו: י"ח ל"ו. ויצא לך רחב הירח - ברוח דרום, שלש מעלות וששה וחמשים חלקים. סימנו: ג' נ"ג. וזה הוא הרחב הראשון. ותגרע מקום השמש ממקום הירח, ישאר אחת עשרה מעלות, ושבעה ועשרים חלקים. סימנו: י"א כ"ז. וזה הוא הארץ הראשון. ולפי שהיה הירח במזל שור, יהיה שנוי מראה הארץ מעלה אחת, וראוי לגרע אותה מן הארץ הראשון, יצא לך הארץ השני: עשר מעלות, ושבעה ועשרים חלקים. סימנו: יכ"ז. וכן יהיה שנוי מראה הירח - עשרה חלקים. ולפי שרחב הירח היה דרומי, ראוי להוסיף עליו שנוי המראה, שהוא עשרה חלקים, יצא לך הרחב השני: ארבע מעלות, וששה חלקים. סימנו: ד"ג. ולפי שהיה הירח בשמונה עשרה מעלות ממזל שור, ראוי לקח מן הרחב השני רביעיתו, והוא הנקרא מעגל הירח, יצא לך מעגל הירח לעת זו: מעלה אחת וחלק אחד, לפי שאין מדקדקין בשניות.

(30) צ"ל לשעה זו, וכן בכת"א ובכת"ת.

יד. ולפי שרחב הירח דרומי ומקום הירח האמתי בין ראש גדי וראש סרטן, ראוי להוסיף המעגל על הארץ השני, יצא לך הארץ השלישי: אחת עשרה מעלות, ושמונה ועשרים חלקים. סימנו: י"א כ"ח. ולפי שהארץ הזו במזל שור, ראוי להוסיף על הארץ השלישי חמישיתו, שהיא שתי מעלות ושמונה עשר חלקים, ויצא לך הארץ הרביעי: שלש עשרה מעלות, וששה וארבעים חלקים. סימנו: י"ג מ"ו. וחזרנו אצל הרחב הראשון, ולקחנו שני שלישי, ויצא מנת גבה המדינה, והוא: שתי מעלות, וחמשה וששים חלקים. ולפי שהיה הרחב דרומי, ראוי לגרע ממנו מנת גבה המדינה מן הארץ הרביעי, ישאר לך: אחת עשרה מעלות ואחד עשר חלקים. סימנו: י"א י"א. וזו היא קשת הראיה בלילה הזו. ועל הדרך הזו תעשה ותדע קשת הראיה, כמה מעלות וכמה חלקים יש בה, בכל ליל ראיה שתראה לעולם.

טו. ואחר שתצא קשת זו, תבין בה. ודע, שאם תהיה קשת הראיה תשע מעלות או פחות - אזי אפשר שיראה בכל ארץ ישראל; ואם תהיה קשת

הרביעי וברבע הראשון (ע"י ציור 3). הפונקציה הטריגונומטרית חיובית, כי $\cos 270^{\circ} - 360^{\circ}$, וכן $0^{\circ} - 90^{\circ}$ \cos חיוביים. (27) ברבע השני והשלישי יהיה להיפך, כי בגבולות $270^{\circ} - 90^{\circ}$ ה- \cos שלילי. זה הכלל, שברוחב הצפוני אנו תמיד גורעים את מעגל הירח. ברבע השני והשלישי, מתחילת מזל סרטן עד סוף מזל קשת, מעגל הירח הוא עם סימן - (הפונקציה הטריגונומטרית שלילית), וכשמחסרים אותו מן האורך הראשון, אנו למעשה מוסיפים אותו (לפי הכלל של חיסורי מספרים שליליים). על כן אם יהיה רוחב הירח צפוני, אנו מוסיפים את המעגל. ברוחב דרומי הוספנו קודם את המעגל, אבל ברבע השני והשלישי אנו מוסיפים מעגל שסימנו -, כלומר שלמעשה אנו מחסרים אותו. (28) גם כשאין נליות המעגל, נשאר השם "אורך שלישי", כי אחריו בא חשבון אורך אחר, שיקרא "אורך רביעי". אם במקרה ידון ישאירו את השם "אורך שני", אז יצטרכו לאורך הבא לקרוא "אורך שלישי", וזה עלול להטעות, כי בשם זה קראנו לאורך המתוקן בהתחשב בנליות המעגל. המטרה בכל החשבונות הללו, היא ידיעת הקשת בקו המשווה בין שקיעת השמש ובין שקיעת הירח באופק ירושלים, שבה תלויה ראיית הירח החדש.

יב. ואחר כך תחזר ותראה הארץ השלישי הזו, והוא המעלות שבין הירח והשמש, באיזה מזל הוא: אם יהיה במזל דגים או במזל טלה - תוסיף על הארץ השלישי שתותו. ואם יהיה הארץ במזל דלי או במזל שור - תוסיף על הארץ השלישי חמישיתו. ואם יהיה הארץ במזל גדי או במזל תאומים - תוסיף על הארץ השלישי שתותו. ואם יהיה הארץ במזל קשת או במזל סרטן - תניח הארץ השלישי כמות שהוא, ולא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו. ואם היה הארץ במזל עקרב או במזל אריה - תגרע מן הארץ השלישי חמישיתו. ואם יהיה הארץ במזל מאזניים או במזל בתולה - תגרע מן הארץ השלישי חמישיתו. ומה שיהיה הארץ השלישי אחר שתוסיף עליו או תגרע ממנו או תניח אותו כמות שהוא - הוא הנקרא ארץ רביעי. ואחר כך תחזר אצל רחב הירח הראשון, ותקח שני שלישי לעולם; וזה הוא הנקרא מנת גבה המדינה. ותתבונן ותראה: אם יהיה רחב הירח צפוני - תוסיף מנת גבה המדינה על הארץ הרביעי, ואם יהיה רחב הירח דרומי - תגרע מנת גבה המדינה מן הארץ הרביעי. ומה שיהיה הארץ הרביעי אחר שגורעין ממנו או שמוסיפין עליו - הוא הנקרא קשת הראיה²⁹.

(29) ובמדה זו, מאחר הירח לשקוע אחר השמש.

יג. ביצד? הרי שבאנו לחקר אם יראה הירח בלילה ערב שבת, שני להדוש איך משנה זו, או לא יראה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הָרְאִיָּה יָתֵר עַל אַרְבַּע עֲשָׂרָה מַעְלוֹת - אִי אֶפְשָׁר שְׁלֵא יִרְאֶה וְיִהְיֶה גְלוּי לְכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל³².

כ. וְאִם תִּהְיֶה קִשְׁת הָרְאִיָּה מִיָּתֵר עַל שְׁתַּיִם עֲשָׂרָה מַעְלוֹת עַד סוֹף שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה מַעְלוֹת אוֹ יָתֵר עַל שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה, וְיִהְיֶה הָאֶרֶץ הָרְאִשׁוֹן עֲשָׂר מַעְלוֹת אוֹ יָתֵר - וְדַאי יִרְאֶה; וְאִם תִּהְיֶה הַקִּשְׁת פְּחוֹת מִזֶּה, אוֹ יִהְיֶה הָאֶרֶץ פְּחוֹת מִזֶּה - לֹא יִרְאֶה.

31) במקום "אז" צ"ל "אי", וכך הוא בדפוס קושטא, וכן בכת"י תימן. 32) גבולות אלו מבוססים על הנסיון. בקשת ראייה קטנה (תשע מעלות או פחות) ממהר הירח לשקוע. על כן אי אפשר שיראה בכל א"י. בקשת ראייה גדולה (יתר על י"ד מעלות) עובר זמן ניכר עד שהירח שוקע. על כן אי אפשר שלא יראה בכל א"י. (חשבונות הראייה בא"י בנויים על ירושלים, שהרוחב שלה הוא בקירוב לב' מעלות, ועל המקומות סביבה במרחק ג' מעלות צפונה ודרומה. ע"י למעלה פ"א, ה"ז).

כא. וְאִם תִּהְיֶה³⁶ קִשְׁת הָרְאִיָּה מִיָּתֵר עַל שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה מַעְלוֹת עַד סוֹף אַרְבַּע עֲשָׂרָה אוֹ יָתֵר עַל אַרְבַּע עֲשָׂרָה, וְיִהְיֶה הָאֶרֶץ הָרְאִשׁוֹן תִּשְׁע מַעְלוֹת³⁷ אוֹ יָתֵר - וְדַאי יִרְאֶה; וְאִם תִּהְיֶה הַקִּשְׁת פְּחוֹת מִזֶּה אוֹ יִהְיֶה הָאֶרֶץ פְּחוֹת מִזֶּה - לֹא יִרְאֶה. וְעַד כַּאֲן סוֹף הַקִּצִּין.

טז. וְאִם תִּהְיֶה קִשְׁת הָרְאִיָּה מִתַּחֲלַת מַעְלָה עֲשִׂירִית עַד סוֹף מַעְלָה אַרְבַּע עֲשָׂרָה - תַּעֲרֹךְ קִשְׁת הָרְאִיָּה אֶל הָאֶרֶץ הָרְאִשׁוֹן, וְתִדַּע אִם יִרְאֶה אוֹ לֹא יִרְאֶה מִן הַקִּצִּין שִׁישׁ לוֹ; וְהֵן הַנִּקְרָאִין קִצֵּי הָרְאִיָּה³³.

36) כאן חסרה המילה "קשת", וצ"ל קשת הראייה, וכן בכת"י תימן. 37) כאן כתב רבינו, שבאורך ראשון של תשע מעלות - ודאי יראה, ולמעלה ה"ג כתב "ובודאי שאי אפשר שיראה". שם מדובר על תשע מעלות בשווה, וכאן כתוב "תשע מעלות", וזה כולל גם תשע מעלות עם מספר חלקים, שאין רבינו מודקק בהם. ועוד, שם מדובר על ראייה "בכל ארץ ישראל", על זה נאמר "אי אפשר", אבל כאן כתוב "ודאי יראה", אולם אין כוונתו שיראה "בכל ארץ ישראל".

33) שני גורמים קובעים אפשרות הראייה בתנאים אקלימיים נוחים (ע"י לקמן פ"ח: 1) קשת הראייה, שממנה תלוי שיעור הזמן שהירח גלוי לעין עד שקיעתו, 2) האורך הראשון, כלומר המרחק בין הירח לבין השמש, שממנו תלוי גודל החלק המואר של הירח. בה במידה שהירח התרחק יותר מן השמש, בה במידה החלק המואר שבו גדול יותר. בה במידה שקשת הראייה קטנה יותר, בה במידה מוכרח האורך הראשון להיות גדול יותר, כדי שיראה הירח. ובה במידה שהאורך הראשון קטן יותר, מוכרחת קשת הראייה להיות גדולה יותר. אם החלק המואר של הירח גדול, אפשר לראותו אפילו הוא ממהר לשקוע. אם הוא נשאר זמן רב גלוי עד השקיעה, אפשר לראותו אפילו כשהחלק המואר קטן, כלומר האורך הראשון קטן. על זה בנויים קיצי (גבולות) הראייה.

כב. פִּיֶצֶד? בְּאֵנוּ לְהַתְּבוֹנֵן בְּקִשְׁת הָרְאִיָּה שֶׁל לַיְלִיל³⁸ עָרֵב שֶׁבַת, שְׁנֵי לַחֲדָשׁ אֵינִי מְשַׁנֶּה זֶה, יֵצֵא לָנוּ בְּחֻשְׁבוֹן קִשְׁת הָרְאִיָּה: אַחַת עֲשָׂרָה מַעְלוֹת וְאַחַד עֲשָׂר חֲלָקִים, כְּמוֹ שִׁדְעָתָ³⁹. וּלְפִי שְׁהִיָּתָה קִשְׁת הָרְאִיָּה בֵּין עֲשָׂר עַד אַרְבַּע עֲשָׂרָה, עָרַכְנוּ אוֹתָהּ אֶל הָאֶרֶץ הָרְאִשׁוֹן. וְכִכֵּר יִדְעָתָ⁴⁰, שֶׁהָאֶרֶץ הִזָּה בְּלִיל זֶה - אַחַת עֲשָׂרָה מַעְלוֹת, וְשִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים. וּלְפִי שְׁהִיָּתָה קִשְׁת הָרְאִיָּה יָתֵר עַל אַחַת עֲשָׂרָה מַעְלוֹת, וְהִזָּה הָאֶרֶץ הָרְאִשׁוֹן יָתֵר עַל [אַחַת] עֲשָׂרָה - יִנָּדַע שְׁנֵי דַאי יִרְאֶה בְּלִיל זֶה לְפִי הַקִּצִּין הַקְּצוּבוֹת. וְכֵן תִּשְׁעֵר בְּכָל קִשְׁת וְקִשְׁת עִם הָאֶרֶץ הָרְאִשׁוֹן שְׁלֵהָ⁴¹.

יז. וְאֵלוּ הֵן קִצֵּי הָרְאִיָּה? אִם תִּהְיֶה קִשְׁת הָרְאִיָּה מִיָּתֵר³⁴ עַל תִּשְׁע מַעְלוֹת עַד סוֹף עֲשָׂר מַעְלוֹת אוֹ יָתֵר עַל עֲשָׂר, וְיִהְיֶה הָאֶרֶץ הָרְאִשׁוֹן שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה מַעְלוֹת אוֹ יָתֵר - וְדַאי יִרְאֶה³⁵; וְאִם תִּהְיֶה הַקִּשְׁת פְּחוֹת מִזֶּה, אוֹ יִהְיֶה הָאֶרֶץ פְּחוֹת מִזֶּה - לֹא יִרְאֶה.

38) צ"ל "ליל", השווה פט"ו ה"ח; פט"ז ה"ד ועוד. 39) ע"י למעלה ה"ד. 40) ע"י למעלה ה"ג. 41) צ"ל אחת עשרה, וכך הוא בדפוס קושטא ובכת"י תימן.

34) בדפוס קושטא - "מוחר", וכך גם בהלכות י"ח, י"ט, כ', כ"א. 35) כשקשת הראייה עולה במעט על המינימום, יכול האורך הראשון להיות פחות מעט מן המקסימום.

כג. וְכִכֵּר רְאִיתָ מִן הַמַּעֲשִׂים הָאֵלוּ כְּמָה חֻשְׁבוֹנוֹת יֵשׁ בּוֹ, וְכְמָה תּוֹסַפּוֹת וְכְמָה גְרוּעִין, אַחֵר שִׁיִּגְעֲנוּ הַרְבֵּה, עַד שֶׁהִמְצֵאנוּ דְרָכִים קְרוּבִים שְׂאִין בְּחֻשְׁבוֹנָם עִמָּךְ גְּדוּל. שֶׁהִיָּרַח עֲקָלְקָלוֹת גְּדוּלוֹת יֵשׁ בְּמַעְגְלוֹתָיו, וּלְפִיכֵךְ אָמְרוּ חֲכָמִים⁴²: שְׁמֹשׁ יִדַּע מְבוֹאוֹ, יָרַח לֹא יִדַּע מְבוֹאוֹ. וְאָמְרוּ חֲכָמִים⁴³: פְּעָמִים בָּא בְּאַרְכָּה, פְּעָמִים בָּא בְּקִצְרָה; כְּמוֹ שֶׁתִּרְאֶה מִחֻשְׁבוֹנוֹת אֵלוּ, שֶׁפְּעָמִים תּוֹסִיף וּפְעָמִים תִּגְרַע, עַד שֶׁתִּהְיֶה קִשְׁת הָרְאִיָּה, וּפְעָמִים תִּהְיֶה קִשְׁת הָרְאִיָּה אַרְכָּה וּפְעָמִים קִצְרָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ.

יח. וְאִם תִּהְיֶה קִשְׁת הָרְאִיָּה מִיָּתֵר עַל עֲשָׂר מַעְלוֹת עַד סוֹף אַחַת עֲשָׂרָה מַעְלוֹת אוֹ יָתֵר עַל אַחַת עֲשָׂרָה, וְיִהְיֶה הָאֶרֶץ הָרְאִשׁוֹן שְׁתַּיִם עֲשָׂרָה מַעְלוֹת אוֹ יָתֵר - וְדַאי יִרְאֶה; וְאִם תִּהְיֶה הַקִּשְׁת פְּחוֹת מִזֶּה, אוֹ יִהְיֶה הָאֶרֶץ פְּחוֹת מִזֶּה - לֹא יִרְאֶה.

יט. וְאִם תִּהְיֶה קִשְׁת הָרְאִיָּה מִיָּתֵר עַל אַחַת עֲשָׂרָה עַד סוֹף שְׁתַּיִם עֲשָׂרָה מַעְלוֹת אוֹ יָתֵר עַל שְׁתַּיִם עֲשָׂרָה, וְיִהְיֶה הָאֶרֶץ הָרְאִשׁוֹן אַחַת עֲשָׂרָה מַעְלוֹת אוֹ יָתֵר -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(42) רבי יוחנן ראש השנה כה, א. (43) רבן גמליאל, שם. כד. וטעם כל אלו ההשבונות, ומפני מה מוסיפים מנין זה ומפני מה גורעין, והיאך נודע כל דבר ודבר מאלו הדברים, והראיה על כל דבר ודבר - היא חכמת התקופות⁴⁴ והגימטריות⁴⁵, שחברו בה חכמי יון ספרים הרבה, והם הנמצאים עכשו ביד החכמים; אבל הספרים שחברו חכמי ישראל, שהיו בימי הנביאים מבני יששכר⁴⁶, לא הגיעו אלינו. ומאחר שכל אלו הדברים בראיות ברורות הם, שאין בהם דפי, ואי אפשר לאדם להרהר אתריהם - אין חוששין למחבר, בין שחברו אותם נביאים בין שחברו אותם האמות⁴⁷; שכל דבר שנתגלה טעמו, ונודעה אמתתו בראיות שאין בהם דפי, אנו סומכין על זה האיש שאמר או שלמדו על הראיה שנתגלתה והטעם שנודע.

שתערף לה עם שני הקצין שלהם בצמצום - יהיה הירח קטן ביותר, ולא יראה אלא במקום גבוה ביותר; ואם תמצא קשת הראיה והארץ הראשון ארפין הרבה, והסיפוי עד סוף הקצים שלהן ממעלות - יראה הירח גדול; לפי ארץ הקשת והארץ הראשון יהיה גדול וגליתו לכל.

ד. לפיכך ראוי לבית דין לשום שני דברים אלו בלבם, שהן: זמן הראיה ומקומה, ושאלין את העדים באי זה מקום ראיתם. שאם היתה קשת הראיה קצרה, ויתן החשבון שיראה בצמצום, כגון שהיתה קשת הראיה תשע מעלות ותמשה חלקים, והיה הארץ הראשון שלש עשרה מעלות בשורה, וכאו עדים שראוהו: אם היה בימות החמה, או שהיו במקום נמוך - חוששין להן, ובודקין אותן הרבה; ואם היה בימות הגשמים, או במקום גבוה ביותר - ודאי יראה, אם לא יהיו שם עבים המבדילין.

(44) אסטרונומיה. (45) הנדסה. (46) הכוונה לכתוב "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים" (דה"א, יב, לב). את המילה "לעתים", דרשו חז"ל לחשבון העיבור. ע"י בראשית רבה פרשה עב. ועי' רד"ק לפסוק שם. (47) "ושמע האמת ממי שאמרה" (מתוך ההקדמה לשימונה פרקים).

~ יום שישי כ"ג אייר ~

פרק שמונה עשרי

1) אפשרות התגלות הירח ואפשרות העלמותה ונמשך לעיבור החודש. ונסתיים הפרק בדין אין סומכין על קידוש בית דין שבארץ ישראל.

א. דבר ידוע וברור, שאם יוציא לך החשבון שהירח יראה בלילה, אפשר שיראה ואפשר שלא יראה, מפני העבים שמכסין אותו, או מפני המקום שהוא גיא, או שהיה הר גבוה כנגד רוח מערב לאנשי אותו המקום², שנמצאו פאלו הן יושבין בגיא. שהירח לא יראה למי שהוא במקום נמוך, אפלו היה גדול, ויראה למי שהוא עומד בראש הר גבוה ותלול, אף על פי שהירח קטן ביותר; וכן יראה למי ששוכן על שפת הים או למי שמהלך בספינה בים הגדול, אף על פי שהוא קטן ביותר.

(2) שאינו גיא.

ב. וכן בימות הגשמים, אם יהיה יום צח, יראה הירח יותר ממה שיראה בימות החמה. לפי שבמיות הגשמים, אם יהיה יום צח - יהיה האויר וף הרבה, ויראה הרקיע בטהר יותר, מפני שאין שם אבק שיתערב באויר; אבל בימות החמה יהיה האויר פאלו הוא מעשן, מפני האבק, ויראה הירח קטן.

ג. וכל זמן שתמצא קשת הראיה והארץ הראשון

3) כלומר, עונת השנה, ימות החמה או ימות הגשמים.

ה. עדים שראו החדש בזמנו, וכאו והעידו, וקבלום בית דין, וקדשו את החדש הזה הראשון, ומנו תשעה ועשרים יום מן היום המקדש, וליל שלשים לא נראה הירח, מפני שאי אפשר לו להראות או מפני שכסוהו עבים, והרי בית דין מצפין לו כל יום שלשים, כמו שבארנו, ולא באו עדים, ועברו את החדש, ונמצא יום ראש חודש השני יום אחד ושלשים, כמו שבארנו;

4) לפי חשבון הראייה.

ו. והתחילו למנות תשעה ועשרים יום מן יום ראש החדש השני, וליל שלשים לא נראה הירח, אם תאמר שפך מעברין את זה ועושין אותו שלשים, וקובעין ראש החדש השלישי יום אחד ושלשים - כך אפשר שלא יראה הירח בליל שלשים גם מחדש זה, ונמצאו מעברין והולכין, ועושין חדשים אחר שלשים כל השנה פלה, ונמצא בחדש אחרון אפשר שיראה הירח בליל חמשה ועשרים בו או בליל ששה ועשרים⁵, ואין לך דבר שחוק והפסד יותר מזה.

5) כי הזמן שבין מולד למולד הוא כ"ט יום, י"ב שעות ותשצ"ג חלקים.

ז. ואל תאמר שהדבר הזה דבר שאינו מצוי הוא, שלא יראה הירח בכל השנה, אלא דבר קרוב הוא הרבה, ופעמים רבות יארע זה וכיוצא בו במדינות שזמן הגשמים שם ארץ והעבים רבים; שאין אנו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁמַעְבְּרִין לְצַרְף, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִרְאָה הַיָּרֵחַ בְּזַמְנוֹ; אֲלֵא¹² בַּעַת שִׁירָאָה הַיָּרֵחַ בְּזַמְנוֹ, שֶׁהוּא תַחֲלַת הַיּוֹתוֹ נִרְאָה אַחַר שְׁנַתְקַבֵּץ עִם הַשָּׁמֶשׁ - מִקְדָּשִׁין לְעוֹלָם. (11) כְּדֵי לַמְנוּעַ שֶׁבַת וַיּוֹם הַכַּפּוּרִים יִבּוּאוּ רְצוּפִים. (12) - אב.

אומרין שלא יראה הירח בכל השנה, אלא שלא יראה בתחלת החדשים ויראה אחר כך. ופעמים לא יראה מפני שאי אפשר לו שיראה בהם, וחדשים שאפשר שיראה בהם לא יראה מפני העבים או מפני שהיה קטן ביותר ולא נתפזן אדם לראותו.

יב. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֵּוּ - בְּזַמַּן שֵׁישׁ שָׁם בֵּית דִּין, וְסוּמְכִין עַל הָרְאִיָּה; אֲבָל בְּזַמְנֵים אֵלֵּוּ - אֵין סוּמְכִין אֲלֵא עַל הַקְּבִיעָה, בְּזֶה הַחֲשׁוּבֵן הָאֲמֻצְעֵי הַפְּשוּט בְּכָל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בַּהֲלָכוֹת אֵלֵּוּ.

ח. אלא הקבלה שהיה ביד חכמים איש מפי איש מפי משה רבנו כך היא: שבזמן שלא יראה הירח בתחלת החדשים חזק אחר הדש - בית דין קובעין חדש מעבר משלשים יום, וחדש חסר מתשעה ועשרים יום; וכן מחשבין וקובעין חדש מעבר וחדש חסר, בקביעה לא בקדוש⁷, שאין מקדשין אלא על הראיה. ופעמים עושין מלא אחר מלא או חסר אחר חסר, כמו שיראה להם מן החשבון.

(6) לפי חשבונות הראייה ולא לפי החשבון האמצעי. (7) אין אומרים "מקודש".

יג. יתבאר בספרי חשבון התקופות והגימטריאות, שאם יראה הירח בארץ ישראל - יראה בכל מדינות העולם שהן למערב ארץ ישראל ומכונות פנגדה¹³; ואם יתן החשבון, שלא יראה בארץ ישראל - אפשר שיראה במדינות אחרות שהן למערב ארץ ישראל ומכונות פנגדה. לפיכך: אם יראה הירח במדינה שהיא למערב ארץ ישראל - אין בזה ראיה שלא יראה בארץ ישראל; אלא אפשר שיראה הירח בארץ ישראל.

ט. ומתפזזין לעולם בחשבונם, שאם יראה הירח בחדש הבא - יראה בזמנו או בליל עברו, לא שיראה קדם זמנו, שהוא ליל שמונה ועשרים. ובחשבונות הראיה האלו שבארנו, יתבאר לה ותדע מתי אפשר שיראה ומתי אפשר שלא יראה, ועל זה סומכין ומעברין חדש אחר הדש, או עושין חדש חסר אחר חדש חסר. ולעולם אין פוחתין מארבעה חדשים המעברין בשנה, ולא מוסיפין על שמונה חדשים המעברין⁸. וגם לעבור חדשים אלו, שמעברין לפי חשבון⁹, עושין סעדת עבור החדש, כמו שאמרנו בפרק שלישי.

(13) באותו רוחב גיאוגרפי. במדינות שהן למערב ארץ ישראל שוקעת השמש יותר מאוחר, ובניתיים גדל האורך הראשון (המרחק שבין הירח לשמש). מכאן שאם יראה הירח בארץ ישראל, יראה בכל המדינות שהן למערב ארץ ישראל.

יד. אבֵּל אִם לֹא יִרְאָה הַיָּרֵחַ בְּרֵאשׁ הַהַרִים¹⁴ בַּמְּדִינָה הַמְּעֻרְבִית הַמְּכֻנֶּת פְּנֵדָה אֲרֵץ יִשְׂרָאֵל - בְּיָדוּעַ שֶׁלֹּא נִרְאָה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל.

(8) דין זה הוא בזמן שקדשו על פי הראייה, או קבעו על פי חשבונות הראייה, אבל כיום שקובעים את החודש על פי החשבון האמצעי, אין פוחתים מחמשה חדשים מעוברים (בשנה שחדשה חסרים), ואין מוסיפים על שבעה חדשים מעוברים (בשנה שחדשה שלמים). (9) ולא רק במקרה שציפו בית דין כל יום השלושים לעדי הראייה שלא באו.

י. וְכָל שֶׁתִּמְצָא בְּגִמְרָא מְדַבְּרִים שֶׁמְרַאִין שְׁבִית דִּין סוּמְכִין עַל הַחֲשׁוּבֵן, וּמִפִּי מִשָּׁה מְסִינֵי שֶׁהִדְבֵּר מְסוּר לָהֶם וְהִרְשׁוּת בְּיָדָם לְחַסֵּר אוֹ לְעַבֵּר, וְכֵן זֶה שֶׁחִסֵּר תִּשְׁעָה חֲדָשִׁים בְּשָׁנָה, וְכָל פְּיּוּצָא בְּזֶה - הַכֹּל עַל עֵקֶר זֶה הוּא בְּנוֹי, בְּזַמַּן שֶׁלֹּא נִרְאָה הַחֲדָשׁ בְּזַמְנוֹ¹⁰.

(14) ולא היו עננים.

טו. וְכֵן אִם לֹא נִרְאָה הַיָּרֵחַ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל - בְּיָדוּעַ שֶׁלֹּא נִרְאָה בְּכָל מְדִינַת הָעוֹלָם שֶׁהֵן לְמִזְרַח אֲרֵץ יִשְׂרָאֵל וּמְכֻנּוֹת פְּנֵדָה¹⁵; וְאִם יִרְאָה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל - אֲפֹשֶׁר שִׁירָאָה בַּמְּדִינַת מְזֻרְחֵי וְאֲפֹשֶׁר שֶׁלֹּא יִרְאָה. לְפִיכֵךְ: אִם יִרְאָה בַּמְּדִינָה שֶׁהִיא לְמִזְרַח אֲרֵץ יִשְׂרָאֵל וּמְכֻנּוֹת פְּנֵדָה - בְּיָדוּעַ שֶׁנִּרְאָה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל; וְאִם לֹא נִרְאָה בַּמְּדִינָה הַמְּזֻרְחֵית - אֵין בְּזֶה רְאִיָּה, אֲלֵא אֲפֹשֶׁר שִׁירָאָה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל.

(15) כי שם מקדימה השמש לשקוע.

טז. וְכָל אֵלֵּוּ הַדְּבָרִים - פְּשִׁיחֵי הַמְּדִינַת שְׁבַמְעֵרָב וְשְׁבַמְזֻרְחַ מְכֻנּוֹת¹⁶, בְּגוֹן שֶׁהֵיוּ נוֹטוֹת לְצִפּוֹן הָעוֹלָם מִשְׁלֵשִׁים מַעְלוֹת עַד חֲמֵשׁ וּשְׁלֹשִׁים מַעְלוֹת; אֲבָל אִם הֵיוּ נוֹטוֹת לְצִפּוֹן יוֹתֵר מִזֶּה אוֹ פְּחוּת - מִשְׁפָּטִים אַחֲרֵים יֵשׁ לָהֶן¹⁷, שֶׁהֵרִי אֵינָן מְכֻנּוֹת פְּנֵדָה אֲרֵץ יִשְׂרָאֵל. וְדַבְּרִים אֵלֵּוּ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּעֵרֵי מְזֻרְחַ וּמְעֻרְבַ,

(10) ליל שלושים.

יא. וְכֵן זֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים, שֶׁמְעַבְּרִין אֶת הַחֲדָשׁ לְצַרְף¹¹ - הוּא בְּחֲדָשִׁים אֵלֵּוּ, שֶׁמְעַבְּרִין אוֹתָן לְפִי חֲשׁוּבֵן וְעוֹשִׁין אַחַד מְלֵא וְאַחַד חִסֵּר, וַיֵּשׁ לָהֶם לְעַבֵּר חֲדָשׁ אַחַר חֲדָשׁ אוֹ לְחַסֵּר - בְּזֶה הוּא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מזרח ותשקע פחצי מערב, ויהיה היום והלילה שיון בכל הישוב.⁵

(4) יחד עם השמש בסיבוב היומי. (5) בראש טלה (אביב) ובראש מאזנים (סתיו), השמש בדיוק בקו המשווה, ואז אורך היום שווה לאורך הלילה.

ו. הרי נתברר לך, שכל מעלה ומעלה ממעלות המזלות נוטה לצפון או לדרום, ויש לנטיתה שעור, ורב' הנטיה לא תהיה יותר על שלש ועשרים מעלות וחצי בקרוב.

(6) הגדולה ביותר.

ז. ואלו הם השעורים של נטיות, לפי מנין המעלות של מזלות. והתחלה מתחלת מזל טלה. עשר מעלות - נטייתם ארבע מעלות. עשרים מעלות - נטייתם שמונה מעלות. שלשים מעלות - נטייתם אחת עשרה מעלות ומחצה. וארבעים מעלות - נטייתם חמש עשרה מעלות. חמשים מעלות - נטייתם שמונה עשרה מעלות. ששים מעלות - נטייתם עשרים מעלות. שבעים מעלות - נטייתם שתיים ועשרים מעלות. שמונים מעלות - נטייתם שלש ועשרים מעלות. תשעים מעלות - נטייתם שלש ועשרים מעלות וחצי מעלה.

ח. ואם יהיו אחדים במנין - תקח להם מנתם מבין שתי הנטיות, כמו שבארנו בשמש' ובכרח'.⁸ כיצד? חמש מעלות - נטייתם שתי מעלות. ואם היה מנין המעלות שלש ועשרים - נטייתם תשע מעלות. ועל דרך זו בכל האחדים שהן עם העשרות.

(7) למעלה פי"ג, ה"ז. (8) למעלה פט"ו, ה"ז.

ט. ומאחר שתדע הנטיה של מעלות מאחד עד תשעים - תדע נטייתם כלן, בדרך שהודענום ברחב הירח:⁹ שאם היה המנין יותר על תשעים עד מאה ושמונים - תגרע אותו ממאה ושמונים, ואם היה יותר על מאה ושמונים עד מאתיים ושבעים - תגרע ממנו מאה ושמונים¹⁰, ואם היה יותר על מאתיים ושבעים עד שלש מאות וששים - תגרע אותו משלש מאות וששים, והנשאר תדע נטיתו, והוא נטיית אותו המנין שבדרך בלא גרעון ולא תוספת.

(9) למעלה פט"ז, ה"ג. (10) כי בק"פ מעלות (מזל מאזנים) אין כל נטיה מקו המשווה.

י. אם תרצה לידע כמה מעלות הוא הירח נוטה מעל הקו השווה פנגד צפון העולם או פנגד דרום העולם - תדע תחלה כמה נטיית המעלה שהיא מקום הירח האמתי, ולא י זה רוח היא נוטה, לצפון

איןן אלא להגיד כל משפטי הראיה, להגדיל תורה ולהאדירה, לא שיהיו בני מזרח או בני מערב סומכין על ראית הירח או תועיל להם כלום, אלא לעולם אין סומכין אלא על קדוש בית דין שבארץ ישראל, כמו שבארנו כמה פעמים.

(16) ברוב הגיאוגרפי. (17) בזריחה ובשקיעה.

פרק תשעה עשר

(1) נטיותיו של הירח וחקירות העדים.

א. לפי שאמרנו חכמים, שבכלל דברים שהיו בודקין בהן את העדים אומרים להן: להיכן היה הירח נוטה? - פשר בעיני להודיע דרך השבון דבר זה. ואין אני מדקדק בו, לפי שאינו מועיל בראיה כלל. ותחלת השבון זה - לדעת נטית המזלות תחלה.

(2) לצפון או לדרום, ע"י ראש השנה כג, ב.

ב. העגולה שהיא עוברת במחצית המזלות, שבה מהלך השמש, אינה עוברת באמצע העולם מחצי המזרח לחצי המערב, אלא נוטה היא מעל הקו השווה, המסבב באמצע העולם, פנגד צפון ודרום, חצייה נוטה לצפון וחצייה נוטה לדרום.³

(3) ע"י בציר 4.

ג. ושתי נקודות יש בה, שפוגעת בהן בעגולת הקו השווה, המסבב באמצע העולם: הנקודה האחת - ראש מזל טלה, והנקודה השנייה שפנגדה - ראש מזל מאזנים. ונמצאו ששה מזלות נוטות לצפון - מתחלת טלה עד סוף בתולה, וששה נוטות לדרום - מתחלת מזל מאזנים עד סוף מזל דגים.

ד. ומראש מזל טלה יתחילו המזלות לנטות מעט מעט ולהתרחק מעל הקו השווה פנגד הצפון, עד ראש סרטן, ויהיה ראש סרטן רחוק מעל הקו השווה לרוח הצפון שלש ועשרים מעלות וחצי מעלה בקרוב. ויחזרו המזלות להתקרב לקו השווה מעט מעט, עד ראש מאזנים, שהוא על הקו השווה. ומראש מאזנים יתחילו לנטות ולהתרחק פנגד רוח דרום, עד ראש גדי, ויהיה ראש גדי רחוק מעל הקו השווה לרוח דרום שלש ועשרים מעלות וחצי מעלה. ויחזרו המזלות להתקרב מעט מעט פנגד הקו השווה, עד ראש טלה.

ה. נמצא ראש טלה וראש מאזנים מסבב על הקו השווה. ולפיכך, כשתהיה השמש בשני ראשים אלו, לא תהיה נוטה לא לצפון ולא לדרום, ותזרח פחצי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יד. ואם יהיה רחוק מעל הקו השנה לדרום העולם - יראה בין מערב העולם ובין דרומו, ויראה פגימתו נוטה מפגגד מזרח העולם פגגד צפון העולם. ולפי רב המרחק, ולפי רב הנטייה.²¹

21) בה במידה שהמרחק מן קו המשווה גדול יותר, לצד צפון או לצד דרום, בה במידה גדולה יותר נטיית החלק הפגום מן המזרח לצד דרום או לצד צפון.

טו. ומחקירת העדים - שאומרים להם: פמה היה גבוה? ודבר זה יודע מקשת הראיה²²: שבזמן שתהיה קשת הראיה קצרה - יראה הירח פאלו הוא קרוב מן הארץ, ובזמן שתהיה ארבה - יראה גבוה מעל הארץ. ולפי ארף קשת הראיה, לפי גבהו מעל הארץ בראית העינים.

22) ע"י ראש השנה כג, ב. (23) ע"י למעלה פי"ז, הי"ד.

טז. הרי בארנו השבונות כל הדרכים שצריכין להם בידיעת הראיה ובחקירת העדים, כדי שיהיה הפל ידוע למבינים, ולא יחסרו דרף מדרכי התורה, ולא ישוטטו לבקש אחריה בספרים אחרים. דרשו מעל ספר ה' וקראו, אחת מהנה לא נעדרה.²⁴

24) בדפוס קושטא ובדפוס רומי ר"מ מסתיים הענין במילים: בריך רחמנא דסייען.

הלכות תעניות

מצות עשה אחת. והיא: לצעק לפני השם בכל עת צרה גדולה שלא תבוא על הצבור. ובאור מצוה זו בפסקים אלו:

פרק ראשון

1) נתבאר בו ענין התענית מהו, וכיצד אדם מקבלו, ואי זה דבר אסור בכל תענית, ומה עושין צבור בכל תענית. וסוף דבר נתבאר בו מה שהוא ביאור כללי לנמשך אחר מצות התורה, והוא לזעוק בעת צרה כמבואר שם.

א. מצות עשה מן התורה לזעוק² ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבוא על הצבור. שנאמר: על הצר הצר אתכם - והרעתם בחצוצרות. פלומר: כל דבר שיצר לכם, פגון בצרת ודבר וארבה וכיוצא בהן,⁴ זעקו עליהן והריעו.⁵

2) להתפלל בקול רם. (3) החצוצרות היו עשויות מעשת של כסף (פ"ג מהל' כלי המקדש ה"ה). (4) ב'ספרי' לבמדבר י, ט: "רבי עקיבא אומר... שדפון, וירקון, ואשה מקשה לילד, וספינה המטורפת בים מנין? תלמוד-לומר על הצר הצורר אתכם, על כל צרה וצרה שלא תבוא על הציבור - והרעותם בחצוצרות." (5) וכתב ה'מגן אברהם' (או"ח תחילת סי' תקעו): "ואני תמה, למה אין אנו נוהגין לתקוע בעת צרה, ואף-על-פי שאין תענית ציבור בבבל, מכל-מקום

או לדרום¹¹. ותחזר ותחשב ותוציא רחב הירח הראשון, ויראה אם הוא צפוני או דרומי. אם נמצאו רחב הירח ונטית מעלת¹² ברוח אחת, פגון שהיו שניהם צפוניים או דרומיים - תקבץ שניהם¹³; ואם נמצאו בשתי רוחות, פגון שהיה האחד דרומי והאחד צפוני - תגרע המעט משניהם מן הרב, והנשאר הוא מרחק הירח מעל קו השנה באותה הרוח שהיה בה הרב בשניהם¹⁴.

(11) ע"י ה"ג. (12) של מקום הירח האמיתי. (13) תחבר את המספרים, כי נטיית המעלה ממעלות המזלות, מראה על נטיית השמש מן קו המשווה, ורוחב הירח מראה על נטיית הירח מן השמש. (14) צ"ל "משניהם", דוגמת המעט "משנים", וכן הוא בדפוס קושטא. גורעים, מכיון שהמספרים השווים בכיוונים מנוגדים מבטלים זה את זה.

יא. כיצד? באנו לידע פמה הירח נוטה מעל הקו השנה בליל הראיה, שהוא שני לחדש איר משנה זו, וכבר ידעת¹⁵ שמעלת הירח היתה תשע עשרה ממזל שור, נטייתה בצפון פמו¹⁶ שמונה עשרה מעלות, ורחב הירח היה פדרום פמו¹⁷ ארבע מעלות, תגרע המעט מן הרב - ישאר ארבע עשרה מעלות, נמצא הירח רחוק מעל הקו השנה ארבע עשרה מעלות לרוח צפון; שהרי המנין הרב, שהוא שמונה עשרה מעלות, היה צפוני. וכל השבון זה - פקרוב פלא דקדוק, לפי שאינו מועיל בראיה¹⁸.

15) ע"י למעלה פי"ז, הי"ג. (16) ולא בדיוק, כי י"ח מעלות עולה הנטייה בכ' מעלות ממזל שור, ע"י למעלה ה"ז. (17) בעצם שלוש מעלות ונ"ג חלקים. אין הרמב"ם מדקדק, כפי שהוא מבאר זאת בסוף הלכה זו. (18) אלא מועיל כתחילת חשבון למתן תשובה לשאלה: להיכן היה הירח נוטה, וע"י ה"א.

יב. אם תרצה לידע לאי זו רוח מרוחות העולם יראה הירח נוטה - תחשב ותדע מרחקו מעל הקו השנה: אם יהיה על הקו השנה, או קרוב ממנו בשתים או שלש מעלות בצפון או פדרום¹⁹ - יראה מכון פגגד אמצע מערב²⁰, ויראה פגימתו מכונת פגגד מזרח העולם בשנה.

19) לשתיים או שלוש מעלות אין ערך רב בחשבון בלתי-מדויק זה. (20) אם בשעת השקיעה הירח על קו המשווה, הרי רואים אותו שוקע בדיוק במערב. אם הירח נע במרחק מסויים מן קו המשווה, לצפון או לדרום, הרי גם שקיעתו תהיה במרחק מן קו המשווה.

יג. ואם יהיה רחוק מעל הקו השנה לצפון העולם - יראה בין מערב העולם ובין צפונו, ויראה פגימתו נוטה מפגגד מזרח העולם פגגד דרום העולם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

התענית עתה סמוך לשבת, ומפני כן ייקרו ויפקיעו השער. (16) בכתב־יד קדמון כתוב, שמצא נוסחא אחרת מכתב־ידו של הרמב"ם: "וכן על הסדר חמישי ושני וחמישי" (וכ"ה"ה להלן פ"ג ה"ה וה"ט). ולפי גירסא זו יוצא, שאת המשך התעניות אפשר לקבוע ולהתחיל בחמישי, כדעת התנא־קמא שם במשנה, ולא כרבי יוסי שאמר "כשם שאין הראשונות בחמישי, כך לא שניות ולא אחרונות". וכן פסק בפירוש המשנה שם ('מעשה רוקח'). ומלשון "בתחילה" שכתב, גם כן נראה כנוסחא זו.

ו. אין גוזרין תעניות על הצבור לא בשבתות ולא בימים טובים¹⁷. וכן אין תוקעין בהן לא בשופר ולא בתצוצרות, ולא זועקים ומתחננים בהם בתפלה¹⁸. אלא אם כן היתה עיר שהקיפוה עכו"ם, או נהר¹⁹, או ספינה המטרפת בהם²⁰. אפלו יחיד²¹ הנרדף מפני עכו"ם, מפני לסטים ומפני רוח רעה - (מתעניין²² עליהם בשבת וזועקין ומתחננים עליהם בתפלה. אבל אין תוקעין²³, אלא אם כן תקעו להבין את העם לעזרה²⁴ אותם ולהצילן).

(17) משנה, תענית טו, ב: "אין גוזרין תענית על הציבור בראשי חודשים כו" וכל־שכן בשבתות וימים טובים. וכן מפורש ב"ירושלמי נדרים פ"ח ה"א. (18) משנה, שם יט, א. וראה להלן פ"ב ה"ב, שזועקים על המזונות אפילו בשבת. (19) סכנת שטפון. (20) שפגעה בה סערה בים, והיא קרובה להשבר. (21) תענית כב, ב. (22) רבינו מפרש מה שאמרו מתריעין בעננו" (תענית יד.), היינו תפלת עננו בתענית (מגיד־משנה). וכן כתב בפירוש המשנה (תענית יט.) שמתענין. אבל למעלה בפ"ב דהל' שבת הכ"ד, ובפרק ל' שם ה"ב, לא הביא שמתענים (כסף־משנה). ואמנם ב"טור" (או"ח סי' תקעו) לא העתיק "מתענין עליהם בשבת". (23) בתענית יד, א: "שופרות בשבת, מי שרי?" (= וכי מותר לתקוע בשופר בשבת?). (24) כרבי יוסי, שאמר (תענית יט.) "לעזרה ולא לצעקה", ופירשה רבינו (ב"פירוש המשניות) בין בתפילה ובין בתקיעה, אלא שאין הלכה כדבריו לענין מניעת הצעקה בשבת, אבל לענין תקיעה לעזרה - הלכה כדבריו. [וכן יש לפרש בדברי רבינו למעלה פ"ל מהל' שבת ה"ב "שמתריעין עליהן בשבת לעזרה" - דהיינו בתקיעה].

ז. וכן אין גוזרין תענית בתחלה בראשי חודשים, או בחגים ופורים²⁵, או בחלו' של מועד²⁶. ואם התחילו להתענות על הצרה אפלו יום אחד, ופגע בהן יום מאלו - מתענין ומשלימין היום בתענית.

(25) משנה, תענית טו, ב. (26) במשנה שם לא נזכר חולו של מועד.

ח. תעניות אלו²⁷, שמתענין על הצרות²⁸, אין מתענין בהן לא עברות ולא מניקות ולא קטנים²⁹. ומתרין לאכל בלילה³⁰ אף על פי שמתענין למחר, חוץ מתעניות המטר³¹, כמו שיתבאר³². וכל תענית

הלא מצוה מדאורייתא לתקוע בלא תענית? [וכבר עמדו על זה הרמב"ן בדרשתו לראש־השנה (הצופה מארץ הגר שנה א' וב'), וכתב שמה שאין תוקעין בצרפת בתענית הוא מפני שהם סבורים שמה שאמרו "אין תענית ציבור בבבל" - היינו אפילו לתפילה ולתקיעות].

ב. ודבר זה מדרכי התשובה הוא. שבזמן שתבוא צרה וזועקו עליה ויריעו, ידעו הפל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן. פכתוב: עונותיכם הטו וגו'. וזה הוא שיגרם להסיר הצרה מעליהם.

ג. אבל אם לא יזעקו ולא יריעו, אלא יאמרו: דבר זה ממנהג העולם ארע לנו, וצרה זו נקרה נקריה - הרי זו דרך אכזריות, וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים. ותוסיף הצרה צרות אחרות. הוא שפתיב בתורה: והלכתם עמי בקרי, והלכתי גם אני עמכם בחמת קרי. כלומר: כשאביא עליכם צרה פדי שתשובו, אם תאמרו שהיא קרי, אוסיף לכם חמת אותו קרי.

ד. ומדברי סופרים⁶, להתענות על כל צרה⁸ שתבוא על הצבור עד שירחמו מן השמים. ובימי התעניות האלו זועקין בתפלות⁹ ומתחננים ומריעין בתצוצרות בלבד. ואם היו במקדש, מריעין בתצוצרות ובשופר¹⁰. השופר מקצר והתצוצרות מאריכות, שמצות היום¹¹ בתצוצרות. ואין תוקעין בתצוצרות ושופר כאחד אלא במקדש, שנאמר: בתצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך¹².

(6) חכמים. שהרי לא נזכר עינוי בתורה (מגיד־משנה). (7) לגזור צום על הציבור (משנה, תענית יט.). (8) המבוארות להלן בפרק שני. (9) המבוארות להלן בפרק רביעי. (10) משנה, ראש השנה כו, ב. (11) של תענית. (12) בית המקדש ששם גילוי שכינה, הוא "לפני המלך ה"."

ה. תעניות אלו, שגוזרין על הצבור מפני הצרות, אינן יום אחר יום, שאין רב הצבור יכולים לעמד בדבר זה¹³. ואין גוזרין בתחלה¹⁴ תענית אלא בשני בשבת ובחמישי שלאחריו¹⁵ ובשני שלאחריו. וכן על הסדר הזה: שני וחמישי ושני¹⁶. עד שירחמו.

(13) ולעולם אין גוזרים גזירה על הציבור אלא אם כן רוב הציבור יכולים לעמוד בה (פ"ב מהל' ממרים ה"ה). (14) התחלת סדרת התעניות (משנה, תענית טו:). (15) "ואין גוזרין תענית על הציבור בתחילה בחמישי שלא להפקיע השערים", כשרואין בעלי חנויות שקונים למוצאי חמישי שתי סעודות גדולות, אחת לליל תענית ואחת לשבת, יהיו סבורין שבא רעב לעולם ומייקרין ומפקיעין השער (רש"י). והרמב"ם בפירושו למשניות, כתב: שלא יאמרו אם לא שראו בית־דין שהרעב בא, לא היו דוחקים לגזור

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רש"י⁴²), כלומר אין זה תענית כלל וכלל, אבל הוא כתענית שעות (להלן הלכה יג). 39 בנוסחת המגיד-משנה, היה כתוב: "כשיתפלל תפילת מנחה או אחר התפילה, אומר עננו וגומר בלבו". ופירשה: כשיתפלל - היינו בשומע תפילה (וכפירוש ר"ח), או אחר התפילה - אחר שסיים תפילתו (וכפירוש רש"י) קודם שיעקור רגליו. ומה שכתב "אומר עננו", כן הוא גם בשאלות ויקהל סי' סו. והיינו שאומר "עננו ה' עננו ביום צום תענית, כי למחר אשב בתענית" (הגהות אשר"י פ"א דתענית סי' יג), ועי' רא"ש שם, ותשובות רבינו בסוף הספר. 40 תענית יא, ב. 41 מבעוד יום שלו.

יא. קבל עלינו⁴² מבעוד יום להתענות למחר - בלבד והתענה, ובלילה נמלך⁴³ להתענות ביום שני⁴⁴, אף על שלן בתעניתו - אינה תענית, מפני שלא קבלה עליו מבעוד יום; ואין צריך לומר שהיה אוכל ושותה בלילה והשקים בבקר ונמלך להתענות, שאין זו תענית קלה⁴⁵.

42 תענית, שם. 43 התחרט. 44 כלומר, גם ביום שני. 45 מכיון שצם בלא קבלת תענית. ויש לו דין תענית שעות, המבואר להלן בהלכה יג.

יב. הרואה⁴⁶ חלום רע, צריך להתענות למחר⁴⁷, כדי שישוב ויעור⁴⁸ במעשיו ויחפש בהן ויחזר בתשובה. ומתענה ואפלו בשבת. ומתפלל "עננו"⁴⁹ בכל תפלה, אף על פי שלא קבלה מבעוד יום. והמתענה בשבת, מתענה יום אחר, מפני שפטל ענג שבת⁵⁰.

46 תענית יב, ב. 47 "יש אומרים, שבזמן הזה אין להתענות תענית חלום בשבת, שאין אנו בקיאים בפתרון חלומות לידע איזה טוב ואיזה רע, והעולם אומרים שנמצא בספרים קדמונים, שעל שלשה חלומות מתענים בשבת: הרואה ספר-תורה שנשרף, או יום הכיפורים בשעת נעילה, או קורות ביתו או שינוי שנפלו, ונראה לי שהחלומות שאמרו במסכת ברכות פרק הרואה שהם רעים, גם עליהם מתענין בשבת" (שולחן ערוך' או"ח סי' רפח). 48 ויתעורר. 49 כן כתבו 'הלכות גדולות' (מגיד-משנה). 50 תענית, שם: "מאי תקנתיה (מה תקנתו של זה שמתענה תענית חלום בשבת)? ליתבי תעניתא לתעניתא" (ישב בתענית אחר, ויכפר על זה שהתענה בשבת).

יג. מתענה אדם שעות⁵¹, והוא שלא יאכל פלום שאר היום⁵². פיצד? הרי שהיה טרוד בחפציו ומתעסק בצרכיו, ולא אכל עד חצות או עד תשע שעות⁵³, ונמלך להתענות בשעות שנסארו מן היום - הרי זה מתענה אותן שעות⁵⁴, ומתפלל בהן "עננו". שהרי קבל עליו התענית קדם שעות התענית. וכן אם אכל ושתה, ואחר כך התחיל להתענות שאר היום - הרי זה תענית שעות⁵⁵.

51 שם, יא, ב. 52 שם, יב, א. 53 כלומר, לא קיבל

שאוכלין בה בלילה, בין צבור בין יחיד, הרי זה אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר³⁸. והוא שלא ישן, אכל אם ישן - אינו חוזר ואוכל³⁴.

27 תענית יד, א. ותוספתא פ"ב דתענית. 28 אבל בשבע תעניות אחרונות שגוזרים על עצירת הגשמים - גם אלה מתענים (להלן פ"ג ה"ה). 29 קטנים לא נזכרו לא בגמרא שם, ולא בתוספתא שם. ואמנם צריך עיון, שהרי קטנים אינם מתענים לעולם? ואפשר שהמדובר באלה שהם בני י"ג שנה, כל זמן שלא הגיעו לגבורת אנשים. וכן המנהג שאין גוזרין תענית על פחותים מ"ח לזכר וט"ו לנקבה ('מגן אברהם' או"ח סי' תקעו). ויש אומרים שהכוונה שאין צריך אפילו לחנכם, ואין התעניות האלו דומות ליום הכיפורים שמחנכים הקטנים בתענית שעות, כמו שכתב רבינו בפ"ב מהל' שביתת עשור ה"י (האדר"ת בהגהותיו). 30 תענית יב, א. 31 שלש תעניות שניות. 32 להלן פ"ג ה"ג. 33 כרבי, בתענית שם. 34 שהרי הפסיק והסתלק מן האכילה. ויש אומרים שדווקא אם לא התנה לאכול, אבל אם התנה - מותר (מגיד-משנה בשם 'ירושלמי' תענית פ"א ה"ד).

ט. פשם שהצבור מתענים על צרתן, כף היחיד מתענה על צרתו³⁵. פיצד? הרי שהיה לו חולה, או תועה במדבר, או אסור בבית האסורין - יש לו להתענות עליו ולבקש רחמים בתפלתו. ואומר "עננו" וכו'³⁶ בכל תפלה שמתפלל. ולא תענה בשבתות ולא במועדות ולא בראשי חודשים ולא בחגים ופורים³⁷.

35 כנא-קמא של רבי יוסי (תענית כב): שאמר "על כולן (על כל הצרות שנזכרו שם) יחיד רשאי לסגף עצמו בתענית". וכן מפורש בשמואל-ב יב, טו-טז: "ויגוף ה' את הילד כו' ויאנש. ויבקש דוד את האלקים בעד הנער ויצום דוד צום" (האדר"ת בהגהותיו). 36 תענית יג, ב: "יחיד שקיבל עליו תענית, מתפלל של תענית (=עננו) - בשומע תפלה". 37 שם, י, א.

י. כל תענית שלא קבלה עליו היחיד מבעוד יום, אינו תענית³⁸. פיצד מקבלה? פשיתפלל תפלת מנחה, אומר אחר התפלה: מחר אהא בתענית. וגומר בלבו³⁹ להתענות למחר. ואף על פי שהוא אוכל בלילה, לא הפסיד פלום⁴⁰. וכן אם גמר בלבו וקבל עליו להתענות שלשה או ארבעה ימים זה אחר זה, אף על פי שהוא אוכל כל לילה ולילה, לא הפסיד תעניתו. ואינו צריך פונה לכל יום ויום מבעודו⁴¹.

38 שם, יד, א: "ואי יתיב (אם יושב בתענית בלי קבלה מבערב), מאי? אמר רבה בר שילא: דמיא למפוחא דמליא זיקא (הוא דומה למפוח שנופחין בו הנפחין את האור המתמלא ברוח, אף זה נתמלא רוח, שלא אכל בחינם -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(מגיד-משנה להלן הלכה טז). (62) תענית, שם. (63) וברש"י שם: כל התעניות שקיבלו בני עירו, שנותנים עליו חומרי מקום שיצא משם. (64) תענית, שם. וכן אלה שפטורים להתענות, כגון מעוברות ומניקות, לא ינהגו עידונים בעצמם ("ירושלמי" תענית פ"א ה"ה).

טז. צבור שֶהָיוּ מִתְעַנִּין עַל הַגְּשָׁמִים, וַיִּרְדּוּ לָהֶן גְּשָׁמִים: אִם קָדָם חֲצוֹת יִרְדּוּ - לֹא יִשְׁלִימוּ⁶⁵; אֲלֵא אוֹכְלֵין וְשׁוֹתֵין, וּמִתְפַּנְסִין וְקוֹרְאִין הַלֵּל הַגְּדוֹל⁶⁶; שָׂאִין אוֹמְרִין הַלֵּל הַגְּדוֹל אֲלֵא בְּנַפֶּשׁ שְׂבִיעָה וְכָרַס מִלְּאָה⁶⁷. וְאִם אַחַר חֲצוֹת - הוֹאִיל וְעָבַר רֵב הַיּוֹם בְּקִדְשָׁה, יִשְׁלִימוּ תַעֲנִיתָן. וְכֵן אִם הָיוּ מִתְעַנִּין עַל צָרָה וְעָבְרָה, אוֹ עַל גְּזֵרָה וּבִטְלָה: אִם קָדָם חֲצוֹת - לֹא יִשְׁלִימוּ⁶⁸, וְאִם אַחַר חֲצוֹת - יִשְׁלִימוּ.

(65) משנה, תענית יט, א. כרבי אליעזר ורבי טרפון. (66) מזמור קלו בתהלים, שכתוב בו "נותן לחם לכל בשר", נקרא הלל הגדול "מפני שהקדוש-ברוך-הוא יושב ברומו של עולם ומחלק מזון לכל בריה" (פסחים קח.). (67) תענית כה, ב ודף כו, א. ש"מתוך שכתוב בו: "נותן לחם לכל בשר", נראה להאמר על השובע" (רש"י). (68) נלמד מדין גשמים שלמעלה. שלא הטריחו על הציבור להשלים התענית. אבל הראב"ד סובר שדין זה נאמר רק בצרת גשמים, אבל בשאר צרות - דין ציבור כדין יחיד, המבואר בהלכה הקודמת, שכיון שקיבלו עליהם התענית - צריכים להשלים אותה אף אם עברה הצרה.

יז. בְּכָל יוֹם תַעֲנִית שְׂגוֹזְרִין עַל הַצָּבּוּר מִפְּנֵי הַצָּרוֹת, בֵּית דִּין וְהַזְקָנִים יוֹשְׁבֵין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וּבוֹדְקִים עַל מַעֲשֵׂי אֲנָשֵׁי הָעִיר מֵאַחַר תְּפִלַּת שְׁחִירַת עַד חֲצוֹת הַיּוֹם. וּמְסִירֵין הַמְּכַשׁוֹלוֹת שֶׁל עֲבָרוֹת; וּמְזַהְרִין וְדוֹרְשִׁין וְחוֹקְרִין עַל פְּעֻלֵי חֲמָס וְעֲבָרוֹת, וּמְפָרְשִׁין אוֹתָן; וְעַל פְּעֻלֵי זְרוּעַ, וּמְשַׁפְּלִין אוֹתָן; וְכִיּוֹצֵא בְּדָרִים אֵלָיו⁶⁹. וּמְחַצֵּי הַיּוֹם וְלַעֲרֵב: רְבִיעֵ הַיּוֹם קוֹרְאִין בְּכִרְכוֹת וּקְלָלוֹת שְׁפִתוֹרָה⁷⁰, שְׁנֵאמַר: מוֹסֵר ה' בְּנֵי אֵל תִּמְאָס, וְאֵל תִּקַּץ בְּתוֹכָהֶן. וּמְפַטְרִין בְּנִכְיָא בְּתוֹכָהֶן מִעֲנֵן הַצָּרָה. וְרְבִיעֵ הַיּוֹם הָאֲחֵרוֹן מִתְּפַלְלִים מְנַחֵה וּמְתַחַנְּנִים וְזוֹעֲקִים וּמְתוֹדִים כְּפִי כָחֵם.

(69) תענית יב, ב. מימרא של אביי. [ואף-על-פי שסוגיית הגמרא שם עוסקת בשלוש תעניות שניות (המבוארות להלן פ"ג ה"ג-ה"ד) - מכיון שהביא הפסוק (נחמיה ט, ג) "ויקראו בספר תורת ה' אלקים רביעית היום, ורביעית מתוודים ומשתחווים לה' אלקיהם", נראה שבכל תענית נהגים כן. וראה להלן בפ"ג ה"ב, ובלחם-משנה כאן]. (70) משנה, מגילה ל, ב. ומימרא של אביי, תענית שם. וזהו דוקא בתעניות שגוזרין אותן הציבור מפני הצרות, כגון: בצורת ודבר וכיוצא בהן, קוראים ברכות וקללות, כדי שישובו העם ויכנעו לבכבם כשישמעו אותם, אבל בשאר התעניות, שאנו מתענים על מה שאירע לאבותינו, קורין

עליו תענית, אלא מפני טרדתו לא טעם. (54) שנשארו מן היום. (55) "ירושלמי" נדרים פ"ח ה"א: "מילתיה דרבי יונה אמר מתעננין שעות, רבי יונה הוה בצור, ושמע דרמך (נפטר) בריה דרבי יוסי, אף-על-גב דאכיל גובנה (גבינה) ושתה מיא (ושתה מים באותו יום) - צם כל ההוא יומא" (ונחשב לו לתענית). אבל הראב"ד וכל הראשונים חולקים עליו וסוברים, שכיון שהבבלי אומר בפירוש (תענית יב). "והוא שלא טעם כלום עד הערב", הוא חולק על ה"ירושלמי". וכתב המגיד-משנה שדעת הרמב"ם לפרש "והוא שלא טעם כלום עד הערב", היינו משעה שחושב להתענות. ונהיינו מה שאמרו: "כל תענית שלא שקעה עליו החמה - אינו תענית" וכגירסת רבינו חננאל (תענית, שם) "אמר רב חסדא: הא דאמרת מתעננין לשעות כו' והוא שלא טעם כלום עד הערב כו' רב חסדא לטעמיה דאמר כל תענית שלא שקעה עליו חמה - לאו שמיה תענית". ולא כהראב"ד שכתב, שהן שתי מימרות נפרדות, והראשונה באה למעט מי שאכל לפני חצות היום ואחר-כך קיבל עליו התענית עד הערב]. והרשב"א בתשובה מביא, ששמע שהרמב"ם חזר בו מדין זה, ותיקן כך: "עיניו שעות אינו עיניו אלא אם לא טעם באותו יום כלום".

יד. כָּל הַשְּׂרׁוּי בְּתַעֲנִית - בֵּין שֶׁהָיָה מִתְעַנֶּה עַל צָרָתוֹ אוֹ עַל חֲלוּמוֹ, בֵּין שֶׁהָיָה מִתְעַנֶּה עִם הַצָּבּוּר עַל צָרָתָם - הָרִי זֶה לֹא יִנְהַג עֲדוּנִין בְּעַצְמוֹ, וְלֹא יִקַּל רֵאשׁוֹ, וְלֹא יִהְיֶה שְׂמֵחַ וְטוֹב לֵב; אֲלֵא דוֹאֵג וְאוֹנֵן, פְּעֻנֵן שְׁנֵאמַר: מַה יִּתְאוּנֵן אָדָם חַי, גָּבַר עַל חֲטָאֵיו⁶¹. וּמִתָּר לוֹ לְטַעַם אֶת הַתְּבַשִּׁיל, וְאַפְלוּ בְּכַדֵי רְבִיעִית⁶²; וְהוּא שְׁלֵא יִבְלַע, אֲלֵא טוּעַם וּפּוֹלֵט. שְׂכַח⁶³ וְאַכְל⁶⁴, מְשָׁלִים תַעֲנִיתוֹ⁶⁵.

(56) תענית יא, א. (57) ולא יותר (ברכות יד.). (58) "ירושלמי" נדרים, שם. (59) כזית. (60) בכת"י הגירסא: "משלים תפילתו ותעניתו", היינו שיתפלל 'עננו' ('מעשה רוקח'). ודוקא אם קיבל עליו לצום ביום הזה, אבל אם קיבל עליו תענית באיזה יום שהוא ושכח ואכל, אבד תעניתו וחייב לצום יום אחר (רבינו בפ"ד מהל' נדרים הלכה טז, וכ"כ הראב"ד כאן).

טו. יַחֲדֵי שֶׁהָיָה מִתְעַנֶּה עַל הַחוּלָה, וְנִתְרַפָּא; עַל צָרָה, וְעָבְרָה - הָרִי זֶה מְשָׁלִים תַעֲנִיתוֹ⁶¹. הַהוֹלֵף⁶² מִמְּקוֹם שֶׁמִּתְעַנֵּן לְמְקוֹם שָׂאִין מִתְעַנֵּן, הָרִי זֶה מִתְעַנֶּה וּמְשָׁלִים תַעֲנִיתוֹ⁶³. הַלֵּף מִמְּקוֹם שָׂאִין מִתְעַנֵּן לְמְקוֹם שֶׁמִּתְעַנֵּן, הָרִי זֶה מִתְעַנֶּה עִמָּהֶן. שְׂכַח וְאַכְל וְשִׁתָּה, אֵל יִתְרָאָה בְּפִנְיָהֶם וְאֵל יִנְהַג עֲדוּנִין בְּעַצְמוֹ⁶⁴.

(61) תענית י, ב. ואפילו אם נתרפא (או עברה הצרה) קודם חצות היום, שהרי קיבל עליו התענית. ואם אינו משלים - נראה כמתנה עם קונו, אם תעבור לא אתענה ואם לא תעבור אתענה (רש"י). ובציבור לא הטריחו עליהם להשלים (כשעברה הצרה קודם חצות היום), מפני טורח הציבור

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בשחרית ובמנחה "ויחל", ראה ברמב"ם הלכות תפילה פרק יג הי"ח ('צפנת פנח').

~ שבת קודש כ"ד אייר ~

פָּרָק שְׁנַיִ

1) נתבאר בו, על אלו צרות מתענין. ונזכרו בו פרטי הצרות אחת לאחת, ודיניהן בפרט. ואחת מהן צרת מניעת הגשמים, ויש לה סדר ארוך ותעניות משונים בעיניהם. ולזה נתיחדו לה שני פרקים אחרים.

א. אלו הן הצרות של צבור שמתענין ומתריעין עליהם: על הצרת שונאי ישראל לישראל, ועל החרב, ועל הדבר, ועל חיה רעה, ועל הארבה, ועל החסיל, ועל השדפון, ועל הירקון, ועל המפלות, ועל החלאים, ועל המזונות, ועל המטר.

2) "על הצר הצורך אתכם והרעותם בחצוצרות - רבי עקיבא אומר, אין לי אלא מלחמה, - שדפון וירקון, ואשה מקשה לילד, וספינה המטורפת בים מניין? תלמוד לומר: על הצר הצורך אתכם, על כל צרה וצרה שלא תבוא על הצבור - והרעותם בחצוצרות".

ב. פל עיר שיש בה צרה מפל אלו - אותה העיר מתענה ומתרעת עד שתעבר הצרה, וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות, אבל מבקשים עליהם רחמים. ובכל מקום אין צועקין ולא מתריעין בשבת, כמו שאמרנו; חוץ מצרת המזונות, שצועקין עליה אפלו בשבת, אבל אין מתריעין עליה בחצוצרות בשבת.

3) אותו האיזור. אבל במקומות הרחוקים לא מתענים, שאם כן היינו צריכים לצום לעולם, שהרי אין זמן בעולם שלא תהיה בו חרב כאחד מן המקומות. (4) מתפללים בלא תקיעה בחצוצרות. (5) "תנו רבנן: מתריעין על פרקמטיא ואפילו בשבת", וכאן הפירוש "מתריעים", הוא בקשת רחמים בתפילה הלא תקיעה בחצוצרות.

ג. על הצרת שונאי ישראל לישראל כיצד? עכו"ם שפאו לערוך מלחמה עם ישראל, או לטל מהם מס, או לקח מידם ארץ, או לגזר עליהם גזרה, אפלו במצוה קלה - הרי אלו מתענין ומתריעין עד שירחמו. וכל הערים שסביבותיהם מתענין, אבל אין מתריעין, אלא אם כן תקעו להתקבץ לעזרתן.

6) "אמרו ליה לרבא אתו חברי (=גויים רשעים שגזרו גזרות על ישראל להעבירם על דתם) לבבל, גזר תעניתא".

ד. על החרב כיצד? אפלו חרב של שלום, כגון שערבו מלחמה עכו"ם עם עכו"ם ועברו במקום ישראל, אף על פי שאין ביניהם ובין ישראל מלחמה - הרי זו צרה ומתענין עליה. שנאמר:

7) "חרב שאמרו אינו צריך לומר חרב שאינו של שלום, אלא אפילו חרב של שלום, שאין לך חרב של שלום יותר מפרעה נכה, ואף על פי כן נכשל בה המלך יאשיהו".

ה. ועל הדבר. אי זו היא דבר? עיר שיש בה חמש מאות רגלי, ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה - הרי זה דבר. ויצאו ביום אחד, או בארבעה ימים - אין זה דבר. היה בה אלף, ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה - דבר. ויצאו ביום אחד או בארבעה - אין זה דבר. וכן לפי חשבון זה. ואין הנשים והקטנים והזקנים ששבתו ממלאכה בכלל מנזן אנשי המדינה לענין זה.

8) "הגברים לבד מטף". 9) ששלושה סוגים אלה, הם חלושים בטבעם, ועלולים להיפגע יותר.

ו. היה דבר בארץ ישראל, מתענין שאר גליות ישראל עליהן. היה דבר במדינה, וישירות הולכות ובאות ממנה למדינה אחרת - שתייהן מתענות, אף על פי שהן רחוקות זו מזו.

10) "שאם גבירה (שהיא ארץ ישראל) לוקה - שפחה (חוצה לארץ) לא כל שכן". 11) בחוצה לארץ. 12) והיום לא גוזרים תענית על מכת דבר, מפני שנשתנה טבע בני האדם, ונתברר כי המחלה מסוכנת יותר כשאינו אוכל ושותה. ואפילו בצומות הרגילים מקילים בזמן הדבר מפני ספק פקוח נפש.

ז. אין מתענין על חיה רעה אלא בזמן שהיא משלחת. כיצד? נראתה בעיר ביום, הרי זו משלחת. נראתה בשדה ביום - אם ראתה שני בני אדם ולא ברחה מפניהם, הרי זו משלחת. ואם היה שדה הסמוכה לאגם, וראתה שני בני אדם ורדפה אחריהם - הרי זו משלחת; לא רדפה אחריהם אינה משלחת. ואם היה באגם, אפלו רדפה אחריהם אינה משלחת, אלא אם כן טרפה שניהם ואכלה אחד מהן. אבל אם אכלה שניהם באגם, אינה משלחת; מפני שזה הוא מקומה, ומפני הרעבון טרפה, לא מפני שהיא משלחת.

13) נשלחה מן השמים, ואיננה תופעה טבעית. 14) מקום משכנם הקבוע של חיתו טרף. 15) וכל שכן אם לא אכלה אף אחד מהם הרי זו משולחת, שזו אינה תופעה טבעית.

ח. בתים הבנויים במדברות ובארצות הנשמות, הואיל והן מקום גודדי חיה - אם עלתה לגג ונטלה תינוק מעריסה, הרי זו משלחת; ואם לא הגיעה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למדה זו, אינה משלחת. שאלו בני אדם הם שספנו בעצמם ובאו למקום החיות.

28) שמתפרנסים מהמסחר בהם. (29) אין הכוונה שהצרה היא בהזלת המצרך, אלא שהם זקוקים למכור בהפסד כזה, דבר שקנה בעשרה - למכור בשישה, ומערער את יסודות הפרנסה. (30) מבקשים רחמים בתפילה, אבל לא מתריעים בחצוצרה.

טו. על המטר פיצד? הרי שרבו עליהם גשמים עד שצארו³¹ להן, הרי אלו מתפללין עליהן. שאין להן צרה יתרה מזו, שהפתים נופלין, ונמצאו פתיהן קבריהן. ובארץ ישראל אין מתפללין על רב הגשמים, מפני שהיא ארץ הרים, ובתיהם בנויים באבנים, ורב הגשמים טובה להן, ואין מתעניין להעביר הטובה.

(31) שנצמח מהם צרה לצבור.

טז. תבואה שצמחה, ונמנע המטר, והתחילו צמחין ליבש - הרי אלו מתעניין וזועקין עד שיירדו גשמים, או עד שייבשו³² הצמחים. וכן אם הגיע זמן הפסח או קרוב לו בארץ ישראל, שהוא זמן פריחת האילנות שם, ולא ירדו גשמים - הרי אלו מתעניין וזועקין עד שיירדו גשמים הראויין לאילנות, או עד שיעבר זמנם.

(32) שמאז לא יועילו עוד הגשמים, והיא תפילת שוא.

יז. וכן אם הגיע זמן חג הסוכות ולא ירדו גשמים הרבה כדי למלאת מהם הבורות השיחין והמערות³³ - הרי אלו מתעניין עד שיירד גשם הראוי לבורות. ואם אין להם מים לשותות, מתענים על הגשמים בכל עת שלא יהיה להם מים לשותות, ואפלו בימות החמה.

(33) שאוגרים בהם מים להשקות את הזרעים והבהמות.

יח. פסקו הגשמים, בין גשם לגשם ארבעים יום, בימות הגשמים - הרי זו מפת בצרת³⁴, ומתענים וזועקים עד שיירדו הגשמים, או עד שיעבר זמנם.

(34) מכה המביאה לידי בצורת, שכבר השרישו הזרעים, ומתקלקלים מפני חוסר גשמים.

פרק שלישי

1) נתבאר בו חלוקי תעניות הגשמים, והזמן הקבוע לצבור וליחידים להתענות, ופרטי הדברים האסורין בזמן העצירה ומניעת הגשמים.

א. הרי שלא ירדו להם גשמים כל עקר מתחלת ימות הגשמים: אם הגיע י"ז במרחשון² ולא ירדו גשמים, מתחילין תלמידי חכמים בלבד להתענות שני וחמישי ושני³; וכל התלמידים ראויין לכך⁴.

ט. שאר מיני רמש הארץ ורמש העוף ששלחו והזיקו¹⁶, כגון שלוח נחשים ועקרבים, ואין צריך לומר צרעין¹⁷ ויתושין והדומה להן - אין מתעניין עליהם ולא מתריעין, אבל זועקין בלא תרועה.

(16) הזיקו ולא המיתו. שאם המיתו, מתענים עליהם כמו על חיתו טרף. (17) כעין דבורים העוקצים ומזיקים.

י. על הארבה ועל החסיל, אפלו לא נראה מהן אלא כנה אחד בכל ארץ ישראל, מתעניין ומתריעין עליהן¹⁸. ועל הגובאי¹⁹ - בכל שהוא. אבל על החגב²⁰ אין מתעניין עליו ולא מתריעין, אלא זועקין בלבד.

(18) שהארבה מתפשט במהירות רבה, וכל ארץ ישראל נחשבת לנדון זה לאיזור אחד. (19) מין ארבה המסכן את התבואות. (20) מין ארבה שאינו מסכן את התבואות.

יא. על השדפון ועל הירקון - משניתחיל בתבואה. ואפלו לא התחיל אלא ממקום קטן כמלוא פי תנור²¹, גוזרין עליו תענית ומתריעין.

(21) שאפשר לאפות ממנה לחם הממלא פי תנור.

יב. על המפלת פיצד? הרי שרבתה בעיר מפלת פתלים²² בריאים, שאינן עומדים בצד הנהר - הרי זו צרה, ומתעניין ומתריעין עליה. וכן על הרעש²³ ועל הרוחות²⁴, שהן מפילין את הבגין והורגין, מתעניין ומתריעין עליהן.

(22) לא ביאר רבינו ריבוי זה כמה הוא. והריטב"א כתב ששיעורו שלושה בתים. (23) היא רעידת אדמה. (24) סערות.

יג. על החללים פיצד? הרי שיירד חלי אחד לאנשים הרבה באותה העיר, כגון אספרה²⁵ או תרחור²⁶ וכיוצא בהן, והיו מתים באותו החלי - הרי זו צרת צבור, וגוזרין לה תענית ומתריעין. וכן חפוף לח²⁷, הרי הוא פשחין פורח; ואם פשט ברב הצבור, מתעניין ומתריעין עליו. אבל חפוף יבש, צועקים עליו בלבד.

(25) מחלת גרון מסוכנת. (26) מחלת חום מסוכנת. (27) קשה לרפא.

יד. על המזונות פיצד? הרי שהוולו דברים של סחורה שרב חיי אנשי אותה העיר מהן²⁸, כגון פלי פשתן כבבלי ויין ושמן בארץ ישראל, ונתמעט המשא והמתן עד שיצטרף התגר למכר שנה עשרה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהחיינו מבעוד יום, כבר קיבל עליו התענית (רי"ף). ויש מחלקים בין תענית ציבור, שאין בו מצוה להוסיף מבעוד יום, שאז לא מועילה קבלתו, לבין יום הכיפורים שמצוה להוסיף בו מן החול על הקודש, ולכן מועילה בו קבלתו מבעוד יום (הרמב"ן במלחמות ה' שם, לדעת הגאון).

ד. **בְּשָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת אֱלוֹ, כָּל הַיּוֹם אֶסְוֶרֵן בְּעֵשִׂית מְלֶאכֶה¹⁷ בַּיּוֹם, וּמִתְרִין בְּלִילָה¹⁸. וְאֶסְוֶרֵן בְּרַחֲצַת כָּל הַגּוּף בְּחֵמִין, אֲבָל פְּנֵי יָדָיו וְרַגְלָיו מִתְרִין¹⁹. לְפִיכָף נוֹעֲלִין אֶת הַמְּרֻחְצָאוֹת²⁰. וְאֶסְוֶרֵן בְּסִיכָה²¹. וְאִם לְהַעֲבִיר אֶת הַזֶּהֱמָא, מִתְרִין²². וְאֶסְוֶרֵן בְּתַשְׁמִישׁ הַמְּטָה, וּבִנְעִילַת הַסַּנְדַּל בְּעִיר, אֲבָל בְּדֶרֶךְ מִתְרִין לְנַעַל²³. וּמִתְפַּלְלִין בְּבֵתֵי כְּנִסְיֹת וְזוֹעֲקִין וּמִתְחַנְּנִין בְּשָׂאֵר תַּעֲנִיּוֹת²⁴.**

(17) משנה, בתענית יב, ב. (18) בגמרא (תענית שם): "אמר קרא (יואל ג, יד): 'קדשו צום קראו עצרה אספו זקנים' - מה עצרת אסור בעשיית מלאכה, אף תענית אסור בעשיית מלאכה. אי מה עצרת מאורתא (מבערב), אף תענית מאורתא? אמר רבי זירא, לדידי מיפרשא לי - אמר קרא: אספו זקנים - מה אסיפת זקנים ביום (שבלילה כל אחד בביתו ואינם נאספים - רש"י), אף צום נמי ביום (אינו אסור במלאכה אלא ביום)". (19) שם יג, א. (20) משנה, שם יב, ב. (21) שם. (22) שלא אסרו אלא סיכה של תענוג, אבל להעביר את הזוהמא (= הליכלוך) אין זו סיכה של תענוג. וכן אמרו בדין אבילות (תענית יג, ב). וכן פסק רבינו פ"ה מהל' אבל ה"ד) ובדין תשעה באב (להלן פ"ה ה"י, עיי"ש). וראה בפ"ג מהל' שביחת עשור ה"ט, שלענין יום הכיפורים החמירו לאסור, אפילו סיכה שאינה של תענוג. (23) תענית יג, א. (24) ראה למעלה הלכה ב והערה ז, ופ"א סוף הי"ז.

ה. **עֲבָרוּ אֵלוּ וְלֹא נֶעֱנוּ, בֵּית דִּין גּוֹזְרִין שְׁבַע תַּעֲנִיּוֹת אַחֲרוֹת עַל הַצְּבוּר²⁵: שְׁנֵי וְחֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי, וְחֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי, וְחֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי, וּבְאֵלוּ הַשְּׁבַע בְּלֶבֶד עֲבָרוֹת וּמְנִיקוֹת מְתַעֲנוֹת, אֲבָל בְּשָׂאֵר הַתַּעֲנִיּוֹת אֵין עֲבָרוֹת וּמְנִיקוֹת מְתַעֲנוֹת²⁶. וְאֵף עַל פִּי שְׂאִינָן מְתַעֲנוֹת, אֵין מְעַנְּנוֹת עֲצָמָן בְּתַפְנוּקִים, אֲלָא אוֹכְלוֹת וְשׁוֹתוֹת כְּדֵי קִיּוּם הַנְּלֹד²⁷.**

(25) משנה, שם יב, ב. (26) שאינן מתענות לא בשלש ראשונות ולא בשלש אחרונות. וראה למעלה הלכה ג והערה י. ודעת רבינו לפסוק כהברייתא האמצעית בתענית יד, א: "מתענות באחרונות ואין מתענות בראשונות", ומפרש "אחרונות" - שבע אחרונות. ומה שאמרו שם "נקוט אמצעייתא", היינו נקוט בברייתא האמצעית כנ"ל. (27) 'ירושלמי' תענית פ"א ה"ה.

ו. **וּבְשֻׁבַע תַּעֲנִיּוֹת אֱלוֹ, אֲנָשִׁי מְשַׁמְרֵי מְתַעֲנִין וּמְשַׁלְּמִין. וְאֲנָשִׁי בֵּית אָב מְתַעֲנִין מְקַצֵּת הַיּוֹם, וְלֹא מְשַׁלְּמִין²⁸. וְכָל דְּבָר שֶׁהוּא אֶסְוֶר בְּשָׁלֹשׁ אֲמָצְעִיּוֹת, אֶסְוֶר בְּאֵלוּ הַשְּׁבַע הָאַחֲרוֹנוֹת²⁹.**

(2) תענית ו, א: "איזוהי רביעה (עונת גשמים) ראשונה? הבכירה (ראשית עונת גשמים) בשלשה במרחשון, בינונית בשבעה בו, אפילה (גשם מאוחר) בשבעה עשר בו". (3) משנה, שם י, א: "הגיע שבעה עשר במרחשון ולא ירדו גשמים, התחילו היחידים (תלמידי חכמים המיוחדים במעשיהם - הרא"ש) מתעניין ג' תעניות". (4) שם י, ב: "תנו רבנן: אל יאמר אדם תלמיד אני, איני ראוי להיות יחיד (איני חשוב כל-כך להיות נחשב בין רבנן) אלא כל תלמידי חכמים יחידים (לענין תענית זו)".

ב. **הַגֵּיעַ רֹאשׁ הַדָּשׁ כְּסֻלוֹ וְלֹא יָרָדוּ גְשָׁמִים, בֵּית דִּין גּוֹזְרִין שְׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת עַל הַצְּבוּר: שְׁנֵי, וְחֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי. וּמִתְרִין בֶּהֶן לְאַכֹּל וְלִשְׁתּוֹת בְּלִילָה⁵. וְאֲנָשִׁי מְשַׁמְרֵי אֵין מְתַעֲנִין עִמָּהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן עֲסוּקִין בְּעַבְדוּדָה⁷. וְכָל הַיּוֹם נִכְנָסִים לְבֵתֵי כְּנִסְיֹת, וּמִתְפַּלְלִין וְזוֹעֲקִין וּמִתְחַנְּנִין, כְּדֶרֶךְ שְׂעוּשִׁין כָּל הַתַּעֲנִיּוֹת⁸.**

(5) משנה, שם י, א. כי הצום מתחיל משיעלה עמוד השחר (למעלה פ"א ה"ח). (6) משמרות כהונה, קבוצת כהנים שנפל בחלקם לעבוד עבודת המקדש באותו שבוע (עי' הל' כלי המקדש פ"ו). (7) משנה, שם טו, ב. (8) ברביע היום האחרון, למעלה סוף פ"א [וראה בתענית טו: "שלש תעניות ראשונות ושניות נכנסים לבית הכנסת ומתפללין כדרך שמתפללין כל השנה כולה"].

ג. **עֲבָרוּ אֵלוּ וְלֹא נֶעֱנוּ, בֵּית דִּין גּוֹזְרִין שְׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת אַחֲרוֹת עַל הַצְּבוּר⁹: שְׁנֵי וְחֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי, וּבְשָׁלֹשׁ אֱלוֹ אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִבְּעוֹד יוֹם¹⁰, כְּמוֹ שְׂעוּשִׁין בְּצוּם כְּפוּרִין¹¹. וְאֲנָשִׁי מְשַׁמְרֵי¹² מְתַעֲנִין מְקַצֵּת הַיּוֹם, וְלֹא מְשַׁלְּמִין¹³. וְאֲנָשִׁי בֵּית אָב¹⁴, וְהֵם הַעוֹסְקִין בְּעַבְדוּדָה בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, לֹא יִהְיוּ מְתַעֲנִים כָּל עֶקְרָא¹⁵. וְכָל תַּעֲנִיּוֹת שְׂאוּכְלִין בָּהּ מִבְּעוֹד יוֹם, אִם אֲכָל וּפְסַק וְגַמְרָ שְׁלֹא לְאַכֹּל, אֵינוֹ חוֹזֵר וְאוֹכֵל¹⁶ אֵף עַל פִּי שְׁיִישׁ שְׁהוֹת בַּיּוֹם.**

(9) משנה, שם יב, ב. והן חמורות מן הראשונות כפי שיבואר. (10) ומפסיקים או מאכילה. (11) שבין השמשות שלו אסור. וכן כתב רבינו להלן פ"ה ה"ז לענין תשעה באב, שאף הוא כיום הכיפורים. אבל להוסיף ולהתענות מבעוד יום, כמו ביום כיפור (פ"א מהל' שביחת עשור ה"ו), אין צריך לא בתשעה באב ולא בתענית ציבור, ראה ב'מגן אברהם' סי' תקעה סק"ב, ובמגיד-משנה להלן ה"ג]. ובכת"י נוסף כאן: "ועוברות ומניקות מתענות באלו בלבד" (מעשה רוקח), וראה להלן הלכה ה והערה כח. (12) שעושים עבודתם באותו שבוע. (13) משנה, שם טו, ב. שיוכלו לעזור לאנשי בית אב בעבודתם, במקרה שתכבד עליהם העבודה ולא יספיקו לגומרה לבדם. (14) קבוצת כהנים מאותו משמר. (15) משנה, שם. שלא תהיה להם הפרעה בעבודה מסיבת חולשת התענית. (16) שהרי קיבל עליו התענית (רי"ף פ"א דתענית, דפוס ווילנא ג ע"ב). וכן אמרו (עירובין מ:) לענין יום הכיפורים, שכיון שבירך ברכת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(28) משנה, שם טו, ב. (29) תענית יג, ב.

הַיְחִידִים עַד שֵׁיֶצֵא נִסְסָן, מִתְרִין לֵאכֹל פְּלִילָה, וּמִתְרִין פְּעֻשֵׁית מְלֵאכָה וּבְרַחֲצִינָה וּבִסְיָכָה וּתְשֻׁמִישׁ הַמָּטָה וַיַּעֲלֵת הַסְּנַדְל, כְּשֶׁאֵר כֹּל הַתְּעַנּוּתֵי⁵¹. וּמִפְּסִיקִין לְרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים וּפְרוּרִים⁵². יֵצֵא נִסְסָן שֶׁל תְּקוּפָה, וְהוּא כְּשֶׁהֲגִיעַ הַשָּׁמֶשׁ לְתַחֲלַת מְנַל שׁוֹרֵי⁵³, אֵין מִתְעַנִּים; שָׂאִין הַגְּשָׁמִים בְּזִמְנָן הַזֶּה אֶלָּא סִימָן קָלְלָה⁵⁴, הוֹאִיל וְלֹא יָרְדוּ כָּל עֶקֶר מִתְחַלַּת הַשָּׁנָה⁵⁵.

(48) משנה, שם יב, ב. וגמרא שם י, א. (49) "ירושלמי" שם פ"א ה"ח, וראה להלן בסמוך. (50) תענית יד, ב. (51) משנה, שם י, א. (52) שם י, א. [והשמית "חנוכה" שהרי כבר עבר זמנה. וצ"ע בשו"ע או"ח סי' תקעב ס"ז]. (53) והוא שלשים יום אחרי תקופת ניסן ('פני משה'). (54) שנאמר (שמואל"א יב, ז): "הלא קציר חטים היום, אקרא אל ה' ויתן קולות ומטר, ודעו וראו כי רעתכם רבה אשר עשיתם בעיני ה'..." (55) "ירושלמי" שם: "הדא דתימר בשלא ירדו להן גשמים מכבר, אבל אם ירדו להן גשמים מכבר, סימן ברכה הן".

י. בַּמָּה דְּבָרִים אָמּוּרִים? בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל וְכָל הַדּוּמָה לָהּ. אֲבָל מְקוּמוֹת שְׁעוֹנוֹת הַגְּשָׁמִים שֶׁלֹּהֶן קִדְּם י"ז בְּמַרְחֶשְׁוֹן אוֹ אַחַר זִמְנָן זֶה - כְּשֶׁיִּגְעֵעַ זְמַנָּם וְלֹא יָרְדוּ גְשָׁמִים, יַחֲיִידִים מִתְעַנִּים שָׁנִי וְחֻמְשֵׁי וְשָׁנִי. וּמִפְּסִיקִין בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים וּבְחֻנְכָה וּבְפּוּרִים. וְשׁוֹהִיִן אַחֲרֵי כֵן כְּמֹו שְׁבַעַה⁵⁶ יָמִים. אִם לֹא יָרְדוּ גְשָׁמִים, בֵּית דִּין גּוֹזְרִין עַל הַצָּפוֹר שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה תְּעַנּוּת עַל הַסֵּדֶר שְׂאָמְרָנוּ⁵⁷.

(56) הכסף-משנה הגיה: "ששה ימים", שכן הוא החשבון בארץ ישראל מיום גמר התעניות הראשונות של היחידים ביום כה חשוך עד ב' כסלו. (57) תענית יד, ב. "אמר רבי יהודה: אימתי? בזמן שהשנים כתיקונן וישראל שרויין על אדמתן, אבל בזמן הזה הכל לפי השנים הכל לפי המקומות הכל לפי הזמן".

יא. כָּל תְּעַנּוּת שְׁגוֹזְרִין הַצָּפוֹר בְּחוּצָה לְאַרְצֵי, אוֹכְלִים בָּהֶם פְּלִילָה, וְדִינָהֶם כְּדִין שְׂאֵר תְּעַנּוּתֵי; שָׂאִין גּוֹזְרִין עַל הַצָּפוֹר תְּעַנּוּת כְּגוֹן צוּם כְּפוּר⁵⁸ אֶלָּא בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל בְּלַבְדוֹ⁵⁹ וּבִגְלַל הַמָּטָר⁶⁰, וּבִאֲוֶתָן עֶשֶׂר תְּעַנּוּת, שֶׁהֵן שְׁלֹשׁ אֲמָצְעִיּוֹת וְשִׁבְעַ אַחְרוֹנוֹת.

(58) להפסיק מבעוד יום, לאסור בחמשה עינויים, ולהבטל ממלאכה. (59) בתענית יא, ב: "אין תענית ציבור בבבל אלא תשעה באב בלבד", לפי שאין נשיא בחוץ לארץ (רמב"ן), ואין סמוכין בחוץ לארץ (הרשב"א), ואין בכוחם לגזור תענית ציבור. (60) אבל התעניות שגוזרים על שאר הצרות (כמבואר בריש ה' תעניות) כגון: בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן, אין להן חומרות אלו.

פָּרָק רְבִיעִי

(1) נתבאר בו הסדר שעושין במקצת תעניות, מתעניות

ז. ויתרות אלו: שִׁבְהֵן בְּלַבְד מַתְרִיעִין³⁰, וּמִתְפַּלְלִין בְּרָחוֹב הָעִיר; וּמוֹרִידִין זָקֵן לְהוֹכִיחַ לְעָם, כְּדִי שִׁיּוּבוֹ מִדְּרָכָם³¹; וּמוֹסִיפִין שֵׁשׁ בְּרֻכּוֹת³² בְּתַפְלַת שַׁחֲרִית וּבְתַפְלַת מְנַחָה, וְנִמְצָאוּ מִתְפַּלְלִין אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים בְּרֻכּוֹת; וְנוֹעֲלִין אֶת הַחֲנִיּוֹת³³. וּבִשְׁנֵי מִטְיָין³⁴ לַעַת עֶרֶב וּפּוֹתְחִין אֶת הַחֲנִיּוֹת³⁵, אֲבָל בְּחֻמְשֵׁי פּוֹתְחִין כָּל הַיּוֹם מְפָגֵי כְבוֹד הַשִּׁבְתָּ. וְאִם יֵשׁ לַחֲנוּת שְׁנֵי פְתָחִים, פּוֹתַח אֶחָד וְנוֹעֵל אֶחָד³⁶. וְאִם יֵשׁ לַחֲנוּת אֶצְטָבָה³⁷, פּוֹתַח כְּדַרְכּוֹ בְּחֻמְשֵׁי וְאֵינוֹ הוֹשֵׁשׁ³⁸.

(30) בשופר. משנה, שם יב, ב. (31) משנה, שם טו, א. (32) המבוארות להלן בפ"ד ה"ז. (33) משנה, שם יב, ב. כלומר החנויות המוכרות דברים אחרים, לא צרכי אכילה ושתייה ('בית יוסף' סי' תקעה). וראה להלן הערה לד. (34) פותחין מקצת הדלת. (35) לקנות מזון לערב. אבל חנויות אחרות אין פותחים כלל ('בית יוסף' שם). (36) תענית יד, ב. והיינו ביום חמישי ('בית יוסף' שם). (37) בכת"י: "אצטבה לפניה". ואצטבת היא ספסלים ולוחות, שעליהם מונחות הסחורות לדוגמא. (38) כיון שאין החנות פתוחה ישר לרשות הרבים, שהרי האצטבה לפניה (רש"י בתענית שם).

ח. עֲבְרוּ אֵלוֹ וְלֹא נַעֲנוּ³⁹ - מַמְעֵטִין בְּמִשְׁאָ וּמִתָּן, וּבְכַבְּדֵן שֶׁל שְׂמַחָה⁴⁰, כְּגוֹן צִיּוֹר וּכִיּוֹר⁴¹, וּבְנִטְעִינָה שֶׁל שְׂמַחָה, כְּגוֹן מִינֵי הַדָּס וּמִינֵי אֶהֱלִים. וּמַמְעֵטִין בְּאַרוּסִין⁴² וּנְשׂוֹאִין⁴³, אֶלָּא אִם כֵּן לֹא קָיָם מִצְוֹת פְּרִיָה וּרְבִיָה⁴⁴. וְכָל מִי שֶׁקָּיָם מִצְוֹת פְּרִיָה וּרְבִיָה, אֲסוּר לוֹ לְשַׁמֵּשׁ מִשְׁתּוֹ בְּשִׁנֵי רַעְבוֹן⁴⁵. וּמַמְעֵטִין בְּשֶׂאֱלַת שְׁלוֹם בֵּין אָדָם לְחֵבְרוֹ⁴⁶. וְתַלְמִידֵי חֻכְמִים לֹא יִשְׂאָלוּ שְׁלוֹם, אֶלָּא כְּזוֹפִין וְכַמְנִידִין לְמַקּוֹם. וְעַם הָאָרֶץ שְׁנַתֵּן לָהֶם שְׁלוֹם, מִחֲזִירִין לוֹ בְּשִׁפָּה רָפָה וְכַבֵּד רֵאשׁ⁴⁷.

(39) לא ירדו גשמים. (40) משנה, שם יב, ב. ובגמרא שם יד, ב. (41) קישוט הקירות על ידי צורות. (42) לקדש אשה (במשנה, שם). (43) לכנוס אשה על-ידי חופה (שם). (44) שאין לו עדיין בן ובת (ראה בפט"ו מהל' אישות ה"ד). ודין זה אינו מפורש, אבל הוא נלמד ממה שבסמוך, שחסוכי בנים משמשים מיטותיהם בשני רעבון. (45) תענית יא, א. שנאמר (בראשית מא, נ): "וליוסף יולד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב", כדי שישתתף בצער הציבור ולא יענג את עצמו. אבל לחסוכי בנים אין איסור (שם). (46) משנה, שם יב, ב. (47) שלא יבוא לידי איבה (תענית יד:).

ט. תַּלְמִידֵי חֻכְמִים חוֹזְרִין לְבָדָם וּמִתְעַנִּים שָׁנִי וְחֻמְשֵׁי וְשָׁנִי⁴⁸ עַד שֵׁיֶצֵא נִסְסָן שֶׁל תְּקוּפָה⁴⁹, אֲבָל לֹא הַצָּפוֹר; שָׂאִין גּוֹזְרִין עַל הַצָּפוֹר בְּשִׁבְלֵי גְשָׁמִים שֶׁלֹּא יָרְדוּ יָתֵר מִשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה תְּעַנּוּת אֵלוֹ⁵⁰. וְכִשְׂמַתְעַנֵּין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17) משנה, שם. 18) שמכיון שהוא גדול הציבור בחכמה ובמעשים טובים, ראוי לו להתפלל.

ד. ואי זה הוא הראוי להתפלל בתעניות אלו? 19) איש שהוא רגיל בתפלה²⁰. ורגיל לקרות בתורה נביאים וכתובים²¹. ומטפל²² ואין לו²³. ויש לו יגיעה בשדה²⁴. ולא יהיה בבני ובבני ביתו וכל קרוביו הנלוים עליו בעל עברה, אלא יהיה ביתו ריקן מן העברות. ולא יצא עליו שם רע בילדותו. שפל ברך²⁵. ומרצה לעם²⁶. ויש לו נעימה²⁷ וקולו ערב. ואם היה זקן עם כל המדות האלו, הרי זה מפאָר²⁸; ואם אינו זקן - הואיל ויש בו כל המדות האלו, יתפלל²⁹.

19) שם טז, א כברייא. 20) שלא יטעה בתפלתו, "שכל המתפלל וטעה סימן רע לו" (ברכות לה:). 21) שיהיו פסוקי התפילה, שרובם מן התורה וכו' - שגורים בפיו. 22) שיש לו טף וילדים. 23) במה לפרנסם, שלבו דואג עליו, ומתפלל מקירות לבו. 24) על-ידי-זה מכון יותר בתפילה על הגשמים. 25) עניו. 26) נוח לבריות ומסכימים לתפלתו. 27) מושך את הלב. 28) כן הוא במשנה, שם: "מורידין לפני התיבה זקן ורגיל כו'", הרי שלכתחילה מהדרים אחרי זקן. 29) שהרי כברייא תענית שם לא נזכר "זקן".

ה. ושלית צבור³⁰ מתחיל³¹ ומתפלל עד ברפת גואל ישראל". ואומר זכרונות ושופרות³² מעין הצרה. ואומר: אל ה' בצרתה לי קראתי ויענני. אשא עיני אל ההרים וגו'. מפעמים קראתי ה'. תפלה לעני כי יעטף וגו'.

30) כל הסדר, במשנה שם. 31) תפילת שמונה-עשרה. 32) כמו בראש השנה (משנה שם, כתנא קמא).

ו. ואומר דברי תחנונים כפי פחו. ואומר: ראה נא בעניני וריבה ריבנו ומהר לגאלנו. ומתחנן. ואומר בסוף תחנוניו: מי שענה את אברהם אבינו בהר המוריה, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה. ברוך אתה ה' גואל ישראל.

ז. ומתחיל להוסיף שש ברכות³³ שהוא מוסיף זו אחר זו. ומתחנן בכל אחת מהן בדברי תחנונים ופסוקים מדברי קבלה ומפתחי הקדש, כפי שהוא רגיל. וחותרם בכל אחת מהן בתחיתמות אלו:

33) מיוחדות לתפילת תענית.

ח. בראשונה הוא חותרם: מי שענה את משה ואבותינו על ים סוף, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה. ברוך אתה ה' זוכר הנשפחות³⁴.

34) לפי שהיו ישראל בשעבוד מצרים כנשכחים ומיואשים, והקב"ה זכר אותם וגאלם.

הגשמים, מענין התפילה, ותוספת הברכות וטכסים זה בזמננו, וכיצד היה נוהג בהר הבית, בזמן שהיה בית המקדש קיים. ונסתיים הפרק בביאור כמה גשמים ירדו ולא יצטרכו להתענות.

א. בכל יום ויום משבע תעניות האחרונות של מטר² מתפללין על סדר זה³: מוציאין את התבה⁴ לחובה של עיר⁵, וכל העם מתקבצים ומתפסים בשקים⁶. ונותנין אפר מקלה⁷ על גבי התבה⁸ ועל גבי ספר תורה⁹, כדי להגדיל את הכביה ולהכניע לפם. ואחד מן העם נוטל מן האפר ונותן בראש הנשיא ובראש אב בית דין¹⁰ במקום הנחת תפלין¹¹, כדי שיפלטמו וישבו. וכל אחד ואחד נוטל ונותן בראשו.

2) דוקא של מטר, אבל בתעניות על שאר צרות - אין עושים כסדר הזה (לחם-משנה). 3) כל הסדר, במשנה תענית טו, א 4) שבה ספר תורה. 5) אנו יוצאים לרחובה של עיר, לומר: צעקנו בצנעא ולא נענינו - נבזה את עצמנו בפרהסיא (תענית טז). ומוציאים ספר-תורה לרחוב, לומר: כלי צנוע היה לנו ונתבזה בעווננו (שם). 6) לומר: הרי אנו חשובים כבהמה (שם). 7) אפר משריפה. 8) כן הוא במשנה (שם, טו). והטעם הוא משום "עמו אנכי בצרה" ו"בכל צרתם לו צר" (שם טז). 9) כן הוא שם טז, א לפי נוסחת כתי"מ מניכן: "נותנין אפר מקלה על ספר-תורה", וכן הוא בתרגום שני לאסתר (ד, א) - וראה ב'כסף משנה'. 10) ש"אינו דומה מתבייש מעצמו למתבייש מאחרים" (תענית טו:). 11) לשים אפר תחת פאר (הם התפלין).

ב. ואחר כך¹² מעמידין ביניהן זקן חכם, והן יושבין. לא היה שם¹³ זקן חכם, מעמידין חכם. לא היה שם לא זקן ולא חכם, מעמידין אדם של צורה¹⁴. ואומר לפניהם דברי כבושין¹⁵: אחינו, לא שק ולא תענית גורמין, אלא תשובה ומעשים טובים. שפן מצינו בנינוה. שלא נאמר באנשי ינוה: וירא האלהים את שקם ואת תעניתם, אלא: וירא האלהים את מעשיהם. ובקבלה¹⁶ הוא אומר: קרעו לכבכם ואל בגדיכם. ומוסיף בענינות אלו כפי פחו, עד שיכניע לפם וישבו תשובה גמורה.

12) משנה, שם טו, א. 13) שם טז, א כברייא. 14) "בעל קומה, כדי שישמעו דבריו" (רש"י). והרא"ש פירש ת"ח שראוי למנות אותו פרנס על הציבור. 15) דברי תוכחה חזקים וקשים הכובשים את הלב ומעוררים לתשובה. 16) שקיבלנו בציווי מפי הנביאים בניגוד לפסוק הקודם, ביונה, שאינו אלא סיפור דברים ולא ציווי (רש"י במשנה, שם).

ג. ואחר שגומר זה דברי כבושין, עומדין בתפלה¹⁷ ומעמידין שלית צבור הראוי להתפלל בתעניות אלו. ואם היה אותו שאומר דברי הכבושין ראוי להתפלל - מתפלל¹⁸, ואם לאו - מורידין אחר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אֶת אַבְרָהָם בְּהַר הַמִּזְרֵיָה, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע
קוֹל צַעֲקוֹתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה. וְאַחַר כֵּן תוֹקְעִין הַכְּהֹנִים
וּמְרִיעִין וְתוֹקְעִין⁴⁴.

41) משנה, תענית טו, ב. 42) לפי שכל חותמי ברכות
שבמקדש אמרו בנוסח זה, כמבואר במשנה ברכות סג, א.
43) שמש הממונה על בית הכנסת. 44) לפי זה, ישנם שני
חילוקים בין התפילות במקדש לבין התפילות במדינה,
שבמדינה ענו אמן ולא תקעו, ובמקדש ענו ברוך שם כבוד
מלכותו, ותקעו, ועי' 'מגיד משנה'.

טז. וְכֵן בַּבֵּרְכָה הַשְּׁנִיָּה לְזוֹ, שֶׁהִיא רִאשׁוֹנָה מִן
הַשֵּׁשׁ שְׁמוֹסִיף, חוֹתֵם בָּהּ: בְּרוּךְ ה' אֱלֹהִים אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם, בְּרוּךְ אַתָּה ה' זוֹכֵר
הַנְּשֻׁכָּחוֹת. וְהֵן עוֹנִין: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ
לְעוֹלָם וָעֶד. וְחֵזֵן הַכֹּהֵן אוֹמֵר לָהֶן: הֲרִיעוּ, בְּגִי
אַהֲרֹן, הֲרִיעוּ. וְחֹזֵר שְׁלִיחַ צְבוּר וְאוֹמֵר: מִי שֶׁעָנָה
אֶת מִשְׁהָ וְאַבֹּתֵינוּ עַל יָם סוּף, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם
וְיִשְׁמַע קוֹל צַעֲקוֹתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה. וְאַחַר כֵּן מְרִיעִין
וְתוֹקְעִין וּמְרִיעִין.

יז. וְכֵן עַל כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה. בְּאַחַת אוֹמֵר: תִּקְעוּ,
וּבְאַחַת אוֹמֵר: הֲרִיעוּ. עַד שֶׁיֹּאמֵר כָּל שֶׁבַע הַבְּרָכוֹת.
וְנִמְצְאוּ הַכְּהֹנִים: פָּעַם תוֹקְעִין וּמְרִיעִין וְתוֹקְעִין,
וּפְעַם מְרִיעִין וְתוֹקְעִין וּמְרִיעִין שֶׁבַע פְּעָמִים. וְאִין
עוֹשִׂים הַסֹּדֵר זֶה אֶלָּא בְּהַר הַבַּיִת בְּלִבָּר. וּכְשֶׁהֵן
תוֹקְעִין וּמְרִיעִין שֵׁם, תוֹקְעִין בְּחֻצוֹצְרוֹת וּבְשׂוֹפָר
כְּאַחַת, כְּמוֹ שְׁאַמְרֵנוּ⁴⁵.

45) למעלה פ"א ה"ד.

יח. שֶׁבַע תַּעֲנִיּוֹת הָאֵלוּ - כָּל מְקוֹם שֶׁגִּזְרִין אוֹתָם
שֵׁם - אַחַר שֶׁמִּתְפַּלְּלִין, יוֹצֵאִין כָּל הָעָם לְבֵית
הַקְּבָרוֹת וּבוֹכִין וּמִתְחַנְּנִים שֵׁם. כְּלוֹמֵר: הֲרִי אַתָּם
מֵתִים כְּאֵלוּ אִם לֹא תִשׁוּבוּ מִדְּרֻכֵיכֶם⁴⁶. וּבְכָל תַּעֲנִיָּה
מִתַּעֲנִיּוֹת הַצְּרוֹת שֶׁגִּזְרִין עַל הַצְּבוּר, מִתְפַּלְּלִין
תַּפִּלַּת נְעִילָה⁴⁷ בְּכָל מְקוֹם.

46) תענית טז, א. 47) משנה, שם כו, א.

יט. יָרְדוּ לָהֶם גְּשָׁמִים - עַד מְתֵי יִהְיוּ יוֹרְדִין וְיִפְסְקוּ
הַצְּבוּר מִן הַתַּעֲנִיָּה? מִשִּׁירְדוּ בְּעַמֵּק הָאָרֶץ הַחֲרֵבָה⁴⁸
טַפַּח. וּבְכִיבוֹנִיָּה - טַפְחִים. וּבְעִבּוּדָה, עַד שִׁירְדוּ
בְּעַמֵּק שְׁלֹשָׁה טַפְחִים⁴⁹.

48) שאינה מעוברת. 49) תענית כה, ב. כחכמים החולקים
על רבי מאיר.

ט. בְּשִׁנְיָה הוּא חוֹתֵם: מִי שֶׁעָנָה אֶת יְהוֹשֻׁעַ בְּגִלְגָּל,
הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע קוֹל צַעֲקוֹתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה.
בְּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ תְּרוּעָה³⁵.

35) שיהושע נענה ביריחו על-ידי השופרות, שעל-ידם נפלה
חומת יריחו.

י. בְּשִׁלְשִׁית הוּא חוֹתֵם: מִי שֶׁעָנָה אֶת שְׁמוּאֵל
בְּמִצְפָּה, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע קוֹל צַעֲקוֹתְכֶם בַּיּוֹם
הַזֶּה. בְּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ צַעֲקָה³⁶.

36) לפי שבשמואל כתוב: "ויועק שמואל אל ה'" (שמואל-
א ז, ט).

יא. בְּרִבְעִית הוּא חוֹתֵם: מִי שֶׁעָנָה אֶת אֱלִיהוּ בְּהַר
הַכְּרִמָּל, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע קוֹל צַעֲקוֹתְכֶם בַּיּוֹם
הַזֶּה. בְּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה³⁷.

37) לפי שאליהו התפלל לה': "ענני ה' ענני" (מלכים-א יח,
לז).

יב. בְּחַמִּישִׁית הוּא חוֹתֵם: מִי שֶׁעָנָה אֶת יוֹנָה בְּמַעֵי
הַדְּגָה, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע קוֹל צַעֲקוֹתְכֶם בַּיּוֹם
הַזֶּה. בְּרוּךְ אַתָּה ה' הַעוֹנֶה בְּעַת צָרָה³⁸.

38) לפי שיונה התפלל: "קראתי מצרה לי" (יונה ב, ג).

יג. בְּשִׁשִּׁית הוּא חוֹתֵם: מִי שֶׁעָנָה אֶת דָּוִד וּשְׁלֹמֹה
כְּנוֹ בִירוּשָׁלַיִם, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע קוֹל
צַעֲקוֹתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה. בְּרוּךְ אַתָּה ה' הַמְרַחֵם עַל
הָאָרֶץ³⁹. וְכָל הָעָם עוֹנִין אִמֵּן אַחַר כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה,
בְּדֶרֶךְ שְׁעוֹנִין אַחַר כָּל בְּרָכוֹת.

39) ששניהם התפללו על הארץ ('תוספות' תענית טז: ד"ה
ברוך). נראה ברכות מח: [.

יד. בְּשִׁבְעִית אוֹמֵר⁴⁰: רַפָּאנוּ ה' וְנִרְפָּא וְכוּ'. וְגוֹמֵר
הַתַּפְלָה עַל הַסֹּדֵר, וְתוֹקְעִין בְּחֻצוֹצְרוֹת. וּבְסֹדֵר הַזֶּה
עוֹשִׂין בְּכָל מְקוֹם.

40) כלומר, בהמשך התפילה הרגילה של שמונה-עשרה.

טו. כְּשֶׁהִיוּ מִתְפַּלְּלִין עַל הַסֹּדֵר הַזֶּה בִירוּשָׁלַיִם, הִיוּ
מִתְכַּנְּסִין לְהַר הַבַּיִת כְּנֶגֶד שַׁעַר הַמִּזְרָח⁴¹ וּמִתְפַּלְּלִין
בְּסֹדֵר הַזֶּה. וּכְשֶׁמִּגִּיעַ שְׁלִיחַ צְבוּר לֹאמֵר "מִי שֶׁעָנָה
אֶת אַבְרָהָם", אוֹמֵר: בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם⁴², בְּרוּךְ אַתָּה ה' גּוֹאֵל
יִשְׂרָאֵל. וְהֵן עוֹנִין אַחֲרָיו: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ
לְעוֹלָם וָעֶד. וְחֵזֵן הַכֹּהֵן אוֹמֵר לְתוֹקְעִים: תִּקְעוּ,
בְּגִי אַהֲרֹן, תִּקְעוּ. וְחֹזֵר מִתְפַּלְּל לֹאמֵר: מִי שֶׁעָנָה

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון י"ח אייר ~

הלכות מעשר

פרק עשירי

1(יבאר מה צריך לקבל עליו כדי שיהיה נאמן על המעשרות. ודין תלמיד חכם שמת והניח פירות. או בת חבר או אשתו שנישאת לעם הארץ. אם ישמש חבר במשתה עם הארץ ובסעודתו. בן חבר שמיסב עם ע"ה. ודין ע"ה שנתן מנה לחבר לקנות לו אגודת ירק. אם מותר להאכיל את העניים דמאי. וגבאי צדקה אם גובין מהם. רופא חבר שמאכיל לחולה ע"ה אם נותן לתוך פיו.

א. המקבל עליו להיות נאמן על המעשרות² ולא יהיו פרותיו דמאי³ - צריף להיות מעשר את שהוא אוכל⁴, ואת שהוא מוכר⁵, ואת שהוא לוקח⁶, ואינו מתארח אצל עם הארץ⁷. וצריף שיקבל עליו דברים אלו ברבים. וכשיבואו עדים⁸ נאמנין⁹ שקבל דברים אלו ברבים ושהוא רגיל בהם תמיד¹⁰ - הרי זה נאמן על פרותיו לומר מעשרין הן.

2(לומר שפירותיו מעושרים. 3(כלומר, שעל ידי קבלה זו לא יהיו פירותיו דמאי. 4(בין פירות שלו בין אלה שלקח ממי שחשוד על המעשרות, שאם אינו נאמן על מה שיאכל בעצמו, היאך יהיה נאמן על מה שאנו אוכלין ונסמוך על דבריו כשיאמר זה מעושר. 5(מפירות שגדלו אצלו. 6(על מנת למכור. 7(משנה שם, כתנא קמא ולא כר' יהודה. ואף על פי שיכול לסמוך על תנאי - לא התירו כן אלא כשהזמינו אצלו. 8(לדעת הריטב"א (עבודה זרה לט "כל שהוא בחזקת חשוד, צריך שני עדים להכשירו, או עד אחד שיעיד על החתיכה (= על הפירות שמעושרים הם).

שלא אמרו עד אחד נאמן באיסורין אלא במעיד על החתיכה". וכן נראה מדברי רבינו. [וטעמו של דבר: עד אחד אינו נאמן בדבר שיש לו חזקת איסור, אלא אם בידו לתקנו ולפיכך נאמן הוא על הפירות, שהרי בידו לתקנם, להפריש עליהם תרומות ומעשרות משלו. אבל להעיד על זה, שהיה בחזקת עם הארץ ואינו נאמן על המעשרות, שקיבל עליו נאמנות למעשרות - אינו יכול, שהרי אין זה בידו לתקנו]. 9(כלומר, נאמנים על המעשרות. [שאם לא כן, הם פסולים לעדות, שכן אמרו "עמי הארץ אין מוסרים להם עדות", ולפי דעת חכמים בברכות מז: כל שאינו מעשר פירותיו כראוי הרי הוא עם הארץ]. 10(ואז הוא מקבל חזקת נאמנות.

ב. כל תלמיד חכם לעולם נאמן¹¹, ואינו צריף בדיקה אחריו. ובניו ובני ביתו ועבדיו [ואשתו] - הרי הם כמוהו. תלמיד חכם שמת והניח פרות, אפלו פנסם באותו היום - הרי הן בחזקת מתקנין¹².

11(כאבא שאול בבכורות ל: שאמר (גבי טהרות) "תלמיד חכם אינו צריך לקבל בפני שלושה" ואף שבטהרות החמירו הכהנים על עצמם, במעשרות לא מצינו שום חומרא. 12(ש"חזקה על חבר שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן".

ג. פת עם הארץ או אשתו¹³ שנסת לחבר, ועבדו¹⁴ שנמפר לחבר - צריכין לקבל עליהם בתחלה¹⁵. ובת חבר או אשתו שנסת לעם הארץ, ועבדו שנמפר לעם הארץ - הרי הן בחזקתן¹⁶ עד שיחשדו. בנו או עבדו של חבר שהיו למודין¹⁷ אצל עם הארץ - צריכין לקבל. בנו או עבדו של עם הארץ שהיו למודים אצל חבר: כל זמן שהן אצל¹⁸ - הרי הן פתור; יצאו - הרי הן כעם הארץ¹⁹.

13(שנתאלמנה או שנתגרשה. 14(הכנעני, שאין עבד עברי נמכר לאחר. 15(והכוונה שצריכים לקבל נאמנות לפני הנישואין והמכירה, שהרי אמרו בתוספתא דמאי פרק ג "היה הוא נאמן ואשתו אין נאמנת, לוקחין ממנו ואין מתארחין אצלו, וכו'", שוודאי יבוא לידי מכשול]. 16(אפילו כשהם אצל עם הארץ, שמנהגם הראשון בידם. 17(רגילין לבקר. 18(=אצל החבר]. 19(שפסקה השפעתו, ומכאן שגדולה השפעת עם-הארץ על הלימודים אצלו, מהשפעת החבר על הלימודים אצלו.

ד. מי שאינו נאמן, והיה אחד מבניו או מעבדיו נאמן²⁰, או אחד ממשפחתו - לוקחין ממנו ואוכלין על פיהן²¹, ואינן חוששין לדבר.

20(כלומר, שקבל על עצמו להיות נאמן תחת אדונו. 21(והיינו שמעידים על הפירות שמתוקנים הם.

ה. היה הוא נאמן ואשתו אינה נאמנת - לוקחים ממנה²², ואין מתארחין אצלו²³. [היתה אשתו נאמנת והוא אינו נאמן - מתארחין אצלו, ואין לוקחין ממנה²⁴. ותבוא מארה למי שאשתו נאמנת והוא אינו נאמן].

22(שוודאי מתקן מה שהוא מוכר. 23(כי אשתו חשודה להאכיל דבר שאינו מתוקן. 24(אם אשתו אינה מעידה על זה).

ו. לא ישמש חבר²⁵ לא במשתה עם הארץ ולא בסעדתו, אלא אם פן היה הכל מעושר ומתקן מתחת ידו²⁶. לפיכך, הרואה חבר משמש במשתה עם הארץ או בסעדתו - הרי הכל בחזקת מתקן ומעושר. ראוהו מסב עם עמי הארץ - אין הסעדה בחזקת מעשרת, שמה החבר על התנאים שבלבו²⁷ הוא סומך²⁸.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְשָׁמַע חֵבֵר אַחֵר - זֶה הָאֲחֵר אוֹכֵל⁴⁷ וְאֵינוֹ צָרִיף לְעֶשֶׂר; שְׁאִין הַחֵבֵר מוֹצִיא דָבָר שְׁאֵינוֹ מִתְּקַן מִתַּחַת יָדוֹ, וְחִזְקָתוֹ שֶׁהִפְרִישׁ עֲלֶיהָ מִמָּקוֹם אַחֵר. אָף עַל פִּי שְׁלֹא נִחְשְׁדוּ חֵבְרִים לְתַרְם שְׁלֹא מִן הַמִּקְוֶה⁴⁸, פְּדִי לְסֵלֶק הַמִּכְשׁוֹל מִלְּפָנָי עִם הָאֲרֶץ תּוֹרְמִין.

43) שהרי אין המתנה קובעת למעשר כמכר. (44) אם הוא רוצה לאכול קבע. (45) כגירסת הר"ח בעירובין שם: "האומר לחבירו צא ולקט לך תאנים (מתאנת) אוכל מהן עראי ומעשרין דמאי. מלא לך כלכלה זו אוכל מהן עראי ומעשרין וודאי". אלא שצריך עיון, למה השמיט רבינו הבבא של "מלא כלכלה". [וטעמם של דברים נראה, שכשם שאמרו שהמוצא כלכלה במקום שהרוב מכניסים לבתים, מתקנה וודאי, שוודאי לא עישרו לפני ראיית פני הבית, כמו כן אם לא נגמרה מלאכתם, בוודאי לא עישרם, ולפיכך אם אמר לו: לקט תאנים, היינו כמה שילקט ילקט, הרי זה נגמרה מלאכתו, כמפורש למעלה פרק ג הלכה י: "אם אינו ממלא [את הכל] עד שילקט כל צרכו", ואפשר שבעל הפירות עישר מיד, בכדי שיעשה, היינו בכדי שיעור זמן שילקט כמה תאנים בוודות, ולכן אינו מעשרן אלא דמאי, והמדובר כשמולכים לשוק, שאם לא כן אינו מעשרם עד שיראה פני הבית, אבל אם אמר לו: מלא כלכלה זו, שאין זה גמר מלאכה עד שימלאנה, אינו מעשר עד שיידע שמילא את הכלכלה, ולפיכך מעשרין וודאין. (46) כלומר, לעם הארץ. (47) אם נתן לו עם הארץ רשות. (48) כלומר, תרומת מעשר, אבל בתרומה גדולה הלכה היא לכל ש"אין תורמין תרומה גדולה אלא מן המוקף" ולא לתלמידי חכמים בלבד.

יא. מִתָּר לְהֶאֱכִיל אֶת הָעֲנִיִּים⁴⁹ וְאֵת הָאוֹרְחִים⁵⁰ דְּמֵאִי⁵¹. וְצָרִיף לְהוֹדִיעֵן. וְהֶעֱנִי עֲצָמוֹ וְהָאוֹרֵחַ, אִם רָצוּ לְתַן - מִתְּקַנִּין.

49) אפילו עמי הארץ, שאם אתה אומר שמאכילין רק לחבירים, אתה נועל דלת בפני עניים עמי-הארץ. (50) ואף שבביתם עשירים הם, כאן הם עניים. (51) שרוב עמי הארץ מעשרים הם, והקלו בזה כדי להקל עלינו מצוות הצדקה והכנסת האורחים.

יב. גִּבְעָי צְדָקָה גּוֹבֵין סְתָם⁵² מִפֶּל אֲדָם⁵³ וּמִחֲלָקִים סְתָם⁵⁴, וְהוֹצֵה לְתַן - תְּמַן.

52) מאכלים עבור העניים. (53) אף מעמי-הארץ, ואינם מבדילים בין מאכלים שקבלו מחבר לבין מה שקבלו מעם-הארץ. ש"אם מדקדק אתה אחריו [אחרי הנותן צדקה אם הוא עם-הארץ, להבדיל את מה שנתן, משאר מאכלים] אתה ממעט מן הצדקה [שהעם הארץ ייעלב ולא ייתן יותר]". (54) אף לעם-הארץ.

יג. רופא חֵבֵר שֶׁהֵיָה מְאָכִיל לְחוֹלָה עִם הָאֲרֶץ⁵⁵ מִפְּרוֹת עִם הָאֲרֶץ⁵⁶ - נוֹתֵן לְתוֹף יָדוֹ, אֲבָל לֹא לְתוֹף פְּרִי⁵⁷. וְאִם הֵיָה הַדְּמָאִי שֶׁל רופא - אֲפִלּוֹ לְתוֹף יָדוֹ,

25) הנאמן על המעשרות. (26) כשהזמינו אצלו. (27) [ראה למעלה פרק ט הלכה י שבדמאי אינו צריך לרחוש בשפתין]. (28) ולא תיקן אלא מה שהוא אוכל.

ז. כֶּשֶׁם שְׁאֲדָם סוֹעֵד אֲצֵל עִם הָאֲרֶץ וְסוֹמֵךְ עַל תְּנָאוֹ, כִּף הוּא צָרִיף לְהִיּוֹת מִתְּנָה עַל בְּנוֹ²⁹, וְאֲפִלּוֹ הֵיָה בְּנוֹ מִמָּקוֹם אַחֵר. אֲבָל אֵינוֹ צָרִיף לְהִיּוֹת מִתְּנָה עַל אַחֵר חוּץ מִבְּנוֹ, וְאֲפִלּוֹ הֵיָה עֲמוֹ בְּמִשְׁתָּה³⁰. לְפִיכָף, בֶּן חֵבֵר שֶׁהֵיָה מוֹסֵב בְּמִשְׁתָּה עִם הָאֲרֶץ - אֵין הִסְעָדָה בְּחִזְקַת מְעֻשְׂרָת, שְׁמָא אָבִיו הִתְנָה עֲלָיו.

29) אפילו בגדול, כיוון שהוא סמוך על שולחנו. (30) שאינו אחראי לו.

ח. עִם הָאֲרֶץ שֶׁנָּתַן מְעָה לְחֵבֵר וְאָמַר לוֹ: קַח לִי אֲגִדָּת יָרֵק אַחַת אוֹ גְלוֹסְקָא³¹ אַחַת - לִוְקַח לִו³² סְתָם³³ וּפְטוּר מִלְּעֶשֶׂר³⁴. וְאִם הִחְלִיף אֶת הַמְּעָה³⁵ - חֵיב לְעֶשֶׂר³⁶ וְאַחֵר כִּף יָבִיא לוֹ. וְאִם פָּרַשׁ הַחֵבֵר וְלֹא לְקַח סְתָם, אֲלֵא אָמַר לְחֻנּוּנִי: אֲגִדָּה זוֹ שְׁאֵנִי לִוְקַח מִמֶּךָ - לְחֵבְרִי אֲנִי קוֹנֶה אוֹתָהּ, וְזוֹ - לְעֶצְמִי אֲנִי קוֹנֶה אוֹתָהּ, זוֹ שְׁלִקַח לְעֶצְמוֹ - חֵיב לְעֶשְׂרָהּ, וְזוֹ שְׁלִקַח לְחֵבְרוֹ - אֵינוֹ צָרִיף לְעֶשְׂרָהּ. וְאִם נִתְעַרְבוּ³⁷, אֲפִלּוֹ נִתְעַרְבָה אַחַת שְׁלוֹ בְּמֵאָה שֶׁל חֵבֵר - מִתְּקַן הַפֶּל דְּמֵאִי, וְאַחֵר כִּף יִתֵּן לְחֵבְרוֹ שְׁשֻׁלְחוֹ לְקַח לוֹ³⁸.

31) לחם בתבלין מתוקן היטב. (32) מעם הארץ. (33) היינו שלוקח שניים: אחד עבור משלחו ואחד עבורו, שלוקח בסתם ואינו מפרש זה בשבילו וזה בשבילי כמו בסיפא. (34) שאומרים הוברר הדבר, שזאת היא הגלוסקא שלקח עבורו בשליחותו, שהרי בדרבנן אומרים יש ברירה, והרי זה כאילו עם הארץ בעצמו קנה הגלוסקא. (35) שנתן לו עם הארץ. (36) שכיוון שקונה במעוה שלו הרי הוא כקונה לעצמו, ואחר כך כשנותן לעם הארץ, הרי הוא נותן לו דמאי ואסור. (37) ראה למעלה פרק ט הלכה יג. שבנתערבו אין אומרים "ברירה". (38) ואינו בטל במאה, מאחר שאפשר לתקן.

ט. חֲמֻשָּׁה שְׁאָמְרוּ לְאַחַד: צֵא וְהָבָא לָנוּ חֲמֻשׁ אֲגִדּוֹת שֶׁל יָרֵק, וְהֵבִיא³⁹ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּפָנָי עֲצָמוֹ - חֵבְרִים שֶׁבָהֶן אֵין צָרִיכִין לְעֶשֶׂר אֲלֵא עַל חֲלָקִין בְּלִבְדוֹ⁴⁰. הֵבִיא לָהֶן בְּעַרְבוּכִי⁴¹ - חֵבְרִים שֶׁבָהֶם צָרִיכִין לְעֶשֶׂר הַכֹּל⁴².

39) מעם הארץ. (40) שאין הם אחראים על חלקן של עם הארץ. (41) כלומר, לקח לכל אחד בפני עצמו ולאחר מכן נתערבו אצלו, שאין אומרים ברירה באופן זה. (42) שלא יהיו כנותנים דמאי לעם הארץ.

י. עִם הָאֲרֶץ שְׁאָמַר לְחֵבֵר: צֵא וְלִקַּט לִי תְּאֲנִים מִתְּאֲנֵי - אוֹכֵל מִהֵן הַחֵבֵר עֲרָאִי⁴³, וּמְעֻשְׂרִין⁴⁴ [דְּמֵאִי⁴⁵]. וְאִם אָמַר הַחֵבֵר לְעִם הָאֲרֶץ לְלִקַּט לוֹ⁴⁶,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15) שם משנה ה.

ד. סל¹⁶ זיתים¹⁷ וענבים וקפות של ירק, אף על פי שהיא מוכרן אכסרה¹⁸ - אסור למכרן דמאי¹⁹.

16) שם, ולא כרבי יוסי, וכן כתב בפירושו המשנה שם. 17) כנוסחת ספרים אחרים במשנה שם (מלאכת שלמה). 18) כלומר, בלי שיעור ומדה, אלא כפי שזדמן לו (פירוש המשנה). וראה בפ"ג מהלכות מכירה הלכה ב ובהגהות מיימוניות שם. 19) עד שיתקנס, כיון שאינו מוכר כשיעור מדה גסה האמורה למעלה (משנה ראשונה שם).

ה. אמר²⁰ אחד מהן²¹: בוא ונתקן הפרות האלו, בין שהיה מוכר בדיקה²² או בגסה²³ - המוכר מפריש תרומת מעשר, והלוקח מפריש מעשר שני. ודבר זה תנאי בית דין הוא²⁴.

20) מימרא של רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יהוצדק, בירושלמי שם. 21) המוכר או הלוקח, ראה להלן. 22) שעל המוכר לתקן, והלוקח הסכים להשתתף בתיקון, ואמר לו: בא ונתקן הפירות. 23) שעל הלוקח לתקן והמוכר הסכים להשתתף ואמר לו: בוא ונתקן הפירות. 24) כלומר, אף-על-פי שבאה הסכמת שניהם על ההפרשה, אין אומרים: יתן זה חצי וזה חצי, אלא תרומת מעשר למוכר ומעשר שני ללוקח [וראה למעלה פ"ט הלכה יא].

ו. חבר²⁵ ועם הארץ שיירשו את אביהן עם הארץ²⁶ - יכול הוא²⁷ לומר²⁸: טל אתה חטים שבמקום פלוני ואני חטים שבמקום פלוני²⁹, אתה יין שבמקום פלוני ואני יין שבמקום פלוני; אבל לא יאמר: טל אתה חטים ואני שעורים³⁰, טל אתה הלח ואני היבש³¹, מפני שהיה מוכר דמאי³².

25) שם פ"ו משנה ט, ותוספתא פ"ו. 26) ופירות שהורישם - דמאי. 27) החבר. 28) לאחיו עם-הארץ. 29) מפני שבדמאי שהוא מדרבנן, אנו אומרים "ברירה" (וראה למעלה פ"ו הלכה יד, ופ"ט הלכה יג). כלומר, הוברר הדבר למפרע שזה חלקו וזה חלקו של אחיו, ואין כאן מכירת דמאי לעם-הארץ. 30) שבשני מינים לא אמרו "ברירה", וראה למעלה פ"ו שם. 31) שלח ויבש ממש הם כשני מינין וצריך שומא בחלוקתם, שהיבש משתמר ביותר (מאירי לחגיגה הוצאת "מוריה" עמוד נג, ועיין בירושלמי פאה פ"ג הלכה ב). 32) כיון שיש לכל אחד מהם חצוי ואני שיעורים או טול אתה הלח ואני היבש, נמצא מוכר לו חצי חטים או חצי לח תמורת זה שמקבל ממנו.

ז. מי³³ שהיה נושא ירק³⁴ וכבד עליו משאו, ורצה להשליף ממנו על הדרך כדי להקל ממשאו - לא ישליף עד שיעשר³⁵, כדי שלא תהא תקלה לעמי הארץ שאוכלין אותו בדמאי.

33) שם פ"ג משנה ב. וכן בתוספתא שם פ"ד, וכחכמים ולא

לא יתן. וכן אם ידע שהוא טבל ודאי - אפילו לתוף ידו אסור.

55) שאין בו סכנה. שאם לא כן - הרי הכל מותר. 56) שאינם של הרופא. 57) אף שאיסור דרבנן אסור באכילה לחולה שאין בו סכנה, בדמאי הקלו ולא גזרו אלא בנותן לתוף פיו.

~ יום שני י"ט אייר ~

פרק אחד עשר

1) יבאר שאסור למכור דמאי לע"ה ולשלוח לו דמאי. המשפיעין במדה גסה אם מותרין למכור דמאי. חבר ועם הארץ שירשו את אביהם עם הארץ. מי שהיה נושא ירק וככר עליו ורוצה להשליך ממנו לארץ. המוצא פירות בדרך. והנותן לפונדקית לבשל ולאפות לו. המפקיד פירותיו אצל עם הארץ או אצל הגוי.

א. אסור למכר את הדמאי לעם הארץ² או לשלח לו דמאי³, מפני שהוא מסייע לזה לאכל דבר האסור. אבל מוכרין⁴ ומשליחין אותו לתלמידי חכמים⁵; שאין תלמיד חכם אוכל עד שיעשר או עד שיודיעו אדם נאמן שזה מעשר.

2) דמאי פ"ג משנה ג. ואפילו המשפיעין במדה גסה, אסורים, ראה להלן. 3) משנה שם. 4) היינו המשפיעין במדה גסה, ראה בהלכה הסמוכה. 5) ודוקא בדמאי, שאינו אסור אלא מדבריהם, אבל בטבל ודאי, שאסור מן התורה, לא התירו לשלח לחבר, אלא לצורך (למעלה פ"ו הלכה ו).

ב. כל⁶ המשפיעין⁷ במדה גסה⁸, פגון הסיטונות⁹ ומוכרי תבואה - מותרין למכר את הדמאי ולשלחו¹⁰; מפני שהן מוסיפין על המדה¹¹, התקינו חכמים שיהיה הלוקח או זה שנושטתלו לו הוא המפריש מעשר דמאי¹². אבל המודדין במדה דקה¹³, הואיל והמוכר משתפר - הוא מפריש, ולא ימכר ולא ישלח¹⁴ אלא מתקן.

6) שם פ"ב משניות ד"ה. 7) המוסיפים על המדה וימכרו במדה גסה (פירוש המשנה שם). 8) ראה בהלכה הסמוכה. 9) המוכרים מאכלים רבים במדה גסה (פירוש המשנה שם). 10) לתלמיד חכם. ראה הלכה הקודמת ולהלן בסמוך. 11) וימלאו המדה ביותר ויוסיפו בה ויקח הקונה יותר מן הראוי לו (שם). 12) ודוקא לתלמיד חכם. אבל לעם הארץ, אסור למכור, שמא לא יעשר, ראה למעלה. ועיין תוספות אנשי-שם ומשנה ראשונה וחזון-איש. 13) חנונים. 14) אף שבמתנה אינו משתכר - לא חלקו חכמים בזה.

ג. וכמה¹⁵ היא מדה גסה? ביבש - חצי סאה, ובלח - מדה שפחזקת שיה דנר מאותו דבר הלח.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כרבי יוסי. (34) של דמאי שנגמרה מלאכתו למעשר (רע"ב שם), וראה להלן. (35) שהפקר אינו פוטר ממעשר, אלא קודם גמר מלאכה, אבל אחר גמר מלאכה אינו פוטר (למעלה פ"ג הלכה כ.). וראה בשער המלך פ"ח מהלכות לולב ה"ב, ד"ה של דמאי.

ח. הַלֹּקֶחַ³⁶ יִרְק מִן הַשּׁוֹק³⁷ וּמִשֹּׁף³⁸, אֵף עַל פִּי שְׂלֵא שְׂקָל וְלֹא מִדָּר וְלֹא נִתְּן דְּמִים³⁹, וְנִמְלָךְ לְהַחְזִיר לְבַעַל הַחֲנוּת⁴⁰ - לֹא יִחְזִיר עַד שְׁיַעֲשֶׂר⁴¹.

יא. קְנִיבֵת⁶⁰ יִרְק⁶¹ הַנִּמְצָאָת בַּגֶּנֶה⁶² - הָרִי זֶה פְּטוּרָה מִן הַדְּמָאִי⁶³. וְשֵׁל בְּעַל הַבֵּית הַנִּמְצָאָת בְּבֵית - חִיבָת⁶⁴. שְׂעַל גְּבִי הָאֶשְׁפָּה⁶⁵ - בְּכָל מְקוֹם⁶⁶ מִתְּרַת⁶⁷.

(36) משנה ותוספתא שם. (37) כלומר, מעם-הארץ. (38) כן הוא בסוף המשנה שם, שאם לא משך מותר להחזיר, וראה למעלה פ"ה הלכה א. (39) שכיון שמשך - קנה. (40) מדעת בעל החנות, אבל בלי דעתו אינו יכול להחזיר, שהרי חל המקח, כנ"ל (תוס' אנשי-שם). (41) בירושלמי שם אליבא דר' יוחנן: "כיצד הוא עושה? נותן דמי אחת מהן ומתקן". וכן כתב רבינו בפירושו המשנה שם. וראה למעלה שם.

יב. הַנּוֹתֵן⁶⁸ לְפַנְדְּקִית⁶⁹ לְבַשֵּׁל לֹו וְלֶאֱפוֹת לֹו - מַעֲשֶׂר אֵת שֶׁהוּא נֹתֵן לָהּ⁷⁰, כְּדִי שְׂלֵא יִהְיֶה תְּקֵלָה לְאַחֲרִים⁷¹, וּמַעֲשֶׂר אֵת שֶׁהוּא נוֹטֵל מִמֶּנָּה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא חֲשׂוּדָה לְהַחְלִיף שֵׁל זֶה [בְּזֶה]⁷². אֲבָל⁷³ הַנּוֹתֵן לְחֲמוּתוֹ, בֵּין שְׁנָאָשׁ בֵּתָהּ בֵּין שְׁאֲרֵסָה⁷⁴, או לְשִׁכְנָתוֹ פֶּת לֶאֱפוֹת וְתַבְשִׁיל לְבַשֵּׁל - אִינוֹ חוֹשֵׁשׁ לֹא מִשׁוּם מַעֲשֶׂר⁷⁵ וְלֹא מִשׁוּם שְׁבִיעִית⁷⁶, מִפְּנֵי שְׁאִינָה חֲשׂוּדָה לְהַחְלִיף⁷⁷. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁷⁸? בְּזִמְן שְׁנִתָּן לָהּ שְׂאוֹר לְעֶסָה וְתַבְלִין לְקִדְרָה⁷⁹; אֲבָל אִם לֹא נִתְּן - חוֹשֵׁשׁ מִשׁוּם מַעֲשֶׂרֹת⁸⁰ וְחוֹשֵׁשׁ מִשׁוּם שְׁבִיעִית⁸¹. וּלְפִיכָךְ, אִם הִיָּתָה שְׁנַת שְׁמִטָּה - אֲסוּר, שְׂמָא הַשְּׂאוֹר מִסְּפִיחֵי שְׁבִיעִית הוּא⁸².

ט. הַמוֹצֵא⁴² פְּרוֹת⁴³ בְּדֶרֶךְ⁴⁴: אִם רַב מִכְּנִיּוֹסִין לְבִתְיָהּ⁴⁵ - פְּטוּר מִלְּעֲשֶׂר⁴⁶, שְׁעֵדִין לֹא יִקְבְּעוּ לְמַעֲשֶׂר; וְאִם רַב מִכְּנִיּוֹסִין לְמִכְּר בְּשׁוֹק⁴⁷ - הָרִי אֵלוֹ דְּמָאִי⁴⁸; וּמַחְצָה לְמַחְצָה⁴⁹ - דְּמָאִי⁵⁰.

(60) תוספתא שם פ"ד. וראה בירושלמי תרומות פ"א הלכה ד, לפי גירסת הר"ש סירסיליאו שם. (61) עלי ירק מקולקלים שנתלשו. (62) שתלשום הגגנים. (63) שהגגנים אינם מקנבים אלא את המעופשים ביותר, המותרים לזרים, ראה למעלה בפ"א מהלכות תרומות הלכה י. (64) שבעלי בתים מקנבים אפילו המעופשים קצת. (65) כלומר, אפילו על גבה, שאפשר ליטלה בנקל. (66) כלומר, אפילו של בעלי בתים. ואפילו אשפה ויכול-שכן אשפה שבשוק. עיין חולין יב.]. (67) שמעתה אין עליה שם אוכל.

(42) מכשירין פ"ב משנה י. וראה למעלה פ"ג הלכה כב. (43) שנגמרה מלאכתם, וראה להלן. (44) שהם הפקר, וזכה בהם. (45) שהם מותרים באכילת עראי עד שיכנסו לבית (שם הלכה ב.). (46) אם אוכלם עראי (משנה-למלך). (47) שהם נקבעים מיד עם גמר מלאכתם (למעלה שם). (48) במשנה שם: "חייב", ופירשה רבינו: "דמאי", כדון פירות של עם-הארץ. ומה שהפקר פטור ממעשרות, אינו אלא אם הפקיר קודם גמר מלאכה, אבל לאחר גמר מלאכה אינו פטור, ראה למעלה שם הלכה כ. וראה בתוספתא כפשוטה עמ' 658. (49) כלומר, חצים מכניסים לשוק, וחצים לבית. (50) אף-על-פי שספק ספיקא הוא, ספק מכניסים לבית ופטור, ואף אם מכניסים לשוק, שמא עשורם - מכל-מקום בדמאי החמירו גם בספק ספיקא, כדלהלן בהלכה יג, עיין שם בכסף-משנה.

(68) דמאי פ"ג משנה ה. (69) בעלת הפונדק. ומנהג הסוחרים לתת לה הקמח והבשר והתבשיל כל אחד מאכלו ולחמו (פירוש המשנה שם). (70) שהיא מחליפה של זה בזה, כדלהלן. (71) ואין אומרים "אין אנו אחראים לרמאין", ודלא כר' יוסי שם. ואף בפ"ט מהלכות מע"ש הלכה ז נראה מדברי רבינו, שאין אנו אחראין לגולגנין - כאן שנותן לה בידים החמירו (פאת השלחן סימן טז ס"ק כא ע"פ הירושלמי). (72) משנה שם, שכיון שהיא טורחת בשבילו, היא מורה היתר לעצמה לקחת בשבילה את היפה ולתת לאורח את הגרוע (חולין ו: ותוספות שם ד"ה התם). (73) כן הוא בירושלמי שם הלכה ו אליבא דחכמים החולקים על ר' יהודה, ודלא כמשנתנו שם שהיא אליבא דר' יהודה. (74) בעיא שנפשטה, בירושלמי שם. (75) שמא החליפה בדברים שאינם מעושרים. (76) שמא החליפה בספיחי שביעית האסורים באכילה, כדלהלן בפ"ד מהלכות שמיטה הלכה ב. [ועמי הארץ נחשדו על השביעית (שם פ"ח הלכה י) וראה להלן פי"ב הלכה ט]. (77) שחמותו לא תמצא

י. נִטְלָן⁵¹ לְאֶכְלָן⁵² וְנִמְלָךְ לְהַצְנִיעַ⁵³ - לֹא יִשְׁהָא אוֹתָן עַד שְׁיַעֲשֶׂר⁵⁴, כְּדִי שְׂלֵא יִהְיֶה תְּקֵלָה לְאַחֲרִים⁵⁵. וְאִם נִטְלָם מִתְּחִלָּה שְׂלֵא יֵאבְדוּ⁵⁶ - הָרִי זֶה מִתֵּר לְשֶׁהוֹתֵן אֶצְלוֹ⁵⁷ עַד שִׁרְצָה לְאֶכְלָן או לְשִׁלְחָן או לְמִכְרָן⁵⁸, וַיַּעֲשֶׂר אוֹתָן דְּמָאִי⁵⁹.

(51) דמאי פ"ג משנה ג. (52) כלומר, המוצא פירות בדרך, כבהלכה הקודמת, ונטלן לאכלן, ואם כן, זכה בהם. (53) להשהותם אצלו. (54) מדברי רבינו להלן בסוף ההלכה נראה, שהמדובר כשמצאם במקום שרוב מכניסים לשוק. אולם אם מצאם במקום שרוב מכניסים לבת, שוודאי לא נתעשרו (למעלה פ"ג הלכה כב, ופ"ה הלכה ו), מעשרם ודאי, אף-על-פי שלא הכניסום לבית - שמא יאכלום קבע. (55) כלומר, לבני הבית. (56) ולא נתכוין לזכות בהם כלל.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שֶׁהַפְּקִיד טְבָלִים וְנִגְמְרָה מְלֹאכְתָן - חַיֵּב לְהַפְרִישׁ, שְׂמָא לֹא הִחְלִיף הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים⁹⁶. וּלְפִיכָף יִרְאֶה לִי, שֶׁהַמַּעֲשָׂוֹת שֵׁיפְרִישׁ - סַפְקִי⁹⁷. אָבֵל אִם הַפְּקִיד חֲלִין מִתְקַנֵּין - אֵינוֹ צָרִיף לְהַפְרִישׁ פְּלוֹם; שְׂאֵפְלוֹ הִחְלִיף הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים - פְּטוּרִין⁹⁸, כְּמֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בַּהֲלָכוֹת תְּרוּמוֹת⁹⁹: דְּגָנָהּ - וְלֹא דְגַן עוֹבֵד כּוֹכְבִים.

93 משנה שם, כחכמים ולא כר' שמעון. (94) ולא הפריש מהם תרומות ומעשרות. (95) למעלה בפ"א מהלכות תרומות הלכה יא, שאם לקח הישראל מן הגוי פירות שלא נגמרה מלאכתם וגמרם ברשותו, חייב בתרומות ומעשרות מן התורה, אבל אינו נותן מעשר ראשון ללוי. (96) שאם החליף - פטור, שדיגון הגוי פטור (שם). (97) ואינו נותנם לכהן וללוי - שמא החליף. (98) ואין לחשוש שמא החליף בשל עס-הארץ שפירותיו דמאי (ראה למעלה), שרק בטוחן חששו לכך, "לפי שהטוחן יתקבצו אליו קופות של חיטה ואפשר שיחליפן בפירות ישראל אחר" (פירוש המשניות שם), ועיין ירושלמי שם. (99) שם.

~ יום שלישי כ' אייר ~

פֶּרֶק שְׁנַיִם עָשָׂר

1) יבאר הלוקח פירות ממי שאינו נאמן לעשרן ונכנס שבת שאינו יכול לעשר. המשביע חברו שיאכל עמו בשבת, והוא אינו נאמן עליו. מי שאינו נאמן שראינוהו שהפריש תרומת מעשר מפירותיו. האומר למי שאינו נאמן קח לי ממי שהוא מעשר. הנכנס לעיר ושאל מי כאן מעשר ואמר אחד אני. המוכר פירות בסוריא ואמר משל ארץ ישראל הם. עניים שאמרו פירות אלו לקט שכחה ופאה הם, אם הם נאמנים. החשוד שהעיד על אחרים, והמוכר פירות ואחר-כך אמר פירות שמכרתי לך טבל הם.

א. הַלּוֹקֵחַ² פְּרוֹת מִמִּי שְׂאִינוֹ נֹאמָן עַל הַמַּעֲשָׂוֹת³ וְשָׂכַח⁴ לְעֵשְׂרֵן, וְנִכְנַסָּה שֶׁבֶת⁶ אוֹ יוֹם טוֹב⁷ שְׂאִינוֹ יָכוֹל לְעֵשֶׂר⁸ - הֵרִי זֶה שׂוֹאֵלוֹ⁹, וְאִם אָמַר לוֹ: מַעֲשָׂרִין הֵן - אוֹכֵל עַל פִּי בְּשֶׁבֶת. וְכֵן אִם אָמַר לוֹ אַחַד¹⁰ שְׂאִינוֹ נֹאמָן: מַעֲשָׂרִין הֵן - אוֹכֵל עַל פִּי בְּאוֹתָהּ שֶׁבֶת¹¹, וְאֵפְלוֹ¹² הָיָה לוֹ פְּרוֹת אַחֲרוֹת מִתְקַנֵּין מְאוֹתוֹ הַמִּיץ¹³. מִפְּנֵי¹⁴ שְׂאִימַת שֶׁבֶת עַל עַמֵּי הָאָרֶץ, וְאֵינוֹ עוֹבֵד בָּהּ עֲבָרָה¹⁵.

2) דמאי פ"ד מ"א ותוספתא רפ"ה. (3) כלומר עס-הארץ, וכן הוא בסוף ההלכה. אבל החשוד על המעשרות אינו נאמן ואפילו בשבת ('תוספות' רע"א). (4) ב'ירושלמי' שם: "לא אמר [שסוכמין על מה שאומר עס-הארץ] אלא שוגג [ששכח], הא מזיד אסור [לאכול על פיו בשבת]". (5) וגם לא היה לו תנאי מערב שבת. שאם היה לו תנאי - אפשר להפריש בשבת, כמפורש למעלה פ"ט ה"ז ('ירושלמי'). (6) כלומר, נראו שלשה כוכבים בינונים, שהוא לילה ודאי, כמו שכתוב בפ"ה מהל' שבת ה"ד, ועי' היטב בלשונו שם בסוף ה"ג (פאת השולחן' סי' יז ס"ק ג).

היתר לעצמה, שכן דרכן לטרוח עבור חתנן ובתן וכן דרך השכנים לטרוח אלו בשביל אלו, ראה בתוספות שם. (78) תוספתא שם וחולין שם. (79) לתבשיל. (80) שמא נתנה בעיסה ובקדירה שאור ותבלין של דמאי, ויש תבלין שחייבין במעשר. וראה בפאת השולחן סימן יב ס"ק י, שהארץ להוכיח זאת. ועיין תוספות חולין שם ד"ה אינו חושש. (81) בדפוס רומי ליתא תיבות אלו, והן בכלל מה שכתב: ולפיכך וכו'. (82) וראה להלן (פ"ג הלכה יח), שבשאר ותבלין גזרו גם על תערובת דמאי.

יג. הַמּוֹלִיף⁸³ חֲטוּיוֹ⁸⁴ לְטוֹחֵן עִם הָאָרֶץ⁸⁵ - הֵרִי הֵן בְּחֻזְקָתָן⁸⁶, שְׂאִינוֹ חֲשׂוֹד לְהַחְלִיף. הוֹלִיכֵן לְטוֹחֵן עוֹבֵד כּוֹכְבִים - הֵרִי הֵם דְּמָאִי, שְׂמָא הִחְלִיפֵן בְּחֻטִּים שֶׁל עִם הָאָרֶץ⁸⁷. וְכֵן הַמַּפְקִיד אֵצֶל עִם הָאָרֶץ - הֵרִי הֵן בְּחֻזְקָתָן, שְׂאִינוֹ חֲשׂוֹד לְהַחְלִיף הַפְּקִדוֹן.

83) שם פ"ג משנה ד, ותוספתא שם פ"ד. (84) שהופרשו מהם תרומות ומעשרות. (85) במשנה שם: "או לטוחן כותי". והשמיטו רבינו, לפי שבזמן הזה עשאוּם כגויים לכל דבריהם, וראה בפירוש המשנה שם. (86) שם: "למעשרות ולשביעית". (87) שכשם שהוא הולך חטיו לטחון אצלו, כן הולכו גם עמי הארץ, שפירותיהם דמאי. ואף-על-פי שספק ספיקא הוא, שמא לא החליפן, ואף אם החליפן בשל עס-הארץ, שמא עס-הארץ זה מן המעשרים הוא? - כיון שלא סמכו על "רוב עמי הארץ מעשרין הן", לא סמכו גם על ספק ספיקא (כסף-משנה), וגם בדיקת חמץ שנתקנה על הספק, לא סמכו בה על ספק ספיקא (רדב"ז). וראה בפ"ב מהלכות חמץ ומצה הלכה י והערה סד (ובפירוש המשנה לדמאי פ"א משנה א, כתב רבינו שסומכים בקלים שבדמאי על ספק ספיקא. ועיין שם בתוספות הגרע"א שכתב שבקלים שבדמאי יש ספק אחד שהוא הפקר, ואינו כלל בחיוב תרומות ומעשרות, ולכן סמכו בזה על ספק ספיקא. ועיין אור-שמה).

יד. עִם הָאָרֶץ⁸⁸ שֶׁהִיא מִשְׁתַּמֵּשׁ⁸⁹ בְּחֻנוֹתוֹ שֶׁל חֵבֶר⁹⁰, אֵף עַל פִּי שֶׁהַחֵבֶר יוֹצֵא וְנִכְנַס⁹¹ - הֵרִי זֶה מִתֵּר, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שְׂמָא הִחְלִיף⁹².

88) תוספות שם פ"ג. (89) כלומר, משמש. וראה בברכות נב: (90) שהיו אוכלים ושותים בה והוא משמשם. וראה בפסחים קי: (91) כלומר, מתעסק באומנתו ואין עיניו על החנות. (92) אבל אם אינו נכנס כלל - חושש. ואף-על-פי שעס-הארץ אינו חשוד להחליף (בהלכה הקודמת) - זה אינו אלא בפקדון שהמחליפו הרי הוא כשולח יד בפקדון, אבל בחנות שהכל ניתן למכירה, חוששים שמא יתן ללקוחות את שלו ויקח מן החנות את חלקו. וראה בפאת השולחן סימן טז ס"ק לט. ותוספתא כפשוטה שם וחזון-איש.

טו. הַמַּפְקִיד⁹³ פְּרוֹתָיו אֵצֶל הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים - הֵרִי הֵן כְּפְרוֹתָיו שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכְבִים; שֶׁחֻזְקָתוֹ לְהַחְלִיף הַפְּקִדוֹן. וְהֵיאֵף דִּינָם? אִם הָיוּ פְּרוֹת שֶׁעֲדִין לֹא נִגְמְרָה מְלֹאכְתָן⁹⁴, וְנִגְמְרוּ בְּיַד יִשְׂרָאֵל אַחַר שֶׁלְקַח הַפְּקִדוֹן - מִפְּרִישׁ מַעֲשָׂוֹתָיו, כְּמֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ⁹⁵; וְאִם הָיוּ פְּרוֹת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פישל עמ' 72 הערה 1). (18) 'ירושלמי' שם: "חשכה מוצאי שבת, מעשר מזה [הנשאר] על זה [שאכל]", שלא התירו לו בשבת אלא את האסור של חשש טבל, אבל לא את הממון של תרומת מעשר, שצריך ליתנו לכהן, ועשאוהו כתרומת חוץ לארץ שאוכל ואח"כ מפריש ('תוספתא כפשוטה' עמ' 245 הערה 3), וראה הלכה הקודמת. (19) שמפני כבוד השבת התירו חכמים, כחבריא בשם רבי יוחנן ב'ירושלמי' שם, וראה הלכה הקודמת. ופסק רבינו כשתי הדעות שם, ולכן אף שלטעם הנ"ל "מפני שאימת שבת על עמ-הארץ", היה לו לאכול גם במוצאי שבת - לפי הטעם השני ש"התירו מפני כבוד השבת", אינו אוכל ('תוספתא כפשוטה'). (20) 'ירושלמי' שם. (21) אף-על-פי ששתי קדושות הן, ודינם כשני ימים נפרדים ('ירושלמי' שם, ופ"ח מהל' עירובין ה"ה). (22) 'ירושלמי' שם. (23) שם. [ואף-על-פי שבשני ימים-טובים של גליות אפשר לעשות תנאי ולומר ביום ראשון: אם היום חול, אני מפריש עליה תרומה ומעשרות, ואם היום קודש אין בדברי כלום, וביום שני חוזר ואומר: אם היום קודש, אם כן היה אתמול חול, והרי הופרש מאתמול, ואם היום חול הריני מפריש היום, ואוכל ביום-טוב שני (פ"ו מהל' יום-טוב הי"ב) - אין הדברים אמורים אלא אם אינו אוכל ביום-טוב ראשון, אלא ביום-טוב שני (עיי"ש), אבל כאן בדמאי, שהתירו לו לאכול ביום-טוב ראשון - אינו יכול להתנות, שהיאך יאמר ביום-טוב ראשון: "אם היום קודש אין בדברי כלום", ומיד אחר-כך הוא אוכל? וביום-טוב שני היאך יאמר: "אם היום חול הריני מפריש היום", ונמצא אומר שאתמול אכל טבלים?].

~ נקודות משיחות קודש ~

"אף על פי שהוא אוכל על פיו בשבת - הרי זה לא יאכל מאותן הפרות למוצאי שבת עד שיעשר דמאי על הכל, על שאכל בשבת ועל הנשאר; שלא הקלו והאמינוהו אלא לצרף אותה שבת".

צריך להבין: בהלכה א' כתב שאם לקח פירות ממי שאינו נאמן על המעשרות ושכח לעשרן ונכנסה שבת או יום טוב שאינו יכול לעשר, הרי זה שואלו, ואם אמר לו מעושרים הן, "אוכל על פיו באותה שבת". מפני שאימת שבת על עמי הארץ ואינו עובר בה עבירה". וממה נפשך: אם מותר לו לאכול על פיו בשבת "מפני שאימת שבת על עמי הארץ כו" היינו שמאמינים לו שמעושרין הן כבר, ואף סומכים על דבריו לאכול מפירות אלו "אפילו היו לו פירות אחרות מתוקנין מאותו המין" למה יאסר לו לאכול מאותן פירות במוצאי שבת.

ובפרט שמלשון הרמב"ם "לא יאכל מאותן הפירות למוצאי שבת עד שיעשר דמאי על הכל, על שאכל בשבת ועל הנשאר" - משמע שהחיוב לעשר על שאכל בשבת אינו אלא אם נשאר מאותן הפירות למוצאי שבת אבל אם אכל כולן בשבת, אינו צריך לעשר על שאכל, וטעמא בעי.

אבל בין השמשות - מעשרין הדמאי (שם פכ"ג הט"ו). (7) תוספתא שם. וכן הוא ב'ירושלמי' שם, וראה להלן. (8) שאין מפרישים תרומות ומעשרות בשבת (הל' שבת שם ה"ט והי"ד) וביום-טוב (פ"ד מהל' יום-טוב הכ"ו), מפני שנראה כמתקן דבר שלא היה מתוקן (הל' שבת שם ה"ט), ועוד שזה דומה למקדיש אותם הפירות (שם הי"ד). ומטעם זה גם תרומת חוצה לארץ וחלת חוצה לארץ, שאוכל ואחר-כך מפריש (פ"ה מהל' בכורים הי"ב), אסור להפריש (הל' שבת שם, הי"ב והערה נוספת צא). וראה בהלכה הסמוכה. (9) בשבת. אבל שאלו בחול - אינו אוכל בשבת, כדלהלן. (10) במשנה שם: "לא מצאו (= למוכר) אמר לו אחר שאינו נאמן וכו'", ומשמע שלכתחילה אינו סומך על אחר, והיינו משום שאותו אחר אינו יודע בעצמו, אלא מעיד בשם המוכר שעושרם (תוספות הגרע"א) ומדברי רבינו לא משמע כן. (11) אבל לא במוצאי שבת, כבהלכה הסמוכה. ואף-על-פי שגם החשוד על הדבר מעיד על אחרים, שחזקה אין אדם חוטא ולא לו, וכל-שכן עמ-הארץ (להלן הי"ז) - כאן יש לחוש, שאמר לו כך כדי שלא ימנע מלאכול בשבת (כסף-משנה פ"א מהל' עדות ה"ח), ואף-על-פי-כן לשבת גופה התירו. (12) 'ירושלמי' שם. (13) שכיון שהוא תאב לאלו - התירו לו (שם). (14) 'ירושלמי' שם, כרבי חנינא. וראה בהלכה הסמוכה, שהזכיר רבינו גם טעמו של רבי יוחנן. (15) "שעמי-הארץ חמור הוא בעיניהם לעשות עבירה ביום השבת מפני כבוד היום, לפיכך לא ישקר" (פירוש המשנה, שם). [ויש אומרים שהוקשה שבת למקדש, שנאמר (ויקרא יט, ל): "את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו". כשם שישנו מורא במקדש, כן ישנו גם בשבת (סמ"ק סי' ו, ו'יראים' מצוה צח, וראה בחוברת "לקראת שבת" עמ' כד). ומכיון שכתב רבינו למעלה, שגם ביום הוא נאמן, נראה שגם יום-טוב כשבת לענין זה, ש"אין בין יום-טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד" (מגילה ז:). ולדעת האומרים ('תוספות' כתובות נה: ד"ה ובתרומת) שאימת שבת על עמ-הארץ היא, משום ששבת קובעת למעשר, תהיה מכאן הוכחה לדעת האומרים שגם יום-טוב קובע (ראה למעלה פ"ה הכ"א), שהרי גם ביום-טוב האמינו לו, כנ"ל, וכן כתב ב'שער המלך' שם הכ"ב].

ב. אף על פי¹⁶ שהוא אוכל על פיו בשבת - הרי זה לא יאכל מאותן הפרות למוצאי שבת¹⁷ עד שיעשר דמאי על הכל, על שאכל בשבת¹⁸ ועל הנשאר; שלא הקלו והאמינוהו אלא לצרף אותה שבת¹⁹. היתה²⁰ שבת ויום טוב סמוך לה²¹, ושאלו באחד מהן - אוכל אף בשני, מפני שלא נראה לעשר ביניהם²². וכן בשני ימים טובים של גליות²³.

(16) משנה ותוספתא, שם. (17) במשנה, שם: "חשכה מוצאי שבת". ורבינו השמיט "חשכה", כנראה להורות שאף בין השמשות אסור, לפי שבין השמשות מעשרים את הדמאי (שבת לד.), ואף בין השמשות של מוצאי שבת מותר ('תוספות חדשים' שבת פ"ב מ"ו). וראה בפירוש המשניות בדמאי שם, ב'משנה ראשונה' ובמשנה הוצאת מוכן הערי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מַעֲשֵׂר מִפְּרוּתֵי שְׁהַן דְּמָאֵי, וְרֵאִינוּהוּ שְׁחֻזְרָה וְנִפְלָה בְּפָנֵינוּ, בֵּין לְמִקּוּם אַחֲרָיו³¹ בֵּין לְמִקּוּמָהּ³², וְחֻזְרָה וְאָמַר: הַפְּרִישְׁתִּיהָ³³ - נֶאֱמַן אָפְלוּ בָחַל, וְאוּכַל עַל פִּי. כִּשֶׁם שְׁאֵימַת שֶׁבֶת עַל עַמֵּי הָאָרֶץ, כֵּן אֵימַת דְּמוּעָה³⁴ עֲלֵיהֶם, וְאֵינָן חֲשׂוּדִין לְהֶאֱכִיל אֶת הַמְדָּמָע.

29) שם מ"א, ותוספתא שם ריש פ"ה. (30) היינו עם-הארץ, שאינו נאמן על המעשרות, כדלהלן בסוף ההלכה (ראה למעלה ה"א). (31) לא למקום שממנו הורמה. (32) במשנה שם, אמרו: "תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה", אלא שמשנה זו כדעת רבי אליעזר בתוספתא תרומות פ"ה, שתרומת דמאי אינה מדמעת אלא אם נפלה למקומה, אבל לדעת חכמים שם: "בין למקומה בין למקום אחר - מדמעת". וכן דעת רבינו, וראה למעלה פט"ו מהל' תרומות הכ"א. (33) בפירוש המשנה, שם: "ואמר חזרתי והפרשתי אותו והוצאתיהו והתקנתי זה שהיה מדומע". והיינו כגון שנפלה על גבי הפירות ולא נבללה עמהם, וכמו ששנינו (תרומות פ"ד מ"א) "סאה תרומה שנפלה על פי המגורה יקפיאנה" (ר"י קורקוס ור' סלימן אוחנה במלאכת שלמה' שם). וכן נראה בתוספתא תרומות שם, שסמוך לדין תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה, נאמר: "סאה תרומה שנפלה על פי המגורה וכו'" (תוספתא כפשוטה). (34) כלומר, אף-על-פי שאינם חוששים לתרומת מעשר לפני שהופרשה (למעלה פ"ט ה"ב) - אם הופרשה וחזרה למקומה, חוששים לה.

ה. מ"י³⁵ שְׁאֵינוּ נֶאֱמָן, שְׁרֵאִינוּהוּ שְׁהַפְּרִישׁ מַעֲשֵׂר ראשון מפרות אלו, וְאָמַר שְׁהַפְּרִישׁ מִהֵן מַעֲשֵׂר שְׁנִי - נֶאֱמָן³⁶. הַפְּרִישׁ מַעֲשֵׂר שְׁנִי בְּפָנֵינוּ, וְאָמַר שְׁהַפְּרִישׁ מַעֲשֵׂר ראשון - אֵינוּ נֶאֱמָן; שְׁהַשְּׁנִי שְׁלוֹ³⁷. וְהַנֶּאֱמָן³⁸ עַל הַשְּׁנִי - אֵינוּ נֶאֱמָן עַל הָרֵאשׁוֹן, וְהַנֶּאֱמָן עַל הָרֵאשׁוֹן - נֶאֱמָן עַל הַשְּׁנִי. לְפִיכָף, מִי שְׁאֵינוּ נֶאֱמָן שְׁהוֹצִיא פְּרוֹת מִבֵּיתוֹ וְאָמַר: אֵלוּ מַעֲשֵׂר ראשון - נֶאֱמָן³⁹, וְאֵין מִפְּרִישֵׁין מִהֵן תְּרוּמוֹת⁴⁰ וּמַעֲשֵׂרוֹת⁴¹; וְאֵם אָמַר: אֵלוּ מַעֲשֵׂר שְׁנִי - אֵינוּ נֶאֱמָן⁴², וְהָרִי הֵן דְּמָאֵי, וּמִפְּרִישֵׁין מִהֵן תְּרוּמוֹת מַעֲשֵׂר⁴³. וְהִרְאָה לִי, שְׁהוּא פּוֹדָה⁴⁴ אֶת פְּלֶם⁴⁵.

35) תוספתא מעשר שני פ"ג, וירושלמי שם פ"ד ה"ג, כחכמים ולא כרבי אליעזר. (36) שקל-וחומר הוא: אם מעשר ראשון שחייב ליתנו ללוי - הפריש, מעשר שני, שכולו שלו, לא כל-שכן שהפריש (ירושלמי' שם, וראה ב'תוספתא כפשוטה'). (37) אבל מעשר ראשון, שצריך ליתנו ללוי, אין לנו ראייה שהפריש. (38) תוספתא, וירושלמי שם. (39) שהרי נתנו ללוי, וכנ"ל. (40) בדפוס רומי: "תרומה". והכוונה לתרומת מעשר, שאם אמר שהפרישה ממנו - נאמן (כסף-משנה). [שכשם שבן לוי נאמן עליה (להלן הט"ו), כן ישראל נאמן עליה, שלא נחשדו אלא כל זמן שלא הפרישו מעשר ראשון, מפני שהם חושבים שכל זמן שלא הפרישו מעשר ראשון אין חיוב

ויש לומר הביאור בזה: בטעם אכילת פירות על סמך דברי עם הארץ, מצינו בירושלמי שתי דעות: א. "מפני כבוד שבת התירו", ואעפ"כ צריך לשאול לעם הארץ כדי שלא יחשבו שלוקחים מהם פירות מבלי לשאול אם הקפידו לעשר. ב. "אימת שבת עליו והוא אומר אמת", ואעפ"כ אינו אוכל למוצאי שבת "מפני אחד שאין אימת שבת עליו", היינו שעדיין יש לחשוש לאחד שאין אימת שבת עליו, אלא שבשבת, מצד כבודה של שבת לא חששו על חשש רחוק - מפני אחד כו', משא"כ במוצאי שבת, חוששים גם לאחד.

ונמצא שפסק הרמב"ם כשתי הדעות כלומר, שיש צורך בשני הטעמים יחד: שאימת שבת עליו, וכבוד שבת. ולכן, רק בשבת עצמה מותר לאכול מן הפירות כיון שבצירוף הטעם של אימת שבת, ישנו גם הטעם של כבוד שבת, ובגללו אין חוששין למיעוט שאין להם אימת שבת, אבל במוצאי שבת כשלא שייך עוד הטעם של כבוד שבת חוששין גם למיעוט.

עפ"ז, כשנשארו מאותן פירות למוצאי שבת שאז חייב לעשרן - מגלגלין חיוב מעשר גם על מה שאכל בשבת.

(יין מלכות, ספר זרעים, סימן יח)

מתוך רמב"ם "פרס המלך")

ג. הַנֶּשְׁבַּע²⁴ עַל חֲבָרוֹ שְׁאֵיכָל עִמּוֹ בְּשֶׁבֶת²⁵, וְהוּא אֵינוּ נֶאֱמָנוּ עַל הַמַּעֲשָׂרוֹת - שׁוֹאֵל וְאוּכַל עַל פִּי בְּשֶׁבֶת הָרֵאשׁוֹנָה בְּלִבְד²⁶; אָבָל בְּשֶׁבֶת שְׁנִיָּה, אָף עַל פִּי שְׁנֹדָר מִמֶּנּוּ הִנָּאָה²⁷ אִם לֹא יֵאָכֵל אֶצְלוֹ - לֹא יֵאָכֵל עַד שְׁיַעֲשֵׂר דְּמָאֵי²⁸.

24) שם, מ"ב. ואף-על-פי ששם אמרו: "המדיר את חבירו" - פירשה רבינו בשבועה, וכן כתב בפירוש המשנה שם: "הנשבע על חבירו". וכן אמרו בנדרים פ, ב: "שבועות נמי, היינו נדרים" (משנה הוצאת מכון הערי פישל עמ' 90 בהערות). ואף-על-פי שאין שבועה חלה על אחרים (פ"ה מהל' שבועות הלכות א"ב) - הרי נשתבחו האחרים המקיימים את דבריו שלא להרגילו בשבועת שוא (שם ה"ג), ומטעם זה שואלו ואוכלו על פיו בשבת ראשונה (משנת המכון, שם). (25) ומדובר כשהשיעו בשבת, שאם השיעו בערב שבת - אפשר להתנות, כנ"ל בפ"ט ה"ז. (26) 'ירושלמי' שם: "אמר רבי אבון, כאן התירו טבלים משום דרכי שלום". "שצריך לעשות כן לחזק החברה ולהרחיק האיבה שתיפול ביניהם אם לא יאכל עמו" (פירוש המשנה). (27) משנה, שם. כלומר, הוסיף בשבועתו גם איסור הנאה מנכסיו, אם לא יאכל, ויש כאן יותר ויותר משום דרכי שלום. (28) ולא סמכו על עס-הארץ בשבת (למעלה ה"א), אלא כשכבר לקח ממנו הפירות, אבל ללכת לכתחילה לאכול אצלו, לא התירו אלא מפני דרכי שלום, ודוקא בשבת הראשונה (תוספתא יום-טוב, ועי' רדב"ז).

ד. מ"י²⁹ שְׁאֵינוּ נֶאֱמָן³⁰, שְׁרֵאִינוּהוּ שְׁהַפְּרִישׁ תְּרוּמוֹת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נֶאֱמַן; וְלֹקַח מֵאוֹתוֹ פְּלוּנֵי אֶף עַל פִּי שְׁאִינוּ מְפִירוּ, וְהוֹלֵךְ וְאוֹכֵל עַל פִּי⁵⁹. הֲלֵךְ וְלֹקַח מִמֶּנּוּ⁶⁰, וְשָׁאֵל לוֹ: מִי כָּאֵן מוֹכֵר זֵיץ יֶשֶׁן? אָמַר לוֹ: זֶה שְׁשֻׁלְחָךְ אֶצְלִי, אֶף עַל פִּי שְׁהֵן כְּגוֹמְלִין זֶה אֶת זֶה⁶² - הֲרִי אֵלָיו נֶאֱמַנִין⁶³.

(51) שם מ"ו, ותוספתא שם. (52) כלומר, חבר שנכנס ועדיין לא שהה בעיר, ראה בהלכה הסמוכה. (53) ראה שם. (54) לסייעת בני אדם עמי-הארץ ('ירושלמי' ותוספתא שם). (55) בעיר. (56) כלומר, על הטהרות (פירוש המשנה, שם מ"ה), וקל-וחומר שהוא נאמן על המעשרות (ראה הלכה הקודמת), ובדפוס רומי חסירה פיסקא זו. (57) כלומר, אני נאמן על המעשרות. (58) נאמן על המעשרות. (59) "שאיך אדם חוטא ולא לו, ולפיכך לא ישלחנו לאיש שאינו נאמן מפני שאין לו הנאה בזה, הנאה קרובה מיד, וכל זה כדי להקל עליו [על הנכנס לעיר], מפני שהוא גר ואינו מכיר אנשי המדינה" (פירוש המשנה). וכן הוא ב'ירושלמי' (שם תחילת ה"ה): "ועד אחד נאמן? - קל הקלו באכסנאי מפני חיי נפש". ואף-על-פי שחשוד מעיד על של אחרים (להלן ה"ז) - אין זה אלא במעיד על הפירות, אבל להעיד על האדם - צריך שני עדים (תוספות הגרע"א, ועי' 'אור שמח' ותוספתא כפשוטה', וראה למעלה פ"י ה"א). (60) כנוסחת המשנה שב'ירושלמי' שם. וכן הוא ב'תוספות' כתובות כז, ב - ד"ה שלי. ואף שכבר לקח ממנו ונהנה המוסר מזה שהעיד עליו, אין חוששים ל"גומלין". ובמשנה שלפנינו שם: "הלך ליקח ממנו". (61) שהוא משובח מן החדש (קידושין כ, א. - 'תוספות יום-טוב'). כן פירש רבינו מה שאמרו במשנה שם: "מי כאן מוכר ישן". ורש"י בכתובות נו, ב - כתב בשם יש מפרשים, שהכוונה לתבואה שאין בה איסור 'חדש', ודחה דבריהם, עיי"ש. (62) טובה תחת טובה. (63) משום חיי נפש ('תפארת ישראל').

ח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁶⁴? בְּזֵמַן שְׁאִינוּ מְפִיר אָדָם שָׁם⁶⁵; אֲבָל אִם מְפִיר אָדָם שָׁם - לֹא יִקַּח אֶלָּא מִן הַמְּמַחֵה⁶⁶. וְאִם⁶⁷ שָׁהָה שָׁם שְׁלֹשִׁים יוֹם, אֶף עַל פִּי שְׁאִינוּ מְפִיר אָדָם שָׁם - לֹא יִקַּח אֶלָּא מִן הַמְּמַחֵה.

(64) תוספתא שם, וכן הוא במשנה שם. (65) ולכן הקלו לו להאמין למי שישאל. (66) הידוע ברבים לנאמן. (67) תוספתא שם.

ט. וְלֹא⁶⁸ הִתִּירוּ דְּבָרִים אֲלוֹ⁶⁹ אֶלָּא בְּתַרומות וּמַעֲשֻׂרוֹת⁷⁰; אֲבָל לְעֵנִין פְּרוֹת שְׁבִיעִית⁷¹ אוּ לְעֵנִין טְהוֹרוֹת - לֹא יִקַּח אֶלָּא מִן הַמְּמַחֵה⁷².

(68) שם. (69) להאמין לעם-הארץ להכשיר חברו, משום חיי נפש. (70) שרוב עמי-הארץ מעשרים הם, ולפיכך הקלו. (71) שנחשדו עמי-הארץ עליהם (פ"ח מהל' שמיטה ה"י, ועי' ב'תוספות' כתובות כד. ד"ה שלי, ולמעלה פ"א ה"ב). (72) הידוע לרבים, כנ"ל.

י. הַחֲמִירִין⁷³ שֶׁנִּכְנְסוּ לְעִיר, וְאָמַר אֶחָד מֵהֶן: פְּרוֹת

מיתה (ראה למעלה פ"ט ה"א), אבל לאחר שהפריש מעשר ראשון, יודעים הם שיש בו חיוב מיתה, כל זמן שלא הפרישו תרומת מעשר. ולפי נוסחתנו 'תרומות', נכללה גם תרומה גדולה שלא נחשדו עליה עמי-הארץ (שם). (41) היינו מעשר ראשון ומעשר שני, שכיון שנאמן הוא שזהו מעשר ראשון, אינו צריך להפריש עוד הפעם מעשר ראשון. ופטור ממעשר שני, כדין מעשר ראשון, שהרי אינו מפריש מעשר שני אלא תשעה למאה (למעלה פ"ז ה"א), הרי שמעשר ראשון פטור ממעשר שני. (42) לפטור מן התרומות ומן המעשרות, שכיון שאינו מפסיד בהפרשה זו, שהרי הוא שלו (ראה למעלה) - אינו נאמן. (43) [צ"ל: "תרומות ומעשרות" כמו למעלה. והיינו שצריך להפריש ממנו מעשר ראשון ותרומת מעשר ומעשר שני, שמא לא הפריש כלל]. (44) שאף-על-פי שאינו נאמן לומר מעשר שני הם - כיון שאמר: "אלו מעשר שני", שוויהו אנפשיה חתיכה דאיסורא" (רדב"ז). כלומר, קיבלם עליו כמעשר שני. (45) כלומר, כל הפירות, ואף התרומות והמעשרות שהופרשו מהם.

ו. הָאֹמְרָא⁴⁶ לְמִי שְׁאִינוּ נֶאֱמַן עַל הַמַּעֲשֻׂרוֹת: קַח לִי מִמִּי שְׁהוּא מַעֲשֵׂר⁴⁷, וְהֵלֵךְ וְלֹקַח וְהִבִּיא לוֹ - אִינוּ נֶאֱמַן⁴⁸. וְאִם אָמַר לוֹ: קַח לִי מֵאִישׁ פְּלוּנֵי - הֲרִי זֶה נֶאֱמַן לֹמַר: מִמֶּנּוּ לְקַחְתִּי, שְׁהֲרִי מְתִירָא שְׁמָא יִשְׁאַלְנּוּ. הֲלֵךְ לְקַח לוֹ מֵאוֹתוֹ פְּלוּנֵי, וְאָמַר: לֹא מִצְּאִתּוֹ וְלֹקַחְתִּי לָךְ מֵאַחֲרָי⁴⁹ שְׁהוּא נֶאֱמַן - אִינוּ נֶאֱמַן⁵⁰.

(46) דמאי פ"ד מ"ה, ותוספתא שם פ"ה (כתכמים ולא כרבי יוסי). (47) במשנה: "ממי שהוא נאמן, וממי שהוא מעשר" (וכעין זה בתוספתא שם). וכתב רבינו בפירוש המשנה: "מה שאמר נאמן, אין ר"ל נאמן על המעשרות לפי שהוא מעשר, אבל פירוש נאמן הוא איש נאמן על תומאה וטהרה שאינו מאכיל איסור ולא טמא". וכוונתו, שרמזה משנתנו למה שאמרו ב'ירושלמי' שם (פ"ה ה"א): "הנאמן על הטהרות נאמן על המעשרות", ואף-על-פי שהשמיט זאת רבינו כאן - רמזו להלן בפ"ח מהל' שמיטה ויובל הט"ז במה שכתב: "החשוד על הטהרות אינו חשוד לא על המעשר וכו'", ואם כן, הנאמן על הטהרות, בוודאי שהוא נאמן על המעשרות ('פאת השולחן' סי' יז אות כו). (48) אף-על-פי שיכול להתברר שקנה אצל מי שאינו נאמן - אין הוא מתיירא, שיכול הוא לומר לו: אם לך אין הוא נאמן, אני חשבתיו לנאמן (בכורות לו. לו:). ואף שאינו חשוד להעיד שקר על אחרים (להלן ה"ז) - כאן זהו לצורך עצמו, שכיון שהוא צריך לטרוח ולחפש אחר מי שהוא נאמן, חשוד הוא לקחת מן המצוי לו ולשקר כי לקח מן הנאמן ('תוספתא כפשוטה'). (49) ולא פירש מי הוא (50) ואף-על-פי שטרח לחפש אחר הנאמן, אינו נאמן לומר שטרח עוד ומצא אחר שהוא נאמן ('תפארת ישראל').

ז. הַנִּכְנְסִים⁵¹ לְעִירוֹ⁵² וְאִינוּ מְפִיר אָדָם שָׁם⁵³, וְאָמַר⁵⁴: מִי כָּאֵן⁵⁵ נֶאֱמַן⁵⁶ מִי כָּאֵן מַעֲשֵׂר? וְאָמַר לוֹ אֶחָד: אֲנִי⁵⁷ - אִינוּ נֶאֱמַן. אָמַר לוֹ: אִישׁ פְּלוּנֵי⁵⁸ - הֲרִי זֶה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אָלוֹ 74 אֵינֶם מְתַקְנִים⁷⁵, וּפְרוֹת חֲבָרֵי מְתַקְנִין⁷⁶ - אֵינוּ נֶאֱמָן, שְׁמָא קִנְוִינָא עֲשׂוּ בִּינְהוֹן⁷⁷.

(73) מוליכי חמורים. שם מ"ז, כחכמים ולא כרבי יהודה. והם: "סוחרי תבואה ומוליכין ממקום הזול לכרכין (= מקום היוקר) - רש"י בכתובות שם, ד"ה החמרים. והם עמי-הארץ. (74) שלי. (75) שלא הופרשו מהם תרומות ומעשרות. (76) במשנה שם: "אמר אחד שלי חדש ושל חבירי ישן, שלי אינו מתוקן ושל חבירי מתוקן". [ורבינו השמיט הבבא הראשונה, לפי שמפרשה בין ישן, ולא כיש מפרשים באיסור חדש (ראה למעלה ה"ז), וסובר שלא נאמרה בבא זו אלא לרבי יהודה שאמר: נאמנים, כלומר, אף-על-פי שמשבחו גם בטיב היין והיה מקום לחשוש יותר לקנויא, ובכל זאת אינו חושש, אבל לדעת חכמים שאמרו: אינם נאמנים, אפילו אם אינו משבחו בטיב היין, חוששים לקנויא. וכן נראה בכתובות, שם. עיי"ש.]. (77) "ואע"פ שהוא מהנה לזולתו, מפני שאנו חושדין שהם גומלים זה לזה, והסכימו ביניהם במה שהביאו למדינה [ואינם אלא מערימים, אמור אתה כאן ואני במקום אחר (רש"י שם), ואף שיש מקום לומר שיהיו נאמנים], כדי שיביאו הפירות למדינות ויהיה נמצא בהם הפירות והמשקין ושאר המאכלים לרוב [כרבי יהודה שם, אין אומרים כן אלא כיון ש"מצויין הם להתפרנס מעיר אחרת" ('ירושלמי' שם) אין מאמינים לחמרים]" (פירוש המשנה, שם). ואף שבכתובות שם העמידו משנתנו "בשכלי אומנותו בידו", כלומר, "חמר המביא תבואה למכור היה נושא בידו כלי היכר של מכירה, כגון מחק שמוחקין בה את המידה והמביאה [את התבואה] להצניע אינו נושא בידו כלי אומנות מכר, והכא כגון שכלי אומנותו בידו של זה המזלזל את שלו, דאנן סהדי שלמוכרה הביאה, הלכך אין זה אלא גומל וזה יעיד עליו בכרך שלפניהם" (רש"י שם: ד"ה בשכלי) וא"כ למה השמיט זאת רבינו, נראה שפסק כ'ירושלמי' כאן, שלחכמים חוששין לגומלין, אף שאין כלי אומנותו בידו, כיון שלא הזכירו זאת כלל. ושמה זוהי כוונת ה"איבעית אימא" שם, ולא כמו שכתבו ה'תוספות' שם ד"ה ואיבעית. ואף שבפ"כ מהל' אסורי ביאה הי"א, כתב שאין חוששין לגומלין בשנים שבאו למדינה וכל אחד מעיד על חבירו שהוא כהן, וכן בפ"ב מהל' בכורות הי"ז, אצל כהן שהעיד לכהן אחר שמום זה מאליו נפל, זהו משום שסתם כהן חבר הוא (וראה שם בכסף-משנה, ובסוף הי"י) ואין חוששין אצלו לגומלין, אבל כאן מדובר בעם-הארץ כנ"ל הערה עב, וחוששין אצלו לגומלין, אבל למעלה בה"ז לא חששו לגומלין, כיון שאין הנאתו קרובה מיד כנ"ל בהערה נח. ועיי' היטב להלן בסוף הי"ז ('פאת השולחן' סי' יז ס"ק מא).

(78) דמאי פ"ו מ"א. (79) "היא הארץ אשר נכבשה ונתחלקה במלכות דוד, ואינה כמו א"י ולא כמו חו"ל, והיא כא"י במקצת הדינין, וכמו חו"ל בענינים אחרים וכו'" (פירוש המשנה. וראה למעלה פ"א מהל' תרומות ה"ג). (80) המוכר עם-הארץ. (81) דמאי. שעל פירות ארץ ישראל גזרו לעשרם דמאי, אף כשהם נמצאים בסוריא (להלן פ"ג ה"ד). (82) פירות ארץ-ישראל אלו. (83) שאמר מארץ-ישראל הם וחייבים במעשר. (84) שאמר שמעושרים הם. ואם היה שותק היינו פוטרים אותם מן הדמאי, ש"מי שקנה פירות מפירות סוריא, אינו חייב להוציא דמאי" (פירוש המשנה). ש"רוב פירות הנמכרים בסוריא, מחוצה לארץ הם באים" (רע"ב), ולדעת הראב"ד - רוב פירותיה של גוים הם, ועיי' רדב"ז להלן שם. (85) כלומר, מקרקע שלי שיש לי כאן, בסוריא. (86) מדברי סופרים, ראה למעלה בהל' תרומות שם ה"ד. (87) כלומר, אילו היה שותק, לא היינו יודעים שהפירות מקרקע שלו. והיינו פוטרים אותם מן הדמאי, כנ"ל. (88) "ירושלמי" שם: "א"ר בון בר חייא, והוא שיהא רוב מנכסו משלו", וראה ב'תוספתא כפשוטה' עמ' 196. (89) ואין כאן "הפה שאסר - הפה שהתיר".

יב. עֲנִיִּים⁹⁰ שְׁאָמְרוּ: פְּרוֹת אֵלוֹ שֶׁל לֶקֶט שִׁכְחָה וּפְאָה⁹¹ - הָרִי אֵלוֹ נֶאֱמָנִין כָּל זְמַן הַגְּרָנוֹת, שֶׁהֲלֵקֶט וְהַשִּׁכְחָה וְהַפְּאָה מְצוּיִים. וְהוּא שִׁיחֵיהֶם⁹² קְרוֹב מִן הַגֶּרֶן כְּדֵי שְׂיֵצֵא וְיִבֹא בּוֹ פִּיִּים⁹³. וְאִם אָמְרוּ: שֶׁל מַעֲשֵׂר עֲנֵי הֵם⁹⁴ - הָרִי אֵלוֹ נֶאֱמָנִין כָּל הַשָּׁנָה כְּלָה⁹⁵. וְאִינּוּ נֶאֱמָנִין אֲלָא עַל דְּבַר שְׁדָרְךָ בְּגֵי אָדָם לְתַנּוּ⁹⁶.

(90) עמי-הארץ. פאה פ"ח מ"ב: "נאמנים על הלקט ועל השכחה ועל הפאה בשעתן". (91) ופטורים מתרומות ומעשרות (שם פ"ב ה"ט). (92) העני. (93) "ירושלמי" שם: "עד איכן, א"ר חנינה עד מקום שדרכו לילך ולבוא בו ביום". וסמך לדבר מן הכתוב (רות ב, יד"ח) "ותלקט בשדה עד הערב וגו' ותשא ותבוא העיר" ('פאת השולחן'). (94) ומכיון שהפריש מעשר עני, בוודאי הפריש גם שאר תרומות ומעשרות, שכשם שאמרו (למעלה ה"ה): הנאמן על מעשר ראשון נאמן על מעשר שני, כמו כן במעשר עני, כיון שנתן מעשר עני, בוודאי עישר הפירות כדין. וראה ברדב"ז על ה'ירושלמי' שם. (95) השנה השלישית או הששית לשמיטה, שהן שנות מעשר עני. (96) משנה, שם.

יג. כִּיצַד⁹⁷ חֲטִיִּים אֵלוֹ לֶקֶט שִׁכְחָה וּפְאָה הֵם - הָרִי אֵלוֹ נֶאֱמָנִים⁹⁸. קָמַח זֶה שֶׁל לֶקֶט שִׁכְחָה וּפְאָה⁹⁹ הוּא¹⁰⁰ - אֵינֶם נֶאֱמָנִין¹⁰¹. וְאִין צָרִיף לֹמַר, שְׂאִין נֶאֱמָנִין עַל הַפֶּת¹⁰² לֹמַר מִמְּתָנוֹת עֲנִיִּים¹⁰³ הוּא. אֲלָא מִתְעַשְׂרִין דְּמָאִי.

יא. הַמוֹכֵר⁷⁸ פְּרוֹת בְּסוּרְיָא⁷⁹ וְאָמְרוּ: מִשָּׁל אֲרִץ יִשְׂרָאֵל הֵם - תִּיב הַלּוֹקֵחַ לְעִשְׂרֵי⁸¹. מַעֲשְׂרִין הֵן⁸² - נֶאֱמָן; שֶׁהִפֵּה שְׂאֵסֶר⁸³ הוּא הִפֵּה שֶׁהִתִּיר⁸⁴. מִשָּׁלִי הֵן⁸⁵ - תִּיב לְעִשְׂרֵי⁸⁶. מַעֲשְׂרִין הֵן - נֶאֱמָן; שֶׁהִפֵּה שְׂאֵסֶר הוּא הִפֵּה שֶׁהִתִּיר⁸⁷. וְאִם יָדוּעַ שְׂיֵשׁ לוֹ קֶרְקַע

(97) שם, מ"ג. (98) כלומר, כל זמן הגרנות, וכשהוא קרוב לגורן, כנ"ל. (99) במשנה, שם: "נאמנים על החיטים ואין נאמנים על הקמח ולא על הפת". הרי לא נזכרו לקט שכחה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עַל תְּרוּמָה גְדוּלָה¹²³; אֲבָל אֵינוֹ נֶאֱמָר¹²⁴ עָלָיו לְפָטְרוֹ
מִמַּעֲשֵׂר שְׁנֵי¹²⁵.

(117) שם, סוף מ"ב. (118) ע"ס-הארץ. (119) שנטל מישראל. או שהפרישה הוא עצמו על שלו, ראה להלן. (120) כלומר, הלוי הפריש ממנו תרומת מעשר. (121) כלומר, בניגוד ללקט שכחה ופאה, שאינו נאמן עליהם אלא בזמן הגרנות (למעלה ה"ב) ומעשר עני שאינו נאמן עליו אלא בשנה השלישית והששית (שם) - על מעשר ראשון, שנוהג בכל שנה, נאמן הוא לעולם. (122) ע"ס-הארץ. (123) למעלה פ"ט ה"א, כן בן לוי נאמן על תרומת מעשר ('ירושלמי' שם). [ואף-על-פי שגם ישראלים נאמנים על מעשר ראשון, לומר שהפרישו ממנו תרומת מעשר, שיוודעים הם כי לאחר שהופרש מעשר ראשון חייבים עליו מיתה מחמת תרומת מעשר (ראה למעלה ה"ה) - הודגש כאן בן לוי, שהוא יודע שחייבים מיתה על טבל הטבול לתרומת מעשר, אף-על-פי שלא הופרש עוד מעשר ראשון, ראה להלן]. (124) בן לוי ע"ס-הארץ. (125) [ר"י קורקוס העתיק: "אבל אינו נאמן לפוטרו מן השני", ופירש: "שהלוקח ממנו (= מן הלוי) צריך לעשר מעשר שני, כמו שתיקנו בדמאי של ישראל". ורוצה לומר, שאין דברי רבינו מכוונים למה שכתב למעלה, כשבן לוי אומר שזהו מעשר ראשון שניטלה תרומתו, שאם כן פטור הוא גם ממעשר שני, אלא ענין חדש הוא, שהקונה פירות מבן לוי, אף-על-פי שנאמן לומר שהופרשו מהם מעשר ראשון, שהרי מפרישו והוא שלו (למעלה פ"א ה"ג), ואינו מפסיד כלום - אינו נאמן לפוטרו ממעשר שני, ואינו דומה לישראל הנאמן על מעשר ראשון, שנאמן גם על מעשר שני (למעלה ה"ה), לפי שישראל המפריש מעשר ראשון, צריך ליתנו ללוי, וכיון שלא חס על ממונו במעשר ראשון, נאמן הוא גם על מעשר שני, אבל בן לוי אינו מפסיד כלום בהפרשת מעשר ראשון, כנ"ל, ועי' 'חזון איש'].

טז. אֵין פֶּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה¹²⁶ אֲמֹרִין אֵלָא בְּעַם
הָאָרֶץ שְׂאִינוֹ לֹא חֲשׂוּד¹²⁷ וְלֹא נֶאֱמָר¹²⁸; אֲבָל¹²⁹ מִי
שֶׁהוּא חֲשׂוּד לְמַכּוֹר תְּרוּמָה¹³⁰ לְשֵׁם חֲלִין - אֲסוּר
לְקַח מִמֶּנּוּ כָּלֵל¹³¹ דְּבָר שֵׁישׁ בּוֹ זְקַת תְּרוּמָה¹³²
וּמַעֲשֵׂר¹³³, אֲפֹלֵה¹³⁴ קְרָבֵי דְגִים, מִפְּנֵי שְׁנוֹתֵינֵן בְּהֵם
שְׁמֵן¹³⁵. וְאֵין¹³⁶ אֲסוּר¹³⁷ אֵלָא פֶּל שֶׁלְּפָנָיו¹³⁸, אֲבָל
אֲצִרָו¹³⁹ - מִתָּר לְקַח מִמֶּנּוּ; מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתִירָא
לְעֵרֵב תְּרוּמָה בְּאֻצְרוֹ, שְׁמָא יְוֹדַע הַדְּבָר¹⁴⁰ וַיִּפְסִיד
הַפֶּל¹⁴¹. וְכֵן¹⁴² הַחֲשׂוּד לְמַעֲשֵׂר שְׁנֵי לְמַכְרֵן¹⁴³ לְשֵׁם
חֲלִין - אֵין לֹקְחֵין מִמֶּנּוּ דְּבָר שֵׁישׁ עָלָיו זְקַת
מַעֲשֵׂר¹⁴⁴. וְכֵן זֶה קֶנֶס מְדַבְּרֵיהֶם¹⁴⁵.

(126) שמותר ליקח פירות מע"ס-הארץ, אלא שצריך לעשרם דמאי. (127) למכור תבואה בחולין, כדלהלן. (128) על המעשרות. (129) בכורות כט, ב. כרבי שמעון, ולא כרבי יהודה שאמר "אין לוקחים ממנו אפילו מים או מלח". (130) "שאינן דמיה יקרים, שאינה ראויה אלא לכהנים" (רש"י בע"ז מ: ד"ה תרומה). (131) בנוסח אחר כת"י

ופאה. ואם כן, מדובר גם במעשר עני (ועי"ש בר"ש ורע"ב ו'תוספות יום-טוב'). ובדברי רבינו יש שפירשו, שלקט שכחה ופאה לאו דוקא, אלא הוא-הדין למעשר עני. והא ראה שהרי כתב כאן בסוף: "ממתנות עניים" (תוספות אנשי שם). ויש אומרים שהכל בלקט ופאה המתחלקים בשדה, אבל מעשר עני המתחלק בבית (פ"ו מהל' מתנות עניים ה"י), יתכן שנתן לו קמח (פאת השולחין). כלומר, שטחנו בעל השדה. [ואף-על-פי שנתחייבו במעשר על-ידי-זה, שהרי גם אם "דש זורה ברחת ובמזורה וגמר מלאכתו, מעשר ונותן להם מן הפירות המעושרים שיעור הפאה" (שם פ"ב ה"א) - אנו אומרים שוודאי עישרם בעל השדה, שכשם שבמעשר עני הוא נאמן, מאחר שנותן מממונו לעניים (ראה הלכה הקודמת), כמו כן זה שנותן לקט שכחה ופאה מביתו, נאמן הוא גם על המעשרות]. ואם אמר: חייטים ניתנו לי ואני עשיתים קמח - לפי הנוסחא שלפנינו ב'ירושלמי' - נאמן, וכן כתב רבינו בפירוש המשנה. וכאן השמיט הלכה זו. ונראה שהיתה לו גירסא אחרת ב'ירושלמי' (עי' בר"י קורקוס, ב'פאת השולחין, ב'חזון איש' ו'בתוספתא כפשוטה') וראה בסוף הלכה הסמוכה. (101) שאין דרך בני אדם לתת אלא חייטים ולא קמח. (102) משנה, שם. (103) יש אומרים שהכוונה גם למעשר עני (ראה למעלה).

יד. נֶאֱמָרִין¹⁰⁴ עַל הַשְּׁעוּרָה שֶׁל אֲרִיזוֹ¹⁰⁵, וְאֵין נֶאֱמָרִין
עָלָיו, בֵּין חֵי¹⁰⁶ בֵּין מְבֹשֵׁל. נֶאֱמָרִין עַל הַפּוֹל¹⁰⁷, וְאֵין
נֶאֱמָרִין עַל הַגְּרִיסִין¹⁰⁸, בֵּין חֵי¹⁰⁹ בֵּין מְבֹשֵׁלִין. נֶאֱמָרִין
עַל הַשְּׁמֵן לֹמֵר שֶׁל מַעֲשֵׂר עֲנִי הוּא¹⁰⁹, וְאֵין נֶאֱמָרִין
לֹמֵר שֶׁל זֵיתֵי נִקְוֵה¹¹⁰ הֵם¹¹¹. נֶאֱמָרִין¹¹² עַל הַיֶּרֶק חֵי
וְלֹא מְבֹשֵׁל, אֵלָא אִם פֶּן הָיָה דְּבָר¹¹³ מוּעֵט¹¹⁴. שְׁפֵן
דְּרֵף בְּעָלֵי בְתִים לְתַן מַעֲט יֶרֶק מְבֹשֵׁל מְקַדְרָתוֹ
לְעֵנִי; וּמִתּוֹף שֶׁיִּכּוֹל לֹמֵר: הַבְּעַל הַבֵּית נָתַן¹¹⁵,
יְכוֹל לֹמֵר: אֲנִי בְּשִׁלְתִּיו מִמִּתְּנֹתֵי¹¹⁶.

(104) משנה, שם. (105) שבולת של אורז קודם דישה שלא היו נוהגים לתת אלא בשבילים (פירוש המשנה). (106) לאחר דישה, כנ"ל. (107) קודם טחינה וקילוף. (108) "פולים טחונין ומקולפים" (פירוש המשנה). (109) משנה, שם. ש"מנהג בני אדם להוציא (= מעשר עני) מן השמן" (פירוש המשנה). (110) הם זיתי פאה (מלאכת שלמה' חלה פ"ג מ"ט, וראה למעלה פ"ב מהל' תרומות ה"ג). (111) "לפי שאי-אפשר לדרוך או לטחון דבר מועט" (פירוש המשנה). (112) פאה, שם מ"ד. (113) שם. (114) שמתוך שהוא מועט, שכח בעל הבית לעשרו, ונזכר בו בסוף, כשכבר היה בקדירה. (115) כשהוא מבושל. (116) משמע שאם לא היה נאמן לומר בעל-הבית נתנו לי כך, לא היה נאמן גם לומר: אני בשלתי. וראה הלכה הקודמת.

טו. וְכֵן¹¹⁷ בֵּן לְוִי¹¹⁸ שְׂאָמֵר: פְּרוֹת אֵלוֹ מִמַּעֲשֵׂר
רֵאשׁוֹן¹¹⁹ שְׁנִטְלָה תְּרוּמָתוֹ הֵם¹²⁰ - הָרִי זֶה נֶאֱמָר
לְעוֹלָם¹²¹ עַל תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר, כְּשֵׁם שִׁשְׂרָאֵל¹²² נֶאֱמָר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְהִזְרִיז מִחֶמְרִי עַל עֲצָמָיו¹⁶¹. וְאִם הָאֱמִינוּ - הֲרִי זֶה מְשֻׁבָּח, אֶפְלוּ הִיָּה הַמוֹכֵר עִם הָאֶרֶץ.

(155) תוספתא תרומות פ"ב. (156) כאביי בגיטין נד, ב. ולא כרבא, שהרי רבי אמי שם, עשה מעשה כמוהו (כספ-משנה פי"ט מהל' פסולי המוקדשין הט"ו). (157) ונשחט בטעות שלא על-פי מומחה. (158) וטוען המוכר שמכר לו בטעות, ורוצה לחזור ממכירתו, בכדי שיקיים מצות הפרשת תרומות ומעשרות בטבל, וביעור בעבודה-זרה (= ביין נסך) וקבורה בבשר בכור. (159) מכיון שאין הדברים בידו, וכדעת אביי שם, שכל שאינו בידו אינו נאמן, וראה בהל' פסולי המוקדשין שם. (160) שלא חלקו בזה בין חבר לבין עמ-הארץ, אלא כל שאינו בידו, אינו נאמן. (161) למד זאת מן הלשון "שורת הדין" שבתוספתא שם, הרי שלפנים משורת הדין מאמינו. וכן כתב בהל' פסולי המוקדשין שם.

~ יום רביעי כ"א אייר ~

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִי

(1) יבאר שפירות שחזקתן מן ההפקר פטורין מן הדמאי. כשגזרו על הדמאי לא גזרו אלא על פירות הארץ שהוחזקו בה עולי בבל. ודין החמרים שהביאו פירות לצור. והלוקח מתגר נכרי, ואיזהו תגר. אם גזרו על פירות חוצה לארץ שנכנסו בה. דברים שלא גזרו עליהם כשגזרו על הדמאי. כל העיר מוכרין ודאי ואחד מוכר דמאי כיצד יתקן.

א. פרות שחזקתן מן ההפקר², פגון השיתין³ והרימין⁴ והעזרדין ופנות שות⁵ ופנות שקמה⁶ והגפנין⁷ ונבלות תמרה⁸, והן שעדין לא הטילו שאור⁹, הנצפה¹⁰ והפסבר¹¹ וכיצא בהן - פטורין מן הדמאי¹², והלוקחן מעם הארץ - אינו צריך להפריש מהן תרומת מעשר ולא מעשר שני¹³, מפני שחזקתן מן ההפקר. אפלו אמר לו עם הארץ: אינם מעשרין - הרי אלו פטורין מן המעשרות, עד שיודע לו שהן מן השמור¹⁴.

(2) במשנה שם: "הקלים שבדמאי". ופסק רבינו כר' יוחנן בירושלמי שם, שהקילו בהם מפני שרובם מן ההפקר. ואם כן אף ודאי שלהם פטור. (3) "מין מימיני התאנים המדבריות". (4) סנה המגדל פרי גרוע. (5) "מין מימיני התאנים הלבנות הנותנת פרייה מג' שנים לג' שנים". (6) תאנים מדבריות. (7) מין מהירקות ודומה לשבת. ובברכות שם: "שלהי גופני", כלומר, ענבים סתוניות. (8) "הם התמרים הנופלים מן הדקל כשהרוח מנשבת והוא גם כן רובו הפקר" (9) כלומר, עדיין לא נגמר בישולם, כי זהו מנהג התמרים בעת הבישול להיות רפים ונפוחים כלחם החמץ. (10) הוא הצלף. וגם ה"פרחה" שהוא עיקר פריו (שם) בכלל הקלים שבדמאי. (11) הוא זרע גד. ונראה מדבריו שהוא פטור בכל מקום, ולא רק בארץ יהודה. ואף שלמעלה פרק ד הלכה יח, משמע שכסבר חייב במעשר, זהו רק בכסבר המשומר בחצר.

"כל" (מעשה רוקח). (132) שייכות לתרומה. (133) כלומר, מעשר שני, כדלהלן, שהרי מעשר ראשון מותר לזרים, כמפורש למעלה פ"א ה"ב ('תוספות יום טוב' בכורות פ"ד מ"ט). (134) בכורות כט, ב. (135) = שמן זית, ויש חשש שמא הוא תרומה. (136) מימרא של רב ששת, במס' עבודה זרה שם. (137) לקנות מהחשוד הנ"ל. (138) כלומר, ממה שמוכר בבית או בחנות. (139) הכניסו לאוצר. (140) לחכמים. (141) שאסרו החכמים לקנות הימנו, כמו שאסרו לקנות מה שלפניו. וראה ברש"י שם ד"ה ומפסידו, וכן הוא בר"ן. (142) למד זאת רבינו מהאמור במשנה בכורות שם: "כל שיש בו זיקת תרומות ומעשרות", ועל כרחנו הכוונה למעשר שני, שהרי מעשר ראשון מותר לזרים, ראה למעלה. וראה כעין זה להלן בפ"ח מהל' שמיטה הט"ו. (143) בלא פדיה. (144) שני, כנ"ל. (145) בכורות ל, ב: "ההוא טבחא דהוה חשוד לזבוני תרבא דאטמא [חלב הכליות שעל הירך - רש"י] במר דכנתא [בחזקת חלב טהור - רש"י] קניסה רבא וכו', כמאן כרבי יהודה וכו' לעולם ר' שמעון ובאיסורא גופיה קנסינן ליה". הרי שגם לרבי שמעון יש בו משום קנס ('תוספות יום טוב' שם). [ועל-פי דין, אין לאסור זאת, שהרי יש כאן ספק ספיקא: שמא לא עירב כלל תרומה או מעשר שני, ואם אפילו עירב - שמא יש ששים כנגדו בתערובות, שהרי גם תרומה וגם מעשר שני בטלים בששים בשאינם מינם, כמפורש בפ"ג מהל' תרומות ה"ב, ובפ"ו מהל' מעשר שני ה"ד, ועיי"ש במשנה-למלך].

יז. חשוד¹⁴⁶ שהעיד על של אחרים - נאמן¹⁴⁷; חזקה¹⁴⁸ אין אדם חוטא ולא לו¹⁴⁹. ואין צריך לומר עם הארץ¹⁵⁰. לפיכך¹⁵¹, עם הארץ¹⁵² שאמר: זה טבל וזה תרומה, זה ודאי וזה דמאי, אפלו בשלו - נאמן¹⁵³. אמר: אלו פרות מתקניו, בשל אחרים - נאמן. והוא שלא ידאו פעושה קנוניא, כמו שבארנו¹⁵⁴.

(146) בכורות לה, א. כרשב"ג ולא כרבי מאיר, ואף שברף ל, א סתם כרבי מאיר - "סתם ואח"כ מחלוקת, אין הלכה כסתם". (147) ראה למעלה ה"ז. (148) בבא-מציעא ה, ב. (149) כלומר, כשאין לו הנאה מזה. (150) שאין הוא חשוד ודאי, אלא ספק, ראה למעלה פ"ט ה"א. (151) כלומר, לפי שאין אדם חוטא ולא לו. (152) תוספתא דמאי פ"ה. (153) שכיון שאומר על חלק משלו שהוא אסור, נראה שאינו חשוד לשקר, ונאמן לומר על החלק השני שהוא מותר. (154) למעלה ה"י. והראב"ד חולק וסובר שהחשוד אינו נאמן אף על של אחרים, ולא הקילו אלא בכורות, שאין האיסור אלא משום קנס.

יח. המוכר¹⁵⁵ פרות לחברו, ואחר שיצאו מפתח ידו¹⁵⁶ אמר ללוקח: פרות שמכרתי לך טבלים הן, הפשוט בשר בכור¹⁵⁷ היתה, היין יין נסך¹⁵⁸ - שורת הדין שאינו נאמן¹⁵⁹, אפלו היתה המוכר חברו¹⁶⁰,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והכמון". (32) כלומר: מיושרים. (33) שם: "והא כמון בקיפרוס? עקום הוא". כלומר, וכמון של ארץ ישראל, ישר הוא. ואם כן יש להגיה כאן "הישר". (34) כלומר, אף במקום שהחזיקו בו עולי מצרים בלבד. (35) אבל לא בחוץ לארץ, שפירות של ארץ ישראל שיצאו לחוצה לארץ, פטורים מן המעשרות. [ומה שכתב רבינו בפירושו המשנה שם: "אחד שיהיה בארץ ישראל או בחוץ" ליינו אם נגמרה מלאכתם בארץ, ואחר כך יצאו לחוצה לארץ, שאז חייבים במעשרות]. (36) שאין כמותם בחוצה לארץ.

ה. החמרים שהביאו פרות לצור³⁷ - חייבין בדמאי; שחזקתן מהארץ שהחזיקו עולי ככל, שהיא הקרובה לה³⁸. והארז³⁹ - אין חוששין לו⁴⁰, אלא כל הארז הנמצא חוצה לארץ שהיא קרובה לארץ⁴¹ שהחזיקו עולי ככל - פטור מן הדמאי, אלא אם כן הרה נכר⁴², כמו שפארנו.

(37) שהיא חוץ לארץ. (38) שכיוון שבאו בשיירה, לא מסתבר שמשדה העיר הביאו, אלא ממקום אחר. והיינו כשהביאו לאחר שנגמרה מלאכתם בארץ ישראל, שאם לא כן פטורים הם ממעשרות, ככל פירות ארץ ישראל שיצאו לחוצה לארץ. (39) של חוצה לארץ. (40) "שלא נתערב באורו של ארץ ישראל". (41) כלומר, אף על פי שהיא קרובה לארץ שהחזיקו בה עולי ככל. (42) שהיה לבן ביותר.

ו. הלוקח מפעלי אוצרות בצור - פטור מן הדמאי⁴³, ואין אומרין שמא מפרות הארץ אצרו⁴⁴. וכן חמור יחידי שנקנס לצור והוא טעון פרות - פטור מן הדמאי, שחזקתן משדה העיר⁴⁵.

(43) שאנו אומרים מאותה העיר באו. (44) אף שארץ ישראל קרובה לה. (45) ואף שבשיירה תולים שממקום אחר באו - בחמור יחידי אין לתלות כן, אלא מכאן הוא.

ז. הלוקח מפעלי אוצר בצידון - חייב בדמאי, מפני שקרובה היא⁴⁶ יותר מצור⁴⁷, שחזקתה שאוצרין מפרות הארץ שהחזיקו עולי ככל. אבל הלוקח מן החמרים בצידון - פטור מן הדמאי, מפני שחזקתן שמביאין מחוצה לארץ⁴⁸.

(46) ודרך האוצרים פירות להביא ממקום קרוב. (47) דברי רבינו תמוהים: הרי ידוע שצידון רחוקה יותר מצור? וכבר העיר על זה מהרי"ט, ולפיכך הגיה בדברי רבינו: [לא] מפני שקרובה היא יותר מצור [אלא] מפני שחזקתה וכו'. [אולם גם בפסוקים ישנה הוכחה כי צידון הייתה קרובה יותר מצור, שהרי נאמר: "אשר לא הוריש את יושבי עכו ואת יושבי צידון ואת אחלב וגו'", ואם צידון רחוקה יותר מצור, למה לא נזכרה כאן גם צור, שאף היא לא נכבשה, שהרי היה בה מלך גוי, הרי שהייתה קרובה יותר מצור. ועל כרחנו אנו צריכים לדברי רד"ק שכתב, שהיו שתי ערים בשם "צידון" האחת "צידון רבה", והייתה צידון אחרת קטנה ממנה]. (48) שדרך החמרים להביא ממקום רחוק.

(12) "דמאי" לאו דווקא, שהרי פטורים גם מן הוודאי. (13) ראה למעלה פרק ט הלכה ב, שהלוקח מעם הארץ צריך להפרישם. (14) היינו ממקום שרוב ישראל משמרים שם, שאז חייב לעשר אפילו בדמאי.

ב. הפפורות¹⁵ והספופות¹⁶: שפבקעה - פטורין מן הדמאי¹⁷, ושפגנה - חייבין¹⁸, מפני שהן נשמרין. ואלו הן הפפורות: כל הפרות שפכרו עד שלא הושיבו שומר על הפקעה לשמר פרותיה¹⁹. והספופות הן הפרות שישארו אחר שקפלו המקצועות²⁰ שפשודות ויניחום בלא שומר²¹. וכן החמין העשוי מן התמדים²² - פטור מן הדמאי²³.

(15) הפירות שנתבשלו תחילה. (16) שמתבשלות בסוף. (17) הוא הדין מן הוודאי. (18) לעשר, אפילו דמאי. (19) כלומר, שהתאנים שנתבכרו הן כלי-כך מועטות, שעדיין אינן שוות שער שמירה. (20) "המתצלות שמייבשין עליהן תאנים וענבים". (21) ונראה שנתייאשו הבעלים מהן. (22) "שם זה נופל על הזגים והחרצים הנשארים מן הענבים אחר סחיטתן ועל השמרים היורדים לשולי הכלי". ולכן נקט כאן "תמדים" בלשון רבים. (23) ואף מן הוודאי.

ג. שפגזרו על הדמאי - לא גזרו אלא על פרות הארץ שהחזיקו בה עולי ככל בלבד²⁴, שהיא מפזיב ולפנים. וכזיב עצמה - פלחויץ. וכל הפרות הנמצאות מפזיב ולחויץ - פטורין מן הדמאי²⁵, שחזקתן מפרות מקום שנמצאו בו²⁶.

(24) כלומר, רק על אלה גזרו, אבל על פירות הארץ שלא החזיקו בה אלא עולי מצרים - לא גזרו. (25) שם אמרו, שפטורים גם מן הוודאי מפני שרובם של גויים. והם פטורים מן המעשרות. (26) "ולא נאמר שמא פירות ארץ ישראל הם והוציאם חוצה לארץ".

ד. פרות שידוע²⁷ שהן מפרות הארץ שהחזיקו בה עולי ככל, אף על פי שהן נמצאות בסוריא, ואין צריך לומר בארץ שהחזיקו בה עולי מצרים²⁸ בלבד²⁹ - הרי אלו חייבין בדמאי³⁰, ומפרישין מהן תרומת מעשר ומעשר שני. לפיכך³¹, הדבילה השמנה שאין כמותה אלא בארץ שהחזיקו עולי ככל, וכן התמרים הגדולים, והחרובין השוים³², והארז הלכן ביותר, והפמון הגדול³³ - מתעשרין דמאי ככל ארץ ישראל³⁴ ובסוריא³⁵. וכן כל פיוצא בפרות אלו³⁶.

(27) אבל אם ספק הדבר, אנו אומרים: במקום שהם נמצאים מאותו מקום מקורם. (28) נקט בלשון "אין צריך לומר", משום שארץ ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים חמורה יותר מסוריא. (29) כלומר, ולא החזיקו בה עולי ככל. (30) שכיוון שבאו ממקום שגזרו הדמאי, שוב לא פקע חיובם. (31) משנה שם פרק ב: "ואלו דברים מתעשרים דמאי בכל מקום, הדבילה והתמרים והחרובים האורז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שָׁרְבוּ בַּמְדִּינָה וְלֹא רָבוּ בְּעִיר; בְּהָר וְלֹא רָבוּ בַּבְּקָעָה, בַּבְּקָעָה וְלֹא בְּהָר; רָבוּ לַחֲנוּנֵי וְלֹא לְבַעַל הַבַּיִת, לְבַעַל הַבַּיִת וְלֹא לַחֲנוּנֵי; זֶה שָׁרְבוּ בוֹ - מִתֵּר, וּמִקּוֹם שְׂלֵא רָבוּ בוֹ - חֵיב בְּדַמְאֵי.

(58) כלומר, בפירות שהם בספק אם הם מן הארץ או מחוץ לארץ. (59) כלומר, המראה הניכר בטביעת עין. אבל אחר הצבע, הולכים. (60) פירות חוצה לארץ על פירות הארץ. (61) בכל המקומות מחוץ לעיר.

יג. רָבוּ פְּרוֹת חוּצָה לְאַרְץ בְּשׁוּק⁶² וְנִתְמַעְטוּ - חִזֵּר הַשּׁוּק לְיִשְׁנֹו, וְהַלּוּקֵחַ מִמֶּנּוּ - חֵיב בְּדַמְאֵי.

(62) והתירו את השוק.

יד. וְאֵלוּ דְבָרִים שְׂלֵא גָזְרוּ עֲלֵיהֶן בְּשַׁעַה שְׁגָזְרוּ עַל הַדַּמְאֵי: הַלּוּקֵחַ פְּרוֹת⁶³ לְזַרְעֵהָ⁶⁴ אוֹ לְהַאֲכִיל לְבַהֲמָה⁶⁵, קִמַּח לְעוֹרוֹת⁶⁶ אוֹ לְמִלּוּגְמָא⁶⁷ אוֹ לְרִטְיָה⁶⁸, שָׁמֵן לְהַדְלִקַת הַנֵּר אוֹ לְסוּף בוֹ אֶת הַפְּלִים, יַיִן לְקִילוֹר⁶⁹, וְחֵלֶת עִם הָאֲרֵץ⁷⁰, וְהַמְדַמְעִי⁷¹, וְהַלְקוֹחַ בְּכֶסֶף מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי⁷², וְשִׁירֵי הַמִּנְחוֹת⁷³, וְתוֹסַפֵּת הַבְּפוּרִים⁷⁴. פֶּל אֵילוּ פְּטוּרִים מִן הַדַּמְאֵי, וְכַיִן שְׂאֵמֵר לוֹ עִם הָאֲרֵץ: מִתְקַנֵּין הֵם - אֵינוּ צָרִיף לְעֵשֶׂר⁷⁵.

(63) כלומר, חיטים או שעורים, מעם הארץ. (64) שאילו היה זה טבל ודאי, היה חייב לעשר לפני שזורע. (65) אף כאן, אילו היה טבל ודאי היה חייב במעשר. (66) "לעבד בהם העורות". (67) והקמח נמאס בתוך המלוגמא. (68) היא מלוגמא היא רטייה, אלא שהראשונה יונית והשנייה לשון הקודש. (69) שנתן היין לתוך משחת העיניים והיין בטל לגמרי, והרי הוא כאילו קונה שמן לסוך בו את הכלים, ולכן סמך רבינו יין לשמן. (70) בין שהפרישה עם הארץ, שאימת חלה על עם הארץ ואינו משקר, ובין לקח עיסה מעם הארץ והפריש הוא ממנה חלה, שלא גזרו על אכילת מצוה. (71) "הוא דבר המעורב מחולין ותרומה וכו' כי התרומה שמה דמע והוא מה שאמר הכתוב: מלאתך ודמעך". ובין שלקח פירות שנדמעו אצל עם הארץ, כגון שנפלה תרומה גדולה לפחות ממאה ונתנה לכהן. שאימת דימוע על עם הארץ ואינו משקר, ובין אם לקח פירות מעם הארץ ונדמעו אצלו שכיוון שאוכלם בתורת תרומה - אכילת מצוה היא ולא גזרו עליה. (72) "הם הפירות שלקחו בירושלים בכסף מעשר שני". ובין אם הכסף של מעשר שני דמאי, ובין אם הוא ודאי. (73) "הוא הנותר מן המנחה אחר שיקריב ממנה מלא קמצו, והנותר ההוא אוכלים אותו וכהנים כמו שחייב עליהם הכתוב". (74) ובתוספתא שם פרק ב וירושלמי שם פרק ג הלכה ה אמרו שפטורה אף מן הוודאי. (75) שלא הקלו חכמים אלא כשיש בהם לתלות, כמו שאמרו בירושלמי לענין שבת ששואלו ואוכל על פיו: אם מפני כבוד השבת למה לי שואלו? - על ידי עילה.

טו. הַלּוּקֵחַ פְּרוֹת לְאֲכִילָהּ וְנִמְלָף עֲלֵיהֶם לְבַהֲמָה⁷⁶

ח. הַלּוּקֵחַ מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים בְּאַרְץ שֶׁחֲזִיקוּ עוֹלֵי בְּבִל⁴⁹, אִם הָיָה תִּגְר עוֹבֵד פּוֹכְכִים שְׁלֹקֵחַ מִיִּשְׂרָאֵל⁵⁰ - הָרִי פְּרוֹתָיו דְּמָאֵי. לְפִיכָף, בְּרֵאשׁוֹנָה, בְּזֵמַן שֶׁהָיָה רֵב אֲרֵץ יִשְׂרָאֵל בִּיד יִשְׂרָאֵל, הַלּוּקֵחַ מִפֶּל תִּגְר עוֹבֵד פּוֹכְכִים - מֵעֵשֶׂר דְּמָאֵי, פְּלוּקֵחַ מֵעַם הָאֲרֵץ.

(49) שגזרו בה על הדמאי. (50) אבל אם לוקח מגויים, פטור מן המעשרות, לדעת רבינו, שהרי המדובר בקונה פירות שנגמרה מלאכתן, שאם לא נגמרה מלאכתם - מעשר ודאי קונה מישראל, ובתוספתא שם: "אבל מביאין לו מן הגוי ומן הכותי חזקתו וודאי". וזהו כר' מאיר ור' יהודה הסוברים שמירוח הגוי אינו פטור].

ט. אֵי זֶהוּ תִּגְר? זֶה שֶׁהֵבִיא שְׂתִים וְשֵׁלֶשׁ פְּעָמִים⁵¹. אֲבָל אִם הֵבִיא פְּעַם אַחַת, אֶפְלוּ הֵבִיא שְׁלֵשׁ מִשְׁוֹאוֹת בְּבַת אַחַת, אוֹ שֶׁהֵבִיא הוּא וּבְנֹו וּפּוֹעֵל⁵² - עֲדִין לֹא הִחֹק תִּגְר⁵³.

(51) [אם בפעמיים מתחזק לתגר - בשלוש לא כל שכן? אבל נראה שגם בפעמיים מתחזק לתגר, אם בפעם אחת מאותן שתי הפעמים הביא שתי משאיות, שביחד הן שלוש משאיות, ורק בפעם אחת אינו מתחזק, אף אם הביא שלוש משאיות]. (52) בעיא שלא נפשטה שם. (53) גם בהביא הוא ובנו ופועל, שכיוון שלא נפשט בירושלמי, אי אפשר להחזיקו כתגר מספק ולפטרו מתרומה גדולה כמפריש דמאי, אלא מפריש כדין ודאי.

י. בְּשִׁגְזָרוּ עַל הַדַּמְאֵי - לֹא גָזְרוּ עַל פְּרוֹת חוּצָה לְאַרְץ שְׁנִכְנָסוּ לְאַרְץ⁵⁴.

(54) מכיוון שכל דיני דמאי מדוברים כשלקח הפירות לאחר שנגמרה מלאכתם, גם כאן ודאי מדובר באופן שנכנסו לארץ לאחר שנגמרה מלאכתם בחוצה לארץ, שאז אינם חייבים במעשרות בארץ אלא מדבריהם. ואם כן ייתכן שאם נגמרה מלאכתם בארץ, שאז חייבים הם במעשרות מן התורה - גזרו עליהם דמאי.

יא. פְּרוֹת הָאֲרֵץ שָׁרְבוּ עַל שְׁל חוּצָה לְאַרְץ - הָרִי אֵלוּ⁵⁵ חֵיבִין בְּדַמְאֵי⁵⁶. וְשֵׁל חוּצָה לְאַרְץ שָׁרְבוּ עַל פְּרוֹת הָאֲרֵץ, וְכֵן דְּבָרִים שֶׁחֲזַקְתָּן תְּדִיר מְחוּצָה לְאַרְץ, כְּגוֹן אֲגוּזִים וְדַמְסָקוֹת⁵⁷ - הָרִי אֵלוּ פְּטוּרִין מִן הַדַּמְאֵי.

(55) כל הפירות שבארץ. (56) שהולכין אחר הרוב. (57) מין שזיף שמקורו מסביבות דמשק. ואף על פי שדמשק אינה חוץ לארץ, אלא סוריא - הרי לא גזרו בה על הדמאי, וכמו כן לא גזרו על פירותיה שנכנסו לארץ.

יב. לֹא הִלְכוּ חֲכָמִים בְּפְרוֹת חוּצָה לְאַרְץ⁵⁸ לֹא אַחַר הַמְּרָאָה⁵⁹ וְלֹא אַחַר הַטַּעַם וְהָרִיחַ, אֶלְא אַחַר הָרֵב: פֶּל שָׁרְבוּ לֹא⁶⁰ - מִתֵּר, וְשְׂלֵא רָבוּ לוֹ - אֶסוּר. בְּיַצֵּד? רָבוּ בְּעִיר אֲבָל לֹא בַּמְדִּינָה⁶¹, או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שעכשיו הוא "תערובת דמאי" - כיוון שבא לידו הדמאי בעין. (99 מעם הארץ. 100) לפי שטעמם ניכר בכלה.

יט. כל אלו הפטורין מן הדמאי שלא גזרו עליהם, אם התקין דמאי¹⁰¹ והפריש מהם תרומת מעשר ומעשר שני¹⁰² - מה שעשה עשוי. אבל אם תקן את הדמאי בודאי¹⁰³ והפריש ממנו תרומה גדולה ומעשרות¹⁰⁴, או שתקן את הנדאי בדמאי¹⁰⁵ - לא עשה כלום¹⁰⁶.

(101) כלומר, תקנם כדרך שמתקנים דמאי. (102) ירושלמי שם. ובתוספתא לא נזכר אלא מעשר שני. (103) צריך להיות: "כוודאי" (כסף משנה), כלומר, כדין וודאי. (104) כלומר, מעשר ראשון, תרומת מעשר, מעשר שני או מעשר עני. (105) צריך להיות: "כדמאי", כלומר, כדין דמאי, ולא הפריש ממנו אלא תרומת מעשר ומעשר שני. (106) כלומר: אם תקן את הדמאי כדין וודאי, שהפריש תרומה גדולה, וכמו כן הפריש מעשר ראשון ומעשר עני על מנת ליתנם ללוי ולעני - לא עשה כלום, שתרומה גדולה אינה תרומה, שהרי הפרישה כבר עם הארץ, ומעשר ראשון ומעשר עני אינו חייב לתת ללוי ולעני, אלא מעכבם לעצמו, כדין דמאי. ואם תקן את הוודאי כדין דמאי ולא הפריש ממנו תרומה גדולה, הרי זו הפרשה בטעות, שאילו ידע שזהו וודאי, לא היה מקדים מעשר לתרומה גדולה, ואינה הפרשה.

כ. כל העיר מוכרין ונדאי¹⁰⁷ ואחד מוכר דמאי, ולקח ואין ידוע ממי לקח¹⁰⁸ - כיצד מתקן? מפריש תרומה¹⁰⁹ ותרומת מעשר ונותן לכהן¹¹⁰, ומפריש מעשר שני בלבד¹¹¹, והרי הוא כמעשר שני של דמאי¹¹².

(107) טבל. (108) וכיוון שלקח ממקום קביעותם, אין הולכים אחר הרוב, לפי שכל קבוע כמחצה על מחצה דמי". (109) שאף על פי שהדמאי פטור מתרומה גדולה - כאן מפרישה, מפני שהוא ספק טבל. (110) שאף על פי שספק הוא החמירו חכמים ליתן אותם לכהן, כיוון שהן במיתה. וכן הוא בדמאי. (111) אבל מעשר ראשון ומעשר עני אינו צריך להפריש, אלא לקרוא להם שם בלבד, כמו בדמאי. (112) אם הכוונה שמקילים במעשר שני זה, כמו שמקילים במעשר שני של דמאי, שאין לו חומש ואין לו ביעור ונאכל לאונן וכו' - קשה להבין איך למד דיני מעשר שני זה, שהוא ספק טבל, מדמאי, שרוב עמי הארץ מעשרים הם.

כא. וכן אם היו לפניו שתי קפות, אחת טבל ואחת מתקן, ואבדה אחת מהם¹¹³ - הרי זה מפריש מן השניה תרומה גדולה ותרומת מעשר ונותן לכל כהן שירצה, ומפריש מעשר שני בלבד בדמאי¹¹⁴.

(113) ואינו יודע איזו מהם. (114) צריך להיות: כדמאי.

הרי זה לא ימפרם לעובד פוכבים⁷⁷, ולא יאכילם לבהמה⁷⁸, אפלו לבהמת אחרים⁷⁹, עד שיתקנם דמאי.

(76) בירושלמי אמרו כן גם על לקחם לאכילה וחשב עליהם לזרע. (77) שכשקנה לעצמו נתחייב בדמאי, ואסור למכור טבל. (78) שלו, שאסור לאכילה עד שיעשר. שהרי נהנה ממנו הנאה של כילוי. (79) בשכר, שהרי הוא מוכר טבל.

טז. שמן ערב⁸⁰ - פטור מן הדמאי, שאין חזקתו לאכילה⁸¹. שמן⁸² שלקח הסורק לתתו בצמר - פטור מן הדמאי, מפני שהוא נבלע בצמר⁸³. אבל שמן שלוקח האורג לסוף בין אצבעותיו - חייב בדמאי, מפני שהוא נבלע בגופו, וסיכה היא כשתיה בכל מקום.

(80) הנותן ריח טוב. (81) אלא לסיכה. ואף על פי שסיכה כשתייה, - לא החמירו בסיכה לעניין דמאי, אלא בשמן העומד לאכילה. (82) והמדובר בשמן העומד לאכילה ולפיכך החמירו גם בסיכה. (83) והרי הוא כשמן שסכים בו את הכלים.

יז. עובד פוכבים ששאל מישראל⁸⁴ לתן לו⁸⁵ שמן⁸⁶ על מפתו - אסור בודאי⁸⁷, ומתיר בדמאי⁸⁸. ונתן העובד פוכבים שמן⁸⁹ על גבי טבלא להתעגל⁹⁰ עליה - משעמד⁹¹ מתיר לישראל לישב אחריו⁹².

(84) חבר. (85) כלומר, שהישראל עצמו יתן השמן על גבי המכה. (86) של ישראל. (87) כלומר, בשמן של טבל וודאי, לפי שהוא כנהנה מן הטבל הנאה של כילוי ואסור. (88) שכיוון שהוא חולה הקלו חכמים, כמו שהתירו לאכיל דמאי לעניים ולאורחים. (89) בין של דמאי ובין של וודאי. (90) להתגלגל. (91) הגוי, ונשתייר מעט מן השמן על הטבלא. (92) שאין איסור טבל אלא מחמת תרומה המעורבת בו. וכיוון שהתעגל, כבר נתחללה התרומה, שגם תרומה מתחללת על גבי גופו של הכהן.

יח. מי שנפל שמן דמאי על בשרו⁹³ - משפשפו ואינו חושש⁹⁴. הלוקח יין למוריס⁹⁵ או לאלונתית⁹⁶, או קטניות לעשות טחינין⁹⁷ - חייב בדמאי⁹⁸. אבל הלוקח⁹⁹ מוריס שיש בו יין, או אלונתית, או שלקח טחינין - הרי אלו פטורין מן הדמאי; שלא גזרו על תערובת דמאי. ואם היה הדבר שחייב בדמאי שנחערב בגון תבלין ושאור, הואיל וטעמו נכר - אינו בטלים, ונמצאת כל התערובת חייבת בדמאי¹⁰⁰.

(93) כלומר, ישראל שנפל שמן על בשרו. (94) ואף על פי שאין סכין בשמן של דמאי - כיוון שנפל על בשרו, נתחללה קדושת התרומה שבו. (95) הוא ציר של דגים, שהיו מטילים לתוכו יין. (96) הוא יין שנותנים בו שמן. (97) קטניות טחונות ששמים בהם דבש. (98) אף על פי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לחשוש שנתעברו הפירות. וראה להלן הלכה ד, גבי בעל הבית המוכר.

~ יום חמישי כ"ב אייר ~

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

1) יבאר הלוקח מן הסיטון וחזר ולקח ממנו פעם שנייה. הלוקח מן הפלטר או מן המנפול. תשעה מנפולין שלקחו מעשרה נחתומין. ודין הלוקח מן העני. ופועלים שהיו אוכלין והותירו פרוטות.

א. הלוקח² מן הסיטון³ וחזר ולקח ממנו פעם שנייה - לא יעשר מזה על זה⁴, אף על פי שהוא מין אחד⁵, אפלו מקפה אחת⁶, אף על פי שמכיר את החבית⁷ שהיא היא. מפני שהסיטון לוקח מאנשים הרבה ומוכר⁸, ושמה לקח זה שמכר תחלה מעם הארץ שפירותיו דמאי, וזה שלקח בסוף מחבר שפירותיו מתקנין, וכבר בארנו⁹ שאין מעשרין מן החיב על הפטור ולא מן הפטור על החיב. ואם אמר הסיטון: משל אחד הן - נאמן¹⁰.

ג. הלוקח¹⁷ מפעל הבית¹⁸ וחזר ולקח ממנו שנייה - מעשר מזה על זה, אפלו משתי קפות, אפלו משתי צירות¹⁹; שחזקתו שאינו מוכר אלא משלו.

17) שם פ"ה משנה ז. (18) כלומר, מביתו. וראה בהלכה הסמוכה. (19) כלומר, בכל פעם קנה ממנו בעיירה אחרת, והיה מקום לחשוש שמא במקום אחר לקח מפירות אחרים למכרם.

ד. בעל הבית²⁰ שהיה מוכר ירק בשוק: בזמן שמביאין לו מגנותיו - מעשר מאחד על הכל; ובזמן שמביאין לו מגנות אחרות, אם לקח ממנו וחזר ולקח ממנו פעם שנייה - לא יעשר מזה על זה²¹.

20) משנה שם. (21) אבל על הפעם הראשונה מעשר ממנו עליו, שאף-על-פי שסיטון מפריש מכל קישות וקישות (למעלה הלכה ב) - סתמו של בעל הבית שאינו מערב ירק של גינה זו עם ירק של גינה אחרת (רדב"ז).

ה. הלוקח²² פת מן הנחתום²³ - לא יעשר מן החמה²⁴ על הצוננת²⁵; שאני אומר: חטים של אמש היו משל אחד, ושל היום משל אחר²⁶.

22) שם משנה ג, כר' יהודה ולא כר' מאיר. (23) "מי שילוש הקמת ועושה אותו ככרות ואופהו, נקרא נחתום" (פירוש המשנה שם). (24) הלחם החם שאפוהו היום. (25) הלחם הקר שאפוהו אתמול, אף ששינה מדפוס אחד, כלומר, בצורה אחת (שם, וראה בהלכה הסמוכה). (26) ושמה אחד מהם מעשר והשני אינו מעשר, ונמצא מפריש מן הפטור על החיוב או מן החיוב על הפטור, אבל מן החמה על החמה או מן הצוננת על הצוננת מעשר, אפילו הם שני דפוסים, ראה בהלכה הסמוכה, גבי פלטר.

ו. הלוקח²⁷ מן הפלטר²⁸, אף על פי שהן²⁹ דפוסין הרבה - מעשר מאחד³⁰ על הכל; שהנחתום שמוכר למנפול³¹ עושה עסתו דפוסין הרבה³². אבל³³ הלוקח מן המנפול³⁴ - מעשר מפל דפוס ודפוסים³⁵; שהמנפול לוקח משני נחתומין.

27) שם משנה ד, כר' יהודה ולא כר' מאיר. (28) "הלוקח מן הנחתום למכור לבני אדם, נקרא פלטר" (פירוש המשנה שם). (29) הככרות. (30) מדפוס אחד. (31) נוסח אחר: "לפלטר" (הגהה בגליון הרמב"ם), וכן נכון, שהרי למנפול דין אחר, ראה להלן, ועיין מעשה רוקח. (32) והפלטר אינו לוקח אלא מנחתום אחד. והמדובר כשכל הככרות נאפו ביום אחד, שאם נאפו בשני ימים, הרי אין מפרישים מזה על זה (בהלכה הקודמת). (33) משנה שם. (34) אף הוא מוכר לחם, כפלטר, אלא שהוא קונה מהרבה נחתומין

2) דמאי פ"ה משנה ו, ותוספתא פ"ה. (3) "הוא המוכר פירות וכל דבר לח כגון דבש ושמן" (פירוש המשנה). וכיון שהוא מוכר במדה גסה, מותר לו למכור דמאי והלוקח יתקנם, כנ"ל פ"א הלכה ב. וממה שאמרו שהסיטון נאמן לומר משל אחד הם (ראה להלן), נראה שהמדובר בסיטון עם-הארץ (חידושי מהרי"ח במשנה שם). (4) אבל מהם עליהם יכול לעשר, אף שהסיטון לוקח מהרבה אנשים, יש להניח שמוכר פירות של כל אחד ואחד לחוד. וראה בהלכה הסמוכה וסוף הלכה ד. (5) כלומר, שניהם חיטה שחורה או לבנה, וכל-שכן אם אחת שחורה ואחת לבנה. (6) שכיון שהם מין אחד ובקופה אחת, היה מקום לומר שהם משל אדם אחד. (7) כלומר, הקופה הנ"ל. (8) תוספתא שם: הלוקח מן החנוני וחזר ולקח ממנו שניה, אף-על-פי שמכיר את החבית שהיא היא, לא יעשר מזה על זה. ובירושלמי שם הלכה ה: "אם מכיר הוא את החבית שהיא היא, מעשר ממנו עליו כו' הדא דתימר באילין אינוקרימא (כן צריך להיות, והן כדי יין - תוספתא כפשוטה), ברם באילין שפייתא (כן צריך להיות, והם כלי מדה, ועשויים גם לשאיבת היין מן הגת - שם), אורחא מפנתין אילין לגוא אילין (= דרכם לפנות ולהריק מכלי אחד אל השני)". (9) למעלה פ"א הלכה ו, ופ"ה מהלכות תרומות הלכה יב. (10) ומעשר מזה על זה (משנה שם).

ב. הנה¹¹ מוכר¹² פשות¹³ או ירק, והן¹⁴ מביאין וצוברין לפניו - הלוקח ממנו מעשר מפל פשות וכשות, ומפל אגדה ואגדה¹⁵, ומפל תמרה ותמרה¹⁶.

11) תוספתא שם, בשינוי לשון. (12) הסיטון הנ"ל. (13) בכתיב-יד: "קישות", וכן הוא בתוספתא שם, והם קישואים. וראה בעוקצין פ"ב משנה א (תוספתא כפשוטה). (14) כלומר, אלה שהסיטון קונה מהם על-מנת למכור. (15) של ירק. (16) שכיון שהרבה מביאים לפניו, יש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהן מתנה מרוב. (54) בכמות מרובה. (55) שעל-ידי השחיקה היו מתדבקות הגרוגרות בדבש היוצא מהן (תוספתא כפשוטה). (56) כלומר, מפלח אחד או מככר מפורר אחד על הכל, שהקלו בדמאי במתנה מרובה, כמבואר למעלה. ולא בא רבינו להשמיענו בהלכה זו, אלא שככר שלם הוא מתנה מרובה (פאת השולחן שם, וראה בדרב"ז).

י. פועלים⁵⁷ או אורחים⁵⁸ שהיו מסבין ואוכלין⁵⁹, והותירו פרוסות⁶⁰ - מעשר מכל אחת ואחת⁶¹.

(57) תוספתא שם. ומדובר אף בפועלים של בעל-בית אחד, ואף-על-פי-כן אינו מעשר מאחד על הכל - שמא פועל זה או אורח זה, עישר, והשני לא עישר (תוספתא כפשוטה). והמדובר באופן שחייב לעשר, כגון שאכל אכילת קבע, שחייב במעשרות. שאילו אכילת עראי של פועל פטורה מן המעשרות, כמבואר למעלה (פ"ה הלכה ט) או שנגמר מלאכתם למעשר, שאינו אוכל מן התורה וחייב במעשרות (שם), אבל אם לא נגמרה מלאכתו למעשר ואוכל אכילת עראי שפטור מן המעשרות, בוודאי לא עישר, והרי זה כקונה דמאי מבעל-בית אחד שמעשר מאחד על הכל. (58) אף-על-פי שמאכילים את האורחים דמאי ואינם צריכים לעשר (למעלה פ"ה הלכה יא) - יתכן כי עישרו מצד חומרא, כי הרי אמרו שם "והרוצה לתקן יתקן" (דמאי פ"ג משנה א ולמעלה שם). (59) בתוספתא שם: "פועלין שהיו יושבין ואוכלין וכו' וכן אורחים שהיו מסובין וכו'". ורבינו כתב בשניהם "מסובין" להראות כי הפועלים מותרים להסב ולאכול, ואין חשש לביטול ממלאכתו של פועל, וכן נראה בברכות טז. "בעל הבית מיסב עמהם", הרי שגם הם מסובין. (60) שדינן כדין מתנה מועטת, כנ"ל (רב"ז). (61) כלומר, כל פרוסה ופרוסה.

סלקו להו הלכות מעשר פסיעתא דשמאי

~ יום שישי כ"ג אייר ~

הלכות מעשר שני

ונמנע רבעי

יש בכללן תשע מצות. שלש מצות עשה, ושש מצות לא תעשה, וזהו פ'טן: א) להפריש מעשר שני. ב) שלא להוציא דמיו בשאר צרכי פני אדם חוץ מאכילה ושתייה וסיכה. ג) שלא לאכלו בטמאה. ד) שלא לאכלו באנינות. ה) שלא לאכל מעשר שני של דגן חוץ לירושלים. ו) שלא לאכל מעשר תירוש חוץ לירושלים. ז) שלא לאכל מעשר יצהר חוץ לירושלים. ח) להיות נטע רבעי פלו קדש, ודינו להאכל לירושלים לבעליו כמעשר שני לכל דבר. ט) להתודות ודוי המעשר.

ובבאר מצות אלו בפ'קנים אלו:

(פירוש המשנה). (35) ולא מכל ככר וככר מאותו דפוס, שבדפוס אחד אין חוששין שמא לקח המנפול משנים.

ז. תשעה³⁶ מנפולין³⁷ שלקחו מעשרה נחתומין, הואיל ואחד מהן³⁸ לקח משנים, כל הלוקח מאחד³⁹ מן התשעה - מעשר מכל דפוס ודפוס⁴⁰.

(36) ירושלמי שם. (37) היה יכול לשנות הלכה זו גם בפלטרין, שהרי מוכח שאחד מהם לקח משנים, אלא שאין זה מצוי שפלטר יקח משנים. (38) כלומר, לכל הפחות אחד מהם, וכל-שכן אם כמה מהם קנו משנים, שבוודאי מעשר מכל דפוס. (39) כלומר, אפילו מאחד, וכל-שכן אם קנה מכמה מהם, שהחשש גדול יותר. (40) כלומר, אף-על-פי שרובם קנו מנחתום אחד, אין אנו הולכים אחר הרוב, שכיון שקנה מהם, הרי זה "קבוע" ו"כל קבוע כמחצה על מחצה" (למעלה פ"ג הלכה כ).

ח. הלוקח⁴¹ מן העני⁴², וכן העני⁴³ שנתנו לו פרוסות פת או פלחי דבלה⁴⁴ - מעשר מכל אחת ואחת⁴⁵. ובתמרים ובגרוגרות - בולל⁴⁶ הפל⁴⁷ ומעשר⁴⁸. אימת⁴⁹? בזמן שהמתנה מרבה⁵⁰; אבל במועטת - מעשר מכל מתנה ומתנה⁵¹.

(41) שם משנה ה, ותוספתא שם פ"ה. (42) שהוא חבר. ולקח ממנו פרוסות פת או פלחי דבילה, כדלהלן. (43) חבר. (44) פשוט הוא, שהמדובר בצדקה ולא במתנות עניים, שהללו פטורים ממעשר. (45) כלומר, העני שיודע מה שקבל מכל אחד ואחד, מעשר ממתנת כל נותן ונותן, שאנו חוששים שמא אחד עישר והשני לא עישר. אבל הלוקח מן העני, צריך לעשר מכל פרוסה ופלח (תוספתא כפשוטה). (46) כלומר, עני שנותנו לו. וראה להלן. וכן הוא במשנה שם, בכתב-יד קמברידז' ומינכן. (47) כלומר, מערב הכל. (48) מן התערובת על כולה. (49) דברי רבי יהודה במשנה שם, שבא לפרש דברי התנא הראשון (רב"ז). (50) "לפי שנאמר: מאחר שנתן זה הנותן מתנה גדולה, איש נדיב הוא ולא יקשה בעיניו המעשר, ונאמר שעל-כל-פנים הוציא המעשרות, ויתעשר הכל דמאי" (פירוש המשנה), ולכן בולל המתנות הגדולות ומעשרן. ואף-על-פי שפסק למעלה (פ"ג) מהלכות תרומות הלכה ד, שאין בילה אלא בשמן ויין (ראה שם פ"ב הלכה יג) - זה אינו אלא בטבל ודאי, אבל בדמאי הקילו (ראה משנה-למלך ופאת-השולחן). (51) ביין ש"נחשב עליו שהוא עכ"פ כלי ולא עישר, ולפיכך לא יתערב הכל שמא יפריש כדמאי על הודאי" (פירוש המשנה). ולא כתב רבינו "מכל אחת ואחת", כמו שכתב בתחילת ההלכה, שכאן מדובר בעני שנתנו לו (וכן נראה בתוספתא שם), ולא בלוקח מן העני, וראה למעלה.

ט. שחק⁵² את הפת⁵³ ועשאה פורין, ואת הגרוגרות⁵⁴ ועשאן דבלה⁵⁵ - מעשר מאחד על הפל⁵⁶.

(52) העני, תוספתא שם. (53) כלומר, קיבל ככרות שלימות,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פֶּרֶק רֵאשׁוֹן

1) יבאר שבכל שנה מעשר שני ובשלישית וששית מעשר עני. מתי הוא ר"ה לתבואה וקטניות, ור"ה למעשר אילנות. החרובין שחנטו פירותיהן והדבר שבשעת לקיטתו עישורו. האבינות של צלף והאורז והדוחן שהשרישו קודם ר"ה. הבצלים הסריסים שמנע מהם מים שלשים יום. ופול המצרי שהביא שלישי לפני ר"ה. ודין זרעו לזרע וחישב עליו לירק או איפכא. ודין פירות שנה שנייה שנתעברו בפירות שנה שלישית. הדברים ששום בהם מעשר ראשון ומעשר שני. ופירות שהוציא מהן מעשר קודם שיקבעו.

א. אַחַר² שְׁמִפְרִישִׁין³ מְעַשֵּׂר רֵאשׁוֹן בְּכָל שָׁנָה⁴ מִפְּרִישִׁין מְעַשֵּׂר שְׁנִי⁵, שְׁנָאֲמַר: עֶשֶׂר תַּעֲשֶׂר אֶת כָּל תְּבוּאֹת יִרְעָף. וּבַשָּׁנָה שְׁלִישִׁית וְשִׁשִּׁית⁶ מִפְּרִישִׁין מְעַשֵּׂר עֲנִי חֶלֶף מְעַשֵּׂר שְׁנִי, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁷.

- נקודות משיחות קודש -

"אחר שמפרישין מעשר ראשון בכל שנה מפרישין מעשר שני בו".

מלשונו "מפרישין" דווקא, משמע שרק ההפרשה צריכה להיות בסדר הזה אבל הנתינה בפועל יכולה להיות בסדר אחר, חידוש זה נוגע בעיקר למעשר עני, כיון שלגבי שאר המעשרות העיקר היא ההפרשה, כיון שעם ההפרשה התבואה אינה טבל עוד (ובפרט מעשר שני שאין בו נתינה).

אבל במעשר עני שהגדר שלו הוא נתינת צדקה, עיקר ענינו שיהא העני מקבלו ומחיי בו את נפשו, ואעפ"כ משמע מהרמב"ם שגם במעשר עני העיקר היא ההפרשה ולא הנתינה.

ויש לומר בזה נפק"מ לפועל שגם במקום שאין עני בנמצא, ישנה מצוה להפריש מעשר עני. עד"ז מובן גם בנוגע לצדקה שצריך להפריש ממנו אפילו אם אין לו כעת עני הנצרך לצדקה, וכשיפגוש העני יתנה לו.

ובזה הוראה גם לענין הצדקה ברוחניות, היינו השפעה על יהודי אחר: אפילו במקום שאינו מוצא "עני ברעת" הזקוק להשפעתו יש עליו חיוב מצד "כל ישראל ערבים זה בזה" להפריש מכוחותיו ולהתכונן לאפשרות שימצא יהודי אחר הזקוק להשפעתו, כולל הכנת המילים וההסברים אודות יוקר התורה ומצוות וכיו"ב, ומיד כשתודמן לו האפשרות יהי מוכן לעשות זאת בפועל.

עד" ש"שולחני תגר כשמביאין לו מעות לראות רואה, וכשאינן מביאין לו הוא מחזר ומביא משלו (ולא כ"שולחני עשיר כשמביאין לו מעות לראות רואה, וכשאינן מביאין לו הוא יושב ותוהא") כי הפצת היהדות והמעיינות חוצה היא "אומנות" לא רק כשיש מושפע בפועל אלא גם בהמצאו לבדו.

ומובן שעליו לעשות כל שביכולתו למצוא יהודי הזקוק לצדקה בגשמיות או ברוחניות, אבל אם לא מצא יש עליו חיוב להפריש מיד כסף או כוחות לענין זה, והפרשה זו צריך שתהיה בכל הזרזות ממש כמו בנתינת הצדקה.

(ספר השיחות תשמ"ח ח"ב עמוד 474 מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

2) ראה למעלה בפ"ג מהל' תרומות הכ"ג. 3) כלומר, אחר ההפרשה, אף-על-פי שהוא לפני הנתינה, ראה למעלה פ"א מהל' מעשר ה"א. 4) כלשון הכתוב: "עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה". לומר לך שבכל שנה צריך להפריש מעשר נוסף למעשר ראשון. אלא שבשנה ראשונה ושניה רביעית וששית הוא "מעשר שני", ובשנה שלישית וששית מפרישים במקומו "מעשר עני", כדלהלן. 5) מן הנשאר לאחר הפרשת מעשר ראשון (למעלה פ"ו מהל' מתנות עניים ה"ג), אבל מעשר ראשון עצמו פטור ממעשר שני, ראה למעלה בהל' מעשר שם. 6) משנות השמיטה. 7) למעלה בהל' מתנות עניים שם ה"ד, ובפ"ט מהל' מעשר ה"ג.

ב. בְּאַחַד בְּתִשְׁרִי⁸ הוּא רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשֵׂר תְּבוּאוֹת⁹ וְקַטְנִיּוֹת וִירְקוֹת¹⁰. וְכָל מְקוֹם שְׁנָאֲמַר רֵאשׁ הַשָּׁנָה¹¹, הוּא אֶחָד בְּתִשְׁרִי. וּבְחֻמְשָׁה עֶשְׂרִים¹² בְּשָׁבָט הוּא רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשֵׂר הָאֵילָנוֹת. כִּי־צַד? תְּבוּאָה¹³ וְקַטְנִיּוֹת¹⁴ שֶׁהִגִּיעוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת¹⁵ לְפָנֵי רֵאשׁ הַשָּׁנָה¹⁶ שֶׁל שְׁלִישִׁית¹⁷, אֵף עַל פִּי שְׁנִגְמָרוּ וְנִאֶסְפוּ בְּשְׁלִישִׁית - מִפְּרִישִׁין מִהֵן מְעַשֵּׂר שְׁנִי¹⁸. וְאִם לֹא בָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת אֲלֵא לְאַחַר רֵאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁלִישִׁית¹⁹ - מִפְּרִישִׁין מִהֵן מְעַשֵּׂר עֲנִי. וְכֵן פְּרוֹת הָאֵילָן²⁰ שֶׁבָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת²¹ קִדְּם חֻמְשָׁה עֶשְׂרִים בְּשָׁבָט שֶׁל שְׁלִישִׁית, אֵף עַל פִּי שְׁנִגְמָרוּ וְנִאֶסְפוּ אַחַר כֵּן בְּסוֹף שָׁנָה שְׁלִישִׁית - מִתְעַשְׂרִין לְשַׁעֲבֵר, וּמִפְּרִישִׁין מִהֵן מְעַשֵּׂר שְׁנִי. וְכֵן אִם בָּאוּ²² לְעוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת קִדְּם חֻמְשָׁה עֶשְׂרִים בְּשָׁבָט שֶׁל רְבִיעִית, אֵף עַל פִּי שְׁנִגְמָרוּ וְנִאֶסְפוּ בְּרְבִיעִית - מִפְּרִישִׁין מִהֵן מְעַשֵּׂר עֲנִי. וְאִם בָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת אַחַר חֻמְשָׁה עֶשְׂרִים בְּשָׁבָט - מִתְעַשְׂרִין לְהִבָּא.

8) ראש השנה ב, א. 9) בדפוס רומי: "תבואה". וכן לשון רבינו להלן. 10) במשנה שם לא נזכרו אלא ירקות, אבל בברייתא (שם יב.) אמרו: "לירקות ולמעשרות". ובגמרא שם ביארו: "תנא דרבנן (= ירקות), וקתני דאורייתא (= מעשר תבואה)". 11) כגון בשביעית פ"ב כמה פעמים, ובראש השנה שם, ועוד. וראה בפ"ד מהל' שמיטה ה"ט. 12) ראש השנה שם, כבית הלל ולא כבית שמאי. 13) תוספתא שביעית פ"ב: "התבואה והקטניות שהביאו שלישי לפני ראש השנה, מתעשרין לשעבר וכו'". 14) למעלה כתב רבינו "תבואות וקטניות וירקות", וכאן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ורבינו סובר שכל האילנות מתעשרין מן התורה, חוץ מחרובי צלמונה, וראה למעלה פ"א מהל' מעשר ה"ט, ובפ"ב מהל' תרומות ה"ו.

ד. הַיֵּרֶק - בְּשַׁעַת לְקִיטָתוֹ עֲשׂוּרָו²⁸. מֵצִיד? ²⁹ אִם נִלְקַט בְּיוֹם רֵאשׁ הַשָּׁנָה³⁰ שֶׁל שְׁלִישִׁית, אָף עַל פִּי שָׂבָא לְעוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת³¹ וְנִגְמַר³² בְּשָׁנָה - מִפְּרִישֵׁי מִמֶּנּוּ מַעֲשֵׂר עֲנִי. וְאִם נִלְקַט בְּרִבְעִית - מַעֲשֵׂר שְׁנִי.

28) מימרא של רבה שם יג, ב. וכן הוא בבבלי שם יב, א – שהובאה להלן. ומקור הדברים, ראה בהלכה הקודמת. 29) בבבלי, שם. 30) על-ידי גוי ('תוספות' שם: ד"ה משתבא, ע"פ ה'ירושלמי'). 31) שהוא שיעור של תבואה ואילנות (למעלה ה"ב). 32) בישולו לגמרי, שהוא שיעור של קטניות (להלן ה"ח).

ה. וְכֵן³³ הָאֲתָרוֹג בְּלֶבֶד מִשָּׂאָר פְּרוֹת הָאֵילָן - הָרִי הוּא פִּינְקָס³⁴ וְהוֹלְכִין אַחַר לְקִיטָתוֹ, בֵּין לְמַעֲשֵׂר בֵּין לְשִׁבְעִית³⁵. מֵצִיד? ³⁶ אִם נִלְקַט בְּשְׁלִישִׁית אַחַר חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשָׁבָט³⁷ - מִפְּרִישֵׁי מִמֶּנּוּ מַעֲשֵׂר עֲנִי, אָף עַל פִּי שְׂנַגְמַר בְּשָׁנָה. וְכֵן אִם נִלְקַט בְּרִבְעִית קֶדֶם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשָׁבָט - מִפְּרִישֵׁי מִמֶּנּוּ מַעֲשֵׂר עֲנִי. נִלְקַט בְּרִבְעִית אַחַר חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשָׁבָט - מִפְּרִישֵׁי מִמֶּנּוּ מַעֲשֵׂר שְׁנִי³⁸.

33) כלומר, כדין הירק – דין האתרוג. 34) לפי שהוא גדל על כל מים כירק (קידושין ג). 35) כרבותינו שנמנו באושא (ר"ה טו.) ואמרו שאתרוג "אחר לקיטתו, בין למעשר בין לשביעית" (כנוסחת רש"י שם, ועי' בתוספות ד"ה ורבותינו), וכרבין שאמר בשם רבי יוחנן (שם) ש"אתרוג בת ששית שנכנסה לשביעית, אפילו כזית ונעשית ככר חייבין עליה משום טבל". ואם כן מה שהלכו בו אחר לקיטה בשביעית, אין זה אלא לחומרא, אבל לא לפטרו ממעשרות (רדב"ז). וראה להלן בפ"ד מהל' שמיטה הי"ב ובהערות שם. 36) כלומר, למעשר. וכיצד לשביעית, כתב להלן שם. 37) שאע"פ שדינו כירק לענין לקיטה – לענין ראש השנה, דינו כאילן (ראש השנה שם). 38) אף שנגמר לגמרי בשלישית שהיא שנת מעשר עני.

ו. וְאָף עַל פִּי שְׁהוֹלְכִין אַחַר לְקִיטָתוֹ, אֲתָרוֹג³⁹ בַּת שְׁשִׁית שְׂנַכְנֶסָה לְשִׁבְעִית, אֶפְלוּ הֵיטָה כְּזִית⁴⁰ וְנִעְשֶׂת פְּכָפָר - חֲטִיבַת בְּמַעֲשָׂרוֹת⁴¹.

39) כרבין, בשם רבי יוחנן (שם:). 40) כשנכנסה לשביעית, כלומר, הגיע לעונת המעשרות, כנ"ל (ראה בתוספות' שם יד: סוף ד"ה ולשביעית, וב'חזון איש'). ועי' למעלה בפ"ב מהל' מעשר ה"ה. 41) ומפריש מעשר עני. ראה בהל' שמיטה שם.

ז. הָאֲבִינוֹת⁴² שֶׁל צֶלֶף⁴³ - נוֹתְנִין⁴⁴ עֲלֵיהֶן חֲמִירֵי אֵילָן⁴⁵ וְחֲמִירֵי זְרַעִים⁴⁶: שָׂאֵם הָיוּ מִשָּׁנָה שְׁנִיָּה שְׂנַכְנֶסָה לְשִׁישִׁית, וְנִלְקָטוּ קֶדֶם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשָׁבָט⁴⁷ - מִפְּרִישֵׁי מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן, וְאַחַר כֶּף מִפְּרִישֵׁי

השמיט "ירקות", לפי שבשעת לקיטתן עישורן (להלן ה"ד), ולא בשעה שהם מגיעים לעונת המעשרות כתבואה וקטניות, ולא כל מיני קטניות בכלל זה. ראה להלן ה"ה, שבארו ובודוחן הולכים אחר גמר פרי. 15) התבואה משתביא שלישי, והתלתן שהוא קטנית, משיהיה זרעו ראוי לצמיחה אם יזרע (למעלה פ"ב מהל' מעשר ה"ה). 16) אחד בתשרי. 17) שהיא שנת מעשר עני, ראה ההלכה הקודמת. 18) כיון שהגיעו לעונת המעשרות, בשנת מעשר שני. 19) אף שנשורו בקרקע בשנה הקודמת. 20) בין אילן העושה פירות פעם אחת בשנה, ובין אילן העושה פעמיים בשנה. וכתנא קמא, ולא כרבי נחמיה (שם טו:). 21) כל פרי לפי עונתו, ראה בהל' מעשר שם. ועי' בחידושי רבי עקיבא איגר להרמב"ם. 22) בדפוס רומי, בטעות: "אם לא באו".

ג. וְהַחְרוּבִין, אָף עַל פִּי שֶׁחָנְטוּ פְּרוֹתֵיהֶן²³ קֶדֶם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשָׁבָט - מִתַּעֲשָׂרֵין לְהַבָּא²⁴, הוֹאִיל וּמִתַּעֲשָׂרוֹת מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים²⁵. יִרְאֶה לִי, שְׂאִין הַדְּבָרִים אֲמוּרִין אֲלֵא בְּחָרוּבֵי צֶלְמוֹנָה²⁶ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, שְׂאִין רְאוּיִין לְמֵאֲכַל רֵב הָאֲדָם, וְהֵן הֵן שְׂמִתַּעֲשָׂרוֹת מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים; אֲבָל שָׂאָר הַחְרוּבִין - יִרְאֶה לִי, שֶׁהֵן בְּשָׂאָר פְּרוֹת הָאֵילָן²⁷.

23) כלומר, הגיעו לעונת מעשרות שלהם, שהיא משיעשו נקודות נקודות שחורות (הל' מעשר שם), וראה ברדב"ז. 24) כלומר, כשנה שנלקטו בה. 25) בראש השנה טו, ב: "אמר רבי יוחנן, נהגו העם בחרובין כרבי נחמיה (הסוכר שכל אילן שנלקט אחת בשנה, הולכים אחר לקיטתו) וכו' כי אמין לך אנא, מעשר חרובין דרבנן". והנה ברש"י שם נראה שזהו מפני שהקלו חכמים במעשרות דרבנן. אבל צריך-עיון שאין זו קולא החלטית, ואדרבה, לפעמים זו היא חומרא. [אבל לדעת רבינו, שכל האילנות חייבים במעשר מן התורה, ורק חרובין הם מדרבנן – יתכן כי מה שאמרו בחובותין: הלך אחר לקיטה, הוא שהשום חכמים לירק שמעשרותיו מדרבנן, והלכו בו אחר לקיטה (בהלכה הסמוכה), ולא השוים לאילנות שהולכים בהם אחר חנטה, מפני שהם מדאורייתא]. 26) [עי' ב'ספרי' פ' ראה לדברים יד, כב]. 27) שחייבין במעשרות מן התורה, והולכים בהם אחר עונת המעשרות, כנ"ל בהלכה הקודמת. והמקור לזה שאנו הולכים באילן אחר עונת המעשרות ובירק אחר לקיטה (בהלכה סמוכה), הוא בבבלי שם יד: "רבי עקיבא אומר, באספך מגרנך ומיקבך. מה גורן ויקב מיוחדין שגדילין על רוב מים (הם מי גשמים שרוב זרעים גדלים על ידם- רש"י) ומתעשרין על שנה שעברה, אף כל שגדילין על רוב מים מתעשרין לשנה שעברה, יצאו ירקות שגדילין על כל מים (אף על שאובין, שדולין ומשקין אותן תמיד, כענין שנאמר (דברים יא, י) "והשקית בגלגל כגן הירק", סתם גן הירק דרכו בהשקאה – רש"י) ומתעשרין לשנה הבאה (כלומר, שנת לקיטה)". והראב"ד חולק וסובר שחרובי צלמונה פטורין לגמרי, ומה שאמרו שם "מעשר חרובין דרבנן", הוא-הדין לכל האילנות, חוץ מדגן תירוש ויצהר,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שזורי סובר שהולכין אחר השרשה (משנה, שם). 60) כלומר, מותר לו לערב את כל הזרעים: אלו שהשרישו לפני ראש השנה, ואלו שהשרישו לאחריו. ולא שצריך לערב, שהרי פסק רבינו (למעלה בפ"ג מהל' תרומות ה"ד), שאין בילה אלא בשמן ויין (כשמואל שם, ולא כרבי שמעון שזורי) - אלא שכיון שהולכים אחר גמר הפרי, נמצא שכל הזרעים נגמרו בשנה אחת ומעשרין מזה על זה. 61) להלן (ה"י) כתב רבינו שבפול המצרי הולכים אחר הבאת שליש, ואין סתירה ממה שכתב כאן, לפי שבורעו זורע, כיון שהגיע לשליש בישולו, הרי זה גמר הפרי, שמאז הוא ראוי לזריעה (ראה למעלה פ"ב מהל' מעשר ה"ה) - הראב"ד בהשגה להלן שם.

ט. **הבצלים** 62 **הסריסים** 63 **שמןע מהם מים שלשים יום לפני ראש השנה** 64, **ושל בעל** 65 **שמןע מהם שלש עונות** 66 **לפני ראש השנה** - מתעשרין **לשעבר** 67. **מנע מהם פחות מפאן** 68, **אף על פי שהתחילו ליבש קדם ראש השנה** 69 - מתעשרין **להבא** 70.

62) שביעית שם מ"ט, כחכמים ולא כרבי מאיר. 63) "ענין הבצלים, אחר שיעקרו אותם מן הארץ יצמחו ויוציאו פרחים מבפנים (כלומר, מתוך עצמם, בהשפעת הלחות שבתוכם), ויש ממנו מין שאין דרכו כך והוא נקרא בצלים סריסים, המשילו אותם לסריס שאינו מוליד, ולא יזרעו המין הזה אלא במקום משקה, ומפני זה אמר בהפכו (בסיפא של הלכה זו) ושל בעל" (פירוש המשנה, שם). ובמשנה שם נזכר גם פול המצרי, וצ"ע מדוע השמיטו רבינו. 64) "מונעים מהם המים כשהיו נגמרים וירצו לעקור אותם מן הארץ" (שם). ובירושלמי' שם: "כיון שמונע מהם מים וכו' נעשו כבעל" (הנזכר להלן). 65) כלומר, בצלים שאין מניחין אותם במקום משקה כמו הסריסים הנ"ל, אלא משקים אותם לפרקים, כשדה בעל. 66) כלומר, שלש השקאות, וזה מוכיח שנגמרו. 67) שהולכין אחר גמר הפרי, כבהלכה הקודמת. 68) כלומר, פחות משלושים יום בסריסים, ופחות משלוש עונות בשל בעל. 69) ויכול הייתי לומר, שמוכח בזה שנגמרו, שאם לא כן, לא היה לו למנוע מהם מים. 70) לפי השנה הבאה, שהיא שנה שנגמרו בו.

י. **פול** 71 **המצרי שהביא שליש לפני ראש השנה** 72: **אם זרעו לזרע** - מתעשר לשעבר 73, **זרעו לירק** - מתעשר להבא 74, **זרעו לזרע ולירק**, או **שזרעו לזרע וחיב עליו לירק** 75 - מעשר מזרעו על ירקו ומירקו על זרעו 76. **לא הביא שליש לפני ראש השנה: אם זרעו לזרע** - זרעו מתעשר לשעבר 77, **וירקו בשעת לקיטתו עשורו**. והוא שלקט ממנו לפני ראש השנה 78; **אבל אם לקט ממנו אחר ראש השנה** - בין ירקו בין זרעו מתעשר להבא. **זרעו לזרע וחיב עליו לירק** 79 - הולכין אחר מחשבתו 80. **זרעו לירק וחיב עליו לזרע** 81 - אין מחשבת זרע חלה עליו 82,

מעשר אהרן 48 **ופודהו** 49, **ואחר שפודהו נותנו לעניים** 50 **ואוכל פדיונו בתורת מעשר שני, ונמצא כמי שהפריש מעשר שני ומעשר עני**.

42) הם עיקר הפרי של הצלף (מעשרות פ"ד מ"ו, ור"מ ור"ש שם) ורק הם חייבים במעשרות, אבל החלקים האחרים שבצלף, פטורים ממעשרות (פ"ב מהל' תרומות ה"ד). 43) מין אילן. ונזכר בדברי רבינו למעלה פ"ה מהל' כלאים ה"כ, ובהל' תרומות שם. 44) "ירושלמי" מעשרות פ"ד סוף ה"ה: "אבינונת נותנין עליהן חומרי אילן וחומרי זרעים, ולידה מילה (= ולאיוזה דבר אמרו כן?) - שאם היתה שנייה נכנסת לשלישית, שהוא מפריש ופודהו ונותנו לעני", וסובר רבינו שאפילו לדברי בית הלל, שוודאי אילן הוא ואינו כלאים בכרם (ברכות לו. ובהל' כלאים שם) - לענין מעשרות ספק הוא (כסף-משנה. ועי' ביאור הגר"א יו"ד סי' שלא ס"ק קצב). 45) שהולכים בו אחר חנטה. 46) שהולכים בהם אחר לקיטה. 47) הנוסחא שלפנינו תמוהה, שאם גם הלקיטה היתה קודם טו בשבט, אין שום ספק שהולכים אחר השנה הקודמת (ראה 'חזון איש'). [ונראה שתקנו כאן בגליון "אחר טו בשבט" ("אחר" במקום "קודם"), ובטעות נכנסה המלה "אחר" בשורה שלאחריה (ראה להלן) והשיבוש (= "קודם") נשאר במקומו]. 48) [היה כתוב מעשר ב (= מעשר ב, מעשר שני) והמלה "אחר" נכנסה כאן בטעות מן הגליון שבו היתה הגהה לתיקון המילה "קודם" שלמעלה]. 49) כדין מעשר שני. 50) בתורת מעשר עני.

ח. **הארז** 51 **והדחן** 52 **והפריגין** 53 **והשמיין** 54, **אף על פי שהשרישו קדם ראש השנה** - אין הולכין בהן אלא אחר גמר הפרי 55, **ומתעשרין להבא** 56. **וכן פול** 57 **המצרי** 58, **אף על פי שמקצתו השריש לפני ראש השנה ומקצתו לאחריו** 59 - **צובר גרנו לתוכו** 60 **ותורם ומעשר מן הפל פאחד, שהפל הולך אחר גמר הפרי** 61.

51) הוא רי"ז בלשון אשכנז. ראה ב'תוספות' לברכות לז, א - ד"ה רש"י, ובפירוש המשנה לשיעור פ"ב מ"ז. 52) מין קטנית, ונקרא מי"ל (שם). 53) זרעוני צמח בר, ותרבות בעל פרחים אדומים גדולים ונאים, המשמשים למילוי כיסונים לאפיה ולתיבול מיני מאפה אחרים. 54) כן נקרא בפי ההמון: "סומסום". ועושים ממנו שמן שומשמים. וכולם מיני קטניות הם, שראש השנה שלהם באחד בתשרי, כנ"ל ה"ב. 55) כדעת שמואל בראש השנה יג, ב. ולא כדעת התנא בשיעור שם, שהולכים בהם אחר השרשה. 56) כלומר, כמו פירות לשנה הבאה, או מעשר שני או מעשר עני. 57) צמח מזון שגרגריו נתונים בתרמילים, והם נאכלים כשהם מבושלים. ונקרא פאסולי"ס. 58) כשמואל שם, ולא כמשנה ותוספתא שביעית, בשם רבי שמעון שזורי. ומדובר שזרעו לקחת ממנו זרע, אבל אם זרעו לירק - דינו כירק שהולכים בו אחר לקיטה (להלן ה"י, וכן הוא בפ"ד מהל' שמיטה הי"א). 59) ורבי שמעון

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גידול, מתבטל הירק אגב המקצת הזה (ראה כל זה בחזון איש).

יא. פירות⁹² שנה שניה⁹³ שנותערבו בפירות שלישית⁹⁴, או של שלישית פרכיעית - הולכין אחר הרב⁹⁵. מחצה למחצה⁹⁶ - מפריש מעשר שני מן הכל, אבל לא מעשר עני⁹⁷; שמעשר שני חמור⁹⁸, שהרי הוא קדוש⁹⁹, ומעשר עני הל'. וכן פירות שהן ספק אם פירות שניה הם או פירות שלישית - מפריש מהן מעשר שני.

92) מכשירין פ"ב מ"א. 93) שהיא שנת מעשר שני. 94) שנה שלישית שהיא שנת מעשר עני. ואין הכוונה שהפירות נתערבו אלו באלו, כפי שהבין הראב"ד בדברי רבינו, שא"כ לא שייך ביטול ברוב, אלא שהיו לפניו שני אוצרות של פירות: האחד פירות שנה שניה, והשני פירות שנה שלישית, ונמצאו פירות ליד שני האוצרות, ואינו יודע מאיזה מהם נפלו. וטעם משנתנו כטעם כל המשניות השניות שם למעלה (חזון איש). 95) ואומרים: כל דפריש, מרובא פריש (פ"ח מהל' מאכלות אסורות הי"א). 96) שכמות פירות שני האוצרות שוה. 97) אין הכוונה שמפריש מעשר שני לחוד, שהרי אם הפירות של שנת מעשר עני, לא תיקן כלום. אלא כוונתו, שמפריש על תנאי, אם פירות שנת מעשר שני הם, יהא מעשר שני. ואם של שנת מעשר עני, יהא מעשר עני, ונוהג במעשר זה כמעשר שני, שטעון פדיה, או הבאת מקום, כדלהלן. ואף שלמעלה בהלכה ז, כתב רבינו שלאחר פדיה נותנו לעניים מספק, זה אינו אלא בספיקא דדינא, כמו שם שאין אנו יודעים דינו של צלף מהו, כזרעים או כאילן, ולכן מחמירים. אבל בספק של תערובת, כמו כאן, אין צריך לתת מספק, וראה בביאור הגר"א שו"ע יו"ד סי' שלא ס"ק קצד. 98) בן מפורש במס' ידים פ"ד מ"ג. 99) שהוא טעון הבאת מקום, ועוד שהוא ממון גבוה, כדלהלן בפ"ג הי"ד.

יב. פל הפטור ממעשר ראשון¹⁰⁰ - פטור מן השני¹⁰¹ ומן העני; וכל שחייב פראשון - חייב בשניהם. וכל התורם¹⁰² - מוציא מעשר¹⁰³; וכל שאינו תורם¹⁰⁴ - אינו מוציא מעשר זה. פל מי שאם תרם - תרומתו תרומה¹⁰⁵, פך אם עשר מעשר זה¹⁰⁶ - הרי הוא מעשר; וכל מי שאין תרומתו תרומה¹⁰⁷, פך אם הוציא מעשר זה - אינו מעשר.

100) כלומר, כל תבואה או פירות הפטורים ממעשר ראשון. 101) ואף-על-פי שבספרי פרשת ראה (דברים יד, כב) נראה שמעשר שני נוהג בירק מן התורה (ועי' רמב"ן על התורה שם), וכן דעת הסמ"ג (עשין קלו וקסא) והיראים (מצוה קעב), אף-על-פי שתרומות ומעשר ראשון ומעשר עני אינם נוהגים בירק אלא דרבנן - הרי בירושלמי (מעשרות פ"א ה"א) הובאה הברייתא הנ"ל שבספרי, ושם חולק על זה איסי בן יהודה ואומר: "המעשרות לירקות מדבריהם", ונראה מדברי הירושלמי שם, שתפס להלכה

אלא אם פן מנע ממנו שלש אריות⁸³. והוא שהביא שליש לפני ראש השנה⁸⁴; אבל אם לא הביא שליש אלא לאחרי - אף על פי שלא נמנע מלארות⁸⁵ ממנו שלש אריות. זרעו לזרע ועשה פלו קצצין גמורים לפני ראש השנה⁸⁶ - זרעו מתעשר לשעבר, וירקו בשעת לקיטתו⁸⁷. מקצתו עשה קצצין גמורין ומקצתו לא עשה⁸⁸ - זה שאמרו⁸⁹: צובר גרנו⁹⁰ לתוכו, ונמצא מעשר מזרעו על ירקו ומירקו על זרעו⁹¹.

71) ברייתא בירושלמי שביעית פ"ב ה"ה. וראה בתוספתא שם ובתוספתא כפשוטה'. 72) שזהו גמר פרוי, וראה למעלה ה"ח. וראה מה שכתב הראב"ד כאן בהשגה ב. 73) כלומר, אחר השנה שעברה, ואף ירקו בטל אגב הזרע, כיון שמחשבתו היתה לזרע. 74) אחר השנה הבאה, כשעת לקיטתו. ואף הזרעים מתבטלים אגב הירק, כיון שחשב לירק. 75) כלומר, אף לירק, שאם לא כן, הרי כתב להלן שהולכין אחר מחשבתו. 76) כלומר, הזרע מתבטל אגב הירק מפני שעיקרו של פול המצוי הוא לירק, ומתעשר להבא (ר"י קורקוס). וכל זה כשהביא שליש לפני ראש השנה, כדלהלן. 77) צריך עיון: הרי לא הביא שליש לפני ראש השנה, ולא נגמר הפרי. 78) גם זה צריך עיון, כיון שהזריעה והלקיטה היו בשנה אחת, מה שייך לומר "מתעשר לשעבר". וראה בראב"ד השגה ב. ובכדי ליישב כל הקשיים בדברי רבינו, מציע בעל 'חזון איש' לתקן דברי רבינו בהלכה זו כדלהלן: "מעשר מזרעו על ירקו ומירקו על זרעו (לא הביא שליש לפני ר"ה אם זרעו לזרע, זרעו מתעשר לשעבר וירקו בשעת לקיטתו עישורו) והוא שליקט ממנו לפני ר"ה. אבל אם ליקט ממנו אחר ר"ה (בין ירקו בין זרעו מתעשר להבא [זרעו מתעשר לשעבר וירקו בשעת לקיטתו עישורו]. לא הביא שליש לפני ר"ה] בין ירקו בין זרעו מתעשר להבא". 79) כלומר, רק לירק. וראה בהערה עד. 80) אף שהביא שליש קודם ראש השנה, בטל הזרע אגב הירק, שמחשבתו היתה רק לירק. 81) רק לזרע. 82) כיון שזרעו לירק, אלא-אם-כן מוכח ממעשיו שכוונתו לזרע. 83) כלומר, שלש השקאות, שבוה מוכח שאינו חפץ בגידולו יותר, ורצונו בזרעים ולא בירק. ובמשנה: "עונות". ובירושלמי: "מורביות". ובתוספתא: "מריעות". 84) שאז מועילה מחשבתו, והכל מתעשר אחר שנה שעברה, ואף הירק בכלל. 85) כמו: "אורה וסלו", כלומר, קוטף. וכאן הכוונה, מונע מהם השקאות. 86) כלומר, נגמרו הזרעים לגמרי, ולא רק שליש, כדלעיל. 87) שאין הירק מתבטל אגב הזרע, אלא כשהזרע עדיין לא נגמר לגמרי, שכיון שהזרע עוד לא גדל, גידולם המשותף מצרפם, והירק מתבטל, כיון שזרעו לזרע. אבל כיון שנגמר הזרע לגמרי, והירק עדיין צריך גידול, אינו מתבטל. ועי' בראב"ד. 88) כלומר, אם מקצת הזרע נגמר, ומקצתו עדיין לא נגמר. 89) ראה ראש השנה יג, ב. 90) כלומר, מותר לו לערבבם ולעשרם כאחד. 91) שכיון שמקצת הזרע עדיין טעון

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הראשונה לא קבעה שאין התרומה קובעת אלא בדבר שנגמרה מלאכתו, כמפורש במס' מעשרות פ"ב מ"ד לדעת חכמים), ראשון הוא שהוא טובל (מעשר ראשון טובל את עצמו, כיון שהפרישו לאחר גמר מלאכה, וכמבואר למעלה), וכו' וכו', ראשון מהו שיטבול לשני (כלומר, לחייב את כל הפירות במעשר שני, והמדובר כשהפריש תרומה גדולה לפני גמר מלאכה, שאינה קובעת, ומעשר ראשון הפריש לאחר גמר מלאכה). מה אם בשעה שיש עליה זיקת שני מעשרות (= ראשון ושני) את אמר מותר (באכילת עראי, לפני שנקבע למעשר באחד מששת הדברים הקובעים), בשעה שאין עליה אלא זיקת מעשר אחד, לא כל-שכן". נמצא שמקור דברי רבינו מדברי הירושלמי האחרונים, ואילו את הדברים הראשונים השמיט כי פשוטים הם, כנ"ל. וראה ברידב"ז שם, שלפי פירושו אין דברי רבינו מתיישבים כאן]. (109) והתרומה הופרשה לפני גמר מלאכה (ראה למעלה), ואינה קובעת, כנ"ל. (110) באחד מששת הדברים הנזכרים בפ"ג מהל' מעשר ה"ג. (111) ראה בפ"י מהל' מאכלות אסורות ה"כ, וב'כסף משנה' שם.

יד. מעשר שני, הואיל וטעון הבאת מקום¹¹² - אין מביאין אותו מחוצה לארץ¹¹³, כבכור בהמה¹¹⁴. לפיכך¹¹⁵ לא¹¹⁶ חיבוי¹¹⁷ להפריש מעשר שני בסוויא¹¹⁸. ויראה לי, שמעשר שני שמפרישים בארץ שנער ובמצרים¹¹⁹ - פודין אותו¹²⁰ ומביאין דמיו לירושלים¹²¹. וכך יראה לי, שלא חיבוי¹²² מקומות אלו¹²³ במעשר שני אלא כדי לקבוע מעשר עני¹²⁴, כדי שיהיו עניי ישראל סומכים עליהם¹²⁵.

(112) לפנים מחומת ירושלים, כדלהלן פ"ב ה"א. (113) אף באופן שחייב להפרישו. ראה להלן. (114) שאין מביאין אותו מחוצה לארץ (פ"א מהל' בכורות ה"ה). ואף-על-פי ששם למדו להיפך: בכור ממעשרות "ממקום שאתה מביא מעשר דגן, אתה מביא בכור וכו'. וממקום שאין אתה מביא מעשר דגן, אי אתה מביא בכור" (וראה בתמורה כא:). - שם לא למדו אלא ממה שמעשר דגן אינו נוהג בחוצה לארץ, ומזה למדו לבכור שאין מביאין אותו מחוצה לארץ, אבל מעשר שכזה שנוהג בחוצה לארץ, כגון פירות ארץ ישראל שיצאו לחוצה לארץ לאחר מירוחם בארץ, שיש אומרים שחייבים במעשרות אף בחוצה לארץ (וראה בכסף-משנה ורדב"ז למעלה פי"ג מהל' מעשר ה"ד) - היה מקום לומר שחייבים גם במעשר שני ומביאים אותו מחוצה לארץ, וזהו אשר לימדנו רבינו שלעולם אין מביאין מעשר שני מחוצה לארץ, ובהו למדו מעשר שני מבכור שאין מביאים אותו. ויתכן כי מדרבנן חייב להביאו, כדלהלן בשנער ומצרים. (115) לפי שאין מביאין אותו מחוצה לארץ. (116) ירושלמי פ"ז ה"ה. (117) חכמים. (118) שלא רצו לחייב הפרשה בלי חיוב הבאה. (119) ראה למעלה פ"א מהל' תרומות ה"א. (120) ואין מביאין מעשר שני עצמו, שהרי הוא טמא מארץ העמים, וראה שם פ"ב הי"ז. (121) שכיון שתיקנו נביאים וחכמים להפריש, כעין דאורייתא תיקנו, ולכן טעון פדיה והבאת מקום.

כדעת איסי בן יהודה. וכן נראה בבבלי פסחים לט, ב. שאמרו שם "במרור דרבנן", הרי שמעשר שני בירק אינו אלא מדרבנן, ועי' רש"י שם ד"ה מרור, וד"ה כעין דאורייתא. וראה במשנה-למלך וב'חזון איש'. (102) לכתחילה. שאינו בכלל החמישה, שמנה רבינו בפ"ד מהל' תרומות ה"ד. (103) כלומר, מעשר שני או מעשר עני. ולגבי מעשר ראשון, כבר כתב רבינו בפ"א מהל' מעשר ה"ז. (104) לכתחילה, שהוא מהחמישה הרשומים בהל' תרומות שם. (105) בדיעבד. הם אלה שמנה רבינו שם. (106) כלומר, שני או עני, ראה למעלה. (107) אפילו בדיעבד. והם הרשומים שם ה"ב.

ג. פרות¹⁰⁸ שהוציא מהן מעשר ראשון קדם שיקבעו למעשר¹⁰⁹ - הרי זה אוכל מהן עראי קדם שיוציא מעשר שני; שאין הראשון קובע לשני. אבל משוקבעו למעשר¹¹⁰, אף על פי שהוציא את הראשון - אסור לאכל מהן עראי עד שיוציא את השני או את מעשר עני¹¹¹.

(108) [בירושלמי (שם פ"ב ה"ג): "ראשון מהו שיטבול (מדובר כשהקדים מעשר ראשון לתרומה גדולה, והבעיא היא אם הוא טובל לעצמו, לחייבו בתרומה גדולה. וראה למעלה פ"ג מהל' מעשר הי"ט, שלגבי תרומת עצמו, היינו תרומת מעשר, הוא קובע אפילו בשבולים, כיון שקרא עליו שם מעשר), מה נן קיימין (במה אנו עוסקים), אם ככרי שנתמרח - דברי הכל אסור (שהרי הוא חייב גם בתרומת מעשר, ואם כן הוא טבול לתרומת-מעשר, ואם הפריש תרומת מעשר, הוא טבול מצד התרומת-מעשר, שכשם שתרומה גדולה קובעת, כמו-כן תרומת מעשר קובעת). ואם במעשר ראשון שהקדימו בשבולין, דברי הכל מותר (שהרי הוא פטור מתרומה גדולה, כמפורש בחלה פ"א ה"ג, אם הפריש תרומת מעשר לאחר מירוח, ואם הפריש לפני מירוח, שמתחייב הוא בתרומה גדולה לא נטבל לתרומה גדולה על-ידי התרומת-מעשר, למאן-דאמר תרומה אינה טובלת לפני מירוח), אלא כי אנן קיימין בתמרים והוא עתיד לדורסן, בגרוגרות והוא עתיד לדושן (כלומר, לא נגמרה מלאכתן) והפריש מהן תרומה גדולה (שצריך לחזור ולתרום תרומה שנייה, ראה בתרומות פ"א מ"ח, וב'פני משה' כאן) ונמלך להניח כמות שהן (ונמצא עכשיו שנגמרה מלאכתן, ואף-על-פי-כן הדין של "תרומה ויחזור ויתרום" לא בטל, כיון שכבר נתחייב, ראה להלן) ועבר והפריש מהן ראשון (כלומר, עבר והקדים מעשר ראשון לתרומה גדולה שצריך לחזור ולתרום, כנ"ל), אין תימר למפרע נטבלו (שאנו אומרים שכאילו גם בשעת הפרשת תרומה ראשונה היו הפירות לאחר גמר מלאכה, ואף-על-פי-כן לא בטל, גם עכשיו, הדין של "תרומה ויחזור ויתרום", כיון שכבר נתחייב, ראה להלן) תרומה שהיא טובלת (כלומר, התרומה קובעת, שכיון שהוא גמר מלאכה למפרע, היא קובעת לחייבו בתרומה גדולה, השנייה שחזור ותרום, ראה בפ"ה מהל' מעשר הי"ט), ואין תימר מכאן ולבא (כלומר, אין זה גמר מלאכה למפרע, אלא מכאן ולהבא, ואם כן התרומה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נטע רבעי) לים המלח". וראה בפרק ב מהלכות ציצית הלכה ב שרבינו קורא לים הגדול - ים המלח. ונראה מכאן שאינה טעונה שחיקה, כיוון שמשליכה לים הגדול, אבל אם אז וזרקו לנהר - טעון שחיקה.

ג. וכן¹⁰ אם חלל¹¹ מעשר שנה מנה על שנה פרוטה מפרות אחרות¹² - הרי זה מחלל¹³. ושורף¹⁴ את הפרות שחלל עליהם, כדי שלא יהיו תקלה לאחרים¹⁵. כפדיין נטע רבעי בזמן הזה, כמו שפארנו בהלכות אסורי מאכלות.

10) מלשון רבינו נראה שאף הלכה זו מהוראת הגאונים היא, וכן הבין הראב"ד בהשגות. אבל ה"כסף משנה" אינו מפרש כן. 11) ומה שכתב להלן מחללין מעשר שני על פירות לכתחילה אף בזמן הבית אינו אלא במין על מינו, אבל לא במין על שאינו מינו, ולא מן היפה על הרע. 12) כלומר, ממין אחר, או פירות רעות אף מאותו המין. 13) אף על פי שנצטרפו כאן שני חסרונות, שפדה על פחות משוויין, ועל פירות ממין אחר, ובכל זאת חילולו חילול בדיעבד. 14) המדובר כשנטמא המעשר, ודינו כתרומה טמאה שהיא נשרפת. 15) שהאוכלן בטומאה בירושלים - לוקה.

ד. כשם שאין אוכלין מעשר שני בזמן הזה בירושלים¹⁶, כך אין פודיין¹⁷ אותו שם¹⁸, ואין מחללין אותו¹⁹ ואין מוכריין אותו²⁰. ואם נכנס בירושלים אף בזמן הזה - אין מוציאין אותו משם²¹, ומניחים אותו שם עד שירקב²². וכן אם עבר והוציאו משם - מניחין אותו עד שירקב²³. לפיכך²⁴ אין מפרשים מעשר שני בירושלים בזמן הזה, אלא מוציאין את הפרות בטבולן חוץ לעיר, ומפרישין אותו שם ופודה²⁵. ואם הפרישו שם²⁶ בזמן הזה - ירקב.

16) כיוון שאין שם מזבח. 17) על מעות. 18) מפני שבירושלים אין פדייה אלא לשם אכילה. וכיוון שאין אוכלים אותו בזמן הזה, אין פודים ואין מחללים אותו. ורבינו לשיטתו שקדושת עזרא קדשה לשעתה ולעתיד לבוא, ולכן רואין את מחיצות ירושלים שנחרבו, כאילו הן עולות ובנויות. אבל מחוץ לחומה, שמותר בפדיה, אף שאסור לאכלו שם, אף בזמן הזה פודין ומחללים. וכל זה במעשר שני טהור, אבל מעשר שני שנטמא, פודין אותו אפילו בירושלים. 19) על פירות. 20) אף שיש לו דמים, שהרי אם יטמא, אפשר לפדותו, אין מוכריין אותו ואף על פי שאינו נפדה או מתחלל, אלא נשאר בקדושתו. 21) שלחומרא אנו אומרים שתפסוהו מחיצות ירושלים, שרואין כאילו הן עולות. 22) שכיוון שקלטוהו מחיצות, ואינו יכול לפדותו בזמן הזה, יניחו עד שירקב. 23) שכיוון שקלטוהו מחיצות, אף אם יצא, יחזור לירושלים, וכיוון שאינו יכול לפדותו, ירקב. 24) כלומר, לפי שאין פודין אותו בירושלים. 25) ואוכלו. 26) בירושלים.

122) נביאים וחכמים. 123) שנער ומצרים. 124) ראה למעלה פ"ט מהל' מעשר ה"ג. 125) על מעשר שני.

~ שבת קודש כ"ד אייר ~

פרק שני

1) יבאר מעשר שני שנאכל לבעלים. ואם נוהג בכל זמן. ואין פודין אותו בזמן הזה, ודין אין פודין אותו בירושלים בזמן הזה. והאוכל כזית ממנו חוץ לירושלים. מעשר שני שנכנס לירושלים אם מותר להוציאו. פירות שנגמרה מלאכתן ועברו בתוך ירושלים ויצאו. פירות מעשר שני שנטמאו בירושלים ופדאן. אילן שעומד לפני מן החומה ונפדו נוטה חוץ לחומה.

א. מעשר שני נאכל² לבעליו³ לפנים מחומת ירושלים; ושנאמר: ואכלת לפני יי אלהיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם וגומר. ונוהג בפני הבית ושלם בפני הבית⁴, אבל אינו נאכל בירושלים אלא בפני הבית⁵. שנאמר מעשר דגנך תירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך; מפי השמועה למדו: מה בכור אינו נאכל אלא בפני הבית, אף מעשר שני לא יאכל אלא בפני הבית.

2) הוא הדין ששותים אותו וסכים בו, ובלבד שלא יוציאוהו לשאר צרכים. 3) כלומר, אף על פי שהוא קדוש, אין צריך ליתנו לכהן או ללוי אלא נאכל לבעלים. אבל הוא הדין שנאכל לאחר. 4) ובספרי פרשת קרח למדו במעשר ראשון ממה שנאמר "נחלה" - "מה נחלה נוהגת בפני הבית ושלם בפני הבית, אף מעשר ראשון נוהג בפני הבית ושלם בפני הבית". 5) לפי שצריך מזבח. ומה שכתב רבינו בפרק ו מהלכות בית הבחירה הלכה ט"ו ש"מקריבין הקרבנות כולן אף על פי שאין שם בית בנוי", היינו מזבח בלי בית, וכמו שכתב שם בפרק ב הלכה ד "ושלושה נביאים עלו עמהם מן הגולה: אחד העיד להן על מקום המזבח ואחד העיד להן על מדותיו ואחד העיד להן שמקריבין על המזבח הזה כל הקרבנות אף על פי שאין שם בית".

ב. מידת חסידות, שפודין מעשר שני בזמן הזה בשווי⁶, כדרך שפודין אותו בפני הבית. והורו הגאונים, שאם רצה לפדות שנה מנה בפרוטה⁷ לכתחילה בזמן הזה - פודה. לא יהיה זה חמור מן הקדש⁸. ומשליך הפרוטה לים הגדול⁹.

6) שכך נהגו האמוראים לפדות בשווי ואי אפשר לומר שהוא מן הדין, שהרי בהקדש אמרו שבזמן שאין בית המקדש קיים - פודה לכתחילה בפחות משווי, ולדעת רבינו להלן, למדים דין מעשר שני מדין הקדש, ומתוך כך הוכיח רבינו שהאמוראים עשו כן מדרך החסידות. 7) אבל לא בפחות מפרוטה. 8) שמותר לפדותם בזמן הזה לכתחילה ואפילו בפרוטה. 9) בפרק י מהלכות מאכלות אסורות הלכה יז כתב "ומשליך אותה פרוטה (= של פדיון

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קלטוהו מחיצות (= כיוון שנכנס לתוך חומת ירושלים, שוב אינו נפדה), הוא בפנים ומשאו בחוץ מהו? תנא להו ההוא סבא בדבי רבי שמעון בן יוחי כי ירחק ממך המקום - ממילואך (= ממשאך). ומפרשה רבינו לקולא, שכיוון שהמשא בחוץ, הרי זה רחוק ממלואך, ופודהו בחוץ. עוד שם: "בעי רב פפא נקיט ליה בקניא (= היה הוא בפנים ואוחז המשא שבחוץ על ידי קנה) מאי, תיקו". ולהלן שם כ. אמרו: "רבינא אומר כגון דנקיט ליה בקניא, ותפשוט בעיא דרב פפא", ומפרש רבינו שזה מוסב על דברי בית הלל שם שאמרו "יפדה ויאכל בכל מקום", ולפי זה נפשטה הבעיא לקולא. (41) [כלומר, לא רק כשהוא בפנים ומשאו בחוץ, שכשרוצה להכניס המשא לפנים מן החומה, צריך הוא ללכת ברגליו, והוא בכלל "וכי ירבה ממך הדרך גו' כי ירחק ממך המקום", אלא אפילו אם אחז אותו בקנה, שאפשר לו להכניסו לפנים מן החומה בלי הליכה ברגל, אלא במשיכת הקנה, ואין כאן "ריבוי דרך", אף על פי כן הואיל ולא נכנס המעשר - מותר לפדותו].

ט. מעשר שני שנכנס לירושלים, אפלו של דמאי⁴², אסור⁴³ להוציאו משם; שפכר קלטוהו מחיצות⁴⁴. וכן פרות הנלקחין בכסף מעשר⁴⁵; שנאמר: ואכלת לפני יי אלהיך⁴⁶. עבר והוציאן או שפצאו בשגגה - יחזרו ויאכלו בירושלים⁴⁷. וקליטת מחיצות - מדבריהם. אפלו מעשר שאין בחמשו שנה פרוטה⁴⁸, שהוא מדבריהם - מחיצות קולטות אותו ואסור להוציאו. אבל מעות מעשר שני - נכנסין לירושלים ויוצאין⁴⁹.

(42) ומה שאמרו במשנה שהדמאי נכנס לירושלים ויוצא ונפדה - אינו אלא בפירות שהם טבולין לדמאי, אבל ממעשר שני של דמאי, תפסוהו מחיצות. (43) מדרבנן. (44) כלומר, חומות ירושלים. (45) שנכנסו לירושלים, אסור להוציאם משם. [וכן נראה במשנה שם שאמרו: "מעות נכנסות לירושלים ויוצאות, פירות נכנסין ואינן יוצאין", הרי שלא חילקו אלא בין פירות למעות, ואם כן פירות אינם יוצאים, אפילו אלה הלקוחים מכסף מעשר. ומכאן שעצם ההוצאה הוא איסור, ולא משום פדיון, שהרי לקוח בכסף מעשר שני טהור, אינו נפדה אפילו בריחוק מקום]. (46) כלומר, מצוה לאכלם לפני ה', ולא להוציאם משם. ואין זו אלא אסמכתא, שהרי קליטת מחיצות דרבנן. (47) שם: "דכתיב, לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וכו', בשעריך הוא דלא תיכול, אבל יצאו חוץ למחיצתן וחזרו מותרין", ולא חילקו בין שוגג למזיד. (48) כלומר, שאין המעשר שווה ד' פרוטות, שחמשן מלגיו, פרוטה. (49) שלא החמירו חכמים אלא בפירות.

י. פרות⁵⁰ שנגמרה מלאכתן ועברו בתוך ירושלים ויצאו - אינו יכול להוציא עליהן מעשר שני מפרות אחרות שלא נכנסו לירושלים⁵¹, אלא יחזר מעשר שני שלהן ויאכל בירושלים⁵², ואינו נפדה בחוץ⁵³. אפלו עשה כל הפרות האלו⁵⁴ מעשר שני אחר

ה. פל האוכל פזית מעשר שני או ששתה²⁷ ממנו רביעית יין²⁸ חוץ לחומת ירושלים²⁹ - לוקה; שנאמר: לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך תירשך ויצהרך וגומר. ולוקה על פל אחד ואחד בפני עצמו. לפיכך, אם אכל שלשתן³⁰ חוץ לחומה³¹ - לוקה שלש מלקיות. שנאמר: ואכלת לפני יי אלהיך מעשר דגנך תירשך ויצהרך, ונאמר: לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך וגומר. למה פרטן, ולא אמר לא תאכלם בשעריך? לחיוב על פל אחד ואחד בפני עצמו³².

(27) לא כתב רבינו שהסך לוקה. (28) בפרק י מהלכות תרומות הלכה ב כתב רבינו: "כשם שאכילת תרומה בכזית כך שתייה בכזית". (29) כלומר, יצא אחר שנכנס לתוכה. (30) דגן, תירוש ויצהר. (31) לאחר שנכנסו לפנים מן החומה. (32) "ולאו שבכללות לא הוי, כיוון דאכולה קאי, הוי לאו אכל חד וחד, והיכי דמי לאו שבכללות? - כגון "לא תאכל כי אם עלי אש" (שהלאו כולל את כל צורות הבישול חוץ מצלי) וכגון מכל אשר יעשה מגפן היין.

ו. אינו לוקה מן התורה עד שיאכלנו אחר שנכנס לחומת ירושלים. שנאמר: לא תוכל לאכל בשעריך וגומר, ואכלת לפני יי אלהיך; כיוון שנכנס למקום אכילתו ויאכלו בחוץ - לוקה. אבל אם אכלו קדם שיכנסו לירושלים - מפין אותו מפת מרדות מדבריהם³³.

(33) לדעת התוספות (שם דיבור המתחיל אמר) אף על פי שאינו לוקה, עובר הוא על איסור עשה "וצרת הכסף", שבלי פדיון אסור.

ז. מקצת³⁴ מעשר בפנים ומקצתו מבחוץ: האוכל מזה שעדיין לא נכנס - מפין אותו מפת מרדות³⁵; והאוכל בחוץ מזה שנכנס³⁶ - לוקה³⁷.

(34) ברייתא שם, לעניין ביכורים. והוא הדין למעשר שני. (35) ואינו לוקה מן התורה, אף על פי שמקצת נכנס בפנים. (36) ואחר שנכנס - יצא. (37) אף על פי שמקצת לא נכנס עדיין.

ח. אין פודין מעשר שני בירושלים אלא אם כן נטמא³⁸; שנאמר³⁹: פי ירחק ממך המקום - ברחוק מקום הוא נפדה, ואינו נפדה בקרוב מקום. הנה הוא בפנים ומשאו בחוץ⁴⁰, אפלו הנה אוחז אותו בקנה⁴¹, הואיל ולא נכנס המעשר - הרי זה מתר לפדותו שם בצד החומה.

(38) ולמדו כן ממה שנאמר: "כי לא תוכל שאתו וגו', ונתת בכסף", ואין שאת אלא אכילה, שנאמר: "וישא משאת מאת פניו". (39) זה מוסב על ראש ההלכה, שאין פודין מעשר שני טהור בירושלים. (40) שם: אמרו "הוא מחוץ ומשאו בפנים (= משא פירות מעשר שני על כתיפו),

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תַּתְּפֹּשֶׂם מִמְּחִיצוֹת⁷⁰; אֲכָל אִם לֹא הַתְּנָה, הוֹאִיל וְנִכְנַס הָרִי הוּא טְהוֹר מִן הַתּוֹרָה, [שְׁאִין וְלֹד⁷¹ מִטְּמָא שְׁנִי⁷² מִן הַתּוֹרָה], וַיִּכְבֵּר קָלְטוּהוּ מִמְּחִיצוֹת אֲיִינוּ יוֹצֵא⁷³.

(69) שפירות שנטמאו בחוץ, אפילו בוולד הטומאה ונכנסו, נפדים ונאכלים בחוץ. (70) וכל זה בוולד הטומאה, אבל בטומאה דאורייתא, אף בלא תנאי יכול להוציאם. (71) כלומר, וולד הטומאה, שנגע בכלים שנגעו במשקין. (72) כלומר, אחר. (73) אלא נפדה ונאכל בירושלים.

יד. תִּלְתֵּן שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנִי - מִתֵּר לְאֲכֹלָה צְמַחוּנִין⁷⁴, שֶׁכֶּף הִיא רְאוּיָה לְאֲכִילָה⁷⁵. וְכֵן פְּרִשְׁנֵי מַעֲשֵׂר שְׁנִי⁷⁶ - וְאָכְלוּ צְמַחוּנִין⁷⁷. וְאִם⁷⁸ עָשָׂה מֵהֶם⁷⁹ עֶסֶה - הָרִי זֶה מִתֵּר לְהַפְּנֵס לִירוּשָׁלַיִם וְלְהוֹצִיאָהּ⁸⁰, שְׁאִינֶן⁸¹ בְּכָלֵל הַפְּרוֹת⁸². וְאִם נִטְמָאוּ⁸³ בִּירוּשָׁלַיִם - יִפְדוּ וְיִאָּכְלוּ בַּחוּץ.

(74) כלומר, כשהוא בתחילתו. (75) לאכילת אדם, אבל כשנתקשה אינו ראוי לאכילת אדם. (76) שאינם מאכל אדם כלל, אלא בשני רעבון. (77) שאז נאכלים הם על ידי הדחק, אבל הפת שלהם אינה נאכלת כלל. (78) ירושלמי שם: "כדי לעשות עיסה ולחזור כדי לעשות עיסה ולחזור [כלומר, לא התירו להוציא כרשינים אלא כדי לעשותם עיסה בחוץ, ותו לא, כפירוש הראב"ד בהשגות]. מתניתא דרבן שמעון בן גמליאל, דרבן שמעון בן גמליאל אמר אף הפירות נכנסין ויוצאין, דברי הכל הוא, הכא, קל הוא שהקלו בכרשינין [שאף חכמים מודים כאן, ולמסקנא הותרה הוצאתם אפילו כמה פעמים, והוא שיהיו עיסה קודם שייכנסו, שהרי כשנכנסו כרשינים כבר קלטום מחיצות"] (79) כלומר, מהכרשינים. אבל בתלתן אף אם עשה ממנו עיסה לא הקלו בו, שתלתן בתחילתו, רוב בני אדם אוכלים אותו, אבל כרשינים אפילו בתחילתם אינם נאכלים כלל לאדם אלא בשני רעבון, ולכן הקלו בעיטתם, כדלהלן. (80) והוא שנכנסו הכרשינין כשהן עשויין עיסה, אבל אם הכניסין כרשינים, קלטום מחיצות ושוב אינם יוצאים אף אם עשאו עיסה בפנים. (81) כלומר, הכרשינים, שנעשתה העיסה מהם. (82) שקלטום מחיצות, כיוון שהכרשינים עצמם אינם נאכלים אלא בשני רעבון - לא החמירו בעיטתם. (83) כלומר, הכרשינים, ואפילו בטומאה מדבריהם.

טו. אֵילָן שְׁעוֹמֵד לְפָנִים מִן הַחֹמֶה וְנוֹפוּ נוֹטָה חוּץ לַחֹמֶה - אֵין אוֹכְלִין תַּחַת נֹפוּ מַעֲשֵׂר שְׁנִי⁸⁴. וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי שֶׁנִּכְנַס תַּחַת נֹפוּ - אֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ, שֶׁהָרִי הוּא כְּמִי שֶׁנִּכְנַס לִירוּשָׁלַיִם.

(84) ואין אומרים, כשם שלגבי איסור פדייה, הרי הוא כירושלים, הוא הדין לגבי אכילה.

טז. בְּתֵימָם שֶׁבְּצֵד הַחֹמֶה⁸⁵, שֶׁפְּתַחֲהֶם לְפָנִים מִן הַחֹמֶה⁸⁶ וְחָלְלִין⁸⁷ לַחוּץ: מִפְּנֵי הַחֹמֶה וְלְפָנִים -

שְׁיִצְאוּ עַל פְּרוֹת אֲחֵרוֹת שְׁלֹא נִכְנְסוּ - יִחְזְרוּ⁵⁵ וְיִאָּכְלוּ בִירוּשָׁלַיִם. הָמָר הוּא בְּמִחְצוֹת יְרוּשָׁלַיִם, הוֹאִיל וְקָלְטוּ - קָלְטוּ.

(50) שלא הופרש מהם מעשר שני. (51) ולפדותם בחוץ. (52) כדין מעשר שני שנכנס לירושלים ויצא. (53) ש"מתנות שלא הורמו (= שלא הופרשו מהן תרומות ומעשרות) הרי הן כמו שהורמו. (54) שנכנסו לירושלים ויצאו, ואף זו בעיא בירושלמי שם ולא נפשטה, ופסקה רבינו לחומרא, אף על פי שמחיצה לקלט דרבנן. (55) כל הפירות, וגם המעשר-שני.

יא. פְּרוֹת שְׁלֹא נִגְמְרָה מְלֵאכְתָּן שֶׁעֲבָרוּ בִירוּשָׁלַיִם וְיִצְאוּ, כְּגוֹן סְלִי עֲנָבִים לְגַת⁵⁶ וְסְלִי תְּאֵנִים בְּמִקְצָה⁵⁷ - מִתֵּר לְפְדוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנִי שְׁלֵהֶם בַּחוּץ⁵⁸. וְכֵן פְּרוֹת דְּמֵאוּ⁵⁹, אֵף עַל פִּי שֶׁנִּגְמְרָה מְלֵאכְתָּן וְעֲבָרוּ בִירוּשָׁלַיִם וְיִצְאוּ - פּוֹדִין מַעֲשֵׂר שְׁנִי שְׁלֵהֶן בַּחוּץ.

(56) שעומדים לדריכה וסחיטה. (57) כלומר, למוקצה, וכן הוא במשנה, והכוונה לייבוש. (58) שכיוון שלא נגמרה מלאכתן, ועדיין לא נתחייבו במעשר, לא שייך לומר שמתנות שלהם הם כמו שהורמו. (59) שעדיין לא הופרש מהם מעשר שני, שאילו לאחר שהופרש, יחזור ויאכלהו בירושלים.

יב. פְּרוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנִי שֶׁנִּטְמָאוּ בִירוּשָׁלַיִם וּפְדָאָן⁶⁰: אִם נִטְמָאוּ בְּוֹלֵד הַטְּמָאָה⁶¹ - אֲסוּר לְהוֹצִיאָן⁶², אֲלֵא וְאָכְלוּ בְּפָנִים⁶³; מִפְּנֵי שְׁוֹלֵד הַטְּמָאָה מְדַבְּרִיהֶם⁶⁴. וְאִם נִטְמָאוּ⁶⁵ בְּאֵב הַטְּמָאָה⁶⁶, אוּ שֶׁנִּטְמָאוּ בַּחוּץ וְאִפְלוּ בְּוֹלֵד הַטְּמָאָה⁶⁷, אֵף עַל פִּי שֶׁנִּכְנְסוּ לִירוּשָׁלַיִם - הָרִי אֵלוּ נִפְדִין וְיִאָּכְלִין בְּכָל מְקוֹם⁶⁸.

(60) שכיוון שנטמאו, מותר לפדותן, אפילו בירושלים. (61) בדפוס רומי: "בוולד הטומאה מדבריהם", כדלהלן, וכגון שנגעו הפירות בכלים שנגעו במשקין שנטמאו באב הטומאה, שאז אין הכלים נעשים ראשון לטומאה אלא מדבריהם. (62) מירושלים, אף על פי שכבר פדאן ויצאו לחולין, שלא יאמרו: ראינו מעשר שני שנכנס לירושלים ויצא. (63) לאחר פדייתם למי שאינו אוכל חולין בטהרה. (64) וישנם כאן שני חסרונות: א. בכשיטתם היו הפירות טהורים. ב. מן התורה הם טהורים גם ככשוי, ורק מדרבנן הם טמאים. ולפיכך קלטום המחיצות, לפי שעדיין נשתיר בהם קצת מקדושת מעשר, ואפילו אם התנה שלא יתפסו מחיצות, אין תנאו מועיל, שלא מועיל תנאו אלא אם נטמא בחוץ ואחר כך נכנס. (65) הפירות. (66) כלומר, בטומאה דאורייתא, אפילו בתוך ירושלים, שפקעה מהפירות קדושת מעשר, אף שעדיין טעונים פדייה, ואפילו בלא תנאי יכול לפדותם ולאכלם בחוץ. (67) מדרבנן. (68) שכיוון שנקיטתם לעיר הייתה בטומאה, אף שאינה אלא מדבריהם מועיל תנאו, ולא תפסום מחיצות, והם נפדים בחוץ ונאכלים שם.

יג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁶⁹? כְּפִשְׁהֶכְנִסֶן עַל מְנַת שְׁלֹא

מתוך מהדורת חזק

בין לחומרא. (93) ואף שבפסחים שם העמידו משנה זו ב"שורא ובר שורא", כלומר, בחומה קטנה ונמוכה השווה לקרקע העזרה, אבל גג החומה לא נתקדשה, – פסק רבינו כפשטות הסוגיא בזבחים נו. שאמרו שם "תנינא, החלונות ועובי החומה כלפנים", ולא העמידו ב"שורא ובר שורא" כבפסחים שם, משמע שלעניין מעשר שני וקדשים קלים, נתקדשו גגים ועליות בירושלים, ורק לעניין קדשי קדשים ושחיטת קדשים קלים לא נתקדשו, וכפשטות לשון הברייתא בפסחים שם. (94) ואף שלהלן בפרק י"ב מהלכות שמיטה ויובל הלכה יב, פסק רבינו שבית הבנוי בחומה, אין דינו כבתי ערי חומה, כר' יהודה בערכין לב. ולא כר' שמעון, צריך לומר, שדין קדושת חומת ירושלים לחוד, ודין בתי ערי חומה לחוד. וראה בירושלמי מעשרות סוף פרק ג, שלמדו דין זה, שבית הבנוי בחומה אינו כלפנים לגבי דין בתי ערי חומה, מפסוק מיוחד שבפרשת בתי ערי חומה, ואין לדבר זה עניין עם קדושת החומה.

כְּלַפְּנִים לְכָל דְּבָר⁸⁸; וּמִפְּנֵי הַחֹמָה וְלַחֹוֹץ⁸⁹ - אֵין אוֹכְלִין⁹⁰ שֶׁם וְאֵין פּוֹדִין שֶׁם לְהַחְמִיר⁹¹. הִנֵּה חֲלָלִין לְפָנִים וּפְתָחֵיהֶם לַחֹוֹץ: מִכְּנֵי הַחֹמָה וְלַחֹוֹץ - כְּלַחֹוֹץ, פּוֹדִין בּוֹ וְאֵין אוֹכְלִין⁹²; וּמִכְּנֵי הַחֹמָה וְלַפְּנִים - אֵין אוֹכְלִין שֶׁם וְאֵין פּוֹדִין לְהַחְמִיר. וְהַחֲלוֹנוֹת וְעֵבֵי הַחֹמָה⁹³ - כְּלַפְּנִים⁹⁴.

(85) שאין חלל הבית ופתחו בעובי החומה, אלא רק אחד מהם. (86) חומת ירושלים. כלומר, בתוך עובי החומה. (87) הבית עצמו, שתוכו חלול. (88) ומותר לאכול מעשר שני תחת פתח הבית שהוא בעובי החומה, ואסור לפדותו שם. שאנו נותנים על מקום הפתח קולי וחומרי מקום שהוא שם. כלומר, בחלל הבית. (90) מעשר שני, כדין חוץ לעיר. (91) כדין תוך העיר, שאנו הולכים אחרי הפתח להחמיר, ואם הפתח והחלל לצד אחד של החומה דינו כאותו צד לכל דבר, אף לקולא. (92) כלומר, בין לקולא

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום ראשון י"ח אייר ~

מצות עשה קנה.

היום ויודעים בו ראשי החדשים והמועדים, אין מתר לעשותו אלא בארץ ישראל בלבד; אכל בשעת הדחק ובהעדר חכמים מארץ ישראל, אז מתר לבית דין הסמוך (הסמוך לכר) בארץ ישראל לעבור שנים ולקבוע חדשים בחוצה לארץ, כדרך שעשה רבי עקיבא, כמו שנתבאר בתלמוד (ברכות טג.) — ובזה יש קשי גדול, והידוע (ש)כמעט תמיד בית דין הגדול אמנם היה בארץ ישראל, והם שיקבעו חדשים ויעברו שנים בדרךים המקבלות אצלם ובהתקבצם יחד.

ויש כאן יסוד גדול מאד מיסודות האמונה, שלא ידעוהו ולא ירגישו בו אלא המעמיקים חקר. הינו: זה שאנו מחשבים היום בחוצה לארץ בסדר העבור שבדינינו ואומרים שיום זה ראש חדש ויום זה חג — לא בגלל חשבוננו אנו עושים אותו חג בשום אופן, אלא מפני שבית דין הגדול שבארץ ישראל כבר קבעו יום זה חג או ראש חדש, ומפני שהם אמרו שהיום ראש חדש או היום חג, הוא נעשה חג או ראש חדש, בין שהיתה פעלתם זו על פי חשבון או על פי ראיה, כמו שנמסר לנו בקבלה (ראש השנה כה.): "אשר תקראו אתם (ויקרא כג ב) — אין לי מועדות אלא אלו", כלומר: אשר יאמרו הם שהם מועדות, אפלו שונגין אפלו אנסיין אפלו מטעין, כמו שבא לנו בקבלה. ואין אנו עושים היום חשבון אלא כדי שנגדע את היום שקבעו בו בני

המצוה הקנ"ג — הצווי שצונו יתעלה לקדש חדשים ולחשב חדשים ושנים, וזו היא מצות קדוש החדש (קביעת יום ראש-חדש נקרא "קידוש"), והוא אמרו יתעלה: "החדש הזה לכם ראש חדשים" (שמות יב ב), ובפרוש נאמר (ראש השנה כב.): "עדות זו תהא מסורה לכם", כלומר: מצוה זו אינה מסורה לכל-אחד ואחד כשפת בראשית (השבת. על-שם שבה שבת הקדוש ברוך הוא ממעשה בראשית) — שכל-אחד מונה ששה ימים ושוכת בשביעי — כך שגם כל-אדם הוראה את-הלבנה יעשונו ראש חדש, או יחשב בהשבון התורני (חישובי הלוח כפי שקבעו חכמי התורה) יעשה ראש חדש, או יראה שהאביב אחר (אחת הסיבות לעיבור השנה) וזולתו (או סיבה אחרת) מזה שראוי להתחשב בו ויוסיף חדש — אלא מצוה זו לא יעשה לעולם אלא בית דין הגדול דוקא ובארץ ישראל דוקא. לפיכך בטלה אצלנו היום הראיה מחמת העדר בית דין הגדול, כמו שבטלה הקרבת הקרבנות מחמת העדר המקדש. ובזה טעו המינים הנקראים כאן במזרח 'קראים', וזהו היסוד שגם לא כל-הרבנים עמדו עליו, והחלו מגששים עמהם בחשכת האפלה. דע, שהחשבון הזה שאנו מחשבים

מתוך מהדורת חזק

~ יום שלישי כ' אייר ~

מצות עשה קנג.

המצוה הקנ"ג נדפסה ביום ראשון.

~ יום רביעי כ"א אייר ~

מצות עשה קנג.

המצוה הקנ"ג נדפסה ביום ראשון.

~ יום חמישי כ"ב אייר ~

מצות עשה קנג.

המצוה הקנ"ג נדפסה ביום ראשון.

~ יום שישי כ"ג אייר ~

מצות עשה קנג. נט.

המצוה הקנ"ג נדפסה ביום ראשון.

המצוה הנ"ט — הצווי שצווינו לתקע בַּחצוֹצְרוֹת בַּמִּקְדָּשׁ בַּעֲת הַקִּרְבַּת כְּלִי־קֶרֶן מִקְרָבֹנֹת הַמוֹעֲדוֹת, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וּבַיּוֹם שֶׁמִּחֲתַתֶּם וּבַמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם וְתִקְעֶתֶם בַּחצוֹצְרוֹת" (במדבר י, י). וּבְפָרוֹשׁ אָמְרוּ (ראש השנה כו), שְׁמִצּוֹת הַיּוֹם בַּחצוֹצְרוֹת. וּכְבָר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוֵה זוּ בְּסִפְרֵי (פרשת בהעלותך) וְרֵאשׁ הַשָּׁנָה (כו) וְתַעֲנִיּוֹת (טו) וְכֵן אָנוּ מְצִוִּים לְתַקֵּעַ בַּחצוֹצְרוֹת בְּזִמְנֵי הַצִּוְרוֹת וְהַרְעוֹת כְּשֶׁנֶּצֶעַק אֵלָיו יִתְעַלֶּה כְּמוֹ שְׁאָמַר: "וְכִי־תִבְאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְצְכֶם וְגו'" (שם, ט).

~ שבת קודש כ"ד אייר ~

מצות עשה נט.

המצוה הנ"ט — הצווי שצווינו לתקע בַּחצוֹצְרוֹת בַּמִּקְדָּשׁ בַּעֲת הַקִּרְבַּת כְּלִי־קֶרֶן מִקְרָבֹנֹת הַמוֹעֲדוֹת, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וּבַיּוֹם שֶׁמִּחֲתַתֶּם וּבַמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם וְתִקְעֶתֶם בַּחצוֹצְרוֹת" (במדבר י, י). וּבְפָרוֹשׁ אָמְרוּ (ראש השנה כו), שְׁמִצּוֹת הַיּוֹם בַּחצוֹצְרוֹת. וּכְבָר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוֵה זוּ בְּסִפְרֵי (פרשת בהעלותך) וְרֵאשׁ הַשָּׁנָה (כו) וְתַעֲנִיּוֹת (טו) וְכֵן אָנוּ מְצִוִּים לְתַקֵּעַ בַּחצוֹצְרוֹת בְּזִמְנֵי הַצִּוְרוֹת וְהַרְעוֹת כְּשֶׁנֶּצֶעַק אֵלָיו יִתְעַלֶּה כְּמוֹ שְׁאָמַר: "וְכִי־תִבְאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְצְכֶם וְגו'" (שם, ט).

אָרְצֵי־יִשְׂרָאֵל, פִּינּוֹן שֶׁבִּסְדֵּר זֶה עֲצָמוּ מְחַשְׁבִּים וְקוֹבְעִים הַיּוֹם — לֹא בְרֵאשֵׁי; וְעַל קְבִיעֶתֶם אָנוּ סוֹמְכִים — לֹא עַל חֲשׁוֹבֵנּוּ. וְאִין חֲשׁוֹבֵנּוּ אֵלָא לְגַלּוּיֵי מִלְחָמָה (ולגלות דבר שכבר נקבע בזמנו), וְהִבְנֵן זֶה הַיֵּטֵב.

וְהִנֵּי מוֹסִיף לָךְ בְּאוֹר: אֵלֹה הַנִּחְנוּ, לְמַשֵּׁל, שְׁבִנֵי אָרְץ יִשְׂרָאֵל יַעֲדֵרוּ מֵאָרֶץ יִשְׂרָאֵל — חֲלִילָה לֹאֵל מִלְעֻשׁוֹת זֹאת, לְפִי שֶׁכָּבֵר הַבְּטִיחַ שְׁלֹא יִמְחָה וְלֹא יִשְׁרַשׁ אֶת־שְׂאֵרֵי הָאָמָה לְגַמְרֵי — וְלֹא יִהְיֶה שֵׁם בֵּית דִּין בְּנִמְצָא, וְלֹא יִהְיֶה בְּחוּצָה לְאָרֶץ בֵּית דִּין שְׁנֹסְמָךְ בְּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל — הַרְיֵ אֲזִי לֹא יִהְיֶה חֲשׁוֹבֵנּוּ זֶה מוֹעִיל לָנוּ כְּלָל בְּשׁוֹם אָפֶן. לְפִי שְׂאִין לָנוּ לְחַשֵּׁב בְּחוּצָה לְאָרֶץ וְלַעֲבֹר שְׂנִים וְלַקְבּוֹעַ חֲדָשִׁים אֵלָא בְּאוֹתָם הַתְּנָאִים הַנִּזְכָּרִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאָרְנוּ "כִּי מְצִוִּין תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר־ה' מִירוֹשָׁלַם" (ישעיה ב, ג). וְאִם יִתְבּוֹנֵן מִי שֵׁשׁ לוֹ הַעֲזָה שְׁלֵמָה בְּדַבְּרֵי הַתְּלִמּוֹד שֶׁבְּעִנְיָן זֶה, יִתְבָּאֵר לוֹ כְּלִי־מַה־שְׁאֲמָרְנוּ בְּרוּר שְׂאִין בּוֹ שׁוֹם סִפְקָה. וְהִנֵּה יֵשׁ רְמִזִּים בְּלִשׁוֹן הַתּוֹרָה, הַמּוֹרוֹת עַל יְסוּדוֹת הַסֵּדֵר שְׁאָנוּ סוֹמְכִים עָלָיו בִּידְעִיעַת רֵאשֵׁי חֲדָשִׁים וְעַבּוּר שְׂנִים, מֵאֵלָה אָמְרוּ: "וְשִׁמְרָתְךָ אֶת־הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָה מִיָּמִים יָמִימָה" (שמות יג, י). אָמְרוּ (מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי): "מִלְמַד שְׂאִין מְעַבְרִין אֶת־הַשָּׁנָה אֵלָא בְּפָרֶק הַסְּמוּךְ לְמוֹעֵד" (בחדש אדר — הַסְּמוּךְ לְמוֹעֵד פֶּסַח) וְאָמְרוּ (שם): "מִזְמֵן שְׂאִין מְעַבְרִין אֶת־הַחֲדָשׁ אֵלָא בַּיּוֹם וְאִין מִקְדָּשִׁין אֶת־הַחֲדָשׁ אֵלָא בַּיּוֹם? תְּלִמּוֹד לֹמַר: מִיָּמִים יָמִימָה". וְאָמַר יִתְעַלֶּה: "לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה" (שם יב, ב), אָמְרוּ (מגילה ה): "חֲדָשִׁים אֶתָּה מְחַשֵּׁב לְשָׁנָה, וְאִי אֶתָּה מְחַשֵּׁב יָמִים" — מִשְׁמַע שֶׁהַחֻסְפָּה בָּהּ לֹא תִּהְיֶה אֵלָא חֲדָשׁ שְׁלֵם. וְאָמַר: "חֲדָשׁ יָמִים" (במדבר יא, כא) — אָמְרוּ: "יָמִים אֶתָּה מְחַשֵּׁב לְחֲדָשׁ וְאִין אֶתָּה מְחַשֵּׁב שְׁעוֹת". וְאָמְרוּ: "שְׁמוֹר אֶת־חֲדָשׁ הָעָבִיב" (דברים טז, א) — מִשְׁמַע שֶׁבְּשָׂנִים שְׁלָנוּ חוֹבָה שֶׁנֶּשְׁמָר בְּהֵן תְּקוּפוֹת הַשָּׁנָה, וְלִפְיֶכָךְ יִהְיֶה שְׁנוֹת חֻמָּה (למרות שחישוב החדשים מבוסס על מהלך הירח). וּכְבָר נִתְבָּאֵרוּ כְּלִי־דִינֵי מִצְוֵה זוּ בְּשְׁלֵמוֹת בְּפָרֶק א' מִסְּנֵהֲדָרִין (יא) וּבְמִסְכַּת רֵאשׁ הַשָּׁנָה (ב) וְגַם בְּכַרְכוֹת (ג).

~ יום שני י"ט אייר ~

מצות עשה קנג.

המצוה הקנ"ג נדפסה ביום הקודם.

42 להשוותם בְּשׂוֹאֵל שָׁכֵן אתה משווה אותם לַעֲנִין חַיִּיב – שיתחייב
 43 גם בשבויה, והלא שבויה הוא אונס רחוק שאינו עולה על דעתו,
 44 ואולי חייב הכתוב רק על אונס העולה על דעתו כשבורה ומתה.
 45 וחזרות השאלה מנין ששואל חייב על השבויה.
 46 משיבה הגמרא: אֵלָּא לומדים את חיוב השבויה בשואל מגוף
 47 הפסוק, וּבְרַבִּי נֶחֱוֹן, דְּתַנְיָא, רַבִּי נֶחֱוֹן אָמַר, כתוב בשואל (שם)
 48 'וְנֹשֶׁבֶת אוֹ מֵת', וְהִיתָה הַתּוֹרָה יְכוּלָה לְכַתּוּב 'וְנֹשֶׁבֶת וּמֵת', ואם כן
 49 תיבת 'או' מיותרת, ובאה לְרַבּוֹת שֶׁהַשּׂוֹאֵל חַיִּיב אֵף עַל אֹנֶס שֶׁל
 50 שְׂבוּיָה.
 51 מקשה הגמרא: הרי תאי 'או' – תיבת 'או' זו המיותרת, מִיִּפְעֵי לִיה
 52 – נצרכת כדי לַחֲלֹק – להפריד בין תיבות 'נשבר' ל'מת', דְּסִלְקָא
 53 דְּעֵתְקָא אֲמִינָא – שאם היה כתוב 'ונשבר ומת' היה עולה על הדעת
 54 לומר, עַד דְּמִיתְבְּרָא וּמֵתָה לֹא מְחַיִּיב – שאין השואל חייב על
 55 שבורה אלא אם כן לבסוף מתה הבהמה מחמת השבירה, אבל
 56 אם רק נעשה בה מום אינו חייב לשלם, קָא מְשַׁמְעֵן לָךְ – לכן
 57 הוצרכה התורה לכתוב 'או מת' להפריד בין המקרים, ולהשמיענו
 58 שהשואל חייב גם על שבורה שלא מתה.
 59 הגמרא מגבילה את הקושיא: הֵינִיחָא – יובן הלימוד מ'או' לדעת
 60 רַבִּי יוֹנָתָן הַסּוֹבֵר לַהֲלֹךְ בְּבֵרִיתָא שֶׁבְכָל מְקוֹם שְׁכָתוּב בַּתּוֹרָה דִּין
 61 מסויים על שני דברים, מובן מאיליו שהדין נאמר על כל אחד
 62 בנפרד, ולשיטתו אם היה כתוב 'ונשבר ומת' היתה המשמעות
 63 שאירע אחד משני האונסים, ונמצא שתיבת 'או' מיותרת לדרשה
 64 ובאה לרבות שבויה. אֵלָּא לְדַעַת רַבִּי יִאֲשִׁיָּה שֶׁבִּסְתֵּמָא מִתְפָּרֵשׁ דִּין
 65 הכתוב רק על שני הדברים כאחד, מֵאִי אֵיכָּא לְמִימְרֵי, הלא צריך
 66 את תיבת 'או' כדי ללמד שהשואל חייב על שבורה או מתה
 67 לחוד, ואינה מיותרת לרבות שבויה.
 68 הגמרא מביאה את הברייתא שנחלקו בה רבי יונתן ורבי יאשיה:
 69 דְּתַנְיָא (סנהדרין סו.), נאמר (ויקרא כ ט) כִּי אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יִקְלַל
 70 אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ מוֹת יוּמָת', ומבארת הברייתא, אֵין לִי לְלַמּוּד
 71 ממשמעות הכתוב אֵלָּא שאם קלל את אָבִיו וְאִמּוֹ יחד חייב מיתה,
 72 אבל אם קלל את אָבִיו בלבד בְּלֹא אִמּוֹ, או את אִמּוֹ בלבד בְּלֹא
 73 אָבִיו, מְנַין שְׁחִיב. תְּלַמּוּד לּוֹמְרֵי – יש ללמוד זאת ממה שנאמר
 74 שוב בהמשך הפסוק: אָבִיו וְאִמּוֹ קָלַל דְּמִיו בּוֹ, אָבִיו קָלַל אִמּוֹ קָלַל
 75 – הסמיך הכתוב לשון קללה גם לאביו וגם לאמו, שבתחילת
 76 הפסוק נאמר: אָשֶׁר יִקְלַל אֶת אָבִיו, ובסופו כתוב: וְאִמּוֹ קָלַל/
 77 ומלמד שגם אם קלל אחד מהם חייב, דְּבְרִי רַבִּי יִאֲשִׁיָּה. רַבִּי יוֹנָתָן
 78 אָמַר, לא צריך לימוד מיוחד למקלל אחד מהם, אלא מה שנאמר
 79 בתחילת הפסוק: אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ, מְשַׁמְעֵן גַּם בְּאוֹפֵן שֶׁקָּלַל אֶת
 80 שְׁנֵיהֶם בְּאַחַד, וּמְשַׁמְעֵן גַּם בְּאוֹפֵן שֶׁקָּלַל אֶת כֻּלָּם מֵאֶחָד מֵהֶם בְּפָנֵי
 81 עֲצָמוֹ, ועל שניהם נאמר 'מות יומת',

1 לשלם, ואף בטענת אבידה.
 2 מקשה הגמרא: הֵינִיחָא לְמֵאֵן דְּאָמַר – לימוד זה מובן רק לפי התנא
 3 שסובר (גיטין מא:): לֹא אֲמַרִּין דְּבְרָה תּוֹרָה כְּלָשׁוֹן בְּנֵי אָדָם שֶׁדִּרְכָם
 4 לְכַפּוֹל לְשׁוֹנֵם לְפַעֲמִים, ולכן יש לדרוש את הכפילות שבפסוק
 5 'אם גָּנוֹב יִגְנֹב, וְרִבּוֹת חַיִּיב שׁוֹמֵר שְׁכָר בְּאִבְדָּה. אֵלָּא לְמֵאֵן דְּאָמַר
 6 שְׁכַפְּלוֹת בַּתּוֹרָה אֵין בַּה יִתּוֹר לְשׁוֹן מְשׁוּם שְׁאֲמַרִּין דְּבְרָה תּוֹרָה
 7 כְּלָשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, מֵאִי אֵיכָּא לְמִימְרֵי, הרי אי אפשר ללמוד את חיוב
 8 שומר שכר באבידה מ'אם גנב יגנב'.
 9 מתרצת הגמרא: אָמַרִי בְּמַעֲרֵבָא – אמרו החכמים בני הישיבה
 10 שבארץ ישראל, שיש ללמוד חיוב שומר שכר באבידה בקל וחומר
 11 מגניבה, וְיָמָּה גְּנִיבָה שְׁהִיא קְרוּבָה לְאֹנֶס – שיש בה קצת אונס, כיון
 12 שנעשית על ידי אחרים, ואף על פי כן אמרה תורה שֶׁמְשַׁלֵּם,
 13 אֲבִידָה, שְׁקָרוּבָה לְפִשְׁעָה, שהרי החפץ נאבד ממנו ממילא, לֹא כֵּל
 14 שָׁכֵן שְׁצָרִיק לְשַׁלֵּם.
 15 שואלת הגמרא: וְאֵידֶךָ – התנא הסובר שלא אומרים דיברה תורה
 16 כלשון בני אדם, ולומד את חיוב שומר שכר באבידה מ'אם גנב
 17 יגנב', מדוע הוצרך הפסוק ללמד דין זה, הלא אפשר ללמדו בקל
 18 וחומר. משיבה הגמרא: מִלִּיתָא דְּאֵינָא – דבר שאפשר ללמדו בקל
 19 וחומר, מכל מקום קָרָה וְקָתַב לָהּ קְרָא – טרחה התורה לכתבו.
 20 שנינו במשנה שהובאה לעיל: וְהַשּׂוֹאֵל מְשַׁלֵּם אֶת הַכֶּל, ואפילו על
 21 האונסקין. שואלת הגמרא: בְּשִׁלְמוֹתָ עַל שְׂבוּיָה וּמֵתָה מוּבֵן מִנֵּין לֵנוּ
 22 שהשואל משלם, משום דְּקָרִיב בְּעֵינֵינוּ (שמות כב יג) 'כִּי יִשְׁאֵל
 23 אִישׁ מֵעַם רְעֵוּ וְנֹשֶׁבֶת אוֹ מֵת וּגו' שֶׁלֵּם יִשְׁלֵם', אֵלָּא שְׂבוּיָה בְּשׂוֹאֵל
 24 – דין זה שהשואל חייב לשלם אם נשבה הדבר ששאל, מֵאֵן לָךְ,
 25 הלא אינו מפורש בפסוק. וְכִי הֵימָּא נִילָף – ואם תרצה לומר
 26 שאפשר ללמוד את חיובו מחיובו בְּשְׂבוּיָה וּמֵתָה, אי אפשר לומר
 27 כן, שהרי אינם דומים, שכן מה לְשְׂבוּיָה וּמֵתָה, שָׁכֵן אוֹנֶסָא דְּסָלִיק
 28 אֲדַעְתָּא הוּא – שהם אונסים שאדם מעלה על דעתו שאפשר
 29 שיקרו, וממילא בשעת השאילה היה בדעתו להתחייב בהם,
 30 תֵּאֲמַר בְּשְׂבוּיָה שָׁכֵן אוֹנֶסָא דְּלֹא סָלִיק אֲדַעְתָּא הוּא, ולא שאל על
 31 דעת להתחייב בו.
 32 מבארת הגמרא: אֵלָּא, נִאֲמַרְהָ שְׂבוּיָה וּמֵתָה בְּשׂוֹאֵל שְׁחִיב עֲלֵיהֶן,
 33 וְנִאֲמַרְהָ שְׂבוּיָה וּמֵתָה בְּשׁוֹמֵר שְׁכָר שֶׁפְּטוּר עֲלֵיהֶן, ויש ללמוד מה
 34 לַחֲלֹק – כשם שבשומר שכר נאמר אונס השְׂבוּיָה עִמּוֹ – עם
 35 האונסים של שבורה ומתה, שנאמר (שמות כב ט) 'וּמֵת אוֹ נֹשֶׁבֶת
 36 אוֹ נֹשֶׁבֶת אֵין רָאָה', אֵף כֵּאֵן בְּשׂוֹאֵל יֵשׁ לְכָלּוֹל אֶת אֹנֶס הַשְּׂבוּיָה
 37 עִמּוֹ – עם חיוב אונסי שבורה ומתה.
 38 דוחה הגמרא: אֵיכָּא לְמִיפְרֹךְ – יש לפרוך לימוד זה, שהרי מה
 39 לְשׁוֹמֵר שְׁכָר שָׁכֵן לְפָטוּר – מה שהשווה בו הכתוב את השבויה
 40 לשבורה ומתה הוא לענין פטור, ולענין זה מסתבר להשוותם כיון
 41 ששבויה הוא אונס קל שאינו עולה על דעתו, וכי תֵּאֲמַר

על כל אחד לקחת חלק בהפצת המעיינות חוצה ועל אחת כמה וכמה
 הצעירים אשר כוחם איתם שחוננו בזה מההשגחה העליונה
 ממכתב כ"ט ניסן, תשי"ז

ביאורים למסכת סוטה דף לג עמוד א מותך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 השרת, שהמידה הממונה על ה'בת קול' יודעת שבעים לשון, 50
 2 דלא שמועי עבדא - משום שתפקידה להשמיע דברים, והיא עשויה 51
 3 להשתלח לפעמים לאנשי עמים שונים המבינים אחת מכל השפות. 52
 4 ואי בעית אימא תירוך אחר, במקרים האלו, מי שאמר את הבת קול 53
 5 בארמית, המלאך גבריאל הוה, שהוא יודע את כל השפות, דאמר 54
 6 מר פא גבריאל אל יוסף הצדיק ולימדו שבעים לשון, כדי שפרעה 55
 7 ומצרים יקבלוהו למשנה למלך. 56
 8 שנינו במשנה שבפרקת המזון נאמרת בכל לשון, ומסבירה הגמרא 57
 9 שאין לזה דרשה, אלא כיוון שחיבה התורה לברך, דכתיב, ואכלת 58
 10 ושבעת וברכת את ה' אלהיך, ולא קבע הכתוב לשון מסויימת 59
 11 לברך בה, לכן אתה יכול לברך בכל לשון שאתה מברך. 60
 12 שנינו במשנה שבשבעת העדות נאמרת בכל לשון. הגמרא מסבירה 61
 13 מניין לומדים זאת, דכתיב, ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה, 62
 14 ולא נאמר והשביעהו באלה, משמע מכך, בכל לשון שהיא 63
 15 שומעת. 64
 16 שנינו במשנה שבשבעת הפקדון נאמרת בכל לשון. הגמרא מסבירה 65
 17 מניין לומדים זאת, אתיא בגזירה שוה תחטא תחטא משבעת 66
 18 העדות. 67
 19 הגמרא סיימה לעסוק בדברים הנאמרים בכל לשון, ועוברת לעסוק 68
 20 בחלק השני של המשנה, שם שנינו, ואלו נאמרין בלשון הקודש, 69
 21 מקרא ביפורים וכליצה בו וממשיכה המשנה עד מקרא ביפורים 70
 22 ביצד - מניין שבלשון הקודש, שנאמר בפרשת ביכורים, וענית 71
 23 ואמרת לפני ה' אלהיך, ולהלן בברכות וקללות של הר גריזים ור 72
 24 עיבל הוא אומר, וענו הלויים ואמרו אל כל איש ישראל, 73
 25 ודורשים גזירה שוה של עניה ואמירה, מה ענית האמירה להלן 74
 26 אצל הלויים, נאמרה בלשון הקודש, אף כאן במקרא ביכורים, צריך 75
 27 לאמרו בלשון הקודש. 76
 28 שואלת הגמרא, ולויים נופייהו, מנלן שאמרו את הברכות והקללות 77
 29 בלשון הקודש. עונה הגמרא, אתיא בגזירה שוה קול קול ממש, 78
 30 כתיב הקא בלויים קול רם, וכתיב התם במוטן תורה, מנשה ודבר 79
 31 והאלהים וענו בקול, מה להלן בלשון הקודש ניתנה התורה, אף 80
 32 כאן בלויים, היו צריכים לומר בלשון הקודש. 81
 33 שנינו במשנה חליצה ביצד - מניין שנאמרת בלשון הקודש, נאמר 82
 34 בחליצה וענתה ואמרה, ולהלן הוא אומר וענו הלויים ואמרו, מה 83
 35 להלן בלשון הקודש, אף כאן בלשון הקודש. רבי יהודה אומר, 84
 36 וענתה ואמרה ככה' עד שתאמר בלשון הזה וככו'. ממשיכה הגמרא 85
 37 לברר את שיטתם, שואלת הגמרא, ורבנן שלמדו מגזרה שוה, האי 86
 38 ככה' מאי עבדי ליה - מה ילמדו מייטור תיבת ככה'. מתרצת 87
 39 הגמרא, חכמים מיבעי להו - דורשים מתיבת ככה' לדרך שהוא 88
 40 מעשה מעעב - דהיינו ממה שהסמיך הפסוק ככה' ליעשה, 89
 41 דורשים שרק דבר שהוא מעשה מעעב, דהיינו חליצה וריקקה, אבל 90
 42 האמירה אינה מעעבת. 91
 43 שואלת הגמרא, ורבי יהודה שלמד מתיבת ככה' בלשון הקודש 92
 44 מעעב, מהיכן ילמד הלימוד לדבר שהוא מעשה מעעב. מתרצת 93
 45 הגמרא, מ'בה' ככה' - שהיתה התורה יכולה לכתב ככה', דהיינו 94
 46 וענתה ואמרה כה יעשה לאיש, ולמה כתבה ככה', לדרוש לדבר 95
 47 שהוא מעשה מעעב. שואלת הגמרא, ורבנן מה ילמדו מייטור 96
 48 התורה שכתבה ככה' ולא ככה'. ומתרצת, ככה' ככה' לא משמע 97
 49 להו לרבנן לדרוש, שכך דרך התורה לפעמים לכתוב ככה' ולא ככה'.

1 כל התורה בכל לשון נאמרה ולפיכך היא מותר לקרוא קריאת 1
 2 התורה בבית הכנסת בכל שפה, דאי סלקא דעתך שרבי טובר שכל 2
 3 התורה רק בלשון הקודש נאמרה, אם כן, והיו דכתב רחמנא 3
 4 ללמד שקריאת שמע נאמרת רק בלשון הקודש בכתבה, למה לי, 4
 5 הרי ודאי שאין לקרוא בלשון אחרת. דוחה הגמרא, יתכן שרבי 5
 6 סובר שהתורה נאמרה רק בלשון הקודש, ובכל זאת איצטריך את 6
 7 הדרשה של והיו, משום דכתיב שמע בכל לשון, לכן כתבה התורה 7
 8 כחכמים שאפשר לומר קריאת שמע בכל לשון, לכן כתבה התורה 8
 9 והיו ללמד שלא נדרוש כך, אלא נדרוש משמע' שצריך להשמיע 9
 10 לאוזנו. 10
 11 וממשיכה הגמרא לברר, לימא - האם נאמר שספקרי רבנן, כל 11
 12 התורה כולה בלשון קודש נאמרה, דאי סלקא דעתך שסוברים 12
 13 חכמים שבכל לשון נאמרה, שמע' דכתב רחמנא ללמד שאפשר 13
 14 לקרוא קריאת שמע בכל לשון, למה לי, הרי ודאי שאפשר לקרוא 14
 15 בכל לשון. דוחה הגמרא, יתכן שחכמים סוברים שהתורה נאמרה 15
 16 בכל לשון, ובכל זאת איצטריך את הדרשה של שמע' משום 16
 17 דכתיב והיו, והיה מקום לדרוש מזה כרבי שאפשר לומר קריאת 17
 18 שמע רק בלשון הקודש, לכן כתבה התורה שמע' ללמד שלא נדרוש 18
 19 כך, אלא נדרוש מ'ודיו' שלא יקראנה למפרע בסדר הפוך. 19
 20 שנינו במשנה שתפלה נאמרת בכל לשון. מסבירה הגמרא שהמקור 20
 21 לדין זה הוא מסברא ולא צריך לימוד לזה, שהרי התפילה, בקשת 21
 22 רחמי היא, ולכן כל חיבי דבעי מצלי - בכל דרך שיכול לבקש 22
 23 בתפילה ככוונה, בה יתפלל, ואם יודע לכוון את ליבו בשפה 23
 24 מסויימת, שיתפלל בה. 24
 25 מקשה הגמרא, ותפלה, האם אכן נאמרת בכל לשון, והאמר רב 25
 26 יהודה, לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמית, דאמר רבי 26
 27 יוחנן, כל השואל צרכיו בלשון ארמי, אין מלאכי השרת נוקטין 27
 28 לו לסייעו, לפי שאין מלאכי השרת מברין בלשון ארמי. מתרצת 28
 29 הגמרא, לא קשיא, הא ביהודי, הא בצבוי, מה שאמר רבי יהודה 29
 30 שאין להתפלל בארמית, נאמר לגבי חיזי המתפלל, כי הוא צריך 30
 31 שסייעוהו מלאכי השרת, ואילו דברי משנתנו שתפילה נאמרת בכל 31
 32 לשון, נאמרו לגבי תפילת ציבור, והם אינם צריכים סיוע ממלאכי 32
 33 השרת. 33
 34 מקשה הגמרא על דברי רבי יוחנן, ואין מלאכי השרת מברין 34
 35 בלשון ארמי, והתניא ברייתא הסותרת לזה, שפעם כשהלכו פרחי 35
 36 כהונה מבני בית חשמונאי להלחם עם יוונים לפני יום הכיפורים, 36
 37 ונמשכה מלחמתם גם ביום כיפור, ויוחנן בהן גדול שעבר עבודת 37
 38 היום של יום כיפור, שמע בת קול מבית קדש הקדשים שהוא 38
 39 אומר, נצחו מליא דהלו לאתא קרבא לאנטוכיא - נצחו 39
 40 הצעירים שהלכו להילחם באנטוכיא. וכן למדנו עוד ברייתא, ושוב 40
 41 מעשה בשמעון הצדיק, ששמע בת קול מבית קדש הקדשים 41
 42 שהוא אומר, כפילת עבדיה דאמר שנתא לאיתא על היכלא 42
 43 - התבטל החייל שאמר השונא להביא על ההיכל, ונהרג ופקלם 43
 44 מלך יון, וכללו נידוהיו, וכתבו לעצמם השומעים ששמעו זאת 44
 45 משמעון הצדיק, איזו שעה היתה אותה שעה, וכיונו - ראו 45
 46 שהשנה שרשמו היתה מכוונת, שדיוק אז אכן התבטל החייל, נהרג 46
 47 גסקלס ובטלו גזירותיו, ובלשון ארמי הוה הבת קול אומר, וזה 47
 48 סותר את דברי רבי יוחנן שמלאכי השרת אינם מכירים לשון ארמית. 48
 49 מתרצת הגמרא, אי בעית אימא, בת קול שאני - שונה ממלאכי

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לג עמוד א

רש"י

תוספות

1 בל התורה כולה בכל לשון נאמרה. פי' ר"ח הא פשיטא דבשעת מ"ת ניתנו למשה בלשון
2 קודש והאי דקאמר הכא (ובכל לשון) היינו אם ניתנה להעתיקה בלשון אחר או לא
3 ומפירושו נשמע דלמדא לא ניתנה להעתיקה בלשון אחר לא ניתנה לקרוא כמו כן בלשון
4 אחר דמי שהיה קורא אותה בלשון פרסי והיא אמרה לשון עברי כבילו היה קורא בעל פה

5 כדאמרין ב' שני דמגילה (ו' י"ח) קראה תרגום
6 לא יצא היכי דמי אלימא דכתיבא מקרא וקא
7 קרי תרגום היינו על פה הוא לא צריכא דכתיבא
8 תרגום וקא קרי תרגום ולא ידענא לפירושו היכי
9 שלקא דעתיה למימר אליבא דרבי דבכל לשון
10 ניתנה ליכתב אם כן הא דאמר רבי ק"ש ככתבו
11 היינו בכל לשון שהרי בכל לשון ניתנה ליכתב אם
12 כן היינו רבנן ותו תפשוט מיהא דהם דאליבא
13 דרבי בלשון הקודש נאמרה ותו מאי קמבעיא ליה
14 היא פלוגתא היא בפ"ק דמגילה (ו' י"ח) תנן אין בין
15 ספרים למוזות ותפילין אלא שהספרים נכתבין
16 בכל לשון ותפילין ומוזות אינן נכתבין אלא
17 אשורית בלבד רשב"ג אמר א' אמר א' אמר א' אמר א' אמר א'
18 שיכתבו אלא יזונית בלבד וי"ל מהא דאמר רבי
19 קרית שמע ככתבה ליכא למידק מיניה דאיכא
20 למימר ככתבה המיוחד לה כשכתבה יחידיו בנח
21 במוזות ותפילין רב"ע מודו דבלשון הקודש הוא
22 דקאמר לימא קסבר רבי כל התורה בכל לשון
23 נאמרה ה"פ ולית ליה רשב"ג אמר א' אמר א' אמר א' אמר א'
24 ולרבנן דאמרין בלשון הקודש לית להו דרבנן
25 דאמרין ספרים נכתבים בכל לשון כך צריך לפרש
26 לפי פירוש ר"ח:

27 **ברכת** המון דכתיב ואבלת ושבעת. רש"י
28 שיבש הגירסא דלא גרס מנלן ופי'
29 משום דלא בני קרא דמדיכא תיני דליבעי לשון
30 הקודש ומיהו נראה עיקר גירסתא דגרסי
31 בהו מנלן דסד"א נילף ברכת מברכות הר גרזים
32 דכתיב בהו אלה יעמדו לברך (נביס כ') מה להלן
33 בלשון קודש אף כאן דהא בהאי ג"ש לפינן
34 בפירוקן (לפנינו ו' י"ח) ברכת כתיב דבלשון הקודש
35 להכי כתיב וברכת את ה' כלומר מאחר שהברכה
36 השבחה כלפי השכינה תוכל לברך בכל לשון
37 שתרצה ומסתמא בלשון שאנחא מכיר שחתן שכן
38 להקב"ה בלבב שלם להנאתך והכי נמי איתא
39 בירושלמי ודפרקין דאמר התם וברכת כתיב שיהא
40 יודע למי מברך (ומשמע בפרק ביצה מברכין
41 ככסות ו' י"ח) אפילו אמרה בלשון חול שלא
42 בתיקונה יצא דומיא דבנימין רעיא כרך ריפתא
43 בטר דברך אמר בריך רחמנא מריה דהאי פיתא
44 ואמר רבי דיצא ידי ברכה ראשונה ומואמרת לפני ה' אלהיך דכתיב גבי ידיו (ומעשר לא יליף דלאו דמי להאי דהבא כתיב את ה' אבל התם לפני ה' דמשמע דבעורה
45 היה מתודה ולהכי איצטרך גזירה שוה דאמריה אמירה: **שבועת** העדות מנא לן. נראה לפרש אי לאו קרא הוה אמינא נילף קול קול ממש להכי כתיב ושמענה דמשמע בכל לשון
46 שהיא שומעת מולא כתיב החשיבה בשבועת האלה אבל לפירוש רש"י דפי' אי לאו קרא הוה אמינא דומיא דשבועת הר גרזים ודרי עיבל שהיו בלשון הקודש אדרבה נילף משבועת סוטה
47 שהיא בלשון חול ועוד נילף אלה אלה מסוטה דכתיב בה בשבועת האלה להכי אית לך למימר אי לאו דכתיב ושמענה לא הוה ידענא אי היה לן למילף קול קול או אלה אלה: **אתיא**
48 תחטא תחטא. נראה דהא גזירה שוה לאו דוקא נקט ליה הכא דהא מדיכא תיני דבעי בלשון קודש אדרבה בלא גזירה שוה דתחטא תחטא הוה משמע טפי דבכל לשון דהוה לפינן מעילה
49 מעילה משמע אלא אנב דילפינן בשבועת (ו' י"ח) בהא גזירה שוה דבתביעת ממון הכתוב מדבר נקט לה נמי הכא: **וענינא** ואמרת להלן הוא אומר וענו הלויים ואמרו. תימה אדרבה לילף
50 ואמרת לפני ה' אלהיך מואמרת לפני ה' אלהיך מוירד מעשר דהא מדמי ליה לילפינן ואם תאמר הכא עניה עניה גמיר הא לעיל פריך ונילף אמריה אמריה מלויים ומתודה דנין עניה ואמריה
51 מעניה ואמריה ואין דנין עניה גרידתא מעניה גרידתא (ו' י"ח וזין לן אמריה גמירא מפנייה ואמריה): **אתיא** קול קול. אין לומר אדרבה נילף קול קול משבועת הפקדון דעניה וקול מעניה וקול
52 גמיר ואין דנין עניה וקול מקול גרידתא: **ורבי** יהודה מכה כבה. לא ידענא אי דריש ר' יהודה מכה כבה דכל האמור בפרשה אפילו קריאה מעכבא דאין לשנות מכל האמור דלהכי אתני
53 כה כבה וממילא הוי לשון קודש נמי עיובכא דפרשה נאמרה בלשון קודש ותימה לומר כן דאיב' כמאן מבתביעת ס"ל לא רבבי אליעזר ולא כ' עקיבא דתרויהו מודו דקריאה לא מעכבא
54 ולא פליגי אלא ברקיקא (וימנעו ו' ק"ה) דלר' אליעזר מעכבא כיון דהוי מעשה ולרבי עקיבא לא מעכבא מעשה באיש בעי' ואם אית לך למימר דרבי יהודה סבר דדוקא בלשון קודש מעכב
55 אבל אם לא קראה כלל אינו מעכב אם הוא סברא תמוה שאם לא קראה כלל אינו מעכב ואם קראה בלשון חול מעכב ומסתברא טפי למימר דסבירא ליה דקריאה מעכב ופליגי אתנא
56 דמתניתין בפרק מצות חליצה (בס' ו' ק"ה) דקא סבר רבי יהודה לא חנלקו רבי עקיבא ורבי אליעזר דברב זה והכי אמר בעלמא בנחן בפרק רבי אליעזר דמילה (בס' ו' ק"ה) קלה:

1 לימא קסבר רבי. מדאיצטרך קרא שתהא קריאת שמע בכתבה: כל התורה בכל לשון
2 נאמרה. לקרות בבית הכנסת: משום דכתיב שמע. איצטרך וזיו דלא תדרשיה לקרית
3 שמע בכל לשון אלא להשמיע לאזניו תפלה. דקתני מתני' בכל לשון לא צריך קרא. דהא
4 רחמי נקדה, והוהא לשנא דידע לבון לבו ליצלי' יחיד. צריך שסמייעהו מלאכי השרת.

5 צבור לא צריכי להו דכתיב ואזין לו הן אל כבוד
6 לא ומאס, אינו מואס בתפלתן של רבים: נצחו
7 מליא דאזלו לאנחא קרבא באנטיבאי. שהלכו
8 פרחי ביהודה בני בית השמונאי להלחם עם יוונים
9 לפני יום הכפורים ונלחמו ביום הכפורים, ושמע
10 יונקן בת קול ששקעה עובד עבודת יום הכפורים:
11 עבדיהם. חיל, לשון העבדי את חילו עבודה
12 גדולה (ויקרא כט) נסקלום. שם של מלך יון: שאני בת
13 קול. אותה מדה הממקם על כך יודעת בשבעים
14 לשונות, מפני שעשרה להשמיע והיא משתלחת
15 לכל הלשונות פעמים לזה ופעמים לזה: דאמר
16 מר. לקמן בפרקא (ו' י"ח) ולפירו'. ליוסף שבעים
17 לשונות: ח"ל. ברכת המזון דכתיב וברכת, ולא
18 גרסינן מנלן, דלא בעיא קרא, דמהיכא תיני
19 דבעין לשון קודש: בכל לשון שהיה מברך. לא
20 קבע לו הכתוב לשון: שבועת העדות מנלן. דאי
21 לא כתב קרא איכא למימר דבעין דומיא
22 דשבועת הר גרזים ודרי עיבל שהוא בלשון
23 הקודש: ושמינה. מדלא כתיב והשביעהו באלה:
24 יעניו בקול. במתן תורה, ובלשון הקודש נתנה
25 לדבר שהוא מעשה מעכב. בה, כגון חליצה
26 ודקיקה. דכבה משמע עוכבא דאסור לשנות.
27 וקסבו ליעשה לומר ששמעשה מעכב:
28 (ו')

19 בעית אימא: בת קול שאני, דלאשמעי עבידא. ואי בעית אימא: גבריאלי הוה, דאמר מר, בא
20 גבריאלי ולמדו שבעים לשון: ברכת המזון: דכתיב "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך"
21 בכל לשון שאנחא מברך: שבועת העדות: דכתיב: "ונפש פי תחטא ושמינה קול אלה"
22 בכל לשון שהיא שומעת: שבועת הפקדון: אתיא "תחטא" "תחטא" משבועת העדות: ואלו
23 נאמרים בלשון הקודש: מקרא ביפורים וחליצה כו', עד מקרא ביפורים ביצה וענינא ואמרת
24 לפני ה' אלהיך ולהלן הוא אומר "וענו הלויים ואמרו אל כל איש ישראל". מה "עניניה"
25 האמורה להלן בלשון הקודש, אף כאן בלשון הקודש. ולויים גופיהו מנלן? אתיא "קול" "קול"
26 ממושה, כתיב הכא "קול רם" וכתיב התם: "מישה דיבר והאלהים יענינו בקול" מה להלן בלשון
27 הקודש, אף כאן בלשון הקודש. חליצה ביצה ורבנן היא "כברה" מאי עבדי ליה? מיבעי להו,
28 לדבר שהוא מעשה מעכב. ור' יהודה, מ'פה", "ככה". רבנן, "פה" "ככה" לא משמע להו.

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לג עמוד ב

תוספות

1 קלה: גבי פלוגתא דב"ש וב"ה תמיה לרבי כיון דהטיל הכתוב ככה בין קריאה למעשה (גימא)
 2 דלעבבו תריוהו ותו איבא למיתמה אדרבה הוה לן למימר אליבא דרבי יהודה אפילו אי
 3 לא הוה כתיב אלא כה דקריאה מעבכב ולא מעשה דהא שמעינן ליה בפי' דר"ה (קף טו)
 4 דמקרא נדרש לפניו ולא לאחריו דאמר יובל אע"פ שלא שמטו אע"פ שלא תקעו יכול אע"פ
 5 שלא שלחו ת"ל היא דברי רבי יהודה ומפרש
 6 טעמא מקרא נדרש לפניו ולא לאחריו ולא לפני
 7 פניו כלומר עיובא דהיא נדרש דוקא אוקראתם
 8 דרור שלפניו ולא אושבתם איש אל אחותו של
 9 אחיו ולא אתקיעה שלפני פניו ויל' דר"פ ורבי
 10 יהודה האי דמעשה מעבכב מכה ככה דאי לא הו'
 11 כתיב אלא כה ה"א דררשינן ליה דוקא אקריאה
 12 שלפניו להכי כתיב ככה יתירא למדרשיה נמי
 13 אמעשה שלאחריו:

14 מול הגלגל סמוך לגלגל. משמע מקום הרואה
 15 את הגלגל כלומר (תולין קף טו) ממול
 16 ערפו מול הרואה את הערוף ולהכי אמר רבי
 17 אלעזר מול הגלגל והלא לא ראו את הגלגל
 18 ירושלמי מה מקיים ר"א הר גריזים הרי עיבל
 19 שתי גבשושית היו עשוי וקראו זה הר גריזים וזה
 20 הר עיבל על דעתיה דרבי יהודה מאה ועשרים
 21 מיל הלכו באותו היום על דעת ר"א לא חז
 22 ממוקדם ותו בירושלמי דר' ישמעאל אמר כ
 23 ביאות שנאמרו בתורה לאחר י"ד שנים נאמר
 24 ד' שנים שכבישו ושבע שנים שחילקו ודכותיה
 25 לא נאמר ברבות וקללות אלא לאחר י"ד שנים
 26 היתיר ר' חנינא קמיה ר' מנא הכתיב היה
 27 בעברם את הירדן תקימו את ברכותיה האלה
 28 א"ל אבנים תקימו אותם מיד ברכות וקללות
 29 לאחר י"ד שנים נאמרו:
 30 וכשהחזירוהו למקומו. ואי קשה והא
 31 בדברי הימים (כ טו) כתיב
 32 וישאו הלוים את הארון תריץ והיא אחד כביד'
 33 מקומות שנקראו הכהנים לויים דהא כתיב התי
 34 יעלו את הארון ואת אהל מועד וגו' וכתיב
 35 העלו אותם הכהנים הלוים ופירוש הכהנים
 36 הארון הלוים אהל מועד וכלו וכתיב ויביאו
 37 הכהנים את ארון ברית ה' אל מקומו וכתיב
 38 במלכים וישאו הכהנים את הארון וכתיב ועלו
 39 את ארון ה' ואת אהל מועד וגו' וכתיב ועלו
 40 אותם הכהנים הלוים אי נמי הכהנים נטלוהו
 41 ממוקמו אשר נטה לו דוד ומסרוהו ללוים
 42 והלוים נשאו עד ההיכל והנביטוהו הכהנים
 43 לדברי הרי כל המקראות מלוקיימים ועל זה אמר
 44 רבי יוסי כשהחזירוהו למקומו
 יתור

1 ור' יהודה האי גזירה שהו דעניה ואמירה מאי עביר ליה: עניה עניה גמר. גזירה שהו דעניה
 2 עניה למד מרבו, ג"ש דקול קול לא שמע, ואין האדם קול ג"ש אא"כ בקלה: כל מקום
 3 שנאמר כה ככה עניה ואמירה. כדבר התלוי בדבר, אינו אלא לשון קוש: ח"ג כה כה
 4 תכרבו. כלומר לענין נשיאות כפיים איתמר. ודלפי לה רבנן לקמן (ל טו) בגזירה שהו, ואתא
 5 ר' יהודה למימר בגופה כתיב: ח"ג ככה דחלוציה
 6 עניה ואמירה דלוים, ולא גרסינן מלוים, כלומר
 7 לענין לויים אמר דלפי לה רבנן בקול קול, ואתא
 8 איהו למימר דמעניה עניה ליה, ומיבמה דכתיב
 9 בה ככה: הלא הוה בעבר הירדן. כשחזו ישראל
 10 במדבר נאמר להם סימני הר גריזים ועיבל
 11 ומקומם שהם בעבר השני של ירדן, ישראל היו
 12 למורה הירדן דכתיב בני גד ובני ראובן לקחו
 13 נחלתן מעבר לירדן וירחו קדמה מנחמה ויטעו י,י
 14 ונאמר להם שההרים האלה מערב הירדן
 15 ומערב הירדן ואילך תרבה להלן מן הירדן לצד
 16 מערב ולא סמוך לירדן. אחרי ירדן מבוא השמש.
 17 ומדו מבוא השמש והו מורה שהשמש באה
 18 משם. כלומר רחוק ממורהו של ירדן, ומצינו
 19 בבראשית רבה כל מקום שנאמר אחרי מקל:;
 20 שישבים בהם כותיים. עכשיו הו יושבין בהן,
 21 שהושבין בהם כותריב שהתגלה עשרת
 22 השבטים. דכתיב ויבא מלך אשר אגשים מן
 23 ומכותה ומעזא וגו' וישבים בערי שררון ומלכי נ
 24 י,י ודבר ערי שררון ניהו כותניא במתניתין
 25 שבשררון: תניא לא גרסי, דכלה דרזא מתניתא
 26 היא בספרי: ספרי כותיים. שיש להם תורה
 27 שבכתב ואינו מאמינים בתורה שבעל פה:
 28 בעשרים. משמע בו ביום תקימו את האבנים בהר
 29 עיבל אחרי ירדן. מפלג מן המערב. דאחרי לשון
 30 הפלגה, והאי מבוא השמש מערב הוא, לשון כי
 31 בא השמש (פלאטי טו). מקום שהמה שוקעת
 32 מפלג משקיעתה, והיינו לצד מורה סמוך לירדן
 33 מיה: פארץ הנכניני ארץ החוי היא. בניחוחתא,
 34 איה ארץ הנכניני ארץ החוי, דהא שם
 35 חוי היה דכתיב (ס טו) ויבא יעקב שלם וגו',
 36 וכתיב (ס טו) שכם בן חמור החוי נשיא הארץ:
 37 היישוב בערבה. אינו אלא הרים: מול התגליל.
 38 רחוקים מן התגליל הם, והסיקנים הללו לא
 39 עליהם נאמרו וקמה נאמרו: ר"א בן יעקב אומר
 40 לא בא הכתוב בו, ורבי אלעזר נמי אדרבי
 41 אלעזר בן יעקב סמוך, ובתויה מפרש לקרא:
 42 כדרך שהתאיר להם בראשונה. בפתתם ומצרים
 43 בעמוד ענן נחוחתם הדרך, כך פה עכשיו לישר
 44 דרכיהם ולחורותם הדרך, לפי שגלוי לפניו
 45 שעתיד הענן לפסוק במיתת משה ולא ילך עם
 46 יהושע הנך להם לאחר שיעברו את הירדן
 47 לכבוש את הארץ ילכו דרך בבושה ודרך יישוב
 48 ודרך ארץ הנכניני שדיא עברה. ואל יקופי סיום
 49 לשפת הירדן דרך ארץ החוי שהיא הרים
 50 וקבעוהו, אלא יקנסו לתובה מצד מערב רחוק מן
 51 וכוין

1 קלה: גבי פלוגתא דב"ש וב"ה תמיה לרבי כיון דהטיל הכתוב ככה בין קריאה למעשה (גימא)
 2 דלעבבו תריוהו ותו איבא למיתמה אדרבה הוה לן למימר אליבא דרבי יהודה אפילו אי
 3 לא הוה כתיב אלא כה דקריאה מעבכב ולא מעשה דהא שמעינן ליה בפי' דר"ה (קף טו)
 4 דמקרא נדרש לפניו ולא לאחריו דאמר יובל אע"פ שלא שמטו אע"פ שלא תקעו יכול אע"פ
 5 שלא שלחו ת"ל היא דברי רבי יהודה ומפרש
 6 טעמא מקרא נדרש לפניו ולא לאחריו ולא לפני
 7 פניו כלומר עיובא דהיא נדרש דוקא אוקראתם
 8 דרור שלפניו ולא אושבתם איש אל אחותו של
 9 אחיו ולא אתקיעה שלפני פניו ויל' דר"פ ורבי
 10 יהודה האי דמעשה מעבכב מכה ככה דאי לא הו'
 11 כתיב אלא כה ה"א דררשינן ליה דוקא אקריאה
 12 שלפניו להכי כתיב ככה יתירא למדרשיה נמי
 13 אמעשה שלאחריו:
 14 מול הגלגל סמוך לגלגל. משמע מקום הרואה
 15 את הגלגל כלומר (תולין קף טו) ממול
 16 ערפו מול הרואה את הערוף ולהכי אמר רבי
 17 אלעזר מול הגלגל והלא לא ראו את הגלגל
 18 ירושלמי מה מקיים ר"א הר גריזים הרי עיבל
 19 שתי גבשושית היו עשוי וקראו זה הר גריזים וזה
 20 הר עיבל על דעתיה דרבי יהודה מאה ועשרים
 21 מיל הלכו באותו היום על דעת ר"א לא חז
 22 ממוקדם ותו בירושלמי דר' ישמעאל אמר כ
 23 ביאות שנאמרו בתורה לאחר י"ד שנים נאמר
 24 ד' שנים שכבישו ושבע שנים שחילקו ודכותיה
 25 לא נאמר ברבות וקללות אלא לאחר י"ד שנים
 26 היתיר ר' חנינא קמיה ר' מנא הכתיב היה
 27 בעברם את הירדן תקימו את ברכותיה האלה
 28 א"ל אבנים תקימו אותם מיד ברכות וקללות
 29 לאחר י"ד שנים נאמרו:
 30 וכשהחזירוהו למקומו. ואי קשה והא
 31 בדברי הימים (כ טו) כתיב
 32 וישאו הלוים את הארון תריץ והיא אחד כביד'
 33 מקומות שנקראו הכהנים לויים דהא כתיב התי
 34 יעלו את הארון ואת אהל מועד וגו' וכתיב
 35 העלו אותם הכהנים הלוים ופירוש הכהנים
 36 הארון הלוים אהל מועד וכלו וכתיב ויביאו
 37 הכהנים את ארון ברית ה' אל מקומו וכתיב
 38 במלכים וישאו הכהנים את הארון וכתיב ועלו
 39 את ארון ה' ואת אהל מועד וגו' וכתיב ועלו
 40 אותם הכהנים הלוים אי נמי הכהנים נטלוהו
 41 ממוקמו אשר נטה לו דוד ומסרוהו ללוים
 42 והלוים נשאו עד ההיכל והנביטוהו הכהנים
 43 לדברי הרי כל המקראות מלוקיימים ועל זה אמר
 44 רבי יוסי כשהחזירוהו למקומו
 יתור

1 הירדן ויקפיו ויכבשו: אחר שני דגלים. כדכתיב בפרשת נשא גבי מסעות דגלים: לפניכם. משמע לפני כלכם: בכל יום היו הלוים נושאים. בני קהת, כדכתיב ומשמרתם הארון והשלחן
 2 וגו' (פסוקי טו) ויכשכבו את יריחו. כדכתיב ויקרא יהושע בן נון אל הכהנים ויאמר אליהם שאת ארון ברית ה' וגו': וכשהחזירוהו למקומו. בימי שלמה לבית קדשי הקדשים, כדכתיב
 3 ויבאו כל זקני ישראל וישאו הכהנים את הארון (מלכים טו) והיינו החזירוהו למקומו. שפשהגלה בימי עלי מתוך בית קדשי הקדשים של משכן שעשה משה משם נטל, שהמשכן נקבע
 4 בשילה. וכשהחזירוהו פלשתים לא היה לו מקום קבוע שהרי חרב משכן שלה ונשתאה בבית אבינו, ומשם הביאו דוד לסוף עשרים שנה לבית עובד אדום ומשם לעיר דוד עד שקנה
 5 בשלמה את בית המקדש ובנה לו הדביר לפניו מן ההיכל וקמה טקטקין חוצצת במקום הפרכת והוא קרוי מקומו המיך כדכתיב ויביאו הכהנים את ארון ברית ה' אל מקומו אל דביר

דבית וגו' (טו)

ביאורים למסכת סוטה דף לג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

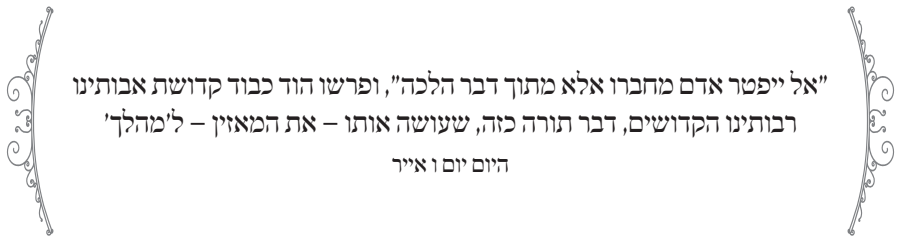
אלוני מורה' היא העיר שכם.
 תניא, אמר רבי אלעזר ברי רבי יוסי, בדבר זה - על ידי גזירה שזה
 זו, ויפתי ספרי בותיים - הוכחתי להם שספריהם מזויפים,
 שמתברכים בלבנם שחר גרזים הוא המקום אשר יבחר ה', וכך
 אמרתי להם, ויפתם תורתכם ולא העליתם פירושם פלום, ואין
 אתם יודעים היכן הר גרזים, אלא שאתם אומרים שהוא אצל
 אלוני מורה הוא שכם, ואף אנו מודים שאלוני מורה הוא שכם,
 אבל אנו למדנה פגורה שנה כדלעיל, ואתם פמה למדתם, שהרי
 אינכם מודים בגזירה שזה שאינה מפורשת בתורה שבכתב. עד כאן
 דעת רבי יהודה, שחר גרזים וחר עיבל הם בתוך ארץ ישראל, רחוק
 מערבה מן הירדן.
 רבי אלעזר אמר, שחר גרזים וחר עיבל קרובים מאד לירדן, וכך
 מבאר את הפסוק 'הלא המה בעבר הירדן' פירושו סמוך לירדן,
 דא' פירושו מעבר הירדן ואילך - הרחק מן הירדן, כמו שאמר רבי
 יהודה, הלא פתיב בפרשת כי תבא 'והיה בעברכם את הירדן'
 תקימו את האבנים האלה אשר אנכי מצוה אתכם היום בהר עיבל",
 משמע שתקימום בו ביום, אם כן רואים שחר עיבל היה סמוך לירדן.
 והמשך הפסוק לפי זה, שחר גרזים וחר עיבל 'הלא המה אחרי הירדן'
 מבוא השמש' פירושו רחוק ממקום שהתמה שוקעת, והיינו רחוק
 מהמערב, שבצד מערב השמש שוקעת, ומבוא השמש' לשון
 שהשמש באה לשם, ו'אחר' הוא לשון רחוק הרבה. עד כאן תיאור
 מקום הר גרזים וחר עיבל לדעת רבי אלעזר, ואומר שהמשך הפסוק
 כבר אינו מתאר את מקומם, שהרי הפסוק ממשיך 'בארץ הכנעני'
 ושכם אינה בארץ הכנעני, אלא ארץ חוי היא, כנאמר 'שכם בן
 חמור החוי'. והמשך הפסוק גם כן אינו מתאר מקומם שהרי ממשיך
 'היושב בערבה' - במישור, והם אינם בערבה, והלא בין הרים
 ונבעות הן יושבין. וכן ההמשך אינו מתאר מקומם, שהרי ממשיך
 'מול הגלגל, והלא לא ראו את הגלגל'. עד כאן דעת רבי אלעזר
 החולק על רבי יהודה. אם כן למה נאמרו הסימנים האלו שבסוף
 הפסוק, על זה רבי אלעזר בן יעקב אומר, לא בא הכתוב אלא
 להראות להן הדרך בשנה - כשיכנסו לארץ ישראל כעת עם יהושע,
 בדרך שהראה להן בראשונה, בימי צאתם ממצרים בעמוד ענן
 לנחותם הדרך, כי כשימות משה לא ילך לפניכם ענן. על זה אומר
 להם הפסוק 'הדרך מבוא השמש' להורותם שבדרך לבו ולא בשדות
 ובקמים, 'היושב' להורותם שישבו לבו ולא במקדשות, 'בערבה'
 להורותם שבערבה - במישור לבו ולא בהרים ונבעות.
 תנו רבנן, ביצד ערו ישראל את הירדן, בכל יום מאז שיצאו
 ממצרים היה ארון נסע אחר שני דגלים, כמבואר בפרשת במדבר,
 שהארון נסע אחרי דגל יהודה ודגל ראובן, והיום שעברו בו את
 הירדן, נסע תחילה, שנאמר 'הנה ארון הכבוד ארון כל הארץ
 עובר לפניכם', משמע לפני כולכם. ועוד חילוק, בכל יום ויום מאז
 שיצאו ממצרים, הלויים בני קהת נושאים את הארון, והיום -
 כשעברו את הירדן נושאוהו פהנים, שנאמר 'והיה בנוח פנות
 רגלי הפהנים נושאי ארון ה' וגו'.
 תניא, רבי יוסי אומר, בשלשה מקומות נשאו פהנים את הארון,
 ואלו הם, בשעברו את הירדן כדלעיל, ובשחיבו את ריחו שבע
 פעמים כדי לכבשה, ובשחזרוהו למקומו בימי שלמה לבית
 קדשי הקדשים.

שואלת הגמרא, ורבי יהודה שלא למד מהגזירה שזה של 'וענתה
 ואמרה' זענו הלויים ואמרו' כרבנן שחליצה נאמרת רק בלשון
 הקודש, אלא למד זאת מתיבת ככה, הא' וענתה ואמרה' מאי
 עבד ליה - מה ילמד מהגזירה שזה הזו של 'עניה ואמרה'. מתרצה
 הגמרא, מיבעי ליה - צריך רבי יהודה את הגזירה שזה כתיב
 לאנמוני - ללמד מפרשת חליצה ללויים שהברכות והקלות בהר
 גרזים ובהר עיבל דבלישון הקודש חייבים להאמר. ולא סובר כרבנן
 שלמדו לעיל דין זה מגזירה שזה 'קול' קול' ממש. שואלת הגמרא,
 ולילך רבי יהודה גזירה שזה 'קול' קול' ממש כמו שלמדו רבנן.
 מתרצה הגמרא, רבי יהודה 'ענייה ענייה' נמיה, 'קול' קול' לא נמיה
 - לא קיבל ללמוד גזירה שזה מרבו אלא 'ענייה ענייה', ואין אדם דן
 גזירה שזה אלא אם כן קבלה מרבו. מביאה הגמרא ראיה לתירוצה,
 תניא נמי הכי, רבי יהודה אומר, כל מקום שנאמר בתורה
 במצוות התלויות בדיבור, לשונות 'בה' 'בכה' 'ענייה ואמרה', אינו
 יוצא ידי חובתו אלא בלשון הקודש. ומפרטים היכן מצינו כן, 'בה'
 נאמר בתורה בפרשת שווקא כפים של הכהנים 'בה הברכו',
 ולומדים מתיבת כה' שווקא בלשון הקודש, ואין צריך ללמוד
 מגזירה שזה 'ברכה ברכה' כמו שלמדו רבנן להלן. 'בכה' נאמר
 בתורה בפרשה דחליצה וכדלעיל. 'ענייה ואמרה' נאמרה בתורה
 בפרשת ברכות וקלות דלויים. הרי לנו מפורש שרבי יהודה למד
 שברכות וקלות דלויים נאמרים בלשון הקודש ממה שכתבה התורה
 'עניה ואמרה', ולא מגזירה שזה 'קול' קול'.
 שנינו במשנה ברכות וקלות ביצד, בין שעברו ישראל את
 הירדן ובאו אל הר גרזים ואל הר עיבל שבשמרון שבצד שכם
 שבאצל אלוני מורה, שנאמר 'הלא המה בעבר הירדן וגו'', ולהלן
 הוא אומר 'ועבר אברם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה', מה
 אלון מורה האמור להלן שכם, אף אלון מורה האמור כאן שכם כו'.
 כשהיו ישראל במדבר מעבר הירדן המזרחי, נאמרו להם סימני מקום
 הר גרזים וחר עיבל שהם בעבר הירדן המערבי שהוא ארץ ישראל.
 ונחלקו רבי יהודה ורבי אלעזר בצורת הדרשות מן הפסוקים לדעת
 את מקומם המדויק.
 תנו רבנן, נאמר בפסוק 'הלא המה בעבר הירדן אחרי דרך מבוא
 השמש בארץ הכנעני היושב בערבה מול הגלגל אצל אלוני מורה',
 ומבאר רבי יהודה 'הלא המה בעבר הירדן' משמע מעבר לירדן
 ואילך - מרחק רב בתוך ארץ ישראל מערבה, רחוק מן הירדן, דברי
 רבי יהודה. וממשיך רבי יהודה לבאר את המשך הפסוק, 'אחרי הירדן'
 מבוא השמש' משמע רחוק ממקום שתמה זורתה, ומבוא השמש' לשון
 ממזרחו של ירדן, שבצד מזרח השמש זורתה, והיינו רחוק
 שהשמש באה משם, ו'אחרי' הוא לשון רחוק הרבה. והמשך הפסוק
 'בארץ הכנעני היושב בערבה' מלמדנו שאלו הר גרזים וחר
 עיבל, שישבין בהם עכשיו בותיים, שהושיב אותם סבחרים שם
 כשהגלה את עשרת השבטים. עוד ממשיך הפסוק 'מול הגלגל'
 משמע סמוך לגלגל, מקום הרואה את הגלגל. והמשך הפסוק 'אצל
 אלוני מורה' היא העיר שכם, ולומדים זאת מגזירה שזה, שהרי
 ולילך - לעיל בספר בראשית הוא אומר 'ויעבר אברם בארץ עד
 מקום שכם עד אלון מורה', מה אלון מורה האמור להלן בספר
 בראשית, היא העיר שכם, שהרי הפסוק אומר במפורש 'עד מקום
 שכם עד אלון מורה' משמע שהוא אותו מקום, אף כאן בפסוק 'אצל'

ביאורים למסכת סוטה דף לד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

46 מָה הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה לָבֶם" וְגו', הם האבנים שהקימו תחת מצב רגלי
47 הכהנים לזכרון להיות סִמָּן לָבָנִים לדורות שְׁעָבְרוּ אֹבוֹת אֶת
48 הַיְיָדָן.
49 וממשיכה הברייתא, עוֹדֶם נמצאים בַּיְיָדָן כדלעיל, אָמַר לְהֵן יְהוֹשֻׁעַ
50 כמו שכתוב בפסוק "שָׂאוּ לָבֶם מִזֶּה מִתּוֹךְ הַיְיָדָן מִפְּצַב רִגְלֵי
51 הַכֹּהֲנִים הַכִּין שְׁתֵּים עָשָׂר אֲבָנִים וְהַעֲבִירָתָם אוֹתָם עִמָּכֶם
52 וְהִנַּחְתָּם אוֹתָם בְּמַלְּאָן אֲשֶׁר תָּלִינוּ בוֹ הַלְּיָלָה" וְגו', הם האבנים
53 שהקימו בהר עיבל ובנו המזבח וקפלום וקבעוהו בגלגל. ומבררת
54 הברייתא, יָכוֹל יָקִימוּ אֶת הָאֲבָנִים בְּכָל מְלֻחַן וּמְלֻחַן, ועונה, תְּלָמוֹד
55 לֹמֵר "אֲשֶׁר תָּלִינוּ בוֹ הַלְּיָלָה". עד כאן הברייתא.
56 מספרת הגמרא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אָבָא חֲלַפְתָּא וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן
57 מֵתִיָּא וְחַנְנְיָא בֶן חַכִּינָאִי, שלשתם עֲמָדוֹ עַל אוֹתָן אֲבָנִים שֶׁהָקִימוּ
58 עַם יִשְׂרָאֵל בִּירְדָן בְּיַמֵּי יְהוֹשֻׁעַ, וְשִׁעְרוֹם - אִמְרוּ אֵת מִשְׁקֶלָם, וּמִצְאוּ
59 שֶׁכָּל אֶחָת וְאֶחָת מִחוּן שְׁקוּלָהּ כְּאַרְבָּעִים סָאָה. וְגַמְרִי - וַיְדוּעַ
60 וְקִבְּלוּ מִרְבוּתֵינוּ וּמִאֲבוּתֵינוּ, הַמְעֻנָּא דְמַדְלֵי אִינִישׁ לְכַתְּפֵיהּ -
61 שִׁמְשָׂאֵי שְׂאִדָּם מִגְבִּיָה עַל כַּתְּפוֹ בְּלֵי סִיעוּעַ שֶׁל אַחַר, תְּלָמוֹד
62 דְּמַעֲוִינְיָה הָיִי - זֶהוּ רַק שְׁלִישׁ מִמָּה שִׁיכּוֹל לִישָׂא כְּשֶׂאֲחַר מִסִּיעוּעַ לוֹ
63 לְהַעֲלוֹת עַל כַּתְּפוֹ, וְאִם הָאֲבָנִים שִׁיעֵרוּ חַחֲכִימִים דְּלַעֲלוּ הִיתָה כֹּל
64 אֶחָת כְּאַרְבָּעִים סָאָה וְאוֹתָם אִמְרַי יְהוֹשֻׁעַ "הֲרִימוּ לָכֶם אִישׁ אֶבֶן אֶחָת
65 עַל שְׂכָמוֹ" שְׁכַל אֶחָד רִימֵם לְבָדוֹ, מִקְּאָן אֶתְהָ אֶתְהָ מְחֻשָׁב לְאַשְׁכּוּל
66 שֶׁנִּשְׂאוֹ הַמְּרַגְלִים מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל לְמַדְבֵּר בְּיַמֵּי מֹשֶׁה, וְהִטְעִינוּ זֶה לִזְהָ
67 עַל כַּתְּפוֹ, שֶׁהִיָּה פִי שְׁלֹשׁ, דְּהִיִּינוּ מֵאָה וְעֶשְׂרִים סָאָה. וּמִבִּיאָה
68 הַגְּמָרָא הִיבֵן מְצִינוּ שֶׁהָאֲשְׁכּוּל הִיָּה גְּדוֹל מֵאֵד, שְׁנַאֲמַר "וַיִּכְרְתוּ מִשֶׁם
69 זִמְרָה וְאַשְׁכּוּל עֵבֶבִים אֶחָד וַיִּשְׂאוּהוּ כְּמוֹט בִּשְׁנַיִם", וּמִבְּרַת
70 הַגְּמָרָא, מִשְׁמַע שְׁנַאֲמַר וַיִּשְׂאוּהוּ בְּמוֹט" וְכִי אִינִי יוֹדַע שְׁבִשְׁנַיִם,
71 זֶהוּי כְּתוּב בְּמִפּוֹרֵשׁ וַיִּשְׂאוּהוּ בְּלֶשׁוֹן רַבִּים, מָה תְּלָמוֹד לֹמֵר -
72 לְצוֹרֵךְ מָה כְּתָבָה הַתּוֹרָה "בִּשְׁנַיִם", ועונה, לְלַמְּדֵנוּ שֶׁנִּשְׂאוֹ הָאֲשְׁכּוּל
73 בִּשְׁנֵי מוֹטוֹת, וְלֹא בְּמוֹט אֶחָד.
74 וּמִפּוֹרֵשׁ הַגְּמָרָא כִּיִּצַד נִשְׂאוֹ הָאֲשְׁכּוּל בְּשְׁנֵי מוֹטוֹת, אָמַר רַבִּי יִצְחָק,
75 מוֹרְטִינִי - מִשְׂאוֹי, וּמוֹרְטִינִי דְּמוֹרְטִינִי - וּמִשְׂאוֹי תַּחַת מִשְׂאוֹי, דְּהִיִּינוּ
76 שְׁנֵי מוֹטוֹת בְּמַרְחָק זֶה מִזֶּה אֹרְכָם מִצָּפוֹן לְדָרוֹם, אֲרַבְעָה נוֹשָׂאִים כֹּל
77 אֶחָד בִּקְצֵה מוֹט, וְתַחְתָּם שְׁנֵי מוֹטוֹת בְּמַרְחָק זֶה מִזֶּה אֹרְכָם מִמְּזָרָח
78 לְמַעֲרָב וְאַרְבָּעָה נוֹשָׂאִים כֹּל אֶחָד בִּקְצֵה מוֹט, הָאֵ אֲבִיצַד, שְׁמִנְיָה
79 נִשְׂאוֹ אֲשְׁכּוּל, אֶחָד נִשְׂאוֹ רִימּוֹ, וְאֶחָד נִשְׂאוֹ תַּאֲנִיָּה, יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב
80 לֹא נִשְׂאוֹ כְּלוּם. וּמִבְּרַת הַגְּמָרָא, לְמָה יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב לֹא נִשְׂאוֹ כְּלוּם,
81 אֵי בְּעִית אִימָא מְשוּם דְּחָשִׁיבֵי - שֶׁהִיוּ חֲשׁוּבִים יוֹתֵר מִשְׂאֵר
82 הַמְּרַגְלִים, וְהַמְּרַגְלִים בְּעֶצְמָם לֹא נָתְנוּ לְהֵם לִישָׂא. וְאֵי בְּעִית אִימָא,
83 שְׁלֹא הָיִי בְּאוֹתָהּ עֲצָה, לִכְּן הֵם לֹא נָטְלוּ חֶלֶק בְּהַבָּאת הַפִּירוֹת
84 שֶׁמִּטְרָתָה הִיתָה לְהוֹצִיא דְּבָה עַל הָאַרְץ, כִּשֶׁם שְׁפִירוֹתֶיהָ מְשׁוּנִים כִּךְ
85 יוֹשְׁבֵיהָ מְשׁוּנִים וּגְבוּרִים וּגְבוּהִים.
86 חוֹזֵר הַגְּמָרָא לְבָאֵר מִחְלוֹקַת שְׁבַרִייתָא לְעִיל, שְׂרֵבֵי יְהוּדָה הַסּוֹבֵר
87 שֶׁגָּבְהוּ הַמִּים שָׁנִים עֶשֶׂר מֵיֵל, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן הַסּוֹבֵר
88 שֶׁגָּבְהוּ הַמִּים יֵתֵר מִשְׁלֵשׁ מֵאוֹת מֵיֵל, פְּלִיגֵי בְּהָ רַבִּי אִמִּי וְרַבִּי יִצְחָק
89 נִפְתָּא. חָד - רַבִּי אִמִּי אוֹ רַבִּי יִצְחָק נִפְתָּא אָמַר, לְרַבְרִי רַבִּי יְהוּדָה
90 שֶׁגָּבְהוּ הַמִּים שָׁנִים עֶשֶׂר מֵיֵל,

1 וְכִיּוֹן שֶׁנִּיטְבָלוּ רִגְלֵי בְּהָנִים בְּמִים כִּשְׁכַנְסוּ לְתוֹךְ הַיְיָדָן בְּשִׂפָּה
2 הַמְּזֻרְחִית, הָיוּ הַמִּים לְאַחֲרֵיהֶם שֶׁנִּעְצָרָה זְרִימַת הַיְיָדָן בְּמִקּוֹם
3 מַעֲמַד הַכֹּהֲנִים, וְכֹל הַמִּים שֶׁהִגִּיעוּ לָשֶׁם נִעְצְרוּ וְעָלוּ עַל זֶה לְגוֹבָה,
4 שְׁנַאֲמַר "וּכְבּוֹא נוֹשְׂאֵי הָאָרוֹן עַד הַיְיָדָן וְרִגְלֵי הַכֹּהֲנִים נוֹשְׂאֵי
5 הָאָרוֹן נִטְבְּלוּ בְּקֻצַּה הַמִּים וְגו' וַיַּעֲמְדוּ הַמִּים הַיְיָדָרִים מִלְּמַעְלָה
6 קָמוּ נָד אֶחָד".
7 וּמִבְּרַת הַבְּרִייתָא, וְכֵמָה גּוֹבְהֵן שְׁל מִים - לְאִיזָה גוֹבָה נַעֲרַמוּ
8 הַמִּים. וּמִבְּרַת, לְגוֹבָה שָׁנִים עָשָׂר מֵיֵל עַל שָׁנִים עָשָׂר מֵיֵל בְּגַבְהַ
9 מְחַנְהָ יִשְׂרָאֵל, כִּיּוֹן שְׁגוֹדֵל מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל בְּחִנְיֵיתוֹ שָׁנִים עֶשֶׂר מֵיֵל עַל
10 שָׁנִים עֶשֶׂר מֵיֵל, וְעִבְרוּ אֶת הַיְיָדָן כִּךְ כְּסֹדֵר חֲנִייתוֹ, אִם כֵּן שֶׁהוּ
11 בְּמַעֲבֵר שִׁיעוֹר מִהַלֵךְ שָׁנִים עֶשֶׂר מֵיֵל עַד שֶׁעָלוּ הָאֲחֻרּוֹנִים מִהַיְיָדָן,
12 וּבִאוֹתוֹ וּמִן גַּם גָּבְהוּ הַמִּים הַיְיָדָרִים בִּירְדָן גוֹבָה שָׁנִים עֶשֶׂר מֵיֵל, דְּבַרִּי
13 רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן לְרַבִּי יְהוּדָה, לְרַבְרִי
14 שֶׁגָּבְהוּ הַמִּים שָׁנִים עֶשֶׂר מֵיֵל, קִשָּׂה, הָאֵם אָדָם קָל לְרוֹץ יוֹתֵר מִמֵּיָם,
15 אוּ מִים קְלָים לְרוֹץ יוֹתֵר מֵאָדָם, הָיִי אִמְרוּ וְדַאי שְׁמִים קְלָים לְרוֹץ
16 יוֹתֵר מֵאָדָם, אֵם בֶּן הַמִּים הֵתְאִסְפוּ לְגוֹבָה שָׁנִים עֶשֶׂר מֵיֵל עוֹד לְפָנֵי
17 שְׁעָבְרוּ יִשְׂרָאֵל מִהַלֵךְ שָׁנִים עֶשֶׂר מֵיֵל, וְאַחַר כִּךְ חוֹזֵר לְמִקּוֹמָם, וְכֵפִין
18 הַמִּים שֶׁחוֹזְרִים לְמִקּוֹמָם וְשׁוֹמְפִין אוֹתָן אֲנָשִׁים שְׁלֹא עִבְרוּ עֲדִיין.
19 אָלֵא סוֹבֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, מִלְּמֵד שְׁהָיוּ מִים נְגַדְשִׁין וְעוֹלִין
20 בִּיפִין עַל גְּבֵי בִּישָׁן - אֹלְמוֹת עַל גְּבֵי אֹלְמוֹת, יְתֵר מִשְׁלֵשׁ מֵאוֹת
21 מֵיֵל גוֹבָה, עַד שְׂרָאוּ אוֹתָן כָּל מַלְכֵי מִזְרָח וּמַעֲרָב, שְׁנַאֲמַר "וַיְהִי
22 כְּשִׁמוֹעַ כָּל מַלְכֵי הָאֲמּוֹרִי אֲשֶׁר בְּעַבְרַת הַיְיָדָן וַיָּהָ וְכָל מַלְכֵי
23 הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר עַל הַיָּם אֶת אֲשֶׁר הוֹכִישׁ ה' אֶת מִי הַיְיָדָן מִפְּנֵי בְּנֵי
24 יִשְׂרָאֵל עַד עֶבְרָם וַיִּמָּם לְכָבֶם וְלֹא הָיָה בְּהֵם עוֹד רוּחַ מִפְּנֵי בְּנֵי
25 יִשְׂרָאֵל". אִמְרַת הַגְּמָרָא, וְאֵה - וְכִמוּ כֵן מְצִינוּ אֲצֵל רַחֲבַת הַיְיָדָן,
26 שֶׁאֲמָרָה לְשִׁלּוּחֵי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁהֵם כָּלֵב וּפְנִיחָס, לְפָנֵי שְׁעָבְרוּ אֶת הַיְיָדָן
27 "כִּי שְׁמַעְנוּ אֶת אֲשֶׁר הוֹכִישׁ ה' אֶת מִי יָם סוֹף מִפְּנֵיכֶם בְּצַאתְכֶם
28 מִמִּצְרַיִם" וְגו', וְכַתִּיב "וַיִּשְׁמַע וַיִּמָּם לְכָבֶנוּ וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ
29 מֵאִישׁ מִפְּנֵיכֶם" וְגו', שֶׁהֵם עֲדִיין הָיוּ מִפְּתוּחִים מִקְרִיעַת יָם סוֹף.
30 וּמִמְשִׁיכָה הַבְּרִייתָא, עוֹדֶם נמצאים בַּיְיָדָן, בְּעוֹד הַכֹּהֲנִים עוֹמְדִים
31 שֶׁם וְהֵעַם עוֹבְרִים, אָמַר לְהֵם יְהוֹשֻׁעַ, כִּמוּ שֶׁכְּתוּב בְּפִסּוֹק "וְהַכֹּהֲנִים
32 נִשְׂאוֹ הָאָרוֹן עוֹמְדִים בְּתוֹךְ הַיְיָדָן עַד תּוֹם כֹּל הַדָּבָר אֲשֶׁר צוּהָ ה' אֶת
33 יְהוֹשֻׁעַ לְדַבֵּר אֶל הָעַם כְּכֹל אֲשֶׁר צוּהָ מֹשֶׁה אֶת יְהוֹשֻׁעַ", הִרִי
34 שִׁיהוֹשֻׁעַ דִּיבַר אֲלֵיהֶם בְּעוֹדֵם עוֹמְדִים בִּירְדָן, אֶת אֲשֶׁר צוּהָ אוֹתוֹ
35 מֹשֶׁה, וְכִךְ אִמְרַת לָהֶם, דְּעֵזוּ עַל מָה - בְּשִׁבְלוֹ מָה אֶתְם עוֹבְרִים אֶת
36 הַיְיָדָן, עַל מְנַת שְׁתּוֹרִישׁוּ - שֶׁחִבְּשׁוּ אֶת יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם,
37 שְׁנַאֲמַר בְּתוֹרָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה "וְהַחֲשִׁיתָם אֶת כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ
38 מִפְּנֵיכֶם" וְגו', אֵם אֶתְם עוֹשִׂין בֶּן לְכַבּוֹשׁ אֶת אֶרֶץ כְּנַעַן, מוֹטֵב,
39 וְאֵם לֹא כֵפִין מִים וְשׁוֹמְפִין אוֹתֵיכֶם. שׁוֹאֵלַת הַגְּמָרָא עַל לֶשׁוֹן
40 הַבְּרִייתָא, מָא "אוֹתֵיכֶם". וּמְשִׁיבָה, כּוֹנֵת הַמִּלָּה "אוֹתֵיכֶם" הִיא,
41 אוֹתֵי וְאוֹתְכֶם.
42 וּמִמְשִׁיכָה הַבְּרִייתָא, עוֹדֶם נמצאים בַּיְיָדָן, בְּעוֹד הַכֹּהֲנִים עוֹמְדִים
43 שֶׁם כְּדַלְעִיל, אָמַר לְהֵם יְהוֹשֻׁעַ כִּמוּ שֶׁכְּתוּב בְּפִסּוֹק "הֲרִימוּ לָבֶם
44 אִישׁ אֶבֶן אֶחָת עַל שְׂכָמוֹ לְמַסְפַּר שְׂכָמֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" וְגו', וְכַתִּיב
45 "לְמַעַן תִּתְּרוּ וְזָאת אוֹת בְּקִרְבְּכֶם כִּי יִשְׂאֲלוּן בְּנֵיכֶם מִתָּרָ לְאָמַר

"אל ייפטר אדם מחברו אלא מתוך דבר הלכה", ופרשו הוד כבוד קדושת אבותינו
רבותינו הקדושים, דבר תורה כזה, שעושה אותו - את המאזין - ל'מהלך'

היום יום ו אייר

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לד עמוד א

רש"י

1 ויבין שנתקבלו בו, בשפת מנחתים בכניסתן לתוכו חזרו המים לאחוריהם, שלא היו יורדין
2 מן הכהנים ולמטן אלא שם עומדים והמים הבאים תמיד נגבדים ועולין למעלה בדרבתי
3 קמו נד אחד, והכהנים עמדו שם עד שעברו בלם: כמה נהגו של מים. גרס: "ב מיל כנגד
4 מתנה ושראל". שהיו שנים עשר מיל על שנים עשר מיל, והם עברו כהנהיגם רחב מתניהם
5 עברו יחד כמות שהוא רחב שנים עשר מיל,
6 נמצאו שלא שהו בעברן אלא מהלך שנים עשר
7 מיל של ארץ מתניהם עד שעלו אחריהם של
8 סוף המתנה ונגבדו נגדה המים: היו אומר מים
9 קלים. לרזין עז האדם, וא"כ שהמים לא נגדה
10 אלא שנים עשר מיל וחזרו למקומם נמצא
11 שעדיין לא הספיקו לעבור ובאין מים ושוטפין
12 אותן. כפיין. אולמות ארוכות: ואף רחב
13 אמרה לשלוחי יהושע, קום שעברו את הירדן
14 שעל קריעת ים סוף היו מתפחדין עדיין: עומם
15 בירדן אמר להן יהושע בו. בדרבתי והכהנים
16 נושאי הארון עומדים בתוך הירדן עד הם כל
17 הדברים אשר צוה ה' את יהושע לדבר אל
18 העם, והיו הדבר דהכי כתיב במשה כי אתם
19 עוברים את הירדן אל ארץ נגען והורשתם וגו',
20 כלומר שיעברו את הירדן התנה עמכם על
21 מנת להורישם: ושוטפין אותיכם. גרסין
22 בברייתא: הריטו לכם וגו'. הם האבנים שהקמו
23 תחת מצב רגלי הכהנים לזכרון להיות סימן
24 לבנים שעברו אבות את הירדן: שאו מזה מתוך
25 הירדן טמאם וכו'. הם שהקמו בהר עיבל ובנו
26 המזבח וקפלום וקבעם בגלגל: דמדלי איניש
27 אכפיה. שהאדם עצמו מבידו על כפתו ואין
28 אחר מסיני: תילתא דטעוניה הוא. אינו אלא
29 שליש משאוי שנושא כשמיטענו אחר, ומצא
30 שהיה כל אחד מן נושא משא ק"ך סאין: ומכאן
31 אתה מחשב. כמה היה באשכול ששארדו
32 שמהו אנשים היו מסייעין זה את זה כשמיטין
33 אותו על כתיפן: ממשמע שצאמר וישארדו איני
34 יודע בשבשים: אמר רבי יצחק טורטנין וטורטני
35 דטורטני. משאוי ומשאוי תחת משאוי,
36 שהתחתונים מסייעין את העליונים. ובכל אחד
37 היו שני מטות. ביצד, שני מטות הולכין זה
38 אצל זה וארבעה נושאין אותם, ושני מטות
39 אחריה וארבעה בני אדם נושאין אותם והם
40 באלכסון מתחת שנים העליונים, מוט אחד
41 לראש האחד ומוט אחד לראש השני והולכין
42 באלכסון. ורבי יצחק לאו מקרא שמיע ליה.
43 אלא דפשיטא ליה דרמון ותאנה סגי בשנים,
44 ויהושע וקבל לא נשאו כלום, פשו להו תמניא
45 לאשכול, ואם לאו מדרש הראשון המלמדנו
46 דלאו מוט אחד קאמר קרא לא היינו יודעים
47 לכיון שמה בני אדם למשאו, אלא דשמעינן
48 מניה דשני מטות היה ואתא רבי יצחק
49 לאשמועינן דשני משאות היו שם וכל אחד שני
50 מטות: שלא היו באותה עצה. להביא אשכול
51 משנה כזה, שהמרגלים לרעה נתכוונו, לומר
52 כשם שפירושה משנים קר יושביה משנים
53 וגבורים וגבוהים: לדברי רבי יהודה, שאמר לא נגדה המים אלא שנים עשר מילין פארן מתניהם דרך חנייתם עברו בירדן כל רחב מתניהם עברו יחד, הלכין לא היה ארץ העברה אלא
54 שנים עשר מילין

1 ויתר משלש מאות מיל. תימה לרי"ז והא ליכא מעיבא לארעא אלא תלתא פרסי וי"ל
2 שהיו נגרשין והולכין למעלה מן העננים ירושלמי רבי לוי אומר עד לבו של רקיע
3 תמן אמרין עד בכל נאמר כאן הרחק ונאמר להלן מארץ תרוקת מבבל: עורם בירדן
4 אמר להם יהושע. וירושלמי אמר ריש לקיש בירדן קיבלו עליהן את הנסתרות אמר להן
5 יהושע אם אין אתם מקבלין את הנסתרות המים
6 באין ושוטפין אתכם אמר רבי סימון ב"ר זבדי
7 ויאת תדע לך שהוא כן שהרי עכן שהרי עכן חטא ורובם
8 של סנהדרין נפלה בעי אמר ר' לוי ביבנה הותרה
9 הרצועה יצתה בן קול ואמרה אין לכם עסק
10 בנסתרות:
11 גמירי כל טונא. ירושלמי לא דמי ההוא דטעין
12 מן ארעא אל ארכבוהי ומן ארכבותיה
13 לכתיפיה להווא דחלי ליה ומן ארעא על
14 כתיפיהו ולא דמי ההוא דחלי ליה להווא
15 ודאחרן טעין ליה:
16 מורטני וטורטני דטורטני. פירש ר"ח דטורטני
17 בלשון יון קנה של מאונים וכיצד
18 נשאוהו הביאו שני עמודים וסירוגם חבילים
19 ונתנו האשכול על גבי חבילים ונתנו מטות
20 בחבילים בעצה העמודים המסורגים והאשכול נתן
21 מוט א' מן הקצה מזה הראש וכיוצא בה בראש
22 מקצה האחר נמצאו שתי מטות בראש העמודים
23 המסורגים בחבילים והאשכול נתון בחבילים ועל
24 כל מוט מאלו המוטות שתי מטות פחותין מן
25 מוט בראש זה ומוט בראש זה נמצאו ארבע
26 מטות בראשי שני מטות התננים בראשי
27 העמודים וכל מוט ומוט מאלו ד' מטות היו
28 טוענים אותן שני אנשים נמצאו שמנה סובלין את
29 האשכול זה פירוש טורטני וכו' כלומר מטות
30 ומוטות על מטות ירושלמי כתיב איש אחד איש
31 אחד למטה על דעתיה דרבי ישמעאל דו אומר
32 לשונות רביו הן שנים עשר היו שמנה באשכול
33 ארבעה בתנאים ורימונים ובושאי כלים על
34 דעתיה דרבי עקיבא דו אומר לשונות כפולים
35 עשרים וארבעה היו ט"ז באשכול שמנה בתנאים
36 ורימונים ובושאי כלים על דעתיה דרבי ישמעאל
37 טורטנין על דעתיה דרבי עקיבא טורטנין
38 וטורטני טורטנין:
39 כחנייתן

במלון אשר תלינו בו הלילה" יכול בכל מלון ומלון? תלמוד לומר: "אשר תלינו בו הלילה".
אמר ר' יהודה: אפא חלפתא ור' אליעזר בן מתאי ותנניא בן כחינאי עמדו על אותן אבנים
וישערום כל אחת ואחת שקולה פארעם סאה. וגמירי דטעוניה דמדלי איניש לכתיפיה,
תילתא דטעוניה הוי. ומכאן אתה מחשב לאשכול שצאמר "וישאוהו כמוט בשנים" ממשמע
שצאמר "כמוט" איני יודע שבשנים? מה תלמוד לומר "בשנים"? בשני מוטות, אמר ר'
יצחק: טורטני וטורטני דטורטני. הא ביצד? שמנה נשאו אשכול, אחד נשא רימון, ואחד
נשא תאינה. יהושע וכלב לא נשאו כלום, אי בעית אימא כשום דחשיבי, ואי בעית אימא
שלא היו באותה עצה פליגי בה ר' אמי ור' יצחק נפקא; חד אמר: לדברי ר' יהודה,
כחנייתן

ולדבי

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לד עמוד ב

תוספות

וְלִדְבָרֵי ר"ר ב"ר שִׁמְעוֹן. דְּאָמַר יוֹתֵר מִשְׁלַשׁ מֵאוֹת מִל בְּהָ אַחַד זֶה מְכַר אִישׁ אַחַר אִישׁ.
 נִמְצְאוּ שְׁשָׁוִי הִרְבֵּה לְעַבְדוֹ, דְּאֵי פִתְחֵיהֶן עָבְרוּ מִשׁוּם קוֹלָא דְמִיּוֹס מֵאָדָם לֹא נִגְבְּהִין בְּ
 קַרְיָ מִיּוֹס קְלִיּוֹס. הִרְבֵּה הֵם קְלִיּוֹס מִן הָאָדָם, וּמִר קְבֵר אָדָם קָל לְרוּחַ כְּמוֹ הַמַּיִם: מִדְּעָתָה. אֲנִי
 אֵינִי מְצָאָה אוֹתָהּ. אָבֵל יִשְׂרָאֵל הֵם אוֹמְרִים לֶךְ דְּבִרְתֵיב (קָדִישׁ 6) וְתִקְרָבִין אֵילֵי בְּכַלְמֵן וְגו',
 אֲנִי אֵינִי מַעֲבֵב עַל דְּרָה: כְּלוּם יֵשׁ אָדָם. כְּלוֹמֵר
 אִם הִקְבִּי' צַח כְּלוּם הִיא אוֹמֵר לוֹ אֲחֵר ל' לְבָשְׁתָּה שֶׁל דָּבָר
 שְׁשׂוּפוֹ לִבָּא לִידֵי תַקְלָה: לְבָשְׁתָּה לֵשׁ אֶרֶץ
 יִשְׂרָאֵל. אוֹתָן (שְׁאֵלָה) שְׁשִׁאָלָה תַחֲלָה שְׁלֹחַ
 הַמְרָגְלִים: וְלֹא עָלָה בְּיָדֵינוּ. אִין אֲנִי יוֹדֵעִין
 לְדָרוּשׁ: כְּתִיב דְּקִרְיוֹ. הַכְּחִישׁ וְעָשָׂה שׁוֹנֵא וְשֶׁל
 הַקְבִּי' הוּא: בְּדֹא: עֲשֵׂה שׁוֹנֵא שֶׁל הַקְבִּי' פִּה.
 תִּלְשֵׁל כְּדֹאמְרֵי לְקַמְן אֶפְלוֹ בְּעַל הַבֵּית אֲנִי: יְכֹול
 לְהוֹצִיא בְּלִי מִשָּׁם: שְׁהַחֲבִיא דְּקִרְיוֹ. וְלֹא אֶמְרָן
 כְּמוֹת שְׁתָּה: שְׁפִסַּע. דְּלָג. שְׁלֹא אֶמְרָן בְּאִשָּׁה הֵם:
 הַיְהוּעֵשׂ. לֹא הִצְרֵךְ לִילְךָ, שֶׁכָּבֵר בִּקְשׁ עֲלֵיו מִשָּׁה
 רַחֲמִים: וְהֵינִי דְכַתִּיב וְעָבִיד כְּלָב וְגו'. וְהִבִּיאוּתוּ
 אֲבֵל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר בָּא שְׁמָה. וְהִיא תְּכַרְוּ דְּכַתִּיב
 (ויקצ"ט ז) וְתִתֵּן אֶת תְּכַרְוֵהָ לְכָלֵב, שִׁמֹּן כְּלָב הוּא
 דְּאִידִיל לְתַכְרֵוֹ: מִיָּקוּן. גְּבוּר שְׂבָהּ, כְּמוֹ שִׁיד
 הַמְיֻן חֲשׂוֹבָה מִן הַשְּׁמַלְאֵי שְׁעוּשָׂה אֶת הָאֶרֶץ
 כְּפִשְׁחוּתָהּ. שְׁמִקוֹס רְגִלֵיו מַעֲמִיק בְּאֶרֶץ מִרֵב
 כְּבַדוֹ וְגֵבַר שֶׁם בְּגוּמָא וְכִשְׁתָּה. וְלוֹשֵׁן שְׁשֵׁי לֹא
 שִׁדְרַף לֵנו מְאִי דְמִי לְשַׁחְתוּתָהּ. וְהִיא לִשׁוֹן
 עֲמַדִּי שֶׁשׁ, שֶׁהֵם כְּבָדִים וְמוֹסֵם מַעֲמֵדס נְרָה:
 תְּלִמְיִים. כְּתִלְס הַמַּחֲרֵשָׁה שְׁמַעְלָה הַעֲקָר וְנוֹמְנִים
 בְּאֶרֶץ: שְׁהִי מַעֲנִיכִים אֶת הַחַמְשָׁה בְּקוֹתָהּ. מִרֵב
 גְּבַה קוֹמְתוֹן דְּמוּיָן כְּאֵלוֹ אֶזְרָם נֹקֵב וְנוֹעַן נֶקֶב
 שְׁהַחֲמָה יוֹצֵאָה בּוֹ: לְבָנָו קָנוֹן. כְּנַעַן קָטָן לְבָנִים
 שֶׁל חֵם הָיָה, וּמַצְרַיִם שְׁנֵי לְבָנִים: כְּנָזָה. לִשׁוֹן
 אֲבָנָה מְקַנָּה (בְּרַחֲמֵי מִי), כְּלוֹמֵר מִשְׁבֵּת כְּפִירוֹת
 בְּרִישֵׁם. סְלַעִים שְׁאִין עוֹשִׂין פִירוֹת כְּאֶרֶץ לְחַה
 לְקָבֵר: כֵּה שְׂכָבֵי. לֹא גֵרִיסִין מִטֵּ אֵלֹא הִיק,
 וְתַדְרֵס כְּדֹאמְרֵי הִיא וְאִיקָה רֵאדָה לְפִירוֹת כְּבֵל
 שְׂאָר הָאֶרֶץ, לְפִיכֵר יִחְדָה לְקַבּוֹת מַחֲמִים: בִּי חָיִי
 בְּעַנּוּ שְׂרִי. שֶׁל מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, שְׁשׁוֹלְחִים אֵל
 פְּרַעֲהַ לְעַזּוֹר לוֹ עַל מֶלֶךְ אִשׁוּר, אֶלְמָא פְּרַעֲהַ
 בְּעַנּוּ: יְחִיב וְשָׂם הוֹלִיבִין לְבַקְשׁוֹ: אֶלְכָה נָא וְאַשְׁלִם
 אֶת נְדָרֵי. אֶלְכָה נָא מַחְבָּרוֹן וְאַשְׁלֵם הַעֲדָר
 שְׁנָדְרֵי: שְׁנָדְרֵי גִבְשׁוֹר, כְּדִבְרֵיבַת בְּתֵרִית בִּי נִדָר
 עַבְדְּךָ בִשְׁבַתִי בְּגוֹשׁוֹר, וְתַכְרֵוֹן מְאִי בְּעֵי וְהֵלֵא
 לֹא הָיָה שֶׁם הַמּוֹבָח בִּי אִם גְּבַבְעוֹן. לְהִבֵּיא
 כְּבָשִׂים לְעוֹלָה. דְּאָמַר מִר בַּסִּס מְנַחֵת כְּבָשִׂים
 מַחְבָּרוֹן, אֶלְמָא אֶרֶץ מַרְעֵה הָהִיא: כְּנָזָה. כְּלוֹמֵר
 מִתְּשַׁבְּחָתָךְ אַתָּה מִסְעֲעֵנִי, שְׁלֹא הָיָה חֲשׂוֹבָה
 לְזַרְע בְּשָׂאָר הָאֶרֶץ מֵאֵחַר שְׁהִיא בַת טְרָשִׁים
 כְּדֹאמְרֵי: בְּבָבֵא מַצְרַעַת בְּהַשׁוּר (ד' ט) וְאִי
 אֶרְעָא דְּמַחְזָקָא בְּגוֹרְנָדִי וְהִיא שְׁנֵיהֶם מִשְׁלַמְנוֹן:
 דְּקִלְיִשָׁא אֶרְעָא. עֶפֶר שֶׁל טְרָשִׁים דִּק וְקֹלֶשׁ
 וּמוֹעֵס הוּא, וּמְחוֹף כָּר לֹא הִיוּ חוֹרְשִׁים וְחוֹרְשִׁים
 אִוְתָהּ כְּבוֹבָה מֵאַבְל אָדָם: וְעָבִיד אָדָם. רַעֲמָא מִצְמַת
 וּמַעֲלָה עֲשִׂבִים וְאוֹבְלִים הֵצִיא: וְשִׁפְפוֹן קִנְיָא.
 הַמְקַנָּה הֵצִיא, שִׁפְפוֹן דֶּרֶךְ הֵצִיא לְהַשְׁבִּים בְּאֶרֶץ
 יִשְׂרָאֵל וְטָרְשִׁים יוֹתֵר מֵאֶרֶץ לְחַה:
 וְלָבִו

כחנייתן עברו. י"ל הראשונים לעולם כשהיו מגיעין לשפת עבר השני לצד מערב היו
 הולכין למטה בירדן ועושין מקום מעמד לבאין אחריהם שהרי רוחב מתנה
 ישראל היה שנים עשר מיל ורוחב הירדן כל היה כ"א חמשים אמה ומיל הוא אלפים אמה
 וי"ל דרוקא באורך ורוחב ותימין נכנסו בירדן אבל לאחור שנכנסו בירדן נמשכו זה אצל זה
 וצממנו עצמן שאם לא תאמר כן אלא כדרך
 חנייתן עמדו בירדן אם כן לא עמדו כולם בירדן
 בשעה שהתנה יהושע עמון שהרי אתה מוצא
 ברחוב שנים עשר מיל ת"פ רצועות רחבות
 חמשים אמה כרוחב הירדן ואורך כל רצועה י"ב
 מיל על רוחב כ" אמה ואם היה לך לחקיק אותן
 ת"פ רצועות מדת ארכן ו"ן אצל זו היה אורכו
 קרוב אלף ות' (ונו) פרסאות באורך הירדן
 והירדן לא נכרת כי אם עד ים הערבה ויוצא הוא
 ממערב פמיים שהוא בחלק דן כדאינא בפ'
 מעשר בהמה (מכות דף טז.) ואורך כל ארץ ישראל
 לא היה כ"א ת' פרסאות ועוד הדייק היו יבולין
 לשמורת התנאים מפי יהושע אלא ע"כ בירדן לא
 היו עומדים בדרך חנייתן אלא מצומצמין ותימה
 לרי' נהי דרך חנייתן עברו מימ' הלא עמדו
 בירדן עד שמגר היהשע ותנאים ונטלו האבנים
 לא חזר לאינתו עד שעברו כולן אי"כ אותם נ'
 אמה של ירדן ושותה זה שעברו היו המים נגרדין
 ועולין יותר על זה מה שמשעה חלוצת האדם לקלות הארץ
 מיותר על י"ב מיל לא הגיע לכלל גובה מיל
 ולהכי לא חשב ליה: **בוה** אחר זה עברו. תימה
 אי"כ אמאי תלי ליה ר' אלעזר בקלות המים הולא
 אינו תליה אלא בעיבוב העברתם וי"ל דבתריס'
 ששל מותא שלפם חשבון גדול המים היו עוברים
 אמר זה אינו שאפילו אם היו עוברין דרך חנייתן
 היו המים נגרדין יותר מי"ג מיל והוא לא אמר
 אלא י"ב ועוד שבה אחר זה עברו ועל זה תמיה
 רבי אם כזה אחר זה עברו מה קצבה שייך דקאמר
 ששל מותא שלפם חשבון גדול המים היו עוברים
 ברחוב חצי מיל שהוא אורך ג' ממות חסר י"ב
 כיצד שתעשה י"ב רצועות מי"ב מיל על י"ב מיל
 וכל רצועה ברוחב מיל ואורך י"ב מיל ובשתרפם
 ו"ן אצל זו באורך יהיה אורך קמיר מיל על רוחב
 מיל תחלוך רוחב הרצועות ותצרפנה לאורך יורדין
 אורך י"ב מיל על רוחב חצי מיל ולא מנא ליה
 שכן עברו ונראה דלרי' בר שמעון לא עברו
 כלל דרך חנייתן שהיו בשעת חנייתן היו מפתרים
 מפני שהיו נטוים אחיליים זה רוחק מהו כדרך
 חניית שיירות אבל כשעברו נמשכין כולן זה אצל
 זה ושמת לא היה כל ישראל בי אם ברוחב חצי
 מיל על חצי מיל וכשעברו זה אחר זה כדרך בני
 אדם העוברים דרך שביל אחד בעשרה בני אדם
 זה אצל זה יכול להיות כשיעור ס' ריבוא ששהודן
 בהעברתן כל כ"ר
מר סבר אדם קל. נראה דהיי"א ע"פ שהרבה
 ידוע נשים קלים היינו דוקא שבען יורדין
 כדי דרך מרוצתן אבל כאן שהיו נגרדין ועולין
 שיעור קלות מיס ושיעור קלות אדם שוה:
אבותי בקשו עלי רחמים. וא"ת והאמר בפרק
 מי שמתו (מכות דף יח.) דמיתו לא ידעין מיד
 ומשעמב מנסקנא ואפילו אבות העולם יש למר
 דעל ידי הפלה שוה מתפלל מודיעין להן שכן
 נתפלה דהכי אמר בפרק שני דתענית (דף טז.) למה
 יוצאין לבית הקברות כדי שיבקשו עליהם מתים
 רחמים וכן בפרקי דהסוידים בעובדא דרבי מנא
 דאשתמחא אמעירטא דאבהו: **ואמר** רב אריא ואיתימא רבה בר רב חנן שהלך להביא כבשים מחרבון. א"ע' דמסיק בפרק שני דתמורה (דף טז.) דלאקרובי אלו מיהו שמעיין מיהו דשמן
 קניינא מודלסקא דעתך דלימיר שהלך להביא כבשים:

היו? והא פתיב: 'ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אבשלום אל המלך אלכנה נא', ואמר
 רב אריא ואיתימא רבה בר רב חנן: שהלך להביא כבשים מחרבון. ותניא אילים ממואב,
 כבשים מחרבון. מיהו, אידי דקלישא ארעא, עבדה רעיא ושפון קניינא. וישבו מתור הארץ,
 ולבו

היו? והא פתיב: 'ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אבשלום אל המלך אלכנה נא', ואמר
 רב אריא ואיתימא רבה בר רב חנן: שהלך להביא כבשים מחרבון. ותניא אילים ממואב,
 כבשים מחרבון. מיהו, אידי דקלישא ארעא, עבדה רעיא ושפון קניינא. וישבו מתור הארץ,
 ולבו

ביאורים למסכת סוטה דף לד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

54 אחרי והביאותיו אל הארץ אשר בא שמה וזרעו יורשנה" וגו', הרי
55 שהובטחה לו אותה הארץ שבה שמה, והיא חברון, וכן נתקיים כמו
56 שכתוב בספר יהושע "ויתן את חברון לכלב בן יפונה לנחלה".
57 עוד נאמר בפרשת המרגלים "וַיִּשְׁם אֶחָיוֹן שְׁשֵׁי וְתַלְמֵי יְגוֹ' יְלִידֵי
58 הענק", ודרשת הגמרא, "אחיון" נדרש שהוא מיומן שפאחיו -
59 הגבור, שבין הענקים, כמו שיד ימין חשובה מן השמאל. "שש" נדרש
60 שש ושוקעים בארץ וניכר שם כגומא וכבור שחת. "תלמי" נדרש
61 שש ושוקעים את הארץ תלמים תלמים - מחמת כובדו רגליו הם כעמודי
62 דוורץ בתלמי המחרישה. דבר אחר, אחיון בנה את העיר ענת,
63 שש בנה את העיר אלש, תלמי בנה את העיר תלבוש. עוד יש
64 לדרוש המשך הפסוק שם "לְיָדֵי הָעֵנָק, למה נקראו ענק, על שם
65 שפעניקין חמה בקומתן - מרוב גובהם נראה כאילו החמה היא
66 ענק היינו שרשרת, סביב לצוארם.
67 עוד נאמר בפרשת המרגלים "וְחֶבְרוֹן שִׁבְעַ שָׁנִים נִבְנְתָה לַפְנֵי צוּעַן
68 מצרים. שואלת הגמרא, מאי 'נבנתה'. מנסה הגמרא לבאר,
69 אולימא נבנתה ממש - אם נבאר הפסוק כפשוטו שהעיר חברון
70 נבנתה שבע שנים לפני שנבנתה צוען מצרים. דוחה הגמרא, וכי
71 אפשר אדם - היינו חס, בונה בית לבנו קמן - כנען, שחברון בארץ
72 כנען, קודם שבונה לבנו גדול - מצרים, ומביאה הגמרא ראייה
73 שמצרים היה יותר גדול מכנען, דבריב "ובני חם בוש ומצרים ופוט
74 ובנען" וגו'.
75 מבאר הגמרא, אלא, שהיתה חברון מכונה - מרובה ומיושבת
76 בפירות, על אחד משבועה - פי שבע מאשר כמות הפירות שבצוּעַן.
77 וכדי שנבין כמה הריבוי בפירות שבארץ ישראל, מתארת הגמרא,
78 ואין לה מרשים - סלעים, שאינם עושים פירות כקרקע לחה, בכל
79 ארץ ישראל יתר מחברון, (משום) וזו הסיבה דקברי בה שייבבי -
80 שייחודה לקבורת מתים, כי אינה ראויה לפירות, ולעומת זאת, ואין
81 לה מעולה בכל הארצות יתר מארץ מצרים, שנאמר 'בני ח'
82 בארץ מצרים, ואין לה מעולה בכל ארץ מצרים יתר מצוּעַן,
83 דבריב 'כי היו בצוּעַן שריו' - שמלך ישראל שלח שריו לצוען
84 לבקש מפרעה לעזור לו להלחם נגד מלך אשור, אם כן רואים
85 שפרעה קבע מושבו בצוען, ובדאי משום שהיתה המשוכת ביותר,
86 ואפילו הכי - למרות שבחה העצום של צוען, העיר חברון הפחות
87 משוכחת שבארץ ישראל, היא מכונה אחד משבועה - פי שבע
88 מאשר יש בצוּעַן.
89 שואלת הגמרא, וְחֶבְרוֹן מְרֻשִׁים הִי - האם אכן חברון היא עיר עם
90 אדמת טרשים שאינה מצמחת פירות, והיא כתיב "ויהי מין
91 ארבעים שנה ויאמר אבשלום אל המלך אלכה נא ואשלם את
92 נדרי אשר נדרתי לך בחברון, כי נדר נדר עבדך בשבתי בגשור" וגו',
93 ואמר רב אוביא ואיתמא רבה בר רב הונן, וכי בחברון זובחים, והרי
94 אין שם מזבח, אלא ודאי שהלך להביא כבשים מחברון לעולה, אם
95 כן רואים שחברון היא ארץ מרעה משוכחת. ותניא - גם בברייתא
96 שנינו, שאילים משוכחים לוקחים ממוזאב, וכבשים משוכחים
97 לוקחים מחברון, הרי שחברון ארץ משוכחת היא. ולא טרשים.
98 מתרצת הגמרא, מניח - אדרבה משאלתך וראיתך אתה מסייעני
99 שחברון היתה אדמת טרשים ולא חשובה לצמיחת פירות, אידי
100 דקלישא ארעא - שכין שחברון חלשה ומועטת, לא היו זורעים
101 אותה להצמיח פירות למאכל אדם, אלא עבדה רעיא - מצמחת
102 מעצמה עשבים הראויים לצאן למרעה, ושמך קניניא - ובה היה
103 הצאן משמין, שכן דרך הצאן להשבית יותר באדמה יבשה וטרשים
104 מאשר באדמה לחה.
105 עוד נאמר בפרשת המרגלים "וַיִּשְׁבוּ מִתּוֹךְ הָאָרֶץ מִקַּח אַרְבַּעִים יוֹם

1 אם כן כְּהִיְיִתָּן עָבְרוּ - לא עברו את הירדן בזה אחר זה, אלא כמו
2 סדר חנייתו, ולדברי רבי אלעזר דברי שמעון שגבהו המים יותר
3 משלש מאות מיל, חייבים לומר שגבו אחר זה עברו, וארך זמן רב
4 והספיקו המים להערם על גבי זה כדלעיל לגובה כה עצום. והך
5 - רבי אמי או רבי יצחק נפחא אמר, בין מר - רבי יהודה, ובין מר
6 - רבי אלעזר רבי שמעון, טוברים שכהייתן עברו, אלא שמר -
7 רבי יהודה סבר אדם קל לרוץ כמו המים, וכמו שעברו עם ישראל
8 מהלך שנים עשר מיל, כך גם נערמו המים לגובה שנים עשר מיל,
9 ומר - רבי אלעזר רבי שמעון סבר מים קלים לרוץ יותר מן האדם,
10 ואף שעם ישראל עברו מהלך שנים עשר מיל בלבד, המים נערמו
11 באותו זמן לגובה רב של יותר משלש מאות מיל.
12 כיון שהזכירה הגמרא לעיל את מעשה המרגלים, ממשיכה לברר
13 ממעשי המרגלים, ואחר כך תחזור לעניני קריעת הירדן ומעבר
14 ישראל בו. נאמר בתחילת פרשת המרגלים "וַיִּשְׁלַח לָךְ אַנְשִׁים, אמר
15 ריש לקיש, מה שאמר לו ה' 'וַיִּשְׁלַח לָךְ, פירושו מְדַעְתָּךְ, והיינו אני
16 איני מצוה אותך, רק ישחק נפחא בקשו ממך כמו שאומר להם משה
17 בספר דברים וְתִקְרְבוּן אֵלַי כּוֹלֵבִם, ואני איני מעכב על ירך. ובדאי
18 שלא ציוהו ה' על כך, והראיה וְכִי אָדָם זֶה בּוֹדֵר חֶלֶק רַע לְעַצְמוֹ
19 - והרי אדם לא בוחר לעצמו דבר רע, ואם כן בודאי ה' לא היה
20 מצוה דבר שסופו לבוא לידי תקלה. ומבאר הגמרא, וְהִיְיִנו דְּבָרֵיב
21 שאומר להם משה 'וַיִּימָב בְּעֵינֵי הַדָּבָר, ואמר ריש לקיש, יש לדייק
22 לשון הפסוק 'בְּעֵינֵי וְלֹא בְּעֵינֵי שֶׁל מִקּוֹם.
23 עוד דורשת הגמרא מענין המרגלים, כתוב בהמשך הפסוק שם
24 'ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ', אמר רבי
25 הייא בר אבא, הבקשה שביקשו ישראל ממשח מלכתחילה שישלח
26 מרגלים, לא נכתבו אלא לבושתה של ארץ ישראל, ויש ללמוד
27 זאת מגזירה שוה, כתיב הכא 'וְחֶבְרוֹן לְנוֹ אֶת הָאָרֶץ' וכתוב התם
28 'וְחֶפְרָה הִלְכְנָה וּבוֹשָׁה תִּחְמָה' וגו', וכמו שם לשון 'חפרה' הוא
29 לשון בושה, כפי שכתוב לגבי החמה, כך גם כאן 'ויחפרו' הוא לשון
30 בושה, שרצו לבייש את ארץ ישראל.
31 עוד כתוב בפרשת המרגלים, 'וְאַלֶּה שְׁמוֹתֵם לְמַטֵּה רְאוּבֵן שְׁמוּעַ
32 בֶן זְבוּר', אמר רבי יצחק, דבר זה מסורת בידינו מאבותינו,
33 מרגלים על שם מעשיהם נקראו - מכל שם של מרגל ושם אביו,
34 אפשר לדרוש את מהות מעשיהם, ואנו לא עלתה בידינו לדרוש
35 כל שמותם, אלא אחד בלבד, והוא 'סתור בן מיכאל', וכך דרשנו,
36 'סתור' שפטר מעשיו של הקדוש ברוך הוא - הכחיש את ה'
37 ועשאו כביכול דאי, 'מיכאל' שעשה עצמו קד - עשה את ה'
38 כביכול חלש שאינו יכול להכניסנו לארץ. אמר רבי יוחנן, אף אנו
39 נאמר לדרוש עוד שם מהמרגלים, והוא 'רבי בן יפסי', וכך
40 נדרשנו, 'רבי' שהקניא דבריו של הקדוש ברוך הוא, ולא האמין
41 במה שהעיד על הארץ שהיא טובה, 'יפסי' שפסע על מדותיו של
42 הקדוש ברוך הוא - שדילג על מדותיו של ה' שנותן שכר טוב
43 למאמינים בו.
44 עוד נאמר בפרשת המרגלים 'וַיַּעַל כְּנָנֹב וַיָּבֵא עַד חֶבְרוֹן, ויש
45 להקשות, וַיָּבֵאוּ מַעְיָ לֵיהּ, שהי מדבר על המרגלים שהם רבים,
46 וכמו שהתחיל הפסוק 'ויעלו'. אלא אמר רבא, מלמד שפירש כלב
47 מעצת מרגלים, והלך ונשתטח על קברי אבות, אמר להן כלב
48 לאבות, אנא אבותי בקשו עלי רחמים מעצת מרגלים,
49 ולכן אמר הפסוק ויאב עד חברון בלשון חידי, שרק כלב הלך לשם.
50 והושע לא הלך, משום שלא היה צריך לזה, שכבר בקש משה עליו
51 רחמים, שנאמר 'ויקרא משה להושע בן נון והושע, הוסיף לו י'
52 על שמו וקראו 'הושע', שהתפלל יה 'וישעך מעצת מרגלים.
53 והיינו דבריב 'ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא

ביאורים למסכת סוטה דף לה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מאת ה', אך המרגלים הם חֲשֵׁבו לְרַעָה, שהרבה אנשים מתים שם
 בכל מקום, לכן אמרו 'אַרְצָן אוֹכְלֵת יוֹשְׁבֵיהָ הִיא'.
 עוד תיארו המרגלים 'וַנְהִי בַעֲיָנֵינוּ בְּהַנְבִּיחַ וְכֵן הָיִינוּ בַּעֲיָנֵיהֶם'
 וְנִוְיָ, ומבאר הגמרא, אָמַר רַב מִשְׁרַשְׁיָא, הַמְרַגְלִים שִׁקְרֵי הוּוּ –
 שקרנים היו, והראיה היא, בְּשִׁלְמָא מה שאמרו 'וַנְהִי בַּעֲיָנֵינוּ
 בְּהַנְבִּיחַ, לְחַיָּי – מובן, שהרגישו בעצמם כחגבים, אֲלֵא מה שאמרו
 'וְכֵן הָיִינוּ בַּעֲיָנֵיהֶם, מָנָא הוּוּ יַדְעֵי – כיצד ידעו איך נראו בעיניהם
 של האמוריים, אלא ודאי שקרנים היו. דוחה הגמרא, וְלֹא הִיא – לא
 היו שקרנים בזה, שעל סמך מעשה אמרו כן, כִּי הוּוּ מִכְרֵי אֲבִילֵי –
 כשהיו האמוריים מברים את האבלים בסעודה בחזרתם מבית
 הקברות, תוֹתֵי אַרְזֵי הוּוּ מִכְרֵי – היו מברים אותם תחת עצי ארזים,
 וְכִי הוֹיַחְו סִלְקוּ וְתִבִי כַּאֲלִינֵי – כשראום המרגלים עלו וישבו על
 האילנות מרוב פחדים, שְׁמַעֵי דְקָאֲמְרֵי – ושמעום המרגלים מראש
 האילן שהיו האמוריים אומרים, קְהוּינֵי אִינְשֵי דְדְמוּ לְקַמְצֵי כַּאֲלִינֵי
 – ראינו בעצים אנשים שדומים לנמלים.
 עוד נאמר בפירוש המרגלים 'וְהַשָּׂא כֹל הַעֲדָה וַיִּתְּנוּ אֶת קוֹלָם
 וַיַּכְּבוּ הַעַם בְּלִילָה הַהוּא'. אָמַר רַבָּה בְּאֵינֵי מוֹעֵד, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אוֹתוֹ הַיּוֹם
 שְׁחִזְרוּ הַמְרַגְלִים מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבְכוּ כֹל הָעֵדָה, [עָרַב] תִּשְׁעָה כָּאֵב
 הַיְתֵי, אָמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, הֵן כָּכוּ בְּכִיָּה שֶׁל חֲנַם, וְאֵינִי אֶקְבָּע
 לְהֵם יוֹם זֶה בְּכִיָּה לְדוֹרוֹת.
 עוד נאמר שם 'וַיֹּאמְרוּ כֹל הַעֲדָה לְרִגְוֹם אוֹתָם כְּאֲכָנִים וְכַתִּיב
 בְּהַמְשָׁךְ הַפְּסוֹק "וְכַבֹּד ה' נִרְאָה בְּאֵינֵי מוֹעֵד", אָמַר רַבִּי חֵימָא בְּרַ
 אָבָא, מְלַמֵּד שֶׁנִּמְלְו אֲכָנִים וְרִקְוֹם כִּלְפֵי מַעְלָה, כְּכִיכּוּל בְּטַעְנָה
 גַּם כִּלְפֵי ה' יִתְבַרַךְ, וּדְרָשׁוּ כֵן מִהַסְמִיכוֹת "וְכַבֹּד ה'" לְלַרְגּוֹם אוֹתָם
 בְּאֲבָנִים'.
 עוד נאמר שם 'וַיִּמְתְּנוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצִיאֵי דִבְתֵי אֲרֵצֵי כְּנַעַן',
 אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ, שְׁמַתוֹ מִיתָה מְשׁוּבָה, שְׁהָרִי כְּתוּב
 'בְּמִגְפָה' וְלֹא 'בְּמִגְפָה', מִשְׁמַע בְּמִגְפָה מִיּוֹחֶדֶת וְרֹאיוּהָ לֶהֱם בְּמִידָה
 כְּגַד מוֹדָה. וְמוֹדָה הַמִּיחָה הַמְשׁוּבָה, אָמַר רַבִּי חֵימָא בְּרַ שְׁפֵא, דְרָשׁ
 רַבִּי שִׁילָא אִישׁ כְּפֵר תְּמַרְתָּא, מְלַמֵּד שֶׁשֶּׁשְׁתַּרְבֵּב לְשׁוֹנָם מִתּוֹךְ
 פִּיהֶם, וְנִפְלַח לְשׁוֹנָם עַל מִיבְרָתָם, וְהָיוּ תּוֹלְעִים יוֹצְאוֹת מְלִשׁוֹנָם
 שׁוֹפְלָה, וְנִכְנְסוֹת הַתּוֹלְעִים מְמִיבְרָתָם, וְמִמִּיבְרָתָם גַּם יֵצְאוּ תּוֹלְעִים
 וְנִכְנְסוֹת בְּלִשׁוֹנָם שׁוֹפְלָה עַל טִיבּוֹרָם. וְרַב נֶחֱמָן בְּרַ יֶצְחָק אָמַר,
 כְּאֶסְכְּרָה מִתּוֹ שְׁהִיא בָאָה עַל לְשׁוֹן הָרַע.
 חִזְרֵת הַגְּמָרָא בְּרִייתָא שְׁעָסְקָנוּ לְעִיל בַּעֲנִיָן בְּקִיעַת הַיִּרְדֵן וְמַעֲבַר
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בּו, שֶׁהַכְּהֵנִים עִמְדוּ בַּמְקוֹמָם עַד שֶׁעָבְרוּ כֹל הָעַם לְצַד
 מֵעֵרֵב, וְכֵינֵן שְׁעָלָה הָאֲחִירֵן שֶׁבִישְׂרָאֵל מִן הַיִּרְדֵן, שְׁבוּ הַכְּהֵנִים
 פְּסִיעָה לְאַחֲרֵיהֶם לְצַד מוֹרָה, וְתוֹרֵי מֵים לְמַקְוִמָן, שְׁנִיאָמַר 'וַיְהִי
 בְּעָלוֹת וּפְעֻלוֹת הַכְּהֵנִים נוֹשְׂאֵי אַרְזֵי בְּרִית ה' מִתּוֹךְ הַיִּרְדֵן, נִתְקָו
 כְּפוֹת רִגְלֵי הַכְּהֵנִים אֶל הַתְּרַבָּה וַיִּשׁוּבוּ מִי הַיִּרְדֵן לְמַקְוִמָם וַיִּלְכוּ
 כְּתַמּוֹל שְׁלִשׁוֹם עַל כָּל גְּדוּתֵיו', נִמְצָא שְׂאֵחֵרֵי שְׁחִזְרוּ הַכְּהֵנִים
 פְּסִיעָה לְאַחֲרֵיהֶם וּשְׁבוּ מִי הַיִּרְדֵן כְּתַחֲלִילָה, כֵּתַת אַרְזֵן וְנִשְׂאֵו
 וְכַתְּנִים מְצַד אֶחָד – מוֹרָה, וַיִּשְׂרָאֵל מְצַד אֶחָד – מֵעֵרֵב. וְאֵו נִשְׂאָ
 אַרְזֵן אֶת נוֹשְׂאֵו הַכְּהֵנִים וְעָבַר בְּאוֹיֵר מֵעַל הַיִּרְדֵן לְצַד הַשְּׁנַי לְשֵׁאֵר
 עַם יִשְׂרָאֵל, שְׁנִיאָמַר "וַיְהִי כְּאֲשֶׁר תֵּם כֹּל הָעָם לְעַבְדוֹ, וְעָבַר אִיּוֹן
 ה' וַהֲכָהֵנִים לְפָנֵי הָעָם". וְעַל דְּבָר זֶה שֶׁלֹּא יַדַע אוֹתוֹ עוֹזָא, נִעְצַשׁ
 עוֹזָא שְׁנִיאָמַר 'וַיָּבֵאוּ עַד גְּרֵן בֵּידֵן וַיִּשְׁלַח עוֹזָא אֶת יָדוֹ לְאַחֲזוֹ אֶת
 הָאֲרֵז כִּי שִׁמְטוּ הַבְּקָר', אָמַר לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, עוֹזָא, נוֹשְׂאֵו
 נִשְׂאָ אַחֲרָו, וּכְדַלְעִיל, אֶת עֲצָמוֹ לֹא כֹל שֶׁכֵּן שִׁיכּוּל לִישָׁא, וְעַל כֵּן
 טַעַה עוֹזָא שֶׁשִּׁלַּח יָדוֹ לְאַחֲזוֹ אֶת הָאֲרֵז.

וַיִּלְכוּ וַיָּבֵאוּ, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשׁוֹם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחֵי, תֵּיבַת
 וְיָלְכוּ מִיּוֹרְתָה, שְׁהָרִי כְּתוּב לְפָנֵי כֵן וַיִּשׁוּבוּ, אֲלֵא מִקְּוִשׁ
 הַלִּיבָה לְבִינָה – לומדים בהקשר זה מוזה, מָה בְּיָאָה – כְּשָׁבָאו
 הַמְרַגְלִים בְּחִזְרָה מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הָיוּ בַּעֲצָה רַעָה, אָף הַלִּיבָה –
 כְּשִׁיבָאוּ מִהַמְדַּבֵּר לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הָיוּ בַּעֲצָה רַעָה, שְׁמַתַּחֲלִילָה הִיתָה
 כּוֹנוֹת לְהוֹצִיא דָבָה עַל הָאֶרֶץ.
 עוד נאמר בפירוש המרגלים, "וַיִּסְפְּרוּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ בִּנְאוּ אֵל הָאֶרֶץ
 אֲשֶׁר שִׁלַּחְנוּ וְגַם זָבַת חֶלֶב וְדַבַּשׁ הִיא" וְנִוְיָ, שְׁשִׁיבָחוּ אֶת הָאֶרֶץ,
 וְכַתִּיב אַחֲרָי כֵן, שְׁמַמְשִׁיכִים לְסַפֵּר "אֲפֹס כִּי עַו הָעָם הִיוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ
 וְגו'", אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן (סִימָן אֲמ"ת לְבַד"ו לֵו"ה) מִשׁוֹם רַבִּי
 מֵאֵיר, כֹּל לְשׁוֹן הָרַע שְׂאִינֵי בּוֹ דְבַר אֲמַת בְּתַחֲלִילָתוֹ – שֶׁלֹּא
 מִתַּחֲלִיל הַמְסַפֵּר דְּבִרְבָּרִים אֲמַתִּים בְּתַחֲלִילָה, אִין מְתַקִּיִּים כְּסוּפוֹ –
 שְׁמַחֲזִיקִים אוֹתוֹ הַשּׁוֹמְעִים כְּשֶׁקָּרָו, לְכֵן גַּם הַמְרַגְלִים פְּתַחוּ בְּשַׁבַּח
 הָאֶרֶץ תַּחֲלִילָה.
 עוד נאמר בהשקף הפרשה שם "וַיְהִים כָּלֵב אֶת הָעָם אֶל מוֹשֶׁה,
 שֶׁכָּלֵב בֶּן יְפוֹנָה הַשֹּׁתִיק אֶת הָעָם 'אֵל מוֹשֶׁה' דְּהֵינּוּ דְּבִרְבָּרִים שְׁדִיבֵר
 עַל מוֹשֶׁה, וְחָשְׁבוּ הַשּׁוֹמְעִים שְׂרוּצָה לְסַפֵּר בְּגִנְתּוֹ, וְכַפִּי שְׁמַבְאֵר זֹאת
 מִיַּד רַבָּה, אָמַר רַבָּה, שְׁהַסִּיקָן כָּלֵב לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל שֶׁהִקְשִׁיבוּ
 לְמַרְגְּלִים, בְּדְבָרִים אַחֲרִים פְּתַח [דְּחַזְוִיָה] – רָאָה כָּלֵב בֶּן יְפוֹנָה,
 שִׁיהוּשַׁע דְּקָא מִשְׁתַּעֵי – שְׂרַצָּה לְדַבֵּר, אָמְרֵי לִיה מִתְלַוְנִים, דִּין
 רֵאשׁ קְמִיעָה – זֶה שְׂרַאשׁוּ קְטוּעַ, שְׁאִין לוֹ בְּנִים לְטוֹל חֶלֶק בִּירוּשָׁת
 הָאֶרֶץ, וְיַמְלִל – יְדַבֵּר, בְּתַמְיָהָ, וְהַשְׁתִּיקוּהוּ בְּנוֹיָהָ. אָמַר כָּלֵב בְּלִבּוֹ,
 אִי מִשְׁתַּעֵינָא – אִם אֲדַבֵּר, אָמְרֵי כִי מִילְתָּא – יֹאמְרוּ גַם עָלֵי דְּבִרְבָּרִים,
 וְהַסִּיקָן לִי – וַיִּשְׁתִּיקוּ אוֹתוֹ, לְכֵן אָמַר לְהוֹן כֵּן, וְכִי זֶוּ בְּלֵב עֵשָׂה
 לָנוּ בֶּן עֲמֵרָם, וְכִשְׁתַּחֲלִיל לְדַבֵּר בְּסַגּוֹן זֶה, מִכְּרֵי בְּגִנְתֵיהָ קָא
 מִשְׁתַּעֵי – סַבְרוּ שְׂרוּצָה לְדַבֵּר בְּגִנְתּוֹ מוֹשֶׁה, לְכֵן אִישְׁתִּיקוּ, וְאֵו אָמַר
 לְהוֹ, אֲכֵן לֹא זֶוּ בְּלִבּוֹ עֵשָׂה לִנוּ מוֹשֶׁה, אֲלֵא גַם הוֹצִיאֵנוּ מִמִּצְרָיִם,
 וְהָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם, וְהֵאֵבְלֵנוּ אֶת הַיָּם, וְלְכֵן אִם יֹאמְרֵי לִנוּ מוֹשֶׁה
 עֵשָׂה סוּלְמָוֹת וְעָלוּ לְרִקְוִעַי, וְכִי לֹא נִשְׁמַע לוֹ, בְּתַמְיָהָ. וְזֶה מִה
 שֶׁהַמְשִׁיךְ כָּלֵב 'עָלָה נְעִלָה וַיְרַשְׁנוּ אֶתֵּהּ' וְנִוְיָ, שְׁנַעַלָה אֶף בְּסוּלְמוֹת
 לְרִקְוִעַ אִם יִצוּה אוֹתָנוּ. וּמַמְשִׁיךְ הַפְּסוֹק, 'וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר עָלוּ עִמּוֹ
 אָמְרוּ לֹא נִבְּלָה לְעַלוֹת' וְנִוְיָ. אָמַר רַבִּי חֵימָא בְּרַ שְׁפֵא, דְּבָר גְּדוּל
 דְּבָרוֹ מְרַגְלִים בְּאוֹתָהָ שְׁעָה כְּדִי לְסַתּוֹר דְּבִרֵי כָּלֵב, וְכַנְאֵמַר בְּהַמְשָׁךְ
 הַפְּסוֹק 'כִּי חָזַק הוּא מִמֶּנּוּ', וְדוֹרְשִׁים שֶׁלֹּא תַּחְכּוּנוּ 'מִמֶּנּוּ' שְׁפִירוּשׁוֹ
 'מֵאִיתָנוּ', אֲלֵא 'מִמֶּנּוּ' שְׁפִירוּשׁוֹ 'מֵאִיתוֹ', אֵל הַקְּרֵי 'מִמֶּנּוּ' אֲלֵא
 'מִמֶּנּוּ', כְּכִיכּוּל רַצּוֹ הַמְרַגְלִים לְוֹמֵר שְׁאִפִּילוּ בְּעַל הַבֵּית אִינוּ יְכוּל
 לְהוֹצִיא כְּלָיו מִשֶּׁם – מְשַׁל לְמַמְקִיד אֲצַל חִבְרִיו וְלֹא יְכוּל לְקַחַת
 פְּקוּדוֹ, חַס וְשֵׁלוֹם כְּכִיכּוּל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא יַעֲלִיחַ לְהוֹצִיא
 הַאוֹמוֹת הַחַזְקוֹת אֲחֵלּוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
 עוד אמרו המרגלים 'אַרְצָן אוֹכְלֵת יוֹשְׁבֵיהָ הִיא, דְרַשׁ רַבָּה, אָמַר
 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אִנִּי חֲשַׁבְתִּיהָ לְטוֹבָה – שֶׁהָרֵאִיתִי לֶהֱם כִּיכּוּל
 הִיא אֶרֶץ אוֹכֵלָת יוֹשְׁבֵיהָ שְׁמַתִּים שֶׁם הַרְבֵּה, וְהֵם – הַמְרַגְלִים חֲשַׁבוּ
 לְרַעָה. וּמַבְאֵר הַגְּמָרָא, אִנִּי חֲשַׁבְתִּיהָ לְטוֹבָה, דְּכָל הִיכָא דְּמִטּוֹ –
 כֹּל מְקוֹם שֶׁהִגִּיעוּ הַמְרַגְלִים, מֵת חֲשִׁיבָא דִּידָהוּ – מֵת אָדָם חָשׁוּב
 מִיּוֹשְׁבֵי הָאֶרֶץ, כִּי הִיכֵי דְּנִימְרָדוֹ וְלֹא לְשִׁאלוֹ אֶפְתָּרִייהוּ – כְּדִי
 שִׁיהִיו הַאֲמוּרִיִּים טְרוּדִים וְלֹא יִשְׁאַלוּ מִיָּהֶם הַמְרַגְלִים. וְאִיכָא דְּאָמְרֵי
 אִיזֵב נָה נִפְשִׁיָה – וַיֵּש אוֹמְרִים שְׁאִיּוֹב מֵת בְּאוֹתָהָ שְׁעָה, כְּדִי שֶׁלֹּא
 תִּגַּן וְזוֹתוּ עֲלֵיהֶם, וְזֶה מִה שֶׁאֵמְרוּ יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב 'סֵר צֶלֶם מֵעֲלֵיהֶם'.
 מִמְשִׁיכָה הַגְּמָרָא, כִּיּוֹן שְׁמַתוֹ הָאֲנָשִׁים דְּלַעֲלֵי, וְאָמְרֵי דְּבּוּלֵי עֲלִמָּא
 בְּהַסְפִּירָא – הַתַּעֲטִיקוּ כֹל הַאֲמוּרִיִּים בְּהַסְפֵּר, וְהִיא הַדְּבַר לְטוֹבָה

כוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לה עמוד א

רש"י

1 וילכו ויבאו. לא גרסין ובתיב, (אלא) וילכו ויתראו הוא פון דתיב (לעיל) ויתבו לא הוה
2 ליה למימר ויבאו אל משה וגו' ממש הליכתו. שהלכו לומר לביאתו. אף הליכתו
3 בעצה רעה. שמתחלה להוציא דבה נתכוונו אינו מתקנים. שמתחילין אותו השומעין
4 כבדאין, לפיכך אומר דבר אמת תחלה כדי שצאמיה ואף מרגלים לך פתחו בשבח
5 הארץ תחלה ויהם. שהגון אל משה. דברים.
6 שהתחיל לדבר במשה והיו סבורים שבגנותו
7 רוצה לספר. שהסיתו בדברים. כדמפרש ואזיל:
8 דתונית. כלב ליהושע רצה לדבר ושתקוהו
9 בנופה ואמרו לו ראש הקטוע ודבר, מי שראשו
10 קטוע שאין לו בגים לטול חלק בארץ הוא ידבר
11 בפניו וחספין לי. שמתקן אותה עלה נעלה. אף
12 לא מסיים אל עצה עלינו. מננו. מן הקב"ה. אל
13 תקרי. ואל גוס. שהיה קרייה בין ממנו
14 הנאמר על ידו שדברים עליו למנו של רבים
15 שאומרים על עמקו אינו יכול להוציא בליו אם
16 התקדם שם. בעל תבית. ארון העולם. אי
17 השבתיה למזב. שהראייה להם באוכלת
18 יושביה שמתים בה תדיר. שכיב איב. שלא תגן
19 ונתנו עליהם, והוא דקאמר כלב סר עלם
20 מעליהם. ה"ג הוא אל כי הוה מבר אבילי תותי
21 אריו הוה מבר. ולא הוה שקרנים בזאת (ולא היו
22 נראים בהן שקרנים) ואינו שמעיהו לאוריים
23 שקורין אותן גביום. כדי הוה אמורים מברין את
24 אבליהם כשחזרו מן הקבר. כדאמר לעיל דכל
25 הדיב דקמו שכיב חשיבא מנייהו ומברין לאבל
26 סעדה לנחמו תותי אריו הוה מבר ליה
27 ודחוייהו. והם וראים לעמוד לפנים סלק
28 ורבי באלינו וזרקום בלפי מעלה. (שד"י) ושרצו
29 לרגום אותם וקאין נמי אכבוד ה'. כפנות.
30 מרלא קרין בגפה משמע במינות וראיה
31 להם במדה כנגד מדה. פאסקרה מתו. שהיא
32 קאה על לשון הרע כדאמרין בגמה מדליקין
33 שנתנו לו. וכן שעלה בו. ספא דבריותא
34 לדעיל היא. אלא אידי דתגא בה ומכאן אתה
35 מחשב לאשכול נקט לה לפרשת מרגלים הקא
36 שבו הימים למקום. שהכהנים עמדו במקום

עד שעברו כל העם, וכשעברו נתקו פפות רגלי הכהנים אל התרבה אל לחזוריהם
פסיעה אתה. נמצאו כהנים מצד זה בו. ואע"ג דהתא קרא יודי פאשר תם כל העם
לעבור קדים. דמשמע דהאי נתקו רגלי הכהנים בעבר השני כתיב. לא הוי הכי אלא אין
מקדם ומאחר. דאי כסדרן כתיב הא נפקי להו מן הירדן דכתיב ועבור ארון ה' והכהנים
לפני העם והעם עלו. וכן דארון והכהנים עלו
ועברו אחריהם עד שבאו לפניהם הרי צאו מן
הירדן ומאי הו דקאמר ויצו יהושע את הכהנים
לאמר עלו מן הירדן. אלא אין מקדם ומאחר
והאי עלו מן הירדן דקאמר להו הכי קאמר להו.
סלקו רגליכם לאחוריהם ועודם בעבר
המנוחית. ובתיב בתריה נתקו פפות רגלי
הכהנים אל התרבה וישו בו הירדן אל מקומם:
נשא ארון את נושאיו וקבר. והיינו קרא קאמ
דכתיב יהי פאשר תם כל העם לעבור ויעבורו
ארון ה' וגו'. על עסקי שלו. שנגה ששגג לאחור
בו. שעשה חקיבו. ושל לשון בי ושל יתקו והגיס
(כח) ובשלתיה (כס) דבר המשל מלמעלה למטה:
הארון קנים לעולם. שדרי נגנו כדאמר ביזקא ופי
פניו שנגו ואשקהו חרדו. עגה שאופק על פני
ההקלים. נעש דור. שמת עזא על ידה ומירות
היו לי הקוד בבית מנורי. כשהיה בורח מפני
אויביו ואמר מפרדים הייתי משתעשע בתקוד
והיו לי למירות לשעשענה תעורה. לשון
נפולו. וכלת מתרגמין ומיעוף (שש"ס) כאם
תכיל עניניו לסתום עין בוחסח תדע מהסתכל
בהן מיד ואינו. לא נתן. ועלות משה לבני קהת
לפי שיש עליהם לשאת בקתם. כי לא היו ממונים
אלא על דבר קדשת הארון והשלטן והתמורה
ומזבח הזהב: ונד פאנשי בית שמש. לא נתק
הבאה דודו כתיב אלא כשהביאיהו פירות
מפלשתים. ואידי דאידי בארון נקט לה: משה
דראו. ונסתכלו בו וזך. בתמיה: קוצרין
ומשתתחים היו. לא בטלו ממלאכתן לכבודו.
והאי ראו לשון בזיון, כמו אל תראני שאני
שתרוחת (פ"ל א)

מאן
27 ודעו ולא ידעו. כי הוה מבר אבילי, תותי אריו הוה מבר, וכי חויגהו סלקו יתבי פאיליני, שמעי דקאמרי קתונו אינשי לקמצי
28 פאיליני. ויתשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו" אמר רבה אמר ר' יוחנן: אותו היום ערב תשעה באב היה, אמר הקדוש ברוך הוא:
29 הן ככו בכיה של חנם ואני אקבע להם בכיה לדורות. ויאמרו כל העדה לרגום אתם פאנשים" וכתיב "וכבוד ה' נראה באהל מועד"
30 אמר ר' חייא בר אבא: מלמד שנמלו אבנים וזרקום בלפי מעלה, וימתו האנשים מוצאי דבת הארץ רעה בפמנה" אמר ר' שמעון בן
31 לקיש: שמתו מיתה משובה. אמר ר' חנינא בר פפא, דרש ר' שילא איש כפר תמרתא: מלמד
32 שנשתרבו לשונם ונפל על טיבורם, והיו תולעים וצאות מלשונם ונקנסות בטיבורם, ומפוזרם
33 ונקנסות בלשונם, ורב נחמן בר יצחק אמר: פאסקרה מתו: וכן שעלה האחרון שבישראל מן
34 הירדן חזרו מים למקומו, שנאמר: ויהי פעלות הכהנים נשאו ארון ברית ה' מתוך הירדן נתקו פפות רגלי הכהנים אל התרבה וישבו
35 מן הירדן למקומם וילכו כתמול שלשום על כל גדותיו", נמצא ארון ונושאיו וכהנים מצד אחד, וישראל מצד אחר. נשא ארון את
36 נושאיו ועבר, שנאמר: ויהי פאשר תם כל העם לעבר ועבר ארון ה' והכהנים לפני העם". ועל דבר זה נעשה עווא, שנאמר: ויבאו
37 עד גן בידן וישלח עזא את ידו לאהו את הארון" אמר לו הקדוש ברוך הוא: עווא, נושאיו נשא, עעמו לא כל שכן? ויחר אף ה'
38 עגה ויבהו שם על השל" ר' יוחנן ור' אלעזר, חד אמר: על עסקי שלו, וחד אמר: שעשה חקיבו בפניו, וימת שם עם ארון האלהים"
39 אמר ר' יוחנן: עווא בא לעולם הבא, שנאמר: "עם ארון האלהים" מה ארון לעולם קנים, אף עווא בא לעולם הבא. ויחר דודו על
40 אשר פרי ה' פרי עגה" אמר ר' אלעזר: שגשתנו פניו כחררה. אלא מעתה, כל היכא דכתיב "ויחר" הכי נמי? התם כתיב "אף"
41 הלא לא כתיב "אף". דרש רבא: מפני מה נעשה דוד? מפני שקרא לדברי תורה "ומירות", שנאמר: "ומרות היו לי הקוד בבית מנורי"
42 אמר לו הקדוש ברוך הוא: דברי תורה שכתוב בהן "התעור עיניו בו ואינו" אתה קורא אותן "ומירות"?! הריני מכשילך בדרך
43 שאפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו, דכתיב: "ולבני קהת לא נתן כי עבדת הקדש" ואיהו אתייה בעגלתא. ונד פאנשי בית
44 שמש כי ראו בארון", משה דראו "נד"? ר' אבהו ור' אלעזר, חד אמר: קוצרין ומשתתחים היו, וחד אמר: מילי נמי אמור,
מאן

תוספות

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לה עמוד ב

רשי"א

שְׁלֹשָׁה

מיני אבנים היו. ירושלמי ג' מיני אבנים הן אבני המלון ואבנים שהניחום יהושע תחת כפות רגלי הכהני ואיטליות שנתן להם משה אמר רבי יצחק פשוט לן ארבעה מיני אבנים הזה אמר ר' סימן בר נבדאי ויאות אין תימר אבני המלון לשעה היו ונגונו אין תימר אבנים שהקים יהושע תחת כפות רגלי הכהנים משוקעת הן במים אין תימר איטליות שנתן להן משה כבר נכנסו עמוך לארץ אלא אם כן במה אנו קיימין באבנים שהקים יהושע להן על גב הירדן:

כיצד

כתבו ישראל את התורה. בתוספתא רבי יהודה אומר על גבי המזבח כתובה אבל בירושלמי תני על אבני המלון נכתבו דברי ר' יהודה ר' יוסי אמר על אבני מזבח נכתבו מאן דאמר על אבני המלון בכל יום ויום אומרת העולם היו משלחין נטירין ומשיאין את התורה שהיתה כתובה בשבעים לשון מ"ד על אבני המזבח לא לשעה היו ונגונו ועוד הוא מעשה נסים נתן הקב"ה בינה בלב כל אומה ואומה והשיא את התורה שהיתה כתובה בע' לשון מ"ד על אבני המלון נכתבו נחא ושדת אותם בסיד אלאו מאן דאמר על אבני המזבח ונכתבו מאין ושדת בסיד בין כל אבן ואבן:

ועל דבר זה

נתתם גור דינם לבאר שחת. ואם תאמר תיפוק ליה דבשעת מתן תורה החזירה הקב"ה על כל אומה ולשון ולא בקלה י"ל דעונש זה גדול הוא שלאחר שהיתה כתובה בידי ולא רצו ללמוד ומיחו תימיה וזאתה ב"פ דמסכת ע"ז (ף טז) ועדיין יש להן פתוחה פה שיאמרו כלום כפית עלינו הר כגיגית ישראל וכל זמן שיש להן פתוחה פה אין נתתם גור דינם לרבות כענינם שבתורה לארץ. תימיה היאך בקלה לרוב שחרי היא היתה מבניענים שבחובה כדאיאת אספרי בבית בהעלותך ומה אם מי שהיתה מעם שנאמר בו לא תחיה כל נשמה ועל שקירבה עצמה כך קירבה המקום ואירוב קאי ואמרין נמי במס' מגילה (ף טז) שנתגיירה ונסבה יהושע והבא משמע דכענינם שבחובה לדברי הכל שאין מקבלין אותן ושמו על פי הדיבור היה ואין לומר שקודם שהתחילו המלחמה היו מקבלין שחרי כתיבת התורה על גבי האבנים היה קודם שהתחילו במלחמה ואפילו הכי לא היו מקבלין אלא היושבים חוץ לגבול ישראל כמו שפירש"י ואי הוה מצונו למימר דאם היו חוזרין או בתשובה בשעה שכתבו את התורה אפילו כענינם שבחובה היו מקבלין ואפילו לר' יהודה ולמען אשר לא ילמדו אתכם לעשות קאי נמי אשבעה אומות הכי משמע נמי לשון הספרי בפרשת שופטים ושטרים למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות (ומלמד) שאם עושין תשובה אין נהרגין אין מקבלין אותן לא קתני אלא אין נהרגין משמע אותם שצוה הקב"ה לא תחיה כל נשמה אין נהרגין ולא נאמר לא תחיה כל נשמה אלא לאור שהתחיל יהושע במלחמה שהרי יהושע שלח שלש פרוסתאמות הרצה להשלים שלח להלחם ילחם אלמא אותן שהיו רוצין להשלים לא היה הרגן ומצריך

לומר! אותן שהיו רוצין להשלים קודם שהתחילו במלחמה ראשונה ואף רחב קיבלה עליה קודם שהתחילו במלחמה ולא חילקו רבי יהודה ורבי שמעון אלא באותן כענינם שחיו לגבולם אם מקבליים אותם לאור כמאן דרבי שמעון לא איצטרך למימר הא למדת שאם חזורים בתשובה מקבלין אותן אלא אכענינם שבתורה לארץ ולאחר שהתחילו במלחמה שדיים כדן [שאר] אומות שמקבלין מהן לעולם:

מאן אמרין דאיפריית. מי הכעיסך בשבעת ולא הצלת את עצמך מן השבועה. ועתה מי מפיסך בשבעת? ללא מאליך: וכתבי שבועה פרים ושבעה אילים. דברי הקמים, והכי רישיה דקרא, ויהי בעזור האלהים את הלחם ונשא ארון ברית ה', ויבזבו שבועה פרים ושבעה אילים: מלאת כל ארץ וישראל כמות. מןחות. דעל כל פסיעה מזכות כתיב בידון. דברי הקמים כתיב ויבאו עד גרן בידון וישלח עזא וגו', ובשמואל כתיב גרן נבון. בתחלה. כשכא הארון שם נעשה להם כבידון ההורג דרשיים בבית עובד ארום נעשה נבון שחכין את ביתו דכתיב (שמואל ב' ו) ויבך ה' את עובד ארום (אשתו ושמונה בנותיה) אשתו של עובד ארום ושמונה בנותיה ילדו ששה ששה בכרס אחד, והיינו דכתיב פעלתי השמיני כי ברכו אלהי' (מל"א טו) וכתבי אחר' משה ושנים לעובד ארום. ושמעתי בשם ר' מנחם בר' חלבו, גרן נבון הוא גרן ארונה היבסי, וא"כ הוא ה"ג. בתחלה נבון ולכסוף בידון על שם המזבח שתחלתו כני וסופו חרב, וכידון לשון שבר והרץ הוא כמו יראו עיניו בידו (איוס כח) נמצאת. סיפא דברייתא דלעיל הוא. אלא משום דתנא בה ועל דבר זה נענש עזא אפסוקיה בכל הגני שהעמיד משה בעבר הירדן בעבודת מואב. ותנא דברייתא פי קאי בארץ נענש קרי עבר המזרח עבר הירדן, וכי קאי בערבות מואב או בשאר המזקות קרי ארץ נענש עבר הירדן והוא עבר המערבי בגלגל. לאחר שבנו מהן המזבח בהר עיבל נקבלים והביאום לגלגל וקבעום שם: כיצד קהבו. על המזבח בהר עיבל: תיבא ליהויה אמות העולם. התיקנות תורה, הלא לא נצטוו לכתבה בשבעים לשון אלא ללא וללמדו כל הרוצה, שלא יתחנן פה לאתם האמות לומר לא יהיה לנו מתיקן ללמוד: נטירין שלהן. סופרים שלהם, והם קורין אותן נטירין: והשיאוה. והעתיקה. כלומר נקלטה משם ע"י העתיקה: וכתבו כלפסוף. בסוף הדף ולמען אשר לא ילמדו עד וגו'. לעיל מניח כתיב כי החרם החרמם, ודבר זה כתבו למשה להודיע לשבעה אמות היושבים חוץ מגבולי ישראל שלא נצטוו להתיימם. אלא אותן שבתוך גבולם נצטוו להחרים כדי שלא ילמדו אותנו מעשיהם המקולקלים, אבל אתם היושבים חוץ לה אם אתם חוזרין בתשובה נקבל אתכם, ושבחוקה אין מקבלין שמחמת יראיה עושין, והי' לה בהדיא בתוספתא (פ"ח) אם אתם חוזרין ככם אנו מקבליים אתכם: מ"א ד"ש. דאמר על גבי סיד כתיב: על עסקי סיד. וי' יהודה, כי סיד, מה סיד אין לו תפנה אלא שריפה, אף אומות העולם אין להם תפנה אלא שריפה. כמאן אולא הא דתניא "ושבית שביו" לרבות כענינים שבתורה לארץ, שאם חוזרין בתשובה מקבלין אותן? כמאן?

מאן אמרין דאיפריית, ומאן אתא עלך דאיפריית. וי' דקעם שבועים איש המשים אלף איש" ר' אבהו ור' אלעזר, חד אמר: שבועים איש היו, וכל אחד ואחד שקול כמשים אלף. וחד אמר: המשים אלף היו, וכל אחד ואחד שקול כשבועים סנהדרין. ויהי כי צערו נשאי ארון ה' ששה צעדים ויבא שור ומריא" וכתבי "שבועה פרים ושבעה אילים"? אמר רב פפא בר שמואל: על כל פסיעה ופסיעה שור ומריא, על כל שש ושש פסיעות שבועה פרים ושבעה אילים. אמר ליה רב חסדא: אם כן, מילאת את כל ארץ ישראל כמות? אלא אמר רב חסדא: על כל שש ושש פסיעות שור ומריא, על כל ששה סדרים של שש פסיעות, שבועה פרים ושבעה אילים. כתיב "פידן" וכתבי "נבון"? אמר ר' יוחנן: בתחלה בידון, ולכסוף, נבון: נמצאת אתה אומר, שלשה מיני אבנים היו: אחד שהקים משה בארץ מואב, שנאמר: "בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר" וזהו הוא אמר "וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת", ואתיא "באר" "באר". ואחד שהקים יהושע בתוך הירדן, שנאמר: "ושתיים עשרה אבנים הקים יהושע בתוך הירדן". ואחד שהקים בגלגל, שנאמר: "ואת שתיים עשרה האבנים האלה אשר לקחו". תנו רבנן: כיצד כתבו ישראל את התורה? ר' יהודה אומר: על גבי אבנים כתובה, שנאמר: "וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת". ואחר כך סדו אותן בסיד. אמר לו ר' שמעון: לדרבך היאך למדו אומות העולם תורה? אמר לו: ביה ויתרה נתן בהם הקדוש ברוך הוא, ושיירו נטירין שלהן, וקיבלו את הסיד והשיאוה. ועל דבר זה נתתם גור דינם לבאר שחת, שהיה להן ללמוד ולא למדו. ר' שמעון אומר: על גבי סיד כתובה, וכתבו להן למשה "למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל וגו'", הא למדת שאם חוזרין בתשובה מקבלין אותן. אמר רבא בר שילא: מאי טעמא דרבי שמעון דכתיב "והיו עמים משרפות שיר" על עסקי סיד. וי' יהודה, כי סיד, מה סיד אין לו תפנה אלא שריפה, אף אומות העולם אין להם תפנה אלא שריפה. כמאן אולא הא דתניא "ושבית שביו" לרבות כענינים שבתורה לארץ, שאם חוזרין בתשובה מקבלין אותן? כמאן?

שבחוקה, בא הכותב להתיר כענינים שבתורה לארץ ולקיים מהם יפת תאר שלא יהיו כבכל לא תחיה כל נשמה, דתני ושבית קרא ותיבא הוא:

כמאן
כמאן

ביאורים למסכת סוטה דף לה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

44 בהר עיבל, הוא אומר "ובתבת עליהן ועל האבנים את כל דברי
 45 התורה הזאת באר היטב וגו'" ואתיא - נלמד בגזירה שוה, 'באר'
 46 'באר', כשם שלגבי 'באר' שבפרשת כי תבא, בענין האבנים שצוה
 47 משה להקים בהר עיבל, מוזכר שם הקמת אבנים, כך לגבי 'באר'
 48 שבתחילת ספר דברים, שהיה בארץ מואב היה שם הקמת אבנים.
 49 ואחר שהקים יהושע בתוך הירדן, שנאמר "ושיתם עשרה אבנים
 50 הקים יהושע בתוך הירדן תחת מצב רגלי הכהנים נשאי ארון
 51 הברית". ואחר שהקים יהושע בגלגל מאבני המזבח שבנו בהר
 52 עיבל, שנאמר "ואת שתים עשרה האבנים האלה אשר לקחו מן
 53 הירדן הקים יהושע בגלגל וגו'".
 54 תנו רבנן, ביצד כתבו ישראל את התורה על המזבח בהר עיבל,
 55 רבי יהודה אומר, על גבי אבנים כתבו, שנאמר "ובתבת על
 56 האבנים את כל דברי התורה הזאת באר היטב וגו'", ואחר כך
 57 סדו אותן בסיד, שנאמר "הקמת לך אבנים גדולות ושדת אותם
 58 בסיד". אמר לו רבי שמעון לרבי יהודה, לרבך שסדו בסיד על
 59 הכתב, היאך למדו אומות של אותו הזמן את התורה, ואיך
 60 יקראוה שלא יהיה פתחון פה להם לומר לא היה לנו מהיכן ללמודה.
 61 אמר לו רבי יהודה לרבי שמעון, בינה ותידה נתן בהם הקדוש
 62 ברוך הוא לאומות, ושינרו נוסריהן - סופרים שלקחו, וקיבלו את
 63 הסיד והשיאות - והעתיקה, ועל דבר זה נתתם גזר דינם של
 64 האומות לרדת לבאר שחת, שהיה להן ללמד ולא למדו. כך ענה
 65 רבי יהודה לרבי שמעון. אך רבי שמעון חולק ואומר, על גבי סיד
 66 מלכתחלה כתבוהו, ולא ממש על גבי האבנים, וכתבו להן עבור
 67 אלה משבעה האומות שישבו מחוץ לגבול ישראל למטה בסוף הדף
 68 "למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבתם אשר עשו
 69 לאלהיהם וגו'". ומדייקת הגמרא, הא למדת, שאם היו האומות
 70 שמחוץ לגבול ישראל חוזרין בתשובה, היו מקבלין אותה, שלא
 71 נצטוונו להחרים אלא אותן שבתוך גבול ישראל כדי שלא ילמדונו
 72 ממעשיהם הרעים, ואף אם ישוּבו בתשובה זהו רק מיראה.
 73 אמר רבא בר שילא, מאי טעמא דרבי שמעון שאמר שכתובה על
 74 גבי סיד, דכתביב ויהיו עמים להשרף בגיהנם, והיו עמים
 75 משרפות' שנגזר דין העמים להשרף בגיהנם, על עסקי 'סיד', שהיתה
 76 התורה כתובה על גבי סיד וגלויה לפניהם ולא למדוהו. ורבי יהודה
 77 לומד מן הפסוק הזה, כי סיד - כמו סיד, מה סיד אין לו תקנה אלא
 78 שריפה, אף אותם הבויתים אין להם תקנה אלא שריפה בגיהנם,
 79 כל זמן שאינם מתגיירים ממש, אך חזרתם בתשובה בעודם גויים
 80 אינה מועילה, שגם על העומדים חוץ לגבולין נאמר 'לא תחיה כל
 81 נשמה'.
 82 שואלת הגמרא, כמאן אזלא הא דתניא - כמי חולכת הברייתא
 83 דלהן, שנאמר "כי תצא למלחמה על אויבך וגו' ושבית שבין
 84 וראית בשביה אשת יפת תואר", ודורשים, לרבנות פנענים שבחוצה
 85 לארץ, שנהג בהם דין אשת יפת תאר, שאם חוזרין בתשובה
 86 מקבלין אותה, ולא נאמר עליהם 'לא תחיה כל נשמה',

1 מאן אמרין (היא) דאימרייה - מי הכעיסך כשכעסת ולא הצלת
 2 את עצמך מן השבייה, ומאן אתא עלך דאיפייסת - ועתה מי
 3 מפייסך כשנתפייסת לבוא מאלריך, והיתה אמירה זו הדרך ולזול
 4 בכיכול למה נתן ה' בידי פלשתים את הארון כשנלחמנו נגדם, ועתה
 5 לפתע שחררו ללא מאמץ מצידנו.
 6 והמשך הפסוק שם בהכאת אנשי בית שמש על חטאם, ו'נדך בעם
 7 שבועים איש והמשים אלה איש', ויש כאן לשון סותרת 'שבועים
 8 איש' או 'חמישים אלף איש'. ובביאור הפסוק נחלקו אמוראים, רבי
 9 אבהו ורבי אלעזר. חד אמר, באמת המתים במגפה שבועים איש
 10 היו, ומה שכתוב 'חמישים אלף איש' הוא משום וכל אחד ואחד
 11 שקול כחמישים אלה. וחד אמר, באמת המתים במגפה חמישים
 12 אלה איש היו, ומה שכתוב 'שבועים איש' הוא משום וכל אחד ואחד
 13 שקול כשבועים סנהדרין.
 14 וחזרת הגמרא לפרשת עזרא, אחרי מעשה עזרא, הכניס דוד את
 15 הארון לבית עובד אדום הגתי שלשה חדשים, ואחר כך העלתהו
 16 לאהל קבע בעיר דוד בשמחה גדולה מאד. שואלת הגמרא, בספר
 17 שמואל נאמר "ויהי כי צעדו נושאי ארון ה' ששה צעדים, ויזבח
 18 שור ומריא", וכתוב בספר דברי הימים, שגם שם מופיע ענין זה,
 19 "ויהי בעזר האלהים את הלויים נושאי ארון ברית ה', ויזבח שבועה
 20 פרים ושבעה אילים". הרי לנו סתירה, האם זבחו שור ומריא, או
 21 שבעה פרים ושבעה אילים.
 22 מתרצת הגמרא. אמר רב פפא בר שמואל, על כל פסיעה ופסיעה
 23 שהתקדמו עם הארון, זבחו שור ומריא, ועל כל שש ושש פסיעות
 24 שהתקדמו, זבחו שבועה פרים ושבעה אילים. שואלת הגמרא, אמר
 25 ליה רב חסדא רב פפא, אם כן שהקריבו על כל פסיעה ופסיעה,
 26 מילאת את כל ארץ ישראל כמות - מזבחות, שעל כל פסיעה
 27 ופסיעה עשו מזבח. מתרצת הגמרא, אלא אמר רב חסדא, על כל
 28 שש ושש פסיעות שהתקדמו, זבחו שור ומריא, ועל כל ששה
 29 סדרים של שש פסיעות שהתקדמו, זבחו שבועה פרים ושבעה
 30 אילים.
 31 שואלת הגמרא, כתיב בפסוק בדברי הימים במעשה עזרא "ויבאו עד
 32 גורן בידון וישלח עזרא וגו'", וכתוב בפסוק בשמואל במעשה עזרא
 33 "ויבאו עד גורן נבון וישלח עזרא". ואם כן יש סתירה מה שם המקום,
 34 גורן 'כידון' או גורן 'נבון'. מתרצת הגמרא, אמר רבי יוחנן, בתחלה
 35 נקרא שמו 'בידון', לרמוז שנתקע בהם ככידון שהרג את עזרא,
 36 ולבסוף לאחר ששהה שלשה חדשים בבית עובד אדום הגתי, נקרא
 37 שמו 'נבון', שהכין את ביתו, כמו שמבואר בבבלי ובבבלי כל הברכות
 38 שבאו עליו.
 39 כעת חזרת הגמרא לסוגיית בקיעת הירדן ומעבר בני ישראל בו,
 40 שעסקנו לעיל. ממשיכה הברייתא דלעיל, נמצאת אתה אומר,
 41 שלשה מיני אבנים היו, אחד שהקים משה בארץ מואב, שנאמר
 42 בתחילת ספר דברים "בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה פאר
 43 את התורה הזאת וגו'", ולהלן בפרשת כי תבא, לגבי הקמת האבנים

כשיתרבה בכריאות הרוחניות בסביבתו יחזק השם יתברך בריאות המתעסק בזה גם בגשמייות ממכתב ב' אייר תשט"ו

ביאורים למסכת סוטה דף לו עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

40 הצרעה, וזרקה בהן באויבים מרה לעברו המערבי של הירדן,
 41 וסימיתה עיניהן מלמלה, וסירסתן מלמטה, שנאמר "ואנכי
 42 השמרתני את האמורי מפניהם אשר פגזוה ארזים גבהו וחסון
 43 הוא כאלונים ואשמיד פריו מפעל ושהישו מתחת וגו'", אך לא
 44 נכנסה לארץ כנען. עוד מתרצת הגמרא, רב פפא אמר, שתי
 45 צרעות הווי, חדא דמשה, כמו שכתוב 'ושלחתי את הצרעה/
 46 וחדא דיהושע, צרעה דמשה לא עבר, וצרעה דיהושע עבר.
 47 שנינו במשנה, ששה שקמים עלו לראש הר גריזים, וששה שבטים
 48 עלו לראש הר עיבל בו, וכפי שנאמר בתורה 'אלה יעמדו לברך את
 49 העם על הר גריזים בעברכם את הירדן, שמעון ולוי יהודה ויששכר
 50 ויוסף ובנימין, ואלה יעמדו על הקללה בהר עיבל, ראובן גד ואשר
 51 וחבלן דן ונפתלי'. בספר יהושע מסופר שבני ישראל קיימו מצוה זו,
 52 וכך נאמר שם, 'וכל ישראל וזקניו ושוטרים ושופטיו עומדים מזה
 53 ומזה לארון נגד הכהנים הלוים נושאי ארון ברית ה' כגר כאזרת,
 54 חציו אל מול הר גריזים, והחציו אל מול הר עיבל, כאשר צוה משה
 55 עבד ה' לברך את העם ישראל בראשונה".
 56 שואלת הגמרא מאי 'והחציו' - למה נאמר 'והחציו' אל מול הר
 57 עיבל, בה' הידיעה, שמשמעו החצי המיוחד, או החצי הידוע
 58 שהוזכר כבר במקום אחר. מפרשת הגמרא אמר רב פהנא, כדדף
 59 - כסדר זה שחלוקין שבטי ישראל כאן בברכות וקלות, אלו בהר
 60 גריזים ואלו בהר עיבל, כך חלוקין שמות שבטי ישראל, בסדר
 61 כתיבתן פאבני אפוד - שהיו קבועים על כתפות האפוד שני אבני
 62 שהם, ועליהם כתובים שמות שבטי ישראל, ששה משמותם על
 63 האבן האחת, וששה על השנית. וזהו מה שנאמר 'והחציו', כלומר,
 64 אותו החצי משבטי ישראל, החקוק באחת מן האבנים שבאפוד.
 65 יוצא לדברי רב כהנא, שסדר כתיבתן על אבני האפוד היה כך,
 66 שמעון לוי יהודה יששכר יוסף ובנימין באחת, ראובן גד אשר זבולן
 67 דן ונפתלי בשניה, מקשה הגמרא, מיתבי, שתי אבנים מוכות היו
 68 לו לכתן גדול על כתיביו, אחת מכאן, ואחת מכאן, ושמות
 69 שנים עשר שקמים כתוב עליהם, ששה על אבן זו, וששה על
 70 אבן זו, שנאמר 'ששה משמותם על האבן האחת ואת שמות
 71 הששה הנותרים, על האבן השנית כתולדותם וגו'', יש לנו ללמוד
 72 ממה שנאמר 'כתולדותם' רק באבן השנית, שבשניה נכתבו
 73 כתולדותם - כסדר שנוודו, גד אשר יששכר זבולן יוסף בנימין, ולא
 74 באבן הראשונה כתולדותם, מפני שהיה מוקדם - נכתב בה
 75 ראשון, אף שהיה רביעי לסדר תולדותם, ואחריו, ראובן שמעון לוי
 76 דן נפתלי, כסדר לידתם, והמשים אותיות היו סך כל האותיות של
 77 שמות השבטים, עשרים וחמש על אבן זו, ועשרים וחמש על אבן
 78 זו. רבי הנינא בן גמליאל אומר,

1 ומבאר הגמרא, כמאן - כמי הולכת הברייתא הזו שאם יחזור
 2 אמות העולם שבחוצה לארץ בתשובה, יקבלום. כרבי שמעון
 3 שאמר לעיל שכתבו להם שיחזרו בתשובה ויקבלום, ולמדנו מדבריו
 4 'הא למדת שאם היו חוזרין בתשובה היו מקבלין אותן'.
 5 ממשכיה הברייתא, בא וראה כמה נשים נעשו באותו היום שעברו
 6 ישראל את הירדן. נס ראשון, עברו ישראל את הירדן בחרבה. נס
 7 שני, ובאו בקפיצת הדרך לחר גריזים ולהר עיבל יתר מששים מיל.
 8 נס שלישי, ואין כל בריה יכולה לעמוד בפניהם. נס רביעי, וכל
 9 העומד בפניהם מיד נתרז - יוצאים צרכיו על כרחו, שנאמר 'את
 10 איתי אשלה לפניך והמותי את כל העם אשר תבא בהם וגו''
 11 ופירוש 'המותי' מלשון מהומה ועירוב הגוף ומה שכתבו. 'ואמר
 12 בשירת הים 'תפול עליהם איתיך ופחד וגו' עד יעבור עמך ה' עד
 13 יעבור עם זו קנית', ודורשים, 'עד יעבר עמך ה' זו ביאה ראשונה
 14 - כשעלו ישראל ממזרים בימי יהושע, 'עד יעבר עם זו קנית' זו
 15 ביאה שנייה - כשעלו ישראל מהגולה בימי עזרא, אם כן רואים
 16 שהושבו ביאה ראשונה וביאה שנייה, אמור מעתה ראויין היו
 17 ישראל לעשות להם גם כביאה שנייה כביאה ראשונה, שיעלו
 18 בורע נטויה ולא יתעבדו לאומות, אלא שגרים החטא של עם
 19 ישראל בימי בית המקדש הראשון ונגזר עליהם שלא יעלו אלא
 20 ברשות כורש. נס חמישי, ואחר כך הביאו את האבנים שהיו
 21 גדולות ארבעים סאה, ובנו את המזבח, וסדוהו בסיד, הכל
 22 כמבואר לעיל וכפי שנצטוו בתורה. נס ששי, וכתבו עליהם את כל
 23 דברי התורה בשבעים לשון, שנאמר 'וכתבת על האבנים את כל
 24 דברי התורה הזאת באר הייב'. ונס שביעי, שבאותו יום הספיקו
 25 והעלו עולות ושלימים, ואכלו ושתו ושקחו כמו שנצטוו, וברכו
 26 וקללו כמבואר לעיל במשנה, וקפלו את האבנים - קילפו את
 27 הסיד מעל האבנים, וכמו חזרו באותו יום ולנו - וישנו בגלגל,
 28 שנאמר 'הכין שנים עשרה אבנים והעברתם אותם עמכם
 29 והנחתם אותם בגלגל', ומבאר הברייתא, יכול בכל מלון ומלון
 30 - הייתי חושב שלקחו איתם את האבנים לכל מקום שהלכו, תלמוד
 31 לומר בהמשך הפסוק שם 'אשר תלינו בו תלילה', דווקא למקום
 32 שישנו בו באותו הלילה, והיכן ישנו, וכתוב 'ואת שתי עשרה
 33 האבנים האלה אשר לקחו מן הירדן הקים יהושע בגלגל וגו''.
 34 הברייתא מביאה עוד דבר שאירע לעם ישראל בכניסתם לארץ
 35 כנען. תנא, צרעה גירשה האויבים בפניהם בימי משה, וכדלהלן,
 36 לא עברה עמהם את הירדן לארץ כנען. מקשה הגמרא, ולא עברה
 37 עמם הצרעה את הירדן, בתמיהה, והא פתיב 'ושלחתי את הצרעה
 38 לפניך וגרשה את החוי את הכנעני ואת החתי מלפניך'. מתרצת
 39 הגמרא, אמר רבי שמעון בן לקיש, על שפת הירדן המרדתי עמדה

השם יתברך יצליחם גם הם להגדיל תורה ולהאדירה בהתפתחות בית-הספר,
 ובוודאי זה הצינור והכלי להצלחה בענייניהם הפרטיים

ממכתב ד' אייר, תשי"ט

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לו עמוד א

רש"י

במאן כר' שמעון. דאמר שכתב להם שיחידו בתשובה ויקבלום. אלמא לא היה העומדין חזין לגבולין בכלל לא תחיה כל נשמה, אבל לר' יהודה פלן בכלל לא תחיה: נתידי. מתקלקל מרע: והמיתו. לשון מדרוקה וערובב הגוף ומה שבתוכו: ביאה ראשונה. בימי יהושע: ביאה שנייה. בימי עזרא: לעשות להם גם לעלות בנורע ולא יהיו משתעבדים למלכות, אלא שגרים הטאם של ישראל בימי בית ראשון ונגזר עליהם שלא יעלו אלא ברשות, בדכתיב מי בכס מכל עמו (שולח לו) פרו ממעל. עיניו ושרשיו מתחת. סרוס: והעלו עולות ושלימים. שכן נצטוו באותה פרשה, אבנים שלמות תבנה וגו' וכתב שלמים וגו': מאי והחציו. ביהושע הכי כתיב בהאי קרא דמתני' וכל ישראל וגו' חציו אל מול הר גריזים והחציו אל מול הר עיבל, למה לי למכתב והחציו דמשמע או חציו המיזרח או חציו הנקבר במקום אחר: בדרך שחלוקין. השבטים בהר גריזים ובר עיבל בדרכב (נתיב מ) אלה: עמדו לברך את העם וגו' ואלה יעמדו על הקללה, כך חלוקים באבני אפוד שאמרו כהן ששה משמותם וגו' הקר ששה דהר גריזים כותבים על האחת וששה דהר עיבל כותבים על השנית, והיו דכתיב והחציו, אותו חציו החקוק באחת מן האבנים: כהחלוקים. בסדר לידתן, ששה האחרונים כסדרן נד ואשר ישכבר חבולן יוסף ובנימין ודו סדר לידתן, וששה ראשונים נכתבו בה יהודה ראובן שמעון ולוי דן ונפתלי בסדר לידתן חזן מיהודה: ועשרים החסם על אבן זו. לקמן פריך ששה אחרונים עשרים וארבע הוא דהו: לא

כמאן כר"ש. וא"ת דלמא ביפת תואר אפילו ר' יהודה מודה דהא לא דברה תורה אלא כנגד היצר הואיל והתורה שאר נבריות דהלכה למשה מסיני דקאין פוגעין בו כדאיתא בפרק שני דע"ו (קף לו) התורה אפילו כנענים שבוחרצה לארץ במקום שהתורה יפת תואר דאמר בפ"ק דקידושין (קף לו) איבעיא להו כהן מהו ביפת תואר רב אמר מותר ושמאל אמר אסור בביאה ראשונה כ"ע לא פליגי דשרי שלא דברה תורה אלא כנגד היצר הרע ועוד אפילו ר"ש מה הוצרך להתייר מאי שניא מכהן אע"ג דזונה היא לא איצטרך יפת תואר למשרייה הואיל ולא דברה תורה אלא כנגד היצר הרע וי"ל כיון דלא דתייר יפת תואר אלא במלחמות הרשות שבו הכתוב מדבר שמע מינה דגבי כנענים לא אמרינן לא דברה תורה אלא כנגד היצר הרע דאע"ג דאיכא יצר אמר לא תחיה אפילו במקום יפת תואר הלכך לרבי יהודה דאית ליה כנענים שבוחרצה לה נמי בכלל לא תחיה ואין מקבלין אותן לא יהיה מתיר במקום יפת תואר מיהו איכא למיתמה לר"ש דאמר מקבלים אותם ואינם בכלל לא תחיה למה לי קרא ושביט שבו לרבות יפת תואר ואבתי נימא איפאכא דדוקא לרבי יהודה איצטרך וגזירת הכתוב הוא גבי יפת תואר שבוחרצה לה אע"פ שכנענים אחרים שבוחרצה לה הם בכלל לא תחיה וי"ל דעיקר טעמא דר"ש אקרא ושביט שבו סמיך דאי מהדיא קרא למען אשר לא ילמדו איכא למימר כר' יהודה דאתא למשרייה או שאר אנומות או כנענים קודם שהתחילו במלחמה: ואחר כך הביאו את האבנים. ה"ג בחספתא (פ"ט) והביאו את האבנים שהעלו מן הירדן ובגו את המזבחה והעלו עולות ושלמים ולא גרסינן וכתבו עליו את התורה: מאי החציו חציו של מול הר גריזים מרובה מחציו של הר עיבל. לשון הירושלמי מיושב יותר דגרסינן התם מה תלמוד לומר והחציו תלמוד שמעוטין בהר גריזים ומרובין בהר עיבל למה שאין שבטו של לוי כולו שם ואם היה כל שבט לוי שם היו שוין ר' שמואל בר נחמני בשם ר' יונתן אמר אילו היה כל שבטו של לוי שם לא היו שוין למה שכבר נפלו משבטו של שמעון עשרים וארבעה אלף בשטים א"ר יוסי בר בון אילו היה שם כל שבטו של לוי היו שוין למה שלא בא משבט ראובן וגו' אלא מ' אלף חלוצי

במאן? כרבי שמעון. בא וראה כמה נסים נעשו באותו היום: עברו ישראל את הירדן, ובאו להר גריזים ולהר עיבל, ותר מששים מיל, ואין כל בריה יכולה לעמוד בפניהם, וכל העומד בפניהם מיד נחרו, שנאמר: "את אימתי אשלח לפניך והמתי את כל העם אשר תבא בהם וגו'" ואומר "תפל עליהם אימתי ופחד... עד עבר עמך ה'" זו ביאה ראשונה, "עד ועבר עם ישראל לעשות להם גם בביאה שנייה בביאה ראשונה, אלא שגרים החטא. ואחר כך הביאו את האבנים, וכנו את המזבחת וסדוהו בסיד, וכתבו עליהם את כל דברי התורה בשבעים לשון, שנאמר: "באר היטב", והעלו עולות ושלמים, ואכלו ושתו ושכחו, וברכו, וקללו, וקפלו את האבנים, ובאו ולגו בגלגל, שנאמר: "והעברתם אותם עמכם והנחתם אותם במלון" יכול בכל מלון ומלון? תלמוד לומר: "אשר תלינו בו הלילה" וכתוב "ואת שתים עשרה האבנים האלה אשר לקחו". תנא: צרעה לא עברה עמהם. ולא? והא כתיב "ושלחת את הצרעה לפניך"! אמר ר' שמעון בן לקיש: על שפת ירדן עמדה, וזרקו בהן מרה וסיימתה עיניהן מלמעלה, וסירסתן מלמטה, שנאמר: "ואנכי השמדת את האמרי מפניהם אשר נגבה ארזים גבהו וחסן הוא כאלונים ואשמיד פרו ממעל ושרשו מתחת". רב פפא אמר: שתי צרעות הווי, חדא דמישה וחדא דיהושע, דמישה לא עבר דיהושע עבר ששה שבטים עלו לראש הר גריזים כו': מאי "והחציו"? אמר רב כהנא: בדרך שחלוקין פאן, כך חלוקין פאבני אפוד. מיתבי שתי אבנים טובות היו לו לכהן גדול על כתיפיו, אחת מכאן ואחת מכאן, ושמות שנים עשר שבטים כתוב עליהם, ששה על אבן זו וששה על אבן זו, שנאמר: "ששה משמותם על האבן האחת", שנייה כותלותם ולא ראשונה כותלותם, מפני שהיה מוקדם והמשים אותיות היו, עשרים וחמש על אבן זו ועשרים וחמש על אבן זו. ר' חנינא בן גמליאל אומר:

צבא והשתא אתי שפיר החציו אל מול הר עיבל חציו המבורר שהוא הרוב דהו חציו שבשטים ורובא בגברי ומיהו כשתולקדק במנן אחרון שנאמר בו לאלה תחלק הארץ (מנזכ ט) לארץ שמתו מרגלים כדכתיב ובלאה לא היה איש וגו' והיה בשנת הארבעים לאחר פטירת אהרן כדכתיב ביה ויעל אהרן הכהן וגו' וימת שם כשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים בחדש החמישי (ס"ג) והכי מוכח בסדר עולם תמצא במנן שבטים שעמדו על הר גריזים עורף על אותן שעמדו בהר עיבל תשע אלף חסר ק"ל ואפילו אם עמדו לויים למטה שמנה אלף עדיין היו מרובין של הר גריזים קרוב לאלף שהרי אתה מוצא בפרטן של אותן שבטים שעמדו על הר עיבל שלש מאות ושבעת אלפים ותקיל ובפרטן של הר גריזים ג' מאות וששה עשר אלף ות"ת וי"ל הא דאמרין בירושלמי שאם היה שם כל שבט לוי היו שוין לאו דוקא שוין שהרי מרובין היו אילו כלומר לא היו של הר גריזים פחותין והשתא שלא היו כל שבט לוי שם צריך לומר שעמדו לויים למטה תשע אלף או יותר אלא דאמר רבי שמואל בר נחמני בשם ר' יונתן אילו היה שם כל שבטו של לוי לא היו שוין למה שכבר נפלו משבטו של שמעון עשרים וארבע אלף קשיא שהרי המנן היה אחר כך כדכתיב והי אחר המנפנה וגו' (ס"ג) ומה שחלק עליו ר' יוסי בר בון לפי שלא בא משבט ראובן וגו' אלא מ' אלף חלוצי צבא אי"ל לא נשאר משבט ראובן אלא ג' אלף ותשל' שהרי כל פקודי בשט ראובן לא היו כ"ג אלף ותשל' והיאך יהו אותו ג' אלף ותשל' של ראובן שנשאר מעבר לירדן ממלאין לכ"ד אלף שנפלו משמעון שהיה בשנת הארבעים מיהו הא לא קשיא דאיכא למימר דהכי קאמר מחמת חסרון משבט שמעון שנפלו במגפה אפילו היה שם שבטו של לוי היו שוין דמתוך כך היו של הר גריזים מונטין ולא שחסרו מהן עשרים וארבעה אלף משמעון ואלא ג' אלפים או פחות ועלה קאי רבי יוסי בר בון אפילו לדרבין כשאתה מחסר כנגדו ג' אלף ותשל' משבט ראובן שנשאר מעבר לירדן והיו שוין שבחמת חסרון משבט שמעון אין חסר יותר מנ' אלף ותשל' אבל התיא דר' שמואל בר נחמני תיקשי כדפרישית שהמנפה היתה קודם למנן:

עשרים וחמש על אבן זו ועשרים וחמש על אבן זו. וירושלמי והלא אינן אלא כ"ג מכאן וכ"ו מכאן פ"י לתנא דתני התם כשם שחלוקים כאן כך חלוקין באבני אפוד מקשה אי"ל על אותה אבן שהיו עליה של הר גריזים היו כ"ו ועל השניה כ"ז וחולון מלא ומשני א"ר יוחנן בנימין היה חצי מכן וצ"ל דעל השניה שכתובין עליה אותו של הר עיבל היה כתוב ב"ז ועל הראשונה ימ' א"ר ובידא ובידא מי כתיב ששה משמותם על אבן אלא ששה משמותם משמותם ולא כל שמותם:

הוספת

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55

לעשות

ביאורים למסכת סוטה דף לו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

51 שמו גם על אבני האפוד י'הוסף'. מתקורף לה רב נחמן בר יצחק,
 52 הרי 'בתולדותם' בעיניו - שמשמעו שצריך לכתבו, כפי השמות
 53 שקרא להם אביהם שהולידו, ואם כן יש לכתוב 'יוסף' כפי שנקרא
 54 שמו על ידי אביו, ולא 'יהוסף'. חוזרת בה הגמרא מתירושו של רבי
 55 יצחק, ומתרת, אלא, כל התורה פולח בנמינ בתיב חסר יו"ד,
 56 והקא שצריך לכתבו כפי שקראם אביהם, כתוב בנמינ שלם - מלא,
 57 בשני יודין, בכתבי ו'אכיו קרא לו בנמינ', וזה משלים מספר
 58 האותיות לעשרים וחמש.
 59 אמר רב הניא בר בינאי, אמר רבי שמעון הסידר, יוסף שקידש
 60 שם שמים בפתר במעשה אשת פוטיפר, שנתייחד עם העררה בסתר,
 61 ועמד בעצמו, וכשב את יצרו, הוסיפו עליו אות אהת אות ז',
 62 שהיא אות אהת משמו של הקדוש ברוך הוא, לכך נקרא 'יהוסף'.
 63 והודה, שקידש שם שמים בפתר, על ים סוף, כפי שיתבאר
 64 להלן, נקרא פולח על שמו של הקדוש ברוך הוא, שהשם בן
 65 ארבעה אותיות כלול כולו בשמו.
 66 מבארת הגמרא, יוסף מאי היא - מהו קידוש השם שהיה בו,
 67 דכתיב "ויהי כהיום הזה, ויבא הפיתה לעשות מלאכתו", אמר
 68 רבי יוחנן, מלמד ששניהם לדבר עבירה נתבוננו - שאף יוסף חשב
 69 בתחילה לעבור עמו עבירה, ו'מלאכתו' הכוונה לתשמיש. ו'יבא'
 70 הפיתה לעשות מלאכתו', נחלקו בבואו רב ושמואל, חד אמר,
 71 לעשות מלאכתו ממש, וחד אמר, לעשות צרכיו - תשמיש נכנס.
 72 ואין איש מאנשי הפית שם בבית וכו', וכי אפשר שפית גדול
 73 בביתו של אותו רשע - פוטיפר, שהיה שר גדול, לא היה בו איש.
 74 תנא דבי רבי ישמעאל, אותו היום, יום חגם היה, והלכו בולין
 75 לבית עבודת פוככים שלהם, והיא אמרה להן, חולה היא, ואינה
 76 יכולה לילך עמכם, אמרה, אין לי יום שניזקק לי יוסף לתשמיש
 77 כיום הזה. ותתפשחו כנגדו לאמר וכו', באותה שעה, באתה
 78 דיוקנו - צורת פניו של אביו יעקב, ונראתה לו פתחו אמר לו,
 79 יוסף, עתידיו אחיד שכתבו על אבני אפוד, ואתה ביניהם, וכי
 80 רצונך שימחה שמך מביניהם, ותקרא רועה זונות, דכתיב ו'רעה
 81 זונות, ואבד הון' - שם טוב, שהוא יקר מכל הון. מיד, ותשב
 82 באיתן קשתו, אמר רבי יוחנן, משום רבי מאיר, ששבה קשתו
 83 - שכבת זרעו, שהיא יורה כחץ מקשת, לאיתנו - למקומו
 84 כבראשונה. ומבארת הגמרא את המשך הפסוק, ויפרצו,
 85 מלשון נפיצה ושפיכה, שהיו"ד והצד"י מתחלפין, ורעי רדיו, מלמד
 86 שנעץ רדיו בפרקע, ונשען עליהם, בכדי שיתיסר, והא טרוד
 87 בצערו, ועל ידי זה יעבור תוקף יצרו, ויצאה שכבת זרעו מין
 88 ציפורני רדיו. בהמשך הפסוק כתוב, מידי אביר יעקב, פירושו, מי
 89 גרם לו שיחנק על אבני אפוד, אלא אביר יעקב - מאבירותו
 90 וחזקו של יעקב, שראתה לו דיוקנו, ומחמת זה נמנע מחטא.
 91 משם רועה אבן ישראל, מפרשת הגמרא, משם רועה משם נכה,
 92 ונעשה רועה של ישראל, שנאמר ו'רעה ישראל' - הקב"ה, שהוא
 93 רועה ישראל האוינת, נוהג בצאן את יוסף' ויש לדרוש פסוק זה,
 94 כאילו קוראים תיבות 'כצאן יוסף' מחוברים, כלומר, ישראל,
 95 הנהגים עצמן כצאנו של יוסף, כשהיה מכלכלם במצרים, הרי
 96 שיוסף הוא הרועה, ומסיים הפסוק 'אבן ישראל' שמשם זכה גם
 97 להיות באבן מאבני ישראל.
 98 תניא, היה ראוי יוסף לצאת ממנו י"ב שבטים, בדרך שיצאו
 99 מעיקב אביו, שנאמר אלה תולדות יעקב יוסף, תולדות שיצאו
 100 מעיקב, בנגוד היה ראוי לצאת מיוסף, אלא מחמת שיצא שכבת

1 לא בדרך שהלוקין בחימוש הפקודים, שמסדרין שם שמות נשיאי
 2 ישראל, אשר יעמדו עם משה ואהרן לפקוד את ישראל, ושם הסדר
 3 הוא כך, ראובן שמעון יהודה יששכר זבולן יוסף בנימין דן אשר גד
 4 נפתלי, כך הלוקין באבני אפוד, אלא, בדרך שהלוקין בחימוש שני
 5 - ספר שמות, בתחילתו, ומפרשת הבריייתא צידר, בני לאה בסידרן
 6 - בסדר שנולדו, על אבן אחת, בני רחל אחד מכאן ואחד מכאן,
 7 ובני שפחות באמצע - בנימין בתחילה, ויוסף בסוף, ובני השפחות,
 8 שהם דן נפתלי גד ואשר, באמצע, כפי הסדר שכתוב בתחלת ספר
 9 שמות, על האבן השניה, והסדר הוא כך, ראובן שמעון לוי יהודה
 10 יששכר זבולן באחת, בנימין דן נפתלי גד אשר יוסף בשניה, ואלא
 11 מאי אני מקיים במה שנאמר 'בתולדותם', לומר שנכתבו בשמותן
 12 שקרא להן אביהן יעקב, ולא בשמות שקרא להן משה בספר
 13 במדבר בפרשת פנחס, הדיינו ראובן ולא ראובני, שמעון ולא
 14 שמעוני, דן ולא דני, גד ולא גדרי. הרי, שבין לתנא קמא, ובין
 15 לרבי חנינא בן גמליאל, אין סדרן כפי שאמר רב כהנא, אומרת
 16 הגמרא תיבתא דרב כהנא תיבתא.
 17 שואלת הגמרא, ואלא, אם כן שנדחו דברי רב כהנא, חוזרת שוב
 18 השאלה מאי ו'החציו' אל מול הר עיבל, שנאמר בספר יהושע.
 19 מתרצת הגמרא תנא, חציו של מול הר גריזים, מרובה באנשים
 20 מחציו של הר עיבל, מפני שליו - זקני שבת לוי למשה עם הארון,
 21 בין שני ההרים, וזהו מה שנאמר 'וחציו' אל מול עיבל, כלומר, אתו
 22 חצי המיוחד במיעוטו, המועט שמביניהם. וחוזרת הגמרא לפרש את
 23 דברי הבריייתא, ומקשה, אדרבה, מפני שליו למשה, בצרי להו -
 24 נתמעטו להם אותם שבה גריזים, שהרי שבת לוי הוא מאותם
 25 העומדים על הר גריזים. מתרצת הגמרא הכי קאמר, אף על פי
 26 שליו למשה, אף על פי כן חציו של הר גריזים מרובה, מפני שבני
 27 יוסף היו עמם שהיו מרובים.
 28 ומנן שהיו בני יוסף מרובים, שנאמר ו'ידברו בני יוסף את יהושע
 29 לאמר, מודע נתת לי נחלה גדול אחד וחבל אחד ואני עם רב,
 30 ויאמר אליהם יהושע, אם עם רב אתה עלה לד' הערבה', הרי לנו
 31 שהיו מרובים. ומבארת הגמרא את הכוונה במה שאמר להם 'עלה
 32 לך היערה' אמר להן, לכו והחבאו עצמכם ביערים, מקום שאין
 33 מצויים אנשים. בכדי שלא תשלוט בכם עין הרע, אמרו ליה בני
 34 יוסף ליהושע, ורעה דיוסף, לא שלטא ביה עינא בישא - לא
 35 שולטת בו עין רעה, דכתיב 'בן פורת יוסף בן פורת עלי עין',
 36 ואמר רבי אבהו, אל תהי קורא עלי עין, אלא עולי עין - שעולים
 37 על העין ושולטים עליה, ואין העין עולה ושולטת עליהם. רבי יוסי
 38 ברבי חנינא אמר, מהא - מברכת יעקב למנשה ואפרים, ניתן
 39 ללמוד שאין שולטת בהם עין רעה, שנאמר שם ו'ידעו לרוב בקרב
 40 הארץ' - כלומר, שיהיו כדגים, מה דגים שגבים, מים מכסין עליהן,
 41 ואין העין שולטת בהן, אף ורעו של יוסף, אין העין שולטת בהן.
 42 חוזרת הגמרא לבאר את דברי הבריייתא לעיל, שנינו בבריייתא
 43 'חמשים אותיות היו' בשמות השבטים שהיו כתובים על כתפות
 44 האפוד, עשרים וחמש על אבן זו ועשרים וחמש על אבן זו, שואלת
 45 הגמרא, וכי הני חמשים אותיות - בתמיה, הרי לפי השבון
 46 חמשים נבי - פחות תרא הויין - דהיינו טר כל האותיות של שמות
 47 השבטים אינו אלא ארבעים ותשע, שאין באבן השניה אלא עשרים
 48 וארבע אותיות, שהרי בנימין נכתב בכל התורה חסר יו"ד. מתרצת
 49 הגמרא, אמר רבי יצחק, יוסף, הוסיפו לו אות אהת בשמו,
 50 שנאמר 'ערות יהושע שמו, בצאתו על ארץ מצרים', וכך נכתב

ביאורים למסכת סוטה דף לו עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

36 על החר, כפי שנאמר בתורה, **שְׂכַבְרֵי נְאֻמֵר** בספר יהושע, שהיו
 37 לְמִטָּה עם הארון. **הָא בִיצֵד** - איך יתישבו שני המקראות זה עם זה,
 38 אלא צריך לפרש שזָקְנֵי כְהוֹנָה וְלוֹיָהּ היו לְמִטָּה, וְהַשָּׂאָר שמבני
 39 לוי, היו לְמַעְלָה. **רְבֵי יֵאשִׁיָה אָמַר** לישב הפוסקים באופן אחר,
 40 שְׂכָל בן לוי הָרְאוּי לְשָׂרֵת במשכן לשאת את הארון, דהיינו מבן
 41 שלשים שנה ועד בן חמשים, היה לְמִטָּה, וְהַשָּׂאָר לְמַעְלָה. **רְבֵי**
 42 **אָמַר, אֵלּוּ וְאֵלּוּ** - כל ישראל חלולים, לְמִטָּה הֵן עוֹמְדִים בין
 43 ההרים, חצים מול הר גריזים וחצים מול הר עיבל, וחלולים ביניהם,
 44 ולא עלו כלל להרים, אלא שֶׁהִפְכוּ פְּנֵיהֶם כְּלִפֵּי הַר גְּרִיזִים, וּפְתַחוּ
 45 כְּבָרְכָה, ולאחר מכן, הפכו פניהם כְּלִפֵּי הַר עֵיבֵל, וּפְתַחוּ כְּבָרְכָה.
 46 שואלת הגמרא לרבי, אם כן **מֵאֵי עַל** - איך יתפרש לפי רבי מה
 47 שנאמר בתורה 'על' הר גריזים ועל' הר עיבל, שמשמע שהיו צריכים
 48 לעמוד על ההרים ממש. מתרצת הגמרא, ש'לרבי המילה 'על'
 49 מתפרשת כְּסֻמוֹךְ - ליד. ומביאה הגמרא מקום נוסף שמצאנו שרבי
 50 מפרש כך את תיבת 'על', **כְּדִתְנִיָא, "וְיָנְתָתְ עַל הַמַּעְרְכָת שֶׁל לַחַם**
 51 **הַפְּנִים, לְבוֹנָה וְכָה, רְבֵי אָמַר, 'עַל' פִּירוּשׁוֹ כְּסֻמוֹךְ - שֶׁהַלְבוֹנָה**
 52 **לֹא הִיָּתָה עַל מַעְרַב הַלַּחֵם מִמֶּש, אֲלֵא עַל הַשְּׁלַחן בְּסֻמוֹךְ לַלַּחֵם.**
 53 ומפרש רבי את דבריו, **אַתָּה אָמַר שׁ'עַל' פִּירוּשׁוֹ כְּסֻמוֹךְ, אֵי שְׁמַא**
 54 **אֵינוֹ אֵלָּא 'עַל' מְשֵׁש, אֵי אֲפֻשֵׁר לֹמַר כן, שְׁהָרִי כְּשֶׁהוּא אָמַר**
 55 **יְסֻבּוֹת עַל הָאָרוֹן אֵת הַפְּרוּכּוֹת הֵיוּ אָמַר עַל כְּרַחֵךְ שִׁיעֵל' הַכוּונָה**
 56 **כְּסֻמוֹךְ, שְׁהָרִי הַפְּרוּכּוֹת לֹא הִיָּתָה מִמֶּש סִיכוֹךְ עַל הָאָרוֹן, אֲלֵא**
 57 **מִדִּיצָה הַמְבַדֵּל כִּנְגוּד.**
 58 שנינו במשנה, **הִפְכוּ פְּנֵיהֶם כְּלִפֵּי הַר גְּרִיזִים וּפְתַחוּ כְּבָרְכָה, בְּרוּךְ**
 59 **הַאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמַסְכָּה, וְאֵלּוּ וְאֵלּוּ עוֹנִין אִמֵּן. הִפְכוּ פְּנֵיהֶם**
 60 **כִּלְפֵי הַר עֵיבֵל וּפְתַחוּ כְּבָרְכָה, אֲרוּר הַאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמַסְכָּה,**
 61 **וְאֵלּוּ וְאֵלּוּ עוֹנִין אִמֵּן בּוֹ. תִּנּוּ רַבֵּנּוּ, בְּרוּךְ כְּבָלָל, בְּרוּךְ כְּפֶרֶט -**
 62 **כֹּל הַבְּרֻכּוֹת שְׁנֵאמְרוּ בְּהַר גְּרִיזִים, נֵאמְרוּ גַם בְּאוֹפֶן שְׂכוּלָל אֵת כּוֹלָם,**
 63 **וְגַם בִּפְיֻרֹת כֹּל אַחַת וְאַחַת, כַּאֲמַרו 'בְּרוּךְ אֲשֶׁר יָקִים אֵת דְּבָרֵי**
 64 **הַתּוֹרָה הַזֹּאת, וְנִלְלוּ בּוֹה כֹּל הַבְּרֻכּוֹת, שְׁהָרִי כּוֹלֵם קִיּוֹם דְּבָרֵי**
 65 **הַתּוֹרָה הַזֹּאת, וְאִמְרוּ גַם כֵּן בְּפֻרְטוֹת כֹּל אַחַת וְאַחַת, 'בְּרוּךְ הַאִישׁ אֲשֶׁר**
 66 **לֹא יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמַסְכָּה, הָרִי פֶרֶט, וְכֵן כּוֹלֵם. וְכֵן כֹּל הָאֲרוּרִים אָרוּר**
 67 **כְּבָלָל אָרוּר כְּפֶרֶט - נִלְלוּ כּוֹלֵם בְּאִמְרָם 'אֲרוּר אֲשֶׁר לֹא יָקִים אֵת**
 68 **דְּבָרֵי הַתּוֹרָה, וְנֵאמְרוּ גַם כֵּן בְּפֶרֶט, כֹּל אֲרוּר וְאֲרוּר בְּפִנֵי בְּפִנֵי עֲצֻמוֹ.**
 69 **וְכֹל הַמַּצּוּת שֶׁבְּתוֹרָה נֵאמַר עֲלֵיהֶם שִׁטְעוּנִים אַרְבַּעַה דְּבָרִים, וְאֵלּוּ**
 70 **הֵן, לְלָמוּד, וְלְלָמְדָה, לְשִׁמּוּד, וְלְעֲשׂוֹת, הָרִי**

1 **שִׁבְטוֹ שֶׁל בְּנֵימִן, וְיָרַד לָיִם תְּחִילָה, שְׁנֵאמַר, 'שֶׁם בְּנֵימִן צַעִיר**
 2 **וְרָדֵם, אֵל תְּקַרְבֵי יְרָדֵם' אֵלָּא יְרָד ים, וְהָיוּ שְׂרֵי יְהוּדָה רוֹגְמִים**
 3 **אוֹתָם בֶּאֱבָנִים, מִפְּנֵי שְׂרָצוּ הֵם לִירַד תְּחִלָּה, שְׁנֵאמַר בְּהַמְשַׁךְ הַפּוּסוֹךְ**
 4 **'שְׂרֵי יְהוּדָה רִגְמָתָם, לְפִיכָךְ שִׁירַד בְּנֵימִן תְּחִלָּה, וְכָה שִׁבְטוֹ שֶׁל**
 5 **בְּנֵימִן הַצַּדִּיק, וְנִעֲשָׂה אוֹשִׁיּוֹכֵן - בַּעַל מְלוֹךְ לְגְבוּרָה - לִשְׁכִינָה,**
 6 **שְׁבִית קוֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים, שְׁבו שוֹרָה הַשְּׁכִינָה, בְּנוֹי בְּחֻלְקוֹ, שְׁנֵאמַר עַל**
 7 **בְּנֵימִן, וְכֵן בְּתַפְסוֹ שָׁכַן הַקֵּב"ה.**
 8 **אָמַר לוי רְבֵי יְהוּדָה, לֹא כָךְ הָיָה הַמַּעֲשֶׂה, אֵלָּא כֵךְ הָיָה, שִׁבְטוֹ זֶה**
 9 **אָמַר אִין אֵנִי יוֹרֵד תְּחִילָה לָיִם, וְזֶה אָמַר אִין אֵנִי יוֹרֵד תְּחִילָה**
 10 **לָיִם, קִפְּזִין נַחֲשׂוֹן בֵּין עַמִּינְדָב נְשִׂיא שִׁבְט יְהוּדָה, וְיָרַד לָיִם תְּחִילָה,**
 11 **שְׁנֵאמַר "סִכְכּוֹנֵי בְּכַחַשׁ אֲפָרִים וּבְמֶרְמָה בֵּית יִשְׂרָאֵל - שִׁירָאוּ**
 12 **לְסֻמוֹךְ עַל ה' יִתְבָּרַךְ, וְכַחֲשׂוּ בְּאִמְוֹתָם בּוֹ, וְיְהוּדָה עוֹזֵר רַךְ עַם אֵל"**
 13 **- אַבְל יְהוּדָה יֵרַד לָיִם, עַל יָדֵי שִׁבְטוֹ בּוֹ יִתְבָּרַךְ. וְעֲלִיו - עַל נַחֲשׁוֹן,**
 14 **מְפָרֵשׁ כְּבָרְכָה - בְּכַתּוּבִים, בְּסֻפֵּר תְּהִלָּים, "הוֹשִׁיעֵנִי אֱלֹהִים כִּי בָאוּ**
 15 **מֵיַם עַד נַפְשִׁי, מְכַעְתִּי בִּינוֹן ו- טִיטוֹ מְצוּלָה וְאִין מַעְמַד בֵּאתִי**
 16 **בְּמַעֲמֵק מַיִם וְשׁוּבֹלֵת ו- טִטוֹ חֻזֶּק שִׁטְפָנִי וְגו', אֵל תְּשַׁמְּפֵנִי**
 17 **שְׁבוּלֵת מַיִם, וְאֵל תְּבַלְעֵנִי מְצוּלָה וְגו'", שִׁבְקַשׁ מִהַקְבִּי"ה שֶׁלֹּא**
 18 **יִטְבַע בִּים. וְהָיוּ קִידוּשׁ הַשֵּׁם שֶׁהָיָה אֶצֶל יְהוּדָה, שִׁמְשִׁבְטוֹ יֵרַדוּ תְּחִלָּה**
 19 **לָיִם.**
 20 **בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, הָיָה מוֹשֶׁה מְאָרִיךְ בְּתַפְלָה, אָמַר לוי הַקִּדוּשׁ בְּרוּךְ**
 21 **הוּא, וְיִדְוִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל טוֹבְעִים בָּיָם, וְאַתָּה מְאָרִיךְ בְּתַפְלָה לְפָנָי,**
 22 **וְאִין זוֹ שְׁעָה רֵאוּיָה לְכַךְ, אָמַר לְפָנָיו, רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְכַתּוּב**
 23 **לְעֲשׂוֹת, אָמַר לוי "דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְעוּ, וְאַתָּה הָרַם אֵת**
 24 **מִטְּעָךְ וְנָטָה אֵת יָרֵךְ עַל הַיָּם, וּבַקְעָהוּ וְגו'". לְפִיכָךְ שִׁירַד שִׁבְט**
 25 **יְהוּדָה תְּחִילָה לָיִם, וְכָה יְהוּדָה לְעֲשׂוֹת מְשִׁלָּה בְּיִשְׂרָאֵל - מַלְכוּת**
 26 **בֵּית דוֹד, שְׁנֵאמַר, 'הִיָּתָה יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ - שִׁקְדוֹ שֶׁהָיָה לְשִׁבְט**
 27 **יְהוּדָה, לְהִיּוֹת יִשְׂרָאֵל תַּחַת מְשִׁלּוֹתָיו שֶׁל יְהוּדָה, מִהַ מְעַם הִיָּתָה**
 28 **יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ וְיִשְׂרָאֵל מְשִׁלּוֹתָיו, מִשּׁוּם ד'הַיָּם רָאָה וְיָנַם' שֶׁהֵם**
 29 **רָאָה שִׁקְדוֹ שֶׁם שָׁמִים, לִירַד תְּחִלָּה לָיִם, מִתַּחַת כֵּן נִס וּנְבַקַע**
 30 **מִפְּנֵיהֶם, וְלֹא הִטְבִּיעַם.**
 31 **הַגְּמָרָא חוֹזֵר לְעִנּוֹן הַבְּרֻכּוֹת וְהַקְּלֻלוֹת בְּהַר גְּרִיזִים הָרַע עֵיבֵל, תְּנִיָא,**
 32 **רְבֵי אֱלִיעֶזֶר בֵּן יַעֲקֹב אָמַר, אֵי אֲפֻשֵׁר לֹמַר שְׂכָל בְּנֵי לְוִי הֵיוּ**
 33 **לְמִטָּה עִם הָאָרוֹן, בֵּין הַהָרִים, כַּפִּי שְׁנֵאמַר בְּסֻפֵּר יְהוֹשֻׁעַ, מִפְּנֵי שְׂכַבְרֵי**
 34 **נְאֻמֵר בְּתוֹרָה שִׁהִיוּ לְמַעְלָה עַל הָהָר, שִׁבְטוֹ לוי הוּא מִבֵּין אֵלּוּ**
 35 **שֶׁנִּצְטְוּ לְעַמּוֹד עַל הַר גְּרִיזִים, וְאֵי אֲפֻשֵׁר לֹמַר שֶׁהֵיוּ כּוֹלֵם לְמַעְלָה**

תקוותי .. שיש לו קביעות עתים בתורת הנגלה וגם בתורת החסידות
 ומוסיף מזמון לזמן, שהרי נצטוונו לעלות בקודש
 ממכתב, ט"ו אייר, תשי"ח

האמונה היא שהשם יתברך משגיח על כל אחד ואחת בהשגחה פרטית
 ואשר השם יתברך הוא עצם הטוב
 ממכתב, ט"ו אייר, תשי"ח

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לו עמוד א

רש"י

1 אושפוזין לַגְבוּרָה. שבית קדשי הקדשים בני בחלקו: כחש אפרים. שראו לסמוך
 2 עליו וכחשו באמתותם. רד עם אל. ירד בים על שטשט בהקדשה: ישראל ממשלותיו.
 3 דיהודה, שנתקדש למשול בקה: שכבר נאמר לוי למעלה. משה כתב בתורה אלה
 4 יעמדו לברך וגו' שמעון לוי ויהודה: שכבר נאמר לוי למטה. בספר יהושע (ח) בדרחבי
 5 וכל ישראל חקניו עומדים מזה ומזה לארון
 6 נגד הפהנים והלויים. אלקמא פהנים ולויים
 7 למטה היה: הראוי לשרת. לשאת את הארון.
 8 דהינו מן שלשים ועד בן חמשים: למטה.
 9 אצל הארון. אלו ואלו. ישראל ולויים למטה
 10 היו בדכתיב בספר יהושע: על הר גבוים ועל
 11 הר עיבל. שכתב משה בתורה על בסמוך
 12 כדמפרש ואיל: על בסמוך. שהיה מושב שני
 13 גיזכי לבונה בין שני הקדשים: וסבות על
 14 הארון. על פתחו לאו על ממש. והאי מחצה
 15 והאי פרכת ולא היה סקה. ברוך בכלל ברוך
 16 בפסח. כל הפרכות והקלות נאמרו בשר
 17 גרזים ובחר עיבל בכלל ופרט. ברוך אשר יקום
 18 את דברי התורה הזאת ארוך אשר לא יקום.
 19 הרי בכלל. וכל אחת ואחת בפרט ברוך וארוך.
 20 ברוך אשר לא יעשה פסל ומסכה ארוך אשר
 21 יעשה פסל ומסכה. וכן בלוי: ללמוד ולפרש
 22 לשמור ולעשות. כל המצוות בלוי שמענות
 23 ארבעה אלה. ולמדתם אותם ושמרתם
 24 לעשותם. וכתוב ולמדתם אותם את בניכם
 25 וגו'. הרי כאן ארבע מצוות לכל מצוה. ועל
 26 ארבעתן נמסרו ארוך וברוך בכלל ופרט. ברוך
 27 אשר ילמדו ארוך אשר לא ילמדו. וכן ללמד
 28 וכן לשמור וכן לעשות. בכל אחד ארבע
 29 בריתות. לרוב לברוך בכלל ברית לברוך
 30 בפרט. ברית לארוך בכלל ברית לארוך בפרט.
 31 (הו סיפוקי טו ע"כ) ארבע וארבע. ארבע בריתות
 32 ללמוד וארבע ללמד הרי שמונה שמונה
 33 ושמונה. הא איכא עוד שמונה לשמור
 34 ולעשות: וכן בניני. כשנאמרו כל המצוות
 35 למשה נתנו בלוי בארוך וברוך בכלל ופרט: וכן
 36 בערבות מואב. כשאמרה לישראל בדכתיב
 37 (קדוש 6) בעבר הייך פארץ מואב הואיל משה
 38 וגו': שנאמר אלה דברי הברית וגו'. בתר
 39 קלות וברכות כתיב מלבי הברית וגו'. אלקמ
 40 הברית ערבות מואב בברכות וקלות כף ברית
 41 בחורב. דהו גרזים ודהו עיבל לא איצטרך
 42 לאתני קרא. דעלה קאי ובה אירי. ושמרתם
 43 את דברי הברית הזאת לא ירס ליה הקא:
 44 ארבעים

1 שבתו של בנימין וירד לים תחילה, שנאמר: "שם
 2 בנימין צעיר רים" אל תקרי "רים" אלא "ירד ים".
 3 והיו שרי יהודה רוגמים אותם, שנאמר: "שרי יהודה
 4 רגמתם", לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפוזין
 5 לגבורה, שנאמר "ובין כתפיו שכן". אמר לו ר' יהודה:
 6 לא כף היה מעשה, אלא זה אומר: אין אני יורד תחילה
 7 לים, וזה אומר: אין אני יורד תחילה לים, קפץ נחשון
 8 בן עמינדב וירד לים תחילה, שנאמר: "סכבני כחש
 9 אפרים ובמרה בית ישראל ויהודה עד רד עם אל".
 10 ועליו מפרש בקבלה "הושעני אלהים כי באו מים עד
 11 נפש. טבעתי בין מצולה ואין מעמד" וגו' "אל תשמפני
 12 שבלת מים ואל תבלעני מצולה" וגו'. באותה שעה היה
 13 משה מאריך בתפלה, אמר לו הקדוש ברוך הוא: ירידי
 14 טובעים בים ואתה מאריך בתפלה לפני? אמר לפניו:
 15 רבוננו של עולם! ומה בירי לעשות? אמר לו: "דבר
 16 אל בני ישראל ויסעו. ואתה הרים את מפרך ונמיה את
 17 ריך" וגו', לפיכך זכה יהודה לעשות ממשלה בישראל,
 18 שנאמר: "היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו". מה
 19 טעם היתה יהודה לקדשו וישראל ממשלותיו? משום
 20 "הים ראה וינס". תניא ר' אליעזר בן יעקב אומר: אי
 21 אפשר לומר לוי למטה, שכבר נאמר למעלה, ואי אפשר
 22 לומר למעלה, שכבר נאמר למטה. הא ביצד? וקני
 23 כהונה ולויה למטה, והשאר למעלה. ר' יאשיהו אומר:
 24 כל הראוי לשרת, למטה, והשאר למעלה. רבי אומר:
 25 אלו ואלו למטה הן עומדים, הפכו פניהם כלפי הר
 26 גרזים ופתחו בברכה, כלפי הר עיבל ופתחו בקללה.
 27 מאי על על בסמוך, כדתניא, ונתת על המערכת
 28 לבנה זכה" רבי אומר: "על" בסמוך. אתה אומר
 29 "על" בסמוך, או אינו אלא על ממש? כשהוא אומר
 30 "וסכת על הארון" הו אומר "על" בסמוך: הפכו פניהם
 31 כלפי הר גרזים ופתחו בברכה כו'. תנו רבנן: "ברוך"
 32 ארבע

1 והיו שרי יהודה רגמות רוגמן אותן. כך שניה בריית במבילתן משל למה הדבר דומה
 2 למלך בשר ודם שהיו לו שני בנים אחד גדול ואחד קטן אמר לקטן העמידני עם הנץ
 3 החמה אמר לגדול העמידני בג' שעות בא הקטן להעמידו עם הנץ החמה ולא הניחו גדול
 4 אמר לו לא אמר לי אלא עד ג' שעות והקטן אמר לא אמר לי אלא עד הנץ החמה מתוך
 5 שהיו עומדים צדובין נער אביהן אמר לך בני
 6 מכל מקום שנים לא כיוונתם אלא לכבודי אף
 7 אני לא אקפח את שרכם מה שבר נטלו שבטו
 8 של בנימין שירד תחילה לים ששרתה שכנה
 9 בחלקו שנאמר וכו' ומה שבר נטלו שבטו של
 10 יהודה זכה למלכות שנאמר שרי יהודה רגמתם
 11 אין רגמתם אלא מלכות שנאמר בארץ אמר
 12 בלשצר החליבוש לרניאל ארנוגא (ויאל 8):
 13 א' אפשר לומר לוי למטה וכו'. וירושלמי ר"ש
 14 אומר שמעון ולוי מה שמעון כולו למעלה
 15 אף לוי כולו למעלה מה אני מקיים הריך תניה
 16 נגד הכהנים והלויים כדאמר ר' יוחנן בן לוי
 17 בעשרים וארבעה מקומות הכהנים נקראו לויים
 18 זה אחד מהן והכהנים הלויים בני צדוק (וימנו 10):
 19 מא' על על בסמוך כדתניא רבי אומר וכו'. האי
 20 דלא מייית מנתיחן בפרק שתי הלחם
 21 (מנחות 15). אבא שאול אומר שם היו נותנין בידי
 22 לבונה של לחם הפנים ואטפחים ריח באמצע
 23 קאי שהיו נותנין בידי לבונה של לחם הפנים
 24 אמרו לו הלא כבר נאמר ונתת על המערכת
 25 לבונה זכה אמר להם הלא כבר נאמר ועליו מטה
 26 מנשה יש לומר משום דברייתא מפרש בהדיא על
 27 בסמוך ונראה אפי' רבי מאיר ור' יהודה דפליגי
 28 התיב אבא שאול ואמרי על ממש והכי משמע
 29 נמי בהקטן רבה (ס 15). כל היכא דאיכא למימר
 30 על ממש דאמרי' (על ממש) דבעי שם רבי יצחק
 31 איברים שדרין ביצדי מערכה מהו אליבא דמאן
 32 דאמר על ממש לא תביע לך דעל העצים כתיב
 33 ומ' (מ) הבא כולי עלמא מודו דעל בסמוך ולא
 34 אמרי' המכריח על הר גרזים ממש המקללים
 35 על הר עיבל כדאמרינן בירושלמי יכול אלו
 36 שבהו גרזים היו אומרים ברכות אלו שבהו
 37 עיבל היו אומרים קלות תלמוד לומר הברכות
 38 והקלות אלו ואלו היו אומרים ברכות אלו ואלו
 39 אומרים קלות יכול אלו שבהו גרזים היו עונין
 40 אתר הברכות אמן ואלו שבהו עיבל היו עונין
 41 אתר הקלות אמן תל וענו כל העם ואמרו אמן
 42 אלו ואלו היו עונין אתר הברכות והקלות אמן
 43 הא כיצד בשעה שהיו אומרים ברכות היו עונין
 44 פניהם וכו' ופולגתא דרבי יוחנן וריש לקיש
 45 דפליגי בפרק התורה (ס 77 ע"ה). השודת את
 46 התורה לפנים ולחמה חוץ לחומה וכן בפרק תמיד
 47 נשחט (פסחים 77 ע"ה). השודת הפסח על החמץ לא
 48 שייכא לרבי ונראה לר' רבי מודה מיה דכל על
 49 ק' (ג). דאם סידר מערכת לחם הפנים שתיים של שבע
 50 וגבי בידי לבונה טעמא נמי כיון דמשמע על בסמוך אמרינן
 51 המלכים הקדוש ברוך הוא כדאמרינן בכל המנחות באות מצוה (ס 77). גבי כבשי עצרת דכתיב והניח הקהן אותם על לחם הביכורים יכול נייח כבשים על גבי לחם תלמוד לומר על שני
 52 כבשים אי על שני כבשים יכול לחם על גבי כבשים תלמוד לומר על לחם הביכורים וכו' ר' חנינאי אומר מניח הלחם בין שתי יריכותיהם של כבשים ומניח ומנצא מקיים שני מקראות הללו
 53 אמר רבי לפני מלך ב"ז אין עושין וכן לפני מלך מלכי המלכים עושין כן אלא מניח זה בצד זה ומניח זה בעין על אמר רב חסדא לרב המנוא ואמרי לה רב המנוא לרב חסדא רבי
 54 לטעמיה דתניא וכו':

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לו עמוד ב

תוספות

רבי שמעון מוציא דר גרויים. הכי מסיים לה בירושלמי וכן היה ריש אומר אין לך כל דבר ודבר מן התורה שאין כרות עליה תקעו ברינות שתיים עשרה בברוך ולא ידענא אמאי י"ב ושמא ברית כנגד כל שבת ושבת י"ב בארוך י"ב בכלל וי"ב בפרט הרי מ"ח ברינות ללמוד וללמד לשמור ולעשות הרי קצ"ב ברינות וכן בדר סיני וכן בערבות מואב הרי תקעו ברינות:

רש"י

ארבעים ושמונה ברינות. לכל אחד מישראל שש עשרה תלףא זמני מ"ח הרי מוציא הרי גרויים. לפי שלא אמר ידושע עליהן כל התורה אלא מצות שבפרשה: ויבטניו אהל מועדי. שלאחר שהוקם המשכן נדבר הקב"ה עם משה בישבו ולמדו כל התורה בדרכיה וידבר ה' אלי מנאה מועד לאמר ויקראו לה פללות נאמרו כסניי. בסתם נאמרה תורה בסניי ולא נתפרשה לו. כגון בסניי נאמר (פסוק ט) ונתת עליי את עולותיך ואת שלמתיך ולא פרש מתן דמים כיצד הקטרת אמיורה והפשת ונתת וכליל של עולה. ובספר ויקרא באהל מועד פרשה: ונתלתשו בערבות מואב. מפי משה לישאל. ת"ק סבירא ליה כר' ישמעאל. הלך ה' סיני וקהל מועד קרא היא. ור' שמעון ס"ל כ"רע הלך ה' ניהו: ר"ש כרבי יהודה אומר ארבעים ושמונה ברינות. לכך אחד של שש מאות אלה ושלת אלקים ונתת שש מאות והמשים כמנן שהיו (כסניי) (במדבר) שקל אחד נעשה ערב על כל אהו. ה"ג בתוספתא (פ"ח ט"ז) א"ר לדברי ר"ש בן יהודה אין לנו כל מצוה ומצוה שלא נבראו עליה מ"ח ברינות של שש מאות אלה ושלת אלקים ונתת שש מאות והמשים. ויש בכל אחת שש מאות אלה ושלת אלקים קמח מאות והמשים: מאי בינייהו. מאי מוסיף רבי ובמאי פליגי: אמר ר' מיששאי ערבא וערבא דערבא. אם נעשה כל אחד ערב על ערבותו של חברו או לא. רבי שמעון את יהודה קבר לא נעשה כל אחד ערב על חברו אלא שישמרו את המצוות. נמצא כל אחד ואחד ערב על מ"ח ברינות של כל אחד ואחד. אכל לא נעשה כל אחד ואחד ערב על ערבות של חברו אלא על חובתו של חברו. וקאמר רבי למימר לדברי ר' שמעון שבא למנות את ברינות הערבות יש לו למנות ארבעים ושמונה ברינות של ששים רבוא לכל אחד. ובכל אחד האלה יש ששים רבוא שקלים נתעברו זה קוה על חובם ועל ערבותם. נמצא כל אחד מקבל עליו ערבות של ששים רבוא בשביל חובתו של חברו. וכל אחד מששים רבוא הללו קבל עליו ערבות ששים רבוא בשביל ערבות שנתעברו אהיו על חבריהם. וזה קבל עליו אף ערבות של ערבים כל הפישה. של הר גרויים לא נאמרה אלא בנאוף ונאפת. ארוה האישי אשר יעשה פסל ומסכה" וגו'. ב"ארוה" סני ליה? אלא: זה הפא על הערוה והוליד בן והלך לבין אומות העולם ועבד עבודה זרה, ארוהו אביו ואמו של זה שפך גרמו לו. תנו רבנן: ונתתה את הפרכה על הר גרויים ואת הקללה" וגו'. מה תלמוד לומר? אם ללמד שתהא פרכה על הר גרויים וקללה על הר עיבל, הרי כבר נאמר "אלה יעמדו לכבוד את העם על הר גרויים" וכתוב "ואלה יעמדו על הקללה בהר עיבל!" אלא להקדים פרכה לקללה. יכול יהיו כל הפרכות קודמות לקללות? תלמוד לומר: "ברכה" ו"קללה" ברכה אחת קודמת לקללה, ואין כל הפרכות קודמות לקללות, ולהקיש ברכה לקללה, לומר לך: מה קללה בלויים, אף ברכה בלויים. ומה קללה בקול רם, אף ברכה בקול רם. ומה קללה בלשון הקודש, אף ברכה בלשון הקודש. ומה קללה בכלל ופרט, אף ברכה בכלל ופרט. ומה קללה אלו ואלו עונין ואומרים "אמן", אף ברכה אלו ואלו עונין ואומרים "אמן": מתני' ברכת פתנים ביצור, במדינה אומר אותה שלש ברכות, ובמקדש אומר את השם

1 ארבעים ושמונה ברינות. לכל אחד מישראל שש עשרה תלףא זמני מ"ח הרי מוציא הרי
2 גרויים. לפי שלא אמר ידושע עליהן כל התורה אלא מצות שבפרשה: ויבטניו אהל מועדי.
3 שלאחר שהוקם המשכן נדבר הקב"ה עם משה בישבו ולמדו כל התורה בדרכיה וידבר
4 ה' אלי מנאה מועד לאמר ויקראו לה פללות נאמרו כסניי. בסתם נאמרה תורה בסניי ולא
5 נתפרשה לו. כגון בסניי נאמר (פסוק ט) ונתת עליי את עולותיך ואת שלמתיך ולא פרש מתן
6 דמים כיצד הקטרת אמיורה והפשת ונתת וכליל של עולה. ובספר ויקרא באהל מועד
7 פרשה: ונתלתשו בערבות מואב. מפי משה לישאל. ת"ק סבירא ליה כר' ישמעאל. הלך
8 ה' סיני וקהל מועד קרא היא. ור' שמעון ס"ל כ"רע הלך ה' ניהו: ר"ש כרבי יהודה אומר
9 ארבעים ושמונה ברינות. לכך אחד של שש מאות אלה ושלת אלקים ונתת שש מאות
10 והמשים כמנן שהיו (כסניי) (במדבר) שקל אחד נעשה ערב על כל אהו. ה"ג בתוספתא (פ"ח ט"ז)
11 א"ר לדברי ר"ש בן יהודה אין לנו כל מצוה ומצוה שלא נבראו עליה מ"ח ברינות של שש
12 מאות אלה ושלת אלקים ונתת שש מאות והמשים. ויש בכל אחת שש מאות אלה ושלת
13 אלקים קמח מאות והמשים: מאי בינייהו. מאי מוסיף רבי ובמאי פליגי: אמר ר' מיששאי ערבא
14 וערבא דערבא. אם נעשה כל אחד ערב על ערבותו של חברו או לא. רבי שמעון את יהודה
15 קבר לא נעשה כל אחד ערב על חברו אלא שישמרו את המצוות. נמצא כל אחד ואחד ערב
16 על מ"ח ברינות של כל אחד ואחד. אכל לא נעשה כל אחד ואחד ערב על ערבות של חברו
17 אלא על חובתו של חברו. וקאמר רבי למימר לדברי ר' שמעון שבא למנות את ברינות
18 הערבות יש לו למנות ארבעים ושמונה ברינות של ששים רבוא לכל אחד. ובכל אחד האלה יש
19 ששים רבוא שקלים נתעברו זה קוה על חובם ועל ערבותם. נמצא כל אחד מקבל עליו ערבות
20 של ששים רבוא בשביל חובתו של חברו. וכל אחד מששים רבוא הללו קבל עליו ערבות ששים
21 רבוא בשביל ערבות שנתעברו אהיו על חבריהם. וזה קבל עליו אף ערבות של ערבים כל הפישה.
22 של הר גרויים לא נאמרה אלא בנאוף ונאפת. ארוה האישי אשר יעשה פסל ומסכה" וגו'.
23 ב"ארוה" סני ליה? אלא: זה הפא על הערוה והוליד בן והלך לבין אומות העולם ועבד עבודה זרה,
24 ארוהו אביו ואמו של זה שפך גרמו לו. תנו רבנן: ונתתה את הפרכה על הר גרויים ואת הקללה" וגו'.
25 מה תלמוד לומר? אם ללמד שתהא פרכה על הר גרויים וקללה על הר עיבל, הרי כבר נאמר "אלה
26 יעמדו לכבוד את העם על הר גרויים" וכתוב "ואלה יעמדו על הקללה בהר עיבל!" אלא להקדים
27 פרכה לקללה. יכול יהיו כל הפרכות קודמות לקללות? תלמוד לומר: "ברכה" ו"קללה" ברכה אחת
28 קודמת לקללה, ואין כל הפרכות קודמות לקללות, ולהקיש ברכה לקללה, לומר לך: מה קללה בלויים, אף ברכה
29 בלויים. ומה קללה בקול רם, אף ברכה בקול רם. ומה קללה בלשון הקודש, אף ברכה בלשון הקודש.
30 ומה קללה בכלל ופרט, אף ברכה בכלל ופרט. ומה קללה אלו ואלו עונין ואומרים "אמן", אף ברכה
31 אלו ואלו עונין ואומרים "אמן": מתני' ברכת פתנים ביצור, במדינה אומר אותה שלש ברכות, ובמקדש
32 אומר את השם שלש ברכות, ובמקדש אומר את השם שלש ברכות, ובמדינה אומר אותה שלש ברכות.
33 אמן: במקדש ברכה אחת. לפי שאין עונין אמן במקדש ואין צריך כאן שום חסוק, והכי מקרש בגמרא:

1 **ונשתלשו** בערבות מואב. וא"ת מאי איצטרך למימר שלש
2 דערבות מואב הוא לא איירי ר' ישמעאל בערבות מואב כלל יש לומר משום סיפא נקט לה דבעי
3 למימר אין לך כל דבר מצוה ומצוה. **רבי** שמעון בן יהודה אומר. ירושלמי עד כדון
4 דברים שנכללו ונפרטו דברים שנכללו ולא נפרטו ואמר ליהו"ן אמר ר' יהונן משום ר' ישמעאל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד
5 לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא אמר לו לא דבר אחד דילמא בשני
6 דברים בתמיה וזכא בשני דברים אנו קיימין אמר ר' נחנחא מניין דכתיב בסוף אמן כמו שכולו
7 דבר אחד כתיב אשר לא יקום את דברי התורה וכי יש תורה נופלת רבי שמעון בן אלקים אומר
8 זה החזן שהוא עומד רבי שמעון בן הלפתא אמר זה הבית שלמטה האמר רב הונא בר יהודה בשם
9 שמואל דעל הדבר הזה קרע אישיו ואמר עלי להקים ר' אחא בשם ר' נתנחום ב' חייא למד ולימד שמר ועשה והיתה סיפוקו בידו להחיות ולא
10 החיות הרי זה בכלל ארוך ר' ירמיה בשם רבי חייא בר' אבא לא למד ולא לימד לא שמר ולא עשה ולא היתה סיפוקו בידו להחיות והחיות הרי זה בכלל ברוך דאמר רבי תנא א"ר ירמיה עתיד
11 להק"ה לעשות על לבבלי מצות בצילן של בעלי תורה שניא (קט"ג ז) כי בעל החכמה בעל הכסף ואומר עץ חיים היא ומחזיקים בה (פס"ג ז):
12 **אמר** רב משרשיא ערבא וערבא דערבא. כמדומה דכתיב בעי למימר דלרש בן יהודה קבל עליו כל אחד מישראל לתרי"ג מצות
13 קצ"ה ריבוא ריבואות ו"ח אלקים ריבואות ותרי"ג ריבואות ושבע אלקים ומאתים ברינות לשש
14 מאות אלה ושלת אלקים והמשים והמשש מאות בשביל ערבותן אם יעברו עליהן ולרבי אליבא
15 דרבי שמעון ששים ריבוא פעמים ושלת אלקים ותק"ה פעמים חשבון זה ברינות קיבלי עליהן: **ברכה**
16 אחת קודמת לקללה. ירושלמי יכול משדיו אומרים ברכות היו אומרים
17 קללת תלמוד לומר הברכה והקללה קללה באחת וברכה באחת
18 **יעמדו על הקללה בהר עיבל!** אלא להקדים ברכה לקללה. יכול יהיו כל הפרכות קודמות לקללות? תלמוד לומר: "ברכה" ו"קללה" ברכה אחת קודמת לקללה, ואין כל הפרכות קודמות לקללות, ולהקיש ברכה לקללה, לומר לך: מה קללה בלויים, אף ברכה בלויים. ומה קללה בקול רם, אף ברכה בקול רם. ומה קללה בלשון הקודש, אף ברכה בלשון הקודש. ומה קללה בכלל ופרט, אף ברכה בכלל ופרט. ומה קללה אלו ואלו עונין ואומרים "אמן", אף ברכה אלו ואלו עונין ואומרים "אמן": מתני' ברכת פתנים ביצור, במדינה אומר אותה שלש ברכות, ובמקדש אומר את השם שלש ברכות, ובמדינה אומר אותה שלש ברכות. אמן: במקדש ברכה אחת. לפי שאין עונין אמן במקדש ואין צריך כאן שום חסוק, והכי מקרש בגמרא:

ביאורים למסכת סוטה דף לו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

לקיום התורה, ואם כן, מלבד ארבעים ושמונה בריתות שנכרתו עם
 כל אחד ואחד שהוא יקיים את המצוה, נכרתה עמו ברית על
 ארבעים ושמונה בריתות של כל אחד ואחד מישראל, הרי, שיש
 להכפיל את חשבון הבריתות, בשש מאות אלף שלשת אלפים חמש
 מאות וחמישים, שהוא מנין הפקודים בפרשת פנחס.
 אָמַר רַבִּי, לְדַבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אִישׁ כָּפַר עִבּוֹ שְׂאֵמֶר
 מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן, אֵין לָךְ כָּל מַצְוָה וּמַצְוָה שֶׁבְּתוֹרָה שְׁלֹא נִכְרְתוּ
 עֲלֶיהָ אַרְבָּעִים וְשִׁמְנָה בְרִיתוֹת, שֶׁל שֵׁשׁ מֵאוֹת אֱלֹהִים וְשִׁלְשֵׁת
 אֱלֹפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים, נִמְצָא, לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל,
 וַיֵּשׁ בְּכָל אַחַת שֵׁשׁ מֵאוֹת אֱלֹהִים וְשִׁלְשֵׁת אֱלֹפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת
 וְחֲמִשִּׁים. וּמִבְּאֵר הַגְּמָרָא מֵאֵי בִּינְיָהוּ – בֵּין רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה,
 לְרַבִּי אֱמֶר רַב מִשְׂרָשָׂא, עֲרָבָא וְעָרָבָא דְעָרָבָא, אִיכָא בִּינְיָהוּ –
 שְׁלֹדַעַת רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה, כָּל אֶחָד נַעֲשֶׂה עֵרֵב עַל שְׁמִירַת
 הַמַּצְוֹת שֶׁל חֲבִירוֹ, אֲבָל לֹא עֵרֵבוּתוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ עַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאִילוּ
 לְרַבִּי, כָּל אֶחָד עֵרֵב גַּם עַל עֵרֵבוּתוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל.
 רָדַשׁ רַבִּי יְהוּדָה בֶּן נַחֲמָנִי מְתוּרְגָמְנִיה – מְתוּרְגָמֵן דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן
 לָקִישׁ, כָּל הַפְּרִשָּׁה בְּוָלָה שֶׁל הָאֲרוּרִים שְׁנֵאמְרוּ בְּהַר גְּרִיזִים וְהָר
 עֵיבֵל, לֹא נֵאמְרָה אֵלָּא בְּנוֹאֵף וְנֹאֵפֶת – הֲבֵא עַל אִשֶׁת אִישׁ.
 וְהִזְכִּיחָה לְכָר, שְׁהָרִי נֵאמַר שֶׁם 'אֲרוֹר הָאִישׁ, אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פְסָל
 וּמִפְסָה וְגוֹ', וְאֵם נִפְרְשׁוּ כִּפְשׁוֹ עַל עֲבוּדָה זָרָה, וְכִי פִּאָרוֹר סָנִי
 לֵיה, וְהָרִי הוּא כּוֹפֵר בַּעֲיָקָר. אֵלָּא, זֶה הֲבֵא עַל הָעֲרֻוּה – אִשֶׁת אִישׁ,
 וְהוֹלִיד בֶּן מַמּוֹר, וְהִלָּךְ אוֹתוֹ הֵבֵן לְבֵין עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים מַחְמַת בּוֹשֶׁתוֹ
 שְׁאִסּוֹר לְבֵא בְּקֹהֵל, וְעֵבֵר עֲבוּדָת כּוֹכָבִים, אֲרוּרִין אֲבִיו וְאָמִיו שֶׁל
 זֶה שְׂכַף גְּרַמּוֹ לוֹ, וְכֵן עַל דְּרָךְ זֶה יִתְפָּרְשׁוּ כָּל הָאֲרוּרִים שֶׁבִּפְרֻשָׁה.
 תְּנִין רִבְנֵן, נֵאמַר בְּתוֹרָה בִּפְרֻשַׁת רֵאשׁ, "וְנִתְּתָה אֵת הַפְּרָכָה עַל הָר
 גְּרִיזִים וְאֵת הַקְּלָלָה עַל הָר עֵיבֵל וְגוֹ", מִה תִּלְמֹד לֹמֵר, אֵם
 לְלֹמֵד שֶׁתַּחַם פְּרָכָה עַל הָר גְּרִיזִים וְקְלָלָה עַל הָר עֵיבֵל, הָרִי כָּבֵד
 נֵאמְרֵר בִּפְרֻשַׁת כִּי תֵבֵא 'אֵלֶּה יַעֲמִידוּ לְבָרֵךְ אֵת הָעָם עַל הָר גְּרִיזִים',
 וְכַתִּיב 'וְאֵלֶּה יַעֲמִידוּ עַל הַקְּלָלָה בְּהַר עֵיבֵל', אֵלָּא, לְהַקְדִּים בְּסוֹדֵר
 הָאֵמִירָה פְּרָכָה לְקְלָלָה – שְׁקוּדָם כָּל אֲרוּרֵי יְקִידָמוֹ לֹמֵר בְּרוּךְ. וְכֹל
 יְהִיו כָּל הַפְּרָכוֹת קוֹדְמוֹת לְקְלָלוֹת – שְׁקוּדָם יַגְמִירוּ כָּל הַבְּרִכוֹת עַד
 בְּרוּךְ אֲשֶׁר יִקְיֵם וְגו', וְאַחַר כֵּךְ יִחְזְרוּ לֹמֵר הֲכֵל בְּאֲרוּרֵי, תִּלְמֹד לֹמֵר
 'רֵאשׁ אֲנִי נוֹתֵן לְפִנְיֵכֶם הַיּוֹם פְּרָכָה וְקְלָלָה', פְּרָכָה אַחַת קוֹדְמָת
 לְקְלָלָה, וְאֵין כָּל הַפְּרָכוֹת קוֹדְמוֹת לְקְלָלוֹת. וְעוֹד לְדַמְדוּ מִפְּסוּק
 זֶה, וְלִהְיוֹשׁ פְּרָכָה לְקְלָלָה, לֹמֵר לָךְ, מִה קְלָלָה בְּלוֹיִם – נֵאמְרָה
 עַל יַדֵּי הַלְוִיִּם, אֵף פְּרָכָה בְּלוֹיִם. וְמִה קְלָלָה נֵאמְרָה בְּקוּל רָם, אֵף
 פְּרָכָה בְּקוּל רָם. וְמִה קְלָלָה בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ, אֵף פְּרָכָה בְּלִשׁוֹן
 הַקּוֹדֶשׁ. וְמִה קְלָלָה בְּכָל וְפִרְט – שְׁכוּלָלִים כָּל הַתּוֹרָה בְּאֲרוּר
 אֲשֶׁר לֹא יָקִים, וּמְפֻרְשִׁים כָּל עֲבִירוֹת בְּפִי עֲצֻמָּה, כִּמוּ שֶׁתְּבֵאֵר, אֵף
 פְּרָכָה בְּכָל וְפִרְט. וְמִה קְלָלָה אֵלּוּ וְאֵלוּ עוֹנִין וְאִמְרִים אֲמֵן עַל
 כָּל קְלָלָה וְקְלָלָה, אֵף פְּרָכָה אֵלּוּ וְאֵלוּ עוֹנִין וְאִמְרִים אֲמֵן עַל כָּל
 בְּרָכָה וּבְרָכָה.
 מִשְׁנָה. פְּרָכַת בְּהִינִים שֶׁשֵּׁנִיו שֶׁנֵּאמְרַת רַק בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ, בִּיצֵד
 נֵאמְרָת. בְּפִדְיָה – מַחוּץ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, אִמְרָת אוֹתָהּ הַכּוּהֵן שֶׁלֵּשׁ
 בְּרָכוֹת – שִׁמְפִּסֵּק בֵּין פְּסוּק לְפָסוּק וְעוֹנִים הַקֹּהֵל 'אֲמֵן', וּבְמִקְדָּשׁ
 שֶׁאֵין בוֹ עֲנִיית 'אֲמֵן', נִמְצָא שֶׁאֵין הַפְּסוּקָה בֵּין הַפְּסוּקִים וְהָרִי הִיא
 כְּפְרָכָה אַחַת.
 מִבִּיאָה הַמִּשְׁנָה חִילוּק נוֹסֵף בֵּין הַמִּקְדָּשׁ לְמִדְיָנָה, שֶׁבְּמִקְדָּשׁ אִמְרָת
 הַכּוּהֵן אֵת הַשָּׁם שֶׁבְּבִרְכַת כְּהִנָּם

אָרְבַּע מַצְוֹת בְּכָל מַצְוָה וּמַצְוָה שֶׁבְּתוֹרָה, וְאֵף הַבְּרִיתוֹת שֶׁנִּכְרְתוּ
 עֲלֵיהֶם, בְּאֲרוּר וְבוּרָךְ, בְּכָלל וּבְפֻרְט, אֵף הֵם נִכְרְתוּ עַל כָּל אַחַת וְאַחַת
 מֵהַדְּבָרִים הַטְּעוּנִים בְּכָל מַצְוָה וּמַצְוָה. וְאֵם כֵּן, יֵשׁ לָנוּ לַחֲשַׁב אֵת
 מִסְפֵּר הַבְּרִיתוֹת כֵּן, אַרְבַּע בְּרִיתוֹת, שֶׁהֵם, בְּרוּךְ בְּכָלל, וְבוּרָךְ בְּפֻרְט,
 אֲרוּר בְּכָלל, וְאֲרוּר בְּפֻרְט, בְּחֹק הַמַּצְוָה שֶׁל 'לְלַמּוֹד', וְאַרְבַּע, בְּחֹק
 הַמַּצְוָה שֶׁל 'לְלַמּוֹד', הָרִי שֶׁמּוֹנֵה בְּרִיתוֹת. וּמִסְכַּמַּת בְּרִיתוֹת נוֹסְפוֹת, עַל
 בְּרִיתוֹת, שֶׁבְּכָל מַצְוָה, לְלַמּוֹד וְלְלַמַּד, וְשִׁמּוֹנָה בְּרִיתוֹת נוֹסְפוֹת, עַל
 חֲלָקֵי הַמַּצְוָה 'לְשִׁמּוֹר' וְלַעֲשׂוֹת, הָרִי שֶׁשֵּׁ עֲשָׂרָה בְּרִיתוֹת עַל כָּל
 מַצְוָה וּמַצְוָה בְּהַר גְּרִיזִים וּבְהַר עֵיבֵל. וְכֵן בְּסִינַי, כִּשְׁנַתְנוּ הַמַּצְוֹת
 לְמִשָּׁה בְּסִינַי, נִתְּנוּ גַם כֵּן, בְּאֲרוּר, וְבוּרָךְ, בְּכָלל, וּבְפֻרְט. וְכֵן פְּעֻרָבוֹת
 מוֹאָב, כִּשְׁאֵמַר לָהֶם מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל, אֵת הַבְּרָכוֹת וְהַקְּלָלוֹת, גַּם כֵּן
 כָּרַת עֵמֶהֶם בְּרִית. וּמְפֻרְשַׁת הַבְּרִיתֵינָא, מִנִּיין שֶׁאֵף בְּסִינַי נֵאמְרוּ
 בְּרָכוֹת וְקְלָלוֹת, שֶׁנֵּאמְרֵר בְּעֵרְבוֹת מוֹאָב, לְאַחַר פְּרֻשַׁת הַבְּרָכוֹת
 וְהַקְּלָלוֹת 'אֵלֶּה דְבָרֵי הַבְּרִית, אֲשֶׁר צָוָה ה' אֵת מֹשֶׁה וְגוֹ', מְלַבֵּד
 הַבְּרִית, אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּם בְּחוּרֵב", הָרִי שֶׁגַם בְּחוּרֵב כָּרַת עִמָּהֶם בְּרִית
 כִּמוּ הַבְּרִית בְּעֵרְבוֹת מוֹאָב, בְּבִרְכוֹת וְקְלָלוֹת, בְּכָלל וּבְפֻרְט. (וְכַתִּיב
 'וְשִׁמְרָתֶם אֵת דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וְגוֹ'), נִמְצָא, אַרְבָּעִים וְשִׁמּוֹנָה
 בְּרִיתוֹת עַל כָּל מַצְוָה וּמַצְוָה שֶׁבְּתוֹרָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא מוֹצִיא
 מִמִּנְיֵן הַבְּרִיתוֹת, אֵת הַבְּרִית שֶׁבְּהַר גְּרִיזִים וְהָר עֵיבֵל, מִפְּנֵי שֶׁסוּבֵר
 שֶׁשֵּׁם לֹא אֵמַר יְהוֹשֻׁעַ אֲרוּר וְבוּרָךְ עַל כָּל הַמַּצְוֹת, אֵלָּא עַל מֵה
 שֶׁנִּזְכַּר בִּפְרֻשָׁה, וּמִכַּנִּים בְּמִקּוּמָן אֵת הַבְּרִית שֶׁנִּכְרְתָה בְּאַהֲל מוֹעֵד
 שְׁפַמְדָּבָר, שְׁלֹאֲחַר שֶׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן, דְּבַר הַקְּב"ה עִם מֹשֶׁה שֶׁם,
 וְלִימְדוּ כָּל הַתּוֹרָה כּוּלָּה, וְאֵף שֶׁם כָּרַת עִמּוֹ בְּרִית, בְּאֲרוּר וְבוּרָךְ,
 בְּכָלל וּבְפֻרְט.
 הָרִי, שֶׁנִּחְלַק נֵאֵא קַמָּא וְרַבִּי שִׁמְעוֹן, אֵם יֵשׁ לְמִנּוֹת בְּמִנְיֵן הַבְּרִיתוֹת
 אֵת הַבְּרִית שֶׁנִּכְרְתָה בְּאַהֲל מוֹעֵד, אֲוִמְרַת הַגְּמָרָא, וּבְפִלּוֹתָא הַדְּנֵי
 תְּנָא – מַחְלוּקַת זֶה תְּלוּיָהּ בְּמַחְלוּקַת אַחֶרֶת שֶׁל תְּנָאִים, דְּתַנָּאִי, רַבִּי
 שִׁמְעָאֵל אִמְרֵר, בְּלָלוֹת נֵאמְרוּ בְּסִינַי – בְּסִינַי, נֵאמְרוּ הַמַּצְוֹת רַק
 בְּאֲוֹפֵן כְּלָלִי, וְפִרְטוֹת בְּאַהֲל מוֹעֵד – בְּאַהֲל מוֹעֵד נִתְפָּרְשׁוּ פֻרְטֵי
 הַמַּצְוֹת, וְלְדוּגְמָא, פְּרֻשַׁת הַקְּרִבְנוֹת, נֵאמְרָה בְּסִינַי בְּאֲוֹפֵן כְּלָלִי
 וְסִתּוּם, 'זוּבַחַת עֲלֵינוּ אֵת עוֹלוֹתֶיךָ וְאֵת שְׁלֹמֶיךָ', וְלֹא נִתְפָּרְשׁוּ שֶׁם
 פֻּרְטֵי דִינֵי הַקְּרִבְנוֹת, כִּמְתָן דְּמִיָּהֶם, וְכִיצַד הַקְּטֵרֶת אִימְרוּהֵיחֶם, וְשֹׂאֵר
 הַפְּרֻשִׁים, וְלְאַחַר מִכּוּן, בְּסַפֵּר וְיִקְרָא, שֶׁנִּשְׁנָה בְּאַהֲל מוֹעֵד, נִתְפָּרְשׁוּ.
 רַבִּי עֲקִיבָא אִמְרֵר, בְּלָלוֹת וְפִרְטוֹת שֵׁינֵיהֶם נֵאמְרוּ בְּסִינַי, וְאֵף
 שֶׁהַפְּרֻשׁוֹת לֹא נִתְפָּרְשׁוּ בְּתוֹרָה, אֵלָּא בְּסַפֵּר וְיִקְרָא, מִכָּל מְקוֹם, כְּבַר
 נֵאמְרוּ לְמִשָּׁה בְּסִינַי, וְחִזְרוּ וְנִשְׁנָוּ מִפִּי הַקְּב"ה לְמִשָּׁה בְּאַהֲל מוֹעֵד,
 וְנִשְׁתַּלְשּׁוּ נֵאמְרוּ פֵּעַם שְׁלִישִׁית מִפִּי מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל בְּעֵרְבוֹת מוֹאָב.
 תְּנֵא קַמָּא סוּבֵר כְּרַבִּי שִׁמְעָאֵל, שֶׁהַתּוֹרָה לֹא נִשְׁנָתָה בְּאַהֲל מוֹעֵד,
 אֵלָּא רַק הוֹשְׁלָמוֹ שֶׁם פֻּרְטֵי הַמַּצְוָה שְׁלֹא נֵאמְרוּ בְּסִינַי, וְאֵם כֵּן, לֹא
 הִיתָה כְּרִיתַת בְּרִית נוֹסֵפֶת בְּאַהֲל מוֹעֵד, אֵלָּא הִיא אוֹתָהּ הַבְּרִית
 שֶׁהִיתָה בְּסִינַי. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן, סוּבֵר כְּרַבִּי עֲקִיבָא, שֶׁהַתּוֹרָה כּוּלָּה
 נֵאמְרָה בְּסִינַי וְנִשְׁנָתָה כּוּלָּה בְּאַהֲל מוֹעֵד, וְאֵף הִיתָה שֶׁם כְּרִיתַת בְּרִית
 נוֹסֵפֶת כִּמוּ בְּסִינַי, וְלִכְךָ יֵשׁ לְמִנּוֹת בַּחֲשׁוֹן הַבְּרִיתוֹת גַּם אֵת אֶהֱל
 מוֹעֵד. מִסְכַּמַּת הַבְּרִיתֵינָא, וְאֵין לָךְ כָּל דְּבַר מַצְוָה וּמַצְוָה, שְׁפַתְּנָה
 בְּתוֹרָה, שְׁלֹא נִכְרְתוּ עֲלֶיהָ, אַרְבָּעִים וְשִׁמְנָה בְּרִיתוֹת.
 רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אִישׁ כָּפַר עִבּוֹ אֲמַר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן, אֵין
 לָךְ מַצְוָה וּמַצְוָה שֶׁבְּתוֹבָה בְּתוֹרָה, שְׁלֹא נִכְרְתָה עֲלֶיהָ עִם כָּל אֶחָד
 מִיִּשְׂרָאֵל, אַרְבָּעִים וְשִׁמְנָה בְּרִיתוֹת, שֶׁל שֵׁשׁ מֵאוֹת אֱלֹהִים וְשִׁלְשֵׁת
 אֱלֹפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים, שְׁהָרִי כָּל יִשְׂרָאֵל עֵרְבִים זֶה לָזֶה

ביאורים למסכת סוטה דף לה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

50 שדין זה אינו צריך להלמד מגזירה שיהא אלא מהיקש, שהרי הוא
51 אומר על כהן גדול, "כי בו בחר ה' אלהיך מכל שבטיך לעמוד לשרת
52 וגו' הוא ובניו כל הימים", מקיש בניו כהנים ההדיוטים, לו -
53 לכהן גדול, מה הוא מברך את העם בנשיאות כפים, כמו שכתוב
54 "וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם", אף בניו - כהנים הדיוטים,
55 מברכים בנשיאות כפים, וכתוב 'כל הימים' רבות שאר ימים
56 שאינם ראש חודש, ועבודת יחיד. ולמרות שלא הוזכרה ברכת
57 כהנים בפסוק זה, הלא ואיתקש לעיל ברכה לשיירות, ונמצא
58 שהוקשו כהן גדול לכהן הדיוט גם לענין ברכת כהנים.
59 ותניא אידך, שכוונת הכתוב 'בה תברכו את בני ישראל' היא,
60 שברכת כהנים נאמרת בשם המפורש - יו"ד ה"א וא"ו ה"א. מבררת
61 הברייתא, אהה אומר בשם המפורש, או אינו אלא כבניו - שם
62 אדנות, תלמוד לומר 'ושמו את שמי', ומשמע 'שמי' המיוחד לי
63 שהוא שם המפורש. וכול נאמר שאף בנבולין בן יברכו בשם
64 המפורש, יש לדחות, שנאמר כאן בברכת כהנים 'ושמו את שמי',
65 ונאמר להלן על בית המקדש 'לשום את שמו שם', ויש ללמוד
66 בגזירה שיהא שמה, מה להלן מדובר בבית הבחירה, אף
67 כאן - לענין ברכת כהנים, דווקא בבית הבחירה יש לברך בשם
68 המפורש. רבי יאשיהו אומר, שדין זה אינו צריך להלמד מגזירה
69 שיהא שהרי הוא אומר 'בכל מקום אשר אופיר את שמי אבוא
70 אליך וברכתיו', ויש להקשות 'בכל מקום' סלקא דעתך, וכי בכל
71 מקום מותר להזכיר שם המפורש. אלא בהכרח שמקרא זה מסוים
72 - מהופך הוא, וכוונתו 'בכל מקום אשר אבוא אליך וברכתיו' -
73 שהשכינה שורה, שם אופיר את שמי - שם תזכיר את שם
74 המפורש, והיך מתקיים 'אבוא אליך וברכתיו' - שהשכינה שורה,
75 רק בבית הבחירה, ולכן רק שם 'אופיר את שמי' המפורש בבית
76 הבחירה.
77 תניא אידך, לדרוש מהפסוק 'בה תברכו את בני ישראל', אין לי
78 אלא שצריך לברך את בני ישראל, אך גרים, נשים, ועבדים
79 משוחררים שאינם בכלל בני ישראל מניין שגם אותם צריך לברך,
80 תלמוד לומר 'אמור להם' שמשמע לכוליהו.
81 תניא אידך, שכוונת הכתוב 'בה תברכו', שבשעת ברכת כהנים יהיו
82 הפנים של ישראל כנגד הפנים של הכהנים. מבררת הברייתא, אהה
83 אומר פנים כנגד פנים, או אינו אלא אפילו כשהפנים של הכהנים
84 כנגד עורף ישראל, שאין הציבור צריכים להסב פניהם לצד
85 הכהנים. תלמוד לומר 'אמור להם', פאדם האומר לחבירו דבר,
86 שפניהם זה מול זה.
87 תניא אידך, שכוונת הכתוב 'בה תברכו' שיש לכהנים לברך בקול
88 רם. מבררת הברייתא, או אינו אלא אפילו בלחש, תלמוד לומר
89 'אמור להם', שמשמע פאדם שאומר לחבירו - שיהיה שומע.
90 אמר אפי', נקמינן - מסורת בידנו של שנים - לשני כהנים או יותר,
91 קורא שליח ציבור לאחר ברכת הוראה, ב'כהנים' כדי שישוּבו
92 פניהם ויברכו את העם. ולאחר - אך שם רק כהן אחד, שליח
93 ציבור אינו קורא לו 'בהן', משום שהמקור לכך שצריך לקרוא להם
94 הוא ממה שנאמר 'אמור להם' שיברכו, ומה שכתוב לשון רבים
95 משמע שדווקא לשנים צריך לומר. ואמר רב הסדא, נקמינן שרק
96 שליח ציבור בהן קורא 'כהנים', ואין שליח ציבור ישראל קורא
97 'כהנים', שנאמר 'אמור להם' שיברכו, ומשמע שאמירה זו

1 ככתבו - יו"ד ה"א וא"ו ה"א, ובמדינה אומר את השם כבניו -
2 אדני. וחילוק נוסף, שבמדינה הכהנים נושאים - מגביהים את
3 ידיהן בשעת ברכת כהנים רק עד כנגד בתפיהן, ובמקדש שמוכרים
4 את השם המפורש, ועל ידי כך שכינה שורה על אצבעותיהם,
5 מגביהים הם את ידיהם על גבי ראשיהן, כדי שלא יהיה ראשם
6 למעלה מהשכינה. חוץ מכהן גדול, שאינו מגביה את ידיו למעלה
7 מן הציץ - משום כבוד השם שכתוב על הציץ. רבי יהודה חולק
8 ואומר, שאף בהן גדול מגביה ידיו למעלה מן הציץ. והמקור לכך
9 שצריכים הכהנים להגביה ידיהם בשעת ברכה, שנאמר, 'וישא
10 אהרן את ידיו אל העם, ויברכם'.
11 נמרא. שנינו לעיל, שברכת כהנים נאמרת רק בלשון הקודש,
12 ומביאה הגמרא מקור לכך, תנו רבנן, נאמר לענין ברכת כהנים 'בה
13 תברכו את בני ישראל', ויש ללמוד מכך שברכת כהנים היא דווקא
14 בלשון הקודש. מבררת הברייתא, אהה אומר שיש לברך בלשון
15 הקודש, או אינו - אולי אין זו כוונת הכתוב אלא שיברכו בכל
16 לשון. ומבאר הברייתא, שיש ללמוד זאת בגזירה שיהא 'ברכה
17 ברכה', נאמר כאן בברכת כהנים 'בה תברכו', ונאמר להלן לגבי
18 ברכות הר גריזים 'אלה יעמדו לברך את העם', מה להלן בהר
19 גריזים הברכה היא דווקא בלשון הקודש, אף כאן ברכת כהנים
20 היא דווקא בלשון הקודש. רבי יהודה אומר, דין זה אינו צריך
21 להלמד בגזירה שיהא שהרי הוא אומר 'בה תברכו, ומשמעות תיבת
22 'כה' שאין יוצאים ידי חובה עד שיאמרו בלשון הנה.
23 מביאה הגמרא ברייתו נוספות בהלכות ברכת כהנים, תניא אידך,
24 שיש ללמוד מהפסוק 'בה תברכו את בני ישראל', שברכת כהנים
25 נאמרת דווקא בעמידה. מבררת הברייתא, אהה אומר שיש לברך
26 בעמידה, או אינו אלא אפילו בשיבה, אלא לומדים זאת בגזירה
27 שיהא, נאמר כאן בברכת כהנים לשון ברכה 'בה תברכו', ונאמר
28 להלן בברכות הר גריזים לשון ברכה 'אלה יעמדו לברך', מה להלן
29 בברכות הר גריזים יש לאומרם בעמידה, שהרי כתוב 'יעמדו', אף
30 כאן בברכת כהנים היא דווקא בעמידה. רבי נתן אומר, שדין זה
31 אינו צריך ללמוד מגזירה שיהא זה, שהרי הוא אומר 'בעת ההוא
32 הדביל ה' את שכן הלוי וגו' לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו',
33 ונמצא שהוקש שכן מברך לכהן משרת, מה כהן משרת במקדש
34 צריך לעשות זאת בעמידה, אף כהן מברך צריך להיות בעמידה.
35 שואלת הגמרא, ומשרת גופיה מניין שצריך לעמוד, עונה הגמרא,
36 דכתוב 'לעמוד לשרת'.
37 תניא אידך, שיש ללמוד מהפסוק 'בה תברכו' שברכת כהנים
38 נאמרת בנשיאות כפים - תוך כדי הגבהת ידים. מבררת הברייתא,
39 אהה אומר בנשיאות כפים, או שמא אינו אלא שלא בנשיאות
40 כפים, אלא לומדים זאת מגזירה שיהא, נאמר כאן בברכת כהנים 'בה
41 תברכו', ונאמר להלן 'וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם',
42 ויש ללמוד מכך, מה להלן ברכתו של אהרן היתה בנשיאות כפים,
43 אף כאן ברכת כהנים היא בנשיאות כפים.
44 מביאה הגמרא, קשיא ליה לרבי יונתן התנא, שיש לפרוך גזירה
45 שיהא זה, אי מה להלן - ברכתו של אהרן דין הוא שתהיה בנשיאת
46 כפים, משום שיש בה שלוש חומרות נוספות, שהיתה ברכת בהן
47 גדול, וראש חודש היה, ועבודת קרבנות צבור עבד, אף כאן אין
48 לך רבות לנשיאת כפים אלא כשיש את שלושת החומרות, בהן
49 גדול וראש חודש ועבודת ציבור. ומחמת קושיה זו רבי נתן אומר,

כוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לה עמוד א

רש"י

1 **ונאמר** להלן אלה יעמדו לברך. תימה אדרבה אימא נאמר להלן ואכלת ושבעת וברכת
2 מה להלן בכל לשון כדאמר לעיל (ף וף) וייל ומסתברא ליה טפי למילף ברכת
3 כהנים מברכת הר גריזים דשתיהן מפורש בתורה דהברכות עצמן נמי מפורשות שהיה היפך
4 הקללות המפורשות ארור האיש לברכה אבל לשון ברכת המזון אינה מפורשת בתורה.
5 **ורבי** יהודה אומר הרי הוא אומר כה. אבל
6 לרבנן לא משמע להו עיובא כה אלא כבה.
7 **קשיא** ליה לר' יונתן. אינו לשון הברייתא אלא
8 לשון פי הגמרא והי' ג' בספרי ר'
9 יונתן אומר אי מה להלן וכו'. **ובתבי** כל
10 הדימים. תימה אכתי עבודת יחיד מדיכא לן
11 דאיתרבי דאיכא נשיאות כפיים והא בכל הדימים
12 איכא נמי עבודת צבור כגון תמיד ונראה דהאי
13 לדברי הכל אימעיט עבודת יחיד מנשיאות כפיים
14 ור' יונתן נמי אגב שיטתה נקט ליה ולא הוה
15 נשיאות כפיים בכל יום אלא בעבודת תמיד כותנן
16 בפ"ה דסדר תמיד (ף וף) דלאחר שנתנו איברים
17 על גבי כשב ומלחום ירדו ובאו לחן ללשכת
18 הגותית אמר לחן הממונה ברכו ברכה אחת והם
19 ברכו קראו עשרת הדברות שמע והיה אם שמעו
20 ויאמר וברכו את ה' עם ג' ברכות אמר ויצו
21 ועבודה וברכת כהנים והוא הדין במסופין ובתמיד
22 של בין הערבים.
23 **ואיתקש** ברכה לשירות. לעיל קאי דקאמר
24 מקיש בניו לו אימא לענין שירות
25 דוקא איתקוש להכי קאמר כיון דאיתקוש
26 לשירות הוא הדין לברכה דהא איתקוש ברכה
27 לשירות: **או** אינו אלא בכניו. רבינו הלל פי
28 בספרי בכניו כגון אל אלהים צבאות ולא
29 מסתבר דהיכי תיסק ארעא לשבוי קרא
30 למימר יברכך אלהים במקום שם בן ארבע
31 אותיות אלא בכניו יש לומר תקראו באל"ף
32 דלית' **הרי** הוא אומר בכל המקום אשר אבא
33 אליך וברכתך. הכי תני בספרי בכל מקום אשר
34 אני נגלה שם תהא מוכיח את שמי היינו
35 דקמתמה הכא בכל מקום ס"ד וכי בכל מקום
36 אשר אני מצוה שמי להוכיח דהיינו אפילו
37 בגלגל תברכו דבכל מקום אשר אבא אליך
38 משמע אני בעצמי שיהא שם גילוי שכניא אלא
39 מקרא מסודר הוא בכל מקום אשר אבא אליך
40 שאני נגלה שם שם אני מצוה להוכיח שמי
41 המיוחד לי היינו דוקא בבית הבחירה היינו
42 דקתי בספרי בכל מקום אשר אני נגלה שם תהא
43 מוכיח את שמי ונראה דמזח הטעם נגנעו כהנים
44 לברך בשם המיוחד משמת שמעון הצדיק
45 כדאמר' בפרק טרף בבלפי (י"ח וף) לפי שלא
46 זכו שוב לגילוי שכניא ונראה לר"י כהן שבידך
47 ברכת כהנים בישיבה לא עשה ולא כלום הואיל
48 ואיתקוש ברכה לשירות ונבי עבודה אמר בפ"ב
49 דבוכים (ף וף) דיושב מחלל עבודה הילכך אף
50 כאן צריך לחזור ולברך מעומד: **או** אינו אלא
51 בלחש. תימה לר"י אמאי לא נפקא לן מניה
52 מג"ש דברכה ברכה מזה גריזים מה להלן בקול
53 רם אף כאן בקול רם ומצטו למימר דלא
54 אינטרין אלא לר"י דלא יליף ליה מגזירה שה
55 אלא מכה: **לשנים** קורא כהנים. בירושלמי
56 פרק אן עומדין אמר רב חסדא צריך שיהא החון
57 ישראל רב נזמן בר יצחק אומר אלא היה כהן א'
58 משלהם

1 ככתבו. ביידי ה"י בכניו. באל"ף דלית' קנגר כתפתייהם. מפני שצריך נשיאות כפיים
2 כדאמר' בברייתא בגמרא: ובמקדש. למעלה מקראשיהם. מפני שמקרבין את העם בשם
3 המפורש ושכניה למעלה מקשרי אצבעותיהם: שאין מנביה למעלה מן הציץ את ידיו.
4 מפני שהם פתוח עליה: **גמ'**. בנשיאות כפיים. שנגזרה את ידיהם: קשרי ליה לרבי יונתן.
5 אהך גזרה שדה. אי בגו"ש ילפת לה איכא
6 למיפרך מה למלואים שכן קרבן צבור בדכתיב
7 (ויקרא ט) ותרד מעשות החטאת והעולה
8 והשלמים, וכן של צבור בדכתיב קחו שעיר
9 עזים וגו', וראש חדש הן בדכתיב ביום החדש
10 הראשון באחד לחדש תקים וגו' (שמות ט) והוא
11 היה יום שמניי למלואים פרתניא בסדר עולם
12 אותו היום נטל עשר עשרות: ר' נתן אומר אינו
13 צריך. משום דפרקא ליה גו"ש מייתי ליה
14 בהקשאה: אף בני בנשיאות כפיים. ולא תיקשי לה
15 שכן כ"ג, דאין משביבין על התקש: ובתיב כל
16 הדימים. ולא תיקשי לך תו ראש חדש ועבודת
17 צבור: ואיתקש ברכה לשירות. כלומר ואע"ג
18 דבהאי קראי לאו ברכה כתיבא אלא שרות
19 לעמוד לשרת בשם ה' הוא וקניו כל הדימים,
20 איתקוש ברכה ושורת בקרא איתניא כדאמר'
21 לעיל לשרתו ולברך בשמו: בשם התיחד. ככתבו:
22 בכל המקום ס"ד. וכי בכל מקום שם המיוחד
23 נזכר. הכתיב (שמות ז) זה שמי וזה וכו' לא שפאני
24 נכתב אני בקרא ופתיס דף וף. ועוד וכי בכל מקום
25 שכניא באה ושורה דכתיב אבא אליך והוא לא
26 יחד מקום להזכרת השם: מסודר הוא. מהתקף.
27 בכל המקום אשר אבא אליך באהל מועד
28 שבמדבר ובשילה ובבית עולמים: או אינו אלא
29 אפילו פנים קנגר ערף. שאין הצבור צריכין
30 להקטב פניהם לצד הכהנים: לשנים קורא כהנים.
31 כיש שם שני כהנים לקרר, שליח צבור בשגמר
32 ברכת הודאה קורא אותן כהנים וכן הוהכין
33 פניהן שהיו הפוכין לצד התקב להתפלל. דהא
34 אמרין לקמן ידו רצון מלפניך שתהא ברכה זו
35 כו': **אמר** להם. מקרא דלהם נפקא לן ששליח
36 צבור מזהיר אותן לקרר: כהן קורא כהנים. אם
37 שליח צבור כהן איתן קורא ומזהיר את הכהן
38 העומדים לפניו לחזור פניהם ולהברך את
39 ישראל, ואם ישאלהו הוא אינו קורא כהנים:
40 משלהם

29 **אתה** אומר בשם המפורש, או אינו אלא בכניו? תלמוד לומר: "ושמו את שמי", שמי המיוחד
30 לי. יכול אף בגבולין פון? נאמר פון? **ונאמר** את שמי, "ושמו את שמי", מה
31 להלן בית הבחירה, אף פון בבית הבחירה. ר' יאשיהו אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר "בכל
32 המקום אשר אזור את שמי אבוא אליך", בכל מקום, סלקא דעתך. אלא מקרא זה מסודר
33 הוא, בכל מקום אשר אבוא אליך וברכתך שם אזור את שמי, והיכן אבוא אליך וברכתך
34 בבית הבחירה, שם אזור את שמי בבית הבחירה. תניא אידך: "פה הברכו את בני ישראל",
35 אין לי אלא בני ישראל גרים, נשים ועבדים משוחררים מניין? תלמוד לומר "אמור להם"
36 לכולהו. תניא אידך: "פה הברכו" פנים כנגד פנים. אתה אומר פנים כנגד פנים, או אינו אלא
37 פנים כנגד עורף? תלמוד לומר: "אמור להם" פאדם האומר לחבירו. תניא אידך: "פה הברכו"
38 בקול רם. או אינו אלא בלחש? תלמוד לומר: "אמור להם" פאדם שאומר לחבירו. אמר אבני:
39 נקטינן, לשנים קורא כהנים, ולאחר אינו קורא כהן, שנאמר: "אמור להם" לשנים. ואמר רב
40 חסדא: נקטינן, כהן קורא כהנים, ואין ישראל קורא כהנים, שנאמר: "אמור להם" אמירה
40 משלהם

אומר כהן שנים אומר כהנים אמר רב חסדא אפי' כהן קורא כהנים שאין קורא כהנים אלא לאותו השבט.

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לה עמוד ב

תוספות

רשי"א

בל

1 משלהם תהא. אנהרין זו הפהנים יחידה: ושמו את שמי. תלה הכתוב הדבר בן להיות
 2 ברבך זו שימת שמו על עמו, ולא עשאת צרך ישראל אלא צרך מקום: ואברכה מברכי.
 3 דאלו ואני אברכם אישראל קאי בר"ע דאמר באלו טרפות (תוין דף מנ). למדנו ברבך
 4 לישראל מפי כהנים, מפי הגבורה לא למדנו. כשהוא אומר ואני אברכם הוי אומר הכהנים
 5 מברכים את ישראל והקב"ה מסכים על ידם:
 6 לפיכך, כהנים ובמועדים: שאינו עולה בעבודת.
 7 קום שסיים שליח צבור רצה צריך לעלות על
 8 הדוכן: ויבד מעשות. אלמא בעד עבודה בידו
 9 ברך ואח"כ יבד מעשות. אלמא השקת הוא
 10 דגמר: מעקרא הוי עקרי פריעיהו. ממקומן
 11 בעבודה, אבל רחוק היה מקומן מן הדוכן ולא
 12 משו עד דגמרה ברכת הגבורה: ותנן נמי.
 13 בכרכות, אם הבקשתו כו'. רישא הוי איתא,
 14 העובר לפני התבה לא יענה אמן אחר הפהנים
 15 מפני השרוף, ואם אין שם כהן אלא הוא לא ישא
 16 את כפיו שלא תסרו דעתו בשובו לתפלתו ולא
 17 ידע להתחיל מיד בשים שלום, ואם הבקשתו
 18 שהוא מלמד בברך ולא תסרו דעתו נושא את
 19 כפיו וחזור לתפלתו: רשאי. לשא את כפיו: והא
 20 נמי עלה בעבודה. אלא דעקר פורתא, ושימ סגי
 21 בהכי שעוקר מעט רגליו לילך לצד הדוכן
 22 בעבודה: לברך. בהמ"ו: לטוב עין. שזאי בצע
 23 וגומלי חסד במקומו: מכירין בצרי עין. ואין
 24 אוכלים משלהם: כי חנם מורה הקשת. לעיל
 25 מניה משתעי בצרי עין, נאברה לך וגו' כל הון
 26 יקר נמצא וגו' כי חנם מורה הקשת. לשון וזה
 27 על נדוה גפירת, כך דרשם של צדיים לזרות חטים
 28 ושעורים ברשתם כדי שבואו העופות לאכול,
 29 ואלו צרי העין חנם מאבדין מוונות שזורין
 30 בראשם בעיני כל בעל בנה, שכן הן מכירין בן
 31 ואין נהנין ממונותיהו: כי כמו שער בנפשו. שער
 32 זה על כרחו לשון פעל הוא. ונקברו מוכת
 33 עליו. שחציו קמץ וחציו פתח וטעמו למשה,
 34 כאלו זה האוכל מרר והשעיר בנפשו של צר עין,
 35 וכן הוא לשון כתאנים השוערים (תקנין טו).
 36 ומתנן כן סרוק פרושו לשון שער, תמיד הוא
 37 קשער כמה יאכל זה וזה מתי: ופריעוהו בלא
 38 מוונות. כלומר ממונות הצרף ולא היה לו, ור"ה
 39 אחד נושא מוונות וקא לחספס ממנו לאנס
 40 רעבונו, נעמד זה עליו ור"ה: בלא לוייה. תבונה
 41 שילך עמהם: שפשויות. דאניסי במלאכתן ואין
 42 יוכלין לבא: דלא אניסי. העומדין בבה"נ אחר
 43 הפהנים לא אניסי, אלא שאין הברכה חשובה
 44 עליהם לעקור רגליהם ולבא לפני הכהנים
 45 להיות מתברכים פנים כנגד פנים כדה, הלכך
 46 אינם בכלל ברבך, כדאמר' בה תברכו פנים
 47 כנגד פנים: מבירתא דשחורי. לשון בידה, שחורי
 48 מקום: אשתי' בי עשרה. מקצתו עולין לדוכן
 49 והעשרה ענין אמן. לא אשתי' בי עשרה. לא
 50 חשיב לברכה לחודיהו, הלכך בלן עולין
 51 ומקריבין לאתיהם שפשויות: ארבי' באפי' נמי' לא
 52 מפסקי. בין פהנים מדידת בכלל ברבך, דאם כן
 53 אין לדבר סוף

1 כהן שאינו עולה לדוכן עובר בשלשה עשה. ירושלמי במסכת נזיר
 2 פרק גדול מהו שיטמא אדם לנשיאת כפים אחוי דר' אבא בר כהן
 3 אמר קמיה ר' יוסי בשם ר' אחא מטמא כהן לנשיאת כפים שמע ר' אחא
 4 ואמר אנא לא אמרי ליה כלום חזר ואמר או דלמא לא שמע מניה אלא
 5 כיון דאמר ר' יהודה בר פוי בשם ר"א כל
 6 כהן שעמד בבה"נ ואינו נושא את כפיו
 7 עובר בעשה וסבר למימר שמצות עשה
 8 דוחה למצות לית אמר אנא לא אמרי
 9 ליה איתוניה ואנא מלקי ליה ר' אבה
 10 דוי יתיב ותניי בני בנישתא דקיסרין דהוי
 11 תמן מיתנא ואתא ענתא דנשיאת כפים
 12 ולא שאלון ליהו אתא ענתא דמיצלא
 13 ושאלון ליה אמר לחון על נשיאות כפים
 14 לא שאלתון לי ועל מיצלא אתון שאלון
 15 כד שמעון כן דחה כל חד וחד מנחון משמט
 16 גרמיה וערק:
 17 הא דסליק לפרקים. היה אי לא סליק
 18 אלא דמחוקי נפשיה ע"י מתנות
 19 כהונה כמו שאמר בפרק הורוע (תוין דף קנ).
 20 אמר אבי מרש היה חטיפטא מתנתא וכי
 21 עד משקל נמי לא שקילתא לבר ממעלי
 22 יומא דכיפורי לאחזוקי נפשי בכהני ולפרס
 23 יהיה אבסי ליה עירניה: הא דאניסי הא
 24 דלא אניסי. בסוף מסכת ר"ה (דף טו) אמרי'
 25 דרודא הני שבשרות אניסי אבל הני דקיימי
 26 במתא לא אניסי:
 27 מחיצה מאי. יל דרודא בדלא אניסי
 28 קמבעיא ליה אבל בדאניסי
 29 פשיטא דמי גרע מאחיהם שבשרות וא"ת
 30 אי לא אניסי אמאי עדיפי מעם שאחורי
 31 הכהנים בלא הפסק מחיצה י"ל עם שאחורי
 32 הכהנים מראין בעצמן כאילו אין הברכה
 33 חשובה בעיניהם דכתיב אמור להם פנים
 34 כנגד פנים והן עומדים אחורי עורף אבל
 35 בהפסק מחיצה כיון דלא קיימי אחורי
 36 עורף לאו מילתא היא דלא חזינן דפדי
 37 קרא בהכי. מהחיא סרוף מס' ר"ה (דף
 38 טו) משמע דהיה לתפלה הכי משמע
 39 נמי בפרק כיצד צולין (פסחים דף פט) דתנן
 40 אבר שיצא מקצתו לחוץ מן האגף ולפנים
 41 כלפנים מן האגף ולחוץ כלחוץ אמר רב
 42 וכן לתפלה ופליגא דר' יהושע בן לוי
 43 דאמר רבי יהושע בן לוי אפי' מחיצה וכי
 44 מרדא פשיט חטמא דגמי ממילת' דריב"ל
 45 ש"מ
 46 צרי העין שזאמר: ויענו ואמרו ידנינו לא שפכו את הדם הזה" וכי על לבנו עלתה שזקני
 47 בית דין שזפכי דמים הם, אלא לא פא לדינו ופריעוהו, ולא ראינוהו והתננהו. לא פא
 48 לדינו ופריעוהו בלא מוונות, לא ראינוהו והתננהו בלא לוייה. אמר אר'א אמר ר' שמלאי:
 49 בית הכנסת שבוילה כהנים, פולין עולין לדוכן. למי מברכין? אמר ר' יורא: לאחיהם שפשויות.
 50 איני? והתני אפא בריה דרב מגימין בר חייא: עם שאחורי כהנים אינן בכלל ברבך! לא
 51 קשיא, הא דאניסי, הא דלא אניסי. והתני רב שימי מבירתא דשחורי, בית הכנסת שבוילה
 52 כהנים, מקצתו עולין, ומקצתו ענין "אמן"! לא קשיא, הא דאשתי' בי עשרה, הא לא
 53 אשתי' בי עשרה. גופא, הנא אפא בריה דרב מגימין בר חייא: עם שאחורי כהנים, אינן בכלל ברבך. פשיטא: אריכי באפי
 54 גוצי לא מפסקי, תיבה לא מפסקא. מחיצה מאי? הא שמע אמר ר' יהושע בן לוי: אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת
 55 בין ישראל לאביהם שפשוטים. איבעיא להו, צדדין מהו? אמר אפא מר בר רב אשי: תא שמע, דתנן: נתפוו להיות לפנינו

והוה

והוה

והוה

והוה

והוה

והוה

והוה

והוה

והוה

והוה

והוה

והוה

ביאורים למסכת סוטה דף לח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 ואמר רבי יהושע בן לוי, כל הנהנה מצרי העין עובר בלאו,
 2 שְׁנַאֲמַר "אל תלחם - אל תאכל את לחם רע עין וגו', כי האוכל
 3 ממנו כמו שער - כאילו שפר מרידות בנפשו של צר העין, בן הוא
 4 באבילותו, אכול ושתה יאמר צר העין לך ולבו כל עמך" וגו'. רב
 5 נחמן בר יצחק אמר, שהנהנה מצרי עין עובר בשני לאוין, א. אל
 6 תלחם את לחם רע עין, ב. המשך הפסוק, ואל תתאו למטעמותיו.
 7 ואמר רבי יהושע בן לוי, אין ענלה ערופה פאה אלא בשביל
 8 לכפר על צרי העין. שְׁנַאֲמַר "וענו ואמרו - זקני העיר הקרובה אל
 9 החלל, דינו לא שפכו את הדם הזה", ומבאר ת המשנה לקמן, וכי
 10 על לבנו עלתה שוקני בית דין שופכי דמים הם, ומדוע הוצרכו
 11 לומר כן. אלא כונת דבריהם היא, שלא בא הרוג זה לדינו
 12 ופטרנוהו, ולא ראינוהו והתנהוהו, ומבאר ת הגמרא את דברי
 13 המשנה, שלא בא לדינו ופטרנוהו, היינו בלא מזונות - שעל ידי
 14 כך הוצרך לחטוף ממשוהו מזון, והלה הרגו, ולא ראינוהו והתנהוהו,
 15 היינו בלא לווייה - מבלי חבורה שילך עמם, וממשיך הפסוק "כפר
 16 לעמך ישראל", שאם יש איזה צר עין שפטר אותו ללא מזון, בית דין
 17 מביאים עגלה זו לכפרה עליו.
 18 הגמרא חוזרת לרין בהלכות נשיאת כפים, אמר אדא אמר רבי
 19 שְׁמַלְא, בית הכנסת שפולח בהנים, בולין עולין לדיקון, מבאר ת
 20 הגמרא, למי מברכין בהנים אלו, אמר רבי יורא, שמברכים הם
 21 לאחיהם שְׁבִשְׂדוֹת. מקשה הגמרא, איני - וכי אלו שבשדות
 22 מתברכים, והתני אבא בריה דרב מנימין בר חייא, העם שאחורי
 23 הבהנים אינן בכלל ברכה - משום שאין הכהנים יכולים לראותם,
 24 וכל שכן אלו שבשדות. מתרצת הגמרא לא קשאי, הא - העם
 25 שבשדות הם בכלל ברכה משום דאניסי - שטרודים במלאכתם
 26 ואינם יכולים לבוא, והא - העם שאחורי הכהנים אינם בכלל ברכה
 27 משום דלא אניסי בכך, שיכולים הם לבוא לפני הכהנים ולהתברך
 28 כדין, ומתוך שאינם עושים כן מראים הם שאין הברכה חשובה
 29 בעיניהם, ולכן אינם מתברכים.
 30 מקשה הגמרא על דברי רב אדא, והתני רב שימי מפי רתא
 31 דשיחורי, בית הכנסת שפולח בהנים מקצתן עולין לדיקון,
 32 ומקצתן אינם עולים אלא עולין אמן אחר ברכת העולים, ואילו רב
 33 אדא אמר שכולם עולים לדיקון. מתרצת הגמרא לא קשאי, הא -
 34 בברייתא מדובר שיש יותר מעשרה כהנים, דאישתיירי בי עשרה
 35 מלבד אלו שעולים לדיקון, ובאופן זה עדיף שיעלו מקצתם והנתרים
 36 יענו אמן, הא - רב אדא דיבר באופן שיש עשרה בצמצום, שאם
 37 יעלו מקצתם לדיקון נמצא דלא אישתיירי בי עשרה שיענו אמן,
 38 ופחות מעשרה אינם חשובים לענות אמן, ולכן עדיף שכולם יעלו
 39 לדיקון ויברכו את העם שבשדות.
 40 גפאי, תנא אבא בריה דרב מנימין בר חייא, העם שאחורי
 41 הבהנים אינן בכלל ברכה משום שאינם אנוסים בכך. מקדימה
 42 הגמרא, פשיטא שאריכי באפי גוצי - בני אדם גבוהים שעומדים
 43 לפני הנמוכים לא מפקדיי בינם לברכת הכהנים, שאם כן אין לדבר
 44 סוף, וכן פשוט שהתייבה שלפני השליח ציבור לא מפקדיי בין
 45 הכהנים לעם, וגם העומדים מאחריה מתברכים, אך יש לדין באופן
 46 שיש מתיצה בין הכהנים לעם, מאי, האם היא חוצצת ביניהם ואינם
 47 מתברכים. פושטת הגמרא תא שְׁמַע, דאמר רבי יהושע בן לוי,
 48 אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם
 49 שְׁבִשְׂמִים, ואף העומדים מאחורי המחיצה מתברכים בברכת
 50 הכהנים.
 51 איפעיא להו, העומדים בצדדין של הכהנים מהו, האם הם נכללים
 52 בברכתם. אמר אבא בר רב אשי, תא שְׁמַע, דתנן לענין הזאה
 53 מאפר פרה אדומה, שאם נתפסו המזה להזות על כלים טמאים
 54 שלפניו,

1 משלהם - משל הכהנים תהא, פוסקת הגמרא, והילכתא בותיה
 2 דאפי, שלשני כהנים קוראים כהנים, ולכן יחיד אין קוראים כהן/
 3 ולית הילכתא בותיה דרב חסדיא, אלא גם שליח ציבור ישראל
 4 קורא כהנים.
 5 (סימן למאמריו של רבי יהושע בן לוי שבהמשך, מתאנה לברכה, ה,
 6 דובין בעבודת, פו"ם מפי, נהנה בפעולה).
 7 אמר רבי יהושע בן לוי, מנין שהקדוש ברוך הוא כביכול מתאנה
 8 לברכת כהנים, שְׁנַאֲמַר "ושמו את שמי על בני ישראל, ואני
 9 אברכם" - ומצא שתלה ה' שימת שמו על בני ישראל בברכת
 10 הכהנים, ובכך החשיבה כצורכו, ולא כצורך ישראל.
 11 ואמר רבי יהושע בן לוי, כל כהן שמברך ברכת כהנים מתברך,
 12 ושאינו מברך אין מתברך, שְׁנַאֲמַר 'ואברכה מברכיה' - שהמברך
 13 את ישראל מתברך.
 14 ואמר רבי יהושע בן לוי, כל כהן שאינו עולה לדיקון כשקוראים
 15 לו לעלות, עובר בשלשה מצוות עשה, ששלשה פעמים ההירה
 16 התורה לברך את ישראל, 'בה תברכו' אמור להם 'ושמו את
 17 שמי'. רב אמר, שחוששין שמה בן גרושה או בן חלוצה הוא -
 18 וכחן פסול הוא, ולכן אינו עולה לדיקון. מבאר ת הגמרא ולא פליגי
 19 רב ורבי יהושע בן לוי, הא שממע מדברי רבי יהושע בן לוי שאינו
 20 נפסל מלעלות לדיקון, מדובר דסליק לפרקים - שעולה לדיקון בחגים
 21 ובמועדים, ובכך מחזיק עצמו ככהן, הא שאמר רב שחוששים שהוא
 22 בן גרושה, הוא באופן דלא סליק לדיקון אפילו לפרקים.
 23 ואמר רבי יהושע בן לוי, כל כהן שאינו עולה לדיקון בעבודה -
 24 קודם שייים שליח ציבור ברכת רצה, שוב אינו עולה לדיקון,
 25 שְׁנַאֲמַר, 'וישא אהרן את ידיו אל העם וברכם, ורק אחר כך יורד
 26 מעשות החטאת והעולה והשלמים', ונמצא שבעוד עבודה בידו
 27 בירך את העם, ויש ללמוד מכך לכל ברכת כהנים, מה להלן -
 28 ברכתו של אהרן היתה בעבודה שבמשכן, אף כאן - ברכת כהנים
 29 צריכה להיות בעבודה שבתפילה. מקשה הגמרא, איני - וכי כך
 30 הדין, והא רבי אמי ורבי אסי סלקי - עלו לדיקון לאחר ברכת
 31 עבודה. משיבה הגמרא, שרבי אמי ורבי אסי מעיקרא - בזמן ברכת
 32 עבודה, הוו עקרי פריעיהו - עקרו רגליהם ללכת לדיקון, אך מקומם
 33 היה רחוק מהדיקון ולכן ממש לא הוו כמו התם - לדיקון, עד
 34 לאחר ברכת עבודה. ובדתי רבי אושעיא בברייתא, לא שנו שאינו
 35 עולה לדיקון אלא כשלא עקר את רגליו בעבודה, אבל עקר את
 36 רגליו בעבודה לעלות לדיקון, עולה גם לאחר ברכת עבודה. מביאה
 37 הגמרא ראייה נוספת לחילוק זה, ותנן נמי, ששליח ציבור כהן אינו
 38 עולה לדיקון גם אם הוא הכהן היחיד, מפני שחוששים שיתבלבל
 39 בתפילתו, אך אם התקטתו - בטוח הוא בעצמו שנושא את פסיו
 40 וחוזר לתפלתו ללא בלבול, רשאי לעלות לדיקון. ותנינן בה -
 41 הקשינו על דין זה, איך יכול לעלות לדיקון, הא לא עקר - הרי לא
 42 עלה לדיקון בעבודה, אלא שתירצנו שמדובר באופן דנד ממקומו
 43 בעבודה פורתא - לכיוון הדיקון, ומשום כך יכול לעלות לדיקון, ואם
 44 כן הקא נמי יש ליישב, שכיון דעקר רגליו פורתא בעבודה, יכול
 45 לעלות.
 46 ואמר רבי יהושע בן לוי, אין נותנין פוס של ברכה לברך ברכת
 47 המזון, אלא לשוב עין - שונא בצע וגומל חסד בממונו, שְׁנַאֲמַר,
 48 "שוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו ללדל", אל תיקרי יבורך,
 49 אלא יברך אחרים.
 50 ואמר רבי יהושע בן לוי, מנין שאפילו העופות מברין בצרי
 51 העין, ואינם אוכלים משלהם, שְׁנַאֲמַר על צרי העין, "כי חנם מוזהר
 52 הדין - שמפורים בהנים היטים על רשתם כדרך הציידים כדי
 53 למשוך העופות וללכדם, בעיני כל פעל כנה" - שהעופות רואים
 54 שאלו מונות של צרי עין, ואינם רוצים לאוכלם.

ביאורים למסכת סוטה דף לט עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

22 יהיו קדש, וברכו את ה' - את הברכה שלפני ברכת כהנים.
 23 שאלו תלמידיו את רבי אלעזר בן שמוע, במה - באיזו זכות
 24 הארכת ימים. אמר להם, מימי לא עשיתי בית הכנסת קפנדריא
 25 - לא קיצרתי דרכי דרך בית הכנסת. ולא פסעתי בבית המדרש
 26 לאחר שישבו התלמידים על הארץ, שהעושה כן בהכרח מרחיב
 27 פטיעותיו, ונראה כפוסע על ראשי עם קודש, אלא תמיד הגעתי
 28 מוקדם או שישבתי מבחוץ. ולא נשאתי כפי לברכת כהנים, בלא
 29 לברך הברכה שלפניה.
 30 מבררת הגמרא, מאי מברך הכהן לפני הברכת כהנים, אמר רבי
 31 וירא אמר רב חסדא, שמברך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן,
 32 וצונו לברך את עמו ישראל באהבה. עוד מבררת הגמרא, כי עקר
 33 ברעיה - כשהכהן עוקר רגליו ברצה לעלות לדוכן, ופניו מופנות
 34 לתיבה, מאי אמר. ומבארת הגמרא, שהכהן אומר אז, יהי רצון
 35 מלפניך ה' אלהינו, שתהא ברכה זו שצויתנו לברך את עמך
 36 ישראל, לא יהא בה משול ועון. עוד מבררת הגמרא, וכי מהדר
 37 אפיה מצבורא - כשמחזיר הכהן פניו לתיבה לאחר שגמר לברך
 38 את העם, מאי אמר. ארבריה - הוליכו רב חסדא לרב עוקבא
 39 במבואות העיר, ודרש רב עוקבא, שהכהן אומר אז, רבוננו של
 40 עולם, עשינו מה שצוית עלינו לברך את ישראל, אף אתה עשה
 41 עמנו

1 והיה בטעות על כלים טמאים שעמדו לאחרי, או שהתכוין להזות
 2 על כלים שלאחרי, והיה בטעות על כלים שלפניו, הדין הוא
 3 שהואות פסולה, משום שההזאה צריכה להיות בכונה לטהר. אך
 4 אם התכוין להזות על כלים שלפניו, והיה בטעות על כלים שבצדדין
 5 שבפניו - לפניו באלכסון, הואות פשרה, משום שהצדדים שלפניו
 6 הם בכלל כוונתו. ויש לפשוט מכך את הספק לענין ברכת כהנים,
 7 שהעומדים בצדדים שלפני הכהנים דינם כעומדים לפניהם
 8 ומתברכים, אך העומדים בצדדים שאחריהם אינם מתברכים,
 9 למרות שאינם אחריהם ממש.
 10 אמר רבא בר רב הונא, בין שנפתח ספר תורה והתחילו לקרוא
 11 בו קריאת התורה, אסור לספר ולדבר אפילו בדבר הלכה, שנאמר
 12 "ובפתחו - ובשפתח עזרא את הספר והתחילו לקרוא תורה, עמדו
 13 כל העם". ואין לפרש לשון 'עמידה' אלא מלשון שתיקה - שהעם
 14 שתקו, שנאמר 'והותלתי - המתנתי לשמוע דבריהם, עד שראיתי
 15 כי לא ידברו כי עמדו מלדבר לא ענו עוד' - הרי ש'עמידה' היא
 16 מלשון שתיקה. רבי וירא אמר בשם רב חסדא, שיש ללמוד שאסור
 17 לדבר בשעת קריאת התורה מהקא - מפסוק זה, 'ואזני כל העם אל
 18 ספר התורה'.
 19 הגמרא חוזרת לדון בהלכות ברכת כהנים, ואמר רבי יהושע בן לוי,
 20 כל בהן שלא נמל ידיו לפני עלייתו לדוכן, לא ישא את כפיו,
 21 שנאמר, "שאו ידיכם לברכת כהנים, רק לאחר שתטלו אותם והם

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ששה ושלושים לעומר עמ' 1

24 לשון שפרעה דבר עמו, החזיר לו תשובה באותו לשון. אישתעי
 25 סיפר איהו - יוסף בלשון תקדש אל פרעה, לא היה קא ידע פרעה
 26 מאי היה אמר, אמר ליה פרעה ליוסף אנמרי - למדני שפה זו,
 27 אנמריה - למדו יוסף לשון הקדש, ולא נמר - לא עלה ביד פרעה
 28 ללומדה, אמר ליה ליוסף, אישתבע לי, דלא מגלית - הישבע לי
 29 שלא תגלה שאתה יודע לשון שאינני מכירה, אישתבע לו - נשבע
 30 לו יוסף.
 31 לאחר מכן, כשמת יעקב, ובא יוסף לבקש מפרעה שיניח לו לקיים מה
 32 שנשבע לאביו, לקברו בארץ ישראל במערת המכפלה, כי אמר ליה
 33 יוסף לפרעה, "אבי השביעני לאמר, בקברי אשר כריתי לי בארץ
 34 כנען שמה תקברני". אמר ליה פרעה ליוסף, זיל איתשיל אשבעתך
 35 - לך והשאל אצל החכמים על שבועתך, והתר אותה. אמר ליה
 36 יוסף לפרעה, ואתשילי נמי אדיך - אם כן, אשאל גם על שלך,
 37 שנשבעתי לך שלא אגלה שאני מכיר לשון הקדש, שאינך מכירה.
 38 ולכך, ואף על גב דלא ניחא ליה לפרעה, ולא רצה בכך שיעלה
 39 יוסף לקבור את אביו, בעל כרחו אמר ליה פרעה ליוסף, עלה
 40 וקבור את אביך באשר השביעך.
 41 חזרת הגמרא לפרש את המימרא דלעיל, שיהודה קידש שם שמים
 42 בפרהסיא, מבארת הגמרא, יהודה מאי היא - מהו קידוש השם
 43 שהיה בו, דתניא, היה רבי מאיר אומר, בשעמדו ישראל על הים,
 44 היו שכימים מנצחים - מריבים זה עם זה, זה אומר, אני ויוד
 45 תחלה לי, וזה אומר, אני ויוד תחלה לי, קפין

1 ירעו מביני ציפורני ידיו, לכן לא זכה לכך, והפסיד עשרה בנים כנגד
 2 עשר אצבעותיו, ואף על פי כן, יצאו אותם עשרה שהפסיד
 3 מבנימין אחיו, וכוון נקראו על שמו של יוסף, שנאמר "ובני
 4 בנימין, בלע ויכר ואשבל גרא ונעמן אחי וראש מופים וחופים
 5 וארד וגו'", 'בלע' שנגלע יוסף בין האומות, 'ויכר' כבוד לאמו
 6 היה, 'ואשבל' ששכחו אל, 'גרא' שגן באכסניות - בארץ נבריה,
 7 'ונעמן' שגעים ביותר, 'אחי' וראש אחי הוא וראשי הוא,
 8 'מופים' ו'חופים' הוא לא ראה בחופתו, ואני לא ראיתי בחופתו,
 9 'וארד' שרד לבין אומות העולם, איבא דאמרי, 'וארד' שפניו
 10 דומין לווד.
 11 אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, בשעה שאמר לו פרעה
 12 ליוסף, 'ובלעדיך לא ירים איש את ידו וגו'', שהשליטו על ארץ
 13 מצרים, אמרו איצמניני פרעה - חכמים החוזים בכוכבים ויודעים
 14 חכמת המזלות, לפרעה, וכי עבד שלקחו רבו בעשרים כסף -
 15 שבמחיר נמוך כזה מכרו את יוסף לישמעאלים, תמשילוהו עלינו.
 16 אמר להן פרעה, נגוני - גוני מלכות אני וראיה בו, בחכמה וגבורה
 17 ויפ. אמרו לו, אם כן שראוי למלוכה, יהא יודע בשבעים לשון,
 18 בא גבריאל, ולימדו שבעים לשון, לא היה קנמר - לא עלה ביד
 19 יוסף ללמדם, הוסיף לו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא,
 20 ולמד, שנאמר, "עדות ביהוסף שמו - ששם הקב"ה אות משמו,
 21 בשמו של יוסף, עדות ליוסף שלא חטא, בצאתו על ארץ מצרים,
 22 (שפת לא ידעתי אשמע)", שבתחילה לא ידע להבין שפות, ולמחר,
 23 כל לישנא דאשתעי - שסיפר פרעה בהדיה, אהדר ליה - בכל

כוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לט עמוד א

רש"י

1 ש"מ דקיימא לן כוותיה וכמדומה דהכי פסק רבינו חננאל דבכל דוכתא ק"ל בר' יהושע בן
2 לוי ומקשה מפ' כל גנות (ויטוין דף 35.) דיתבי ר' יורא ורבה בר רב חנן ויתבי אביי גביהו
3 ויתבי וקאמרי שמע מינה ממתני' דיורי גודלה בקטנה ואין יוריו קטנה בגודלה וכו' עד צבור
4 בגודלה ושליח צבור בקטנה ושי"צ בגודלה אין יוצאין ידי

5 חובתן תשעה בגדולה וא' בקטנה מצטרפין
6 תשעה קטנה וא' בגדולה אין מצטרפין ה"ה
7 גדולה בגדולה דליכא למימר דיורי גדולה
8 בגדולה אלמא לענין תפלה לא אמר אפילו
9 מחיצה של ברזל אין מפסקת ונראה דלא דמי
10 דהייבא דאיכא עשרה בגדולה ושליח צבור עמון
11 ואחד בגדולה כיוצא בה מתוך שמוציא בני
12 הגדולה יוצא גם זה שבאחרת כה"ג אמרין דוקא
13 אפילו מחיצה וכו' שהרי מוציא אפילו אחיו
14 שבשרות כדאייתא במסכת ראש השנה (דף 35.)
15 אבל היבא דרצין לצרופינהו דהאי לא מצטרפי
16 והדיא דפ' אין עומדין (בבבא דף 35.) דא"ר אלעזר
17 מיום שחרב בית המקדש נפסקה חומת ברזל בין
18 ישראל לאביהן שבשמים לא שיכא להבא
19 דהדיא אמר לגבי זה שאין תפלתן מקובלת כמו
20 בזמן שבהמ"ק קיים מידו לענין זה אין מפסקת אם
21 יתברכו הגבור ע"י ברכת כהנים שצמון בבית
22 הכנסת או יוציא ש"צ ידי חובתן גם זה יתברך
23 ויוצא ידי חובתו עמון דכלפי אבינו שבשמים לא
24 תלי בהפסק מחיצה:
25 והזהר על הצדדין שבפניו הזאת כשרה.
26 בירושלמי בפרק אין עומדין אמרי'
27 דהא אמרה העומדין מן הצדדין בכלל ברכה:
28 ביו"ט שנפתח ספר תורה אסור לספר אפי' בדבר
29 ה"לכה. מקשינן מפרק קמא דברכות (דף 7.) דאמר

30 רב ששת הזה מזהר אפיה וגריס אמר אינהו בדידהו ואנן בדידן ומצינו למימר מהדר אפיה שאני אי נמי רב ששת שאני משום דהוה מאור עיניו והוה פטור מקריאה משום דהוה דברים
31 שבכתב אי אתה רשאי לאומרו על פה וכיון דפטור מקריאה אפילו בשעת שמיטה היה יכול לטוסק דבריה הלכה והיינו דקאמר אנן בדידן כוון דברי הלכה (כוון) דברים דעל פה ואינהו
32 בדידהו דברים שבכתב מיהו מסתברא כפירוש ר"ח דפ' התם דוקא רב ששת וכיוצא בו דתורתו אומנתו אבל האידינא כרבא סבירא לן דאמר רבא כיון שנפתח ס"ת וכו' והאי דהוה מהדר
33 אפי' י"ל דלא הוה אורחא דמילתא לאיעסוקי בדבר הלכה באנפי ציבורא בעוד שהן עסוקין בשמיטת התורה.

34 **בל** כהן שלא נטל ידיו. פירש רש"י אמר לי רבי אם נטל ידיו שחרית ונטהר כהן אינו צריך לטול ידיו כשעולה לזוכן וכמדומה שדועתק מהגות תלמיד שהרי אין לשוננו משמע כך
35 דפירש שלא נטל ידיו לפני עלותו לזוכן משמע ממש סמוך ועוד דמייתי גמרא קרא שאו ידיכם קדש וברכו משמע תיכף לנטילת ידיים ברכת כהנים דמשמע ליה השתא דברכת
36 כהנים משתעי קרא דהיא בנשאות ידים ומשמע בירושלמי פ"ח דברכות דברכה דמשתעי קרא בעינן נטילת ידיים סמוך לה דמייתי לה התם אברכת המזון והכי איתא שלשה תכיפות הן
37 תיכף לסמיכה שמיטה וסמוך ורשח תיכף לנטילת ידיים ברכה שנה' שאו ידיכם וברכו תיכף לגאולה תפלה שנה' יהיו לרצון אמרי פי וגו' ובכתיב בתריה יענה ה' ביום שבע וכו' כיצד
38 מברכין (בבבא דף 35.) משמע דהדיא ברכה איירי בברכת המזון מיהו שמיטתו מיהו דבעינן תיכף נטילת ידיים בברכה דמשתעי ביה קרא הכא מייתי לה אברכת כהנים ועוד אי מיירי הכא
39 בשלא נטל ידיו בשחרית אמאי נקט כהן לנשאות כפים תיפוק ליה משום דברי תורה שצריך לטול ידיו כדאמרי' בפ"ק דברכות (דף 36.) ובפ"ג (דף 37.) אמר רבי חייה בר רב אשי זימנן
40 סגינאן הנה קאימנן קמיה דרב לנתוין לן פירקא בסיפרא דבי ר' חמ ומוקדים וקאי ומשי ידיה ומברך ומנח תפילין הדר אמר לן ואמר נמי התם דבעינן לאהורי' בתר מיא לנטי' לק"ש מיל ומה
41 לי ק"ש ומה לי ברכת כהנים אי משום דצריך ברכה לפניה הכא נמי צריך ברכה לפניה כדאמר לקמן להכי מסתבר דהבא בנטילת ידיים תיכף לברכה מיירי ושייעור תכיפה איכא למישמע
42 מתכיפת סמיכה לשחיטה דאמרי' בפ' כל הפסולין (מ"ח.) כל הסמיכות שהיו שם קורא אני בהם תיכף לסמיכה שחיטה חוץ מזה שהיה בשער נקודר שאין מצרע יכול ליכנס שם אלמא
43 מזה מהלך משער נקודר עד בית המטבחיים אל חשיבה תכיפה ובמסכת מדות (פ"ג מ"ח.) משמע דלא הוי טפי מעשרים ושתיים אמה מקום דריסת רגלי ישראל ומקום דריסת רגלי הכהנים
44 שכל אחד היו י"א אמה.

45 **ובי** מהדר אפיה מצבורא מאי אמר. סדר נשיאת כפים מפי' רבינו שלמה עוקר רגליו בעבודה ממקומו ובה לפני התיבה ומתפלל ידי רצון שתהא ברכה זו וכו' ומאריך בה עד שיאמרו
46 אמן של הוראה מפי הגבור וקורא כהנים אם שנים הם ואם אחד אינו קורא ש"צ והוא מחזיר פניו מאלו כדאביי דאמר לעיל לאחד אינו קורא וכשכלה דבור מוקרא מברכין אשר
47 קדשו כן ואחר כך מתחילין בברכה ובשכלה אמן אחרון מפי צבור הן מחזירין וכופפין קשרי אצבעותיהן אם רוצין ושליח צבור מתחיל שים שלום והכהנים יתפללו רבונו של עולם עשינו
48 מה שגזרת וכו' ומאריכין בה עד שתכלה וברכה אפילו צבור עוקרין רגליהן והולכין לתן. כשאלותו פירשתי ויקח קרח כהן בעבד עבודת כוכבים לא ישא את כפי דרע מהורג את הנפש
49 דאמרין בפ' אין עומדין (מ"ח.) כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפו ורבינו גרשום מאור הגולה השיב בתשובותיו דנושא כפו וקרא ראשון בתורה דכיון דהוה בתשובה חזר לקדושתו
50 דנתן בסוף מסכת מנחות (דף קט.) אך לא יעלו כהני הבמות אל מזבח ה' בירושלים כי אם אכלו מצות בתוך אחיהם חרי' הן כבעלי מומין ואוכלין וכשם שבעלי מומין נושאין את
51 כפיהם וקרא ראשון בתורה והאן זה שאם לא תאמר כן במצאת מרפה ידיו של בעלי תשובה שיאמרו אי לאותה בושה אי לאותה כלימה וינעו מעשות תשובה ואמר ר' יוחנן כל האומר
52 מנשה אין לו חלק לעולם הבא מרפה ידיו של בעלי תשובה ותנא דבי רבי ישמעאל הואיל הולך זה ועשה כהן לאלילים אודחא אבן אחר תופל וכו' ור"ע תוס' מנחות קט. ד"ה לא ישמשו
53 ותוס' תענית כו. ד"ה אי מהו:

1 והנה לאחריי. ואף שם היו כלים הצריכין הןאזה: הןאזה: פסולה. דבעינן פנה לטהרה,
2 כדכתוב (ומק"י טו) והנה השורר על השמא, שיהא מתפלל לה: על הצדדין שבפניו. צדדין
3 שיש ממנו ולהלן ולא צדדין שישנו ממנו ולאחור. והכי נמי העומדין בצדדין של פה
4 הימנו ולהלן בכלל ברכה הן דכלפניו דמי. אכל של אחר הימנו אע"פ שאין אחריו
5 ממש כלאחריו דמי ובפתחו. וכשהתחיל.

6 ובעיקרא כתיב עטרו. שתקע שלא נטל ידיו. לפני
7 עלותו לדוכן: כפה הארכת ימים. איה זכות
8 בדרך שהארכת ימים: קפנדיא. לקצר דרכו דרך
9 בה"כ לזכר פפתו זה ולצאת כנגדו. ולשון
10 קפנדיא מפרש בברכות (דף 35.) אדמקסינא
11 אדרי איעול בהא. עד שאני מקוץ סביב השורות
12 הללו אכנס בהן ואקצר דרכי. ודרי שורות בתים:
13 ולא פסעתי על ראשי עם קדש. שהיו יושבי
14 התלמידין בבית המדרש של גבי קרקע, והמלוך
15 בנייהם כשהיו יושבין ונכנס לישב במקומו מרחיב
16 פסיעותיו בעל כרחו, והוא לשון מפסע ואזיל,
17 ונראה כמפסע על ראשיהם, לפיכך צריך
18 להקדים או שבו על מבחוץ: ולא נשאתי כפי
19 לברך. שפתי הנה: גלא ברכה. ברכה דמרש
20 ואזיל מאי מקרי: וכי עקר פריעה. בעבודה
21 למיסק והוא מחזיר פניו כלפי תבה מאי אמר:
22 וכי מהדר אפיה מצבורא. כשגומר ברכתיו
23 מחזיר פניו לצד התבה עד שיגמור שליח צבור
24 המברך את עמו ישראל בשלום:
כה

17 **את עמו ישראל, לא יהא בה מכשול ועון.** וכי מהדר אפיה מצבורא, מאי אמר? אדרבוי
18 **רב חסדא לרב עוקבא, ודרש ר'בונן של עולם! עשינו מה שגזרת עלינו, עשה עמנו**

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לט עמוד ב

תוספות

רש"י

1 מה שהבשחתנו. שתסכים על ידני, בדכתיב ואני אכרם (מקורו: ו) לכוף קשרי
 2 אצבעותיכם. שפושטין אצבעותיהם בשמרכיזין, ולאחר שגמרו סוגרין אגרוף שלהם
 3 כשאר בני אדם. קשרי אצבע הם החליות שחופשים ופושטין בהם: אין תקורא. שליח
 4 צבור שקורא בהנים שיחזירו פניהם לברך: אמן. של ברכת הודאה: דבור. בהנים: לעקור
 5 רגליהם. מן הדוכן, אלא עומדין כפופין לפני
 6 התבה. יש ללמוד מפאן סדר נשיאת כפים כך
 7 הוא. עוקר רגליו בעבודה ממקומו ובא לפני
 8 התבה ומתפלל יחי רצון שתהא ברכה כי
 9 בדלעיל, ומאריך בה עד שתכלה אמן של
 10 הודאה מפי צבור, ושליח צבור קורא בהנים
 11 אם שנים הם, ואם יחיד הוא אינו קורא והוא
 12 מחזיר פניו מאיליו כדאבי דאמר לעיל (הו' טו).
 13 לא: אין קורא בהנים, ובשויבולא והודבור מפי
 14 והקורא מברך אשר קשנו כי ואלח' מתחילין
 15 בברכה. ובשפלה אמן אחרון מפי צבור הו'
 16 מחזירין פניהם וכופפין קשריהם אם רוצים,
 17 ושליח צבור מתחיל שים שלום והבנים
 18 מתפללין רבש"ע עשנו מה שגורת עלינו כי,
 19 ומאריכין בה עד שתכלה ברכה מפי שליח
 20 צבור ועוקרין רגליהם וחולקין להם: עד שישלח
 21 אמן. של ברכת התורה. וכל יחי משום דתרי
 22 קלי לא משתמעי: עד שתגלל ס"ח. במשפוחותי,
 23 כדי שלא יהו הגוללים טורחים מלשמוע
 24 הפסרה מפי המפטיר: להפשיט את התבה
 25 בצבור. כל זמן שהצבור בבהכ"מ. שהיה קורא
 26 להביא ס"ת מבית אחר שמשתמר בו לבית
 27 הכנסת, ופורסין בגדים נאים סביב התבה
 28 ומניחין אותה בתוכה, ובשויבולא משם ונטלין
 29 ס"ת להוליכו לבית המשתמר בו לא ופשיטו
 30 לעיניהם מפי התבה בפני הצבור, שטרח צבור
 31 יצא שם עם ס"ת. אלא מוליך ס"ת לביתו
 32 ומניחו והעם יוצאים אחריו ואח"כ הוא בא
 33 ומפשיט את התבה: איכא פתחא אחרניא.
 34 משנטל ס"ת לצאת דרך פתחו, דרוצה לצאת
 35 בפתח אחר יוצא. ואפי' לא יצא ס"ת. ליכא
 36 פתחא אחרניא, נכון יצא ס"ת תחלה ולא
 37 יצא האדם בפתח לפני ס"ת: כי אחרניא אסברה
 38 לי. חכם ששמו בר אהינא אסברה לי, אהניני
 39 טעמו של דבר: הקם פה הם אומרים. שיקרא
 40 מסבירי פנים ומודים לפניו על ברכותיו
 41 להתראות שהן נוחות להן: ברכו ה' מלאכי,
 42 ברכו ה' כל צבאיו, ברכו ה' כל מעשיו. שלש
 43 מקראות הן פגנדי ג' ברכות: במוספי דשבתא.
 44 שהוא נשיאת כפים קודש שאינו בחל צריך
 45 לחדש את דברי העם: ברוך ה' מציון. אינו
 46 באותו ממנו. והינו דקא פריך ונימא יברכה ה'
 47 מציון דכתיב בההוא ענינא: במוספי דתעניתא.
 48 שבושאין בו כפים, מה שאין כן בשאר מקוה
 49 משום שכרות דאמרין במסכת תענית בפ'
 50 בתרא (הו' טו):

בהוכרת

1 שכיחא אמן מפי הצבור. פירש ר"י אע"ג דאמרין בפרק שלשה שבאלו (בבב"ב קו'
 2 מו.) אין הוצרכו רשאי לבעוד עד שכיחא אמן מפי העונין ואמר רב חסדא מפי רוב
 3 העונין דכל העונה אמן יותר מרבי אינו אלא טועה מיהו לענין ברכת כהנים כיון דמשום
 4 לשמוע הוא לא משתמע כל זמן שעונין דהוה ליה תרי קלי קולות העונין וקול כהנים
 5 המברכים ולא משתמעי ואי תקשי לדברי הרב
 6 א"כ לא ישאו שנים כפיהם דהא אמרין בפ"ג
 7 דמגילה (הו' טו): בתורה אחד קורא ואחד מתרגם
 8 וקתני ספא דאפי' שנים נבניא אין קורין וטעמא
 9 מופרש בירושלמי דפרק אין עומדין משום שאין
 10 שני קולות נכנסין באוזן אחד ואנן אומרים לעיל
 11 לשנים קורא כהנים אלא מאי אית לך למימר
 12 ברכות אידי דחביבי ליה יתבו דעתיהו
 13 ומשתמעי גבי רב כדאמר גבי מגילה קוראהו
 14 שנים יצא גבי אמן נמי יתבו דעתיהו ולישתמע
 15 תרי קלי תריץ ולא דמו תרי קלי וקורין דבר
 16 אחד לתרי קלי שקורין שני דברים כגון אלו הני
 17 ברכות כדתנן בפרק ראשון ב"ד (ה"ט טו): שופר
 18 של ר"ה של יעל פשוט ופיו מצופה זרב וכו'
 19 חצוצרות משתי צדדיו שמצות היום בותרא
 20 ופריך בגמ' (טו טז.) ותרי קלי מי משתמעי והתניא
 21 זכור ושומר בדיבור אחד נאמרו מה שאין הפה
 22 יכול לדבר ומה שאין האוזן יכול לשמוע ע"כ
 23 הדיבא והקולות משונות כגון קול אחד זכור
 24 הדשני שמור אין האוזן יכולה לשמוע כלל וקול
 25 שופר וקול חצוצרות י"ל דאין משונין לחכי מסיק
 26 ההם דמשתמעי אידי דחביבי אי נמי בעי
 27 דלשמעי נמי הברכה הני דמאריכין באמן אע"פ
 28 שטוענין וכל שעה שוק בעצמן עונין אין שומעין
 29 קול חבריהם ותפוס לשון אחרון דהא מסיק ההם
 30 תרי קלי מחד גברא לא משתמעי כגון זכור
 31 ושומר מפי הגבורה מרתי גברי משתמעי משמע
 32 אפי' דומיא דזכור ושומר אידי דחביבי וקול
 33 שופר וקול חצוצרות תרי קלין משונין זה מזה
 34 דומיא דזכור ושומר ומשתמעי אידי דחביבי:
 35 **במנחתא** דתעניתא מאי אמרי. אע"ג
 36 דתפסקין בפ' בשלושה פרקים
 37 (תענית ד' טו.) כי יוסי דאמר ליכא נשיאתא ואתי
 38 במנחתא דתעניתא משום דשכיח שכרות ואתי
 39 לאחלופי בשאר יומי י"ל הכא אליבא תמא
 40 דמתני' דהתם בעי דקתני ד' פעמים ביום אי נמי
 41 אפי' לר' יוסי כדאמר התם מאחר דק"ל כי יוסי
 42 האיכא מ"ט פרסי כהני ידיהו במנחתא
 43 דתעניתא כיון דסומך לשקיעת החמה קפריסי
 44 בתפלה כתפלה נעילה דמי.
 45 **אם** עונינו ענו בנו. אי"ת הני פסוקים דמנחתא
 46 מאי הסברת פנים איכא בהו י"ל משום
 47 דהוי תופענין על הצרה שלא תבא על הצבור
 48 ואמר בפ"ק דתענית (הו' קי) ובפ' בתרא דמגילה
 49 (הו' טו) דברביעא בתרא דיומא בעי רחמי דהיינו
 50 ממנחה ואילך בדכתיב (מלא ט) ואני יושב
 51 משומם עד מנחת הערב ובמנחת הערב קמתי
 52 מתעניתי ובקריעי בגדי ומעילי ואברע על ברכי
 53 אפרוש כפי אל ה' אלקים הלכך היתיר למבעי
 54 רחמי בעידנא דפרסי ידיהו דעת רצון הוא וענו
 55 ציבורא אמן כדמשמע בפ' הוראה (בבב"ב טו):
 56 מאן דחוי חלמא ולא ידע מאי חוי ליקו קמי
 57 כהני בעידנא דפרסי ידיהו ולימא רבן
 58 העולמים חלום חלמתי וכו':
 בעניעלה

שהתחיל בברכותיו של הקדוש ברוך
 הוא, מסיים בברכותיו של הקדוש ברוך הוא. במנחתא דתעניתא, מאי אמרי? אמר רב
 אחא בר יעקב: "אם עונינו ענו כנו ה' עשה למען שמך" "מקוה ישראל מושיעו בעת
 צרה למה תהיה כגור בארץ" וגו' "למה תהיה כפאיש נדהם כגבור לא יוכל להושיע" וגו'
 בעניעלה

ביאורים למסכת סוטה דף לט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

42 ואמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי, שכאשר מצניעים הספר
 43 תורה בבית אחר, אין הצבור רשאים לצאת מבית הכנסת אפילו דרך
 44 פתח אחר, עד שיגמל ספר תורה מהבימה, ויניח במקומו. ושמואל
 45 אמר שאינם רשאים לצאת עד שיצא הספר תורה משם, ולא רק עד
 46 שינטל הספר תורה. ולא פליגי, הא שאמר רבי יהושע בן לוי הוא
 47 באופן דאיכא פיתחא אחרניא לבית הכנסת, שאז מותר לצאת דרך
 48 הפתח השני לפני הספר תורה, משעה שנטל הספר תורה כדי
 49 להוציאו. הא שאמר שמואל הוא באופן דליכא פיתחא אחרניא
 50 לבית הכנסת, ואין לצאת לפני הספר תורה מאותו פתח שעתידי
 51 לצאת בו, ולכן צריך להמתין עד שיצא. אמר רבא, החכם ששמו פר
 52 אהינא אפברה לי - הסביר לי שמקור דינו של שמואל הוא מהפסוק
 53 "אחרי ה' אלהיכם תלכו", שלומדים מכך יש ללכת אחרי הספר
 54 תורה וללוותו, ולא לצאת לפניו.
 55 מבררת הגמרא, בזמן שהכהנים מברכים את העם, מה הן -
 56 המתברכים ואומרים כדי להודות לה' על ברכתיו, ולהראות
 57 ששמחים בהם. אמר רבי יודא אמר רב חסדא, אומרים הם שלושה
 58 פסוקים כנגד שלושת הברכות. א. "ברכו ה' מלאכיו, נבדרי כח
 59 עושי דברו לשמוע בקול דברו וגו'". ב. "ברכו ה' כל צבאיו,
 60 משרתיו עושי רצונו". ג. "ברכו ה' כל מעשיו בכל מקומות
 61 ממשלתו, ברבי נפשי את ה'".
 62 מבררת הגמרא, במוספי דשבתא - בתפילת מוסף בשבת, שיש בה
 63 נשיאת כפים חדשה שאינה נוהגת בחול, מה הן - המתברכים
 64 מחדשים ואומרים על נשיאת כפים זו. אמר רבי אפי שאומרים הם
 65 שלושה פסוקים אלו, א. "שיר המעלות, הנה ברכו את ה' כל עבדי
 66 ה' העומדים בבית ה' בלילות וגו'". ב. "שאו ידכם קדש בברכת
 67 כהנים, וברכו את ה'". ג. "ברוך ה' מציון שוכן ירושלים תלודה".
 68 שואלת הגמרא, מדוע הביאו פסוק שלישי ממקום אחר, ולימא נמי
 69 במקום הפסוק השלישי, "ברוך ה' מציון" דכתיב פה הוא עניינא
 70 - שנאמר בהמשך לשני הפסוקים הראשונים. אמר יהודה בריה
 71 דרבי שמעון בן פי, מתוך שהתחיל בפסוקים הראשונים
 72 בברכותיו של תקדוש ברוך הוא, מסיים בפסוק 'ברוך ה' מציון'
 73 שעוסק בברכותיו של תקדוש ברוך הוא, ואילו הפסוק 'ברוך ה'
 74 מציון אינו ברכה לקדוש ברוך הוא, אלא לישראל.
 75 מבררת הגמרא, בנשיאת כפים שמברכים הכהנים את העם
 76 במנחה דתעניתא - במנחה בתענית ציבור, מאי אמרי
 77 המתברכים. אמר רב אחא בר יעקב, אומרים שלושת פסוקי רחמים
 78 אלו, בשעת ברכת כהנים שהיא עת רצון, א. "אם עזיבו ענינו כנו ה'
 79 עשה למען שמך". ב. "מקנה ישראל מושיענו בעת צרה, למה
 80 תהיה גבר בארץ וכאורח נטה ללון וגו'". ג. "למה תהיה באיש
 81 נהם, כנבור לא יוכל להושיע, ואתה בקרבנו ה' ושמך עלינו
 82 נקרא, אל תנחנו וגו'".

1 מה שהבטתנו - שתסכים לברכתנו, ומסיימים בפסוק, "השקיפה
 2 ממעון קדשך מן השמים וגו' וברך את עמך את ישראל, ואת
 3 האומה אשר נתת לנו, כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב
 4 ודבש".
 5 אמר רב חסדא, אין הכהנים, שידיהם פרוסות, ופושטין
 6 אצבעותיהם בשעת ברכת כהנים רשאים לבוא קישרי אצבעותיהן
 7 כשאר בני אדם, עד שיחזרו - שיסובבו פניהם מן הצבור. ועוד
 8 אמר רבי יודא אמר רבי חסדא, אין השליח ציבור תקורא לכהנים
 9 לברך רשאי לקרות להם 'כהנים', עד שיבילה קול עניית 'אמן' של
 10 ברכת 'הטוב שמך מפי הצבור, משום ששני קולות אינם נשמעים
 11 כאחת. ואין הכהנים רשאים להתחיל בברכה שלפני ברכת כהנים,
 12 עד שיבילה דיבור 'כהנים' מפי החזן תקורא אותו. ואין הצבור
 13 רשאים לענות 'אמן' על ברכות הכהנים, עד שתבילה ברכה מפי
 14 הכהנים. ואין הכהנים רשאים להתחיל בברכה אחרת מברכת
 15 כהנים, עד שיבילה 'אמן' מפי הצבור.
 16 ואמר רבי יודא אמר רב חסדא, אין הכהנים רשאים להתחיל
 17 פניהם מן הצבור לאחר ברכתם, ולסובב פניהם למזרח, עד שתחיל
 18 שליח צבור ב'שים שלום', ואין רשאים לעקור רגליהם מן הדוכן
 19 ולידד למקומם, עד שיגמור השליח צבור ברכת 'שים שלום'.
 20 ואמר רבי יודא אמר רב חסדא, אין הצבור רשאים לענות אמן
 21 על ברכת הקורא בתורה, עד שתבילה הברכה מפי הקורא. ואין
 22 תקורא רשאי להתחיל לקרות בתורה, עד שיבילה קול עניית 'אמן'
 23 על ברכתו, מפי הצבור. ואין המתרגם את הפסוקים רשאי להתחיל
 24 בתרגום, עד שיבילה הפסוק מפי הקורא. ואין תקורא רשאי
 25 להתחיל בפסוק אחר, עד שיבילה התרגום מפי המתרגם.
 26 אמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי, המפטיר בנביא צריך
 27 שיקרא בתורה תחילה - מפני כבוד התורה, להראות שהיא
 28 עיקרית. ואמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי, אין המפטיר
 29 רשאי להתחיל להפטיר בנביא, עד שיגמל ספר תורה ויברך
 30 בפרוכתו, כדי שיוכלו הגוללים לשמוע ההפטרה, ולא יהיו טרודים
 31 בגלילה.
 32 בזמן הגמרא נהגו לשמור הספר תורה בבית אחר ולהביאו משם
 33 לבית הכנסת, ולפני הקריאה היו פורסים בגדים נאים על התיבה,
 34 ומניחים את הספר תורה עליהם, ואחר הקריאה היו מטירים מהתיבה
 35 את הבגדים הללו. ואמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי, אין
 36 שליח צבור שסיים את הקריאה ונטל את הספר תורה להצניעו
 37 בבית אחר, רשאי להפשיט את התיבה בצבור - כל זמן שהציבור
 38 בבית הכנסת, אלא מולך ספר תורה בליווי הציבור ומניחו בבית
 39 המיוחד לו, ואחר כך חזר לבית הכנסת משהפשיט את התיבה, ודין זה
 40 הוא כמפי כבוד הצבור - שאין להרמים להתעכב בבית הכנסת
 41 עם הספר תורה.

כאשר האדם רואה ששום דבר אינו פועל עליו, אזי העצה היא לעורר רחמים רבים על נפשו כו'

ממאמר שבת פרשת במדבר, ה'תשכ"ח

נביאים

יחזקאל פרק־מו י"ו

י וַנְחַלְתֶּם אוֹתָהּ אִישׁ פָּאֲחָיו אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת־יָדַי לְתַתָּהּ לְאַבְתֵיכֶם וַנְּפֹלָה הָאָרֶץ הַזֹּאת לְכֶם בְּנַחֲלָה׃
טו וְזֶה גְבוּל הָאָרֶץ לְפֶאת צְפוֹנָה מִן־הַיָּם הַגָּדוֹל הַדֶּרֶךְ חַתְלֹן לְבוֹא צַדְדָּה׃ טז חֶמֶת | בְּרוֹתָה סְבָרִים
אֲשֶׁר בֵּין־גְבוּל דְּמֹשֶׁק וּבֵין גְבוּל חֶמֶת חֶצֶר הַתֵּיכּוֹן אֲשֶׁר אֶל־גְבוּל חוֹרֶן׃ יז וְהִיא גְבוּל מִן־הַיָּם חֶצֶר
עֵינֹן גְבוּל דְּמֹשֶׁק וְצָפוֹן | צְפוֹנָה וּגְבוּל חֶמֶת וְאֵת פֶּאת צָפוֹן׃

רש"י

שפורש בגבולין שכתב מרע"ה (במדבר ל"ד) והיו תוצאותיו חצר עינן וגו' והתאיותם לכם לגבול קדמה מחצר עינן וגו' גבול דמשק במקצוע צפונית מזרחית אצל חצר עינן כמו שאמור למעלה. חצר עינן וגבול דמשק. וגבול חמת במקצוע צפונית מערבית שנאמר (שם) זה יהיה לכם גבול צפון מן הים הגדול תתאו לכם הר מהר מהר תתאו לכא חמת ומשם צדדה: וצפון צפונה וגבול חמת. כלומר כל מצר הצפון המפורש בתורה וגבול חמת שאף היא במצר הצפון כמו שנאמר (שם) וזה יהיה לכם גבול צפון מן הים הגדול תתאו לכם הר מהר מהר תתאו לכוא חמת והיו תוצאות הגבול צדדה היא צדדה האמור כאן הדרך חתלון לכוא צדדה: ואת פאת צפון. והרי לך פאת צפון:

(י"ד) איש כאחיו. לא כהראשונה איש לפי פקודיו אלא עכשיו כל השבטים שוין וכמין שורת הכרם כל חלק וחלק מן הגבול המזרחי עד ים אוקיינוס למערב כמו שפורש בענין ואין שני שבטים ברצועה אחת: (טו) וזה גבול הארץ. תחומי מצרי ארץ ישראל: לפאת צפונה. רוח צפונית: מן הים הגדול. שהוא גבול למערב: הדרך חתלון. בא לו לצד מזרח אל חתלון ואל צדדה ואל חמת וברותה וסברים כל העיירות הללו במצר צפון. (טז) חצר התיכון. ת"י בריכת עגבאי: אשר אל גבול חורן. גבול דמשק במזרח סמוך למקצוע: (יז) והיה גבול מן הים חצר עינן. והיה גבול רוח צפון מן הים עד חצר עינן: גבול דמשק. שהוא בגבול דמשק שחצר עינן במקצוע צפונית מזרחית כמו

מצודת ציון

(י"ד) ונפלה. זה הלשון יאמר על הירושה וכן למטה והיה תפילו וברדז"ל ביום אתה מפיל נחלות (ב"ב ק"א):

וכאומר לא יתלוננו כשיגרע נחלת שבט מהשבטים ממה שנחלו בראשונה כי הנה לא נשבעתי לתת אח הארץ לאותם שנחלוה בראשונה אבל נשבעתי לתת לאבותיכם ולכל השבטים יש יחס אחד עם האבות זה כזה והארץ הזאת נפלה לכם בנחלה לרשת מן האבות ויד כולם שוה בה: (טו) וזה גבול הארץ. לא חשב כאן כ"א גבולי מצרי א"י לכד ולא של עבר הירדן וכמו שנזכר בתורה: לפאת צפונה. הגבול מפאת צפון ממערב כלפי המזרח הוא מן הים הגדול אל הדרך ההולך לחתלון ומשם הולך הגבול לכוא צדדה: (טז) חמת. ר"ל משם תלך הגבול לחמת ולא זו היא חמת המוזכר בתורה אבל היא אחר' גדולה מאד כמ"ש וילכו משם חמת רבה (עמוס ו) ולעיתיד תהיה גם היא בגבול א"י כמ"ש וגם חמת תגבל בה (זכריה ט): ברותה סברים. ר"ל משם תלך הגבול לברותה ומשם לסברים: אשר בין וגו'. חוזר הוא על ברותה וסברים שעמדו בין גבול דמשק שעמדה כלפי המזרח ובין גבול חמת שעמדה כלפי המערב: חצר התיכון. ר"ל מדמשק אשר גם היא תחשב לעתיד מא"י וכמ"ש ודמשק מנוחתו (שם) הנה משם תלך הגבול אל חצר התיכון אשר עמדה אצל גבול חורן לדרומה וחורן יהיה לה מצפונה ולא תהיה מגבול א"י וכאשר היא בצורה: (יז) והיה גבול. עכשיו אמר דרך כלל שגבול הצפוני יהיה מן הים עד חצר עינן המוזכר בתורה והוא סוף גבול צפוני ועמדה אצל גבול דמשק כלפי הדרום ונמשכת למזרח להלן מחצר התיכון: וצפון צפונה. ר"ל ושאר ערי גבול הצפון הם ערי הצפוני המוזכרים בתורה: וגבול חמת. ר"ל ועוד גם חמת תהיה מן הגבול וה"ה שאר המקומות הנזכרים למעלה וכאומר הנה בשום מקום לא תקטן א"י מכמות שהיתה כי גם לעתיד יהיו כל ערי הגבול האמור בתורה ויתרחב עוד יותר כי גם חמת והדומים יהיו בתוך הגבול: ואת פאת צפון. ר"ל והרי לך את גבול פאת צפון:

מצודת דוד

(י"ד) איש כאחיו. שבת אחד כחבירו לא כחלוקה הראשונה שבימי יהושע שלקחו איש לפי פקודיו: אשר נשאתי את ידי. להרימה למעלה דרך שבועה לתת את הארץ היא לאבותיכם

כתובים

דברי הימים ב פרק טז ה-י

ה ויהי כששמע בעשׂא ויחַדֵּל מִבְּנוֹת אֶת־הַרְמָה וַיִּשְׁבֵּת אֶת־מְלֹאכְתּוֹ: (ס) ו ואַסָּא הַמְּלֹךְ לָקַח אֶת־כָּל־יְהוּדָה וַיִּשְׂאוּ אֶת־אֲבָנֵי הַרְמָה וְאֶת־עֵצֶיהָ אֲשֶׁר בָּנָה בְּעֵשׂא וַיְבִין בָּהֶם אֶת־גִּבְעֵי וְאֶת־הַמְּצִפָּה: (ס) ו וּבָעֵת הַהִיא בָּא חֲנַנִי הַרְאָה אֶל־אַסָּא מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּהִשְׁעֲנֶךָ עַל־מֶלֶךְ אֲרָם וְלֹא נִשְׁעַנְתָּ עַל־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל־כֵּן נִמְלַט חֵיל מֶלֶךְ־אֲרָם מִיָּדְךָ: ה הֲלֹא הַכּוֹשִׁים וְהַלּוּבִים הָיוּ לְחֵיל ו לָרֶב לָרֶכֶב וּלְפָרָשִׁים לְהַרְפֵּה מְאֹד וּבְהִשְׁעֲנֶךָ עַל־יְהוָה נִתְּנָם בְּיָדְךָ: ט פִּי יְהוָה עֵינָיו מִשְׁטָמֹת בְּכָל־הָאָרֶץ לְהַתְחַזֵּק עִם־לִבְבָם שְׁלָם אֵלָיו וְנִסְפַּלְתָּ עַל־זֹאת פִּי מַעֲתָה יֵשׁ עִמָּךְ מִלַּחְמֹת: י וַיִּכְעַס אַסָּא אֶל־הַרְאָה וַיִּתְּנֵהוּ בֵּית הַמַּהְפֶּכֶת פִּי־בִנְעוּף עִמּוֹ עַל־זֹאת וַיִּרְצֵץ אַסָּא מִן־הָעָם בָּעֵת הַהִיא: יא וְהִנֵּה דַבְּרֵי אַסָּא הָרֵאשׁוֹנִים וְהָאֲחֵרוֹנִים הֵנּם פְּתוּבִים עַל־סֵפֶר הַמְּלָכִים לַיהוָה וְיִשְׂרָאֵל: יב וַיַּחְלֵא אַסָּא בְּשֵׁנֹת שְׁלוֹשִׁים וַתִּשַׁע לְמַלְכוּתוֹ בְּרַגְלָיו עַד־לְמַעְלָה חֲלָיו וְגַם־בְּחֲלָיו לֹא־דָרַשׁ אֶת־יְהוָה פִּי בְּרַפְאִים: יג וַיִּשְׁכַּב אַסָּא עִם־אֲבֹתָיו וַיָּמָת בְּשֵׁנַת אַרְבָּעִים וְאַחַת לְמַלְכוֹ: יד וַיִּקְבְּרוּהוּ בְּקִבְרֹתָיו אֲשֶׁר בְּרַחֲלוֹ בְּעִיר דָּוִד וַיִּשְׁכַּיְבֵהוּ בְּמִשְׁכַּב אֲשֶׁר מֵלֵא בְּשָׂמִים וַיִּזְנִים מִרְקָחִים בְּמִרְקַחַת מַעֲשָׂה וַיִּשְׂרְפוּלוֹ שְׂרָפָה גְדוֹלָה עַד־לְמָאד: (ס)

רש"י

אשכנז: עד למעלה חליו. נפח שברגליו עלה מכף רגלו עד קדקדו: (יד) וזנים. מיני בשמים הם והבשמים היו מרוקחים במרקחה מעשה רוקח מרקחת וזה פתרון מרוקחים במעשה רוקח: וישרפו לו שרפה גדולה. שרפו לו בשמים טובי' לאפר ואותו אפר יזורו עליו ויש מפרשין כמו ששורפין על המלכים ומהו. שורפין וכו' ועוקרין על המלכים:

מצודת ציון

(ה) וישבת. ענין בטול כמו שבת נוגש (ישעיה יד): (ט) משוטטות. ענין הנעה והרחיפה ממקום למקום כמו שוטטו בחוצות ירושלים (ירמיה ה): נסכלת. מל' סכלות ושותות: (י) בית המהפכת. הוא מל' כיפה בהיפוך אותיות והוא מקום מאסר כעין כיפה: וירצץ. ענין שבירה כמו קנה רצוץ (ישעיה מב): (יד) כרה. חפר כמו בור כרה (תהלים ז): וזנים. ר"ל מינים הרבה כי מהעוף למינהו (בראשית ז) ת"א לזנוהי: מרקחים. ענין ערובו הבשמים וכן אשר ירקח כמוהו (שמות ל): במרקחות. כן יקרא שם האומנות והאומן נקרא רוקח:

מצודת דוד

(ז) בהשענך. בעבור השענך על כן נמלט כי היו מעותדים ליפול בידך: (ח) והלובים. גם המה באו עם זרח הכושי ועם שלא נזכר למעלה: לחיל לרוב. לקבוץ חיל לרוב ולקבוץ רכב וכו': (ט) עיניו משוטטות. ר"ל משגיח על כל: להתחזק. לתת חזוק עם אשר לבבם שלם אליו לבטוח בו: נסכלת. נעשית סכל בעבור זאת: יש עמך מלחמות. ר"ל כבר מוכן מלחמות שילחמו עמך: (י) כי בזעף עמו. כי היה עמו בכעס על אשר דבר הדבר הזאת: בעת ההיא. כי גברה בו הכעס ורצץ גם מהעם בכעס: (יא) וישראל. גם בד"ה של מלכי ישראל יסופר מדברי אסא: (יב) עד למעלה חליו. חולי רגליו נתגברה ועלתה עד למעלה לקדקדו: לא דרש. להתפלל אל ה': כי ברופאים. שם בטחוננו ברופאים לבדם: (יד) אשר כרה לו. חפר לעצמו בחייו: מרקחים במרקחת מעשה. מעורבבים במעשה מרקחת ר"ל בערובו בשמים מעשה רוקח: וישרפו לו. מטתו וכלי תשמישו כי כן הדרך לשרוף על המלכים כמ"ש ובמשרפות אבותיך המלכים (ירמיה ל"ד):

משניות מסכת סוטה

ה ברכות וקללות פיצד? פיון שעברו ישראל את הירדן, ובאו אל הר גרזים ואל הר עיבל שבשומרון שבצד שכם, שאצל אלזני מורה, שנאמר (דברים יא, ל): "הלא תמה בעבר הירדן" וגו', ולהלן הוא אומר (בראשית יב, ו): "ויעבר אברהם בארץ עד מקום שכם עד אלזן מורה", מה אלזן מורה האמור להלן: שכם, אף אלזן מורה האמור כאן: שכם. ששה שבטים עלו לראש הר גרזים, וששה שבטים עלו לראש הר עיבל, והכהנים והלוויים והארזן עומדים למטה באמצע; הכהנים מקיפין את הארזן, והלוויים את הכהנים, וכל ישראל מפאן ומפאן, שנאמר (יהושע ה, חג): "וכל ישראל וזקניו ושטריו ושפטיו עמדים מזה ומזה לארזן" וגו'. הפכו פניהם כלפי הר גרזים ופתחו בברכה: "ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה", ואלו ואלו עונין אמן. הפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה: "ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה" (דברים כו, טו), ואלו ואלו עונין אמן, עד שגומרין ברכות וקללות. ואחר כך הביאו את האבנים וכונו את המזבח וסדוהו בפסיד, וכתבו עליו את כל דברי התורה בשבעים לשון, שנאמר (שם שם, ח): "באר היטב", ונטלו את האבנים ובאו ולנו במקומן.

פירוש ברטנורא

ה שבשומרון. אצל שומרון: מכאן ומכאן. על ההרים: בשבעים לשון. ככתב של שבעים אומות, וכל הרצה ללמדו יבא וילמוד. שלא היה פתוח פה לאומות לומר לא היה לנו מדיכן ללמוד: את האבנים. סתרו את המזבח לאחר שהעלו העולות והשלמים: ולנו במקומן. בבית מלונם בגלגל, ושם הקימו את האבנים:

משניות מבוטאות – קהת

ישראל מכאן ומכאן – על ההרים, שנאמר: "וכל ישראל וזקניו ושטריו ושפטיו עמדים מזה ומזה לארזן" וגו' – והמשך הכתוב: "נגד הכהנים הלוויים נושאי ארון ברית ה' נגר כאורח". הפכו – הלוויים – פניהם כלפי הר גרזים ופתחו בברכה: "ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה" – שכל "ארור, ארור" האמור בפרשה (דברים כו), פתחו בברכה תחילה כלפי הר גרזים, ואלו ואלו – כל ישראל שבהר גרזים ושבהר עיבל, עונין אמן – שנאמר בקללות: "וענו כל העם ואמרו אמן", ומקיש הכתוב ברכה לקללה. הפכו – הלוויים – פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה: "ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה", ואלו ואלו עונין אמן – וכן בכל אחד ואחד מן הארזים האמורים בפרשה, בתחילה אמרו אותה בלשון ברכה וכל ישראל ענו אמן, ואחר כך אמרו אותה בלשון קללה, וכל ישראל ענו אמן, עד שגומרין ברכות וקללות – כמו שנאמר בפרשה (דברים כו, טו-כו). ואחר כך הביאו את האבנים – שהעלו אתם מתוך הירדן, שתיים עשרה אבנים "למספר שבטי בני ישראל", וכונו את המזבח וסדוהו בפסיד – כמו שנאמר (שם שם, ד-ה): "והיה בעברכם את הירדן תקימו את האבנים האלה... בהר עיבל ושדת אותם בשיד. ובנית שם מזבח לה' אלהיך". וכתבו עליו את כל דברי התורה בשבעים לשון – ככתב ולשון של שבעים אומות, שנאמר: "באר היטב" – וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת באר היטב". יש מפרשים, שכל התורה נכתבה עליהן מ"בראשית" עד "לעני כל ישראל", ומעשה נסים היה כאן; ויש אומרים, שלא כתבו עליהן אלא "מספר המצוות, כמו שהן כתובות בהלכות גדולות, כעין אוהרות" (עין "תוספות יום טוב"); ונטלו את האבנים – לאחר שהקריבו עולות ושלמים, ואכלו ושמחו, כמו שנאמר (שם שם ו-ז): "העלית עליו עולות לה' אלהיך, ובהחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלהיך", סתרו את המזבח ונטלו את האבנים, ובאו ולנו במקומן – בגלגל, ושם הקימו את האבנים (ד"ש); ברטנורא; ועין "תפארת ישראל" שמפרש בדרך אחרת.

~ יום ראשון ~

ב א ו ר מ ש נ ה

כתוב בתורה (דברים יא, כט): "והיה כי יביא ה' אלהיך אל הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה, ונתתה את הברכה על הר גרזים ואת הקללה על הר עיבל". וכבר בארנו במשניות הקודמות, שברכות וקללות נאמרו בלשון הקודש, שלמים בגזירה שוה "קול, קול" ממש. משנתנו באה לפרש את פרטי המצוה.

ברכות וקללות – שאמרו הלוויים בהר גרזים ובהר עיבל, פיצד – נהגו כהן? פיון שעברו ישראל את הירדן – בימי יהושע בן נון, ובאו אל הר גרזים ואל הר עיבל שבשומרון – שהם הרים הנמצאים בתחום שומרון, שבצד שכם, שאצל אלזני מורה – כפי הסימנים שנאמרו לישראל כשהיו במדבר, שנאמר: "הלא תמה בעבר הירדן" וגו' – "בעבר הירדן" היינו בעבר השני של הירדן, לצד מערב, שהרי ישראל היו אז למזרח הירדן; ומסיים הכתוב: "אצל אלזני מורה", ולהלן – במקום אחר, הוא אומר – הכתוב אומר: "ויעבר אברהם בארץ עד מקום שכם עד אלזן מורה" – ולמדים זה מזה, מה אלזן מורה האמור להלן – באברהם: שכם – שנאמר שם במפורש: "עד מקום שכם", אף אלזן מורה האמור כאן – בברכות וקללות: שכם – ומה שנאמר כאן "מוז הגלגל", יש מפרשים: רחוק מן הגלגל (ד"ש על התורה), אבל בגמרא מבואר: סמוך לגלגל (סוטה ג, ב), ומפרשים בעלי התוספות: "משמע מקום הרואה את הגלגל". ששה שבטים עלו לראש הר גרזים, וששה שבטים עלו לראש הר עיבל – כמו שכתוב (דברים כו, יב-יג): "אלה יעמדו... על הר גרזים בעברכם את הירדן, שמעון ולוי ויהודה ויששכר ויוסף ובנימין. ואלה יעמדו... בהר עיבל, ראובן גד ואשר וחבלון דן ונפתלי", והכהנים והלוויים והארזן עומדים למטה באמצע – בין שני ההרים, הכהנים מקיפין את הארזן, והלוויים את הכהנים – ברם, לא כל הכהנים והלוויים עמדו למטה, שהרי לוי היה בכלל ששת השבטים שעמדו על הר גרזים, אלא זקני כהונה ולוייה והראויים לשרת (לשאת את הארון) עמדו למטה, ושאר כל השבט למעלה (המאירי על פי הירושלמי: "תוספות יום טוב"), וכל

ו פרפת כהנים פיצד? במדינה אומרים אותה שלש ברכות, ובמקדש ברכה אחת. במקדש אומר את השם ככתבו, ובמדינה ככנויו. במדינה כהנים נושאים את ידיהן כנגד כתפיהן, ובמקדש על גבי ראשיהן; חוץ מכהן גדול, שאינו מגביה את ידיו למעלה מן הציץ; רבי יהודה אומר: אף כהן גדול מגביה ידיו למעלה מן הציץ, שגאמר (ויקרא מ, כב): "וישא אהרן את ידיו אליהם ויברכם".
 ז ברכות כהן גדול פיצד? חזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנה לראש הכנסת, וראש הכנסת נותנה לסגן, והסגן נותנה לכהן גדול, וכהן גדול עומד ומקבל וקורא עומד, וקורא מות" ו"אך בעשור". וגולל את

פירוש ברטנורא

ו במדינה אומר אותה שלש ברכות. שמפסיקין הכהנים בין פסוק לפסוק, ועונים הציבור אמן; ובמקדש ברכה אחת. לפי שאין עונים אמן במקדש ואין כאן שום הפסק; ככתבה. ביו"ד ה"א: בכנויו. באל"ף רל"ח. שאין מזכירין השם ככתבו אלא במקדש בלבד, שגאמר (שמות כ) בכל המקום אשר אוכיר את שמי אבוא אליך וברכתך, סרס המקרא ודרשהו, ככל המקום אשר אבוא אליך וברכתך, דהיינו במקדש, שם אוכיר את שמי: כנגד כתפיהן. מפני שצריך נשיאת כפים, דכתיב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם, וכתוב (דברים י"ח) הוא ובניו כל הימים, מה הוא בנשיאות כפים אף בניו בנשיאת כפים כל הימים; ובמקדש. שמברכים את העם בשם המפורש ושכינה למעלה מקשרי אצבעותיהם, מגביהים ידיהם למעלה מראשיהם: שאין מגביה ידיו למעלה מן הציץ. מפני שהשם כתוב בו. ואין הלכה כר' יהודה:

ז ברכות כהן גדול. כוה"כ, לאחר שכלתה עבודת היום קורא בתורה ומברך שמונה ברכות: חזן הכנסת. שמש הכנסת שמורה עסקי הכנסת עליו להכניס ולהוציא להפשיט את התיבה ולהכין [הכל]: ראש הכנסת. על פיו נחתכין דברי הכנסת, מי יפרוש על שמעו, מי יפטר בנביא, מי ירד לפני התיבה: סגן. המוכן תחת כהן גדול. שאם יארע בו פסול ישמש תחתיו: והסגן לכהן גדול. וכולן משום כבודו של כהן גדול, דכתיב (משלי י"ד) ברוב עם הדרת מלך: וכהן גדול עומד ומקבל. מכלל דיושב היה, ש"מ בעורת נשים היה קורא. דאי בעורת ישראל קי"ל אין ישיבה בעורה אלא למלכי בית דוד בלבד: וקורא אחרי מות. שהוא מסדר יום הכיפורים: ואך בעשור. שבפרשת שור או כשב, דסמוכה היא לפרשת אחרי מות ויכול לגלול ס"ת לשם בעוד שהמתורגמן מתרגם פסוק אחרון של פרשת אחרי מות, ואין כאן שהות כדי שיפסיק המתורגמן; וגולל את התורה. ואע"פ שעדיין לא קרא בעשור של חומש הפקודים,

משניות מבוארות – קהתי

~ יום שני ~

באור משנה ז

ביום הכיפורים, לאחר גמר עבודת היום, היינו כשהגיע השעיר המשתלח מדבר, היה הכהן הגדול יוצא לעזרת נשים ויושב שם עד שהביאו לו ספר תורה, ואז היה עומד וקורא בתורה מעניני דיומא ומברך שמונה ברכות. משנתנו באה לבאר ענין הקריאה והברכות. וכבר נשנתה משנה זו במסכת יומא (ז, א), אלא שהובאה כאן בין הדברים הנאמרים בלשון הקודש. – ברם, בעל "תוספות יום טוב" כותב: "לא נתפרש, מגנין שבברכות כהן גדול אינן נאמרות אלא בלשון הקודש. ולפיכך נראה בעיני, שאף על פי שמדובר בברכות כהן גדול, לא הקפידו על הברכות עצמן, אלא על הקריאה מה שהכוהן קורא בתורה שלא תהא אלא בלשון הקודש, ועל זה אין צריך ראייה כלל, שכיון שהוא קורא בספר תורה, והיא אינה כתובה אלא בלשון הקודש... הרי מבואר שבלשון הקודש היה קורא. וראיה לדברי, שכן הרמב"ם (בסוף פרק ג מהלכות עבודת יום הכיפורים) לא התנה בברכות שהיו בלשון הקודש". אבל המאירי מפרש: "והכל בלשון הקודש כדן ברכת כהנים".

ברכות כהן גדול פיצד – כלומר אילו הן ברכות כהן גדול? חזן הכנסת – השמש של בית הכנסת שהיה בהר הבית סמוך לעזרה; ונקרא "זין" מלשון "זוהר", שצריך הוא לראות מה הם צרכי הציבור ולהכין הכל, נוטל ספר תורה – מבית הכנסת, ונותנה לראש הכנסת – הוא הקובע בכל ענייני בית הכנסת, כגון מי ירד לפני התיבה, מי יקרא בתורה, מי יפטר וכדומה, וראש הכנסת נותנה לסגן – היינו הממונה תחת כהן גדול, שיהא ממלא מקומו אם יארע בו פסול, והסגן נותנה לכהן גדול – טעם כל זה, שספר התורה ניתן מיד ליד, כדי להברכות בכבודו של כהן גדול, שכל אלה באים לשרתו, לקיים "ברב עם הדרת מלך", וכהן גדול עומד ומקבל – ספר התורה מיד הסגן, וקורא עומד – קורא בעמידה; מלשון המשנה "עומד ומקבל" מסיקה הגמרא שהיה מקודם יושב, ומכאן שהיה קורא בעזרת נשים, שאילו בעזרת ישראל הלכה היא שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד; וקורא – הכהן, בספר התורה, "אחרי מות" – היינו פרשת העבודה של יום הכיפורים (ויקרא טו, א-לד), ו"אך בעשור" – שבפרשת המועדות בסדר "אמור" (ויקרא כג, כו-לב); ואף על פי שצריך לגלול את ספר התורה מ"אחרי מות" לפרשת המועדות, ואין זה כבוד לציבור שיהא מחכה,

באור משנה ו

כתוב בתורה (במדבר ו, כב-כו): "וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל. אמור להם. יברכך ה' וישמרך. יאר ה' פניו אליך ויחנך. ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום". ושנו בבביתא בגמרא (סוטה לה, א): "כה תברכו" – בלשון הקודש; נאמר כאן: "כה תברכו" ונאמר להלן: "אלה יעמדו לברך את העם", מה הלן בלשון הקודש, אף כאן בלשון הקודש. רבי יהודה אומר: אינו צריך (ללמוד מ"אלה יעמדו לברך"); הרי הוא אומר "כה" – עד שיאמרו בלשון הוה". משנתנו באה ללמד פרטי המצוה של ברכת כהנים.

פרפת כהנים פיצד – נוהגים בה? במדינה – בכל המקומות שמחוץ למקדש, ואפילו בירושלים, אומרים אותה – אומרים הכהנים את הברכה הזאת בשלוש הפסקות, כעין שלש ברכות – שמפסיקים הכהנים בין פסוק לפסוק, ואחר כל פסוק עונים הציבור אמן, ובמקדש – אומרים אותה, ברכה אחת – שאין עונים אמן במקדש, ונמצאו שלשתן ברכה אחת, והקהל עונים אחר כולם "ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם" (רמב"ם). במקדש אומר את השם – המפורש, ככתבו – ביו"ד ה"א, ובמדינה – אומר את השם, ככנויו – באל"ף דל"ח, כמנהגנו, שאין מזכירין את השם ככתבו אלא במקדש בלבד. במדינה כהנים נושאים את ידיהן כנגד כתפיהן – מרימים כפיהם עד כנגד כתפיהם, ובמקדש – שמברכים את העם בשם המפורש ושכינה למעלה מקשרי אצבעותיהם, על גבי ראשיהן – הכהנים מרימים כפיהם למעלה מראשיהם, חוץ מכהן גדול, שאינו מגביה את ידיו למעלה מן הציץ – שהיה על מצחו, לפי שהשם כתוב עליו (שמות כה, לו). רבי יהודה אומר: אף כהן גדול מגביה ידיו למעלה מן הציץ, שגאמר: "וישא אהרן את ידיו אליהם ויברכם" – ופירושו, שברכם ברכת כהנים, והרי שעיקר נשיאת כפיים ככהן גדול נאמר, וממנו למדים לשאר הכהנים, שגאמר (דברים יח, ה): "והוא ובניו כל הימים" – מה הוא בנשיאת כפיים, אף בניו בנשיאת כפיים, ומכאן שכולם נושאים ידיהם למעלה מראשיהם. ויש מפרשים, שסיום המשנה – שגאמר: "וישא אהרן את ידיו" וגו' – אינו מדברי רבי יהודה, אלא המשנה חוזרת ללמד: ונשיאת כפים מתינו? שגאמר: "וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם" (יתוספות יום טוב).

התורה ומניחה בחיקו, ואומר: יותר ממה שקריתי לפניכם כתוב כאן. "ובעשור" שבחומש הפקודים קורא על פה. ומקריב עליה שמנה ברכות: על התורה, ועל העבודה, ועל ההודיה, ועל מחילת העון, ועל המקדש, ועל ישראל, ועל הכהנים, ועל שאר התפלה.

ח פרשת המלך פיצד? מוצאי יום טוב הראשון של החג, בשמיני במוצאי שביעית, עושין לו בימה של עץ בעזרה, והוא יושב עליה, שנאמר (דברים לא, ו): "מקץ שבע שנים במעד וגו'." חזן הפנסת נוטל ספר תורה ונותנה לראש הפנסת, וראש הפנסת נותנה לסגן, והסגן נותנה לכהן גדול, וכהן גדול נותנה למלך, והמלך עומד ומקבל וקורא יושב. אגריפס המלך עמד וקבל וקרא עומד, ושבחיהו חכמים. וכשהגיע ל"לא תוכל לתת עליך איש נכרי" (דברים יז, טו) זלגו עיניו דמעות; אמרו לו: אל תתירא, אגריפס, אחינו אתה, אחינו אתה, אחינו אתה! וקורא מתחלת "אלה הדברים" עד "שמע", ו"שמע", ו"היה אס-שמע", "עשר תעשר", "כי תכלה לעשר",

פירוש ברטנורא

קרא אותה על פה ולא יגלול ס"ת לשם מפני שהוא רחוק ויש שהות שיפסיק התורגמן ואיכא נגאי לצבור. ולקרות כב' ס"ת א"א, לפי שאין אדם אחד קורא בשני ספרי תורה בצבור, משום פגמו של ספר תורה הראשון; יותר ממה שקריתי לפניכם. מה שאני עתיד לקרות עוד על פה, אל תאמרו שחסר מן הספר הזה לכך איני גוללו שם. וכל כך למה, שלא להוציא לעו על ס"ת: על התורה. ברכה שלאחריה: ועל העבודה. רצה ה' אלהינו: ועל התורה. מודים אנחנו לך: ועל מחילת עון. אתה בחרתנו, שחונם בה מלך מוחל וסולח לעונותינו: ועל המקדש, שתשרה שכינה בבית המקדש, וחונם בה בא"י שוכן בציון: ועל הכהנים. שיקבל קרבנותיהם ברצון. וחונם בה מקדש הכהנים: ועל שאר התפלה. שיהו ישראל נשעין מאויביהם. וחונם בה עמך ישראל צריכים ישועה בא"י שומע תפלה:

ח בשמיני. בשנה שמינית של שמיטה שעברה, שהיא מוצאי שביעית זו. במוצאי יו"ט ראשון, דתיב (דברים לא) בחג הסוכות, שומע אני אפילו כיו"ט אחרון של חג, ת"ל (שם) בבוא כל ישראל ליראות, מתחילת חול המועד: אגריפס המלך. מורעו של הורדוס היה, ובימיו נחרב בית שני: זלגו עיניו דמעות. שהמקרא הזה פוסלו מן המלכות: אחינו אתה. שאמו מישראל: וקורא מתחלת אלה הדברים עד שמע. שבאותה חזן. ומחבר עם פרשת שמע פרשת והיה אם שמוע, שיש בפרשת שמע קבלת מלכות שמים ובפרשת והיה אם שמוע קבלת עול מצות. ומדלג, וקורא עשר תעשר. ומשם מדלג וקורא כי תכלה

משניות מבוארות – קהתי

הקהל את העם האנשים והנשים והסף וגרך אשר בשעריך. למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלהיכם ושמורו לעשות את כל דברי התורה הזאת. מצוה זו נקראת מצוות "הקהל", וכשהיה מלך בישראל היתה נעשית על ידי המלך, היינו המלך היה קורא במשנה תורה, כמבואר במשנתנו, בפני כל העם שהתקהל בבית המקדש, וזו משמעותה של "פרשת המלך" שבמשנתנו, ובאה המשנה לבאר את פרטי המעמד הזה.

פרשת המלך פיצד – היו מקיימים אותה? מוצאי יום טוב הראשון של החג – הסוכות, בשמיני – כלומר בתחילת השנה השמינית לחשבון השמיטה שעברה, היינו במוצאי שביעית – בשנה של מוצאי שביעית, שהיא ראשונה לשמיטה הבאה, עושין לו – למלך, בימה של עץ בעזרה – בעזרת נשים, והוא יושב עליה – והמלך יושב על הבימה, כדי לקרוא את התורה "נגד כל ישראל באזניהם", שנאמר: "מקץ שבע שנים במעד וגו' – כמו שהבאנו בהקדמה למשנתנו; חזן הפנסת נוטל ספר תורה ונותנה לראש הפנסת – השמש של בית הכנסת שבהר הבית נוטל ספר תורה ומוסרה לראש הכנסת, וראש הפנסת נותנה לסגן – של הכהן הגדול, והסגן נותנה לכהן גדול – כמבואר הכל במשנה הקודמת, וכהן גדול נותנה למלך – כל זה כדי לקיים "ברוב עם הדרת מלך", והמלך עומד – קם ממקומו, ומקבל – את ספר התורה מידי כהן גדול, וקורא יושב – וקורא בה בישיבה. אגריפס המלך – שהיה מורעו של הורדוס האדומי, עמד וקבל – את ספר התורה, וקרא עומד – וקרא בעמידה ולא בישיבה, ושבחיהו חכמים – על שנתן כבוד לתורה. ואף על פי שמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, היינו דווקא בדבר הרשות, אבל בדבר מצוה כבודו מחול (המאירי), וכשהגיע – אגריפס בקריאת פרשת המלך בתורה, ל"לא תוכל לתת עליך איש נכרי", זלגו עיניו דמעות – שכן מקרא זה פוסלו מן המלכות. אמרו לו – העם: אל תתירא, אגריפס, אחינו אתה, אחינו אתה, אחינו אתה! – ולא אמרו לו כן אלא לפייסו מדברים משום שלום מלכות (המאירי); ויש מפרשים, משום שאמו היתה מישראל (רש"י; ברטנורא). – כאן חזרת המשנה לענין הקריאה במעמד "הקהל", וקורא – המלך בחומש דברים,

מכל מקום הואיל והפרשיות סמוכות הן, הרי אפשר לגלול בעוד שהמתורגמן מתרגם פסוק אחרון של "אחרי מות". ולאחר שקרא "אך בעשור" צריך עוד לקרוא "ובעשור לחודש השביעי" (בפרשת פינחס), אלא משום כבוד הציבור, הואיל וצריך הרבה לגלול מ"אך בעשור" עד "ובעשור", מפסיק הכהן את קריאתו בתוך ספר התורה, וגולל את התורה – לאחר קריאת "אך בעשור", ומניחה בחיקו – תחת זרועו, ואומר – לכה: יותר ממה שקריתי לפניכם כתוב כאן – כלומר שמודיע לציבור שאין הספר שבידו חסר כלום, ואף מה שעומד לקרוא בעל פה כתוב בו, כדי שלא יחשבו שחסרה בו אותה פרשה. "ובעשור" שבחומש הפקודים – פרשת "ובעשור לחודש השביעי" הכתובה בחומש במדבר, הנקרא חומש "פקודים" על שם הכתוב: "מבן עשרים שנה ומעלה... תפקדו אותם", שבו פותח ספר זה, קורא על פה – מהטעם שכבר בארנו לעיל, ומקריב עליה – על קריאתו בתורה, שמנה ברכות – דלקמן: על התורה – ברכת התורה שלפניה ושל אחריה (ושתיהן מנויות כאן כאחת – המאירי), כדרך שמברכים בבית הכנסת, ועל העבודה – ברכת ה' אלהינו, וחונם בה: "הבוחר בעבודת עמו ישראל ברחמים", ועל ההודיה – מודים אנחנו לך" כמו בתפילת שמונה עשרה, ועל מחילת העון – ברכת "סלח לנו", וחונם בה: "מוחל עונות עמו ישראל ברחמים" (ירושלמי). ועל המקדש – שיעמוד המקדש על מכונו ותשרה בו שכינה, וחונם: "השוכן בציון", ועל יש"אל – שלא יסלק ה' שכינתו מישראל, וחונם: "הבוחר בישראל", ועל הכהנים – שיקבל ה' קרבנותיהם ברצון, וחונם: "מקדש הכהנים", ועל שאר התפלה – תפילה ותחינה, רינה ובקשה כפי מה שהוא רגיל, וחונם: "הושע ה' עמך ישראל, שעמך ישראל צריכים להיושע, ברוך אתה ה' שומע תפילה" (ברייטא בגמרא סוטה מא, א; רמב"ם עבודת יום הכיפורים ג, יא).

ב א ו ר מ ש נ ה ח

כתוב בתורה (דברים לא, י-יג): "מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסוכות, בבוא כל ישראל לדאות את פני ה'... תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם.

וּפְרֻשֵׁת הַמְּלָךְ, וּבְרָכוֹת וּקְלָלוֹת, עַד שְׁגוֹמֵר כֹּל הַפְּרָשָׁה. בְּרָכוֹת שֶׁבֵּהן גְּדוֹל מְבָרָךְ אוֹתָן, הַמְּלָךְ מְבָרָךְ אוֹתָן, אֶלָּא שְׁנוֹתַן שֶׁל רְגָלִים תַּחַת מַחִילַת הָעֵינַי.

פ ר ק ש מ י נ י

א מְשוּחַ מִלְחָמָה, בְּשַׁעַה שֶׁמְדַבֵּר אֶל הָעָם, בְּלִשׁוֹן הַקִּדְשׁ הַיָּה מְדַבֵּר, שְׁנֹאמֵר (דברים כ, ב; א): "הֲיִהְיֶה פְקָרְכֶם אֶל־הַמְּלָחְמָה וְנָגַשׁ הַכַּהֵן" – זֶה כְּהֵן מְשוּחַ מִלְחָמָה. "וְדַבֵּר אֶל־הָעָם" – בְּלִשׁוֹן הַקִּדְשׁ. "וְאָמַר אֲלֵיהֶם שִׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל אֲתֶם קָרְבִים הַיּוֹם לְמִלְחָמָה עַל־אֹיְבֵיכֶם" – וְלֹא עַל אֲחֵיכֶם; לֹא הַיְהוּדָה עַל שְׁמֵעוֹן, וְלֹא שְׁמֵעוֹן עַל בְּנֵימִין, שְׂאֵם תִּפְלוּ בַיָּדָם וְיַחֲמוּ עֲלֵיכֶם, כַּמָּה שְׁנֹאמֵר (דברי הימים ב כה, טו): "וַיִּקְמוּ הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־נִקְבוּ בְשֵׁמוֹת וַיַּחֲזִיקוּ בַשִּׁבְיָה וְכָל־מַעֲרַמְיָהֶם הַלְבִּישׁוּ מִן־הַשֶּׁלָל, וַיְלַבִּישֻׁם וַיַּנְעִלוּם וַיַּאֲכִלוּם וַיִּשְׁקוּם וַיִּסְכּוּם וַיַּנְהִילוּם בְּחַמְרִים לְכָל־בוֹשֶׁל, וַיַּבְאוּם וַיַּרְחוּ עִיר־הַתְּמָרִים אֶצֶל אֲחֵיהֶם וַיָּשׁוּבוּ שְׁמָרוֹן"; עַל אוֹיְבֵיכֶם אֲתֶם הוֹלְכִים, שְׂאֵם תִּפְלוּ בַיָּדָם אִין מִרְחָמִין עֲלֵיכֶם. "אֶל־יִרְדָּה לְבַכְּכֶם אֶל־תִּירְאוֹ וְאֶל־תַּחֲפוּזוֹ" וְגו' (דברים כ, א). "אֶל־יִרְדָּה לְבַכְּכֶם" – מִפְּנֵי צְהִלַת סוּסִים וְצַחֲצוּחַ חֲרָבוֹת. "אֶל־תִּירְאוֹ" – מִפְּנֵי הַגַּפְתַּ תְּרִיסִין וְשִׁפְעַת הַקְּלָפְסִין. "אֶל־תַּחֲפוּזוֹ" – מִקּוֹל קִרְנוֹת.

פירוש ברטנורא

לעשר מפני שהוא זמן אסוף ומתנות עניים והפרשת תרומות ומעשרות. ואע"פ שפרשת המלך בין עשר לכה תכלה לעשר, היה קורא אותם יחד, שלא להפסיק במעשרות. ואח"כ ברכות וקלות, שהן קבלת גזרות ועונשים של תורה. וחזר וקרא פרשת המלך, שום תשים עליך מלך:

ח א מְשוּחַ מִלְחָמָה. וְדַבֵּר אֶל הָעָם בְּלִשׁוֹן הַקִּדְשׁ. נֹאמֵר כֹּאן (דברים כ) וְדַבֵּר אֶל הָעָם, וְנֹאמֵר לְהֵלֵךְ (שמות י"ט) מוֹשֶׁה דַּבֵּר, מַה לְהֵלֵךְ בְּלִשׁוֹן הַקִּדְשׁ

משניות מבוארות – קהתי

אף כהן בממונה. ומה שוטר שיש ממונה על גביו, אף כהן שיש ממונה על גביו (הכהן הגדול). וכשתמנה לכהן, היו מושיחין אותו בשמן המשחה, ועל זה היה נקרא "משוח מלחמה". – פרקנו בא לפרש את הדברים, הכתובים בתורה (שם שם, ג-ה), שהכהן משוח מלחמה והשוטרים אומרים לעם היוצאים למלחמה; כן עוסק פרקנו בדברים הקשורים בענין זה. משנתנו פותחת בדברי משוח מלחמה (עייני תוספות. שם מובאר משום מה במשנה ב הקדים התנא "עגלה ערופה" ל"משוח מלחמה", וכאן מקדים התנא לבאר ענין משוח מלחמה לפני ענין עגלה ערופה ועיני תוספות יום טוב" ו"תפארות ישראל").

מְשוּחַ מִלְחָמָה – הכהן שנתמנה להיות משוח מלחמה, כמו שבארנו לעיל, בְּשַׁעַה שֶׁמְדַבֵּר אֶל הָעָם – בגמרא מובאת ברייתא, שפעמיים הוא מדבר אל העם: פעם אחת בספר (על גבול הארץ), ופעם אחת במלחמה (לפני המערכה), ובכל פעם שמדבר, בְּלִשׁוֹן הַקִּדְשׁ הַיָּה מְדַבֵּר, שְׁנֹאמֵר: "וְהָיָה פְקָרְכֶם אֶל־הַמְּלָחְמָה וְנָגַשׁ הַכַּהֵן", זֶה כְּהֵן מְשוּחַ מִלְחָמָה – כהן שנתמנה ונמשח בשמן המשחה, כדי שידבר אל העם את הדברים ללהלן, "וְדַבֵּר אֶל־הָעָם", בְּלִשׁוֹן הַקִּדְשׁ – שלמדים בגזירה שווה ממה שנאמר (שמות י"ט, יט), "וַיִּמַשְׁחֵהוּ יְדָבָר" מה להלן בלשון הקודש, אף כאן בלשון הקודש (גמרא). "וְאָמַר אֲלֵיהֶם שִׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל אֲתֶם קָרְבִים הַיּוֹם לְמִלְחָמָה עַל־אֹיְבֵיכֶם", וְלֹא עַל אֲחֵיכֶם; לֹא הַיְהוּדָה עַל שְׁמֵעוֹן, וְלֹא שְׁמֵעוֹן עַל בְּנֵימִין, שְׂאֵם תִּפְלוּ בַיָּדָם וְיַחֲמוּ עֲלֵיכֶם, כַּמָּה שְׁנֹאמֵר – במלחמת פקח בן רמליהו מלך ישראל ואחז מלך יהודה, כשנפלו בני יהודה בידי ישראל: "וַיִּקְמוּ הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־נִקְבוּ בְשֵׁמוֹת וַיַּחֲזִיקוּ בַשִּׁבְיָה וְכָל־מַעֲרַמְיָהֶם הַלְבִּישׁוּ מִן־הַשֶּׁלָל, וַיְלַבִּישֻׁם וַיַּנְעִלוּם וַיַּאֲכִלוּם וַיִּשְׁקוּם וַיִּסְכּוּם וַיַּנְהִילוּם בְּחַמְרִים לְכָל־בוֹשֶׁל, וַיַּבְאוּם וַיַּרְחוּ עִיר־הַתְּמָרִים אֶצֶל אֲחֵיהֶם וַיָּשׁוּבוּ שְׁמָרוֹן" – הרי שריחמו בני ישראל על מאתיים אלף השבוים מבני יהודה וירושלים שנפלו בידם, אבל ענשיו על אויביכם אֲתֶם הוֹלְכִים, שְׂאֵם תִּפְלוּ בַיָּדָם אִין מִרְחָמִין עֲלֵיכֶם – לפיכך עליכם להילחם בעוז רוח ובחירוץ נפש. "אֶל־יִרְדָּה לְבַכְּכֶם אֶל־תִּירְאוֹ וְאֶל־תַּחֲפוּזוֹ" וְגו' – "ואל תערצו מפניהם"; ארבעה לשונות אלה הם כנגד טכסיסי האויב בשביל להכניס מהומה ובהלה במחנה הלוחם בו, "אֶל־יִרְדָּה לְבַכְּכֶם", מִפְּנֵי צְהִלַת סוּסִים וְצַחֲצוּחַ חֲרָבוֹת – שאתם שומעים במחנה האויב, "אֶל־תִּירְאוֹ", מִפְּנֵי הַגַּפְתַּ תְּרִיסִין – של ההיילים שמקריבים את מגיניהם זה לזה, כדי להשמיע קול המונום (תורים = מגן), וְשִׁפְעַת הַקְּלָפְסִין – וריבוי

מתחלת "אלה הדברים" עד "שמעו" – עד "שמע ישראל" שבסדר ואתחנן, ו"שמעו" – וקורא פרשת "שמע ישראל" (דברים ו, ד-ט), משום קבלת עול מלכות שמים, ומדלג וקורא פרשת "וְהָיָה אִם־יִשְׁמָעוּ" – (שם יא, יג-כא), משום קבלת עול מצות, ושוב מדלג וקורא פרשת "עֲשֵׂה תַעֲשֶׂה" – (דברים יז, כב-כט), וממנה עובר לפרשת "כִּי תִכְלָה לַעֲשׂוֹ" – (דברים כו, יב-טו), ומפרש רש"י: שהוא זמן אסוף ומתנות עניים והפרשת תרומות ומעשרות. ובירושלמי מבואר הטעם: בשביל שיצאו ישראל משיביעית לשמינית, שלא לשכוח את המעשרות (תוספות יום טוב), וּפְרֻשֵׁת הַמְּלָךְ – "שום תשים עליך מלך"… (דברים יז, יד-כ), ואף על פי שפרשת המלך היא בין "עשר תעשר" ל"כי תכלה לעשר", מכל מקום היה קורא תחילה שתי פרשיות אלו יחד, שלא להפסיק במעשרות ואחר כך חזר וקורא פרשת המלך, וּבְרָכוֹת וּקְלָלוֹת – ואחרי פרשת המלך קורא ברכות וקלות (דברים כח), שהן קבלת בריתות של תורה (רש"י), עַד שְׁגוֹמֵר כֹּל הַפְּרָשָׁה – היינו עד הפסוק "מלבד הברית אשר כרת אתם בחורב" (עייני ברטנורא שיש לו גירסה אחרת במשנתנו; ועייני תוספות יום טוב): "מלאכת שלחם"; ומשום כבודו של המלך לא הקפידו בענין הדילוגים על טורח הציבור (תוספות יום טוב; תפארות ישראל). בְּרָכוֹת שֶׁבֵּהן גְּדוֹל מְבָרָךְ אוֹתָן – כפי שנפרטו במשנה הקודמת, הַמְּלָךְ מְבָרָךְ אוֹתָן – לאחר הקריאה בתורה, אֶלָּא שְׁנוֹתַן שֶׁל רְגָלִים תַּחַת מַחִילַת הָעֵינַי – כלומר שבמקום ברכת "מחילת העוין" שאמר כהן גדול ביום הכיפורים, היה המלך אומר ברכת הרגלים, היינו "אתה בחרתנו", וחזתם: "מקדש ישראל והזמנים".

~ יום שלישי ~

ב א ו ר מ ש נ ה א

בכל מלחמה שמלכי ישראל או מנהיגיהם עורכים נגד אויביהם – הן מלחמת מצוה, כגון מלחמת שבעה עממים (בכניוש הארץ על ידי יהושע), ומלחמת עמלק, ומלחמה עם כל צר שבא עליהם לכבוש או להחריב נחלתם, הן מלחמת רשות, כגון מלך שנלחם מרצונו עם שאר העמים, כדי להרחיב גבול ישראל ולהריבות בגדולתו – ממנים כהן מיוחד לדבר אל העם במערכות המלחמה, ולחזק את לבם, כמו שנאמר (דברים כ, א-ב): "כי תצא למלחמה על אויביך וראית סוס ורכב עם רב מנח לא תירא מהם. כי ה' אֵלֵיךְ עִמָּךְ הַמַּעֲלֵךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. וְהִיא כְּקֹרְבַנְךָ אֶל הַמִּלְחָמָה, וְנָגַשׁ הַכֹּהֵן וְדַבֵּר אֶל הָעָם". ודרשו חכמים (סוטה מב, א): "יכול כל כהן שריצהו תלמוד לומר (שם שם, ה): "ודברו השוטרים" – מה שוטרים בממונים,

"אל-תערצו" – מפני קול צנחות. "כי ה' אלהיכם ההלך עמכם" (שם שם, ד) – הן פאין בנצחוננו של בשר ודם, ואתם באים בנצחוננו של מקום; פלשתים באו בנצחוננו של גלית, מה היה סופו? לסוף נפל בחרב, ונפלו עמו; בני עמון באו בנצחוננו של שוכב, מה היה סופו? לסוף נפל בחרב, ונפלו עמו; ואתם אי אתם פן, "כי ה' אלהיכם ההלך עמכם להלחם לכם" וגו' – זה מחנה הארון.

ב "ודברו השוטרים אל-העם לאמר מיהאיש אשר בנה בית-חדש ולא חנכו ילך וישב לביתו" וגו', (שם שם, ה) – אחד הבונה בית התבן, בית הבקר, בית העצים, בית האוצרות; אחד הבונה, ואחד הלוקח, ואחד היורש, ואחד שנתן לו מתנה. "ומיהאיש אשר נטע כרם ולא חללו" וגו' (שם שם, ו) – אחד הנוטע כרם, ואחד הנוטע חמשה אילני מאכל ואפילו מחמשת מינין; אחד הנוטע, ואחד המבריך, ואחד המרביב, ואחד הלוקח, ואחד היורש, ואחד שנתן לו מתנה. "ומיהאיש אשר ארש אשה" וגו' (שם שם, ז) – אחד המאיר את הבתולה, ואחד המאיר את האלמנה, אפילו שומרת יבם; ואפילו שמע שמת אחיו במלחמה – חוזר וקא לו. כל אלו שומעין דברי כהן מערכי מלחמה וחוזרין, ומספקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים.

ג ואלו שאינן חוזרין: הבונה בית שער, אכסדרה, מרפסת; הנוטע ארבעה אילני מאכל, וחמשה אילני סרק;

פירוש ברטנורא

אף כאן בלשון הקודש: לכל בושל. כל הכושלים שאינן יכולין ללכת כרגילן: הגפת תריסין. הכאת המנינים זו בכו להשמיע קול ולאיים: הקלפסין. מקלות שראשיהן עקומים ומכין בהם על גבי אבנים והם מנתוים על האויבים: שוכב. שר צבא הרעור בשמואל (ב' מ"ז):
ב אחד הבונה ואחד הלוקח. בית בנוי, שהרי אצלו הוא חדש: ואחד הנוטע חמשה אילני מאכל. דבהכי הוי כרם, שתים כנגד שתים, ואחת יוצאת זכב: ואפילו חמשה מינים. מצטרפים:

משניות מבוארות – קהת

שמי יש לו "כרם רבעי" שלא פדה אותו, חוזר ממערכות המלחמה. אחד הנוטע כרם, ואחד הנוטע חמשה אילני מאכל – לא רק מי שנטע כרם, אלא אפילו נטע עצי פרי אחרים, כל שנטע לפחות חמישה אילנות בצורה הדומה לכרם, ונפלו מחמשת מינין – חמישה עצי פרי ממינים שונים; ואחד הנוטע, ואחד המבריך, ואחד המרביב – בין מי שנטע, ובין מי שהבריך ובין מי שהרכיב; המבריך היינו שכוּפף זמורה של גפן לתוך האדמה ומוציא ראשה מצד אחר, כדי שתכה שם שרשים ותצמח כגפן מיוחדת בפני עצמה; המרכיב – תוחב ענף רך מאילן אחד לתוך אילן אחר; ואחד הלוקח, ואחד היורש, ואחד שנתן לו מתנה – אפילו קנה או ירש או קיבל כרם במתנה, והגיעה השנה הרביעית ולא חיללו עדיין, הריהו חוזר לחלל כרמו. "ומיהאיש אשר ארש אשה" וגו' – ילך וישב לביתו, אחד המאיר את הבתולה, ואחד המאיר את האלמנה – בין שאירס בתולה ובין שאירס אלמנה, אפילו שומרת יבם – שנפלה לפניו לייבום, והיתה ממתנת לו שייבמנה, ונפלו שמע שמת אחיו במלחמה – זו, ואשתו זקוקה לו לייבום, חוזר וקא לו – לכנוס את ארוסתו או את יבמתו. כל אלו שומעין דברי כהן מערכי מלחמה – כלומר כל אלו שומעים דברי הכהן כשהם במערכות המלחמה, וחוזרין – מן המערכה, ומספקין מים ומזון – לאנשי המלחמה, ומתקנין את הדרכים – כלומר שאינם משוחררים לגמרי מחובות המלחמה, אלא חייבים הם לעסוק בעבודות שונות שהצבא זקוק להן, כגון הספקת מזון ותיקון הדרכים.

~ יום רביעי ~

באור משנה ג

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת אלו הם החוזרים מן המערכה על פי דברי הכהן משוח מלחמה, באה משנתנו ללמד, שיש שבנו או נטעו או אירסו ואינם חוזרים מן המערכה.

ואלו שאינן חוזרין – ממערכות המלחמה: הבונה בית שער – מי שבנה בניין ליד שער החצר, שהשומר יושב בו, אכסדרה – כעין מסדרון שלפני הבית, מרפסת – גזוטרטה שלפני הקומה העליונה של הבית; כל אלו אינם ראויים לדירה כל שהיא, ואין חוזרים מחמתם,

גדודי החיילים, "אל-תחפזו", מקול קרנות – אל תירתעו מתרועותיהם בשופרות, "אל-תערצו", מפני קול צנחות – אל תיבהלו מקול זעקות האויב, "כי ה' אלהיכם ההלך עמכם" – במלחמה, הן פאין בנצחוננו של בשר ודם – הם בוטחים בנצחוננו של שר צבאם, ואתם באים בנצחוננו של מקום – של ה' הקדוש ברוך הוא. פלשתים באו בנצחוננו של גלית – שבטחו בגבורתו, מה היה סופו? לסוף נפל בחרב, ונפלו עמו – כמסופר בשמואל א פרק יז. בני עמון באו בנצחוננו של שוכב – שר צבא הרעור, מה היה סופו? לסוף נפל בחרב, ונפלו עמו – כמסופר בשמואל ב פרק י, ואתם אי אתם פן – לא על כשר ודם אתם בוטחים, "כי ה' אלהיכם ההלך עמכם להלחם לכם" וגו', זה מחנה הארון – עם מחנה ישראל שיוצא למלחמה הולך הארון, השלוחות בתוכו, ובגמרא אמרו: "שהשם וכל כינויו מונחים בארון", והרי שהשכינה עמכם במחנכם.

באור משנה ב

משנתנו ממשיכה בדברי הכהן משוח מלחמה, אלא שער כאן (מה ששינו במשנה הקודמת) כהן משוח מלחמה אומר, וכהן אחר מוסיף לעם אחריו בקול רם, מכאן ואילך באים דברים שכהן משוח מלחמה אומר ושומר מוסיף.

"ודברו השוטרים אל-העם לאמר מיהאיש אשר בנה בית-חדש ולא חנכו ילך וישב לביתו" וגו' – "אשר בנה בית ה' משמע כל בית הראוי לדירה כל שהיא, ואפילו לא בנאו לדירה אלא לצרכים אחרים, אחד הבונה בית התבן – בין שבנה צריך לתבן, בית הבקר – בין שבנה רפת בקר, בית העצים – מחסן עצים, בית האוצרות – לאצור בו יין ושמן ותבואה, אחד הבונה, ואחד הלוקח, ואחד היורש, ואחד שנתן לו מתנה – כלומר לא רק מי שבנה בית אלא גם מי שקנה או ירש או קיבל במתנה, אם לא חנכו, הריהו חוזר לתבן ביתו. "ומיהאיש אשר נטע כרם ולא חללו" וגו' – הנוטע כרם, שלש שנים ראשונות יש לו דין עולה, ואסור ליהנות מפירותיו, ובשנה הרביעית הריהו נקרא "כרם רבעי", וצריך להעלות את כל הפירות לירושלים, או לפדותם בכסף ולהעלות הכסף לירושלים, כדין מעשר שני, ולאחר הפדין מותרים הפירות באכילה בכל מקום (עין יקרא יט, כג-כד); ואומר הכתוב,

המחזיר את גרושתו, אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתנית לישׂראל, בת ישׂראל לממזר ולנתנין – לא היה חוזר. רבי יהודה אומר: אף הבונה בית על מכוננו – לא היה חוזר. רבי אלעזר אומר: אף הבונה בית לבנים בשרון – לא היה חוזר.

ד ואלו שאין זיון ממקומן: בנה בית ונחכו, נטע פרם וחללו, הנושא את ארוסתו, הפונס את יבמתו; שְׁנָאִמְר (דברים כד, ה): "נקי יהיה לביתו שנה אחרת"; "לביטו" – זה ביתו. "יהיה" – זה פרמו. "ושמח את-אשתו" – זו אשתו, "אשר-לקח" – להביא את יבמתו. אינן מספקין מים ומזון, ואינן מתקנין את הדרכים. ה וינספו השטרים לדבר אלהים, ואמרו מירי האיש תירא ורף הלכב ילך וישב לביתו" (דברים כ, ח); רבי עקיבא אומר: "תירא ורף הלכב" – כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה. רבי יוסי

פירוש ברטנורא

ג אילני סרק. כגון ארום ושקמים שאינם עושים פרי; והמחזיר את גרושתו. ואירסה, אינו חוזר, שאינה חדשה לו, וקרא כתיב אשה חדשה: אלמנה. ואירסה כהן גדול, אינו חוזר בשבילה, דכתיב ולא לקחה, והיה אפשר לומר ולא לקח, מאי לקחה, שתהא ראויה לו ללקיחה: על מכוננו. סתרו ובנאו כמדה ראשונה, אינו חוזר, דלאו חדש הוא, וגרע מלהלוקח והיורש: הבונה בית לבנים בשרון. מקום הוא ששמו שרון, ואין הקרקע שלו יפה ללבנים, ולא היו דבר של קיימא, שהיו צריכין לחדשה שני פעמים כל שבע שנים:

ד ואלו שאין זיון ממקומן. הרגך דלעיל הולכים עד הגבול ושם שומעין דברי כהן וחוזרים מן המערכה לתוך ארץ ישראל ואין חוזרין לבתיהן אלא עוסקים לבסוף מים ומזון להולכים למלחמה. ואלו אין זיון ממקומן ואפילו ללכת עד הספר ולשוב על פי כהן: הבונה בית ונחכו. ולא דר בו עדיין שנה. וכן הנוטע כרם וחללו, ועדיין לא עברה שנה רביעית שלימה עליו: נקי יהיה לביתו. בשביל ביתו: יהיה. לריבויא הוא. הוסיף לך הכתוב יהיה אחרת להיות כוון: זה וינספו השטרים. על דברי כהן: בקשרי המלחמה. כשמתקשרין לעמוד צפופין שלא יפרקום אויבים: לפיכך. שהירא והו הירא מעבירות שבדו, תלתה

משניות מבוארות – קהתי

ודורשים מייטור הלשון: "לביטו", זה ביתו – בשביל ביתו שבנה ונחכו, "יהיה", זה פרמו – כלומר שלשון "יהיה" בא לרבות דבר אחר שיהיה כמו ביתו, והיינו כרמו שחילל והתחיל לאכול את פרוי; "ושמח את-אשתו", זו אשתו – לאחר הנישואין, במשך שנה ראשונה, "אשר-לקח", להביא את יבמתו – כלומר שלשון "אשר לקח" בא לרבות את יבמתו שכניסה, שדינה כנושא את ארוסתו; כל אלו אינם זויים מבתיהם, ואף אינן מספקין מים ומזון, ואינן מתקנין את הדרכים – שנאמר: "לא יצא בצבא ולא יעבור עליו לכל דבר". בגמרא מובאת ברייתא: "לא יצא בצבא" – יכול בצבא הוא שלא יצא, אבל יספק מים ומזון ויתקן את הדרכים? תלמוד לומר: "ולא יעבור עליו לכל דבר". יכול שאני מרבה אף הבונה בית ולא חנכו וכו'? תלמוד לומר: "עליו" – עליו אי אתה מעביר, אבל אתה מעביר על אחרים. ומאחר שכתוב "לא יעבור", לא יצא בצבא" למה לי? לעבור עליו בשני לאוין?.

שאינם בכלל "מי האיש אשר בנה בית". הנוטע ארבעה אילני מאכל – שאין זה דומה לחרם, לפי שפחות שבכרמים חמש גפנים הם, וחקמשה אילני סרק – או שנטע אילנות סרק, ואפילו נטע חמישה ויותר, אינו בכלל "מי האיש אשר נטע כרם", ואינו חוזר. המחזיר את גרושתו – מי שאירס את גרושתו, אינו חוזר, שאינה חדשה לו, והכתוב אומר (דברים כד, ה): "כי יקח איש אשה חדשה לא יצא בצבא"; וכן מי שאירס אשה שאסור לישא אותה, כגון אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתנית לישׂראל, בת ישׂראל לממזר ולנתנין – כמו שבארנו במסכת יבמות (ב, ד), לא היה חוזר – שנאמר: "ומי האיש אשר ארש אשה ולא לקחה", ומשמע שתהא ראויה ללקיחה. רבי יהודה אומר: אף הבונה בית על מכוננו – כלומר שנפל ביתו, או שהרסו, וחזר ובנאו, ולא חידש בו דבר, לא היה חוזר – מן המערכה, שאין זה נקרא "בית חדש", רבי אלעזר אומר: אף הבונה בית לבנים בשרון – בשפלה של ארץ ישראל, שלא היה קיום לבתי הלבנים שהיו בונים שם, ופעמיים בכל שבע שנים היו צריכים לחדש את הבתים הללו, לא היה חוזר – שהואיל ואין הבית הזה מתקיים זמן רב, סובר רבי אלעזר שאין זכות לבונה לחזור מן המערכה, שאינו בכלל "מי האיש אשר בנה".

באור משנה ד

במשנה ג למדנו על אלו שהיו יוצאים למלחמה, אלא שלפי צו הכהן משוח המלחמה היו חוזרים מן המערכה. כרם, לא חוזר לבתיהם, אלא היו מספקים מים ומזון לאחיהם הלוחמים, ומתקנים את הדרכים. משנתנו באה ללמד, שיש אנשים שאינם יוצאים מלכתחילה למערכה. ואלו שאין זיון ממקומן – שאינם יוצאים כלל למלחמה, וגם אין מטילים עליהם כל עבודה אחרת למען הצבא, לא הספקת מזון ולא תיקון דרכים, ולא כיוצא באלו, משום שחייבים הם להימצא בבתיים; בנה בית ונחכו – אלא שעדיין לא דר בו שנה, נטע פרם וחללו – פדה פירות כרם רבעי והתחיל לאכלם, אלא שעדיין לא עברה עליו כל השנה הרביעית, הנושא את ארוסתו, או הפונס את יבמתו – ולא עברה עדיין שנה מיום הנישואין או מיום הייבום, שְׁנָאִמְר: "כי יקח איש אשה חדשה לא יצא בצבא ולא יעבור עליו לכל דבר. נקי יהיה לביתו שנה אחרת, ושמח את אשתו אשר לקח".

~ יום חמישי ~

באור משנה ה

עד כה עסקנו בדברי הכהן משוח מלחמה, וכבר הזכרנו, שהיו שני חלקים בדבריו: החלק הראשון, שנתפרש במשנה א, כהן משוח מלחמה אומר וכהן אחר משמיע; והחלק השני, שנתפרש במשניות ב-ד, כהן משוח מלחמה אומר ושוטר משמיע. משנתנו עוסקת בדברים נוספים שנאמרו לעם, אלא שדברים אלו אין הכהן אומר, אלא שוטר אומר ושוטר משמיע (ברייתא בגמרא).

"וינספו השטרים לדבר אלהים, ואמרו מירי האיש תירא ורף הלכב ילך וישב לביתו, ולא ימס את לבב אחיו ללבבו", ונחלקו תנאים במשמעות הלשון "תירא ורף הלכב". רבי עקיבא אומר: "תירא ורף הלכב" כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה – בקשרי המלחמה היינו בשורות הקשורות של הלוחמים העומדים מול האויב במערכה. רבי יוסי הגלילי אומר: "תירא ורף הלכב", זהו המתירא מן העבירות שבידו – בגמרא מובאר, שרבי יוסי הגלילי אינו חולק על רבי עקיבא, ואף הוא סובר, שמי שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה חוזר מן המערכה, שהרי נאמר: "ולא ימס את לבב אחיו ללבבו", אלא שהוא מוסיף, שאף המתירא מן העבירות שבידו חוזר לביתו, ואפילו עבר על דברי סופרים: לפיכך תלתה לו התורה את

הגלילי אומר: "הירא ורך הלכב" – זהו המתירא מן העברות שבידו; לפיכך תלתה לו התורה את כל אלו, שיחזור בגלגלן. רבי יוסי אומר: אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתניה לישׂראל, בת ישׂראל לממזר ולנתין – הרי הוא "הירא ורך הלכב".

ו' וְהִיא פְּכֵלֶת הַשְּׂטָרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעַם וּפְקָדוֹ שָׂרֵי צְבָאוֹת פְּרָאֵשׁ הָעַם" (שם שם, ט), וּבַעֲקָבוֹ שֶׁל הָעַם; מַעֲמִידִין זְקִיפִין לַפְּנֵיהֶם, וְאַחֲרֵים מְאַחֲרֵיהֶם, וְכַשִּׁילִין שֶׁל פְּרָזֶל בִּידֵיהֶן, וְכֵל מְבַקֵּשׁ לַחֲזוֹר – הַרְשׁוֹת בִּידוֹ לַקְּפַח אֶת שׁוֹקֵיו; שְׂתַחֲלֵת נִיסָה נְפִילָה, שְׁנַאֲמַר (שמואל א ד, ו; ז): "נִסַּי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי פְּלִשְׁתִּים וְגַם מִגַּפָּה גְדוֹלָה הִיְתָה בָּעַם", וְלַהֲלֵן הוּא אֹמֵר (שם לא, א): "וַיִּנְסוּ אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי פְּלִשְׁתִּים וַיִּפְּלוּ חֲלָלִים" וְגו'.

ז בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּמַלְחַמַת הַרְשׁוֹת; אֲבָל בְּמַלְחַמַת מִצְוֵה הַכֵּל יוֹצֵאִין, אֲפִלּוּ חֲתָן מַחְדָּרוֹ וְכֵלָה מַחְפָּתָהּ. אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה: בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּמַלְחַמַת מִצְוֵה; אֲבָל בְּמַלְחַמַת חֻזְבָּה הַכֵּל יוֹצֵאִין, אֲפִלּוּ חֲתָן מַחְדָּרוֹ וְכֵלָה מַחְפָּתָהּ.

פירוש ברטנורא

תורה כבנה ונטע ואירס לחזור בגלגלן, כדי שיתלו בכך החורה ולא יתבייש לומר עליו מעבירות שבידו הוא ירא וחוזר: ר' יוסי אומר אלמנה לכהן גדול וכו'. לר' יוסי הגלילי אפילו עבר על דברי סופרים חזר. ולר' יוסי עד שעבור על דברי תורה, דומיא דאלמנה לכהן גדול: וזקופו של עב. כסופו של עב, משממרים שלא יחזרו האחרונים לאחוריהם לנוס: זקופים. גבורים ממונים לכך שאם יפול אחד מן הנלחמים יעמידוהו וזקופו: ואחרים מאחוריהם וכשילין של ברזל בידיהם. לשמור שלא ינוסו: בשילום. קרדומות של ברזל: לקפח את שוקיו. לתתך את שוקיו: שתחלת ניסה נפילה. לשון מסורס הוא, שתחלת נפילה ניסה:

ז' בדיא. שחורים מן המערכה, ויש שאין זין ממקומם. במלחמת הרשות: אבל מלחמת מצוה הכל יוצאים. מלחמת א"י ומלחמת עמלק הכל מורים שהיא חובה והכל יוצאים בה. ומלחמת בית דוד שהיא הרוחה להרחיב גבול ישראל ולקחת מס מהעמים כגון מלחמת ארם נהרים וארם צובה, הכל מורים שהיא רשות. לא נחלקו ת"ק ורבי יהודה אלא במלחמה שנלחמים ישראל עם אויביהם כדי שלא יתגברו עליהם ויצרו להם. ת"ק קרי לה מלחמת רשות

משניות מברארות – קהת

"תוספות יום טוב". שם מבואר למה מביאה המשנה גם את הפסוק השני); לפיכך ממנים זקופים גבורי חיל, אשר ישמרו על המשמעת בצבא, ויחזקו את רוח הלוחמים על ידי אומץ רוחם ושלמות הנהגתם, ויכל אחד נשען על קונו. ואם חס ושלום מבהיל עצמו, ומסבס אימה ויראה בלבו, עובר ב"לא תעשה", שנאמר: "אל תיראו" וכו', ומתוך כך ישים נפשו בכפו, ולא יזכור ביתו ואשתו ובניו וממונו, אלא ימחה זכרם מלבו, ולא יחשוב בשום דבר אלא למלחמה" (תמארי).

~ יום ששי ~

באור משנה ז

משנתנו באה להשמיע, שפרשת היציאה למלחמה, בה עסקנו בפרקנו – שלפני יש החוזרים מן המערכה ועוסקים בהספקת מזון ובתיקון דרכים וכדומה, ויש שאינם זינים מנוקסם – כל הפרשה הזאת לא נאמרה אלא במלחמת הרשות, אבל במלחמת מצוה הכל יוצאים למלחמה.

במה דברים אמורים – שיש חוזרים מן המערכה ויש שאינם יוצאים כלל למלחמה? במלחמת הרשות – שנלחמים כדי להרחיב גבול ישראל ולקחת מס מהעמים, או מלך שנלחם כדי להרבות בגדולתו ולהוסיף כבוד לשמו, אבל במלחמת מצוה – כגון כיבוש הארץ בימי יהושע או מלחמת עמלק, הכל יוצאים – למערכה, אפילו חתן מחדרו וכלה מחפתה – לשון המקרא (יואל ב, טז). אמר רבי יהודה: במה דברים אמורים? במלחמת מצוה; אבל במלחמת חובה הכל יוצאים, אפילו חתן מחדרו וכלה מחפתה – בגמרא מבואר: אמר ר' יוחנן: "דשנת" דרבנן זו היא "מצוה" דרבי יהודה. "מצוה" דרבנן זו היא "חובה" דרבי יהודה. כלומר: מה שחכמים קוראים "מלחמת הרשות" קורא רבי יהודה "מלחמת מצוה", ומה שחכמים קוראים "מלחמת מצוה" קורא רבי יהודה "מלחמת חובה" (דש"י); ומוסיף רבא לפרש: "מלחמת יהושע (שהיו) לכבוש – דברי הכל חובה; מלחמות דוד (שהיו) לרווחה (שנלחם בארם צובה להוסיפה על ארץ ישראל. ובשאר סביבותיה להעלות לו מנחה ומס עובד – דש"י) – דברי הכל רשות; במה נחלקו? במלחמה שנלחמים ישראל כנגד גויים, שלא יבואו עליהם, שרבי יהודה קורא לה מלחמת מצוה, וחכמים

כל אלו – מי האיש אשר בנה בית, נטע כרם, אירש אשה, שיחזור בגלגלן – שאם הוא מתיירא מן העבירות שבידו, לא יהא מתבייש לחזור, שכן הבריות יתלו חזרתו בסיבות האחרות, ויאמרו שמה בנה בית או נטע כרם וכו'. רבי יוסי אומר: אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתניה לישׂראל, בת ישׂראל לממזר ולנתין, הרי הוא "הירא ורך הלכב" – רבי יוסי סובר, שדווקא המתיירא מעבירות של תורה שבידו, כגון כהן גדול שנשא אלמנה, או כהן הדיוט שנשא גרושה, או ישראל שנשא ממזרת או נתניה, הרי זה בכלל "הירא ורך הלכב" שחזר לביתו, אבל משום עבירות שמדברי סופרים אינו חוזר.

באור משנה ו

"וְהִיא פְּכֵלֶת הַשְּׂטָרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעַם וּפְקָדוֹ שָׂרֵי צְבָאוֹת פְּרָאֵשׁ הָעַם", וּבַעֲקָבוֹ שֶׁל הָעַם – וכן בסוף המנחה של העם, ששני קצות העם נקראים "ראש", כמו שהמשנה מפרשת והולכת: מעמידין זקופין לפנייהם – מעמידים גבורים ואנשי מידות לפני עם הלוחמים, וְאַחֲרֵים מְאַחֲרֵיהֶם – וזקופים אחרים מעמידים מאחורי המערכות, בערפן; יש מפרשים: זקופין – בני אדם גבורים ממונים לכך, שאם יפול אחד מן הלוחמים וזקיפוהו, ויגבירו את אנשי הצבא בדבריהם (דש"י), וְכַשִּׁילִין שֶׁל פְּרָזֶל בִּידֵיהֶן – כמין קרדומות, כדי לשמור על החיילים שלא ינוסו, וְכֵל מְבַקֵּשׁ לַחֲזוֹר – מן המערכה, הַרְשׁוֹת בִּידוֹ – של הזקיף, לַקְּפַח אֶת שׁוֹקֵיו – להכותו ברגליו, היינו להענישו קשה, שְׂתַחֲלֵת נִיסָה נְפִילָה – כלומר שתחלת נפילה ניסה, שהבריחה מהמערכה היא התחלה של מפלה, שכן היא מכניסה בהלה ורוח של תבוסנות בקרב הלוחמים, וזה גורם לכשלונות במערכה, שְׁנַאֲמַר: "נִסַּי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי פְּלִשְׁתִּים וְגַם מִגַּפָּה גְדוֹלָה הִיְתָה בָּעַם" – הרי שתחילה "נס ישראל", ואחר כך "מגפה גדולה היתה בעם", וְלַהֲלֵן – במקום אחר, הוּא אֹמֵר – הכתוב אומר: "וַיִּנְסוּ אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי פְּלִשְׁתִּים וַיִּפְּלוּ חֲלָלִים" וְגו' – בתחילה "וינוסו" ואחר כך "ויפלו" (עינין

פ ר ק ת ש י ע י

א עגלה ערופה בלשון הקדש. שְׁנָאֹמֶר (דברים כא, א-ב): "בִּירִמְצָא חָלָל בְּאֲדָמָה... וַיֵּצֵאוּ וַקְנִיךָ וְשִׁפְטִיךָ" – שְׁלֹשָׁה מִבֵּית דִּין הַגְּדוֹל שְׁבִירוּשָׁלַיִם הָיוּ יוֹצְאִין. רַבֵּי יְהוּדָה אֹמְרִים: חֲמִשָּׁה, שְׁנָאֹמֶר: "וַקְנִיךָ" – שְׁנַיִם, וְשִׁפְטִיךָ" – שְׁנַיִם, וְאֵין בֵּית דִּין שָׁקוּל – מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן עוֹד אֶחָד.

ב נִמְצָא טְמוֹן בְּגָל, או תְּלוּי בְּאֵילָן, או צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם – לֹא הָיוּ עוֹרְפִין, שְׁנָאֹמֶר: "בְּאֲדָמָה" – וְלֹא טְמוֹן בְּגָל, "נִפְלָה" – וְלֹא תְּלוּי בְּאֵילָן, "בִּשְׂדֵה" – וְלֹא צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם. נִמְצָא סְמוּךְ לְסֶפֶר, או לְעִיר שְׂרָבָה נְכָרִים, או לְעִיר שָׂאִין בְּהַ בֵּית דִּין – לֹא הָיוּ עוֹרְפִין. אֵין מוֹדְדִין אֶלָּא מַעִיר שֵׁשׁ בְּהַ בֵּית דִּין. נִמְצָא מִכּוֹן בֵּין שְׁתֵּי

פירוש ברטנורא

וסובר שאין אדם ראוי להתבטל מן המצוה כדי להלחם במלחמה כוונתו ור' יהודה סבר שגם זו מלחמת מצוה, מאחר שהוא להושיע את ישראל מיד שונאיהם, והעוסק במצוה פטור מן המצוה. ואין הלכה כר' יהודה:

ט א עגלה ערופה בלשון הקדוש. מה שהוקנים אומרים ידעו לא שפכו את הדם הזה והכהנים אומרים כפר לעמך ישראל וגו', בלשון הקדוש הווקנו לאמרן: שְׁנָאֹמֶר כִּי יִמְצָא כו'. ובאותו פרשה נאמר וענו ואמרו, ונאמר להלן (דברים כ"ז) וענו הלויים ואמרו, מה להלן בלשון הקדוש אף כאן בלשון הקדוש: הוּי יוֹצְאִים. ובאים שם ומודדים מן החלל לצד העירות שמביכותו לירע אויב קרובה: אויב ב"ד שקול. אין ב"ד עשויין שיהא אפשר לחלוק שוה בשוה, אלא שיהא הרוב לצד אחד לקיים אחרי רבים להטות. (שמות כ"ג):

ב נִמְצָא סְמוּךְ לְסֶפֶר. אצל גבול הגוים: לא היו מודדים. דכתיב כי ימצא חלל, פרט לממציא את עצמו, שסמוך לגבול הגוים כאילו המציא עצמו למיתה

משניות מבוארות – קהתי

שבירושלים היו יוצאים, שְׁנָאֹמֶר: "וַקְנִיךָ", שְׁנַיִם, "וְשִׁפְטִיךָ", שְׁנַיִם – שהואיל וכתוב "וַקְנִיךָ וְשִׁפְטִיךָ" בלשון רבים, ומיעוט רבים שניים, הרי כאן ארבעה, וְאֵין בֵּית דִּין שָׁקוּל – אין בית דין יכול להיות מורכב ממספר זוגי של דיינים, שיהא לפעמים מחולק בדעותיו שווה בשווה, ללא אפשרות של הכרעה, לפיכך מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן עוֹד אֶחָד – והרי כאן חמישה.

קוראים לה מלחמת רשות, ונפקא מינה לענין העוסק במצוה שפטור מן המצוה. פירוש הדברים: בעיקר הדין אין הבדל בין רבי יהודה לחכמים; ואמנם מלחמת הכיבוש בימי יהושע או מלחמת עמלק קרויה בדברי חכמים – מלחמת מצוה, ובדברי רבי יהודה – מלחמת חובה. אבל אלו ואלו סוברים, שהכל יוצאים בה; ואילו מלחמת דוד שהיתה להרחבת הגבולות – אף לדעת רבי יהודה מלחמת רשות היא, ואין הכל יוצאים בה; לא נחלקו חכמים ורבי יהודה אלא במלחמה שנלחמים ישראל נגד אויב שחוששים לו שמה יבוא להציק להם; ואף בזו כולם סוברים שאין הכל יוצאים, אלא שרבי יהודה קורא לה מלחמת מצוה, כדי להשמיענו, שהעוסק בה פטור ממצוה אחרת הבאה לידו, וחכמים קוראים לה מלחמת רשות, והעוסק בה אינו ראוי להתבטל מן המצוה הבאה לידו (תוספות יום טוב).

~ שבת קודש ~

באור משנה ב

שני דברים הם בפרשת עגלה ערופה: א. החלל שנמצא; ב. העיר הקרובה אל החלל. משנתנו באה ללמד בענין שני הדברים הללו: א. שיש לבחון היכן ובאיזה מצב נמצא החלל, משום שלא בכל חלל נוהג דין עגלה ערופה; ב. שלא כל עיר הקרובה אל החלל חייבת בעגלה ערופה.

נִמְצָא – החלל, **טְמוֹן בְּגָל** – בתוך גל אבנים ובכיוצא בו, או **תְּלוּי בְּאֵילָן**, או צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם, לֹא הָיוּ עוֹרְפִין – לא היו חייבים להביא עגלה ערופה, שְׁנָאֹמֶר – בפרשת עגלה ערופה: "בְּאֲדָמָה" – "כי ימצא חלל באדמה", וְלֹא טְמוֹן בְּגָל – שאם מצאהו טמון, אין בו דין עגלה ערופה, "נִפְלָה" וְלֹא תְּלוּי בְּאֵילָן, "בִּשְׂדֵה" וְלֹא צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם – כלומר שבהמשך הפסוק הנוכח לעיל נאמר: "ונפל בשדה", ולמדים מכאן, שדין עגלה ערופה אינו נוהג אלא בחלל שנמצא "נופל", היינו מוטל על הארץ, ולא בחלל שנמצא תלוי באילן; "בשדה" – ולא על פני המים. **נִמְצָא** – החלל, **סְמוּךְ לְסֶפֶר** – לגבול הארץ, שבצדו יושבים גוים, ואין עיר ישראל מפסקת בין החלל לגבול, או לְעִיר שְׂרָבָה נְכָרִים – שנמצא החלל סמוך לעיר שרובה גוים, אף על פי שהיא בתחום ארץ ישראל, או סמוך לְעִיר שָׂאִין בְּהַ בֵּית דִּין – של עשרים ושלושה (רמב"ם), לֹא הָיוּ עוֹרְפִין – כלומר שאם נמצא סמוך לספר או לעיר שרובה נכרים, לא היו מביאים עגלה ערופה כלל; ואף על פי שיש בשאר הצדדים עירות של ישראל, אין בית דין מזיקים עצמם למדוד כלל, שזוקה גוים הרגוהו (המאירי). ובגמרא מבואר הטעם, שנאמר: "כי ימצא חלל" – פרט למצוי, היינו מקום שהרצח בו הוא דבר מצוי, וההרוג עצמו אשם שסיכן בנפשו ללכת בדרך זו; ויש גורסים: פרט לממציא את עצמו, שהואיל והלך סמוך לגבול הגוים כאילו הוא המציא עצמו למיתה (פירוש המשניות להרמב"ם; ברטנורא). ואם נמצא סמוך לעיר שאין בה בית דין, אין העיר הזאת מביאה עגלה ערופה, אלא העיר הקרובה אל החלל שיש בה בית דין, כמו שהמשנה מפרשת

באור משנה א

כתוב בתורה (דברים כא, א-ט): "כי ימצא חלל באדמה אשר ה' אלהיך נתון לך לרשתה נופל בשדה, לא נדע מי הכהו. ויצאו וקניך ושופטיך. ומדדו אל הערים אשר טביבות החלל. והיה העיר הקרובה אל החלל. וקחו זקני העיר ההיא עגלת בקר אשר לא עובד בה אשר לא משכה בעול. והורידו זקני העיר ההיא את העגלה אל נחל איתן אשר לא יעבד בו ולא יורע. וערפו שם את העגלה בנחל. ונגשו הכהנים בני לוי כי אם בחר ה' אלהיך לשרתו ולברך בשם ה', ועל פייהם יהיה ריב יום וכל נגע. וכל זקני העיר ההיא הקרובים אל החלל ירחצו את ידיהם על העגלה הערופה בנחל. וענו ואמרו. ידעו לא שפכו את הדם הזה וענינו לא ראו. כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל. ונכפר להם הדם. ואתה תבער הדם הנקי מקרבך. כי תעשה הישר בעיני ה'". פרקנו עוסק בבאור פרשה זו, והוא בא ללמדנו פרטי הדינים של עגלה ערופה.

עגלה ערופה בלשון הקדש – כלומר מה שהוקנים אומרים: "ידעו לא שפכו את הדם הזה" וכו', וכן מה שהכהנים אומרים (כמבואר להלן): "כפר לעמך ישראל" וכו', הכל בלשון הקדוש היו צריכים לומר דבריהם, ומבואר הטעם בגמרא, שנאמר בפרשת עגלה ערופה: "וענו ואמרו", ובפרשת ברכות וקללות נאמר (דברים כג, יז): "וענו הגוים ואמרו", מה להלן בלשון הקדוש (כמבואר לעיל ז, ג), אף כאן בלשון הקדוש (גמרא). שְׁנָאֹמֶר – מכאן ואילך בא התנא לבאר סדר עגלה ערופה: "בִּירִמְצָא חָלָל בְּאֲדָמָה... וַיֵּצֵאוּ וַקְנִיךָ וְשִׁפְטִיךָ" – היינו: שְׁלֹשָׁה מִבֵּית דִּין הַגְּדוֹל שְׁבִירוּשָׁלַיִם הָיוּ יוֹצְאִין – למקום שנמצא בו החלל, כדי למדוד מן החלל אל העיר הקרובה, שנאמר: "ושופטיך" – מיוחדים שבשופטיך, רַבֵּי יְהוּדָה אֹמְרִים: חֲמִשָּׁה – לא שלושה אלא חמישה מבית דין הגדול

עֲרוֹת – שְׁתִּיחַן מְבִיאֹת שְׁתֵּי עֲגָלוֹת; דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וְאִין יְרוּשָׁלַיִם מְבִיאָה עֲגָלָה עֲרוֹפָה.
ג נִמְצָא רֵאשׁוּ בְּמָקוֹם אֶחָד וְגוֹפוֹ בְּמָקוֹם אֲחֵר – מוֹלִיכִין הָרֵאשׁ אֶצֶל הַגּוֹף; דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. רַבִּי עֲקִיבָא
אוֹמֵר: הַגּוֹף אֶצֶל הָרֵאשׁ.

פירוש ברטנורא

הוא: לעיר שאין בה ב"ד לא היו מודדין. אין מודדין אלא מעיר שיש בה ב"ד. ה"ק נמצא סמוך לעיר שאין בה ב"ד אין מודדין לה, אלא לעיר שיש בה ב"ד מודדין. איזו עיר שיש בה ב"ד קרובה לו. ואי לא הדר תנייה, הוה אמינא אין מודדין כלל, ת"ל ולקחו זקני העיר, מכל מקום, דהאי העיר קרא יתירא הוא, דמצי למכתב והיה העיר הקרובה אל החלל ויצאו זקניה: מכון. מנומנצם שאין זו קרובה לו מזו אפילו מלא חוט: שתיחן מביאות שתי עגלות דברי ר"א. ואין כן הלכה, אלא שתיחן מביאות עגלה אחת בשותפות. והכי אמרינן בגמרא בכורות: אין ירושלים מביאה עגלה ערופה. דכתיב (דברים כ"א) באדמה אשר ה' אלהיך נותן לך נחלה לרשתה, פרט לירושלים שלא נתחלקה לשבטים:
ג נמצא ראשו במקום אחד. השתא לא מיירי תנא לענין מדידה. דמדקתני סיפא מאין היו מודדין, מכלל דרישא לאו במדידה עסקינן. אלא במת מצוה קנה מקומו עסקינן, דהיכא דנמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר, מוליכין ראשו אצל גופו וקוברין אותו במקום שנמצא הגוף, דגופיה בדוכתיה נפל ורישא הוא דניד. דברי ר"א: רבי עקיבא אומר מוליכין הגוף אצל הראש. דרישא היכא דנפל נפיל וגופיה רהיט ואייל. והלכה כרבי עקיבא:

משניות מבוארות – קהתי

את ירושלים ומודדים לעיר אחרת שיש בה בית דין, כמו ששינוי לעיל.

באור משנה ג

משנתנו אינה עוסקת בענין המדידה מן החלל אל העיר הקרובה, שכן בענין זה דנה המשנה הבאה, אלא עוסקת היא בקבורת החלל משום מת מצוה, שדינו לקברו במקום שנמצא; וזה אחד מעשרה תנאים שהתנה יהושע בשעת חילוק הארץ, שמת מצוה קנה מקומו (בבא קמא פא, א); וכבר בארנו, שמת מצוה היינו שאין לו מי שיטפל בקבורתו.

נִמְצָא רֵאשׁוֹ – של החלל – **בְּמָקוֹם אֶחָד וְגוֹפוֹ בְּמָקוֹם אֲחֵר** – היכן קנה מקומו להיקבר שם? **מוֹלִיכִין הָרֵאשׁ אֶצֶל הַגּוֹף** – כלומר קוברים את הראש יחד עם הגוף במקום שנמצא הגוף; **דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** – בגמרא מבואר, שלדעת רבי אליעזר הגוף נפל במקום הרצח, והראש טוטלל למקום אחר, הלכך מוליכים הראש אצל הגוף, שבמקום שנמצא הגוף שם נרצח, ושם קנה מקומו. **רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: הַגּוֹף אֶצֶל הָרֵאשׁ** – מוליכים את הגוף לקברו במקום שנמצא הראש, שסובר רבי עקיבא: ראשו של הנרצח נפל תחילה על האדמה, ואחר כך נפל הגוף (ענין **גמרא סוטה מה, ב**), הלכך מקום קבורתו במקום שנמצא הראש, ושם קוברים גם את הגוף.

והולכת: **אִין מוֹדְדִין אֶלָּא מְעִיר שְׁיֵשׁ בָּהּ בֵּית דִּין** – כלומר אין מודדים אלא לעיר שיש בה בית דין (של עשרים ושלשה), ואם עיר שאין בה בית דין קרובה אל החלל, מניחים אותה ומודדים לערים אחרות עד שיגיעו לעיר קרובה שיש בה בית דין, שנאמר בפרשת עגלה ערופה (דברים כא, ג): "ולקחו זקני העיר והיא עגלת בקר", ואין זקנים אלא בית דין. **נִמְצָא מְכוֹן בֵּין שְׁתֵּי עֲרוֹת** – נמצא החלל במרחק שווה לשתי עיירות, היינו שהוא מונח בדיוק בין שתיחן, **שְׁתִּיחַן מְבִיאֹת שְׁתֵּי עֲגָלוֹת** – כלומר כל אחת מהעיירות הללו מביאה עגלה ערופה, **דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** – שסובר רבי אליעזר: אפשר לצננצם (גמרא), כלומר, אפשר לכוון את המדידה בצמצום, היינו בדיוק נמרץ, ומה שאמרה תורה "הקרובה", אף קרובות במשמע (גמרא). ברם, ההלכה היא, שאי אפשר לצמצם, ושתי העיירות אינן מביאות אלא עגלה אחת בשותפות, והן מתנות ביניהן, שזו שהיא קרובה מביאה את העגלה, וחברתה נותנת לה חלקה במתנה (רמב"ם הל' רוצח ושמירת נפש ט, ח). **וְאִין יְרוּשָׁלַיִם מְבִיאָה עֲגָלָה עֲרוֹפָה** – אם ירושלים היא העיר הקרובה אל החלל, אין היא מביאה עגלה ערופה, שנאמר: "כי ימצא חלל באדמה אשר ה' אלהיך נותן לך לרשתה", וירושלים אינה בכלל הירושה, שלא נתחלקה לשבטים, אלא מניחים

בענייני תורה ומצוות על האדם לדאוג איך לשפר דרכיו להיות מתאים לתכלית בריאותו כדבר משנה, אני נבראתי לשמש את קוני

ממכתב ט"ו אייר, תשי"ח

בוודאי הנמצאים בארץ הקודש תיבנה ותיכונן אין זקוקים להתעוררות מיוחדת לניצול יום הבהיר ל"ג בעומר הבא עלינו לטובה

ממכתב י"ג אייר, תשי"ז

עין יעקב - מסכת ברכות

ביאור עם "שפה כרוזה - עוז והדר"

דף לא עמוד א. הגמרא ממשיכה לדון באיסור ריבוי השמחה: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי, אָסוּר לֹא לְאָדָם שְׂיִמְלֵא בְשַׁחֲזֹק אֶת פִּיּוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, שְׁנַאֲמַר (תהלים קכו ב), 'אִזּוּ יִמְלֵא שַׁחֲזֹק פִּינוּ וְלִשְׁוֹנְנוּ רַנְּנָה' וגו', כלומר, רק 'או' היא מותר לנו למלאות את פינו שחוק. ו**אִימְתִּי** הוא הזמן שנתכוין אליו הכתוב, בְּזִמְנֵי שְׂיִאֲמְרוּ בְּגוֹיִם הַגְּדִיל ה' לַעֲשׂוֹת עִם אֱלֹהֵי, כלומר, בזמן הגאולה העתידה, שאז ירבה ה' לעשות עמנו נסים ונפלאות.**

מספרת הגמרא: **אָמְרוּ עָלָיו עַל רִישׁ לְקִישׁ תְּלִמִּידוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁמִימִיו לֹא מֵלֵא שַׁחֲזֹק פִּיּוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, מִכִּי שְׁמַעָה** – משעה ששמע דבר זה, **מֵרַבִּי יוֹחָנָן רַבִּיהָ** [ירבו].

הגמרא מביאה ברייתא נוספת מענין חיוב הכוונה בתפילה: **תָּנוּ רַבָּנַן בְּבֵרִיתָא (תוספתא פ"ג ה"ו), הַמְתַּפֵּלֵל צָרִיךְ שְׂיִכְוִין אֶת לְבָבוֹ לְשָׁמַיִם בְּשַׁעַת הַתְּפִילָה, כלומר, שיכוין פירוש המילות. אָבָא שְׂאוּל אָמַר, מִצָּאנוּ סִימָן לְדַבָּר, שְׁנֵאמַר (תהלים י יז) 'תִּכְוִן לְבָבְךָ תִּקְשִׁיב אָזְנְךָ'. כלומר, שאם יכינו ליבם ויכוונו בתפילתם, אז יקשיב הקב"ה לתפילה.**

תְּנִיָא בְּבֵרִיתָא, אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, כִּי הָיָה מְנַהֲגוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא, בְּשַׁחֲזָה מְתַפְּלֵל עִם הַצְּבוּר הָיָה מְקַצֵּר וְעוֹלָה, ולא מאריך בתחנונים ובאמירת המילים, מִפְּנֵי טוֹרַח הַצְּבוּר, שהרי דרך השליח ציבור להמתין לגדול שבציבור. וּבְשַׁחֲזָה מְתַפְּלֵל בִּינוּ לְבִין עֲצָמוֹ, היה אדם מְנִיחוֹ – יוצא מבית הכנסת, כשהוא בְּנוֹיִת זו של בית הכנסת, וכשהיה חוזר היה מוֹצֵא בְּנוֹיִת אַחֶרֶת. שואלת הברייתא: וְכָל כִּי בִּי לְמָה – וכי מפני מה היה האדם שחוזר לבית הכנסת מוצא את רבי עקיבא בוויית אחרת מהוויית שהניחו. משיבה הברייתא: מִפְּנֵי כְרִיעוֹת וְהַשְׁתַּחֲוִיּוֹת שהיה עושה, וכיון שהיה מרבה לכרוע ולהשתחוות בפשיטת ידיים ורגליים, כל פעם שהיה נעמד לאחר ההשתחויה נמצא שמרחיק את עצמו מהמקום שעמד קודם לכן.

הגמרא מביאה כמה הלכות שנלמדים מתפילתה של חנה: **אָמַר רַב הַמְּנוּנָא, כִּמְחָה הִלְכְתָא גְּבַרְוֹתָא אִיבָא לְמִשְׁמַע מִתְּנִי קְרָאִי דְחַנָּה – כמה הלכות גדולות יש ללמוד מאלו המקראות שנאמרו בתפילת חנה (שמואל א' א יג) 'וְחַנָּה הִיא מְדַבֶּרֶת עַל לְבָהּ, פִּירוּשׁ, מתפללת ומכוונת בליבה, וּמִכָּאן יש ללמוד לְכָל מְתַפְּלֵל, שְׁצָרִיךְ שְׂיִכְוִין אֶת לְבָבוֹ.**

לימוד נוסף: בהמשך הפסוק נאמר **רַק שְׁפָתֶיהָ נִעוֹת, וּמִכָּאן יש ללמוד לְכָל מְתַפְּלֵל שְׁצָרִיךְ שְׂיִחְתּוֹךְ אֶת דְּבָרָיו בְּשִׁפְתָיו, ולא רק לכיון בליבו.**

לימוד נוסף: נאמר בהמשך הפסוק, **'וְקוֹלָהּ לֹא יִשְׁמַע'. וּמִכָּאן יש ללמוד שְׁכָל מְתַפְּלֵל אָסוּר לְהַגְבִּיחַ אֶת קוֹלוֹ בְּתַפְּלוֹתוֹ, אלא יתפלל בלחש.**

לימוד נוסף: נאמר בסיום הפסוק, **'וַיַּחֲשֹׁבָה עָלָי לְשִׁבּוּרָה, ומחמת כן הוכיח אותה עלי הכהן כמבואר בפסוק שלאחריו (שם א יד), וּמִכָּאן יש ללמוד שְׁשִׁבּוּר אָסוּר לְהַתַּפְּלֵל.**

הגמרא מוסיפה להביא הלכות הנלמדות מתפילת חנה: נאמר בפסוק הבא (שם א יד), **'וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי עָלִי עַד מְתִי תַשְׁתַּבְּרִין וגו' הִסִּירִי אֶת יַיִנְךָ מֵעַלְיךָ'. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מִכָּאן יש ללמוד לְאָדָם שְׂרוּאָה בְּחִבְרוֹ שְׁעוֹשֵׂה דְבָר שְׂאִינוּ תְּגוֹן, שהוא צָרִיךְ לְהוֹכִיחוֹ עַל כֵּךְ, כְּמוֹ שְׁהוֹכִיחַ עָלֵי אֶת חַנָּה כְּשֶׁחָשַׁב שֶׁהַתַּפְּלָה בְּשִׁכְרוּת.**

1 המחייב במעשר, ומאי לאו - האם לא מדובר באופן שהפועל
 2 עובד בפשעה, ומכך שהוצרכה התורה למעט פועל משמע שלוקח
 3 חייב במעשר אף בשדה, וכיון שמקח אינו עדיף מגמר מלאכה,
 4 מוכח שאף גמר מלאכה מחייב במעשר בשדה, ושלא כדברי רבי
 5 ינאי ורבי יוחנן הסוברים שאין גמר מלאכה בשדה מחייב במעשר,
 6 עד שיכנס לבית או לחצר.
 7 מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, הכא - בפסוק המתיר לפועל
 8 לאכול ללא הפרשת מעשר, בתאנה העומדת בנינה, ונופה נופה -
 9 ענפיה נכנסים לחצר עסקינה, וכרבי יוחנן שהכניסה לחצר מחייבת
 10 במעשר, ואף למאן דאמר שחייב מעשר חל בכניסה לבית, שהוא
 11 רבי ינאי, יש לבאר שמדובר כשהנוף נוטה לבית, ומיד בקטיפתם
 12 מתחייב הלוקח במעשר, ומיעטה התורה את הפועל ממעשר.
 13 מקשה הגמרא: אי הכי, שנוף התאנה נכנס לחצר או לבית, כיצד
 14 אמרה הברייתא שהפועל פטור כמו בעל הבית והרי פעל הבית נמי
 15 נתייב, כיון שהפירות נכנסים מיד לחצר או לבית.
 16 מתרצת הגמרא: פעל הבית, עיניו בתאנהו - עיקר חשיבות התאנה
 17 בעיניו היא בגוף העץ, הנמצא בחוץ, ולכן עד שיכנסו כל הפירות
 18 לחצר או לבית, פטורים ממעשר. ואילו הלוקח, עיניו פסקהו -
 19 עיקר החשיבות בעיניו היא בפירות הנלקטים, ומיד כשנכנסו
 20 לחצר או לבית, התחייבו במעשר, וכיון שאף הפועל עיניו בתאנים
 21 שליטק, כלוקח, הוצרכה התורה למעטו מחיוב מעשר, ולומר
 22 שדינו כבעל הבית הפטור.
 23 מקשה הגמרא על הברייתא מברייתא אחרת: ולוקח, מדאורייתא
 24 מי מתייב - וכי הוא חייב במעשר מן התורה, שמחמת כן הוצרכה
 25 התורה למעט פועל, כמבואר בברייתא. והתניא בברייתא אחרת,
 26 מפני מה חרבו הנזיות של מקום בשם בית הינו, שלש שנים קודם
 27 שנחרבה ירושלים, מפני שהעמידו דבריהם על דברי תורה, כלומר
 28 שנהגו היתר בדברים המתורים מהתורה, אף שחכמים אסרום,
 29 שהיו אומרים - דורשים את הפסוקים כך,

1 עד שיראה הטבל את פני הבית, כלומר שיכנס לבית הבעלים,
 2 שנאמר לגבי מעשר שני (דברים כו יג) 'בערתי הקדש מן הבית, ויש
 3 לדרוש שחייבו הוא רק כשנכנסה התבואה לבית.
 4 מביאה הגמרא את דעת החולק: ורבי יוחנן אמר, אפילו החצר
 5 קובעת - מחשיבה את האכילה כאכילת קבע ומחייבת במעשר,
 6 שנאמר לגבי מעשר עני (שם כו יב) 'ונתתה ללוי לגר ליתום
 7 ולא למנה ואכלו בשעריך ושבעו', ויש לדרוש שמיד בכניסת הטבל
 8 לשער החצר התחייב במעשר.
 9 הגמרא מבררת כיצד יבאר כל אחד מהאמוראים את הפסוק
 10 שהביא חבירו. שואלת הגמרא: ורבי יוחנן נמי, הא פתיב מן הבית,
 11 ומשמע שרק הכנסה לבית מחייבת במעשר. משיבה הגמרא: אמר
 12 לך רבי יוחנן, לשון 'בית' נכתבה כדי ללמד שחצר הקובעת
 13 למעשר היינו כשהיא דומיית הבית - דומה לבית, מה בית הוא
 14 מקום המשפחה, אף חצר הקובעת למעשר היינו רק בחצר
 15 המשפחה.
 16 שואלת הגמרא: ורבי ינאי נמי, הכתיב 'בשעריך', ומשמע
 17 שההכנסה לחצר מחייבת, וכרבי יוחנן. משיבה הגמרא: תהוא
 18 מיפעי ליה - פסוק זה נצרך לרבי ינאי לדרשה אחרת, שטבל הנכנס
 19 לבית מתחייב במעשר רק באופן דמיעיל ליה - שהוא מכניסו דרך
 20 השער שנכנסים בו לבית, לאפוקי - להוציא אופן שהכניסו דרך
 21 גנות וקרפופים ויחצרות שמאחורי הבית, ולא - שאינו מתחייב
 22 במעשר.
 23 רב תינא חזאה מקשה על דברי רבי ינאי ורבי יוחנן: מתייב רב
 24 הנינא חזאה, שנינו בברייתא (פז) לגבי היתר אכילת פועל בפירות
 25 בעל הבית, נאמר בפסוק (דברים כג כה) 'כי תבא בכרם רעך
 26 ואכלת ענבים פנפשה', ויש לדרוש, 'בפנפשה', כך נפשו של פועל,
 27 מה נפשה - נפש בעל הבית, אוכל ופטור ממעשר, אף נפשו של
 28 פועל אוכל ופטור ממעשר. ומכך שהוצרכה התורה לפטור את
 29 הפועל, יש לדייק שדווקא הוא פטור, הא לוקח, הקונה פירות
 30 מבעל הבית, חייב במעשר, כיון שהמקח נחשב כגמר מלאכתו.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום חמישה ושלושים לעומר עמ' א

20 שנאמר 'זמירות היו לי תקיף בבית מגדו', פירוש, כשברחתי
 21 מאיבי ויגתי מהם, השתעשעתי בחוקיך כזמירות. אמר לו תקדוש
 22 ברוך הוא לדוד, דברי תורה שכתוב בתן 'התעור עיניך בו
 23 ואיננו' - שאדם רק סוטה עינו בהיסח הדעת מלהסתכל בהם מיד
 24 אינם, אתה קורא אותן זמירות, בתמיחה, שהזמירות הוא בפי אדם
 25 רק לפי שעה, לכן הריני מכשילך בדרך שאפילו תינזקות של בית
 26 רבן יודעין אותו, דכתיב 'ולכני קחת לא נתן כי עבודת תקודש
 27 עליהם בכתף ישאו וגו'', שבני קהת נושאים את הארון והשלחן
 28 והמנורה ומזבח הזהב) בכתף, ולא נתן להם משה עגלות, ואיהו
 29 אתייה בעגלתא - דודו הביא את הארון בעגלה.
 30 וכיון שדברנו על הקפדה בשמירה על הארון, מביאה הגמרא
 31 ממעשה הבאת הארון מפלשתים על ידי הפרות, בזמן שמואל
 32 הנביא, שם כתוב 'ונך פאנשי בית שמש כי ראו בארון ה' ויך בעם
 33 שבעים איש חמשים אלף איש', ומבררת הגמרא, משום ד'ראו' -
 34 בגלל שלק הסתכלו על הארון, נענשו ב'ויך' (אלהים) באנשי בית
 35 שמש. אמר, מבארת הגמרא, רבי אבהו ורבי אלעזר נחלקו על מה
 36 היה עונשם של אנשי בית שמש, חד אמר קוצרין ומשתתפים היו
 37 - שלא הפסיקו מלאכתם כשראו את הארון מגיע, וחד אמר מילי
 38 נמי אמור - הם אף דיברו שלא כהוגן,

1 כיון שהזכר מעשה עזא, ממשיכה הגמרא לברר כמה פסוקים
 2 שנאמרו שם. 'ויחר אף ה' בעזא ויבהו שם על השל' וגו', רבי
 3 יוחנן ורבי אלעזר נחלקו בביאור 'על השל'. חד אמר על עסקי שלו
 4 - השגה ששלח ידו לאחוז בארון, וחד אמר שעשה צרכיו בפניו
 5 - וישל' הוא לשון דבר המוטל מלמעלה למטה.
 6 עוד כתוב בפרשת עזא, 'וימת שם עם ארון האלהים'. אמר רבי
 7 יוחנן, אל תחשוב שעזא איבד בחטאו את חלקו בעולם הבא. אלא
 8 עזא בא לעולם הבא, שנאמר 'עם ארון האלהים', ולומדים את
 9 עזא מהארון, מה ארון לעולם קיים, שהרי נגנו על ידי יאשיהו
 10 המלך, ונשמר לעתיד לבא, אף עזא בא לעולם הבא.
 11 עוד נאמר שם, 'ויחר לדוד על אשר פרץ ה' פרוץ בעזה', אמר
 12 רבי אלעזר, לשון 'ויחר' הוא שנשתנו פניו של דוד בחרבה - עוגה
 13 שאופין על פני גחלים. שואלת הגמרא, אלא מעתה לפי הביאור
 14 לעיל על 'ויחר', כל היכא דכתיב 'ויחר' הכי נמי - כל מקום
 15 שכתוב 'ויחר' גם כן תפרש שנשתנו פניו בחרבה. מתרצת הגמרא,
 16 התיב - בשאר מקומות בתנ"ך כתיב 'ויחר אף', תבא לתבתי
 17 אף'.
 18 עוד מענין מעשה עזא, דרש רבא, מפני מה נענש דוד - בכך שמת
 19 עזא על ידו, ומבאר רבא, מפני שקרא לדברי תורה זמירות,

בבא מציעא. פרק שביעי - השוכר את הפועלים - דף פח עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" קצט תוספות

פני הבית. שיקנס דרך הפתח שהוא פני הבית ולא דרך גגות וקרפפות: ואבילו בשערך. ונתת ללוי וגו' משעה שנכנס לשערך: דמעטיל ליה דרך שער. דאפילו הבית לא קבע ליה אלא כי מעטיל ליה דרך שער בראתו: אכל לוקח חייב. דמקח מחשיב ליה כגמר מלאכה: מאי לאו בשרה. ומקח לא עדיף מגמר מלאכה: נוטה לחצר. דמכיל תלשה חזיא פני חצר: א"ה בעל הבית נמי. תלשיה היא גמר מלאכה: והרי רואה פני הבית: עיניו בתאנתו. אין הנוף חשוב בעיניו הלך הכל הולך אחר העיניו ועיקרה בחוץ הלך עד שיגמר כל לקיטתו ויכנס לבית. לא גמר מלאכה הוא: במקחו. וכן פירות התלושין ומשנתלשו באו לבית: ולוקח מדאורייתא פי מחייב דאיטוריף ליה לקרא לאפקי פועל מתורתו: של בית הינו. שם מקום: שהעמידו דבריה. כלו מה שאסור מדברי חכמינו: מצאו לו דמור פני התורה: עשר

עד שיראה פני הבית שגאמר בערתי הקניש מן הבית ורבי יוחנן אמר אפילו חצר קובעת שגאמר ואכלו בשערך ושבעו ורבי יוחנן נמי הא כתיב מן הבית אמר לך חצר דמויא דבית מה בית המישתמר אף חצר המשתמרת ורבי ינאי נמי הכתיב בשערך שהוא מופעי ליה דמעטיל ליה דרך שער לאפקי דרך גגות וקרפפות דלא מתיב רב חנינא חוואה כנפשה קד נפשו של פועל מה נפשך אוכל ופטור אף נפשו של פועל אוכל ופטור הא לוקח חייב

לאו בשרה אמר רב פפא הכא בתאנה העומדת בגינה ונופה נוטה לחצר עסקינן ולמאן דאמר לבית א"ה פועל הבית נמי נחייב בעל הבית עיניו בתאנתו ולוקח עיניו במקחו ולוקח מדאורייתא מי מחייב והתניא מפני מה חרבו הנזירות של בית הינו שלש שנים קודם וירושלם מפני שהעמידו דבריהם על דברי תורה שהיו אומרים עשר

שאין הכלים נשמרים בתוכה דלא קבעה אלא מדרבנן: מאי לאו בשרה. פי בקונט' ולוקח לא עדיף מגמר מלאכה וא"כ אפילו בעל הבית חייב בגמר מלאכה בשרה וקשה דא"כ מוקי לה בשאין נגמרה מלאכה למעשה א"כ מאי פריך בעל הבית נמי חייב תלא פיון שלא נגמר מלאכתו למעשה יכול לאכול אפי' בבית כדאמר רבי אושעיא (פסחים דף טו.) מערים אדם על תבואתו ומנכיסה במוץ שלה ועוד שילחי המביא וכדי ינון (ביצה דף לה.) משמע דלכוליה אמוראי דהתם המקח אינו קובע אלא כדבר שנגמרה מלאכתו למעשה ונראה דהכי פריך מאי לאו בשרה לוקח חייב משום דמקח קובע כדבר שנגמרה מלאכתו למעשה וקשה לכוליה דלא מפלגי אפי' בלוקח בעי ראיית פני הבית או פני החצר: הכא בתאנה העומדת. לאו דאן נקט תאנה דאין בו משער אלא מדרבנן דמדאורייתא לא מחייב אלא דגן ותירוש וצדור והקב איירי מדאורייתא אלא נקט תאנה לפי שהיו מצויין ביניהם: העומדת. בגינה ונופה נוטה לחצר ולמאן דאמר לבית לבית. ולא מצי לאוקמי כגון שמלקט בגינה הולך לבית ואוכל דאין פועל אוכל אלא בשעת מלאכה כדתנן במתניתין לקמן (דף צא.) דדוקא בדליכתם מאומן לאומן אוכל מפני השב אבידה: בעל הבית עיניו בתאנתו ולוקח עיניו במקחו. תימה דלוקח דוקא אוכל שתיים שתיים חייב אכל אחת פטור כדאמר לקמן (דף פט.) קצץ בין ספת בין לא ספת אחת אוכל שתיים שתיים לא אוכל ובשתיים בין דנטה לחצר אפי' בעל הבית אסור כדתנן במסכת מעשרות (פ"ג מ"ח) גבי תאנה העומדת בחצר אוכל אחת אוכל שתיים חייב ור"ל דהתם מיירי כשאנו רוצה ללקוט עשוי ויתר אלא מה שאכל ולהכי חייב בשתיים אפילו בעל הבית כמו לוקח דלא שייך למימר עיניו בתאנתו דאין עיניו אלא במה שאוכל ולהכי חייב גמר מלאכה בצירוף שתיים אכל בשמעתין ששכר פועל ללקוט כל הראוי ללקט שייך למימר עיניו בתאנה ולא חשיב גורן בגמר מלאכה עד שילקוט כולה או רובה וכי מוקי לה הכא בעומדת בגינה ונופה נוטה לחצר היה דוקה מצי לאוקמי בעומדת בחצר אלא מילתא דשכיחא טפי נקט ועוד דגבי בית ציל דנטה לבית דעומדת בבית לא שכיחא ללל נקט נמי גבי חצר כה"ג ובקונטרס פירש עיניו בתאנה שעיקרה חוץ לחצר משמע שר"ל שאם היתה כולה בחצר היה כה"ג נמי חייב ואין נראה לר"י הדא דאין שייך ראיית פני החצר במחוצר אפי' כל התאנה היתה בחצר ועוד למי' מקח קובע אפילו בשרה כדבר שנגמרה מלאכה כדאמר בפרק המביא כתי' יין (ביצה דף לה.) ובסוף פרקא (דף צג.) משמע גבי מקשאות דאיפקיטו אפילו בשרה אין פועל אוכל לפי שנגמרה מלאכתו אע"פ שלא ראו בית וחצר והכי משכחת לדרידה שלוקח חייב במעשה ופועל פטור אי כדבר שלא נגמרה מלאכתו לוקח נמי פטור אי כדבר שנגמרה מלאכתו אין פועל אוכל ע"כ לא משכחת אלא דלוקח אין אוכל שתיים אפילו לא ספת ופועל כי לא ספת אוכל שתיים שתיים וע"כ היינו טעמא כדפרישית לוקח עיניו במקחו וחסויב שתיים גורן וגמר מלאכה אכל בעל הבית עיניו בתאנתו לא הוי גמר מלאכה ופועל כה"ג ופי' לא שייך שם:

התבואה זרעך ולא לוקח. וא"ת דאמר בסוף פ"ב דבבא בתרא (דף יא.) ושם ר"ה טבלים) אמר שמואל ברי' נתן הלוקח טבלים ממורחם מן הנכרי מעשרן וכן שלו וקאמר אי מירחינו נכרי דנגך ולא דיגון נכרי אלא דמרחינהו וישראל פי' אחר שקאם מן הנכרי מעשרן דאין קנן לנכרי אפי' יש קנן צריך לעשר מדרבנן כדמוכח בסוף הקומץ (בה' מנחות דף דה.) ושם ר"ה (סב"ר) לא שתעונו דינא כהדיה וליכא למימר מעשרן מדרבנן דא"כ אמאי קאמר דאין קנן לנכרי אפי' יש קנן צריך לעשר מדרבנן כדמוכח בסוף הקומץ (בה' מנחות דף דה.) ושם ר"ה (סב"ר) דתניא אמר ר' שמעון (שזורי) פעם אחתו נתערב לי טבל בחולין ושאלתי לרבי טרפון ואמר לי לך קח (לך) מן השוק ופריך ולימא ליה קח מן הנכרי קסבר אין קנן בו והנה ליה מן החיוב על הפטור משמע דאי יש קנן הנה לוקח מן הנכרי דהוי ליה מן הפטור על הפטור דתא תרייהו דרבנן ואומר ר"ת דהקב איירי בלוקח אחר מירוח אכל לוקח קודם מירוח כי התם תבואה זרעך קרינא ביה וא"ת ובמקורות אמאי לא קאמר ליה לך קח הפטור דלא הוי חיוב אלא מדרבנן וי"ל דמי' דמי' מן החיוב על הפטור פיון דאיהו הדר מוכר קני ליה הנה חיוב וה"נ משמע התם דאין להפריש מדבר הדומה חיוב על הפטור דאיכא מיד שאמר ליה לך קח מן הנכרי ופריך ולימא ליה קח מן השוק קסבר אין רוב עמי הארץ מעשרים והנה ליה מן החיוב על הפטור והא ליכא למימר דס"ל דודאי הוא דהא ליכא מאן דפליג דתבואה עם הארץ דמאי היא אלא משום דמי' לחיוב על הפטור קאמר ופריך עיון דכי משני התם קסבר אין קנן לנכרי מי' לימא ליה קח מן הנכרי (מן) הממורח דלמ"ד אין קנן מי' דריש דנגך ולא דיגון נכרי בס"פ השולח (גיטין דף מו.) ושם ר"ה (מ"ר) ואם תאמר לפר"ת דהקב משמע דלוקח קודם מירוח פטור מדאורייתא דהא פועל אוכל כדבר שלא נגמרה מלאכתו למעשה היינו קודם מירוח ומתחיל מקחו משעה שעושה מלאכה ואין אינו מתוקן ואהא פריך ולוקח מדאורייתא מי מחייב וי"ל שהמקח אינו מתחיל עד שאוכל אותה שענה כתר נתקן ורבינו יצחק ב"ר מרדכי הקשה על פר"ת דהא לוקח תבואה ממורחת מעם הארץ הוי דמאי משום דספק הוא אכל אם ודאי לא עישר חייב לעשר מן התורה אף על פי שתמרח כתר ולא פירכא היא ונתי דמאי לא הוי מי' מדאורייתא לא מחייב אלא מעשה ודאי הוי מדרבנן ופריך ליתנה לבחן וללוי אכל לרבי יצחק בר' מרדכי נראה לפרש איפכא בלוקח שאינו ממורח פטור שיעדין לא נתחייב ברשות מוכר אכל לוקח ממורח הואיל ונתחייב ברשות מוכר וכו' לא פקע שם טבל מינה כמו בנדקדש ובקפסא שאם הקדיש והקדיש קודם מירוח מפיקע מידי מעשה אכל לאחר מירוח אינו מפיקע כמו שפירש ריב"א בבבא קמא ומביא ראיה מן הירושלמי ולוקח מן הנכרי הוי איפכא דאם נתמרח ברשות הנכרי פטור משום דנגך ולא דיגון נכרי וכשלא נתמרח ברשותו חייב דאין קנן לנכרי בא"י להפיקע מידי מעשה ולא מקריא תבואה זרעך של מוכר אלא תבואה הלוקח ממנו ולא חשיב לוקח:

מאי

מאי לאו משפיקסו בשדה. לא מצי לשנויי מדרבנן הו' בדמוכח בסוף המביא (כדי יין) (ביצה דף לה.) דאפי' מדרבנן לא קבע בגמרא מלאכה לחודה דביתר גמרא מלאכה בעינן שבת וחרצו ומקחו לקבוע ואם תאמר אדפרין מצייה לר' ינאי ור' יוחנן תקשה מצייה על המשנה שצמריהה חצר אחר גמרא מלאכה בסוף המביא כדי יין (שם) ו"ל דהוה מצי למימר

וליסעמיך אי נמי דשמא קישואין ודלועין בני גורן נינהו כמו חסין ושעורים ולכך אין קשה על המשנה דצמריה חצר דאיבא לאוקמה במיד' דלאו בני גורן ולא פריך אלא על ר' ינאי ור' יוחנן דאפילו בחסין ושעורים מפרכי חצר ולבסוף כי משני אי בעית אימא דרבי ינאי לא מיירי אלא

בזיתים וענבים משני נמי פריך דהקא: **לא** משפיקסו בבית. אין לפרש משפיקסו בשדה ואחר כך הכניסו לבית דהא לישאנא לא משמע הכי ועוד דפריך עד שפיקסו מבני ליה פירוש דהוה משמע דאפילו הכניסו בבית אינו חייב במעשר עד שפיקסו אלמא ה"פ משפיקסו בתוך הבית וזמניה כיון דהכניסו לבית קודם גמר תקנה אמאי חייבים מ"ש ממכביס תבואה במוץ שלה דאמר ר' אושעיא (פסחים דף טו) דפטור מן המעשר ואין לומר דהא דקאמר רבי אושעיא כד' שתאה בהמתו אובלת ופטורה מן המעשר היינו קודם מירוח דאיכא אין זו העקמה ועוד בפ"ק דפסחים (דף טו) פריך ואין ספק מוציא מידי ודאי (והתנן) (והתניא) חביר שמות והניח מגורה מלאכה פירות אפילו הם בני יומן הרי הם בחוקת מתוקנין (דחוקה על חבר) כי ויהא התם דודאי טבל ספק שערינהו ספק לא שערינהו וקאמי ספק ומוציא מידי ודאי ומשני התם ספק וספק הוא דאימור עבדי כד' אושעיא ואם תהא צריך לעשרינהו אחר מירוח מאי קאמר דאפילו עבדי כר' אושעיא השתא שהם ממורחים חייב במעשר ואמאי הוה בחוקת מתוקנין ויש לומר דודאי חסין ושעורים שדרבן למרתן בשדה ולהכניס לבית ממורחים אין מחזיקים במעשר א"כ בני הבית ממורחים אבל קישואין ודלועין רגילות להכניסו בבית עם הפיקוס: **עד** שפיקסו מבני ליה. וכן דייק בסוף פרק ארבע מילות (טסדורין דף סו) עד שתאה נערה מבני ליה ואם תאמר שלחי ר' ישמעאל בע"ז (דף נ) ושם דיה ר"ע דאמר ר' יעקבא משקיפה עד שיקפה מבני ליה לאפקי מתנא קמא דאומר משירד לבור ויש לומר דהתם ליבא למטיעו כי תקא אי נמי התם נקט משקיפה לאפקי ממיד' דתניא בטר הכי משילשה ומשילשה אהא לאפקי תוסס בן ארבעים יום איני אידי דתנא משירד לבור לכך נקט בכולהו

ב' קאמר רבי ינאי בזיתים וענבים דלאו בני גורן מינהו. ואע"ג דתירוש וחרצו כתיב (דברים יד)

ב'י קאמר רבי ינאי בזיתים וענבים דלאו בני גורן מינהו. ואע"ג דתירוש וחרצו כתיב (דברים יד)

עשר תעשר ואבלת. תרי קראי דסמיכי להדי: **אלא** כנפישך לפאי אהא. הואיל וגבי לוקח נמי פטור פועל ל"ל קרא: **אם** חסמת. קצצת דמים שלא לאכול או בחוקה: **פטור**. מלאו דלא תחסום ולא תילף מינה להיובא מקל וחומר דרלקון: **אזוהו** גורן: **שלך** פי' פירות למעשרות. שיהא קרוי גורן וגמרא מלאכה לאסור בהן אבילות עראי: **משפיקסו**. (מפרש

במסכת ביצה) משניטל פיקסו שלחן והוא פרח הגזל בראשו ודבוק בו ולאחר זמן הוא נופל בתלוש: **עד שפיקסו מבני ליה**. הואיל ולא שמיעין אהא דאף בית אינו קובע עד שפיקסו הכי איבעי ליה למיתני והשתא דתניא משפיקסו לאשמעין אהא דמשפיקסו נתחייבו

כלל מקום שהו: **ה"ג** גורנו למעשר להתחייב עליו משום טבל משתיגמר מלאכתו ואינו גמר מלאכתו מלאכת הכנסתו: **פאי** לאו בשדה. ונאי הכנסתו צבירתו ואסיפתו לכרי לשום פניוס: **לא** הכנסתו לבית. ולשון פניסה הוא: **כי קאמר ר' ינאי** דבית קובע: **כענבים** וזיתים. העומדין לאכילה ואף הן בכלל תבואה ומעשר שלחן מן התורה וכן דלאו בני גורן נינהו כניסתן לבית קובעתן שאין להם קבעות אחר: **אבל חסין** וכו'. והדאמר בעלמא (פסחים דף טו) גבי חבר שמות והיה מגורה מלאכה פירות מעיקרא אימור דלא שכול פריי אושעיא דאמר אדם מערים על תבואתו וכו' לית ליה האי תירוצא אלא אפי' בחסין ושעורין נמי אמרה רבי ינאי: **שור** בתלוש. לא תחסום שור בדישו: **שאינו** אוכל במחורה. כלומר דלא אשבתן ליה בהדיא: **שאתה** מצוה לתחיותו. וחי אחיד עמיה: **קמה** קמה. כי תבא בקמת רעה על קמת רעה: **לכתה**. לשאת הענבים ותכיריו בוצרין דהוה מלאכתו בתלוש: **אדם** שאינו אוכל בתלוש. כלומר דלא אשבתן קרא בהדיא: **אם** אינו ענין לאדם במחורה. דמחר מינייהו נפקא:

מכרי

להחיותו אינו דין שאתה מצוה על חסימתו אמר קרא כנפישך כנפישו של פועל מה נפשו אם חסמתו פטור אף פועל אם חסמתו פטור ולא אלא אדם בתלוש מנלן אמר קרא קמה קמה **ב' פעמים** אם אינו ענין לאדם במחורה תנהו ענין לאדם בתלוש ר' אמאי אמר אדם בתלוש לא צריך קרא כתיב כי תבא בכרם רעהו מי לא עסקינו ששברו לכתף ואמר רחמנא ליכול שור במחורה מנ"ל קל וחומר מאדם ומה אדם שאינו אוכל בתלוש אוכל במחורה שור שאוכל בתלוש אינו דין שאוכל במחורה מה לאדם שכן אתה מצוה להחיותו תאמר בשור שאי אתה מצוה להחיותו ויהא שור מצוה להחיותו מקל וחומר ומה אדם שאי אתה מצוה להחיותו אמר קרא וחי אחיד עמך אחיד ולא שור ולא שור במחורה מנלן אמר קרא רעה רעה **ב' פעמים** אם אינו ענין לאדם במחורה תנהו ענין לשור במחורה רבינא אמר לא אדם בתלוש ולא שור במחורה צריכי קראי דכת' לא תחסום שור בדישו

מכרי

והיינו לאחר שדרבן לעשותם יין ושמן ר' ינאי מיירי בשאין דעתו לדרבן אלא לאוכלו כן דחייב לעשר מן התורה בראיית פני הבית אמר מצוה אלא תירוש וחרצו אבל דגן אין רגילות לאוכלו בשגלים ולכך לא מחייב לעשר אלא עד שתמחרת: **זמה** שור שאינו אוכל במחורה. במסקנא דריש דשור אוכל במחורה והשתא אכתי לא מסיק אדעתיה ובלאו הכי לא קאי האי ק"ו ואם תאמר אמאי עבדי ק"ו שאינו אמת לפי המשקא הוה ליה למיעבד ק"ו ומה שור שאי אתה מצוה להחיותו אוכל בו ויש לומר דתניא ליה לעשות קל וחומר מאכילה בשעת מלאכה שקא ללמוד:

גידולי

56 לחייבם במעשר אלא כניסתם לבית, אַבְּל בחַזוֹן וְשִׁעוּרִין שֶׁדָּרָךְ
 57 לכונסם לגורן מודה רבי ינאי שהכנסתם לגורן מחייבם במעשר,
 58 שהרי 'וּזְרִין' פְּהָדִיא פְּתִיב פִּיה - נכתבה בהם בפירוש לשון 'גורן',
 59 שנאמר (במדבר יח כז) 'וַיִּנְחַשׁ לָכֶם תְּרִמִּיתְכֶם פְּדָגוּן מִן הַגֵּר'.
 60 לעיל (פז): ביארה הגמרא מנין שפועל אוכל במחובר, עתה
 61 מבררת הגמרא מנין שהוא אוכל בתלוש, כמבואר במשנה (פז).
 62 שואלת הגמרא: אַשְׁכְּחִינָּה - מצאנו בפסוקים שְׁאֵדָם אוכל בתורה
 63 עוסק בְּמַחוּבֵּר לקרקע, וְכֵן מצאנו ששור אוכל בְּתֻלוּשׁ, שנאמר
 64 (דברים כה ד) 'לֹא תִחָסֵם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ', ודישה היא הפרדת
 65 התבואה מהקליפה שנעשית בתלוש, אֶךְ שְׁאֵדָם אוכל בְּתֻלוּשׁ,
 66 מְגַלֵּן.
 67 משיבה הגמרא: דין זה נלמד בקל וְחוּמְרֵי מְשׁוֹר, ומה שוֹר שְׁאִינוּ
 68 אוֹכְלֵי בְּמַחוּבֵּר - שלא התפרש בתורה שהוא אוכל במחובר, אוֹכְלֵי
 69 בְּתֻלוּשׁ, אֲדָם שהתפרש בתורה שְׁהוּא אוֹכְלֵי בְּמַחוּבֵּר, אִינוּ דִּין
 70 שְׁאִינוּכִיל בְּתֻלוּשׁ. דוחה הגמרא: מַה לְשׁוֹר, שהחמירה בו התורה
 71 בדבר אחר, שְׂכָן אֲתָה מְצִוְיָה עַל הַסִּמְיָתוֹ, והחוסמו עובר בלאו,
 72 ויתכן שלכן החמירה התורה בדינו והתירה לו לאכול בתלוש, וכי
 73 תֹאמְרוּ דִּין זה גַּם בְּאֲדָם, שְׁאִי אֲתָה מְצִוְיָה עַל הַסִּמְיָתוֹ.
 74 הגמרא מבררת מדוע אכן אין איסור לחסום פועל מלאכול.
 75 מקשה הגמרא: וְיֵהָא אֲדָם מְצִוְיָה עַל הַסִּמְיָתוֹ, מְגַלֵּן וְחוּמְרֵי מְשׁוֹר,
 76 ונדרוש כך, ומה שוֹר שְׁאִי אֲתָה מְצִוְיָה לְהַחְיִיתוֹ, אֲתָה מְצִוְיָה עַל
 77 הַסִּמְיָתוֹ, אֲדָם שְׁאֲתָה מְצִוְיָה לְהַחְיִיתוֹ, שנאמר (ויקרא כה לו) 'וְחֵי
 78 אַחֲרֵי עֲמָרְךָ, אִינוּ דִּין - האם אין זה קל וחומר שְׁאֲתָה מְצִוְיָה עַל
 79 הַסִּמְיָתוֹ, וממילא נוכל גם ללמוד את דין האדם שאוכל בתלוש
 80 בקל וחומר משור האוכל בתלוש. מתרצת הגמרא: אֲמַר קְרָא
 81 (דברים כג כה) 'כִּי תָבֵא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאִכְלַתְּ עֲנָבִים כְּפִשְׁךָ שְׂבֻעֶךָ',
 82 ויש לדרוש כְּפִשְׁךָ, כְּנִפְשְׁךָ שֶׁל פּוּעֵל, מַה נִּפְשׁוֹ של הבעלים אִם
 83 חֲסִמְתוּ - שחסם הבעלים את עצמו מלאכול, פְּטוֹר, שהרי רשאי
 84 שלא לאכול, אֶךְ פּוּעֵל, אִם חֲסִמְתוֹ אתה פְּטוֹר, ואין דינו כשור
 85 שהחוסמו עובר בלאו.
 86 ממשיכה הגמרא לברר: וְאֵלָּא - אחרי שדחינו את הקל וחומר
 87 משור, אֲדָם בְּתֻלוּשׁ, מְגַלֵּן. משיבה הגמרא: אֲמַר קְרָא (שם כג כז)
 88 בענין אכילת פועל במחובר, 'קָמַח' 'קָמַח' שְׁתֵּי פְעֻמִּים, וְאִם אִינוּ
 89 עֵינָן - ואם אין צורך בשתי פעמים אלו לְאֲדָם בְּמַחוּבֵּר, כיון שדי
 90 בפסוק אחד, תְּגַח וְעֵינָן לדרוש ממנו היתר אכילה לְאֲדָם בְּתֻלוּשׁ.
 91 מביאה הגמרא מקור נוסף לדין זה: רַבִּי אֲמִי אָמַר, הֵיטֵר אֲדָם
 92 בְּתֻלוּשׁ לֹא צָרִיךְ קְרָא, אלא לומדים זאת ממשמעות הפסוק, דְּכַתִּיב
 93 'כִּי תָבֵא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ, וְכִי לֹא עָסִיקֶינָן גַּם באופן שְׁשֻׁבְרוֹ לְכַתְּפֵךָ -
 94 לשאת את הענבים מהכרם על כתיפו, שזו פעולה בתלוש, וְאֵלָּא
 95 בזה אֲמַר רִחְמֵנָא לְיִבּוּלִי.
 96 התבאר לעיל שדין שור האוכל בתלוש מפורש בתורה, הגמרא
 97 מבררת מנין ששור אוכל במחובר, שואלת הגמרא: שוֹר בְּמַחוּבֵּר,
 98 מְגַלֵּן שהוא רשאי לאכול. משיבה הגמרא: דין זה נלמד בקל וְחוּמְרֵי
 99 מְאָדָם, ומה אֲדָם שְׁאִינוּ אוֹכְלֵי בְּתֻלוּשׁ - שלא כתבה התורה בפירוש
 100 שאדם אוכל בתלוש, שהרי 'כֶּרֶם' ו'קמח' שהוזכרו אצלו הם
 101 מחוברים לקרקע, אֶךְ על פני כן אמרה התורה שהוא אוֹכְלֵי בְּמַחוּבֵּר,
 102 שוֹר, שהתפרש בתורה שְׁאִינוּכִיל בְּתֻלוּשׁ, אִינוּ דִּין שְׁאִינוּכִיל בְּמַחוּבֵּר.
 103 דוחה הגמרא: מַה לְאֲדָם שהחמירה בו התורה, שְׂכָן אֲתָה מְצִוְיָה
 104 לְהַחְיִיתוֹ, ויתכן שרק בו התירה התורה לאכול במחובר, וכי תֹאמְרוּ
 105 דין זה גַּם בְּשׁוֹר, שְׁאִי אֲתָה מְצִוְיָה לְהַחְיִיתוֹ.
 106 הגמרא מבררת מדוע אכן אין ציווי להחיות שור. שואלת הגמרא:
 107 וְיֵהָא שׁוֹר מְצִוְיָה לְהַחְיִיתוֹ, מְגַלֵּן וְחוּמְרֵי, ומה אֲדָם שְׁאִי אֲתָה מְצִוְיָה
 108 עַל הַסִּמְיָתוֹ, אֲתָה מְצִוְיָה לְהַחְיִיתוֹ, שוֹר שְׁאֲתָה מְצִוְיָה עַל הַסִּמְיָתוֹ,
 109 אִינוּ דִּין שְׁאֲתָה מְצִוְיָה לְהַחְיִיתוֹ, ונוכל גם ללמוד ששור רשאי
 110 לאכול במחובר, בקל וחומר מאדם. משיבה הגמרא: אֲמַר קְרָא 'וְחֵי

1 נאמר בתורה (דברים יד כ"בג) 'עֶשֶׂר תַּעֲשֶׂר אֶת כָּל תְּבוּאת זֶרְעֶךָ
 2 וגו', וְאִכְלַת לְפָנֶי ה' אֱלֹהֶיךָ, ויש לדרוש מסמיכות הפסוקים 'עֶשֶׂר
 3 תַּעֲשֶׂר' ו'אִכְלַת' שחיוב הבעלים לעשר הוא רק כאשר 'ואכלת',
 4 שאוכל בעצמו את התבואה, וְלֹא כשהוא מוֹכֵר את התבואה
 5 לאחר. וכן יש לדרוש שרק 'תְּבוּאת זֶרְעֶךָ' - תבואה שגדלה
 6 ברשותך חייבת במעשר, וְלֹא לִזְמַתְּ, שהקונה תבואה מחבירו פטור
 7 מעשרה. ואף שחכמים חייבו את המוכר והלוקח לעשר, אנשי
 8 בית הינו לעש כן. ועל כל פנים מוכח מהברייתא שמן התורה
 9 אין חיוב מעשר אלא על הבעלים, וכמו שהתמעט לוקח כך יש
 10 למעט פועל, ומדוע יש צורך במיעוט מיוחד של 'כנפשו' לפטור
 11 פועל.
 12 מתרצת הגמרא: אֵלָּא דִּין זה שפועל פטור ממעשר הוא רק מְדַרְבָּנָן,
 13 שאף שחייבו את הלוקח לא חייבו את הפועל, וְקָרָא - והפסוק
 14 'כנפשו' שהובא בברייתא, אִסְמִיכְתָּא פְּעֻלָּמָא הוא, כלומר הסמיכו
 15 חכמים את דינם על לשון הפסוק.
 16 שואלת הגמרא: אֵלָּא - אם כן שאין זו דרשה גמורה, הפסוק
 17 'כְּנִפְשְׁךָ' לְמֵאֵי אֲתָה - מה הוא בא ללמדנו. משיבה הגמרא:
 18 לְכַדְתִּינָא בברייתא, 'כְּנִפְשְׁךָ', מַה נִּפְשְׁךָ - נפש בעל הבית, אִם
 19 חֲסִמְתָּ את עצמך מלאכול אתה פְּטוֹר, שהרי אינך חייב לאכול, אֶךְ
 20 לגבי פּוּעֵל, אִם חֲסִמְתָּ - פסקת מתחילה עם הפועל שלא יאכל, או
 21 שחסמתו בעל כרחו, אתה פְּטוֹר ממלקות, ואין לומדים את דינו
 22 מדין שור, שהחוסמו לוקח.
 23 מר וזוטרא מקשה על דעת רבי ינאי ורבי יוחנן, שחיוב מעשר הוא
 24 בכניסה לבית או לחצר: מְתִיב מַר וְזוּמְרָא, שנינו במשנה (מעשרות
 25 פ"א מ"ה), 'אִיזוהו גורן' - ממתני נעשה דין הפירות כדין תבואה
 26 שעשו ממנה 'גורן' להחייב בְּמַעֲשְׂרוֹת, בְּקִישׁוּאִים וּבְדִלּוּעִים
 27 מְשִׁיפְסוּ, וְאָמַר רַבִּי אֲסִי בביאור הזמן 'שיפסו', שזה מְשִׁיפְסוּ
 28 פִּיקָם שְׁלֵחָן - שיפול הפרח שבראשם הקרוי 'פיקס'. וְאִי לֹא -
 29 האם אין הכוונה מְשִׁיפְסוּ אִפְּיָלוּ בְּשָׂדֵה, ושלא כדעת רבי ינאי
 30 רבי יוחנן המצריכים כניסה לבית או לחצר.
 31 מתרצת הגמרא: לֹא, כוונת המשנה מְשִׁיפְסוּ בְּבֵית, וּחְדִישָׁה בזה
 32 שאף אחרי שנכנסו לבית אינם מתחייבים עד שיפסו.
 33 מקשה הגמרא: אִי הָכִי, מדוע נקטה המשנה לשון 'מְשִׁיפְסוּ',
 34 שמשמע שבכל מקום שיפסו יחול עליהם חיוב מעשר, הרי לשון
 35 'עַד שְׂיִפְסוּ' מוֹכֵעַ לִיה - היתה המשנה צריכה לומר, שמשמעות
 36 לשון זו היא שאפילו אחרי שנכנסו לבית או לחצר, שזהו מקום
 37 חיוב, אינם חייבים עד שיפסו.
 38 מתרצת הגמרא: אִי תָנָא לשון 'עַד שְׂיִפְסוּ', הוּא אִמְיָנָא שאין חיוב
 39 מעשר עַד הַגְּמֵר לְשִׁיפּוּסְהוֹ - עד שיפסו כל הפירות, קָא מְשַׁמַּע
 40 לָן בלשון 'מְשִׁיפְסוּ', דְּמָכִי אֲתַחֲלוּ שִׁיפּוּסְהוֹ - ממתני שהתחיל
 41 הפיקוס במקצת הפירות, התחייבו כולם במעשר.
 42 מר וזוטרא בריה דרב נחמן מקשה קושיא נוספת על רבי יוחנן ורבי
 43 ינאי: מְתִיב מַר וְזוּמְרָא גְרִיהָ דְרַב הַנְּהוּן, שנינו בברייתא, 'גורנו' -
 44 הזמן שנעשה דין הפרי כדין תבואה שנכנסה לגורן לְעֵינֵי מְעֶשֶׂה,
 45 לְחֵיב עָלָיו מִשּׁוֹם מְגַלֵּן, מְשַׁתְּנְמַר מְלֻאכְתָּן. וְאִיזוהו גְּמַר מְלֻאכְתָּן,
 46 מְלֻאכְתּוֹ הַכְּנָסְתוֹ. וקשה, מֵאִי לֹא, מלאכת הַכְּנָסְתָן מחייבת
 47 במעשר אִפְּיָלוּ אם נעשתה בְּשָׂדֵה, ו'הכנסתו' היינו מלשון 'כניסו',
 48 שמשעה שכינס ואסף את הפירות בשדה לעשות מהם 'כרי',
 49 התחייבו במעשר, ומוכח שאף בשדה יש חיוב מעשר, ושלא
 50 כדברי רבי ינאי ורבי יוחנן.
 51 מתרצת הגמרא: לֹא, 'הכנסתו' זו לשון כניסה, שְׁהַכְּנָסְתָן לְבֵית, וְהֵ
 52 הוא גְּמַר מְלֻאכְתָּן.
 53 מתרצת הגמרא באופן נוסף: וְאִיבְעִית אִימָא, כִּי קָאָמַר רַבִּי ינאי
 54 שחיוב מעשר הוא רק בכניסה לבית, היינו פְּתִיחַ וְעֲנִיבִים, וְלֹא כִּי
 55 זְרִין נִיגְהוּ - שאין דרך לכונסם לגורן, ואין דבר אחר שיקבע בהם

59 בברייתא הריא, שרשאי לאכול בהם, היינו פתוהליני - תמרים
60 גרועים שאינם ראויים לאכילה אף אחר שנטקפו, ומכניסים אותן
61 לכלי של כפות תמרים כדי לגמור את בישולם, ואם הפועל עוסק
62 בהפרדתם רשאי לאכול מהם, כיון שעדיין לא נגמר בישולם ולא
63 התחייבו במעשר.
64 הגמרא מביאה דרשה נוספת מ'דיש': תניא אידך, נאמר בתורה
65 דיש, ויש לדרוש, מה דיש מיוחד שהוא דבר שלא נמרה מלאכתו
66 להתחייב בחלה, ופועל אוכל בו, אף כל דבר שלא נמרה מלאכתו
67 לחלה, פועל אוכל בו. ויצא חלש את הבצק, והמקטף - עורך וטח
68 במשקה את העיסה, והאופה, שכבר נמרה מלאכתו לחלה, דאין
69 פועל אוכל בו.
70 מקשה הגמרא: מדוע אמרה בברייתא שרק בלישה ואפיה אינו
71 אוכל, והלא אף בטחינת הקמח וניפויזו אין לו לאכול, שהרי אף
72 שלא נגמרה מלאכתו לחלה, מכל מקום כבר נמרה מלאכתו
73 למעשר, והתבאר בברייתא הקודמת שאין אוכלים בו. מתרצת
74 הגמרא: לא קשיא, בברייתא זו בחוזה לארץ עמקנין, דליכא חיוב
75 מעשר, ולכן נאסר לאכול רק בגמר מלאכה לחלה. דוחה הגמרא:
76 אי הכי, חיוב חלה נמי ליכא בחוץ לארץ, וכיצד אמרה הברייתא
77 שאחרי שנמרה מלאכתו להתחייב בחלה אינו אוכל.
78 הגמרא מבארת את הברייתא באופן אחר: אלא, לעולם מדובר
79 ב'ארץ, ולא קשיא מדוע הפועל העוסק בטחינת וניפויזו הקמח יכול
80 לאכול, כיון שמדובר בזמן שנכנסו ישראל לארץ, בשבע שנים
81 שביבשו את הארץ ובשבע שנים שחילקו אותה, דאמר מר, בשבע
82 שביבשו ושבע שחילקו, נתחייבו ישראל בחלה, ולא נתחייבו
83 במעשר.
84 מקשה הגמרא: מיד - וכי חיוב המעשר עצמו קא גרים - הוא
85 הגורם לאיסור אכילת הפועל, והרי גמר מלאכה שעושה הפועל
86 קא גרים לכך שאסר באכילה, אלא שהסימן לכך שהפועל עוסק
87 בגמר מלאכה הוא לפי זמן חיוב המעשר בחלה, שאף חיובים אלו
88 חלים בזמן גמר המלאכה, וממילא אף כשאין חיובים אלו נוהגים,
89 זמן אכילת הפועל נקבע לפי חיובים אלו, ואם כן חזרת הקושיא,
90 מדוע קודם שתתחייב העיסה בחלה רשאי הפועל לאכול, והרי
91 כבר נגמרה מלאכת החיטים לגבי חיוב מעשר.
92 הגמרא מבארת את הברייתא באופן אחר: אלא אמר רבינא,
93 במלאכה שיש בה גם חיוב מעשר וגם חיוב חלה, רשאי הפועל
94 לאכול עד שיחול החיוב המאוחר, שהוא חלה, ואף שבברייתא
95 הקודמת שנינו שהפועל רשאי לאכול רק עד שיתחייבו הפירות
96 במעשר, ברייתא זו אינה נשנית בפני עצמה, אלא כרוך ותיני - יש
97 לכרוך אותה עם הברייתא האחרונה ולשנותן יחד, וכך יש לדרוש,
98 נאמר בתורה דיש, מה דיש מיוחד בכך שהוא דבר שלא נמרה
99 מלאכתו למעשר ולחלה, ופועל אוכל בו, אף כל שלא נמרה מלאכתו
100 למעשר ולחלה פועל אוכל בו, כלומר, בפירות שאינם חייבים
101 בחלה אוכל הפועל רק עד שיתחייבו במעשר, ובעיסה ששייך בה
102 גם חיוב חלה אוכל הפועל אף אחר שחל חיוב מעשר, עד שיחול
103 חיוב חלה.
104 שנינו בברייתא (פז): שאסור לפועל לאכול 'ענבים ודבר אחר',
105 כגון לטובלם במלח כדי למתקם ולאכול מהם הרבה. מסתפקת
106 הגמרא: איבעיא להו, פועל הקוצר תבואה ורשאי לאכול ממנה,
107 מהו שיהבהב באור - ישרוף מעט באש את התבואה, למתקה,
108 ויאכל. מי תני - האם נחשב מעשה זה כאכילת ענבים ודבר אחר
109 שאסרה התורה, כדי שלא יאכל הרבה, או לא, כיון שאינו מוסיף
110 דבר אחר אלא מהבהב את התבואה עצמה, ומותר לאוכלו כך.
111 מביאה הגמרא ראייה: תא שמע, שנינו בתוספתא (פ"ח ה"ג), רשאי
112 בעל הבית להשקות את הפועלים, וכו', כדי שלא יאכלו ענבים הרבה.
113 ורשאיין הפועלים למבל את פיהם בציר - רוטב, כדי שיאכלו ענבים
114 הרבה, ומוכח שרשאים הפועלים לעשות מעשה הגורם להם
115 לאכול הרבה, והוא הדין שרשאים להבהב את התבואה באש.

1 ומדי - וחרי אף שהפסוק עוסק בשור, כל מיילי איתנהו פקטיה
2 - כל בעלי החיים כלולים באיסור זה, דילפינן - שאנו לומדים
3 בגזירה שוה 'שור' 'שור' משבת (ב"ק נד), שבכל מקום שמוכר
4 'שור' אף שאר בעלי חיים בכלל, ואם כן לקתוב דקמנא רק 'לא'
5 תרש פקטיה, ונדע שהאיסור הוא בכל בעלי החיים, ו'שור'
6 דקתוב דקמנא, למה לי - מה הוא בא ללמדינו. אלא ודאי כתבה
7 זאת התורה כדי לאקושי - להקיש ולדמות את החוסם - האדם,
8 לנחם - לשור, ואת הנחםם לחוסם, וכך הוא החיקש, מה חוסם -
9 אדם, אוכל במחוזר, אף השור הנחםם אוכל במחוזר. ומה נחםם -
10 שור, אוכל בתלוש, כמו שכתבה התורה בפירושו, אף האדם החוסם
11 אוכל בתלוש.
12 הגמרא מביאה עתה כמה ברייתות הדרשות דינים שונים לגבי
13 היתר אכילה בפועל מלשון 'דיש' שנאמר לגבי שור: תנו רבנן,
14 נאמר בתורה (דברים כה ד) 'לא תחםם שור בדישו', ויש לדרוש
15 מכך שכתבה התורה מלאכה דיש, שהיא הפרדת גרעיני התבואה
16 מקליפותיהם, מה דיש מיוחד בכך שהוא דבר שגידולי קרקע
17 (ובשעת גמר מלאכה), ופועל אוכל בו, אף כל דבר שנעשה בגידולי
18 קרקע, פועל אוכל בו, ויצא מכלל היתר זה החולב בהמה, והמחמץ
19 - מעמיד את החלב בקיבה, והמנבן - עושה מהחלב גבינה, שאין
20 זה גידולי קרקע, ולכן אין פועל אוכל בו.
21 שואלת הגמרא: למה לי לדרוש דין זה מ'דיש', והרי מ'כי תבא
22 בקרם דיש' - יש ללמוד כן, שהתיר הפסוק אכילה רק בעובד
23 בכרם, שהוא גידולי קרקע, ולא בשאר מלאכות. משיבה הגמרא:
24 איצטרף הלימוד מ'דיש', כיון דלקמא דקמנא אמינא - היינו מעלים
25 בדעתנו לומר, הואיל וכתוב 'קמנא', ודרשו (לעיל פז) מלשון זו
26 לרבות כל פעלי קמה - כל הדברים העומדים בקומה, כאילנות
27 וכדומה, שבא בא הפסוק לרבות נמי מ'די' וגם דברים דלאו גידולי
28 קרקע ניהו, קא משמע לן בלימוד מ'דיש' שהיתר האכילה הוא רק
29 בגדולי קרקע.
30 הגמרא מביאה ברייתא הדרשת מ'דיש' דין אחר: תניא אידך,
31 נאמר בתורה דיש, מה דיש מיוחד בכך שהוא דבר שבשעת גמר
32 מלאכה, כלומר שמעשה זה גומר את המלאכה, ופועל אוכל בו,
33 אף כל שהוא בשעת גמר מלאכה, פועל אוכל בו, ויצא המנבש
34 בשומים ובבצלים, והבינה עתה הגמרא שבמלאכה זו הוא עוקר
35 את הרעים מתוך היפים ומשליכם, שהואיל ואין זה גמר מלאכה,
36 שהרי הבעלים והשומים הטובים עדיין מחוברים לקרקע, אין פועל
37 אוכל בהם.
38 שואלת הגמרא: למה לי לדרוש כן מ'דיש', והרי מ'אל כליך לא
39 תתן נפיקא, וכמבואר לעיל (פז): שרק בשעה שנותנים לתוך כליו
40 של בעל הבית, שזוהו גמר המלאכה במחובר, התירה התורה
41 לפועל לאכול. משיבה הגמרא: לא צריכא - לא הוצרכה דרשה
42 זו, אלא דאף על גב דקא משליף קמיני מביני אלימי - אף כשהפועל
43 מוציא בצלים קטנים שאינם עשויים לגדול עוד, מבין הבעלים
44 שעשויים לגדול, כדי להניח להם מקום לגדול, ואינו משליך את
45 הקטנים אלא בעל הבית נוטלם, אינו אוכל, ואילו היה נאמר רק
46 'ואל כליך לא תתן' היה מותר לפועל לאכול משום שיש באן
47 נתינה לכליו של בעל הבית, ואילו מהפסוק של 'דיש' אנו ממעטים
48 אף אופן זה, כיון שעיקר מלאכת הוצאת הקטנים היא לתועלת
49 הבעלים הגדולים המחוברים עדיין, שלגביהם אין זה גמר מלאכה,
50 ואינו רשאי לאכול.
51 הגמרא מביאה דרשה נוספת מ'דיש': תניא אידך, נאמר בתורה
52 דיש, ויש לדרוש, מה דיש מיוחד שהוא דבר שלא נמרה מלאכתו
53 להתחייב במעשר, ופועל אוכל בו, אף כל שלא נמרה מלאכתו
54 למעשר, פועל אוכל בו. ויצא מכלל היתר זה, פועל הבזל - מפריד
55 בתמרים ובגרוגרות המדובקים זה בזה, הואיל ונמרה מלאכתו
56 למעשר, אין פועל אוכל בו.
57 מקשה הגמרא: והתניא בברייתא אחרת, תבולת בתמרים
58 ובגרוגרות, פועל אוכל בו. מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, כי תניא

1 מכריז כל מיילי איתנהו פהסימה. כלומר על פרוק שור לאו דוקא וכל שאר בהמות
2 איתנהו בתורת חסימה דילפינן שור שור משבת כפי שור שנח את הפרה (כ"ב דף נה)
3 דגבי שבת כתיב וכל בהמתך וכו' דשור לאו דוקא למה לי דכתביה רחמנא ליתוב לא
4 תרוש בחסימה לאקושי חוסם לנחם. אדם לשור ושור לאדם לעגן אכילת פועלין:
5 בשעת גמר מלאכה. זו היא שעת גמרו: המהבין.
6 מיני חריצי חלב: בשעת גמר מלאכה. ונכשיו
7 הוא גומר מלאכתו ומתניתין לאחר גמר מלאכה
8 קאמר דאין אוכלין בגון נהפסון עיגולין:
9 המנבש. קא ס"ד בשער מבנייהו שאינן יפות:
10 דקא משליף מביני. יש שבבבלין שמסתריסין ולא
11 יהו גסיס לעולם וקורין אותם גלעו צבי"ש
12 ועוקרין אותן מבין הגדולים להחיות מקום
13 ולהתפשט דאיכא השקא נתינה לכליו של בעל
14 הבית ולא ממעט מאל כליו לא תתן וממעט
15 להו מדיש דלאו שעת גמר מלאכה הוא דיעקר
16 פעולה משום תקון גדולין הוא שהם מחוברין
17 ועוקרין הגדול בתמרים וכו' וכו'. שמדבקין
18 זו בזו ומבדילן במגריפה: בתולין. תמרים
19 רעים שאין מתבשלין באילן ומכניסין לקיים
20 בכלי של פפות תמרים ושמן חותלות
21 ומתחממות ומתבשלות וקודם שנתבשלו קאמר
22 הבודל מהן פועל אוכל בהן דלא נגמרה
23 למעשר. חלש. שנתן תמרים וגילגל נתתיב
24 בחלה וגדיון צריכה ללוש ולשוף ולבעט
25 הרבה: והפקפה. עורף וסח פניה: ותיפוי ליה
26 משום מעשר. והלא נגמרה מלאכתו למעשר
27 ותיפוי והרקדה דמקמי לישא גמי לא אכיל:
28 נתתיבו בחלה ולא נתתיבו במעשר. בפ"ק
29 דקדושין) וספר' פ' שלח דכתיב בבואכם אל
30 הארץ שנה תקטבו ביאה זו מכל ביאות
31 בשנתה שגמרו בהן כי תבואו וקאן נאמר
32 בבואכם משכנסו לארץ נתתיבו בחלה אבל
33 במעשר לא נתתיבו אלא לאחר ירושה וישיבה
34 דכתיב עשר תעשר וכתבי בתריה במקום אשר
35 יבחר עד שנבחרה שילה לא נתתיבו והיינו
36 לאחר ביבש וחילוק בדכתיב ביהושע וכל ימי
37 כביש וחילוק היה אהל מועד בגלגל י"ד שנים
38 כדאמר ובחוקים (דף קה): מידי חיוב מעשר קא
39 גרים. לסלק את הפועלין מדין אכילה: גמר
40 מלאכה קא גרים. בדליו מדיש לא שגא בזמן
41 מעשר וליש בלא זמן מעשר דמעשר גבי אכילת
42 פועל לא כתיב: אמר רבנא פרוך ותני. הך
43 תרתי מתניתין דלעיל לא תיתנהו לחוד:
44 למיתני בקמיתא מה דיש מיוחד דבר שלא
45 נגמר מלאכתו למעשר דאיכא שמע מיהא קא
46 נגמרה למעשר לא אכיל וקשיא בתרייתא אלא
47 פרוך ותני קדא מה דיש מיוחד שלא נגמר
48 מלאכתו למעשר ולחלה שון דברים הנדונין בו
49 אף כל שלא נגמרה מלאכתו לדבר הנדון בו אם
50 למעשר לחודי למעשר אם לחלה לחלה. יצא
51 הבודל בתמרים ונגמר למעשר ואין פהם דבר
52 מאותו פלגו ורץא הלש שנגמרה מלאכתו
53 למאותר שבו: מהו שיהבבה באור. את המלילות
54 וקאור מתמת טעמו וכן העגבים:
אכשורי

גידולי קרקע וצא החולב בו. פריש בכל מערבין (עירובין דף כו) חשיב בעלי חיים
גידולי קרקע דרריש ונתתה חספס בקר ובצאן מה הפרט מפורש פרי מפר
וגידולי קרקע הם קרי להו גידולי קרקע לפי עניונון מן הקרקע אבל הכא מפיק
שפיר חולב ומגבן דלא היו בכלל דיש שהוא גודל וצומח מן הקרקע: ע"ד אמנא
הואל וכתבי קמה קמה שתי פעמים. ותימה הא
איצטרך חד לרבות כל בעלי קמה וחד לרבות
אדם בתלוש וי"ל דה"ק ס"דא דלא נדרוש חד
מתוך דרשות דלעיל אבל נדרוש לרבות חולב
דמסתבר טפי למדרש הכי ולספרים דגרסי הואיל
והכתיב קמה לרבות כל בעלי קמה נרבה גמי לא
אי"ש טפי ומקל בעלי קמה משמע שפיר בעלי
חיים שהם בעלי קמה ותימה אבמי נרבה מקמה
דבר שאין גידולו מן הארץ בגון חולב וכי תיקא
דיש דכתב רחמנא ליל איצטרך לרבות תלוש
דאי לא כתיב דיש אלא לא תחסום שור במלאכה
הך מוקמינא ליה דוקא במחור דומיא דפועל
דה"נ פרוך ליל דיש להוציא חולב מבי תבא
נפקא דוקא במחור אלמא אית לן לאוקמי שור
דומיא דאדם ועוד דאיצטרך דיש לכמה דרשות
דבסמור: יצא המנבש בבבלי. נראה דאי לא
ואל בליק לא תתן לא הך דרשין מדיש אלא
מה דיש מיוחד שלא נגמרה מלאכתו למעשר
אבל לשעת גמר מלאכתו שאין צריך לקרקע לא
הך דרשין ליה אבל השקא דכתב ואל בליק
למדרש בשעת גמר מלאכה דרשין גמי מדיש
לדני: יצא הלש בתמקף והאופה. תימה לרי'
דשלמא אופה איצטרך למיתני אע"ג דתקא לש
משום דמסתכל דחייב בחלה אפילו לא לש ע"י
אפיה דאמרין בפרק כל שקעה (פסחים דף לו.
ע"ש) הדיבשין והאיצטרךין כ"י אפאן באילפס
פטרין בתנור חייבין אלא מקשף אמאי תני לה
וכי ובי משקף בלא לישא: א' הכי חלה גמי
לא. דחלה בחנה לארץ לא תיקא אלא מדרבנן
כדמובח בפ' עד כמה נכבדות דף כו: מ"ד
מעשר קורים גמר בו. דכין דאם היו חייבין
במעשר הך חשיב גמר מלאכה למעשר אחר
דמירוח ותינה והולכים בתר אותה גמר מלאכה כי
אין חייבין גמי לא היו פחות וניזיל בתרה ואמאי
אלוין בתר חלה.

1 קרקע וצא החולב בו. פריש בכל מערבין (עירובין דף כו) חשיב בעלי חיים
2 גידולי קרקע דרריש ונתתה חספס בקר ובצאן מה הפרט מפורש פרי מפר
3 וגידולי קרקע הם קרי להו גידולי קרקע לפי עניונון מן הקרקע אבל הכא מפיק
4 שפיר חולב ומגבן דלא היו בכלל דיש שהוא גודל וצומח מן הקרקע: ע"ד אמנא
5 הואל וכתבי קמה קמה שתי פעמים. ותימה הא
6 איצטרך חד לרבות כל בעלי קמה וחד לרבות
7 אדם בתלוש וי"ל דה"ק ס"דא דלא נדרוש חד
8 מתוך דרשות דלעיל אבל נדרוש לרבות חולב
9 דמסתבר טפי למדרש הכי ולספרים דגרסי הואיל
10 והכתיב קמה לרבות כל בעלי קמה נרבה גמי לא
11 אי"ש טפי ומקל בעלי קמה משמע שפיר בעלי
12 חיים שהם בעלי קמה ותימה אבמי נרבה מקמה
13 דבר שאין גידולו מן הארץ בגון חולב וכי תיקא
14 דיש דכתב רחמנא ליל איצטרך לרבות תלוש
15 דאי לא כתיב דיש אלא לא תחסום שור במלאכה
16 הך מוקמינא ליה דוקא במחור דומיא דפועל
17 דה"נ פרוך ליל דיש להוציא חולב מבי תבא
18 נפקא דוקא במחור אלמא אית לן לאוקמי שור
19 דומיא דאדם ועוד דאיצטרך דיש לכמה דרשות
20 דבסמור: יצא המנבש בבבלי. נראה דאי לא
21 ואל בליק לא תתן לא הך דרשין מדיש אלא
22 מה דיש מיוחד שלא נגמרה מלאכתו למעשר
23 אבל לשעת גמר מלאכתו שאין צריך לקרקע לא
24 הך דרשין ליה אבל השקא דכתב ואל בליק
25 למדרש בשעת גמר מלאכה דרשין גמי מדיש
26 לדני: יצא הלש בתמקף והאופה. תימה לרי'
27 דשלמא אופה איצטרך למיתני אע"ג דתקא לש
28 משום דמסתכל דחייב בחלה אפילו לא לש ע"י
29 אפיה דאמרין בפרק כל שקעה (פסחים דף לו.
30 ע"ש) הדיבשין והאיצטרךין כ"י אפאן באילפס
31 פטרין בתנור חייבין אלא מקשף אמאי תני לה
32 וכי ובי משקף בלא לישא: א' הכי חלה גמי
33 לא. דחלה בחנה לארץ לא תיקא אלא מדרבנן
34 כדמובח בפ' עד כמה נכבדות דף כו: מ"ד
35 מעשר קורים גמר בו. דכין דאם היו חייבין
36 במעשר הך חשיב גמר מלאכה למעשר אחר
37 דמירוח ותינה והולכים בתר אותה גמר מלאכה כי
38 אין חייבין גמי לא היו פחות וניזיל בתרה ואמאי
39 אלוין בתר חלה.
40 אמר רבנא ברוך ותני. דהשתא דקתיב בתרא
41 למעשר ולחלה מוכח שפיר דלא נקט
42 למעשר אלא לאפוקי היבא דלא שייך חלה
43 בגון בודל בתמרים אבל היבא דשייך חלה לא
44 חשיב אלא שנגמרה מלאכתה לחלה אבל
45 כי הך בתרא ברייתא למעשר לחוד הך
46 משמע דבכ"מ אלוין בתר גמר מלאכה למעשר:
47 והבודל בתמרים. אע"פ דליבא מעשר אלא
48 מדרבנן חשיבא גמר מלאכתו
49 למעשר כיון דאי הך הוה מעשר מדאורייתא
50 הך אלוין בתר גמר מלאכתו למעשר: פועל
51 מהו שיהבבה. פי' פקוטריס שאור מתוקו ובעי
52 אם שרי לתבכה ולמתוק שעי' כן יאכל יותר
53 אי הך בעגבים ודבר אחר או לא וקשה
54 לר"ת דמאי קאמר בקטור מפרין ע"ג על מאי
55 מתוקי פירא איבא היבא ס"ד דמקשה דליבא
56 מתוקי פירא אי"כ קמה מפרין ועוד למאי דמסיק
57 הך דלא יספות במלח הך משום מעשר
58 הא לאו הכי שרי לספות במלח אי"כ כ"ש דשרי לתבכה דספיקא במלח דמיקא
טפי

טפי לעגבים ודבר אחר מהבוב כדמוכח בסמוך ומתוך הסוגיא משמע שלא פשת בלום ונראה לר"ת דבראיה לאכילה פשיטא ליה דשרי בהבוב דלא הוי אלא בסומי פירא אלא באותן שאינו ראויין לאכילה אלא ע"י הדיק ומתבאר בדי שיהיו טובים לאכול מקמאי ליה אי הוי פעגבים ודבר אחר כיון דע"י ההבוב אוכל הרבה או דלקא לא שגא בהבוב זה

מהבוב בפירות מתוקים דשרי ופשיטא מרשאים פועלים לטבל פתן בציר וסבר השתא בפועלין שאין יכולין לאכול אלא ע"י הדיק ומדמי ליה לאכול שאינו ראוי אלא ע"י הדיק ומדמי לשגא בלאו הכי ותו פשיט מאוכלין בראשי אומניות ובלבד שלא יהבבו ואל קאי אראשי אומניות ונתנה שרי להבוב שראויין לאכילה אלא ובלבד שלא יהבבו בדרבים שאינם ראויים לאכילה קאמר והשתא קאמר שפיר מאי מתוקי פירא איבא דעל ידי הפרכה לא יתקנו יותר אותן שאינו ראויין לאכילה דאינון אלא למתק אותן שברך הוי ראויין והוא פשיטא דשרי וא"כ משום ביטול מלאכה הוא דקאמר בריתא ואתי נמי שפיר הא דקאמר רבא לא יספות במלח משום מעשר אכל אי לאו הכי שרי היינו בראיין לאכילה אבל בשאינם ראויים לאכילה מביעאי לן ההבוב ופשיטא פשיטא לן דהוי פעגבים ור"א דקאמר מעשרא ונראה לר"י דלפי ר"ת לא אסור עגבים ור"א אלא דוקא באין ראויין ואתי שפיר הא דקאמר דמלח פעגבים ור"א היינו דוקא באין ראויין דבראיין שרי כדמשמע במילתיה דרבא ויש ליישב שיטת הגוסנין דמה שהקשה דאי ליבא מיתוק אמאי מפרך איבא למימר מפרך ומשבר לחתיכות קטנות כדי שיוכל לתת בפיו בבעט מעט דשרי לספות במלח לרבא אי לאו משום מעשר משום שנתן לו בעיה"ב רשות לאכול דבתיא אירי ובריתא נמי דשרי לספות באחת אחת היינו משום דמיירי בקצין:

אחת אחת אכיל. פירש בקונטרס קצין עם בעיה"ב על מנת שיאכל ודחשתי הא"ר בעין מקח רגאה לר"ת דלפי קאי ארישא אשכרו לעודו דאי אשכרו לקצור לפה יתנה בחנם כיון דמן התורה אוכל הקציצה נמי אמאי מהתניא שלא יאכל שתיים שום וק"ל דעל חנם הוא קוצץ וקשה קצת דמאי פריך כיון דקצין כל מאי דבעי לאכול לקח פשוט לו כל כך שיוכל לאכול במלח משום קצין הוא לא פירש לאכול במלח ואינצטריך לקצין דמידיא לא הוה אכיל כלל כיון ששכרו לעודו ור"ח פירש קצין שהתנה שלא לאכול אלא עשר פירות או ששנים והשתא פריך שפיר מנאי דבעי יאכלם. שתיים שתיים לא יאכל. דמקח קובע דברך שנגמרה מלאכתו למעשר וכי תלש שתיים ביתך חשבי גורן כדיליף בסמוך שהלוקח לא יעשה גורן אחר: **בְּאֵרָן** קבעא ספיתא. והדאי דלעיל דלקחני לא יספות מיירי בארץ ואת יאמאי לא מוקף לך הדאי ולא יספות משום עגבים ודבר אחר כדאמר מטיקרא והדאי דספת במלח קאי אסיפא ומיירי בין בארץ בין בחוצה לארץ וקמיל דלא קבעא ספיתא והשתא לא תקשי ליה הא דפריך ארבאי ויל דאי לאו דאשמעתיון בשום מקום דספיתא קבעא לא הוי אשמעתיון שום חידוש ההיא בריתא דסופת ולהכי מוקף להדאי דלא יספות בארץ משום דספיתא קבעא והשתא קמיל ההיא דסופת דאע"ג דבארץ קבעא בחו"ל אם קבעא ויתרתי' מנלו דקבעא ספיתא. מקח נמי קבעא בתרתי' כדאמר לעיל אלא משום דבספיתא קיימין קנט ספיתא: **כִּי** קבעם כעמור גורנה. אסמכתא היא: **הַמְרַבְּסוֹת**

לְאֶכְשׁוּרֵי גִבְרָא לֹא קָמִיבְעִיא לָן כִּי קָמִיבְעִיא לָן לְאֶכְשׁוּרֵי פִירָא מֵאִי ת"ש פּוֹעֲלֵין אוֹכְלֵין עֲגָבִים בְּרָאשֵׁי אוֹמְנִיּוֹת שְׁלֵהֶם וּבְלַבְד שְׁלֵא יִהְבְּבוּ בְּאוּר הַתֶּם מְשׁוּם בִּטְוֹל מְלָאכָה כִּי קֵא מִיבְעִיא לָן הִיבָא דְאִיבָא אֲשֵׁתוֹ וּבְכִינֵי מֵאִי ת"ש לֹא יִהְבְּבוּ בְּאוּר וְיֹאכְלוּ וְלֹא יִכְמוֹר בְּאֶדְמָה וְיֹאכְלוּ וְלֹא יַפְרִיחַ ע"ג הַפֶּלַע וְיֹאכְלוּ אֶבֶל מְפָרֶדֶת עַל יַד עַל יַד וְאוֹכֵל הַתֶּם מְשׁוּם בִּטְוֹל מְלָאכָה הִכֵּי נְמִי מְסַתְפָּרָא דְאִי ס"ד מְשׁוּם מְתוֹקֵי פִירָא סַלַע מֵאִי מְתוֹקֵי פִירָא אִיבָא או אִפְשֵׁר דְלֹא מִמְתִּיק פּוֹרְתָא ת"ש פּוֹעֲלֵין שְׁהוּ עוֹדְרִים בְּתַנּוּסִים וְגוֹדְרִים בְּתַמְרִים וּבְצֻרִים בְּעֲגָבִים וּמוֹסְקִין בְּזִיתִים הֵרִי אֵלוֹ אוֹכְלִים וּפְטוּרִים שְׁהַתּוֹרָה וּזְכָתָה לְהֶם בְּפִיתָם לֹא יֹאכְלוּ אֶלָּא אִם כּוֹן נְטָלוּ רְשׁוּת מִבְּעֵה"ב וְלֹא יִסְפוֹת בְּמַלְחָ וְיֹאכְלוּ מַלְחָ וְדֵאִי בְּעֲגָבִים וְדָבָר אַחֵר דְּמִי וְלֹא יִסְפוֹת בְּמַלְחָ וְיֹאכְלוּ וּרְמִינְהוּ הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לְעוֹד וּלְקַשְׁקֵשׁ תַּחַת הַיְחִיתִים הֵרִי זֶה לֹא יֹאכְלוּ שְׂכָרוֹ לְבַצוֹר שְׂכָרוֹ לְמִסּוֹק שְׂכָרוֹ לְלֶקֶט הֵרִי זֶה אוֹכֵל וּפְטוּר שְׁהַתּוֹרָה וְיִתְהֵא לָהֶן קֶצֶץ אֶחַת וְאַחַת יֹאכְלוּ שְׁתֵּים שְׁתֵּים לֹא יֹאכְלוּ וְסוֹפַת בְּמַלְחָ וְיֹאכְלוּ אֵילִימָא אִסְיָפָא בִּיּוֹן דְּקֶצֶץ כֹּל הִיבֵי דְבַעֲי לִיבּוֹל אֶלָּא לֹאֹ אֲרִישָׁא אָמַר אֲפִי לֹא קָשִׁיא כְּאַרְץ כְּאַרְץ כְּאַרְץ לְאֶרֶץ בְּאֶרֶץ קֶבְעָא סְפִיתָא בְּחוֹצָה לְאֶרֶץ לֹא קֶבְעָא סְפִיתָא אָמַר רַבָּא מִי אִיבָא מִיּוֹדֵי דְבְּאֶרֶץ קֶבְעָא סְפִיתָא מִדְּאוֹרְיִיתָא וּבְחוֹצָה לְאֶרֶץ לֹא קֶבְעָא סְפִיתָא וּמְוֹתָר לְבַתְחִילָה אֶלָּא אָמַר רַבָּא בִּין בְּאֶרֶץ בִּין בְּחוֹצָה לְאֶרֶץ הָרָא לֹא קֶבְעָא סְפִיתָא תְּרִיתִי קֶבְעָא סְפִיתָא קֶצֶץ בִּין סְפַת וּבִין לֹא סְפַת אֶחַת אֶחַת אוֹכֵל שְׁתֵּים שְׁתֵּים לֹא יֹאכְלוּ לֹא קֶצֶץ וְלֹא סְפַת אוֹכֵל שְׁתֵּים שְׁתֵּים סְפַת אֶחַת אוֹכֵל שְׁתֵּים שְׁתֵּים לֹא יֹאכְלוּ וְאֵע"ג דְּנָטְלוּ רְשׁוּת מִבְּעֵה"ב דְּאִיטְבִּיל לְהוּ לְמַעְשֵׁר וְקֶבְעָא סְפִיתָא וְתְרִיתִי דְקֶבְעָא סְפִיתָא מֵאִי לָן אָמַר רַב מִתְנָא דְאָמַר קָרָא כִּי קֶבְעָם כְּעַמּוֹר גּוֹרְנָה: תְּנוּ רַבָּנִן פְּרוֹת הַמְרַבְּסוֹת בְּתַבּוּאָה וְהַדִּישוֹת

אכשורי גברא. להכי עצמו לאכילה מרובה לא מביעאי לן שחרי לא אסרה עליו תורה והאי לאו פעגבים ודבר אחר דמי דהתם גבי עגבים אכשורי פירא הוא: פועלין אוכלין עגבים. כל אכילתן משתין עד שמועזין לראש אומניות שכן בגלו והשמש מכה אותן ומתקן: ראשי אומניות. ראשי שרות הפרם בלשון יאמי אומניות"א ובלע"ז אורמ"ז: התם משום ביטול מלאכה. שמבטל עצמו כשהתקנה: דאיבא אשתו וכינוי. שלא נשכרו אצל בעל הבית ומתבאר בל: ולא יכמו. והתם ששמימים בעקר חם: ולא יפרח. בלעזירי בלע"ז כמו שנושין לתפוחים: על יד. מיד ליד: עוה"ק מוסקין בוצרין גודרין. כולס לשון לקיטה הן לכל מין ומין: ופשוטיו. מן המעשר ולא אמר מקח הוא לפי שאין לן חטאי שקרן אלא התורה וכתה להם: בפיתם לא יאכלו. משום דינא נקט ליה לפי שאוכלין הרבה: לא יספות. טבול סס"ד משום עגבים ודבר אחר קאמר ולא משום מעשר אלא אכשורי פירא אסור: מלח ודאי פעגבים ודבר אחר דמי. ואע"ג דעליתו דעגבים קא מבדר ליה ולא מילתא באפיה נפשיה הוא ספת מ"מ דבר אחר הוא אכל מהבוב אימא לק דשרי לעזרה. לחפור: לקשקש. לבסות שרשים המגוללים: הרי זה לא יאכל. מן היתים שבאינן דבעיקן שעת גמר מלאכה: שכרו לבעוב. דעגבים: ללפוט. בותיחם: ללפוט. בשאר פירות אותן הנושרין על גב הפרקע: קצין. והתנה עם בעל הבית ע"מ שאוכל יהא ליה בעין מקח אחת אחת אוכל. דפוחות משתיים לא חיל איסור שם גורן דברך שלא נגמרה מלאכתו: שתיים שתיים לא יאכל. דשתיים מבי מטי לזה מילתא דחשיבותא כגון קציצה או מקח חיל עליהו שם גורן כדיליף אסמכתא מקרא לקמן וכדישתיא דקציצה ומקח דרבנן היא כדאמרן לעיל (פס) דאי מדאורייתא אין חילוק בין שתיים לאחת: וסופת מלח ואוכל. סס"ד ספיתא במעשר לא מתנא ולא נקט ליה אלא לאשמעתיון דלא מעבב עליה בעל הבית: אחיי. איצטרך לאשמעתיון: אלא לאו ארישא. דלא קצין: כן בארץ כן בחוצה לארץ. וספיתא לאו משום עגבים ודבר אחר לענין דינא נקט לה אלא משום חשיבות אכילה לענין מעשר נקט ליה ואסיפא קאי: בארץ. דמעשר דאורייתא דוקבעא ספיתא דספיתא אסמכתא במלח גמר מלאכתיהו דגלי דעתיה דלית ליה גורן אחרינא: מותר לכתחילה. בתמיה היבא דמעשר דדיה מדרבנן תקבע ליה ספיתא מדרבנן דכל דתשא רבנן בעין דאורייתא תקו: תרתי קבעא ספיתא. כדיליף לן פחות משתיים לא הוי גורן: קצין בין ספת ובין לא ספת. קציצה משוי גורן בשתיים שתיים ואחת אחת אוכל שתיים לא יאכל וכיון דאכילה ע"י קציצה ליתא בשתיים אלא באחת לא קבע בהם ספיתא משום הכי קתני סופת במלח ואוכל ואסיפא דוקא קאי לא קצין ולא ספת אוכל שתיים. ספת לא יאכל שתיים קבעא ספיתא ומשום הכי קתני כברייתא ספיתא ולא יספות דלאו בקצין איירי ואכילתו שתיים שתיים: ויתרתי' דקבעא ספיתא מנלו. כלומר מנלן דבעיקן תרתי וקציר לא: כי קבעם כעמור גורנה. אין גורן בלא קיבוץ ואין קיבוץ פחות משתיים: התקבחות בתבואה. ששורר שעורר במים ומיבשין אותן בתנור ודשין אותן כפרות להסיר קליפתן והוא חושל: והדרשות

בתבואה. לא לעשות להם מיירי ודיבא דשייכא תלה לא אולין בתר גמר מלאכה למעשר אלא בתבואה לעשות קליות או שתיים מיירי:

בתבואה. לא לעשות להם מיירי ודיבא דשייכא תלה לא אולין בתר גמר מלאכה למעשר אלא בתבואה לעשות קליות או שתיים מיירי:

והדרשות

והדרשות

והדרשות

והדרשות

והדרשות

והדרשות

והדרשות

56 ממעשר, כיון שאין זה שוכר מבעל הבית, המחשיבו כ'לוקח', אלא
57 שְׁתַּתְּוֹדָה וְיַתְּוֹה לְהֵן - לפועלים, זכות אכילה. ממישיבה הבריייתא:
58 אם קצץ - פסק עם בעל הבית שיאכל מהפירות, הרי זה כעין מקח,
59 ולכן רק אחת וְאֶתְּ אֶתְּ לֵאל ללא מעשר, כיון שכשקוטף אחת אחת
60 אין זה נחשב כעשיית 'גורן' המחייבת במעשר. אבל שְׁתִּים שְׁתִּים
61 לא יֵאָכַל ללא מעשר, כיון שבשתיים יש חשיבות וְחַל עליהם שם
62 גורן להחייב במעשר, ומאחר שדינו כ'לוקח' הוא חייב במעשר
63 מדרבנן. מסיימת הבריייתא, וְסוּפָת - וטובל את הפירות בְּמַלְחָה,
64 וְיֵאָכַל.
65 הגמרא מסיימת את קושייתה, ושואלת: אֶתְּיָא - על מה נאמר דין
66 זה 'סופת במלח ואוכל', אֶתְּיָא אֶתְּיָא, שאם קצץ עמו לאכול
67 מפירותיו, רשאי אף לטבולם במלח ולאכול, אם כן קשה, כְּיָן
68 דְּקָצַץ, פשוט הדבר דְּכַל חַיִּב דְּכַל לֵיכּוּל - בכל אופן שירצה הוא
69 רשאי לאכול, שהרי הוא אוכל מדעת בעל הבית. אֶתְּיָא לֵאל אֶתְּיָא
70 - על הדין השני שברישא, שאף כשלא קצץ עמו, אלא אוכל מדין
71 התורה, רשאי לטבול את הפירות במלח ולאכול, וזו סתירה
72 למבואר בבריייתא הקודמת שאינו רשאי לעשות כן.
73 מתרצת הגמרא: אֶתְּיָא אֶתְּיָא, לעולם האמור בבריייתא האחרונה
74 שרשאי לספות במלח נאמר על הסיפא, שקצץ עם בעל הבית,
75 והנידון בבריייתא אינו מחמת שיאכל הרבה ויפסיד לבעל הבית,
76 שעלנין זה פשוט שמועילה קציצתו עם בעל הבית, אלא לגבי
77 חיובי מעשר, ולא קֶשְׁטָן - אין סתירה בין הבריייתות לגבי חזיר
78 אכילה במלח, כיון שְׂכָאן - בבריייתא הראשונה האוסרת לטבול
79 במלח, מדובר בְּאֶתְּיָא, וְכָאן - בבריייתא השניה המתירה זאת,
80 מדובר בְּחַוָּזָה לֶאֱרִין, מבאר אב"י את דבריו: כשאוכל בְּאֶתְּיָא אסור
81 לטבול במלח, כיון שחזיר מעשר שבה הוא מדאורייתא, וְכֶשְׁטָן
82 סְפִיתָא - הטבילה במלח מחשיבה את האכילה כגמר מלאכה, כיון
83 שהוא אוכלם מיד ומוכח ממעשיו שאין עוד גמר מלאכה שעתיד
84 להיעשות בפירות אלו, וחייב במעשר, אבל בְּחַוָּזָה לֶאֱרִין שחזיר
85 המעשר הוא רק מדרבנן, לא בְּכֶשְׁטָן סְפִיתָא, ורשאי לטבול במלח
86 ולאכול ללא מעשר.
87 מקשה הגמרא: אֶתְּיָא רְבָא, מִי אֶתְּיָא מִיד - וכי יש אופנים דְּבְּאֶתְּיָא
88 בְּכֶשְׁטָן סְפִיתָא מְדָאורייתא, וְכַחַוָּזָה לֶאֱרִין לא בְּכֶשְׁטָן סְפִיתָא, ומוֹתֵר
89 לאכול 'לְבַתְּחִילָה' - ללא שום איסור, והרי תקנת חכמים בכל
90 מקום היא כעין דין התורה, ואם כן אף בחוץ לארץ צריך להיות
91 חיוב דרבנן.
92 רבא מיישב את הסתירה בבריייתות באופן אחר: אֶתְּיָא אֶתְּיָא רְבָא,
93 אמנם שתי הבריייתות עוסקות בענין חיוב מעשר, אך החילוק
94 ביניהם הוא אחר, וְכֶן בְּאֶתְּיָא, וְכֶן בְּחַוָּזָה לֶאֱרִין, באכילת הָדָא -
95 פרי אחד לא בְּכֶשְׁטָן סְפִיתָא, ובאכילת תְּרִיתֵי, בְּכֶשְׁטָן סְפִיתָא. ומלבד
96 החילוק בין פרי אחד לשנים, יש חילוק בין מקום שקצץ עם בעל
97 הבית לבין מקום שלא קצץ, שאם קצץ עם בעל הבית שיאכל
98 פירות, דינו כ'לוקח', ולכן כֶּן סְפִיתָא וְכֶן לא סְפִיתָא, רק אֶתְּיָא אֶתְּיָא
99 אֶתְּיָא, כיון שאין זו אכילה קבועה, אבל שְׁתִּים שְׁתִּים לא יֵאָכַל,
100 דכיון שהוא נחשב כ'לוקח', אף ללא הטבלה במלח הוא חייב
101 במעשר מדרבנן, ובאופן זה מדובר בסיפא של הבריייתא השניה,
102 שקצץ, ולכן חילקה בין אחת אחת לשתיים שתיים.
103 ממשיך רבא בתירוצו: אך אם לא קצץ הפועל עם בעל הבית, ואין
104 דינו כ'לוקח', וגם לא סְפִיתָא במלח, שאין כאן קביעות, אֶתְּיָא אֶתְּיָא
105 שְׁתִּים שְׁתִּים. אך אם סְפִיתָא במלח, שיש כאן קביעות, אף שלא קצץ
106 עם בעל הבית ואין דינו כ'לוקח', מכל מקום רק אֶתְּיָא אֶתְּיָא אֶתְּיָא,
107 שבזה אין קביעות אף שסופת במלח, אבל שְׁתִּים שְׁתִּים לא יֵאָכַל,
108 וְאֶתְּיָא עַל גַּב דְּנָטְלָה שְׁוֹת מְפַעַל תְּפִיר, ואין בזה איסור של 'ענבים'
109 ודבר אחר, וטעם האיסור הוא כיון דְּאֶתְּיָא לְחַוָּזָה לֶאֱרִין - נעשו
110 הפירות 'טבל' להחייב במעשר, וְכֶשְׁטָן סְפִיתָא - וההטבלה

1 דוחה הגמרא: לְאֶתְּיָא בְּרָא - לעשות מעשה בגוף האדם
2 שיגרום לו לאכול הרבה, וכגון לטבול את הפת בציר, לא בְּכֶשְׁטָן
3 לְ - לא הסתפקנו כלל בדבר, ובודאי שהוא מותר, כֶּן בְּכֶשְׁטָן לְ,
4 לְאֶתְּיָא בְּרָא - הספק היה רק אם מותר לעשות מעשה באוכל
5 שנותלים הפועלים מהבעלים, כגון להבהבו באש, שפועלה זו
6 דומה לענבים ודבר אחר שהתיקון הוא בגוף הפרי, מִיָּא - מה הדין
7 בזה.
8 תָּא שְׁמַע, שנינו בבריייתא, פְּעֻלָּין העושים מלאכה בכרם, אֶתְּיָא
9 עַנְבִּים בְּרָאשִׁי 'אֶתְּיָא' שְׁלֶהֶם, כלומר, רשאים להמתין מלאכול
10 עד שיגיעו לראש שורת הכרם והמכונה 'אומן', ששם השמש
11 מכה על הענבים והם מתוקים ביותר, אף שמתוך כך יאכלו הרבה,
12 וְכֶלְבֵּר שְׁלֵא יְהִקְבּוּ פְּאִיר, ומוכח שאסור להבהבו את הפירות
13 באש. דוחה הגמרא: הֶתֶם אין האיסור משום מיתוק הפירות, אלא
14 משום בִּטּוּל מְלָאכָה, שבשעת ההבהבו הוא בטל ממלאכת
15 הבעלים, וכי קָא מְיַבֵּיא לְן הֵינּוּ הִיכָא דְּאֶתְּיָא - באופן שנמצאים
16 בכרם אֶתְּיָא וְכֶן שֵׁינִים שכורים לבעל הבית ומהבהבים עבורו,
17 מִיָּא.
18 ראייה אחרת לפשוט את הספק: תָּא שְׁמַע, שנינו בבריייתא, פועל
19 העושה מלאכה אצל בעל הבית, לא יְהִקְבּוּ פְּאִיר וְיֵאָכַל, ולא
20 יְכַמּוּר - יטמין בְּאֶתְּיָא כדי לחמם את הפירות וְיֵאָכַל, ולא פְּרִיד -
21 יבקע את הפירות על גַּבִּי שְׁלֶעַל כדי שיתמתקו וְיֵאָכַל, אֶתְּיָא מְפִירָה
22 על דִּי על דִּי - מיד ליד וְיֵאָכַל, ומבואר בבריייתא שאסור להבהבו
23 באור ולאכול. דוחה הגמרא: גם הֶתֶם האיסור הוא משום בִּטּוּל
24 מְלָאכָה, ולא משום שאסור לו למתקם. הֶתֶם נִמִּי מְפִירָה שהטעם
25 הוא משום ביטול מלאכה, דְּאֶתְּיָא מְפִירָה שהאיסור הוא משום
26 מְתוּקֵי פְּרִיָא - המתקת הפירות, שְׁלֶעַל - בביקוע על ידי סלע, מִיָּא
27 מְתוּקֵי פְּרִיָא אֶתְּיָא - איזה מיתוק נעשה בכך לפירות. דוחה הגמרא
28 את הראייה: אף בביקוע על גבי סלע אֶתְּיָא מְפִירָה שְׁוֹת
29 - לא יתכן שלא יתמתק הפירות מעט, ואין זו ראייה, אמנם גם
30 ללא ראייה זו אפשר לפרש שהטעם הוא משום ביטול מלאכה.
31 תָּא שְׁמַע, שנינו בבריייתא, פְּעֻלָּין שְׁחִי עוֹדְרִים - קוטפים בְּתַנְיָא,
32 וְכֶן פועלים שהיו גוֹדְרִים בְּתַנְיָא, וְכֶשְׁטָן עַנְבִּים, וְכֶשְׁטָן
33 בְּתַנְיָא, שכל אלו הן מלאכות ליקוט הפירות מהעצים, הֶתֶם אֶתְּיָא
34 אֶתְּיָא וְפְּטוּרִים ממעשר, ואין אמרים שאכילת הפירות נחשבת
35 כשוכר שבעל הבית נותן להם תמורת מלאכתם, וממילא יהיה
36 דינם כקונים פירות החייבים במעשר, כיון שְׁתַּתְּוֹדָה וְיַתְּוֹה לְהֵן
37 אכילה זו, ולא בעל הבית. אבל בְּפִיתָם - יחד עם הפת לא יֵאָכַל
38 את הפירות, כיון שמתוך כך אוכלים הרבה, אֶתְּיָא אֶתְּיָא כֶּן נְטִילו
39 רְשׁוּת מְפַעַל תְּפִיר לאכול את הפירות עם הפת. וְכֶן לא וְסוּפָת -
40 לא יטבול את הפירות בְּמַלְחָה וְיֵאָכַל, והבינה הגמרא שלטבול
41 פירות במלח נחשב כהכשרת הפירות עצמם, כיון שהוא מניח את
42 המלח על הענבים עצמם, ואסור לעשות כן כיון שמתוך כך יאכל
43 הרבה, ומוכח שאין הפועל רשאי לעשות מעשה בפירות עצמם
44 כדי למתקם. דוחה הגמרא: מְלָה - הוספת מלח על הפירות, אף אם
45 הוא מפזר על גבי הפירות, אין זה כהכשרת הפירות עצמם, אלא
46 וְדִיא בְּעַנְבִּים וְדִי אַחֵר דְּמִי, ובודאי אסור הדבר, והספק הוא
47 במקום שמהבהבו את התבואה עצמה שמותרת לו באכילה, ואינו
48 מוסיף עליה שום דבר.
49 שנינו בסוף הבריייתא האחרונה: וְלֵא יִסְפֹּת בְּמַלְחָה וְיֵאָכַל, מקשה
50 הגמרא: וְיִמְיָהוּ, שנינו בבריייתא אחרת, הַשׁוֹכֵר אֶתְּיָא הַפְּעֻל לְעִיר
51 - לחפור, וְלֶקְשָׁשׁ - לכסות באדמה את השורשים תחת עצי
52 היתים, הֶתֶם זה לא יֵאָכַל מהזיתים שבעץ, כיון שאין עבודתו
53 נחשבת כגמר מלאכה, אך אם שְׁכָרָו לְבָצוּר - לקטוף ענבים, או
54 שְׁכָרָו לְמִסְבֵּק - לקטוף זיתים, או שְׁכָרָו לְלָקֵט שאר פירות שנשרו
55 תחת העץ, הֶתֶם זה אֶתְּיָא, כיון שהוא עוסק בגמר מלאכה, וְפְּטוּר

1 וְהַדְּשׁוּת בְּתְרוּמָה וּמְעַשֶׂה, מוֹתֵר לְחֹסְמוֹן, וְאִינוּ עוֹבְרֵי מִשּׁוּם כָּל
 2 תְּחַסֵּם, כִּיּוֹן שְׂמֵהּ שְׂאֵמֶרָה הַתּוֹרָה (דְּבָרִים כַּה ד') לֹא תִחַסֵּם שׁוֹר
 3 בְּדִישׁוֹ דִּינָיו בַּתּוֹבָא רְגִילָה שְׂאִינָה תְרוּמָה וּמְעַשֶׂה, שְׁהָרִי בְּדָרְךְ
 4 כָּל מְפָרְשִׁים אֵת הַתּוֹבָא הַמְעַשֶׂה רַק לְאַחַר הַדִּישָׁה וּדְמִירוּהָ,
 5 שַׁחַל עֲלֶיהָ חֵיבוֹב תְרוּמָה וּמְעַשֶׂה, וְלֹא אִסְרָה הַתּוֹרָה לְחַסוֹם בְּאֹפֶן
 6 שְׂאִינוּ מְצִי, שֶׁהַפְּרִישׁ תְרוּמָה וּמְעַשֶׂה קוֹדֵם שַׁחַל חֵיבוֹבוֹ. וְכֵן בְּאֹפֶן
 7 שְׁחָפְרוֹת מְרַכְסוֹת בַּתּוֹבָא, כִּיּוֹן שֶׁכָּבֵר הַתְּחִיבָה הַתּוֹבָא
 8 בַּתְרוּמָה וּמְעַשֶׂה אֵין אִיסוּר בַּחֲסִימָתוֹ, כְּמִבּוֹאֵר לְעֵיל (פֹּט).
 9 שְׁלֵאֲחַר גַּמֵּר מְלֹאכָה לְחֵיבוֹב מְעַשֶׂה אֵין אִיסוּר לְחַסוֹם. אֲבָל מְפָנִי
 10 מְרֵאִית הֲעֵיֵן - שְׁלֵא יִחְשׁוּ בּוֹ שְׁעוֹבֵר עַל אִיסוּר לֹא תִחַסוֹם/
 11 מִכֵּיּא פִירוֹת חוֹלִין בְּשִׁיעוֹר 'בּוֹל' - מְלֵא אֲגוּרֹף מֵאוֹתוֹ הֲמֵין שְׁהִיא
 12 דִּשָׁה בּוֹ, וְתוֹלָה לָּהּ - מְנִיחוֹ בְּתוֹךְ תְּרַסְקִלִין שְׁבָפִיָּה - שֶׁק אֹו סֵל
 13 הַתְּלוֹי בְּצוּאָרָה וְאוֹכְלָת מִמֶּנּוּ. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי אוֹמְרַ, אִף
 14 שְׂאִינוּ יוֹכֵל לְהַבִּיא לָהּ סֵתֵם מִן אַחַר, אֲבָל מִכֵּיּא פְּרָשִׁינִים
 15 [כּוּסְמוֹת] וְתוֹלָה לָּהּ, מִשּׁוּם שֶׁהַפְּרָשִׁינִים יָפוֹת לָּהּ מִן הַבֵּל -
 16 בְּרִיאוֹת וְטוֹבוֹת לָּהּ יוֹתֵר מִשְׂאֵר הַמֵּינִים.
 17 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וְרַמְיָנְהוּ - יֵשׁ לְחַקְשׁוֹת סְתִירָה מְבַרִייתָא זֹו
 18 לְבַרִייתָא אַחֲרָה, פִּירוֹת הַמְּרַכְסוֹת בְּתוֹבָא, רְשָׁאי לְחוֹסְמוֹם וְאִינוּ
 19 עוֹבְרֵי מִשּׁוּם כָּל תְּחַסוֹם. וּפְרוֹת הַדְּשׁוּת בְּתְרוּמָה וּמְעַשֶׂה, עוֹבְרֵי בֵּין
 20 מִשּׁוּם כָּל תְּחַסוֹם. וְנִכְרִי הַדֵּשׁ בְּפִרְתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְחוֹסְמוֹה מַדְעַת
 21 יִשְׂרָאֵל, הִישְׂרָאֵל אִינוּ עוֹבְרֵי מִשּׁוּם כָּל תְּחַסוֹם. וְיִשְׂרָאֵל הַדֵּשׁ
 22 בְּפִרְתוֹ שֶׁל נִכְרִי וְחוֹסְמוֹה, עוֹבְרֵי מִשּׁוּם כָּל תְּחַסוֹם. קִשְׂיָא תְרוּמָה
 23 אַתְרוּמָה, קִשְׂיָא מְעַשֶׂה אַמְעָשֶׁה, שְׁבַבְרִיתָא הִרְשִׁיבָה מְבוֹאֵר שְׂאֵין
 24 אִיסוּר לְחַסוֹם בְּדִישַׁת תּוֹבָאָה וּמְעַשֶׂה, וְאִילוֹ בְּבַרִייתָא זֹו מְבוֹאֵר
 25 שִׁישׁ בּוֹה אִיסוּר.
 26 מִיִּשְׁבֶּת הַגְּמָרָא חֵלְק מַהֲקוּשָׁיָא: בְּשֶׁלְמָא תְרוּמָה אַתְרוּמָה לֹא
 27 קִשְׂיָא, כִּיּוֹן שֶׁנִּיחֵן לְחֵלְק וְלוֹמֵר שְׁכָּאֵן - בְּבַרִייתָא הִרְשִׁיבָה מְדוּבֵר
 28 בְּתְרוּמָה מִמֶּשׁ, וּמוֹתֵר לְחַסוֹם בָּהּ, כְּטַעַם שֶׁהַתְּבֹאֵר לְעֵיל, וְכָּאֵן -
 29 בְּבַרִייתָא הַשְּׁנִיָּה, מְדוּבֵר בְּגִידוּלֵי תְרוּמָה - שׁוֹרַע אֵת הַתְּרוּמָה
 30 וְצוּמָחָה, שְׂכִיּוֹן שְׂמֵן הַתּוֹרָה אֵין גִּידוּלִים נַחֲשִׁיבִים תְרוּמָה יֵשׁ בָּהֶם
 31 אִיסוּר לֹא תִחַסוֹם, מְסִימַת הַגְּמָרָא: אֵלְמָא מְעַשֶׂה אַמְעָשֶׁה עֵדִין
 32 קִשְׂיָא. וְכִי תִימָא דְּמְעַשֶׂה אַמְעָשֶׁה נְמִי לֹא קִשְׂיָא, כִּיּוֹן שְׁכָּאֵן -
 33 בְּבַרִייתָא הַמְּתִירָה מְדוּבֵר בְּמְעַשֶׂה מִמֶּשׁ, וְכָּאֵן - בְּבַרִייתָא הַאִוֹסֶרֶת
 34 מְדוּבֵר בְּגִידוּלֵי מְעַשֶׂה, אֵין לְחֵלְק כְּךָ, מִשּׁוּם שֶׁבְּשֶׁלְמָא גִידוּלֵי
 35 תְרוּמָה, הָרִי דִינֵם מְדוּבְנֵן בְּתְרוּמָה, וְהוֹצַרְכָה בְּבַרִייתָא לְחַדֵּשׁ
 36 שְׂמִכַל מְקוּם יֵשׁ בָּהֶם אִיסוּר חֲסִימָה, אֵלְמָא גִידוּלֵי מְעַשֶׂה, הָרִי חוֹלִין
 37 גְּמוּרִים נִינְהוּ, דְּתֵנֵן בַּתְרוּמוֹת (פֹּט מִ"ד). גִּידוּלֵי מְכָל וְגִידוּלֵי מְעַשֶׂה
 38 שְׂנִי, הָרִי הֵם חוֹלִין, וְאֵם כֵּן כּוּשְׁט אִיסוּר לְחַסוֹם בָּהֶם, וְלֹא הִיתָה
 39 הַבְּרִייתָא צְרִיכָה לְחַדֵּשׁ זֹאת.
 40 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אֵלְמָא לֹא קִשְׂיָא, הָא - הַבְּרִייתָא הַאִוֹסֶרֶת לְחַסוֹם
 41 בְּמְעַשֶׂה עוֹסְקָת בְּמְעַשֶׂה רְאִישׁוֹ, שְׁהוּא מוֹתֵר לְזִרִים וּמְכוּנָה דִּישׁוֹ
 42 שֶׁל הַבְּעֻלִים, וְאִסוּר לְחַסוֹם בּוֹ, וְהָא - הַבְּרִייתָא הַמְּתִירָה לְחַסוֹם
 43 עוֹסְקָת בְּמְעַשֶׂה שְׁנֵי חוּץ לִירוּשָׁלַיִם, שְׂכִיּוֹן שְׁהוּא אִיסוּר בְּאִכְלָה מִן
 44 הַתּוֹרָה, אִינוּ קְרוּי דִּישׁוֹ, וּמוֹתֵר לְחַסוֹם.
 45 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא בְּאֹפֶן נוֹסֵף: וְאִבְעִית אִימָא, הָא וְהָא - שְׁתֵּי
 46 הַבְּרִייתוֹת עוֹסְקוֹת בְּמְעַשֶׂה שְׁנֵי, וְלֹא קִשְׂיָא, הָא רַבִּי מֵאִיר, וְהָא רַבִּי
 47 יְהוּדָה. מְבַאֲרַת הַגְּמָרָא: הָא - הַבְּרִייתָא הַמְּתִירָה לְחַסוֹם בְּמְעַשֶׂה
 48 סוֹבֵרַת כְּרַבִּי מֵאִיר, דְּאֵמֵר (קִידוּשִׁין נְבִי) מְעַשֶׂה שְׁנֵי מְמוֹן נְבוֹהָ - שֶׁל
 49 ה' הוּא, וְאֵין זֶה בְּכָלל דִּישׁוֹ, וְהָא - הַבְּרִייתָא הַאִוֹסֶרֶת לְחַסוֹם
 50 סוֹבֵרַת כְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּאֵמֵר, מְעַשֶׂה שְׁנֵי מְמוֹן הִרְיוּם הוּא, וְהוּא בְּכָלל
 51 דִּישׁוֹ שְׁאִסְרָה הַתּוֹרָה לְחַסוֹם בּוֹ.
 52 הַגְּמָרָא מְבַאֲרַת כִּיצַד יִתְכֵן מְעַשֶׂה קוֹדֵם דִּישָׁה, כְּמִבּוֹאֵר בְּבַרִייתָא.
 53 מְבַרֵּרֵת הַגְּמָרָא: חֵיכִי דְּמִי שְׁהִידָה מְעַשֶׂה קוֹדֵם דִּישָׁה, וְהָרִי חֵיבוֹב
 54 מְעַשֶׂה הוּא רַק בְּגַמֵּר מְלֹאכָה. מְבַאֲרַת הַגְּמָרָא: בְּגוּן שֶׁהַקְּדִימוֹ

55 בְּשֶׁלְלִין - שְׁהַקְּדִים לְהַפְּרִישׁ תְרוּמָה וּמְעַשֶׂה בְּעוֹדֵם שִׁיבּוּלִים, קוֹדֵם
 56 שַׁחַל עֲלָיו חֵיבוֹב, וּבְאֹפֶן כּוֹה חֵלָה הַפְּרַשְׁתוֹ.
 57 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וְלִרְבִי יְהוּדָה הַסוֹבֵר שְׁמַעֲשֶׂה שְׁנֵי מִמּוֹן הַדִּישׁוֹ הוּא,
 58 וְהָא בְּעֵי חוּמָה - וְהָרִי יֵשׁ צוֹרֵךְ לְהַכְנִיס אֵת הַמְעַשֶׂה לְחוּמַת
 59 יְרוּשָׁלַיִם כְּדִי לְהַתִּירוֹ בְּאִכְלָה, שְׁנֵאמַר (דְּבָרִים י"ב ז') לֹא תוֹכַל
 60 לְאַכֵּל בְּשַׁעֲרֶיךָ, וְאֵין רָהֵלֹו שֶׁל לֹא תִחַסוֹם דּוּחָה אִיסוּר זֶה.
 61 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: בְּגוּן שֶׁדָּשׁ אֵת הַתּוֹבָאָה לְפָנִים מְחֻמָּת בֵּית פֶּאֲנִי -
 62 בְּתוֹךְ חוּמוֹת יְרוּשָׁלַיִם בְּמִקּוּם הַנְּקֵרָא 'בֵּית פֶּאֲנִי', וְהוּא חֵלְק
 63 שְׁהוֹסִיפוֹ עַל יְרוּשָׁלַיִם.
 64 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא בְּאֹפֶן נוֹסֵף אֵת הַסְּתִירָה בְּבַרִייתוֹת: אִיבְעִית
 65 אִימָא, לֹא קִשְׂיָא, כָּאֵן - בְּבַרִייתָא הַמְּתִירָה לְחַסוֹם מְדוּבֵר בְּמְעַשֶׂה
 66 וְדֵאִי, וְכָּאֵן - בְּבַרִייתָא הַאִוֹסֶרֶת מְדוּבֵר בְּמְעַשֶׂה דְּמֵאִי - פִּירוֹת עִם
 67 הָאֶרֶץ שְׁחִיבוּם בְּמְעַשֶׂה הוּא רַק מִסְפַּק וּמְדוּבְנֵן, וְהֵלֹאוֹ שֶׁל לֹא
 68 תִחַסוֹם דּוּחָה אִיסוּר אִכְלֵת מְעַשֶׂה דְרַבְנָן. אוֹמֵרֵת הַגְּמָרָא: הֲשָׁתָּא
 69 דְּאֵתִית לְהַכִּי - עַבְשֵׁי שְׁבַאֲת לְתִירוּךְ זֶה, תְרוּמָה אַתְרוּמָה נְמִי לֹא
 70 קִשְׂיָא - יֵשׁ לִישֵׁב כְּךָ גַם אֵת הַסְּתִירָה מִתְרוּמָה לְתְרוּמָה, וְלוֹמֵר
 71 שְׁכָּאֵן - בְּבַרִייתָא הַמְּתִירָה לְחַסוֹם בַּתְרוּמָה, מְדוּבֵר בְּתְרוּמַת דְּנֵאִי,
 72 וְכָּאֵן - בְּבַרִייתָא הַאִוֹסֶרֶת מְדוּבֵר בְּתְרוּמַת דְּמֵאִי, וְלִכֵּן עוֹבֵר בְּלֹא
 73 תִחַסוֹם.
 74 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: בְּשֶׁלְמָא מְעַשֶׂה דְּמֵאִי אִימָא, אֵלְמָא 'תְרוּמַת דְּמֵאִי' מִי
 75 אִימָא - וְכִי בַתְרוּמָה שִׁיךְ דְּמֵאִי/ וְהַתְּנִיא בְּבַרִייתָא, אִף הוּא - יוֹחֵן
 76 כּוֹה גְדוּל, בִּפְּיֵל אֵת אִמְרֵית הַיְיָדִי - יוּדִי מְעַשְׂרוֹת, וְנִזְרַע עַל הַקִּמְטָי
 77 - שְׁחִיקוּנָה פִירוֹת מִעַם הָאֶרֶץ עֲלָיו לְחַשׁוֹשׁ שְׂמֹא לֹא הוֹפְרְשׁוּ
 78 הַמְעַשְׂרוֹת, וְצִרִיךְ לְהַפְּרִישׁ, וְהַטַּעַם שְׁגוּר הִיֵּה לְפִי שְׁשָׁלָּה לְבַדּוּק
 79 כְּכָל נְבוּל יִשְׂרָאֵל, וְרָאָה שְׁלֹא חָיו עִמִּי הָאֶרֶץ מְפָרְשִׁין אֵלְמָא תְרוּמָה
 80 נְדוּלָה בְּלָבָד, וְלִכֵּן גוּר שְׁהַקּוּנָה מֵהֶם צְרִיךְ לְהַפְּרִישׁ מִסְפַּק אֵת שְׂאֵר
 81 הַמְעַשְׂרוֹת, אֵךְ לַגְּבִי תְרוּמָה לֹא גוּר.
 82 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא בְּאֹפֶן אַחַר אֵת הַסְּתִירָה לְעַנְיֵן תְרוּמָה: אֵלְמָא לֹא
 83 קִשְׂיָא, וּבִשְׁתֵּי הַבְּרִייתוֹת מְדוּבֵר בַּתְרוּמַת מְעַשֶׂה, וְכָּאֵן - בְּבַרִייתָא
 84 הַמְּתִירָה לְחַסוֹם מְדוּבֵר בְּתְרוּמַת מְעַשֶׂה וְדֵאִי, וְכָּאֵן - בְּבַרִייתָא
 85 הַאִוֹסֶרֶת לְחַסוֹם, מְדוּבֵר בְּתְרוּמַת מְעַשֶׂה דְּמֵאִי, וְגִזִּירַת דְּמֵאִי
 86 הִיתָה גַם בַּתְרוּמַת מְעַשֶׂה, כִּיּוֹן שְׂאֵין עִמִּי הָאֶרֶץ מְפָרְשִׁים אוֹתָהּ.
 87 הַגְּמָרָא פּוֹשְׁטָת סַפַּק בְּדִין חֲסִימַת שׁוֹר, מִהַבְּרִייתָא שְׁהוּבָאָה לְעֵיל.
 88 מִסְתַּפַּקַת הַגְּמָרָא: בְּעוֹ מִינָה מִרְבַּ שְׁשֶׁת, בַּהֶמָּה חוֹלַת מַעִים,
 89 וּמְחַמַּת הַחוֹלֵי הַתָּהּ אוֹבְבָת וְהַתְּרָת - מוֹצִיאָה רַעִי צַלוּל כְּמֵים,
 90 וְאִכְלֵת הַחִיטִים מְזִיקָה לָּהּ, מִהוּ - הָאֵם מוֹתֵר לְחוֹסְמוֹה, וְהַסְפַּק
 91 הוּא, הָאֵם אִיסוּר לְחַסוֹם הוּא מִשּׁוּם דְּמַעְלֵי לָּהּ הוּא - שְׁהַאִכְלָה
 92 טוֹבָה לָּהּ, וְהָא לֹא מַעְלֵי לָּהּ - וְאִילוֹ אִכְלָה זֹו מְזִיקָה לָּהּ, אוֹ דְלֵמָל
 93 שְׁהֵאִיסוּר לְחַסוֹם הוּא מִשּׁוּם דְּחִוּיָא וּמְצַמְעָרָא - שְׂרוּאָה אֵת הָאוֹכֵל
 94 וּמְצַטְעֶרֶת כְּשִׂמוֹנְעִים אוֹתָהּ מְלֹאכּוֹל וְגַם כֹּאֵן הָא חִוּיָא וּמְצַמְעָרָא,
 95 וְיִזִּיָּה אִסוּר לְחוֹסְמוֹה.
 96 פּוֹשְׁט רַב שְׁתֵּי: אֵמֵר לְהוֹ רַב שְׁשֶׁת, תְּנִיתוּהָ - שְׁנֵינוּ בְּבַרִייתָא לְעֵיל
 97 אֵת הַפְּשִׁיטוֹת לְסַפַּק זֶה, לְגַבִּי בַּהֶמָּה שְׁהִיתָה דִּשָׁה בְּפִירוֹת תְרוּמָה,
 98 רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָי אוֹמְרַ מִכֵּיּא פְּרָשִׁינִים וְתוֹלָה לָּהּ, שֶׁהַפְּרָשִׁינִים
 99 יָפוֹת לָּהּ מִן הַבֵּל, וּמִתּוֹךְ הַלְשׁוֹן שֶׁהַכְּרִשִׁינִים יָפוֹת לָּהּ, שְׁמַע מִינָה
 100 שְׁהַטַּעַם שְׂאִסוּר לְחַסוֹם מִשּׁוּם דְּמַעְלֵי לָּהּ הוּא, וְאֵם כֵּן בְּאֹפֶן
 101 שְׁחִסִּמְתָּה בְּרִיאָה לָּהּ יוֹתֵר, מוֹתֵר לְחוֹסְמוֹה, שְׁמַע מִינָה.
 102 הַגְּמָרָא מְבִיאָה סַפַּק נוֹסֵף בְּדִין חֲסִימַת שׁוֹר, וּפּוֹרְשַׁת אוֹתוֹ
 103 מִהַבְּרִייתָא שְׁהוּבָאָה לְעֵיל. מִסְתַּפַּקַת הַגְּמָרָא: אִיבְעִית לְהוֹ, מִהוּ
 104 שְׂיֵאמַר אֵדָם לְנִכְרִי, חֲסוּם אֵת פְּתֵרֵי, וְדוּשׁ בָּהּ אֵת הַתּוֹבָאָה שְׁלֶךְ.
 105 וְצַדִּי הַסְפַּק הֵם, מִי אֲמִירֵן, דְּכִי אֲמִירֵן שְׂאֵמִידָה לְנִכְרִי שְׁבוּת -
 106 הַכָּלל שְׂאֵנוֹ אוֹמְרִים שְׂאִסוּר מְדוּבְנֵן וְלוֹמֵר לַגּוֹי לְעִשׂוֹת מְלֹאכָה
 107 הַאִסוּרָה, חֵנִי מִלֵּי לְעַנְיֵן שְׁבַת שְׁחָמְרָה בַּהּ הַתּוֹרָה, דִּישׁ בַּהּ אִיפּוֹר
 108 סְקִילָה, אֲבָל חֲסִימַת דְּהוּרָה רַק אִיפּוֹר לֹא, לֹא יִזִּיָּה בַּהּ אִיסוּר אִמְרָה

תוספות

וְהַדְּשׁוֹת במעשר ובתרומה אינו עובר משום לא תחסום. פי' בקונטרס דסתם דייש לא תי תרומה ומעשר שאין רגילות להיות תרומה ומעשר אלא אחר מירוח תימה דאי' אפילו הן חולין מתוקנים לא יעבור דאין רגילות להיות מתוקנים קודם מירוח ונראה דטעמא משום דכתבי דישו דמשמע תראוי לו ומעשר ממון נבזה הוא ותרומה נמי לישראל אסור ליתן לפני בקמחו ואפילו כהן דזקא ופרשין שזוא מאכל בהמה מותר להאכל ולא חשין משום חפסד תרומה וכן דרש בהדיא במעילה דף יג. ושם ד"ה מאי מדישו נבי הא דתנן וכן פרה לא תאכל ברכשני העורב:

גידולי מעשר חולין. דלא שייך למיגר שמא ישקה ביה ובער בטמאה דלקמה ישקה כיון שיכול לפרוחו ואפילו לקוח בספק מעשר שנטמא דאינו נפדה לרבי יהודה לא גזרו על גידולי דליהונו מעשר כיון דיעקר מעשר יש לו פדיון:

באן במעשר ראשון דמיקרי דישו כאן במעשר שני. דאפילו לר' יהודה אינו עובר חוץ לחומה כדפרשי' בסמוך והא בעי חומה ותימה והלא אי' לא רעך היה אוכל פועל משל הקדש כי הדין דשרי משל חבירו ולא תהי גזל הדין לך למיגר דשרי חוץ לחומה דהא לרבי יהודה ממונו הוא וכול לקדש בו האשה אפילו חוץ לחומה כדמשמע בקדושין דף גג. וי' דאפילו הכי (לא) קרינן ביה דישו שלו ולא של רעך דהיינו אמרינן בסוף פרק חלק (סנהדרין דף קיא) דלכובלי עלמא לא מיקרי שללה גבי עיר הנדחת ופטורה מן החלה דלא מיקרי עריסותיב.

וְהִכִּי דמי כשהקדימו בשבלין. תימה דמאי אינטיריך לפרשי הכא היכי דמי דעד השתא נמי תוי מיידי בהכי דהא בגידולי מעשר ליכא לאקמה כלה:

אמר להו ניתיה רבי שמעון בן יוחאי אומר. ור' יוחאי לא פליגי עליה בעני דמפרש טעמא משום דמעלי ליה. **חסום** כמאי דרש בה. פירוש ודוש בתבואתי דמריח באמקיה לנכרי דבתבואת נכרי פשיטא דשרי כיון שאין ישראל נשכר בחסמה אלא אדרבה מספיד כמו שפשיטא שמונת לומר לנכרי אכול נבלה ומחאי טעמא נמי מותר לומר לנכרי בשבך הדין בשר ועבא לנכרי בשאין מוטל עליו לחנו דאין מריח באותה אמקיה כלום ומיהו אמר רי' דלא דמי לאומר לנכרי אכול נבלה דלא שייך התם אמקיה לנכרי שהישראל עצמו יכול ליתן נבלה בפיו אבל הכא אותו דבר שאומר לנכרי לעשות הוא אינו יכול לעשות כמו לבישל או לחסום ומירושלמי דתנן גבי מתוקין ודי נכרים בשביעת דקאמר א"ל חרש בה טבאות ואנא נסיבנא לה מניף כתר שביעת אומר רי' דאין ראיה דהתם לפי שהתחיל כבר לחרוש מפני דרכי שלום: **אכל** חקא דאיסור לאו שרי. אע"ג דבבב' מר' דף ג. אמרינן דבשביעת וחלו של מועד אסור אמקיה לנכרי התם משום דשבת ור"ש חקא מילתא היא ונזרו אטו שבת ד**הגבולין** להו אמרינן. בשאלות דרב אחאי מפרש שהיו קושרין דיער בבסיש בהמה בחוקה ונתקרי גונב דהיינו ותולש הבסיש ומקטרסו ושקו גנבין להו לא משמע הכי שלא באין לגנוב רק הדין:

וְהַדְּשׁוֹת דישת שבלין בתרומה ובמעשר כגון שהקדימו בשבלין: אין עובר. בלא תחסום: **המרכסות**. משום דגמר מלאכתן למעשר משעת דישת: תרומה ומעשר. דסתם דייש לאו בתרומה ומעשר משמע קרא דאין תרומה ומעשר סתם אלא מן המירוח ואילך כדכתבי (בבבד יח) כדגן מן הגורן: **ספני פראית העין**. שלא יאמרו עליו שהוא חסום. כול. מלא אגרוף: **במרכסלין שפיה**. שק או טרסקל תולין בצוארה והפאכל בתוכו ואוכלת: **נכרי הדש** **בפרתו של ישראל**. אינו עוברים הבגלים שאמרו לו תחסום פרתו ודוש בה תבואה שלך אין עליהם עבירת לא תחסום: **גידולי תרומה** שרעה וגידולה הגידולי תרומה מדרבנן והא אהד משמנה עשר דבר שרבו בית שמאי על בית הלל ביציאות שטר דף יז. ובין דלאו תרומה מדאורייתא היא. קרינא ביה דייש שתמא: **בשלבא** גידולי תרומה תרומה מדרבנן ואינטיריך לאשמעינן דעורב: **גידולי טבל**. תבואה שנמקה בכרי ונרעה בטבלה הרי היא כשאר חולין ואוכל הימנה עראי עד מירוח דכיון דזרעו כלה בטיל ליה איסוריה ובתרומה הוא דגזור כדמקריה התם גזירה משום תרומה שחורה ביה ישראל שמא ירענה להפטר שלא יתנהג לכהן אי נמי משום תרומה טמאה ביד כהן דלקא משתי לה לזרעה ואתי בה לידן תקלה: **פלוגמא דר' מאיר** ור' יהודה. כדחושין דף נב. קמון נבזה. ולא קרינא ביה בדישו ונבי תרומה מתוקמא שהיתה פרה של ישראל שאסור להאכילה תרומה ואפילו אם דש בה כהן דתנאי כהן ששכר פרה מישראל אע"פ שמונותיה עליו לא יאכלנה כרשני תרומה: **היכי דמי**. דליהו מעשר קודם דישת: כגון שהקדימו. וקרא שם עליו בשבלין: **ולר' יוחאי**. כיון דשם מעשר עליו לר' יהודה נהי נמי דממון הדייט הוא: **הא בעי חומה**. שאסור לאכול חוץ לחומת ירושלים והיכי אתי לאו דלא תחסום ודתי לאו דלא תוכל לאכול בשעריך: **בית פאני**. דיקח חיצון של ירושלים שהוסיפו עליו קרי בית פאני ונראה לי שהוא לשון כבשיתה של עיר שנוג'א בלע"ז כדאמרנן פרק קמא דר"ט זך קה חמור ובית פניה: **פאן פמעש דמאי**. דליתיא אלא מדרבנן הלוקח מעש הארץ שחיבו להפריש מעשר שני על הספק ולהקלותו לירושלים: **אף הוא**. ויהוון כהן גדול במס' סוטה דף ג. ביטל את הוידוי. של מעשר ואפילו של חברים שאין לומר בערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו לפני לפי שלא היו נותנים מעשר ראשון ללוי בהלכתו דרחמנא אמר ללוים וקסיתיהו עראי ונזהו לתתו לפניהם: **וגזר על הדמאי**. בלוקח מעם הארץ שפריש הכל ספק מפני שהטבל עז מיתה חוץ מן התרומה שלא גזר להפרישה ולא גזר על הדמאי לפי ששלח בכל גבול ישראל וראה שהיו עמי הארץ מוללין במעשרות ולא היה מפרשין אלא תרומה גדולה: **תרומת מעשר**. שהלוי מפרש לכהן מעשר מן המעשר והוא קרי תרומה ואסור כתרומה ופירות. חולי מעים וקורין אותו רוליד מוציאה ריעי לצלל כמים ותחשין קשין לה חסום פרתו ודוש בה: **דישה שהי**: אמקיה לנכרי מדרבנן ומגנחין

44 סיפא דישאלה הדיש בפרתו של נכרי עובר תנא רישא אינו עובר תא שמע דשלחו ליה לאבונה דשמאלה הלין תורי דגנבין

מחלפי אהדי. שלא מדעתן היו מקרסין אותן ומימ' היו מחליפין שמא לא יאמינו העולם שהיה שלא מדעתם או משום שלא יאמרו אחרים לנכרי לעשות בן יאמרו שלא מדעתנו עשו: יעב' לה קוץ בפיה מזה. וא"ת הא אמרין לקמן לא תדוש בחסימה ו"ל דה"מ בשחסימה בחוץ כדי שלא תאכל אכל הקא שישב לה מאליה כדי דלמה היו בחלתה:

רבין ארי מבחוץ. את"ל ישב לה קוץ אסור לפי שחסימה בגופה אכל ארי שהיה רחוק ממנה לא היו חסימה ואת"ל דארי נמי היו חסימה היינו משום דמפתח הארי אינה אובלת אפילו היא רגיבה הרבה אבל בעמך בנה בחוץ אינה נחסמת כל כה: **עמד** בנה מבחוץ מהו. אינו חסרים דגריס העמיד ואפילו הכי לא פריך חסימה מעלייתהוה ותי משום דאינה מנתח כל כר ממאכל בשבילו כמו מפתח הארי בדפרשיטה:

רב יוחנן אמר חייב עקימת שפתיו היה מעשה. תימה דכ"ג' דשבועות (דף כ"א) אמר רבי יוחנן אמר היה רבי יהודה משום ר' יוסי הגלילי כל לא שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע ומימר ומקלל חבירו בשם והלך רבי יוחנן גופיה קאמר הקא דעקימת שפתיו היה מעשה אי"כ נשבע ומימר ומקלל חבירו בשם אמאי מחשיב אותן לאו שאין בו מעשה ו"ל דלא קאמר רבי יוחנן דעקימת פיו היה מעשה אלא הקא משום דבדיבוריה קעביד מעשה שהולכת ודשה בלא אכילה כדאמרין בריש תמורה (דף ג') אהתיא דחוץ מנשבע ומימר ומקלל חבירו אמר ליה רבי יוחנן לתנא לא תיתי מימר דבדיבוריה קעביד מעשה ולחשיב פריך הקא ר"י לריש לקיש ממומר דחשיב מעשה משום דבדיבוריה קעביד מעשה אכל נשבע לא עביד דבדיבוריה מעשה כדמוקי לה התם באבלתי ולא אכלתי וא"ת דבסוף פרק ד' מיתות (סנהדרין דף ס"ה ושם ד"ה הויאל) קאמר ר' יוחנן דעקימת שפתיו דמגדף לא היה מעשה משום דישנו בלב ופריך והתניא יצאו עדים זוממים שאין בהן מעשה ומשני אלא שאני מגדף הויאל וישנו בקול ופריך וקול לר' יוחנן לאו מעשה הוא והא חסמה בקול לרבי יוחנן חייב ומשני שאני עדים זוממים דישנו כראייה והשתא הכי פריך מחסימה בקול אמגדף דלא עביד מעשה כדביבוריה לריש לקיש אמגדף פריך אלא אעדים זוממין פריך דדבההא שנוא דמשני שאני מגדף הויאל וישנו בקול שני נמי אעדים זוממין ועלייהו פריך וקול לר' יוחנן לאו מעשה הוא כדביבוריהו ומתעביד מעשה שמתחייב הגדון ומשני שאני עדים זוממין הויאל וישנו כראייה אכל מגדף היה מעשה דלא חשיב מעשה הויאל

וישנו בקול דלא עביד כדביבוריה מעשה ואין פריך להו לטעמא שכן ישנו בלב והיינו טעמא נמי דמסית ומדיח ומקלל אביו דמעמט להו בתי"כ מן מעשה דהתם אינו לא בלב ולא כראייה אלא על כרחך משום דישנו בקול ואע"ג דבפ"ק כבירתות (דף ד') לא קאמר טעם דמגדף דישנו בקול אלא קאמר מגדף ישנו בלב ועדים זוממין ישנו כראייה אסוגיא דסנהדרין סמך ובקטורס גריס שאני עדים זוממין הויאל וישנו בקול ולא גריס שאני מגדף משום דאי הדר ביה מעטמא קמא דהויאל וישנו בלב אם כן לפי הפסקא דסותר טעמא דהויאל וישנו בקול הנה ליה למיחד לטעמא קמא ולמימר שאני מגדף הויאל וישנו בלב ואין נראה דלמסקנא נמי לא סתר טעמא דהויאל וישנו בקול לענין מגדף ומסית ומדיח כדפרשינו כדביבוריהו לא מתעביד מעשה:

ריש לקיש אמר פטור עקימת שפתיו לא היה מעשה. ואם תאמר והא בריש אלו הן הלוקין (מכות דף ע"ג) אמרין הא דבעינן לאו שיש בו מעשה משום דכולהו לאוי מגרין מלאו דחסימה משום דסמיק ליה ארבעים לבנו לא יוסיף וחסיהה יש בה מעשה והשתא לריש לקיש דחסימה בקול לית בה מעשה נימא דלקין ונילף בבולאה דלקין אלאו שאין בו מעשה ואמאי פטר הקא בחסימה גופה כי אין בה מעשה ויש לו מר דסבר ריש לקיש דעיקר קרא לא איירי אלא בסתם חסימה דאית בה מעשה אי נמי נפקא לריש לקיש באיך שנוא דמכות (שם) דדריש מלעשות דאין לוקין אלא בלאו שיש בו מעשה ואם תאמר דבאלו הן הלוקין (שם טו) פליג רבי יוחנן וריש לקיש בשבועה שאוכל כפר וזו היום ועבר היום ולא אכלה דר' יוחנן פטר ליה משום לאו שאין בו מעשה ור"ל פטר ליה משום התראת ספק אבל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו וליקא למימר דאליבא דר' יהודה קאמר וליה לא סכריא ליה כדמשמע בתר הכי לפליגי אמיתא דר' יהודה דאמר יבני לא תוריד ממנו עד בקר בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה לומר שאין לוקין עליו דייקר ר' יוחנן טעמא דבא הכתוב הא לא בא הכתוב לוקין עליו דהתראת ספק שמה התראת וריש לקיש דייק טעמא דבא הכתוב הא לא בא הכתוב לוקין אלקא לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ואי אליבא דרבי יהודה

דגנבין ארמאי ומגנחין ותהון מהו שלח להו הערומה אתעביד בהו אערימו עליוהו ויודבגון אמר רב פפא בני מערבא סברו לה כר' חידקא דאמר בני נח מצויין על הפירות וקא עברי משום ולפני עור לא תתן מכשול סבר רבא למימר ימכרו לשחיטה א"ל אפי דיין שקנסת עליהם מכירה פשיטא בנו גדול כי אחר דמי בנו קטן מאי רב אחי אסר ורב אשי שרי מרימר ומר זוטרא ואמרי לה הנהו תרי חסדי מחלפי אהדי בעי רמי בר חמא הושיב לה קוץ בפיה מהו הושיב לה חסימה מעלייתהוה היא אלא ישב לה קוץ בפיה מהו הרביץ לה ארי מבחוץ מהו הרביץ לה חסימה מעלייתהוה היא אלא רבין ארי מבחוץ מהו העמיד בנה מבחוץ מהו היתה צמאה למים מהו פרס לה קטבלאי על גבי דישה מהו פשוט מהא חדא דתניא רשאוי בעל פרה להרעיב פרתו כדי שתאכל מן הדישה הרבה ורשאוי בעל הבית להתיר פקיע עמיר לפני הבחמה כדי שלא תאכל מן הדישה הרבה שאני התם דקא אכלה איבעית אימא רשאוי בעה"ב להתיר פקיע עמיר לפני הבחמה מעיקרא כדי שלא תאכל הרבה מן הדישה בעא מיניה רבי יוחנן מרבי סימאי חסמה מבחוץ מהו שור בדישו אמר רחמנא והא לאו בדישו הוא או דלמא לא תדוש בחסימה אמר רחמנא א"ל מביית אביד אתה למד וזו ושכר אל תשת אתה ובניד אתה בבואכם בבואכם הוא דאסור הא מישתא ומיעל שרי ויהבדיל בין הפדש ובין החול אמר רחמנא אלא מה התם בשעת בויאה לא

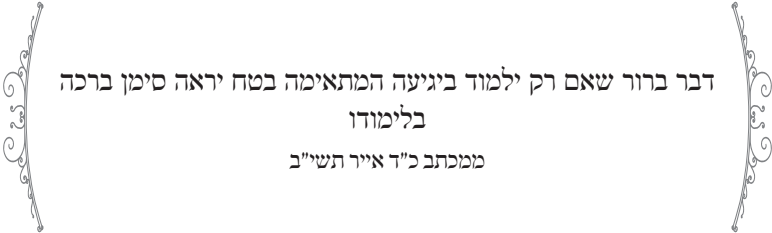
תהא שכרות הכא נמי בשעת דישה לא תהא חסימה תנו רבנן החוסם את הפרה ותמנווג בכלאים פטור ואינו לוקה אלא דש ומנהוג בלבד איתמר חסמה בקול והנהיגה בקול ר' יוחנן אמר חייב ריש לקיש אמר פטור רבי יוחנן אמר חייב עקימת פיו הויא מעשה ריש לקיש אמר קלא לא הוי מעשה איתביה רבי יוחנן לריש לקיש לא

ומגנחין ותהון. ומקסרין אותם ואח"כ מחזירין לבעלים ומאהבת בעליו ישראל וגו' הנכרי שהוא מכיר ומקסרו כדי שיהא יפה לחרישה ויודבגון. ולא יתנה ישראל בעבידה הוא עשה כדי שיהא יפה לחרוש לפיכך יקנסוהו שלא יחרוש בו אלקא: באיסור דלאו נמי אסורה אמירה לנכרי: בני מערבא. דשלחו ליה לאבוה דשמואל הכי סכריא להו ברבי חידקא. בסנהדרין פסק ד' מיתות (דף נו"ג): וקא עבר. זה האומר לקטר: משום לפני עור לא תתן מכשול. אבל בדבר שאין הנכרי מוזהר עליו אימא לה שרי. לשחיטה. שלא יועיל סירוסן להעלות בדמיתן אבל לחרישה לא שדימין לקרין משום סירוסן דין ששנסת עליון סכריה. דלא קרו כולי האי אלא שחדש בו והא לא תתקיים מחשבתה: פאחר דפי. רדיו אם מכרו לו: מחלפו אהדי. שוורים שלחו שגבוה נכרים מבידיהם וסרסו: ישב לה קוץ בפיה. ואינה יכולה לאכול מן הידישה: מהו. מזהה לשתיה או אין מזהה לשתיה: תרביץ לה ארי. ואימאנה אינה אובלת: קטבלאי. עור שלוק והבחה מהחלת על גביו ואינה רואה את הידישה מי קרינא ביה בדישו או לא: פשוט מהא. מתניא: חדא. מהך בעיה: בעל הפרה. שהשכיר פרתו לודש בה פקיע עמיר. קשין של שלקין שגדושו והנה פפורס קטבלאי ותפישוטה מיה דשרי: פעיקרא. כדי שתמלא כרישה קשים קודם שתימנס לדישה: מבחוץ. קודם שתנסה לודש: מביית אביו. כהן היה: להבדיל בין התרש. בתריה כתיב משמע כדי שידע להבחין בין עבדו כד' קדושה למחוללת ואי שתי ועיל מימי שיכור הוא ולא ידע להבדיל: החוסם את הפרה. ולא העבירה על הדישה ותבירו שד בה: וכן תמונוג שור וחומר לקרון וכא חבירו והנהיג פטור הראשון ואינו חייב אלא הדיש דלא תדוש בחסימה קאמר רחמנא (דברים כו) וגבי כלאים נמי לא תחרוש כתיב (שם כב) ואינו לוקה אלא זה והנהיגו: חסמה בקול. כשהיתה שוחקה לאכול היה גוער בה: והנהיגה בקול. בכלאים ואינו אוחז במרדע: הויא פשטה. והנה ליה לאו שיש בו מעשה ולוקין עליה:

לא

46 שְׂתֵאכַל מִן הַדִּישָׁה הַרְבֵּה, וְכֵן רִשְׁאֵי בַעַל הַבַּיִת - בעל הדישה
 47 לְהַתִּיר פְּקִיעַ עֲמִיר - אגודה של קשין משיבולים לאחר שנידושו,
 48 שכבר אין בהם גרעינים, ולפורס אותם לִפְנֵי הַבְּהֵמָה - לכסות את
 49 הדישה, כְּדֵי שְׂלֵא תֵאכַל מִן הַדִּישָׁה הַרְבֵּה אלא תאכל מהעמיר,
 50 והרי זה דומה לפורס עור על גבי הדישה, ויש לפשוט מכאן
 51 שמוותר. דוחה הגמרא: שֵׁאֲנֵי הָתָם דְקָא אֲכָלָה - כשמתיר העמיר
 52 להרי היא אוכלת, ואין לפשוט לפורס עור שאינה אוכלת כלל.
 53 אִיבִיעִית אִימָא - עוד יש לדחות שכוננת הבריייתא רִשְׁאֵי בַעַל הַבַּיִת
 54 לְהַתִּיר פְּקִיעַ עֲמִיר לִפְנֵי הַבְּהֵמָה היינו מְעִיבָא - קודם שתתחיל
 55 לדוש, שתאכל הרבה עמיר כְּדֵי שְׂלֵא תֵאכַל מִן הַדִּישָׁה ולא
 56 שמכסה בו את הדישה עצמה.
 57 מביאה הגמרא ספק נוסף בדין 'לא תחסום': קָעָא מִיָּיִה רַבִּי יוֹנָתָן
 58 מְרַבֵּי סִימָא, חֲסָמָה מִבְּחִיץ - קודם שתיכנס לדוש מהו. וצדדי
 59 הספק הם, האם 'לא תחסום שור בדישו' אֲמַר רְחֵמָנָא, וְהָא לֹא
 60 בְּדִישׁוֹ הוּא, כלומר שכל האיסור לחסום, הוא בשעת דישה ממש,
 61 או הֲלָמָא 'לא תדוש בְּחִסְמֵיה' אֲמַר רְחֵמָנָא - התורה אסרה לדוש
 62 בשעה שהשור חסום, ואם כן גם אם חסמה מבחוץ אסור לדוש בה
 63 עד שיפתח חסימתה. אֲמַר רַבִּי יוֹנָתָן, מִבַּיִת אֲכִיד אֲתָה לְמַד -
 64 רבי יונתן היה כהן, ומנהאמר אצל הכהנים יש לפשוט את הספק,
 65 שנאמר 'וְזָרְקוּ אֶת הַתְּשֵׁת אֹתָהּ וּבְגָדֵי אֲתָם בְּבִאֲכֵם' (ויקרא י ט)
 66 ולכאורה אם נדייק את הפסוק יהיה משמע 'בְּבִאֲכֵם' הוּא דְאִסוּר
 67 - שרק לאחר שנכנס הכהן למקדש אסור בשתיית יין. הָא מִיִּתְּנָא
 68 וּמִיעַל שְׂרִי - אבל לשנות ולאחר מכן להיכנס צריך להיות מותר,
 69 והלא 'וְלִהְיֶה בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין חֹלֵל' אֲמַר רְחֵמָנָא (שם י ט), ואם יכנס
 70 שתוי הרי אינו יכול להבדיל בין הקודש ובין החול, אֲלֵא מַה הָתָם
 71 כשם שלענין כהנים כוונת התורה שבשעת ביאָה לֹא תִהְיֶה שְׂכֻרוֹת,
 72 הֲבָא נָמִי לְעֵינֵי חֲסִימָה כוונת התורה להזהיר שבשעת דישה לֹא
 73 תִּהְיֶה חֲסִימָה.
 74 לאחר שהתברר שעיקר האיסור הוא לדוש כאשר הבהמה
 75 חסומה, מביאה הגמרא דין העולה מכלל זה: תְּנִי רַבְּנָן, תְּחוּסְמֵי אֶת
 76 הַפְּרָה וחבירו דש בה כשהיא חסומה והתורה אמרה 'לא תחסום
 77 שור בדישו' (דברים כה ד), וְכֵן הַמְּוֹנֵג בְּבִלְאִים - קשר שור וחמור
 78 יחדיו וחבירו חרש בהם, והתורה אמרה 'לא תחרוש בשור ובחמור
 79 יחדיו' (דברים כב י), פְּטוּר, וְאִינוּ לֹקְחֵי אֲלֵא הַדִּישׁ וּמְנַהֲגֵי בְּלֶבֶד -
 80 שהתורה לא הקפידה על מעשה החסימה והקשירה אלא על
 81 הדישה ועל ההנהגה.
 82 אִתְּמַר, חֲסָמָה בְּקוּל - היה גוער בה שלא תאכל, וְכֵן הַנְּהִיגָה בְּקוּל
 83 - שהיו קשורים שור וחמור יחדיו, וגער בהם כדי שילכו, רַבִּי יוֹנָתָן
 84 אֲמַר חָיִב מַלְקוֹת, רִישׁ לְקִישׁ אֲמַר פְּטוּר. מבארת הגמרא את
 85 סברותיהם: רַבִּי יוֹנָתָן אֲמַר חָיִב, משום שעֲקִימַת פִּיּוּ הוּא מַעֲשֵׂה
 86 שהרי מניע את שפתיו בדיבורו, רִישׁ לְקִישׁ אֲמַר פְּטוּר, משום
 87 שְׂקָלָא לֹא הוּי מַעֲשֵׂה, והתורה מחייבת מלקות רק על לאו שיש בו
 88 מעשה.
 89 אִיתְּבִיחָה רַבִּי יוֹנָתָן לְרִישׁ לְקִישׁ,

1 דְּנִבְנִין אֲרָמָא - שגונבים הגויים את השוורים וּמְנַחֲתִין וְיַחְזִין -
 2 ומסרטים אותם מהו, כלומר שור מסורס טוב יותר לחרישה, וידע
 3 הגוי שישראל מוזהר על הסירוס, ומפני שרצה בטובתו היה גונב
 4 את השור, מסרס אותו, ומחזירו לבעליו, ומכיון שנעשה הדבר
 5 בידיעת הישראל ולרצונו, הסתפקו בני ארץ ישראל האם יש
 6 איסור בדבר. שְׂלַח לְהוּ אבוה דשמואל, תַּעֲרֻמָּה אֲתַעֲבִיד כְּהוּ -
 7 מכיון שנעשתה כאן הערמה, אֲעֲרִימוּ עָלֵיהוּ וְיִוֹדְגֻנּוּ - יש להערים
 8 על בעל השור, ולחייבו למכור שורו, ומוכח שיש איסור אמירה
 9 לנכרי גם באיסור לאו כגון סירוס ולא רק באיסור שבת. דוחה רב
 10 פפא את הראיה: אֲמַר רַב פָּפָא, כְּנִי מְעַרְבָא - בני ארץ ישראל סְבָרִי
 11 לָה פְּרִיבֵי הִידְקָא דְאֲמַר כְּנִי נַח מַצְוִינֵי עַל הַסִּירוּס, וְקָא עֲבָרֵי הַבַּעֲלִים
 12 מִשּׁוּם 'וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל' (ויקרא יט יד) שהכשיל את הגוי
 13 בעבירה, אבל בשאר לאוין אין ראייה שיש איסור אמירה לנכרי.
 14 דנה הגמרא בדינו של אבוה דשמואל: סְבָר רַבָּא לְמִימַר שְׂצָרִיךְ
 15 דוּקָא שְׂמִיבְרֵי לְשְׁחִיטָה, שהרי אם ימכרו לחרישה נמצא
 16 שהישראל הנהנה מהסירוס, שהרי ערך השור עולה מחמת הסירוס.
 17 אֲמַר לִיָּה אֲבִי לְרַבָּא, דִּין שְׂקָנְסַת עֲלֵיהֶם מְבִדָה - בקנס זה די לנו
 18 כדי שימנעו מלעשות כן, שהרי לא מתקיימת מחשבתו.
 19 מבררת הגמרא: פְּשִׁימָא כְּנֵי גְדוּל כִּי - כמו אחר דְּמֵי ויכול למכרו
 20 לו, כְּנֵי קָנָן מָאִי - האם יכול למכרו לו. משיבה הגמרא: רַב אֲמִי
 21 אֲמַר, וְרַב אֲשֵׁי שְׂרִי.
 22 מביאה הגמרא אופן לקיים את הקנס: מְרִימַר וּמַר וּזְרָמָא, וְאֲמַרֵי לָה
 23 הַנְּהוּ תְּרֵי חֲסִירֵי, מְחַלְפֵי אֲהַרְדֵי - היו מחליפים שורם זה בזה,
 24 לקיים בזה את חיוב מכירת השור.
 25 מביאה הגמרא עוד ספיקות בדין 'לא תחסום': כְּעִי רַבִּי פֶר חֲסָמָא
 26 הוֹשִׁיב לָה קוּץ בְּפִיָּה כְּדֵי שְׂלֵא תֵאכַל, מהו לדוש בה. תמהה
 27 הגמרא: הוֹשִׁיב לָה - אם בכוונה הושיב לה קוץ הלא חֲסִימָה
 28 מְעַלְיָתָא הוּא, ובודאי הדש עובר איסור. אֲלֵא כִּי הוּא הַסַּפֵּק,
 29 באופן שכבר יִשֵּׁב לָה קוּץ בְּפִיָּה מהו, האם קודם שדש בה חייב
 30 להוציאו או לא.
 31 ואם תרצה לומר שבקוץ אסור משום שזה בגופה, הַרְבִּינֵי וְהוֹשִׁיבֵי
 32 לָה אֲרִי מִבְּחִיץ ומחמת הפחד אינה אוכלת, מהו. תמהה הגמרא:
 33 הַרְבִּינֵי לָה - אם בכוונה הושיב שם אריה הלא חֲסִימָה מְעַלְיָתָא
 34 הוּא. אֲלֵא כִּי הוּא הַסַּפֵּק, רַבִּין לָה אֲרִי מִבְּחִיץ מהו - שכבר היה שם
 35 אריה, האם חייב לסלקו, או לא.
 36 ואם תרצה לומר שבקוץ ובאריה שאיננה מסוגלת לאכול כלל
 37 אסור, תַּעֲמִיד כְּנֵה מִבְּחִיץ ומחמת כן אינה אוכלת אלא אם כן
 38 תהיה רעבה מאד, מהו. וכן יש להסתפק כאשר הִיתָה צְמָאָה לְמִים,
 39 ומחמת כן אינה אוכלת אלא אם כן רעבה קצת, מהו, האם חייב
 40 תחילה להשקותה מים.
 41 ספק נוסף: פֶּרֶם לָה קְטַמְלָא 'יריעת עור' על גְבֵי דִישָׁה, ואין
 42 הבהמה רואה את הדישה, מהו, האם נחשב שחוסמה או שאין זה
 43 נקרא 'דישו' שהרי איננה יודעת שהיא דשה, ומותר.
 44 אומרת הגמרא: פְּשִׁטֵי מְהָא תְּדָא - ניתן לפשוט אחד הספיקות
 45 מהבריייתא דלהלן, דְּתַנְיָא, רִשְׁאֵי בַעַל פְּרָה לְהַרְעִיב פְּרָתוּ כְּדֵי

45 לְאִסְוֹרָא. הָאֵל אֶתְּחַלְּקָא וְהָאֵל הָאֵל אֶתְּחַלְּקָא - באחת מהן אכן
 46 זוהי ההלכה אך באחת מהם אין זו ההלכה אלא החמירתי להם כדי
 47 שלא יזלזלו בדבר.
 48 הספק הראשון: כְּעוּ מִינָא, מהו ללוש את העיסה כְּחֶלֶב על מנת
 49 לעשות ממנה לחם, ופְּשָׁטֵי לְהוּ לְאִסְוֹרָא כְּחֶלֶבְתָּא, דְּתִנְיָא אִין לְשִׁין
 50 אֶת הָעֵיסָה כְּחֶלֶב, וְאֵם לֹשׁ כֹּל תְּפַת כּוּלָּה אֶסְוֹרָה באכילה, מִפְּנֵי
 51 הַרְגֵל עֲבִירָה - שמא יאכל עימה בשר, כְּיוֹצֵא בּוּ אִין מְשִׁין
 52 וְמוֹשְׁחִין אֶת הַתְּנִיז כְּאֶלְיָה - בזבב הבהמה שהוא שמן מאד, וְאֵם
 53 מִשׁ ואפה בו פת, כֹּל תְּפַת כּוּלָּה אֶסְוֹרָה, ואסור לאפות בתנור זה
 54 עַד שְׂסִיךְ אֶת הַתְּנִיז, ויתכלה השומן.
 55 וְאִידך - הספק השני היה לענין איסור כלאי בהמה, כְּעוּ מִינָא מהו
 56 לְהַכְנִים מִין וְשְׂאִינוּ מִינוּ לְדִיר - האם מותר להכניס לדיר, זכר
 57 ונקבה משני מיני בהמה או חיה, האסורים זה בזה משום כלאים,
 58 שהרי אינו מרביעם בימים אלא רק גורם להם לבוא זה על זה.
 59 ופְּשָׁטֵי לְהוּ לְאִסְוֹרָא הָלֹא כְּחֶלֶבְתָּא, שכן מצינו דָּמֵר שְׂמוּאֵל,
 60 וּבְמִנְאֵפִים - עדים הבאים לחייב מיתה או מלקות על הניאוף, לא
 61 הזיקה התורה שיתכללו כל כך עד שרואים ממש את מעשה
 62 הביאה, אלא עַד שְׂרִירָא כְּרִדְךָ הַמְּנַאֲפִים - די לנו אם יעידו שראו
 63 אותם שוכבים בדרך המנאפים, וּבְכֻלָּאִים - אך לגבי איסור כלאי
 64 בהמה, אינו חייב מלקות עַד שְׂיַכְנִים כְּמַכְחֹל בְּשֹׁפְרָת - דהיינו
 65 שירביע אותם ממש בימים. כלומר שמעיקר הדין מותר להכניס
 66 לדיר, ובכל זאת אסרתי להם כדי שלא יזלזלו בדבר.
 67 מְתִיב רַב אֶחָדָבוּ כִּר אָמֵי על הדין של שמואל, נאמר (ויקרא יט יט)
 68 'בהמתך לא תרביע כלאים', ואומרת על כך הברייתא שְׂאִילוּ נְאֻמֵר
 69 בתורה רק 'בְּהֶמְתֶּךָ לֹא תִרְבִּיעַ', הֵייתִי אֹמֵר שלא יֵאָחוּז אֲדָם
 70 הַבְּהֵמָה בְּשֹׁעָה שְׂעוּלָה עֲלֶיהָ זָכָר - דהיינו אסור לסייע בשום
 71 רביעה אפילו במין במינו, תְּלִמּוּד לֹמַר 'כְּלָאִים' ללמד שרק במין
 72 בשאינו מינו יש איסור. מדייק רב אחדבוי, לֹא מְכַלְל כְּבֻלָּאִים
 73 אֶחָדָה נְמִי לֹא. דהיינו מכיון שבלי המילה כלאים הייתי מבין
 74 שהאיסור הוא על אופן של אחיזה, אם כן גם כאשר התורה
 75 מבארת שהאיסור הוא רק על כלאים, נשארתי ההבנה שהאיסור
 76 הוא באחיזה, ולא דווקא בהרבעה ממש של כמכחול בשפופרת.
 77 מתרצת הגמרא: מֵאֵי אֶחָדָה הַכְּנָסָה - כוונת הברייתא שמרביעם
 78 כמכחול בשפופרת, וְאֵמַאי קְרִי לָהּ אֶחָדָה - ומדוע נקטה בלשון
 79 'אחיזה' ולא כתבה מפורש 'הכנסה', לְשַׁנְאָה מְעַלְיָא - משום
 80 שרצתה לנקוט לשון נקיה.
 81 מביאה הגמרא דין נוסף לגבי הרבעת בהמות, וגם עליו מקשה רב
 82 אחדבוי מברייתא זו: אָמֵר רַב יְהוּדָה מִין כְּמִינוּ שֵׁינֵי בְּהֵם אִסְוֹר
 83 כלאים, מוֹתֵר לְהַכְנִים כְּמַכְחֹל בְּשֹׁפְרָת, וְאֵפִילוּ מִשּׁוּם פְּרִיצוּתָא
 84 לְיָבָא - ואין זוהי איסור משום הרהור עבירה, מֵאֵי מַעְמָא כְּעִבְדִּיתִיהּ
 85 מְרִיד - משום שליבו טרוד במלאכתו להרביעם, ואינו פנוי לכא
 86 לידו הרהור.
 87 מְתִיב רַב אֶחָדָבוּ כִּר אָמֵי על רב יהודה,

1 שנינו (תמורה ב.) לגבי העושה בהמתו תמורה, לֹא שְׂאֵדָם רְשָׁאֵי
 2 לְהַמִּיר - אסור לאדם לומר שבהמת חולין זו תהיה קדושה
 3 בתמורת בהמה המיוחדת לקרבן, אֵלָא שְׂאֵם הַמִּיר מוּמָר - אם אמר
 4 כן נתפסת הקדושה גם בהמת החולין, וְסוּפֵג אֶת הַאֲרֵבָעִים, והרי
 5 לאו זה נעשה דיבור ומוכה שעקימת פיו הוּי מעשה. אָמֵר לִיה
 6 ריש לקיש לרבי יוחנן, הֵא מִנֵּי רַבִּי יְהוּדָה הִיא דְאָמַר לֹא שְׂאִין בּוּ
 7 מַעֲשֵׂה לֹקִין עֲלֵיו וְאֵם כֵּן אִין להוכיח מכאן שדיבור נחשב מעשה.
 8 שואלת הגמרא: וּמִי מְצִית מוּקְמַת לָהּ - וכי אפשר להעמיד משנה
 9 זו כְּרַבִּי יְהוּדָה, וְהָא קָתְנֵי בְּרִישָׁא של משנה זו 'הַכֹּל מְמִירִין אֶתְרָה
 10 הַהֲנֻשִׁים וְאֶתְרָה הַנְּשִׁים', וְהוּיָן בָּהּ - והגמרא בתמורה (ב.) שאלה
 11 על לשון זו הַכֹּל לְאֶתְרָה מֵאֵי - מה באה המשנה לרבות במילה
 12 'הכל', ותירצה לְאֶתְרָה יוֹרֵשׁ - שגם היורש קרובן מאביו יכול
 13 להמיר בו, וְדָלָא - ולחדש שאין הלכה כְּרַבִּי יְהוּדָה, דְאֵי כְּרַבִּי
 14 יְהוּדָה הָאָמֵר יוֹרֵשׁ אִינוּ מְמִיר, יוֹרֵשׁ אִינוּ סוּמָךְ. ואם כן על כרחך
 15 שהמשנה איננה כרבי יהודה. מתרצת הגמרא: הֵאֵי תַנָּא - התנא
 16 שם קָבַר לָהּ כְּוִנְיָה כְּהִיא וּפְלִיג עֲלֶיהָ בְּהִיא - סובר כרבי יהודה
 17 בדבר אחד, שלא שאין בו מעשה לוקין עליו, וחולק על רבי
 18 יהודה בדבר אחד, שסובר שירש יכול להמיר.
 19 הגמרא דנה לגבי חיוב תשלומים באדם שחסם פרת חבירו: תְּנִי
 20 רַבְּנָן, הַחֹסֵם אֶת הַפָּרָה - השוכר או שואל פרה, וְחִסְמָה וְדָשׁ בָּהּ,
 21 לֹקֶה על הלאו של 'לא תחסום', וּמְשַׁלֵּם מה שהפסיד את בעל
 22 הפרה שיעור אכילתה, שהוא אַרְבָּעָה קָבִין לְפָרָה, וּשְׁלֹשָׁה קָבִין
 23 לְחֶמְוֹר, שזוהי הכמות שרגילים פרה וחמור לאכול בשעת דישה.
 24 שואלת הגמרא: וְהָאֵי יֵשׁ דִּין שְׂאִינוּ לֹקֶה וְזַת, וְאִינוּ לֹקֶה וּמְשַׁלֵּם,
 25 משום 'קם ליה בדבריה מיניה'. מיישבת הגמרא: אָמֵר אַבְיִי, הֵא מִנֵּי
 26 רַבִּי מֵאִיר הִיא דְאָמַר לֹקֶה וּמְשַׁלֵּם, ולכן החוסם פרת חבירו לוקה
 27 ומשולם. תירוץ נוסף: רַבָּא אָמַר אֶתְנָן - תשלום שנותן אדם לאשה
 28 בעבור שתזנה עימו, אם קנתה בו קרבן אֶפְרָה תוֹרָה - לקבלו
 29 לקרבן, וְאִסְוֹרָה זֶה הוּא אֶפְרָה כָּאֵל אָמַר, כלומר אף באופן
 30 שהתחייב מיתה ואי אפשר לחייבו בבית דין מיתה וממון, בכל זאת
 31 תשלום זה נחשב לאתנן ולא למתנה, דהיינו שאף שפטור מדין
 32 'כדי רשעתו' נשאר חיוב ממון, ומחמתו נחשב לאתנן, ואם כן גם
 33 בחוסם פרת חבירו אף שאין אפשרות לבית דין לחייבו מלקות
 34 ותשלומים אך נשאר עליו החיוב לשלם. ולפי זה יש לפרש שמה
 35 שאמרה הברייתא שלוקה ומשולם, אין הכוונה שבית דין מחייבים
 36 אותו, אלא לוקה על ידי בית דין, ומשולם מעצמו כדי לצאת ידי
 37 שמים. תירוץ נוסף: רַב פְּסָא אָמַר מְשַׁעַת מְשִׁיבָה אִתְּחַיֵּב לָהּ
 38 כְּמִזְוֹנֵתֶיהָ - בחיוב תשלום המזונות הרי הוא מתחייב מיד כששכר
 39 או שאל את הפרה, וּמִלְּאָא לֹא לָבִין - חיוב המלקות אינו חל עַד
 40 שְׁעַת הַסִּיקָה, ומכיון ששני החיובים אינם באים בשעה אחת, לא
 41 על זה אמרה תורה 'כדי רשעתו'.
 42 מביאה הגמרא את דברי רב פפא, לענין כלאים בהרבעת בהמות:
 43 אָמַר רַב פְּסָא, הֵנִי מִלֵּי כְּעוּ מִינָא - את הספיקות הללו שאלו אותי
 44 דָּבִי - בני ביתו של רב פפא כִּר אָמַר, וּפְשָׁטֵי לְהוּ - ופשטתי להם

גם בשעת הלימוד צריך להיות תורה וגמילות-חסדים - ללמוד על
 מנת לשמור ולקיים
 משיחת שבת בחוקותי, ה'תשכ"ה

1 יהודה קאמר אמאי לא דיסק נמי ממילתיה דהתראת ספק שמה התראת כרדייק רבי
2 יוחנן אלא קאמר התם דסבר לה באידך דרבי יהודה דאמר לא שמה התראת אלא
3 ודאי משמע דסבר הכי וכפי' דשבועות דף כא.) נמי פריך מתקם דרבי יוחנן אר"י יוחנן
4 משמע דאליבא דנפשיהו פליגי וי"ל דריש לקיש לא פטר הכא אלא אליבא דרמא דרבי
5 לא יוש בו מעשה אכל איהו ודאי סבר כ"ר
6 יהודה והא קאמר בסמוך הא מני ר' יהודה
7 היא ה"ק ר' יהודה היא סבירא ליה פותיה:
8 הא מני ר"מ היא דאמר לוקה ומשלם. ותימה
9 דלא מעינן ליה לר"מ אלא בפ"ק דמכות
10 (דף ד.) ושם ר"ה לוקין גבי עדים וזממין וחקים וליף
11 ליה ר"מ מוציא שם שם רע דלוקה ומשלם ופרקי
12 מה למציא שם שם שכן קנס ומשני סבר לה
13 כרבי עקיבא דאמר עדים וזממין קנסא היא אי"כ
14 הכא דהוה ממונא מנול דלוקה ומשלם וי"ל דהא
15 דלרנן אין לוקה ומשלם היינו מכדי רשעו
16 דכתיב גבי עדים וזממין דדרשין מיניה משום
17 רשעה אחת אחת מחייבו ואי אתה מחייבו משום
18 שמי רשעית אכל ר"מ דסבר דעדים וזממין
19 קנסא הוא וליף ממוציא שם שם רע דלוקה ומשלמן
20 אי"כ הו ליבא לדרייה לאוקמי קדי רשעו אלא
21 במיתה ומלקות ומיהא נילף דלא לוקה ומשלם
22 ולק"ה דבבל דהתא אית ליה לר"מ דלוקה
23 ומשלם ואי"כ ודא אפתי אביא לאוקמי בר"מ קדי
24 רשעו במלקות ומזמן כגון דבהדי דמסתי
25 עדות שקר קרע שריאן של שום אדם דהיי
26 תשלומים אינן קנס וליבא למילף ממוציא שם
27 רע וי"ל דלין ל' לאוקמי קרא דואי אתה מחייבו
28 משום ב' רשעיות אלא בששניהם מחמת עדות
29 שקר ולהכי לא מתוקמא בשמון ומלקות דבשתי
30 רשעיות מחמת עדות שקר לוקה ומשלם ולהכי
31 לא מתוקמא אלא במיתה ומלקות.

בבא

32 לצאת ידי שמים. ואי"כ דאמר פירק בן
33 סורר ומוצה (בסנהדרין דף עב.) ע"ש רבא
34 אינינו בהדי דהיינו נהחיתא אהרינו דנהלה
35 ולא קבליתו אמר והואיל וקנס מפומי רב
36 דאמר הכא במתקרת ונטל כלים וקצא פטור
37 בדמיוס קננה ואמאי לא קבלם ודא תיבין
38 לצאת ידי שמים וי"ל דהם לא רצו לצאת ידי
39 שמים אלא היו סבורין שברין חייבין להחזיר ולכן
40 לא קבליתו ואי"כ תנא תני ושלם אמרת
41 דמדת חסידות שנו כאן וי"ל ישלם משמע טפי
42 לשון חיוב ממשלם אי נמי התם פריך משום
43 דאפילו לצאת ידי שמים אינו חייב אכל הכא
44 דחייב לצאת ידי שמים חייבא מעליא הוא ושפיר
45 תנא משלם ועוד ר"י פי' שם מתוך הסוגיא דה"ק
46 תנא תני ישלם דברי ר"א ורנן פליגי עליה ואי
47 מדת חסידות קאמר לא הוו פליגי עליה: **אחנן**
48 אקרה תורה אפילו בא על אמו. דעיקר אתנן בקריות חביב דווקא מחייב כריתות היא ובתמורה
49 נמי פ"ק (דף ה.) גמירין תועבה מעריצין ור"מ דנפקא לן מדרבנא ביבמות דף טז. ושם יכול אף
50 אתנן כלב ומחיר וזנה ת"ל גם מנייה שנים ולא ד' דאמרי גיטין קרא למעט אתנן כלב אע"ג
51 דרבע בתקום קם ליה בדרבה מיניה ש"מ דאתנן אקרה תורה אפילו קא על אמן ואן נראה
52 דמבי בחיב ב' ולא ד' שניהם חביב ונימא ב' ולא ג' ולא אתי למעטי אלא מחזיר וזנה ואי"כ
53 איבא לאוקמא קראי באומר הילך טלה זה וזה ובעלי לבנך או לאבך דלא קים ליה בדרבה
54 מיניה וי"ל דאית לן לאוקמא קרא בשתם אתנן דהיינו שהבועל נותן ואת"כ דאתנן אינו נאסר
55 אקרה תורה אפילו בא על אמו. דעיקר אתנן בקריות חביב דווקא מחייב כריתות היא ובתמורה

1 לא שאדם רשאי להמיר. רישא דמתני' הכל ממירין אחד האנשים ואחד הנשים ומפרש
2 ואויל דהאי הכל ממירין לא שהאדם רשאי להמיר אלא יש בהן כח לתפוס בתמורה
3 בדעבדו: וסופו את הארבעים. משום לא יקלפונו (וחיאי כו) והא הכא דייבור בעלמא הוא
4 ולקי אלמא עקמת שפתיים שאדם מדי בשפתיו מעשה הוא: ר"ה יהודה היא. בכמה דוכתי

5 מיתנין לה (בכתב דף ד.) לא תותירו ממנו ותהוור
6 ממונעו עד כר' בא היתוב ליתן עשה אתר לא
7 תעשה לומר שאין לוקין עליו שניתק לעשה
8 הוא טעמא דבא היתוב הא לאו הכי לק
9 המתיר ואע"ג דאין בו מעשה: לאתני וי"ש.
10 ואם המיר בקרבן אביו לאחר מיתת אביו מומר:
11 יורש אינו פטור. ואם המיר אינו מומר וטעמא
12 מפרש במתורה ברש"י פ"ק דף ב. ג' קבין להפטר.
13 כך שיערו חכמים אבילתו: ה"ל והא אין לוקה
14 ופטר ואין לוקה ומשלם. דהוה להו שפתי רשעיות
15 וכתבי (ברבים כח) קדי רשעתה: ר"מ היא. במש'
16 מכות (דף ד.) מעידין אנו על איש פלוני שחייב
17 לתבירו מתאם זה לוקין ומשלמן אם נמצאו
18 וזממין: רבא אמר אתנן אקרה תורה אפילו בא
19 על אמו. ונתן לה טלה באתנן אתנן הוא ואסר
20 לקרבן דאתנן סקמא חביב (ברבי) כו ל"ש אמו
21 ול"ש פניה ואע"ג דאי תבעה ליה דביא קמן תו
22 לי אתנני לא מחייבין ליה דהא קם ליה בדרבה
23 מיניה ב' יתביה ויחלה אתנן הוא אלקמא אפילו
24 במקום מיתה נמי רמו תשלומין עליה אלא שאין
25 כח לעגשו בשמים אכל ידי שמים לא יצא עד
26 שישלם דאי לא רמו תשלומין עליה כו יתביה
27 ויחלה מי ויזס אתנן מתנה בעלמא הוא ויהיב
28 לה ונבי וחקים נמי תשלומין רמו עליה אלא
29 שאין כח בבדי לעגשו שמתן ויבין דרמו
30 תשלומין עליה לא יצא ידי חובתו עד שישלם
31 אי נמי אי תפיס לא מקפין מיניה כך בשמעתו מפי
32 מורי הוון וש דהגומרו בב"כ פירק מרובה דף עז
33 וקם מפורש יתרו והיאי לא מורי ראה על זה: רב
34 פאמי. חיובי נמי מחייבין ליה לשלם
35 דאיןן באין כפחד דמשעת משיבא אייתיב ליה
36 במונותיה: כל תפת אסורה. ואפילו לאכלה
37 במלת: מפני תרגל עבירה. שלא יאכל בשר עמה
38 כשיו. סודין מין ושאינו מינו. והן זכר ותקבה: מהו
39 להכניס לזר. מ' הוי כמכריע בלאים או לא עד
40 שיאתו הוא בעצמו אבר הוה ויבני: וששפי ליה
41 לאיסורא. שלא יחלה בנאפים. מעידן עליהם
42 העדים לחייבן מיתה ומלקות משישקבו זה על
43 זה בדרך מנאפים ואי' לעדים שיראו במכחול
44 בשפופרת דלא הווקקתו תורה להסתכל כ"כ
45 בבלאים. אינו חייב עד ששכניס בידו אבר הוה
46 בנקבה מכחול בשפופרת בדרך בני אדם
47 להכניס מין במינו: מכחול. קיסם או כנף
48 שפוכניסין בשפופרת לחולה שהכחול מוציאין מן הכחול במכחול ומעביר על
49 העין: איילו נאפר בהתפת לא תרביע. ולא נאמר בלאים הייתי אומר לא יאחזו את
50 בהתנה בקרניה בששע שעולה ששעולא ופילו מין במינו ת"ל וכו': ואפילו יש משלם
51 איילו ונאפר באין. משום ששעולא ששעולא דבר דאמרינן (ע"ז דף ב.) לא ישתכל
52 בחמור ובחמורה בחזיר ובחזירה בשעה שחן מוהינן ונתקין זה עם זה דהתם כשאני שלו
53 שאינו צריך לסייע אכל האי. בעבדיתיה טרוד ולא מהרהר:

מתינ'
אלא בדיקא בחצירה בשעת ביאה כדאמר בפ' בתרא דע"ז (סג.) אכל בא עליה ואח"כ נתן לה מותר אי"כ היכי מוכח מאתנן דחייב לצאת ידי שמים אע"ג דקם ליה בדרבה מיניה והא
משמע במרובה (כ"ק דף ע.) ושם ר"ה אילו דחצר קני ליה קנן גמור אפילו הוה דקם ליה בדרבה מיניה וי"ל דהוה דחצר קני ליה קנן גמור לא הוה לו לחיוב אתנן אלא מתנה אם לא היה חייב
לצאת ידי שמים שאינה בחצירה: **אני** שם כל תפת בולה אסורה עד שיוסק בקניוח סני דתו לא הוי אלא בניס' בר' נ"ט ושרי (מלוין דף קסא.) דגים שעלו בקערה
דמותר לאכלן בכותב וקם מפורש: **ופשטי'** להו לאיסורא דלא בהלכתא דאמר שמואל כו. תימה לר"י היכי מוכח משמואל דליבא איסורא מדרבנן דשמואל לא איירי אלא מדאורייתא
דמיא דמנאפין עד שקראו בדרך המנאפין דאירי לחזקם דהא מיתת לה בפ"ק דמכות (דף ט.) גבי אם היינו שם לא היה אדם נהרג מעולם: **מזין** במינו נמי אחיזה אין בהנקה לא. תימה כיון דלא
איירי קרא אלא ככלאים מנול לאסור הנקה מין במינו וי"ל דריש מדנקט תנא לא יאחזו ולא יבניס' תוה ליה למינקט דלא תרביע בהנקה משמע אלא משום הכי נקט אחיה ולבהנקה לא יאצטרך
דקים ליה לתנא דאפילו מין במינו אסורה מושמרת ממל דבר רע דריש מיניה בפ"ק דע"ז (דף כ.) שלא יסתכל אדם לא בחמור ולא בחמורה ולא בחזיר ולא בחזירה לא בעוף ולא בעופפת בשעה
שנתקן זה לזה ולהכי מוקי לא תרביע באחיה באם אינו ענין.

ד'ש באוזן ובתרנגולין לרבי יוסי ברבי יהודה מהו. לפרש דמיבעיא ליה בדרשין ברגליהן
 ולא ככנפיהם דאין יבולין לרוד ככנפיהן דאי בכל כחו בעינן האיבא או דלקא דריו
 ורגליו בעינן והא ליבא דאין דשין בכנפיהן אי נמי יש לומר דאפילו דשין בכנפיהן מיבעיא
 ליה דרומיא דשור ממש בעינן וא"ת דמשמע דפשיטא ליה דאי איבא דריו ורגליו כי שור
 דאובל ולא בעי שור ממש וא"כ ליקח שור שור
 משבת וא"כ עוף נמי גילף בדרתו בסוף הפרה ויה
 גר' דרשין שור ובחמה היה ועוף לענן חסימה
 א"כ מאי מיבעיא ליה ו"ל פון דקעי רבי יוסי
 ברבי יהודה דומיא דשור מיבעי ליה דלקא עוף
 ביתא שדה לשור לענן חסימה ומתניתין דהתם
 אינו קאון דהקא: שור במחורב היכי משכחת
 לה. פירש בקונטרס הלא הבחמה אינה יכולה
 להגיע ולאכול מגפן שעל העגלה שהיא נושאת
 שהבחמה לפני העגלה ואין ר"ל ר"י דהתנא גפן
 הרי תלוש ולא מחורב אלא הכי פירושו במחורב
 היינו כשהוא דש במחורב היכי משכחת לה
 שיאכל אותן שבלין עצמן שהוא דש דבשלמא
 שור בתלוש אתי שפיר שכל הבחמה התלושה
 אשר שם חשובה כפגודה אחת ואין צריך לאכול
 מאותה שהוא דש ממש אבל מחורב כל קלח
 וקלח חשוב בפני עצמו ומשיני בשרבא פירוש
 כקטניות או בתבואה שהיא ארוכה שיכול לאכול
 אותן שבלין עצמן שהוא דש: הא עושה מעשה
 אוכל מן התורה. תימה מנלן למידק הכי דמתניתין
 לא משמע כלל דלא קמני אלא שאובל משום
 השבת אבידה אבל אי לא משום הכי לא היה
 אוכל אפילו מהלך בעושה מעשה דמי פדושה
 בגפן זה אינו אוכל בגפן אחר ו"ל דדייק מ"ל
 נקט במתניתין משום השבת אבידה אמרו
 הפועלים אוכלים כשמביאים פלים מאומן לאומן
 דהו עושינן מעשה ומינה הנה ידעינן דאפילו
 בעושה מעשה אין אוכלים אלא מפני השבת
 אבידה אלא ודאי מדקנט ברגליהן מאומן לאומן
 שאין עושינן מעשה משמע דאי הוה עבדי מעשה
 הוה אכלי מדאורייתא:

אלא

אילו נאמר בהמתד לא תרביע הייתי אומר לא יאחז
 אדם את הבחמה כדי שיעלה עליה זכר תלמוד
 לומר בלאים בלאים הוא דאסור הא מין במינו שרי
 ומין במינו נמי אחיזה אין הכנסה לא מאי אחיזה
 הכנסה ואמאי קרי ליה אחיזה לישנא מעליא אמר
 רב אשי הא מילתא בעו מינאי דבי רב נחמיה ריש
 גלוחא מהו להכניס מין ומינו ושאינו מינו לריר
 בין דאיבא מיניה בתר מיניה גריר או דלקא אפילו
 הכי לא ופשטי להו לאיפסורא דלא כהלכתא משום
 פריצותא דעבריו: מתנא' היה עושה בידיו אבל לא
 ברגליו ורגליו אבל לא בידיו אפילו בכתיפו הרי זה
 אוכל ר' יוסי ברבי יהודה אומר עד שיעשה בידיו
 וברגליו: גמ' מ"ט כי תבא בכרם רעך בקל מאי
 דעבדו: רבי יוסי בר' יהודה אומר עד שיעשה בידיו
 וברגליו: מ"ט דר' יוסי ברבי יהודה כי שור מה
 שור עד שיעשה בידיו וברגליו אף פועל עד שיעשה
 בידיו וברגליו בעי רבה בר רב הונא דש באוזן
 ותרנגולים לר' יוסי ברבי יהודה מהו בכל כחו בעינן
 והא איבא או דלקא בידיו וברגליו בעינן והא ליבא
 תיקו אמר רב נתמן אמר רבה בר אבונה פועלים
 עד שלא הילכו שתי וערב בגת אוכלין ענבים ואין
 שותין וין משהילכו שתי וערב בגת אוכלין ענבים
 ושותין וין: מתנא' היה עושה בתאנים לא יאכל
 בענבים בענבים לא יאכל בתאנים אבל מונע את
 עצמו עד שמוגיע למקום ופות ואוכל וכו' לא אמרו
 אבדה לבעלים אמרו פועלים אוכלין בתליכתן מאומן
 לאומן ובחירתן מן הגת ובחמור פורקת: גמ' איבעיא להו עושה בגפן זה מהו
 שיאכל בגפן אחר ממין שאתה גתו לבלוי של בעל הבית בעינן והא איבא או דלקא כמיה
 שאתה גתו לבלוי של בעל הבית בעינן והא ליבא ואם תמצוי לומר עושה בגפן זה לא
 יאכל בגפן אחר שור במחורב היכי אכיל אמר רב שישא בריה דרב אידי בשרבא תא
 שמע היה עושה בתאנים לא יאכל בענבים הא תאנים ותאנים דומיא דתאנים וענבים
 אוכל ואי אמרת עושה בגפן זה אינו אוכל בגפן אחר היכי משפחת לה אמר רב שישא
 בריה דרב אידי במודלית תא שמע אבל מונע את עצמו עד שמוגיע למקום הפות ואוכל
 ואי אמרת עושה בגפן זה אוכל בגפן אחר גיזיל וגיזיל התם משום ביטול מלאכה
 לא קא מיבעיא לן כי קא מיבעיא לן היבא דאיבא אשתו ובניו מאי תא שמע וכולם לא
 אמרו אלא בשעת מלאכה אבל מפני השבת אבדה לבעלים אמרו פועלים אוכלים בתליכתן
 מאומן לאומן ובחירתן מן הגת סבורה מהלך בעושה מעשה דמי ומשום השבת אבדה
 לבעלים הוא דאכיל מדאורייתא לא אכיל אלמא עושה בגפן זה אינו אוכל בגפן אחר לא
 לעולם אימא לך עושה בגפן זה אוכל בגפן אחר ומתהלך לאו בעושה מעשה דמי איבא
 דאמרי סבורה מהלך לאו בעושה מעשה דמי והיינו מעמא דמדאורייתא לא אכיל משום
 מעשה אכיל מדאורייתא אלמא עושה בגפן זה אוכל בגפן אחר לא לעולם אימא לך עושה בגפן זה אינו אוכל בגפן אחר
 ומתהלך

מתנא' ואפילו בכתיפו. דאינו מוין דריו ורגליו: גמ' כי שור. דהא אקשת חוסם לנחוס:
 דש באוזן. דאין להם דים להשען וכל משענותם על רגליה: עד שלא הילכו וכו'. דרין
 להטיל ענבים על הגת ודורכין ברגליהם על הגת ועד שלא הילכו בה שתי וערב אין
 מלאכתו ניכרת ביין אלא בענבים לפיכך אין שותין וין דהנה ליה עושה במין זה ואוכל
 במין אחר: מתנא' אבל מונע הוא עצמו וכו'.
 ואוכל כל אכילתו מתן: וכולין וכו'.
 אלא בשעה שהוא עוסק במלאכה ולא שישב לו
 ויאכל לומר דרי נעניתו עצמי עד כאן לא
 בטלית לאכול עכשיו אשב לי ואוכל: אבל מפני
 השב אבידה לבעלים. שלא יבטל ממלאכתו
 ויאכל: אמרו פועלי אוכלין בתליכתן מאומן
 לאומן. כשגמרו שורה זו וחולקין להתחיל
 בתקרתה ואע"ג דההיא שעתא לאו שעת
 מלאכה היא ניתא ליה לבעל הבית דהתנא: והתנא
 כשהיא פורקת. בגמרא מפרש לה: גמ' מהו
 שיאכל בגפן אחר. שיקוץ אשכול גפן וקח וילך
 למקום שהוא עושה שם ויאכל: ואי אמר. למה
 לי למיבעי להא פשיטא דאובל דאי אינו אוכל
 שור במחורב דריבון לעיל דאביל היכי אכיל
 הרי מלאכת שור במחורב אי אפשר לו לאכול
 מגפן שהוא עושה בה שהרי קשור לצמד לפני
 העגלה והבוררים עושין בגפן שאצל העגלה
 ונותנים בעגלה: אי משום הא לא תפשוט אמר
 רב שישא בשרבא. במורה ארוכה מאד ומגעת
 עד לפני השור: דומיא דתאנים וענבים. שעושה
 בתנא זה ואוכל בחבורתי: אמר רב שישא
 בריה דרב אידי. לעולם תרנייהו בעינן ממין
 וממנה והאי דאיצטרך למיכני תאנים וענבים
 ודייקת הא תאנים ותאנים אוכל בתנא
 המודלת על הגפן או גפן מודלת על תנא
 ואשמועינן היה עושה במין זה לא יאכל במין
 אחר ואע"ג דהוי עסוק בשניהם שהרי צריך
 להגביה ולהפריד הענפים של זה מזה כשהוא
 חורק ומידו לא ממין שאתה גתו הוא הא
 תאנים ותאנים ומאי דהני בגון המודלת על
 הכריתה אין צריך להבחין מאיזה מתן יאכל
 דממין שאתה גתו וממנה שאתה גתו הוא
 דבשניהם הוא עסוק: לילוי וליתי למקום שהוא
 עושה. ולמה ליה למנוע משום ביטול מלאכה.
 שביטול בהליכתו ובחירתו: אשתו ובניו מהו.
 שלא נשכרו אצל בעל הבית וקא מייתי ליה
 סבורה. רבנן דבי מדרשא דבעו למיפשט מתא
 בעיין: מהלך. בעל הבית בגון זה בלכתו
 מאומן לאומן: בעושה מעשה דמי. ויש לו לאכול
 ואפילו הכי אי לאו דתקון ליה רבנן דניתא ליה
 לבעל הבית מדאורייתא לא אכיל מפני
 שהליכתו צורך גפן שחולק אצלה הוא ואכילתו
 מענבים שיקוצין מוז שרצא ממנה הוא אלמא
 עושה גתה אין אוכל גתה: לאו בעושה מעשה
 דמי. מהלך אי לאו מפני השבת אבדה לא הנה
 ליה למיכיל: הא עושה מעשה. בגון נשא בכפת
 וחולק מוז אל זו ואכיל.
 ומתהלך

ומתהלך

הִלְכּוּ שְׁתֵּי יַעֲרֵב בְּנֵת - קודם שהלכו לאורך ולרחוב הגת עדיין
לא ניכר שמלאכתן ביין, ולכן אוֹבְלִין עֲנָבִים וְאִין שׁוֹתִין יַיִן,
שמבואר במשנה הבאה שפועל רשאי לאכול רק ממין שעוסק בו,
אבל מִשְׁהִילְכּוֹ שְׁתֵּי יַעֲרֵב בְּנֵת, שניכרת מלאכתן ביין, אוֹבְלִין עֲנָבִים
וְשׁוֹתִין יַיִן:

משנה

משנה זו מבארת שפועל אוכל רק ממין שעוסק בו, ודנה אימתי
הוא אוכל. הִיָּה עוֹשֶׂה בְּתַאנִּים לֹא יֹאכַל בְּעֲנָבִים, וכן העושה
בְּעֲנָבִים, לֹא יֹאכַל בְּתַאנִּים. אֲבָל מוֹנֵעַ אֶת עַצְמוֹ עַד שְׁמִיעַ לְמָקוֹם
וְשׁוֹת יֹאכַל - רשאי להימנע מלאכול עד שיגיע לפירות היפים,
אף שמחמת שנמנע יאכל יותר מהדיפים.
דִּין נוֹסֵף: וּבֹבֵל לֹא אִמְרוּ - מעיקר הדין אין פועלים אוכלים אֶלָּא
בְּשִׁעֵת מְלָאכָה ממש, אֲבָל מְשׁוּם הַשֵּׁב אֲבִידָה לְבַעֲלִים - כדי שלא
יגרם הפסד לבעל השדה, בכך שהפועל יתבטל ממלאכתו כדי
לאכול, לכן אִמְרוּ פּוֹעֲלֵין אוֹבְלִין בְּהִלְבֵּתָן מֵאוֹמֵן לְאוֹמֵן - משורה
לשורה וּבְחִזְדֵּתָן מִן הַגֶּת - לאחר שהניחו את הענבים בגת ושוב
חוזרים לבצור.
דִּין נוֹסֵף: וּבְהַמּוֹר בְּשֶׁהִיא פּוֹרְקָת - גם בבמהות דין אכילתן הוא
רק בשעה שעוסקות במלאכה:

גמרא

איִבְעִיָּא לְהוּ, פועל העושה בְּנֵפֶן זֶה, מִהוּ שִׂיאֲכַל בְּנֵפֶן אַחַר יַפָּה
יותר. מבארת הגמרא את צדדי הספק: 'מִיָּין' שְׂאֵתָה נּוֹתֵן לְבִלְיֵי שֶׁל
בַּעַל הַבַּיִת בְּעֵינֵן - האם עיקר ההקפדה היא שיאכל רק מאותו
המין שעוסק בו, וְהָא אִיכָּא - ואילו אחר הרי הוא בכלל אותו
המין, או דְּלִמָּא 'מִפּוּחַ' שְׂאֵתָה נּוֹתֵן לְבִלְיֵי שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת בְּעֵינֵן -
שרשאי לאכול רק ממה שעוסק בו ממש, וְהָא לִיכָּא. אגמרת
הגמרא: וְאִם תִּמְצִי לֹמַר - ואם תרצה לומר שלא שייך להסתפק
בוזה משום שעל הצד שהעושה בְּנֵפֶן זֶה לֹא יֹאכַל בְּנֵפֶן אַחַר, יהיה
קשה שוֹד בְּמַחֲזֵב שדרשה הגמרא לעיל (פוח): שאוכל, הִיכִי אֲכִיל
- כיצד שייך דין זה שאוכל במלאכת מחובר, והרי הרגילות היא
שהבוצר מעמיד את העגלה על יד האילן שבוצר ממנו, ונמצא
שהשור שקשור לעגלה נמצא לפניו בריחוק קצת, ויש לו
אפשרות לאכול רק מאילן אחר. אִמְרוּ רַב שִׁישָׁא בְּרִיה דְּרַב אִידִי,
בְּשִׂרְבָּא - בדרשה של שור במחובר מדובר בזמורה ארוכה
הנסרכת ומגיעה עד לפיו של השור.
תָּא שְׁמַע, הִיָּה עוֹשֶׂה בְּתַאנִּים לֹא יֹאכַל בְּעֲנָבִים. מדייקת הגמרא:
שדווקא בשני מינים אינו אוכל, הָא תַּאנִּים וְתַאנִּים דְּוִימָא דְּתַאנִּים
וְעֲנָבִים - אבל במין אחד אף אם זה שני אילנות אוכל. וְאִי אִמְרַת
עוֹשֶׂה בְּנֵפֶן זֶה אִינוֹ אוֹכַל בְּנֵפֶן אַחַר, הִיכִי מְשַׁפְּחַת לָהּ - איך יש
מקרה שרשאי לאכול בתאנים ותאנים הלא שני אילנות הם. אלא
מוכח שהעושה בגפן זה אוכל בגפן אחר. אִמְרוּ רַב שִׁישָׁא בְּרִיה דְּרַב
אִידִי, משכחת לה בְּמוֹדֵלִית על שענפי התאנה שחותרך ממנה
נסמכים ומעורבים בתאנה אחרת, ועוסק בה להפריד ענפיה
מהתאנה שחותרך ממנה, וכך מתקיימים שני התנאים שצריך כדי
להתיר אכילתו, א. אותו המין ב. שעוסק בו. כלומר משתניו
עוסקת באילן המודלה על גבי חבירו, ולכן היתה צריכה להזכיר
דווקא תאנה וגפן, שאף שעוסק גם בגפן להפריד מהתאנה, אינו
אוכל מהגפן, משום שרק ממין התאנה הוא נותן לכליו של בעל
הבית, אבל בתאנה המודלית על גבי תאנה אוכל.
תָּא שְׁמַע, אֲבָל מוֹנֵעַ אֶת עַצְמוֹ עַד שְׁמִיעַ לְמָקוֹם הַיְפוּת, וְאִיכָּא וְאִי
אִמְרַת עוֹשֶׂה בְּנֵפֶן זֶה אוֹכַל בְּנֵפֶן אַחַר מדוע צריך למנוע עצמו

על הפסוק 'בהמתך לא תרביע כלאים' (ויקרא יט טז) אמרה
הברייתא שִׁאלוּ אִמְרוּ רַק בְּהַמָּתֶךָ לֹא תִרְבִּיעַ, הִיָּיתִי אוֹמֵר שֶׁלֹּא
יֵאָחֲזוּ אֲדָם אֶת הַהֶמְתָּה בְּדִי שִׁיעֵלָה עֲלֶיהָ וְזָר - דהיינו שאסור
לטייע ברביעה אפילו במין מינו, תְּלַמּוּד לֹמַר 'כְּלָאִים' ללמד שרק
בשאינו מינו יש איסור. מדייק רב אחאבוי, כְּלָאִים הוּא דְּאִסוּר הָא
מִין בְּמִינוֹ שְׁרִי - מותר, וְמִין בְּמִינוֹ נְמִי אַחֲזִיה אִין - ומלשון 'אחיהז'
שנקטה הברייתא מוכח שמותר במין מינו רק לאחז ולטייע אבל
הכְּנָסָה לֹא - להרביעם כמכחול בשפופרת אסור. מתרצת הגמרא:
מֵאִי אַחֲזִיה הַכְּנָסָה - כוונת הברייתא שמרביעם כמכחול
בשפופרת, וְאִמְרוּ קָרִי לִיה אַחֲזִיה - ומדוע נקטה בלשון 'אחיהז'
ולא כתבה מפורש 'הכנסה', לִישָׁנָא מְעַלְיָא - משום שרצתה לנקוט
לשון נקייה.
רב פפא לעיל (ע"א) החמיר ואסר להכניס מין ושאינו מינו לדיר,
מביאה הגמרא שרב אשי החמיר יותר בענין זה: אִמְרוּ רַב אֲשִׁי, הָא
מִילְתָּא בְּעוּ מִינָא - דבר זה שאלו אותי דְּבִי - בני ביתו של רב
נְהַמְיָה רִישׁ גְּלוּתָא, מִהוּ הַלְכָנִים מִין וּמִינוֹ וְשָׂאִינוּ מִינוֹ לְדִיר - האם
מותר להכניס לדיר זכר עם שתי נקיבות שאחת היא מינו ואחת
אינה מינו. צדדי הספק הם, בִּין דְּאִיכָּא מִינִיה בְּתַר מִינִיה גְּרִיר -
כיון שיש שם נקבה שהיא מינו, הרי הוא יגרר אחריה ואין
לחשוש שירבע את שאינו מינו, או דְּלִמָּא אֲפִילוּ הִיכִי לֹא, שֵׁמָא
ירבע את שאינו מינו. וּפְשָׁטֵי לְהוּ - ופסקתי להם לְאִיסוּרָא, ודין
זה הוא דְּלֹא בְּהַלְבֵּתָא - אינו מצד ההלכה שהרי למדנו לעיל
שאסור רק כמכחול בשפופרת, אלא אסרתי להם מְשׁוּם פְּרִיצוּתָא
דְּעַבְדֵי - שהעבדים פרוצים הם ויש לחשוש שיבואו להרביעם
בידים:

משנה

משנה זו עוסקת בצורה שבה הפועל עושה את מלאכתו כדי
שיהיה רשאי לאכול: הִיָּה עוֹשֶׂה מְלָאכְתּוֹ בְּדִירֵי אֲבָל לֹא בְּרַגְלֵי, או
בְּרַגְלֵי אֲבָל לֹא בְּדִירֵי, וְאִפִּילוּ עוֹשֶׂה רַק בְּתַיִפוּ - שאינו מניח כלל
את ידיו ורגליו, הִרִי זֶה אוֹכַל. רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אינו
אוכל עד שְׁעֵשֶׂה בְּדִירֵי וּבְרַגְלָיו:

גמרא

מבררת הגמרא: מֵאִי מְעַמָּא - מהו טעמו של תנא קמא. משיבה
הגמרא: שְׁנֵאמַר (דברים כג כה) 'כִּי תִבֵּא בְּקִרְיֹת רַעֲד', ולא מפורש
כיצד יעשה מלאכתו, משמע שְׂבָבֵל מֵאִי דְּעַבְדֵי - שבכל אופן
שיעשה, אוכל:
שנינו במשנה: רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר עַד שִׁיעֵשֶׂה בְּדִירֵי וּבְרַגְלָיו:
מבררת הגמרא: מֵאִי מְעַמָּא דְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה. משיבה הגמרא:
כִּי שוֹד - יש היקש בין שור לאדם, ונדרש כך, מִה שוֹד אינו אוכל
עַד שִׁיעֵשֶׂה בְּדִירֵי וּבְרַגְלָיו - שכך הוא דרך השור שעושה מלאכתו
בידיו וברגליו, אִף פּוֹעֵל אינו אוכל עַד שִׁיעֵשֶׂה בְּדִירֵי וּבְרַגְלָיו.
כִּי רַבִּי בַר רַב הוּנָא, דִּשׁ בְּאוּוּזִין וְתַנְיִנְלוּסִים שאין להם ידיים אלא
כל מלאכתם היא על ידי רגליהם, לְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה, מִהוּ.
מבארת הגמרא את צדדי הספק: כָּל כַּחַו בְּחֹו עֵינֵין וְהָא אִיכָּא - האם
רבי יוסי ברבי יהודה הצריך שהמלאכה תהיה נעשית בכל כוחו,
ואווזים אוכלים משום שזה כל כוחם, או דְּלִמָּא בְּדִירֵי וּבְרַגְלָיו עֵינֵין
וְהָא לִיכָּא - או שמא רבי יוסי הצריך שתיעשה המלאכה דווקא
בידים ורגלים, ואווזין אינם בכלל זה. תִּיקוּ - נשארה הגמרא
בספק.
דין נוסף באכילת פועלים: אִמְרוּ רַב נְחֵמָן אִמְרוּ רַבִּי בַר אֲבוּהֵי,
פּוֹעֲלִים הַשְּׂכוּרִים לְהַבִּיא אֶת הָעֲנָבִים לְגַת וּלְדוּרְכָם, עַד שֶׁלֹּא

50 הגמרא דנה בדברי איסי בן יהודה: ואמר רב, מאחר והתיר לכל
51 אדם לאכול מן הכרם, לא שבק איסי תי לבל פריה - לא הניח
52 לבריות כדי מחיתם. אמר רב אשי, אמריה לשמעיה - אמרתי
53 את הדברים דלהלן קמיה דרב בהנא, והקשיתי לו דלמא - אולי
54 לא התיר איסי אלא בעושיין בעעודתם דעברו ואכלו - כשעושים
55 מלאכה בכרם בתמורה לאכילתם. ואם כן, אין לומר שלא הניח
56 איסי לבעל הכרם כדי מחיתו. ואמר לי רב כהנא, אפילו הכי - אף
57 על פי כן שייך לומר כך על איסי, מאחר וניהא ליה לאיניש לאוניר
58 אגורי וניקמיה לפדייה - עדיף לאדם לשכור פועלים שיעבדו
59 בפרדסו, ויאכלו כדון אכילת פועלים, כי אף לאחר ששבעו הם
60 ממשיכים לעבוד, ולא ניתו פולי עלמא ואכלו ליה - ולא יבוא כל
61 אדם לעשות בו מלאכה ולאכול, כי לאחר שהוא שבע אינו
62 ממשיך לעבוד.

63 הגמרא מבררת מאיזה דין זיכתה התורה לפועל לאכול: איבעיא
64 להו, פועל, משלו הוא אוכל - תוספת על שכרו הוא, או משל שמים
65 ובתורת מתנה הוא אוכל. מבררת הגמרא: למאי נקמא מינה.
66 משיבה הגמרא: כגון דאמר הפועל תנו לאשתי וכו' לאכול במקומי.
67 אי אמרת משלו הוא אוכל הדין להו, כשם שהוא יכול לתת להם
68 את שכרו. אלא אי אמרת משל שמים הוא אוכל, אין תוננים להם,
69 כי לדידיה זכי ליה דקמא - לפועל זיכתה התורה לאכול, אבל
70 לאשתי וכו' לא זכי ליה דקמא, מאי.

71 תא שמע, שנינו במשנתנו, אוכל פועל קישות ואפילו בדינר,
72 ובתבת ואפילו בדינר, ואפילו הן שוות יותר משכרו. ואי אמרת
73 פועל משלו הוא אוכל, אוניר בנדקא אכלי בזוזא - וכי יתכן שאם
74 נשכר במעה ושישית זוזן יאכל בשווי זה, ותהא תוספת שכרו
75 מרובה מן העיקר. אלא בודאי משל שמים הוא אוכל, ואין זה
76 שכר. דוחה הגמרא: ואלא מאי - מה תרצה לומר, שמשל שמים
77 הוא אוכל, סוף סוף, עדין קשה וכי אוניר בנדקא ואכלי בזוזא,
78 ותהא מתנה שציוותה התורה לתת לו מרובה משכרו. אלא על
79 כרחק מאי לך למימר - מה יש לך להשיב, שדקמא זכי ליה
80 - שאכן התורה זכתה לפועל מתנה ששווה יותר משכרו, דקא נמי
81 - אף אם נאמר שמשלו הוא אוכל, דקמא זכי ליה - התורה
82 הוסיפה על שכרו יותר מהעיקר.

83 תא שמע, שנינו בהמשך המשנה, רבי אלעזר חסמא אומר לא יאכל
84 פועל בשווי יותר על שגרו, וחכמים פתירין. מאי לאו קמא קמיפלגי
85 - מסתבר שבזה נחלקו, דמר - רבי אלעזר חסמא סבר, משלו הוא
86 אוכל, לפיכך אינו אוכל יותר משכרו. ומר סבר - חכמים סוברים,
87 מתנה משל שמים הוא אוכל, ואין לזה שייכות לשכרו, לפיכך הוא
88 אוכל אפילו יותר משכרו. דוחה הגמרא: לא בזה נחלקו, דבולי
89 עלמא משלו הוא אוכל, והקא בביאור כוונת התורה כשאמרה
90 בפועל 'בנפשך' קמיפלגי. מר - רבי אלעזר סבר, 'בנפשך' מותר
91 לפועל לאכול בדבר - כשיעור הדבר שהוא מוכר את נפשו עליו,
92 דהיינו כשיעור שכרו. ומר סבר - חכמים לומדים מהפסוק דין
93 אחר, 'בנפשך' - אכילת הפועל שזה לאכילת בעל הבית. מה נפשך
94 - כשם שאת עצמך אם חסמא מלאכול, אתה פטור, אף את
95 הפועל, אם חסמא מלאכול אתה פטור.

96 תא שמע, פועל נזיר העובד בכרם, שאמר תנו מפירות הכרם (לאשתו
97 וכו') [לאשתי וכו', אין שומעין לו - אין בעל הבית חייב לתת להם.
98 מוכיחה הגמרא: ואי אמרת משלו הוא אוכל ותוספת על שכרו הוא,
99 אמאי אין שומעין לו, כשם שיכול לתת את שכרו לאחר, כך הוא
100 יכול לתת תוספת זו. אלא בודאי משל שמים הוא אוכל, ולא זכתה
101 התורה אלא לו בעצמו. דוחה הגמרא: קתם - הסיבה שאין שומעים
102 לנזיר היא משום פתגם העולם: לך לך אמרוני נזירא - התרחק ביותר,
103 אומרים לנזיר, סחור סחור לך רמא לא תקרב - לך סביב ואל הכרם
104 אל תקרב כדי שלא תכשל ותאכל מפירותיו. ולפיכך קנסו אותו

1 ומהלך בעושה מעשה דמי, כלומר יתכן שבאמת נחשב בהליכתו
2 כעושה מלאכה, והטעם שאינו אוכל מהתורה בהליכתו, הוא
3 משום שאינו רשאי לאכול אלא מאותו אילן שעוסק בו.
4 שנינו במשנה: ובקמור בשהיא פורקת. ובפשוטו פירושו שאובלת
5 מהפירות שפורקים ממנה. שואלת הגמרא: בשהיא פורקת מהיכן
6 אכלה, הלא כשפורקים משאה, פורקים הכל בבת אחת ולוקחים
7 המשא והולכים. משיבה הגמרא: אימא עד שתהא פורקת - כוונת
8 המשנה 'עד שתהא פורקת', כלומר המשנה מחדשת שמותר לה
9 לאכול בזמן שהולכת עם המשא עד שיפרקו ממנה את המשא.
10 מביאה הגמרא סיוע ליישוב זה: תנינא להא - אכן שנינו כך, דתנו
11 רבנן, קמור ונקול אוכלים ממשאי שעל גביהו, ובליד שלא ישול קמור
12 ונאכלים - אסור לפועל המנדיגה להאכילה בעצמו:

משנה

13 אוכל פועל קישות וקישואו אפילו בשווי דינר, וכן פותבת ואפילו
14 בדינר, ואפילו שווים יותר משכרו. רבי אלעזר חסמא חולק ואומר,
15 לא יאכל פועל יתר על שגרו. וחכמים פתירין. אכל מלמדן את
16 החדים - נותנים לו עצה, שלא יהא דעבתן לאכול יותר משכרו,
17 ויהא בעל הבית סותם את הפתח בפניו - נמנע מלשכרו.

גמרא

18 מקשה הגמרא: הקמים שהתירו לפועל לאכול יותר משכרו היינו
19 תנא קמא, ובמה נחלקו. מתרצת הגמרא: אימא בינייהו - הם נחלקו
20 במה שאמרו חכמים אכל מלמדן את האדם שלא יהא רעבתן.
21 לתנא קמא לית ליה - אינו סובר שמלמדן את הפועל כך, ואילו
22 לרבנן אית להו מלמדן. איבעית אימא, אימא בינייהו - הם חולקים
23 בדרך אפי. דאמר רב אפי, אפילו לא שגרו אלא כדי לבצור אשכול
24 אחד, הוא אוכלו. תנא קמא סובר כרב אפי, ולכן נקט 'קישות'
25 בלשון יחיד. וחכמים חולקים על רב אפי, וסוברים שאם אין שם
26 אלא זו בלבד לא יאכלה.

27 דין נוסף שאמר רב אסי באותו ענין: ואמר רב אפי, פועל שנשכר
28 לכל היום, אפילו לא בציר עדיין אלא אשכול אחד, אוכלו. וצריקא
29 רב אסי להשמיע את שני הדינים. דאי אשמעינן הך קמיתא - כי
30 אם השמיענו רק שפועל שנשכר לאשכול אחד אוכלו, היינו
31 סוברים שרק בכזה אופן מותר לאכול משום דלא אימא למיתב
32 לבלוי של פעל הפית - הוא אינו מלקט עוד לכלי בעל הבית כדי
33 שנאמר לו ללקט תחילה לבעל הבית ואחר כך יאכל את השאר,
34 אבל היקא דאימא למיתב לבלוי של פעל הפית - כשנשכר לכל
35 היום, ויכול ללקט לבעל הבית תחילה ואחר כך לאכול משאר
36 הפירות, אימא ליתב ברישא והדר ליבול - שילקט תחילה לבעל
37 הבית, ורק אחר כך יאכל. ואי אשמעינן קמא - שכשנשכר לכל
38 היום הוא רשאי לאכול את הפרי הראשון שלקט, היינו סוברים
39 שהסיבה היא משום דאפשר לקוימי לבסוף - הוא יכול לתת לבעל
40 הבית מהפירות שילקט אחר כך, אכל היקא דלא אפשר לקוימי
41 לבסוף - כשנשכר לבצור פרי אחד, שאם יאכל אותו שוב לא יוכל
42 לתת לבעל הבית, אימא שלא יאכל אותו, לפיכך צריקא.

43 איבעית אימא, אימא בינייהו - תנא קמא וחכמים נחלקו בדרך.
44 דאמר רב, מצאתי מגילת קתרים ומגילה מוסרתהו בבי רבי הייא,
45 וכתוב בה, שאיסי בן יהודה אומר מה שנאמר (דברים כג כה) 'כי
46 תבא בפרך רעד ואכלת ענבים', בביאת כל אדם לכרם הקתוב
47 מדרב, ואפילו הוא אינו שוכר, מותר לו לאכול משם. תנא קמא
48 שאמר 'אוכל פועל' אינו סובר כאסי, וחכמים מתירים לכל אדם
49 לאכול באיסי.

1 **אָלָא** אימא עד שתתא פורקת. דס"א שאינה אוכלת אלא בשהיא רואה הגפן בפינה אבל
 2 בשהיא רואה שהגפן עליה או בעגלה אינה אוכלת ואע"ג דשעמא דחסימה לאו
 3 משום דחזיא ומצטערת הוא קמיל דלא קאי אפנייה השבת אבידה דמן הדין אוכלת אלא
 4 מלתא באפי נפשיה הוא: **אִיבְעִית** אימא דרב אימא בנייהו. דח"ק שמוכר פועל לית
 5 ליה דרב ואע"ג דאיסי בן יהודה איירי בעושין
 6 בסעודתן מימי לא מיקרו פועלים בין שלא מדעת
 7 בעל הבית עושין: **אִי** אמרת משלו הוא אוכל
 8 יתבין להו. דמשענה ששקרו הוי כפילו התנה עמו
 9 ואי משל שמים הוא אוכל לא יתבין להו שלא
 10 יזכה לו הכותב אלא מה שהוא לזעם ואוכל ואין
 11 לו כח ליתן (בבבא)
 12 **בְּן** נמצא בספרים ישנים וכן נראה לגרס לא
 13 בפנפושך מלפניו. ואי לאו כנפשו הוה מודו
 14 כ"ע דאובל יתור מכדי שקרו דרוממא וזה ליה
 15 ולא רבי' דכולי עלמא משלו הוא אוכל דקא
 16 כ"ש דאי משל שמים הוא אוכל דקרו אביל יתור
 17 מכדי שקרו אי לאו כנפשו ויש ליישב הגויקא
 18 משום דמעיקרא הוה בעי למיפיש מ"ק דמשל
 19 שמים הוא אוכל וקרו לו וחרור ופושט מדברי
 20 חכמים דסברי משל שמים כו' וא"כ ח"ק נמי קבר
 21 הכי דבין ח"ק לחכמים ליכא אלא הא דאמרן
 22 לעיל והדוחה אומר לעולם אימא קך משלו הוא
 23 אוכל כמו שדחתו קך למעלה: **וְאִי** אמרת משלו
 24 הוא אוכל אמאי אין שומעין לו. וא"ת דמאי פריך
 25 הא כיון דהוא אינו יכול לאכול קרו ליה בחולא
 26 שאינו יכול ליתן להם וי"ל דלא דמי לחולא
 27 דחולא אינו תאב לפירות שלפניו ולקחי לא זכי
 28 ליה רחמנא אביל נזיר דתאב זכי ליה כפשוטו פועל
 29 וא"ת אלא מאי משל שמים הוא אוכל אי"כ אמאי
 30 נקט נזיר וי"ל דאורחא דמילתא נקט שהנזיר רגיל
 31 לומר כן לפי שאינו אוכל: **הַשׁוֹכֵר** את הפועל
 32 לקצות לו כו'. הימא דאם היה רוצה לאכול כך
 33 בלא קציעה היתה נגמרה מלאכתו ולא היה בכלל
 34 דייש ובשבלו שחושב הוי בכלל דייש וי"ל דהקא
 35 מיידי במקום שמונהג הוא לקצות תאנים דהשתא
 36 בלא מחשבה אלא בסתמא הוי דבר שלא נגמרה
 37 מלאכתו למעשה ועוד דין הוא שיאכל פועל ע"י
 38 מחשבתו כיון דעל ידי מחשבה זאת חשיב לא
 39 נגמרה מלאכתו לענין שאוכל פועלו
 40

1 **וְהַחֲלֵף** בעושה מעשה דמי. ואפי"ה אי לאו משום השבת אבידה. לא אביל: **בְּשֵׁהֵיא** פורקת
 2 מהיכן אבילה. קל משאָה פורקין בבת אחת והולכין: **עַד שְׁתָּתָא** פורקת. בהליכתה אוכלת
 3 ממשאוי שעל גבה: **מַתְנִי'** ואפי' בדינך. ואפי' היא שוה דינך. לא יאכל פועל יותר על
 4 שכרו. לקמן וליף מנפישך בכבירוהו שמסור נפשו עליו לעלות באילן או במקום סכנה:
 5 **וְהָא** סוטה **אֵת** הפתח **כְּפִנֵי**. שימנעו לשוכרו
 6 למלאכתו: **גַּמְ'** אביל מלמדו. אומרין לו דרך
 7 עצמו הוונת: לא שקרו אלא לבצור אשכול אחי.
 8 אוכלו לאותו אשכול: ח"ק אית ליה דרב אפי.
 9 וה"ק פועל אוכל קישות שהיא לבדה ואין עד
 10 ואפי' היא שוה דינך ואתא רבי אלעזר למימר
 11 בין שהיא לבדה בין ששקרו לו ולתורתיה אם
 12 שוה יותר על שקרו לא יאכלנה ואתו רבנן
 13 בתראי למימר יותר על שקרו מותר הוא לאכול
 14 אם שכיר יום הוא אביל שקרו להקישות לבדה
 15 לית להו דרב אשה: **אִי** לא בציר. שקרו לכל
 16 היום מותר לאכול לאשכול ראשון בשציה
 17 משום דליכא מיתב לכליו של בעל הבית:
 18 דנימא ליה הכי ברשאי וקרו אביל דאי קודמו
 19 לא אביל והתורה התיקיה לאכול: אביל הקא
 20 דליכא לקיימי לבסוף. אימא לא זכתה לו תורה
 21 אלא אי"כ נתן מגילת סתרים. מגילה טמונה לפי
 22 שאסור לתבוע הלכות וקשה שומע דבר
 23 חדוש וקרא לשוכרו היה חותבו ומסתיר מן
 24 העין: **כְּבִיאַת** כל אדם. ואפי' אינו שכיר: ח"ק
 25 לית ליה דאיסי. דקא אוכל פועל קמני ורבנן
 26 בתראי אית להו דאיסי וה"ק וחכמים מתירין
 27 לאכול יותר על שקרו דקא לאו שכיר נמי אביל:
 28 משלו הוא אוכל. תוספת שקר הוא שהוספה לו
 29 תורה. או משל שמים. במתנת גמילות חסדים
 30 כפשוטו מתנות עניים: תנו. אבילתי לאשתי ובני
 31 יתבין להו. כי הכי בדין ליתן שקרו לכל מי
 32 שירצה לדידה ופי' ליה רחמנא. בצדקה וכל זמן
 33 דלא מטא לדידה לא זכי ליה דליתבה לאשתו
 34 ובניו: אביל בזווא. בתמיה וכי תוספת מרובה על
 35 העיקר: דבר סבר משלו הוא אוכל. והלכך לא
 36 יאכל יותר על שקרו דאין תוספת מרובה על
 37 העיקר: ובר סבר משל שמים הוא אוכל. ופי'
 38 ליה רחמנא: ואבילת כנפשו. דברך שאתה מוסר
 39 נפשך עליו לעלות בכפול ולעלות באילן דמוסר
 40 נפשו למית' והיניו שכיר: נזיר. שאסור בענבים:
 41 משום דף לך אפר' נזירא סחור סחור לברקא
 42 לא תקרב. כלומר נקטא הוא דקסחודו שימנע
 43 עצמו מלהשכיר לענבים: קא נסיב לה. אמרא
 44 קרא דפועל ולעולם רבנן היא וקרא אסמכתא
 45 בעלמא: לקצות. לייבשן בשדה לעשות קציעות:
 46

1 **הוּא** אוכל יתבין להו אלא אי אמרת משל שמים הוא אוכל לדידה ופי' ליה רחמנא
 2 לאשתו ובניו לא זכי להו רחמנא מאי תא שמע אוכל פועל קישות ואפילו בדינך כותבת
 3 ואפילו בדינך אי אמרת משלו הוא אוכל אוגיר בנדקא אביל בזווא ואלא מאי משל שמים
 4 הוא אוכל סוף סוף אוגיר בנדקא אביל בזווא אלא מאי אית לך למימר רחמנא ופי' ליה
 5 **הָא** נמי רחמנא ופי' ליה תא שמע ר' אלעזר חסמא אומר לא יאכל פועל יותר על שקרו וחכמים מתירין מאי לאו בהא
 6 קמפולגי דמר סבר משלו הוא אוכל ומר סבר משל שמים הוא אוכל לא דכולי עלמא משלו הוא אוכל והקא בפנפושך קמפולגי
 7 מר סבר כנפשו דברך שמוסר נפשו עליו ומר סבר כנפשו מה נפשוך אם חסמת פטור אף פועל אם חסמת פטור תא שמע
 8 נזיר שאמר תנו (לאשתו ובניו) אין שומעין לו ואי אמרת משלו הוא אוכל אמאי אין שומעין לו הנהם משום דף לך אמרן
 9 נזירא סחור סחור לברקא לא תקרב תא שמע פועל שאמר תנו לאשתי ובני אין שומעין לו ואי אמרת משלו הוא אוכל אמאי
 10 אין שומעין לו מאי פועל נזיר והתניא פועל מידי גבי דדיי תניין תא שמע מנין לפועל שאמר תנו לאשתי ובני
 11 שאין שומעין לו שנאמר ואל פלך לא תתן וכי תמא הכי נמי נזיר אי הכי משום אל פלך לא תתן משום דף לך אמרן
 12 נזירא הוא אין הכי נמי ואידי דקתני לה בלשון פועל קא נסיב לה קרא דפועל תא שמע השוכר את הפועל לקצות בתאנים
 13 הרי

1 על מנת שיאכל בני בשכרי. פי' בקונט' שיאכל בנו עם האב בשכר פעולת האב וקשה דמאי
2 פריך בנו אמאי חייב הוא ודאי מקמי גמור הוא ומאי קאמר נמי דמיתווי במקח אלא נראה
3 בשכרו היינו תחתיו ואיצטרופי להתנות שיאכל הבן כמו שירצה אפילו יאכל יותר מן האב
4 והא דפריך ואי אמרת משלו הוא אוכל אמאי חייב היינו אמאי חייב בכל מה שיאכל דהא
5 לא הוה לו לחייבו אלא במה שאוכל יותר מן
6 האב: ה"ב גרסין בספרים שלנו אלא אי אמרת
7 משל שמים הוא אוכל אמאי פודה
8 ומאכילן איסורא לא זכי ליה כו'. אכל אי משלו
9 הוא אוכל אתי שפיר שחרי הוא כאילו התנה עמו
10 מעיקרא כדפרשיה ליעיל ומשני משום דמיתווי
11 במקח טעות ור"ח פי' אמאי פודה ומאכילן יאכלו
12 בלא פודה בן ומשל שמים הוא אוכל איסורא
13 לא זכי ליה רחמנא וליקראו זו קשה דאבתי הוה
14 ליה למפרך אמאי אכילן בלא דהכי פריך בסמוך
15 גבי נתפרסו עגוליו והוה ליה לשינוי משום דמיתווי
16 במקח טעות כדמשני בסמוך:
17 א"ה גדולים נמי. א"ב במעלה לזן מונות
18 ומשל שמים הוא אוכל אתי שפיר דקוצץ
19 בגדולים דכיון דזן אותם מחלי בלב שלם אלא אי
20 אמרת בשאין מעלה לזן מונות אמאי קוצץ
21 לגדולים דאין מתרצין בלב שלם כיון שאינו זן
22 אותם אלא מיקראו הן עשין ואנוסים הן ומשני
23 דהוה אפילו בשאין זן מחלי בלב שלם:
24 מא"ו לאו אידי ואידי במעלה לזן מונות. א"ע"ג
25 דשפיר אוקי קבר מתני' באין מעלה לזן
26 מונות השתא דאיתיה ברייתא דצריכים לאוקמה
27 במעלה לזן מונות סבירא ליה לאוקמה מתני'
28 דוקא דבריייתא:
29 במא"ו אוקמתא. לברייתא במעלה לזן מונות
30 קטנים נמי ניקוז מהדר נמי אמאי דמוקי
31 מעיקרא אידי ואידי במעלה כו' דבין מעיקרא ובין
32 השתא מוקמת ברייתא במעלה לזן מונות:
33 לא זכי ליה רחמנא. לאו דוקא נקט רחמנא
34 דמירבנן הוה מציאת קטן ושכרו לאביו אלא
35 כלומר לא זכו ליה רבנן ורבי'ן גריס לא זכו ליה
36 רבנן אי נמי נקט רחמנא משום בתו דמן התורה
37 מעשה דיהי שלו וצריכה לא זכי ליה רחמנא:
38 דכוותיה

28 אשתו מפני שיש בהן דעת אבל אינו קוצץ לא על ידי בני ובתו הקטנים ולא על ידי עבדו
29 ושפתחו הקטנים ולא על ידי בהמתו מפני שאין בהן דעת ואלו סלקא דעתך במעלה להן
30 מונות אי אמרת בשלמא משל שמים הוא אוכל משום הכי אינו קוצץ אלא אי אמרת
31 משלו הוא אוכל קטנים נמי ניקוז להו הכא במאי עסקינן בשאין מעלה להן מונות אי הכי
32 גדולים נמי גדולים ידעי וקא מחלי והא תנא ר' הושעיא קוצץ אדם על ידי עצמו ועל ידי
33 אשתו אבל לא על ידי בהמתו ועל ידי בני ובתו הגדולים אבל לא ע"כ בנו ובתו הקטנים
34 וקוצץ ע"י עבדו ושפתחו הקטנים בין גדולים ובין קטנים מאי לאו אידי ואידי במעלה
35 להן מונות ובהא קא מפלגי דמר סבר משלו הוא אוכל ומר סבר משל שמים הוא אוכל
36 לא דכ"ע משלו הוא אוכל ולא קשיא פאן בשאין מעלה להן מונות וברייתא במעלה
37 להן מונות במאי אוקימתא במעלה להן מונות אי הכי קטנים נמי ניקוז להו צערייהו
38 דבנו ובתו הקטנים לא זכי ליה רחמנא במאי אוקימתא למתני' בשאין מעלה להן מונות
הניחא

ידי אשתו אבל לא על ידי בהמתו. משום חסיקה וקוצין על ידי בני הגדולים. אבל לא הקטנים וקוצין על ידי שפתחו ועבדו וכו'. קשיא בעדים קטנים אעבדים קטנים דמתני': אידי
ואידי. מתני' וברייתא: דמר סבר. תנא דמתניתין: משל שמים הוא אוכל. הלכך לית להו למרזיהו וכויה באכילתו דאפילו שלחן אינה עד שתהנה לפניה: אי הכי. בנו ובתו נמי ניקוז
לה: במאי אוקימתא וכו'. ולעולם משלו הוא אוכל ומשום דאינו מעלה קאמר לא קיז:

58 דאמרו ליה, לא הוה ירענין דמשל - לא ידענו שכבר הסירו את
 59 הפסולת מהחביות. מקשה הגמרא: ונימא להו בעל הבית לפועלים,
 60 איבעי לבו אפוקי אדעתיהכו דלמא משל - היה לכם לחשוב שאולי
 61 כבר הסירו את הפסולת מהחביות. מותרת הגמרא: כאתרא
 62 דההוא דשריק ההוא משל - מדובר במקום שנהגו שמי שסוּתם את
 63 החביות בכיסוי הוא מסנן לא היין לפני כן. וכשנשכרו לסתום את
 64 החביות, סברו הפועלים שלא הוטרף מהם עדיין הפסולת.
 65 הגמרא מביאה ראיה נוספת להוכיח משל ממי אוכל פועל: תא
 66 שמע, שנינו במשנה (להלן צג), קוצין אדם - יכול פועל להתנות
 67 שלא יאכל מהפירות ובתמורה יוסיף לו בעל הבית על שכרו, בין
 68 על ידי - בשביל עצמו - כשהוא נשכר, ובין על ידי כגו וכתו
 69 הגדולים כשהם נשכרים, ועל ידי עבדו ושפחתו הגדולים, ועל ידי
 70 אשתו, מפני שיש בהן דעת ויודעים מהתנאי שעשה ומוחלים על
 71 זכותם. אבל אינו קוצין, לא על ידי כגו וכתו הקטנים, ולא על ידי
 72 עבדו ושפחתו הקטנים, ולא על ידי בהמתו - לחסום את פיה בשעת
 73 מלאכתה, מפני שאין בהן דעת למחול על זכותם, והוא אינו יכול
 74 להתנות כך שלא מדעתם. הגמרא מבארת את הראיה: קא סלקא
 75 דעתה שבמשנה מדובר במקרה שהאב, האדון או הבעל, מעלה
 76 להן מוונות - מפרנס אותם, שבאופן זה שכר פעולתם שלו. כיון
 77 שכך, אי אמרת בשלמא - דין זה יהיה מובן אם תאמר שפועל משל
 78 שמים הוא אוכל ובתורת מתנה, משום הכי - לפיכך אינו קוצין על
 79 הקטנים למחול על זכותם, כיון שאינם זוכים בפירות עד שיאכלו.
 80 אלא אי אמרת משלו הוא אוכל ותוספת על שכרו, קטנים נמי קוצין
 81 להו - אף על זכותם יוכל למחול, שכשם ששכרם שלו אף זכותם
 82 לאכול היא שלו. דוחה הגמרא: תאמא כמא עסקינן - מדובר כאן
 83 במקרה שאין האב או האדון מעלה להן מוונות, ואינו זוכה
 84 בשכרם, לפיכך אינו יכול למחול על זכותם. תמיהה הגמרא: אי
 85 הכי, שמדובר שאינו זן אותם ואינו זוכה בשכרם, גדולים נמי - אף
 86 על זכותם אינו יכול למחול. מתרצת הגמרא: גדולים ידעי שהוא
 87 מותר על זכותם וקא מחלי - והם מתרצים בלב שלם אף על
 88 שאינו זן אותם.
 89 הגמרא מוכיחה מברייתא שאכן יש ראייה מהמשנה: והא תנא רבי
 90 הושעיא ברייתא, קוצין אדם על ידי עצמו, ועל ידי אשתו, אבל לא
 91 על ידי בהמתו משום איסור לא תחסום, וכן הוא קוצין על ידי כגו
 92 וכתו הגדולים לפי שיש להם דעת ומחילים, אבל לא על ידי כגו
 93 וכתו הקטנים שאין להם דעת למחול. וקוצין על ידי עבדו ושפחתו
 94 הקטנים בין הגדולים ובין הקטנים. מבררת הגמרא: מאי לאו -
 95 מסתבר לומר שאידי ואידי - המשנה סברה שאינו קוצין לעבדיו
 96 הקטנים והברייתא סברה שהוא קוצין עליהם, בשניהם מדובר
 97 במעלה להן מוונות ששכרם שלו, ובהא קא מיפלגי - ובדין זה
 98 נחלקו, דמר - התנא שבברייתא סבר, משלו הוא אוכל, לפיכך אף
 99 זכות זו שייכת לאדון והוא יכול למחול עליה, ומר - התנא
 100 שבמשנה סבר, משל שמים הוא אוכל, ואין האדון יכול למחול.
 101 דוחה הגמרא: לא, אלא אפשר לומר דכולי עלמא - אף התנא
 102 שבמשנה סובר שמשלו הוא אוכל, ולא קשיא, כיון שבאן - במשנה
 103 מדובר בשאין מעלה להן מוונות שאינו זוכה בשכרם, וביריתא
 104 מדברת במעלה להן מוונות לפיכך הוא יכול למחול.
 105 מקשה הגמרא: כמא אוקימתא - כיצד העמדת את הברייתא,
 106 במעלה להן מוונות ולכן הוא יכול למחול על שכרם, אי הכי, בניו
 107 הקטנים נמי קוצין להו - אף על זכותם יוכל האב למחול שהרי
 108 שכרם שלו. משיבה הגמרא: צערייהו דכגו וכתו הקטנים לא זכי
 109 ליה רחמנא - אף על פי ששכרם של הקטנים של האב, הוא אינו
 110 רשאי לגרום להם צער ולמנעם מלאכול בשעה שהם עושים
 111 מלאכה בפירות.
 112 הגמרא שבה ומקשה על דחיית הראיה מהמשנה: כמא אוקימתא
 113 למתניתין - כיצד העמדת את המשנה, כדי שלא נוכיח שמשל
 114 שמים הוא אוכל, בשאין מעלה להן מוונות,

1 הרי זה אוכל מהם ופמור מן המעשר, לפי שלא נגמרה מלאכתם
 2 עד שיתייבשו. ואם התנה על מנת שאוכל אני ובני ושאינו שכור
 3 לבעל הבית, או שאוכל בני בשכרי - במקומי, הוא - הפועל אוכל
 4 ופמור לפי שהתורה זיכתה לו, ובגו אוכל וחיבי לעשר, שדינו
 5 כלוקח החייב במעשר. ואי אמרת משלו הוא אוכל ויכול לתת לבנו,
 6 כגו אמאי חיבי, הרי בשכרו של אביו הוא אוכל ודינו כמותו. דוחה
 7 הגמרא: אמר רבינא, אפילו אם משלו הוא אוכל חיבי הבן לעשר,
 8 משום דמיהו כמקח - כיון שהתנה על כך נראה הדבר כמקח וחיבי
 9 במעשר.
 10 תא שמע, שנינו במשנה (להלן צג), השוכר את הפועל לעשות
 11 מלאכה כמקח רבעי שלו - באילן העומד בשנה הרביעית לנטיעתו,
 12 הרי אלו הפועלים לא יאכלו מפירותיו, שאסור לאכלם מחוץ
 13 לירושלים. ואם לא הוריעם שהוא נטע רבעי, הרי בעל הבית פודה
 14 את הפירות ומאכילן מהם, כי אם לא יוכלו לאכול יש כאן מקח
 15 טעות. ואי אמרת משל שמים הוא אוכל ואין זה תוספת שכר מצד
 16 בעל הבית, אמאי פודה ומאכילן, הרי איסורא לא זכי להו רחמנא
 17 - התורה לא זיכתה לפועלים לאכול דבר איסור. דוחה הגמרא:
 18 תהב, הסיבה שהוא חיבי לפדות, משום דמיהו - נראה הדבר
 19 כמקח טעות, כיון שהפועלים נשכרו על דעת שיוכלו לאכול
 20 מהפירות, ואם היו יודעים שהם נטע רבעי לא היו נשכרים.
 21 הגמרא מביאה ראיה לפשוט את הספק המדמשך המשנה: אמא
 22 כפא, נתפרסו עגוליו - עיגולי דבלה שנפרדו ושכר פועלים
 23 לרבקם, או נתפתחו ונפתחו) תביתו ושכר פועלים לסתמם, הרי
 24 אלו לא יאכלו מהם, כיון שכבר נגמרה מלאכתם כשדבקם וסתמם
 25 בתחילה. ואם לא הוריען שכבר נדבקו וסתמו בעבר, מעשר
 26 ומאכילן, כיון שאם לא יוכלו לאכול יש כאן מקח טעות. ואי אמרת
 27 משל שמים הוא אוכל, אמאי מעשר ומאכילן, הרי מאיסורא לא זכי
 28 להו רחמנא. דוחה הגמרא: זכי תמא, אם משל שמים הוא אוכל,
 29 תאמא נמי - אף כאן, הסיבה שחיבי בעל הבית לעשר היא משום
 30 דמיהו כמקח טעות, כי כשנשכרו סברו שיוכלו לאכול מהפירות
 31 ולולא כן לא היו נשכרים.
 32 הגמרא מקשה על המשנה שהביאה: בשלמא כשנתפרסו עגוליו
 33 אכן מיהו כמקח טעות, משום שסברו הפועלים שלא נגמרה
 34 מלאכתם עדיין. אלא כשנתפתחו תביתו כמא מקח טעות איבא -
 35 כיצד טעו לומר שלא נגמרה מלאכתו, הרי מאחר שכבר שוּחה
 36 היין בחבית מידע ידע דאיטביל להו למעשר - ידוע שהוא כבר חיבי
 37 במעשר. מתרצת הגמרא: אמר רב ששת, מדובר באופן שנתפתחו
 38 תביתו ונשפכו לגור היין שביבב, וסברו הפועלים שלא היה
 39 בחביות מעולם ולא נגמרה מלאכתו. מקשה הגמרא: והתניא, וזו
 40 גמר מלאכתו הוא משירד לבור. וכשראו את היין בבור היה להם
 41 לדעת שנגמרה מלאכתו. מתרצת הגמרא: תנא זה סובר פרבי
 42 עקיבא, דאמר שגמר מלאכת היין הוא משיקפה - כשיסיר את
 43 הפסולת הצפה על היין לאחר תסיסתו, ולא מיד כשירד לבור.
 44 דאמרו ליה הפועלים לבעל הבית, לא הוה ירענין - לא ידענו שכבר
 45 הוטרף הפסולת ונגמרה מלאכתו. מקשה הגמרא: ונימא להו בעל
 46 הבית, איבעי לבו אפוקי אדעתיהכו דלמא מקפה - היה לכם לחשוב
 47 שמא כבר הוטרף הפסולת, ובודאי הסכמתם להישכר בכל אופן.
 48 מתרצת הגמרא: מדובר כאתרא דההוא גברא דנניד איהו מקפה -
 49 במקום שנהגו שמי שמועלה את היין מהבור הוא גם מסיר את
 50 הפסולת. וכשנשכרו לעלות את היין מהבור, סברו הפועלים
 51 שעדיין לא הוטרף הפסולת.
 52 הגמרא מבארת את המשנה באופן נוסף: והשתא דתני - לאחר
 53 ששנה רב וביד ברייתא פדכי - בבית מדרשו של רבי הושעיא,
 54 שנאמר בה, וזו גמר מלאכתו הוא משירד לבור ויקפה, ורבי עקיבא
 55 חולק ואומר משילשה בחביות - כשיסיר את הפסולת לאחר שתסס
 56 היין בחבית. מעתה, אפילו תמא - אפילו תאמר שבמשנה מדובר
 57 באופן שלא נתפתחו תביתו לבור, יש כאן מקח טעות, משום

מחמת המנהג. אָבֵל שׁוּמְרֵי גְנוֹת וּפְרִדְסִים שהעושה מעשה בהם
 אינו אוכל מן התורה כי לא נגמרה מלאכתו, השומרים אֵינָן
 אוֹכְלִים בהם לא מן התורה ולא מהלכות מִדְּיָנָה. קָא סָבַר שמואל,
 מְשַׁמֵּר לֹא בְּעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה דְמֵי, ואינו אוכל מן התורה אלא מחמת
 המנהג.
 מְתִיב וּמְקַשָּׁה רַב אָחָא בַּר רַב הוּנָא עַל שמואל, שנינו בברייתא,
 הַמְשַׁמֵּר אֶת הַפֶּה אֲדוּמָה, מְטַמָּא אֶת הַבְּגָדִים שֶׁעָלָיו. וְאִי אָמַרְתָּ
 שֶׁמְשַׁמֵּר לֹא בְּעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה דְמֵי, אֲמַאי - מדוע הוא מְטַמָּא בְּגָדִים,
 הרי אינו עוסק בה ממש, ורק העוסק בפרה מטמא את בגדיו.
 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבָּה בַּר עֲזַרְיָה, טוּמְאַתּוּ מִדְּרַבְנָן מְיֻדָּה שְׁמָא
 וְיֻזַּי בְּתֵי אַבְרָהָ לְצוֹרֵךְ שְׁמִירְתָּה וְיִטְמָא מִן הַתּוֹרָה מִדְּיָן מְשַׁמֵּר
 בַּמַּעֲשֵׂה.
 מְתִיב רַב כְּהֵנָא עַל שמואל, שנינו בברייתא, הַמְשַׁמֵּר אֶרְבַּע וְחֻמְשָׁא
 מְקַשָּׁאִת - שדות קישואים, שכל אחת שייכת לאדם אחר, הרי זה
 לֹא יִמְלֵא אֶת כְּרִיסוֹ מֵאַחֵר מִהוּן, אֵלָּא מְבַל אַחַד וְאַחַד אוֹכֵל לְפִי
 הַשֶּׁבִּיב. וְאִי אָמַרְתָּ שֶׁמְשַׁמֵּר לֹא בְּעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה דְמֵי, אֲמַאי - מדוע
 הוא אוֹכֵל, הרי לשמואל שומר במחובר אינו אוכל כלל. מתרצת
 הגמרא: אָמַר רַב שִׁמְיֵי בַּר אֲשֵׁי, בְּעַקְרוּיָן שָׁנוּ - מדובר בקישואים
 שנקרו מן הקרקע עם שרשיהם, והשומר אוכל מהם ממחמת
 המנהג. מקשה הגמרא: וְכִי יִתְכַּן שְׁמִדוּבַר בְּעַקְרוּיָן, וְהֵלָּא נִגְמְרָה
 מְלֵאכְתָּן לְמַעֲשֵׂר, ואפילו מחמת המנהג אין פועל אוכל מהם.
 מתרצת הגמרא: מדובר שֵׁלָא נִימְלֵא פִּיקָם שְׁלֵהֶם, - שעדיין לא נשר
 הפרח הצומח בראשם, שרק אחר כך נגמר מלאכתו.
 אָמַר רַב אֲשֵׁי, בְּיוֹתֵיהּ דְשִׁמּוּאֵל מְסַתְּבָא - מסתבר ששומרי גנות
 ופרדסים אינם אוכלים כלל, וכשמואל. דְתַנָּן (לעיל פו), וְאַלּוּ
 פּוֹעֲלִים שְׁאוּכְלִין מִן הַתּוֹרָה, הַעוֹשֶׂה בְּמַחוּבַר לְקַרְקַע בְּשַׁעַת גְּמַר
 מְלֵאכְתָּהּ, וְכַתְלוֹשׁ בּו' עַד שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מִלְּאֲכַתּוֹ, וְכֵן בְּדַבַּר שְׁגִידוּלוֹ
 מִן הָאָרֶץ, מְדִיִּיק רַב אֲשֵׁי, מְבַלְל - מדברי המשנה שאמרה 'ואלו
 אוכלים מן התורה' ולא סתם 'ואלו אוכלים', אתה למד דְאִיכָא
 דְלֵא קָא אָבֵל מִן הַתּוֹרָה - שיש שאינו אוכל מן התורה אֵלָּא
 מִהַלְבוֹת מְדִינָה, והוא העושה במחובר שלא בשעת גמר מלאכה.
 אַךְ אִם כֵּן אֵימָא סִיפָא, וְאַלּוּ שְׁאִינָן אוֹכְלִין, הַעוֹשֶׂה בְּמַחוּבַר בְּשַׁעַת
 שְׁאִין גַּמַר מִלְּאֲכָה וכו'. וְיֵשׁ לְבַאֵר מָאִי - מה הכוונה שְׁאִינָן אוֹכְלִין.
 אִילִימָא שְׁאִין אוֹכְלִין מִן הַתּוֹרָה אֵלָּא מִהַלְבוֹת מְדִינָה, הֵינֵי רִישָׁא -
 כבר מהרישא למדנו שיש שאוכלים מהלכות מדינה. אֵלָּא לֹא
 כּוּונַת הַמְשַׁנָּה לומר שְׁאִין הם אוֹכְלִין לֹא מִן הַתּוֹרָה וְלֹא מִהַלְבוֹת
 מְדִינָה, וְמָאִי יְהוּ - מי הם שאינם רשאים לאכול כלל, הוּי אומר
 אותם המפורטים בסיפא, ואחד מהם הוא הַעוֹשֶׂה בְּמַחוּבַר לְקַרְקַע
 בְּשַׁעַת שְׁאִין גְּמַר מְלֵאכְתָּהּ, וְאִם זֶה שְׁעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה בְּמַחוּבַר שֵׁלָא
 בְּשַׁעַת גַּמַר מִלְּאֲכָה אינו אוכל כלל, כָּל שְׁבֵין שׁוּמְרֵי גְנוֹת וּפְרִדְסוֹת
 שאינם אלא יושבים ושומרים, שבוֹדָאֵי אֵינָם אוֹכְלִים כֻּלָּל, וְרֵאִיהּ
 לשמואל:

משנה

אֶרְבַּעָה סוּגֵי שׁוּמְרִים הֵן: שׁוּמַר הַנֶּבֶס, וְהַשּׁוּאֵל, נוֹשֵׂא שְׂכָר - שומר
 שכר, וְהַשּׁוֹכֵר. וְכֵן דֵּינָם, שׁוּמַר הַנֶּבֶס נִשְׁבַּע עַל הַכֶּל - על גניבה
 אבידה ואונסים, ופטור. וְהַשּׁוּאֵל מְשַׁלֵּם אֶת הַכֶּל. וְנוֹשֵׂא שְׂכָר
 וְהַשּׁוֹכֵר, נִשְׁבָּעִים עַל הַשְׁכּוּרָה וְעַל הַשְׁכּוּבָה וְעַל הַפְתָּה - אם נשברה
 הבהמה או נשבתה או מתה, ופטורים, וּמְשַׁלְּמִין אֶת הָאֲבִידָה וְאֶת
 הַגְּנֵיבָה:

גמרא

מִבְרַת הַגְּמָרָא: מָאֵן תָּנָא - מיהו התנא שסובר שיש אֶרְבַּעָה

הַנִּיחָא לְמָאֵן דְאָמַר אֵין תְּרַב (וְהַאדְרוֹן) יְכוּל לומר לְעֵבֵד עֲשֵׂה עֲמִי
 מִלְּאֲכָה וְאִינִי זְנִי, שְׁפִיר - מובן מדוע אינו קוצץ, כי אינו זוכה
 בשכרם. אֵלָּא לְמָאֵן דְאָמַר יְכוּל תְּרַב לומר לְעֵבֵד עֲשֵׂה עֲמִי וְאִינִי זְנִי,
 מָאִי אֵיכָא לְמִיָּר - מדוע אינו יכול לקוץ, הרי הוא זוכה בשכרם.
 הגמרא מבארת את המשנה והברייתא באופן אחר: אֵלָּא, אִידִי
 וְאִידִי - זו וזו בְּשִׁאֵין מַעֲלָה לְהוֹן מְזוּנוֹת. וְהָאֵה פְּלִיגִי, דְמַר - בברייתא
 סָבַר יְכוּל תְּרַב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך, לפיכך הוא קוצץ
 גם כשאינו זן אותם, וְמַר - במשנה סָבַר אֵין תְּרַב יְכוּל לומר כך,
 וכיון שאינו זן אותם אינו יכול לקצוץ.
 מקשה הגמרא: וְרַבִּי יוֹהֲנָן דְאָמַר יְכוּל תְּרַב לומר עשה עמי ואיני
 זנך, וכי שָׁבִיק מְתִינִיתִין - הניח את המשנה הסוברת שאינו יכול,
 וְעֵבֵד - ופסק בְּבְרִיתָא. מתרצת הגמרא: אֵלָּא דְכוּלִי עֲלָמָא מְשַׁל
 שְׁמִים הוּא אוֹכֵל וְלֹא מְצִי קְצִיץ מֵאַחַר וְאֵין לוֹ זְכוּת בְּאֲכִילְתָּם,
 וְמָאִי קוּצִין - מה הכוונה שהאדון יכול לקצוץ דְאָמַר רַבִּי הוֹשִׁיעָא
 בברייתא, שהוא מתנה שיאכלו מְזוּנוֹת לפני המלאכה כדי שלא
 יוכלו לאכול אחר כך. אַךְ הַגְּמָרָא דוּחָה פִירוּשׁ זֶה, שְׁהָרִי דְבְּנִיּוֹתֵיהּ
 - אתה צריך לפרש כך גם גְּבִי בְּהֵמָתוֹ שְׁשֵׁנִי שְׁאִין קוּצִין,
 שהכוונה שלא יאכל אותה הַבֵּן כדי שלא תאכל אחר כך. ומדוע
 לֹא, נְקִימָן לָהּ - שיתנה עליה, שְׁהָרִי הוּא רְשָׁאֵי הַאֲכִילָה מְקוּדָם
 כְּפִי שְׁשֵׁנִי לְעִיל (צ:). מתרצת הגמרא: אֵלָּא בְּהָא קְמִיפְּלִי הַמְשַׁנָּה
 והברייתא, דְמַר בְּרִיתָא סָבַר מְשַׁלּוֹ הוּא אוֹכֵל, וְזְכוּת אֲכִילְתוֹ שֶׁל
 האדון יוכל להתנות, וְמַר בַּמְשַׁנָּה סָבַר מְשַׁל שְׁמִים הוּא אוֹכֵל,
 לפיכך האדון אינו קוצץ:

משנה

קוּצִין - מתנה אֲדָם עם בעל הבית שלא יאכל ובתמורה יוסיף לו
 שכר, עַל דְּרֵי עֲצָמוֹ - כשהוא עצמו נשכר, או עַל דְּרֵי וְיַבְעוּרוֹ בְּנֵי
 וְבָתוֹ הַגְּדוּלִים שנשכרו לבעל הבית, או עַל דְּרֵי עֵבֵדוֹ וְשִׁפְתָּהּ
 הַגְּדוּלִים, או עַל דְּרֵי אֲשֵׁתוֹ, מְפַנֵּי שֵׁשׁ בְּתָן דַּעַת וּמַחוּל עַל זְכוּתָם.
 אָבֵל אֵינוֹ קוּצִין - הוא אינו רשאי להתנות כך עַל דְּרֵי בְנֵי וְבָתוֹ
 הַמְּטַנִּים, וְלֹא עַל דְּרֵי עֵבֵדוֹ וְשִׁפְתָּהּ הַמְּטַנִּים, וְלֹא עַל דְּרֵי בְּהֵמָתוֹ,
 מְפַנֵּי שְׁאִין בְּתָן דַּעַת לְמַחוּל עַל זְכוּתָם. הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים לַעֲשׂוֹת
 בְּנִמְעַ רְבָעֵי שָׁלוֹ - אֵילֵן הַעוֹמֵד בְּשֵׁנָה הַרְבִיעִית לְנִטְעֵתוֹ, הָרִי אֵלּוֹ
 לֹא יֵאֲבֵלוּ, לפי שאסור באכילה חוץ לירושלים, והתורה לא זיכתה
 להם דבר איסור. וְאִם בַּעַל הַבֵּית לֹא הוֹדִיעֵן שְׁהוּא נִטַּע רְבָעֵי, הוֹדָה
 וּמֵאֲבִילֵן כְּדִי שֶׁלֹּא יֵרָאֶה הַדְּבַר כִּמְקַח טַעוֹת. נְתַפְרָסוּ - נפרדו
 עַגְלוּלִי - עיגולי דבלה, או נְתַפְתְּחוּ וְנִפְתְּחוּ חֲבִיטֵיהוֹ, ושכר פועלים
 לחבר העיגולים ולסתום החביות, הָרִי אֵלּוֹ לֹא יֵאֲבֵלוּ, כִּיּוֹן שְׁאִין
 פּוֹעֵל אוֹכֵל מִדְּבַר שֶׁנִּגְמַר מִלְּאֲכַתּוֹ לְמַעֲשֵׂר. וְאִם בְּשַׁעַת שֶׁשְׂכָרָם
 לֹא הוֹדִיעֵן שֶׁנִּגְמַר מִלְּאֲכַתּוֹ, מַעֲשֵׂר וּמֵאֲבִילֵן כְּדִי שֶׁלֹּא יֵרָאֶה הַדְּבַר
 כִּמְקַח טַעוֹת. שׁוּמְרֵי פִירוֹת, אוֹכְלִין מִהַלְבוֹת מְדִינָה - מחמת מנהג
 המדינה, אָבֵל לֹא מִן הַתּוֹרָה:

גמרא

שְׁנֵינּוּ בַּמְשַׁנָּה שׁוּמְרֵי פִירוֹת אוֹכְלִים מִהַלְבוֹת מְדִינָה אֲבֵל לֹא מִן
 הַתּוֹרָה. אָמַר רַב, לֹא שָׁנוּ שְׁאִינָם אוֹכְלִים מִן הַתּוֹרָה, אֵלָּא בְּשׁוּמְרֵי
 גְנוֹת וּפְרִדְסִין, לְפִי שְׁאִין פּוֹעֵל אוֹכֵל מִמַּחוּבַר לְקַרְקַע בְּשַׁעַת
 שְׁאִינָה גַמַר מִלְּאֲכָה. אָבֵל שׁוּמְרֵי גִיתוֹת וּמְקוּם דְרִיתָה הַעֲנָבִים
 וְעִרְמוֹת תְּבוּאָה, אוֹכְלִין מִן הַתּוֹרָה, כִּיּוֹן שֶׁבְּתִלוֹשׁ מִן הַקַּרְקַע אוֹכֵל
 פּוֹעֵל לְפָנֵי שֶׁנִּגְמַר מִלְּאֲכַתּוֹ לְמַעֲשֵׂר. קֶסֶבַר רַב, שְׁפּוֹעַל שֶׁמְשַׁמֵּר
 דִּינוֹ בְּעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה דְמֵי, ואוכל מן התורה. וְשִׁמּוּאֵל אָמַר, לֹא שָׁנוּ
 שְׁשׁוּמְרִים אוֹכְלִים מִחֲמַת הַמְּנַהֵג, אֵלָּא בְּשׁוּמְרֵי גִיתוֹת וְעִרְמוֹת,
 שהעושה בהם מעשה אוכל מן התורה, לפיכך השומר בהם אוכל

הניחא וכו'. פלוגתא במסכת גיטין: אלא אידי ואידי בשאין מעלה. דכולי עלמא משלו
הוא אוכל ובהא פליגי וכו': ח"י וק"י יוהנן וכו'. ולא גרס אי הכי גדולים נמי דהא אמרן
ידעי ומחלי: משל שמים הוא אוכל. ואפ' מעלה מזונות לא מצי קיין אקטגים: ומאי קוצין
דרי אושעיא מוונות. שיתן להם מזונות מעיקרא דרבה שלא יוכלו לאכול מן העבדים:
קצין לה. דהתנאי לעיל רשאי בעל הבית
להחיר פקוע עמיר וכו': פיר סבר. תנא דברייתא
משלו הוא אוכל ולרבי יוחנן בין בשמעלה
מוזנות ובין שאין מעלה מוזנות ובר פלוגתיה
מוקי לה במעלה ותנא דידן סבר משל שמים
הוא אוכל ואפילו מעלה מוזנות נמי לא מצי
קיין: מוונות מדינה. מוונות אוכלין מן התורה:
גמ' לא שנו. דאין שומרין אוכלין מן התורה:
אלא שומרי גנות ופרדסין. דהנה ליה מחובר
בשעה שאין גמר מלאכה הלך מן התורה לא
אכיל ואכיל מהלכות מדינה וכו' עושה
במחורב כגון מנכש דאכיל ממנהג המדינה: אבל
שומרי גיתות וערימות. עד שלא נגמרה
מלאכתו למעשר אוכל אף מן התורה כדן
עושה בתלוש: ושמואל אמר לא שנו. דאכיל
מיתה מהלכות מדינה אלא שומרי תלוש אבל
שומרי מחובר אפילו מהלכות מדינה לא
דמשמר לאו עושה מעשה הוא הלך לא אכיל
מדאורייתא: המשמר פרה ארובה. משחיתתה
ועד כינסו אפרה: מטמא כגדים שעליו. דתנן
(פרה פ"ד מ"ד) כל העוסק בפרה מתחילה ועד
סוף מטמאין כגדים: גזירה שפא יזו בה אבי.
ורבן הוא גזירה על הטומאה ולא מדאורייתא:
מקשאות. שגדילין בהן קישואין: איבע ופיש
מקשאות. של חמשה אנשים: אמאי אוכל. הא
אמרת שומרי מחובר אפילו מהלכות מדינה לא
אכיל אלא על כרחך בעושה מעשה דמי ואכיל
מיהו מהלכות מדינה כי מתני מפלל דשומרי
תלוש אפילו מדאורייתא נמי אכילי בעקורין
שנו. עקורין משרשיהו עם קישואין שבהם להכי
קרי ליה מקשאות ולא קרי ליה קישואין ומשום
דשומרי תלוש הם אכילי מהלכות מדינה כי
מתני: כשלא ניפל פקם שלהן. ואמר מר לעיל
בפרקין (דף פח) דקישואין משפיקסו כשמואל
מסתברא. ועושה במחורב בשעה שאינה גמר
מלאכה אפילו מהלכות מדינה לא אכיל וכי
שומרי מחובר דהיינו שעה שאינה גמר מלאכה
ולאו עושה מעשה הוא ומתני' בשומר תלוש:
מפלל דאיבא דלא אכיל מן התורה ואכיל
מהלכות מדינה. מדלא תנא אלו אוכלין סתמא
ומאי ניהו או עושה במחורב בשעה שאינה גמר
מלאכה או עושה בתלוש בשעה שנגמרה
מלאכתו או דבר שאין גדול מן הארץ: איבא
סיפא ואלו שאין אוכלין. וקתני הכי מאי אינן
אוכלין אי נימא שאין אוכלין וכו': אלא לאו
שאין אוכלין כלל. מהשאה על כרחך מן
התורה דתני ברישא דאשמעין דאיבא אחרניא
דאכיל ולא מן התורה במשמר תלוש עד שלא
נגמרה מלאכתו למעשר קאמר דכין דאינו

הניחא למאן דאמר אין הרב יכול לומר לעבד עשה
עמי ואינו זנד שפיר אלא למאן דאמר יכול הרב
לומר לעבד עשה עמי ואינו זנד מאי איבא למימר
אלא אידי ואידי בשאין מעלה להן מוונות ובהא
פליגי דמר סבר יכול ומר סבר אין יכול ורבי יוחנן
דאמר יכול הרב שביק מתניתין ועבדי כברייתא אלא
דכולי עלמא משל שמים הוא אוכל ולא מצי קצין
ומאי קוצין דאמר רבי הששעיא מוונות דכוותיה גבי בהמתו תבן קצין לה אלא בהא קמפלגי
דמר סבר משלו הוא אוכל ומר סבר משל שמים הוא אוכל: מתני' קוצין אדם על ידי
עצמו על ידי בנו ובתו הגדולים על ידי עבדו ושפחתו הגדולים על ידי אשתו מפני שיש
בהן דעת אבל אינו קוצין על ידי בנו ובתו הקטנים ולא על ידי עבדו ושפחתו הקטנים
ולא על ידי בהמתו מפני שאין בהן דעת השוכר את הפועלים לעשות בנטע רכעי שלו
הרי אלו לא יאכלו אם לא הודיען פודה ומאכילן נהפךרו עגוליו נתפתחו כביטויו הרי אלו
לא יאכלו אם לא הודיען מעשר ומאכילן שומרי פירות אוכלין מהלכות מדינה אבל לא
מן התורה: גמ' שומרי פירות אמר רב לא שנו אלא שומרי גנות ופרדסין אבל שומרי
גיתות וערימות אוכלין מן התורה קסבר משמר פעושה מעשה דמי ושמואל אמר לא שנו
אלא שומרי גיתות וערימות אבל שומרי גנות ופרדסים אינן אוכלים לא מן התורה ולא
מהלכות מדינה קא סבר משמר לאו פעושה מעשה דמי מתיב רב אחא בר רב הונא
המשמר את הפרה מטמא כגדים ואי אמרת משמר לאו פעושה מעשה דמי אמאי מטמא
כגדים אמר רבה בר עולא גזירה שפא יזו בה אבר מתיב רב פהנא המשמר ארבע וחמש
מקשאות הרי זה לא ימלא פריסו מאחר מהן אלא מפל אחד ואחד אוכל לפי חשבון ואי
אמרת משמר לאו פעושה מעשה דמי אמאי אוכל אמר רב שמי בר אשי בעקורין שנו
עקורין והלא נגמרה מלאכתו למעשר שלא ניפל פיקס שלהם אמר רב אשי פותיה
דשמואל מסתברא דתנן ואלו אוכלין מן התורה העושה במחורב לקרקע בשעת גמר
מלאכה ובתלוש בו' מפלל דאיבא דלא קא אכיל מן התורה אלא מהלכות מדינה איבא
סיפא ואלו שאין אוכלין מאי אינן אוכלין אילמא שאין אוכלין מן התורה אלא מהלכות
מדינה היינו רישא אלא לאו שאין אוכלין לא מן התורה ולא מהלכות מדינה ומאי ניהו
עושה במחורב לקרקע בשעה שאין גמר מלאכה וכל שכן שומרי גנות ופרדסות: מתני'
ארבעה שומרים הן שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר שומר חנם נשבע על הפל
והשואל משלם את הכל ונושא שכר והשוכר נשבעים על השבורה ועל השבויה ועל המתה
ומשלמין את האבדיה ואת הגניבה: גמ' מאן תנא ארבעה שומרים אמר רב נתמן אמר
רבה בר אבוה רבי מאיר הוא אמר ליה רבא לרב נתמן מי איבא דלית ליה ארבעה שומרין
אמר ליה הכי קאמינא לך מאן תנא שוכר בנושא שכר רבי מאיר הוא והא רבי מאיר
איבא שמעינן ליה דתניא שוכר ביצד משלם ר' מאיר אמר בשומר חנם ר' יהודה אמר
בשומר שכר רבה בר אבוה איבא קתני אי הכי ארבעה שלשה ניהו אמר רב נתמן בר
צחק ר' שומרין ודיניהם שלשה ההוא רעיא דתנה קא רעי תיחא אגודא דנהר פפא שריג
חדא כינייהו ונפלת למיא אתא לקמיה דרבה ופטריו אמר מאי הו"ל למעבד

הא

עושה מעשה לא אכיל מן התורה ואכיל מהלכות מדינה דאילו במשמר במחורב ליבא לאקמא דהא אפילו עושה מעשה ממש קתני סיפא דלא אכיל כלל בשעה שאינה גמר מלאכה
וכי' משמר. מתני' שומר חנם נשבע על הכל. על כל המאורעות הכתובות בשאר שומרים לחיוב הוא נשבע שכן עלתה לו ופטור וקלמן בהשואל (דף צד) ליה לכולה מתני'
מקראי: על הכל. נניקה ואבדיה ואונסין: גמ' מי איבא דלית ליה ארבעה שומרי. על כרחך ארבעה מיני שומרין אישבתן: מאן תנא שוכר בשומר שכר דמי. דקתני מתני' בתרתייהו
פטורין מאונס ומשלמין גניבה ואבדיה: ר"ה. בדמפרש ואזיל: רבה בר אבוה תנא מתני' שוכר ביצד משלם ר' מאיר אמר בשומר שכר ר' יהודה אמר בשומר חנם. תיחא. בהמות:

הא

וכא זאב וטרף. בשעת משלחת זאבים ור' יהודה היא דאמר זאב אחד אוני: **א** הכי אמאי פטור תחילתו בפשיעה וסופו באונס הוא. וא"ת לאביי נמי דמוקי לה בעידנא דעיילי איניש מי ניקא וקא מ"מ אמ הנה יכול להחיל חייב אלמא תחילתו בפשיעה הוא וי"ל דלא חייב ליה פשיעה אלא גניבה ואבדיה ויש ללמוד מכאן דתחילתו דכעין גניבה ואבדיה וסופו

באונס דפטור ומקא דאמר רב בהמפקיד (לעיל דף לו, ושם) אפי' שומר שרש שמטר לשומר חנם פטור לפי שמטר לכן דעת אין ראיה דאפילו סבר רב תחילתו בכעין גניבה ואבדיה וסופו באונס חייב אפילו פטור דאין לנו לומר שדאי שומר חנם לא ישמור מגניבה ואבדיה רק מפשיעה ודקה ליה תחילתו בכעין גניבה ואבדיה אלא סתם בן דעת רגיל לשמור הרבה אפילו מדרבירים שאינו חייב ושמא אפילו מסור לשומר חנם ופטרה מפשיעה פטור דלא חייב תחילתו בפשיעה בהדי:

איבעי לך לעבורי תדא תדא. נראה דלא חייב לה פשיעה מהאי טעמא אלא בעין גניבה ואבדיה ומתייב משעמא דארעא דחכי יתבי לך אנרא דתינטר נטירותא יתדקא כרב חסדא ורבה בר רב הונא מדמייתי לה רבא ואתי שפיר דקאמר בסמוך כבר צווחו קמאי שרעא לפטור מדרבה דאם לא כן אמאי צווחו דמילתא דפשיעה הוא שהן חייבים דאפילו שומר חנם חייב וסבר רב פפא דהקא כרבא דפרק הבונס (ב"ק דף נח) דאמר משום דאיבעי לך לעבורי תדא תדא לאו פשיעה היא ולא כרב כהנא דאמר חתם דהוי פשיעה גבי נפלה לגינתא **אמר** רבה חתם גברי דפרמוסקי הוה. אפילו גריס רבא אתי שפיר אע"ג דרבא מוקי בהגול קמא (שם דף קח) מילתא דרב הונא בר אבין שקדם ונשבע אכל היכא דלא נשבע אפילו שומר חנם עושה נמו דין ואינו נשבע הכא לדברי השואל משיב וליה לא סבירא ליה: **דא** רמא קלא הוה (אתחו ומצלין ליה. והשתא אפילו לא הורב הגנב היה חייב ביון דפשע ולא נקט גמרא הורב הגנב אלא משום התלמידים שהיו סבורים דמשום דהורב הגנב חייביה:

סינפה ומתה אינו אונס. תימה דפשיטא דפשיעה גמורה הוא וי"ל דקמיל דאפילו יש לתלות ולומר שמתה גם בשביל דרב אתר אפילו הכי חייב דלא היה לו לסגפא: אימא

הא נטר פדנטרי אינשי אמר ליה אביי אלא מעתה על למתא בעידנא דעיילי אינשי הכי נמי דפטור אמר ליה אין גנא פורתא בעידנא דגנו אינשי הכי נמי דפטור א"ל אין איתביה אלו הם אונסין ששומר שרש פטור עליהן בגוון ותפל שבא ותפקחם ואת הנערים הכו לפי חרב אמר ליה חתם פחוני מתא איתביה עד מתי שומר שרש חייב לשמור עד פדי הייתי ביום אכלני הורב וקרנח פלילה א"ל חתם נמי פחוני מתא אמר ליה אטו ועקב אבינו חזן מתא הוה דאמר ליה ללכן נטרי לך נטירותא יתרתא פחוני מתא איתביה רועה שהיה רועה והניח עדרו וכא לעיר בא זאב וטרף וכא ארי ודרם אין אונסין אילו היה שם היה מציל אלא אונסין אותו אם יכול להציל חייב ואם לאו פטור מאי לאו דעל בעידנא דעיילי אינשי לא דעל בעידנא דלא עיילי אינשי אי הכי אמאי פטור תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב דשמע קל אריה ועל אי הכי אונסין אותו מאי הוה ליה למעבד היה לו לקדם ברועים ובמקלות אי הכי מאי אורי' שומר שרש אפי' שומר חנם נמי דהא מר הוא דאמר שומר חנם שהיה לו לקדם ברועים ובמקלות ולא קידם חייב שומר חנם בחנם שומר שרש בשכר ועד כמה עד פדי דמיהן ותיבן מצינו בשומר שרש שחייב באונסין דתדר שקול דמיהן מבעל הבית א"ל רב פפא לאביי אי הכי מאי אהני ליה מינה נפקא מינה לכושרא דחיותא אי נמי למרתא יתרתא רב חסדא ורבה בר רב הונא לא סבירא להו הא דרבה דאמר ליה לרבי יתבי לך אנרא לנטורי לי נטירותא יתרתא בר אדא סבולאה הוי קא מעבר חיותא אנמלא דגריש דחפה תדא לחברתה ושדיתה במיא אתא

הא נטר פדנטרי אינשי. ואין אבדיה אלא אונס. בחניי קמא. שומרי העיר בלילה שכל סמך אנשי העיר עליהם לשמור גופם וממונם הנדו ודאי בעי נטירותא יתרתא: ארי ודרם. ארי דרבו לדרוס הבתמה במקום שמוצאה ודרך זאב לטורף חיה ולהוליכה במקום שהוא בטוח ושם הורגה: מאי לאו וכו'. אפי' חייב א"ל אמאי פטור. כי אין יכול להציל: תחילתו הוה בפשיעה. גבי כל מוזיקן קטנים וקלים כהוה יכול להציל שרשי הניחין וכא לו וסופו נמי נהי דמוזיק חוק בא עליתו שאם היה שם לא היה יכול להציל והריל אונס מיהו תחילתו בפשיעה הוה דחייב דהכי פסקין הלכתא בהמפקיד (לעיל דף מב): דשמע קול ארי ונעל. מאיקמו שאנס הוא: שומר חנם יש לו לקדם בחנם. ולא לשכור אנשים ושומר שרש עליו לשכור. עד פדי דמיהם. של בהמות ותיבן פצוני. דקא רמית עליה לשכור אנשים משלו. לכושרא דחיותא. כושר הבתמות שמפיר בןן כבר ולמודות בביתו: לכושרא יתרתא. שלא יצטרך לחזור אתר הבתמות לקנות: לא סבירא ליה וכו'. דאמר לעיל דמכי נטר כונדרי אינשי הוה אידך (אונס ופטור): לקחי יתבי לך וכו'. ונהי דלאו פשיעה הוא אונס נמי לא הוי וה"ל באבדיה: אנמלא דגריש. גשר של גרש: כבר אחיתוי. כלומר בןן עמך ואומתך: שבו. שם הגנב לטסים מוזיקן היה: חייביה. שלם הואיל והזכיר הגנב ולא יפסיד כלום עליו לטרוח אתר הגנב עד שיצויה מידו: עושה עמו דין. פרעון והנינו פליגי דהא רבנא שומר חנם הוה דחייביה רב נחמן לשלמי דפרמוסקא. אנשי השלטון היו שם: **מתני'** בשעת משלחת זאבים. שהיה רעה משולחת בגזירת המלך קופצת היא על אדם אחר: הלכטם. גרסי' וחד לסטם קאמר. הברדלם. פטייש' שלע"ז: סינפה. עיקר ברעב או העמדה בקיץ בחמה ובחורף בציצה לעבות נפש (במדרב ל) מתרגם לסגפא נפש: עלתה לראשי צוקין. אוקימנא בפי המפקיד (לעיל דף לו) תקפתו ועלתה לצוקין הרים חדין וגבוהין: **גמ'** האי קסר נפשיה. הלכטם ע"מ כן בא או ליהרג או להרוג ויחם מנון אכל הרועה אין לו למסור נפשו על פה: אשכחיה רועה. לגנב קודם שנטל דימנא כלום וגזימו וחדוסי: אמר לו גנבא סריא. מוקדח ודבאש (שמות לו) מתרגמי' וקרי ובתשו' הגאונים ראייה סריא פושע:

לקמיה דרב פפא חייביה אמר ליה מאי הוה לי למעבד א"ל אבעי לך לעבורי תדא תדא א"ל ידעת ביה כבר אחתיד דמצי למעבד תדא תדא א"ל כבר צווחו קמאי דקפד ולא איפא דאשגח בהו איבו אפקיד ביתנא פי רובנא אזל שבו שמטיה מיניה לסוף הופר הגנב אתא לקמיה דרב נחמן חייביה לימא פליגא דרב הונא בר אבין דשלח רב הונא בר אבין בגניבה באונס ואח"כ הופר הגנב אם שומר חנם הוא רצה נשבע רצה עושה עמו דין אם שומר שרש הוא עושה עמו דין ואינו נשבע אמר רבא חתם גברי דפרמוסקא הוה קיימי דאי רמא קלא הוה אתו ומצלין ליה: **מתני'** זאב אחד אינו אונס שני זאבים אונס רבי יהודה אמר בשעת משלחת זאבים אף זאב אחד אונס שני כלבים אינו אונס ידוע הכבלי אומר משום רבי מאיר מראה אחת אינו אונס משתי רוחות אונס הלכטים הרי זה אונס הארי הידוב והגמר והברדלם והנחש הרי אלו אונס אימתי בזמן שבאו מאליהן אכל הוליקן למקום גדודי חיה ולכטים אינו אונס מתה בדרבה הרי זה אונס סנפה ומתה אינו אונס עלתה לראשי צוקין ונפלה הרי זה אונס העלה לראשי צוקין ונפלה ומתה אינו אונס עלתה לראשי צוקין ונפלה משלחת זאבים ורבי יהודה היא: הלכטים הרי זה אונס: אמאי לוקי גברא להדי גברא אמר רב הלכטים מוזיקן איבעיא להו לכטים מוזיקן ורועה מוזיקן מהו מו אמרין אוקי גברא להדי גברא או דלמא האי קסר נפשיה והאי לא קסר נפשיה מסתברא דהאי קסר נפשיה והאי לא קסר נפשיה אמר ליה אביי לרבא אשכחיה רועה ואמר ליה גנבא סריא דוכתמא פליגי יתיבינן

בבא מציעא פרק שביעי דף צג עמוד ב

55 לשומר להתגבר ולקדם את האריה ברועים נוספים ובמקלות
56 ולהבריחו.
57 מוסיפה הגמרא להקשות: אי הכי שאינו חייב אלא משום שלא
58 קידם ברועים ובמקלות, מאי אריא - מדוע הברייתא נוקטת דין זה
59 דווקא בשומר שר, אפילו שומר הנם נמי חייב אם יכל לקדם
60 ברועים ומקלות ולא קידם, דהא מר (ורבה) הוא דאמר ששומר הנם
61 שיהיה לו לקדם ברועים ובמקלות ולא קידם הוא חייב. מתרצת
62 הגמרא, שומר הנם חייב לקדם ברועים ובמקלות רק אם הם
63 מצויים לו בהנם, אבל שומר שר חייב לקדם אפילו בשר. וכוונת
64 הברייתא לחדש ששומר חייב לקדם אפילו בשכר, לפיכך היא
65 נקטה את דבריה בשומר שכר.
66 מבררת הגמרא: נעד בשה מעות חייב השומר להוציא כדי להציל.
67 משיבה הגמרא: עד פרי דמיתן - שווי הבהמות, אך לא יותר מכך.
68 תמחה הגמרא: ותיבן מצוינו בשומר שר שחייב באונסין, שלכן
69 אתה מחייבו לשלם מכיסו כדי להציל את הבהמות, רקי שומר
70 שכר פטור על האונס. מתרצת הגמרא: דהדר שקיל דמיתן מפעל
71 הפית - אחר כך חוזר השומר וגובה את הוצאותיו מהבעלים,
72 ונמצא שאינו מפסיד כלום. מקשה הגמרא: אמר ליה רב פפא
73 לאבבי, אי הכי שהבעלים משלמים את כל ההוצאות, מאי אמינן ליה
74 מינה - איזו תועלת יש לו מכך, הרי הוא יכול לקנות בהמות
75 אחרות באותם מעות. מתרצת הגמרא: נפקא מינה לבישוא
76 דתורתא - כושר הבהמות, שהוא מכיר אותן והן רגילות בביתו. אי
77 נמי לטרתא ותיבתא - שלא יצטרך לטרוח ולקנות בהמות אחרות.
78 הגמרא מביאה שיטה החולקת על רבה: רב הוסיף דרבה בר רב
79 הונא, לא סבירא להו הא דרבה - אינם סוברים כרבה שפטר
80 בשומר שכר ששומר כדרך השומרים, דאמרי - כי הם סוברים
81 שהמפקיד יכול לטעון לשומר, להכי והכי לך אנרא לנפוי לי
82 נפירותא ותיבתא - לכן נתתי לך שכר, כדי שתשומר לי שמירה
83 יתירה. לפיכך, אם רעה את העדר על שפת נהר והחליק אחד מהם
84 לתובן ומת, אין זה אונס ושומר שכר חייב. וכן בסור לו להכנס
85 לעיר או לישון אפילו בשעה שעושים כך שאר השומרים.
86 בר אדא סבולאה - הסבל, הו קא מעבר חיותא אנמלא דגיש -
87 העביר בהמות בשכר על גשר העיר נרש, דחפה חדא לתברתה
88 וישירתה במיא - דחפה אחת את חברתה והפילה אותה לנהר,
89 ומתה. אתא לקמיה דרב פפא לדין, ותיבניה. אמר ליה בר אדא לרב
90 פפא, מאי תוה לי למעבר - כיצד יכולתי למנוע שלא ידחפו זו את
91 זו, והרי זה אונס. אמר ליה רב פפא, אבעי לך לעבוי חדא חדא -
92 היה לך להעביר כל אחת לחוד, כיון ששומר שכר חייב בשמירה
93 יתירה. אמר ליה בר אדא, דעת ביה בבר אהתיך - וכי אתה מכיר
94 בבן אחותך, כלומר באחד מבני עמך, דמיני למעבר חדא חדא -
95 שיכול להעביר כל אחת לחוד, ואף אני איני חייב לעשות יותר
96 מכפי שרגילים השומרים. אמר ליה רב פפא, בבר צווחו קמאי
97 דקמך ולא איבא דאשגה בהו - כבר צווחו בדברך הרועים שקדמו
98 לך, ולא השיגוהו על דבריכם, כיון ששומר שכר חייב בשמירה
99 יתירה.
100 איבוי אפקיד ביתנא בי רוניא - הפקיד פשתן אצל רוניא, ושומר
101 חנם היה. אול שבו - בא שבו (נגב שהיה בזמנם), שמטיה מיניה -
102 גול את הפשתן מרוניא. לבוס הויב הננב - לאחר זמן נודע הגנב,
103 אלא שצריך לתבעו ולהוציא מידו את הגניבה. אתא לקמיה דרב
104 נחמן לדין, ותיבניה - רב נחמן חייב את רוניא לשלם. שמאחר ואינו
105 מפסיד, שהרי יקבל את הכל בחזרה מהגנב, הוא חייב לטרוח
106 ולתבע את הגנב בדין. שואלת הגמרא: לימא - נאמר שרב נחמן
107 פליגי - חולק על דרב הונא בר אבין. דשלת רב הונא בר אבין,
108 בהמה שננקה משומר באונס - על ידי לסטים מזוין, ואחר כך הויב

1 הא נטר פנמי אינשי - הרי הוא שמר כפי שהרגילות לשמור,
2 והרי זה אונס ופטור.
3 אמר ליה אבבי לרבה, אלא מעתה - לדברך ששומר שכר אינו חייב
4 לשמור יותר מרגילות, על למתא בעידנא דעילי אינשי - אם עוב
5 הרועה את עדרו ונכנס לעיר בשעה שדרך הרועים להכנס, הכי
6 נמי דפטור - האם אף באופן זה נאמר שהוא פטור, וכי לא מסתבר
7 לומר ששומר שנוטל שכר חייב לשמור יותר משאר השומרים.
8 אמר ליה רבה, אין - כן, גם בכזה אופן הוא פטור, שאינו חייב
9 לשמור בזמן שלא רגילים לשמור. הוסיף אבבי והקשה: גמא פותתא
10 בעידנא דגני אינשי - אם ישן השומר שכר מעט בשעה שדרך
11 הרועים לישון, הכי נמי דפטור - האם גם במקרה זה הוא פטור, וכי
12 לא מסתבר שמוטל עליו להמנע מכך או להעמיד שומר אחר
13 לתתיו באותה שעה. אמר ליה רבה, אין - כן, גם באופן זה הוא
14 פטור, ואינו חייב לשמור שמירה יתירה.
15 איתביה אבבי לרבה, שנינו בברייתא. אלו הם אונסין בשומר שר
16 פטור עליהן, כגון מה שאירע לאיוב שנאמר (איוב א טו) ונתפל
17 שבא ותקחם ואת הנערים הפו לפי חרב - מחנה מלכות שבא
18 הנתה אצלו, ונטלה את בהמותיו והרגה את משרתיו בחרב.
19 הדינא, רק אונס שאינו יכול למנוע כלל, פטור שומר שכר. אבל
20 אונס שאם שמר שמירה יתירה היה מונעו, הוא חייב. ולמדנו
21 ששומר שכר חייב לשמור שמירה יתירה. אמר ליה רבה, התם
22 כחזני מתא - מברייתא היא מדובר בשומרי העיר בלילות,
23 שאנשי העיר סוברים עליהם, לפיכך הם חייבים בשמירה יתירה,
24 אבל סתם שומר שכר פטור.
25 איתביה, שנינו בברייתא עד מתי - עד כמה שומר שר חייב
26 לשמור, עד כדי שיתקיים בו דברי יעקב אבינו על עצמו כשרעה
27 את צאן לבן (בראשית לא ז) ותיית ביום אכלני חרב וקרה בלילה,
28 שעבד עבורו ביום ובלילה, בשרב ובכפור. למדנו, ששומר שכר
29 חייב בשמירה יתירה. אמר ליה, התם נמי כחזני מתא - גם ברייתא
30 זו עוסקת במידת חיוכם של שומרי העיר, אבל סתם שומר שכר
31 אינו חייב בשמירה יתירה. אמר ליה אבבי, אטו - וכי יעקב אבינו
32 הונו מתא הוה - שומר העיר היה, הרי הוא שמר על צאן לבן, ואם
33 כן משמע שכל שומר שכר חייב בשמירה יתירה. מתרץ רבה:
34 דאמר ליה - יעקב טען ללבן, נשרי לך נפירותא ותיבתא כחזני מתא
35 - שמרתי על צאנך יותר מחיובו של שומר שכר, וכשומרי העיר,
36 ואף על פי שאינו חייב.
37 איתביה, שנינו בברייתא. רועה שהיה רועה בשכר, והניח עדרו ונכא
38 לעיר, ונכא זאב ונרף ונא ארי ודרס, אין (אומרים) [אומרים] שאילו
39 היה שם בודאי היה מציל, ופושע הוא. אלא אומדין - משערים
40 אותו, אם היה יכול להציל לו היה שם, פושע הוא ותיב לשלם, ואם
41 לא הרי זה אונס ופטור. מאי לאו - מסתבר שבברייתא מדובר דעל
42 בעידנא דעילי אינשי - שהשומר נכנס לעיר בשעה שהרגילות
43 להכנס, ואף על פי כן אם היה יכול להציל הוא חייב, משום שהיה
44 אסור לו להכנס. מתרץ רבה: לא כך, אלא דעל בעידנא דלא עילי
45 אינשי - הוא נכנס בשעה שאין הדרך להכנס, לפיכך פושע הוא
46 וחייב לשלם.
47 מקשה אבבי: אי הכי, אמאי - מדוע אם לא יכל להציל הוא פטור,
48 הרי כל שומר שתחילתו בפשעה וסופו באונס חייב, וכיון
49 שבתחילה כשנכנס לעיר פשע שלא שמר מנוק שיכל למנוע,
50 אפילו שסופו אונס הוא חייב. מתרץ רבה: מדובר במקרה דשפמ
51 השומר קל אריה ועל - וברח מאימתו, שכבר בתחילה אנוס היה.
52 מקשה הגמרא: אי הכי שהיה השומר אנוס, מדוע אומדין אותו ואם
53 יכל להציל הוא חייב, מאי הוה ליה למעבר - מה יכל לעשות, הרי
54 היה אנוס. מתרצת הגמרא: אין זה אונס גמור, כיון שהיה לו

47 בלבד שאמר הוא יכול להתחייב על דבר שאינו חיובי. משיבה
 48 הגמרא: אָמַר שְׂמוּאֵל, מדובר כאן בְּשִׁקְנוּ מִיָּד - שעשו עמו קנין
 49 על חיוב זה, ובכזה אופן מתחייב אדם גם על דבר שאינו חיובי.
 50 וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֲפִילוּ תִּמְאָה וְתִמְאָה שְׂמוּדָבֵר בְּשֵׁלֶא קִנּוּ מִיָּדוֹ,
 51 מכל מקום בְּתִמְאָה הִנָּחָה דְקָא נְפִיק לִיה קָלָא דְאִינִישׁ מִהִמְנָא הוּא,
 52 גְמִיר וּמְשַׁעְבַּד נְפִישָׁה - באותה הנאה שיצא עליו קול שהוא אדם
 53 נאמן וראוי להפקיד אצלו, הוא גומר בדעתו ומשעבד את עצמו:
 54 שנינו במשנה: וְכָל תְּנַאי שְׂאֵפְשֵׁר לוֹ לְקַיְּמוֹ וְלַעֲשׂוֹתוֹ בְּסוּפוֹ וְכוּ'
 55 תנאו קיים:

56 אָמַר רַב מְבֻלָּא אָמַר רַב, זו ששנינו במשנה שאין התנאי קיים אלא
 57 כשאפשר לקיימו, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה בֵּן תִּמְאָה הֵם. אֲבָל חֲכָמִים
 58 חולקים ואומרים, אַף עַל פִּי שְׂאֵי אֲפֵשֶׁר לוֹ לְקַיְּמוֹ בְּסוּפוֹ, וְהִתְנָה
 59 וְאִם הִתְנָהוּ עָלָיו מִתְחִילָתוֹ - לפני שהוכיר את המעשה, תִּנְאוֹ
 60 קָיָים ואם לא התקיים בטל המעשה. דְּתַנְיָא, בעל שאמר לאשתו
 61 הָרִי זֶה גִּימְדָה עַל מְנָת וְתִנְאוֹ שְׂתַעֲלִי לְרַקִּיעַ, או עַל מְנָת שְׂתִרְדִּי
 62 לְתַהוֹם, או עַל מְנָת שְׂתִבְלַעֲנִי קִנְיָה שֶׁל מֵאָה אָמַר, או עַל מְנָת
 63 שְׂתַעֲבָרִי אֶת תְּהִם הַגְּדוֹל בְּרַגְלֵיךְ, אַף עַל פִּי שְׂאֵי אֲפֵשֶׁר לְקַיְּמוֹ
 64 תנאים אלו, אִם נִתְקַיְּמוּ הִתְנָא הָרִי זֶה גִּט וּמְגוֹרֶשֶׁת, ואם לא
 65 נִתְקַיְּמוּ הִתְנָא אִינוּ גִּט. רַבִּי יְהוּדָה בֵּן תִּמְאָה חוֹלֵק וְאִמַּר, תְּנַאי
 66 בְּתָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִתְקַיְּמוּ הָרִי זֶה גִּט וּמְגוֹרֶשֶׁת. בְּלָל אָמַר רַבִּי
 67 יְהוּדָה בֵּן תִּמְאָה בְּדִין זֶה, כָּל תְּנַאי שֶׁהוֹתְנָה בְּגִט שְׂאֵי אֲפֵשֶׁר לוֹ
 68 לֵאשֶׁר לְקַיְּמוֹ בְּסוּפוֹ, וְהִתְנָה עָלָיו אַף עַל פִּי שֶׁהִתְנָה אוֹתוֹ הֵבֵעַל
 69 מִתְחִילָתוֹ - קודם שהוכיר את המעשה, אִינוּ - אין כוונתו
 70 שיתקיים התנאי אלא בְּמַפְלְגָה - כמי שבא להרחיקה ולדחותה,
 71 וְכִשֶׁר הִגֵּט אֲפִילוֹ אִם לֹא יִתְקַיְּמוּ הִתְנָא, שאין רצונו אלא
 72 להקניטה ולצערה.
 73 אָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר רַב, הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה בֵּן תִּמְאָה, כִּיּוֹן שֶׁהִמְשִׁנָּה
 74 סְתֵמָה וְכִתְבָה כְּמוֹתוֹ. אָמַר רַב נַחֲמָן בְּרַי יִצְחָק, מִתְּחִילִיתִין נִמִּי דִּיקָא -
 75 גם מהמשנה יש לדייק כדברי רבי יהודה בן תימא. דִּקְתַּנִּי, כָּל
 76 שְׂאֵפְשֵׁר לוֹ לְקַיְּמוֹ בְּסוּפוֹ וְהִתְנָה עָלָיו מִתְחִילָתוֹ תִּנְאוֹ קָיָים, וּמְשַׁעְבַּד
 77 הָא - אבל אם אי אֲפֵשֶׁר לוֹ לְקַיְּמוֹ תִּנְאוֹ בְּמַלְּ, שְׁמַע מִיָּה:

הדרן עלך השוכר את הפועלים

פרק שמיני - השואל

78 בפרקים הקודמים נתבאר דיני שלשת השומרים הראשונים,
 79 שומר חנם, שומר שכר ושוכר, ובפרק זה יתבאר דיני השואל:

משנה

82 המשנה מבארת את דיני שאילה בבעלים, דהיינו שהבעלים היו
 83 שאולים או שכורים לשואל: השואל את הַפְּרָה מחבירו, ובשעת
 84 השאילה ממש שָׂאל את בְּעֵלֶיהָ שֶׁל הַפְּרָה עֲמָה, שיעשה עבורו
 85 מלאכה, או ששָׂכַר את בְּעֵלֶיהָ עֲמָה, וכן אם בתחילה שָׂאל את
 86 הַבְּעֵלִים או שָׂכַרְן לַמְּלָאכָה, וְאַחַר כֵּן שָׂאל אֶת הַפְּרָה וְאַחַר כֵּן
 87 מְתָה כְּדַרְכָּה, פְּטוּר מִלְּשַׁלֵּם עֲלֶיהָ, שְׁנַאֲמַר (שמות כב יג) יָכִי
 88 יִשְׁאַל אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ וְנִשְׁבַּר או מֵת וגו', אִם בְּעֵלָיו עֲמוֹ לֹא
 89 יִשְׁלַם, ומבואר שאם בשעת השאילה היו בעלי החפץ הנשאל
 90 שאולים או שכורים למלאכת השואל, ונאנס בשבירתו או מיתתו,
 91 פטור השואל.

1 וְכֵן יָכֵר גְּבִירֵי אִימָא בְּתָנִין - רועים יש איתנו, כֵּן יָכֵר בְּלָבִי אִימָא
 2 בְּתָנִין - כלבים יש עמנו, וְכֵן יָכֵר וּזְקָתָא פְּסִיקָא לָן - קלעים
 3 (משליכי אבני קלע) קצובים יש לנו, ויבואו לעזרנו. וְאִוָּל - בא
 4 הליטיים, וְשָׁקֵל מִיָּה - וגול מן העדר, מֵאִי. האם פשע השומר
 5 וחיוב, או אנוס ופטור. אָמַר לִיה רַבֵּא, הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁהוֹלִיכֵן אֶת
 6 העדר לְמָקוֹם דְּרִידִי תְּהִי וְלִטְמִים וְחִיב:

משנה

7 המשנה ממשיכה לעסוק דיני שומרים: מִתְּנָה שוֹמֵר תְּהִי לְהוֹת
 8 פְּטוּר מִשְׁבִּינְעָה אִם יִגְנַב או יאבד הפקדון, ויהא נאמן בטענתו.
 9 וְהַשְׂוֹאֵל מִתְּנָה לְהוֹת פְּטוּר מִלְּשַׁלֵּם עַל הַגְּנִיבָה
 10 ואבדה. נושָׂא שְׂכָר וְהַשׂוֹכֵר מִתְּנִים לְהוֹת פְּטוּרִין מִשְׁבִּינְעָה עַל
 11 האונס, וּמִלְּשַׁלֵּם בַּגְּנֵבָה ואבדה. כָּל הַעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה וּמִתְּנָה שִׁיחֻל
 12 עַל מָה - להיפך ממה שְׂכָרֵיכּוֹן בַּתּוֹרָה, תִּנְאוֹ בְּמַלְּ הַמַּעֲשֶׂה חַל. וְכָל
 13 תְּנַאי שִׂישׁ מַעֲשֶׂה בְּתַחֲלִיתוֹ - שהוכיר תחילה את המעשה לפני
 14 התנאי, תִּנְאוֹ בְּמַלְּ. וְכָל תְּנַאי שְׂאֵפְשֵׁר לוֹ - לזה שהתנה לְקַיְּמוֹ
 15 בְּסוּפוֹ, וְהִתְנָה עִמּוֹ מִתְחִילָתוֹ - והקדים את התנאי למעשה תִּנְאוֹ
 16 קָיָים, אבל אם אי אפשר לקיימו הוא בטל:

גמרא

17 מבררת הגמרא: אָמַר - מדוע יכול שומר להתנות להיפטר
 18 מחיובו, הרי מִתְּנָה עַל מָה שְׂכָרֵיכּוֹן בַּתּוֹרָה הוּא, וְכָל מִתְּנָה עַל מָה
 19 שְׂכָרֵיכּוֹן בַּתּוֹרָה תִּנְאוֹ בְּמַלְּ. משיבה הגמרא: הָא מִנִּי רַבִּי יְהוּדָה הִיא,
 20 דְּאָמַר בְּרַבִּי שְׂבַמְמוֹן, אֲפִילוֹ הִתְנָה עַל מָה שְׂכָרֵיכּוֹן בַּתּוֹרָה תִּנְאוֹ
 21 קָיָים. דְּתַנְיָא, הָאִמַּר לְאִשָּׁה הָרִי אֶת מְקוּדְשֶׁת לִי עַל מְנָת שְׂאִין לִיךְ
 22 עָלִי - שאינו חיוב לך שָׂאֵר בְּסוּת וְעוֹנָה - מזונות מלבושים
 23 ותשמיש, הָרִי זוֹ מְקוּדְשֶׁת וְתִנְאוֹ בְּמַלְּ, מפני שהתנה על מה
 24 שכתוב בתורה, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה חוֹלֵק וְאִמַּר, בְּרַבִּי
 25 שְׂבַמְמוֹן - היינו על שאר וכסות, תִּנְאוֹ קָיָים, ורק על עונה שאינו
 26 דבר שבממון, בטל התנאי.

27 מקשה הגמרא: וְכִי מִצִּית מוֹקְמֶתָ לָהּ - וכי אתה יכול להעמיד את
 28 המשנה כְּרַבִּי יְהוּדָה, הֵן אִימָא סִיפָא, כָּל מִתְּנָה עַל מָה שְׂכָרֵיכּוֹן
 29 בַּתּוֹרָה תִּנְאוֹ בְּמַלְּ, וּפִיסקָא זוֹ הָרִי אֲתָנָן לְרַבִּי מֵאִיר שְׂכוּבֵר כַּךְ, אבל
 30 רַבִּי יְהוּדָה סוֹבֵר שֶׁבְּדַבְּרֵי שְׂבַמְמוֹן תִּנְאוֹ קָיָים. מתרצת הגמרא: הָא
 31 לֹא קָשְׁיָא, לְעוֹלָם רַבִּי יְהוּדָה הִיא, וְסִיפָא מְדוּבֵר בַּמִּתְּנָה בְּרַבִּי שְׂאִינוּ
 32 שְׁלֵם מוֹן, שאפילו רבי יהודה מודה שהוא בטל.

33 הגמרא דוחה שאי אפשר להעמיד את המשנה כְּרַבִּי יְהוּדָה: שֶׁכֵּן
 34 אִימָא סִיפָא, כָּל תְּנַאי שִׂישׁ בוֹ - שהקדים והוכיר את המעשה
 35 בְּתַחֲלִיתוֹ תִּנְאוֹ בְּמַלְּ, אלא צריך להקדים את התנאי למעשה. מֵאֵן
 36 שְׁמַעְתָּ לִיה דְּאִית לִיה הָא בְּקָרָא - ממי שמענו סברא זו, מְרַבִּי
 37 מֵאִיר. דְּתַנְיָא, אָבָא חֲלַפְתָּא אִישׁ כְּפַר תִּנְיָא אָמַר מוֹשֵׁם רַבִּי מֵאִיר,
 38 כָּל תְּנַאי שֶׁהוּא קוֹדֵם לַמַּעֲשֶׂה הָרִי זֶה תִּנְאוֹ, אבל אם המעשה קודם
 39 לְתַנְיָא אִינוּ תִּנְאוֹ.

40 הגמרא מפרשת את המשנה באופן אחר: אֲלָא בּוֹלָה - כל המשנה
 41 בשיטת רבי מאיר היא. וְשִׁאֲנֵי הָכָא - בשומר, אִינוּ נִחְשָׁב כְּמוֹתָהּ
 42 עַל מָה שְׂכָרֵיכּוֹן בַּתּוֹרָה, כִּיּוֹן דְּמַעֲרִיקָא - מתחילה כשקיבל את
 43 הפקדון לֹא שְׂעָבַד נְפִישָׁה אלא באופן זה, ואִין לוֹ דִּין שוֹמֵר כָּלל
 44 מלבד לניען מה שחיוב את עצמו.

45 תִּנְאוֹ - שנינו בברייתא, וּמִתְּנָה שוֹמֵר שְׂכָר לְהוֹת חִיב בְּאוֹנְסִים
 46 בְּשׂוֹאֵל. תמדה הגמרא: בְּמֵאִיר - כיצד מתחייב השומר, וכי בְּרַבִּיכּוֹן

1 כך וכן אנשים. עמנו במקום שאנו רועים שם ואם הבא לגזול תמות: וזקתא. קלעים
 2 המקלעים באבן: פסיקא לן. פסוקות וקבועות עלינו להיות עמנו בכל יום: הרי הולכין.
 3 שהזכיר לו המקום שהבהמות שם והשיאו לבא על ידי שגידפו: מתני'. כל המתנה על
 4 מה שכתוב בתורה וכו'. ובגמרא מפרש לה: כל תנאי שיש בו מעשה בתחילתו. שהקדים
 5 מעשה שעליו לעשות לתנאי שהוא שואל ממנו
 6 כגון דרי מעשה זה שלף את מעשה דבר פלוני
 7 דלא דמי לתנאי בני גדר ובני ראובן אם יעברו
 8 ונתתם (במדבר לו) היינו תנאי קודם למעשה אם
 9 תעשה לי הדבר הזה אשכח ארעה צאנך
 10 (בראשית לו) היינו תנאי ששואל ממנו קודם
 11 למעשה שעליו לעשות: תנאו בטל. דהו מעשה
 12 מקדים ואע"פ שלא קיים בעל התנאי את התנאי:
 13 וכל תנאי שאפשר לו לקיימו תנאו קיים. אם
 14 תנאו קודם למעשה הוא תנאי אפשר לקיימו
 15 תנאו בטל והמעשה קיים ובגמרא מפרש לה:
 16 נמו' דרבי שבמטון. שאר וכוסות: אפילו תימא.
 17 רישא דקתני מתנה שומר חנם להיפטר משכונתו
 18 ר"מ והאי לאו מתנה על מה שכתוב בתורה הוא
 19 אלא שאמר לו אי אפשר להיות שומר שלף אלא
 20 בכך ושומר לא נתייחס לשמירה עד דמשיך
 21 לבהמה והאי כפי משיך בכך פירש על מנת שאין
 22 לו עליו שכונתו ולא שיעבר נפשיה לירד בתורת
 23 שומרין אלא למקצת ולמה שיקר וכו' אבל
 24 המקדש את האשה מכי אמר לה הרי את
 25 מקודשת לי איתקדשה לה וכי אמר לה על מנת
 26 שאין לך עלי מתנה על מה שכתוב בתורה דאין
 27 אישות להצאין וכי תפיס קדושין לגמרי תפיס
 28 והנה מתנה על מה שכתוב בתורה: בדברים.
 29 בתמיה: וז' דברי ר' יהודה בן תימא. דקתני
 30 דאפשר לקיימו תנאי אם אפשר לקיימו תנאו בטל:
 31 כגמליה בדברים. שאין בלבו לשום תנאי אלא
 32 להקניטה בעלמא מרחקה ודוחה אותה בדברים:
 33 מתני' נמי דוקא. ודקמא לן רבי יהודה בן
 34 תימא:

1 **אימא** סיפא כל תנאי שיש מעשה בתחילתו תנאו בטל אתאן לר' מאיר. הכא משמע דלא
 2 כפי' הקונטרס דפי' בסוף פרק מי שאחזו (גיטין דף עה. ד"ה משום) דאיפילו רבנן דרבי
 3 מאיר מודו דבעינן תנאי קודם למעשה גבי הא דקאמר אלא אמר רבא משום דהו מעשה
 4 קודם לתנאי: **אמר** רב נחמן בר יצחק מתני' נמי דוקא כו'. וא"ת מאי קמיל רב נחמן הא
 5 רב אמר לעיל וז' דברי ר' יהודה בן תימא ועוד מה
 6 שיקר דוקא מה שהוא בתנאי אימא למימר דלא
 7 שמייע ליה דרב ושיקר נמי דוקא כיון שאינו
 8 כפירוש במשנה אבל קשה דהו ליה למיתני כל
 9 שאי אפשר לו לקיים תנאו בטל כי אינך דרישא
 10 ונראה לומר ועוד) דרב נחמן הוה נהו' לדע' דרב
 11 מפרש כגליה לרב דמתניתין כותיה דתא אימא
 12 למימר דתי' כבולי עלמא וקאי ארישא דקתני כל
 13 המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ויהיב
 14 טעמא משום דכל תנאי שאפשר לקיימו בסופו
 15 דוקא הו' תנאי קיים אבל מתנה על מה שכתוב
 16 בתורה שאי אפשר לו לקיימו תנאו בטל והתנה
 17 עליו מתחילתו נמי קאי ארישא דקתני וכל שיש
 18 בו מעשה מתחילתו תנאו בטל דוקא התנה עליו
 19 מתחילתו תנאו קיים שהתנאי קודם למעשה ודייק
 20 דאתיא כרבי יהודה בן תימא מוקמינן כל דאי
 21 סיומא דרישא הוא לא הוה ליה למיתני כל אלא
 22 ואם אפשר לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו
 23 תנאו קיים אלא ודאי סיפא מילתא באפי נפשיה
 24 הוא ושום חידוש אתא לאשמעינן אם בן ודאי
 25 אתא למיידך אפשר אין לא אפשר לא ופי' רבינו
 26 שמואל אין נראה לר"י כלל לרב לא כתבתיה.
 27

הדרן עלף השוכר את הפועלים

1 **השואל** את הפרה: (שייך לע"ב) **פרה**
 2 במשיכה ובעלים באמריה. הק'
 3 ריב"ם דאמר לקמן בפירקין (דף צו.) שתלא טבתא
 4 ואמנא וספר מתא פוליה בעידן עבדתייהו
 5 בשאלא בבעלים דמו משמע דשלא בעידן
 6 עבדתייהו לא הו' שאלה בבעלים וי"ל דלאו
 7 דוקא בעידן עבדתייהו אלא בשעת הליכתו או
 8 אפילו מומנים עצמן לילך ולעשות חשבו בעידן
 9 עבדתייהו אבל ודאי משעת אמריה של קודם
 10 פסק מלאכה לא חשוב שאלה בבעלים
 11 כדאמרין בס"פ האומנין (לעיל דף פא.) לטוף
 12 אינליא מילתא דהויא שעתא שכרא הו' שתי
 13 ולא הו' פשיעה בבעלים:
 14 תנן

1 מתחילתו תנאו קיים דתנאי הרי זה גיטוף ע"מ שתעלי לרקיע על מנת שתדרי לתהום על
 2 מנת שהבלעו קנה של מאה אמה על מנת שתעברי את הים הגדול ברגליך נתקיים התנאי
 3 הרי זה גט לא נתקיים התנאי אינו גט רבי יהודה בן תימא אמר כוה' גט כלל א"ר יהודה
 4 בן תימא כל שאי אפשר לו לקיימו תנאו בטל ויהיב רבי יהודה בן תימא אמר רב הלכה כרבי
 5 יהודה בן תימא אמר רב נחמן בר יצחק מתני' נמי דוקא דקתני כל שאפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו תנאו קיים
 6 הא אי אפשר לו לקיימו תנאו בטל שמע מינה:

הדרן עלף השוכר את הפועלים

1 **השואל** את הפרה ושאל בעליה עמה או שכר בעליה עמה שאל הבעלים או שכרן ואחר כך שאל את הפרה ומתה פטור
 2 שצאמר אם בעליו עמו לא ישלם

אבל

1 התנן התם ארבעה שומרים. משום דאייתיי במתניתין קרא דואם בעליו עמו וגו' נטר למימר
2 מקא הימ עד הכא:

3 שומר חנם נשבע על הכל. לא חשיב פשיעה דבזנא בולחיה חייביה והשואל משלם את
4 הכל מה שהחזיק בפרשה אבל התנה מחמת מלאכה כיון ששואל יש לו רשות
5 לעשות בה מה מלאכה פטור:

6 דקניימא באגם . לא בעי למימר היכא דון
7 אותה שאין כל הנאה שלו שיהא
8 פטור לדעולם חייב באונסין אלא ה"ק אפי' שואל
9 שכל הנאה שלו כיון דקניימא באגם אינו משלם
10 אלא ארז:
11 אלא למאן דאמר דברה תורה כלשון בני אדם
12 כו'. אע"ג דלדידיה תורה ברשינו בכל מקום
13 לבד מחייבא דלא מיסתבר דפרי' בפ"ב לעיל דף
14 לא. דיה דבריה ד"נ לא מסתבר לרבות אבידה
15 כיון דכתיב כלשון גניבה ואתי לן למימר דברה
16 תורה כלשון בני אדם: אלא אביו ואמו.
17 דסתמו משמע שניהם כאחד. והא דכתיב רברים
18 (כו) יתרו בשעתו איצטרך לשתי תכופות יתרו
19 דלא תתרוש (שם) איצטרך דאי לא יתרו ה"א
20 אפילו אין קשורים במתירשה אלא שמתנהגים
21 בבת אחת או אפילו כזה אחר זה ודי יונתן נמי
22 דאמר עד שפירוש לך הכתוב יתרו לא מהתם
23 יתיה מדאיצטרך התם למיכתב יתרו דהא
24 איצטרך דפרי' אלא מסקרא קאמר דהוי משמע
25 הכי:
26 דאפשר

18 אפודק אגא מסתברא שניה בשומר שכן חייב בגניבה ואבידה אדרבה ראשונה
19 בשומר שכן משלם תשלומי כפל בטוען טענת גנב אפילו הכי קרנא בלא שבועה
20 עדיפא מפפילא בשבועה תדע דהא שואל כל הנאה שלו ואינו משלם אלא קרן והשואל
21 כל הנאה שלו והא בעיא מוזני דקניימא באגם והא בעיא נטירה בנטר מתא ואיבעית
22 אימא לא תימא כל הנאה שלו אלא אימא רוב הנאה שלו ואיבעית אימא בשאילת
23 בלים נושא שכן והשומר נשבעין על השבועה ועל המתה ומשלמין את
24 האבידה ואת הגניבה בשלמא גניבה דכתיב אם גנב ויגנב מעמו ישלם לבעליו אלא
25 אבידה מנא לן דתניא אם גנב ויגנב אין לי אלא גניבה אבידה מנין ת"ל אם גנב ויגנב
26 מכל מקום הניחא למאן דאמר לא אמרינן דברה דברה תורה כלשון בני אדם אלא למאן
27 דאמר אמרינן דברה דברה תורה כלשון בני אדם מאי איכא למימר אמרי במערכא קל וחומר
28 ומה גניבה שקרובה לאונס משלם אבידה שקרובה לפשיעה לא כל שכן ואידך מילתא
29 דאתיא בקל וחומר טרד וכתב לה קרא והשואל משלם את הכל בשלמא שבועה ומתה
30 דכתיב וכי ישאל איש מעם רעהו ונשבר או מת אלא שבויה בשואל מנא לן וכי תימא
31 יחליף משבועה ומתה מה לשבועה ומתה שכן אונסא דסליק אדעתא הוא תאמר בשבויה
32 שכן אונסא דלא סליק אדעתא הוא אלא נאמרה שבועה ומתה בשואל ונאמרה שבועה
33 ומתה בשומר שכן מה לחליף שבויה עמו אף פאן שבויה עמו איכא למיפרך מה לשומר
34 שכן שכן לפטור תאמר בשואל שכן לחיוב אלא כר' נתן דתניא ר' נתן אומר או לרבות
35 שבויה האי או מביעיא ליה לחלק דסד"א עד דמיתברא ומתה לא מחייב קמ"ל הניחא
36 לר' יונתן אלא לר' יאשיה מאי איכא למימר דתניא איש אשר יקלל את אביו ואת אמו
37 אין לי אלא אביו ואמו אביו בלא אמו אמו בלא אביו מנין ת"ל אביו ואמו קלל אביו קלל
38 אמו קלל דבריו רבי יאשיה רבי יונתן אומר משמע שניהם כאחד ומשמע אחר בפני עצמו
עד

לקח בשואל לחיוב והא איכא למיפרך מה לשבועה ומתה דאונסא דסליק אדעתא הוא: ונשבר. או מת: הניחא. הא דלא מיבעי לך או לחלק לרבי יונתן ולא קני לחלק ואומר דנשבר
ומת הוי משמע או האי או האי מצי למדרשיה לרבות שבויה: אביו קלל אמו קלל. בתחילתו סמך קללה לאביו בסופו סמך קללה לאמו.

1 אכל שאל את הפרה וכו'. אשמעינן אע"פ שהיה עמו בשעת אונסיה לא הוי שאיליה
2 בבגלים לאיפטורי אלא אם כן היה עמו בשעת שאלה וטעמא מפרש בגמרא: גמ'
3 ובעלים באמירה. משאמר לו תרי פרתיו ואני נשאלין לך הוי גופו שאלו לו ופרה אבתי
4 מיחסרה משכיה ועל כן הוה ליה שאל בעלים ואחר כך שאל פרה: נשבעין. כיון הוא
5 שלא פשעו בה ושלא שלחו בה יד: פרישה
6 ראשונה. ג. פרישה תן סמוכות כי יתן איש אל
7 רעהו כסף או כלים לשומר (שמות כב) ובה פטר
8 על הגניבה דכתיב (שם) וגנב מבית האיש
9 שטוען שנגנבה הימנו דכתיב (שם) ונקרב בעל
10 הבית אל האלהים ואוקימנא לשבועה שנשבע
11 שלא שלח בה ידו ואמריה כי יתן איש אל רעהו
12 חמור או שור או שה ובה חייב על הגניבה ופטור
13 על האונסין בשבועה דכתיב (שם) ומת או נשבר
14 או נשבע שבועת ה' תהיה ואם גנב יגנב ישלם
15 ושלישית וכי ישאל ותייב בה את האונסין
16 כשאין בעליו עמו ופטור בבגלים: בטוען טענת
17 גנב. טוען שנגנבה הימנו ונמצא שהוא עצמו
18 גנבה חייב בה כפל בפרשה ראשונה דכתיב אם
19 לא ימצא הגנב וקמיה ליה על כל דבר פשע
20 ישלם שנים ואוקימנא בפ' מרובה (כ"ב דף ט"ו)
21 אם לא ימצא כמו שאומר אלא הוא עצמו גנבו
22 ישלם שנים וכיון שנשבע תחילה לשקר שנגנב
23 אכל באו עדים קודם שנשבע תחלה לשקר אינו
24 משלם כפל דהכי כתיב אם לא ימצא הגנב וכבר
25 נשבע ונקרב בעל הבית אל האלהים לשבועה
26 על כל דבר פשע אשר ירשיעו דיינין בעידם
27 ישלם שנים וכיון דחוקרא היא שדיה לך
28 פרשתא אשומר שכן דאילו פרישה שניה ליכא
29 כפל דהא מחייב ליה בגניבה ואבידה ומכי טעין
30 נגבה מחייב עצמו בקרן: אפילו הכי. חמורה
31 שניה מראשונה דקרנא בלא שבועה שהשניה
32 מחייבתו לשלם קרן משאמר נגבה ואפילו לא
33 נשבע לשקר זה חמורה מן הראשונה שפוטרתו
34 ממשלם קרן אם לא באו עדים שהוא גנבה
35 אע"פ שמחייבתו כפל לאחר שנשבע לשקר
36 ובאו עדים ובלא שבועה אין שום כפל: תיע.
37 דהא עדיפא מדלא פטר שואל על הגניבה
38 וניתייבה כפל לאחר שבועה: דהא שואל כל
39 הנאה שלו. שבתם הוא עושה מלאכתו וכו' וקיה
40 לו להחמיר יותר וחיובו על טענת גנב כן בלא
41 שבועה ולא פטור בשבועה כדי להביאו לידי
42 כפל: דקניימא באגם. כלומר יש שואל שקל
43 הנאה שלו כיון שהיה אגם סמוך לו: רוב הנאה.
44 שאינו נותן שכן: ואיבעית אימא בשאילת בלים.
45 כיון הנאה שלו דלא בעי מוזני ונשמרין בביתו
46 חנם: הניחא למאן דאמר כו'. פלוגתא היא באלו
47 מציאות (לעיל דף לא): ואידך. מאן דאמר לא
48 דברה תורה כלשון בני אדם: שכן אונסא דסליק
49 אדעתא הוא. ועל מנת כן שיליה מדלא אתני
50 על מנת שלא אתחייב בשבועה ומתה תאמר
51 בשבויה דלא תהו ליה לאסוקי אדעתיה
52 ולאנתויה מה לשומר שכן. אם השקה בו שבועה
53 לשבועה ומתה: שכן לפטור. השקה אותה לך
54 והתיה ניחא ליה כיון דשבועה ומתה פטורה כל
55 שכן דבשבועה שפיר פטר ליה: תאמר. להשוותו
56 לקח בשואל לחיוב והא איכא למיפרך מה לשבועה ומתה דאונסא דסליק אדעתא הוא: ונשבר. או מת: הניחא. הא דלא מיבעי לך או לחלק לרבי יונתן ולא קני לחלק ואומר דנשבר
57 ומת הוי משמע או האי או האי מצי למדרשיה לרבות שבויה: אביו קלל אמו קלל. בתחילתו סמך קללה לאביו בסופו סמך קללה לאמו.

עד

53 בשומר שֶׁכָּר מנין לפרש כן, אִיפּוּף אִמָּא - הלא יכול אני לפרש
 54 הכתובים להיפך, שהראשונה נאמרה בשומר שֶׁכָּר, והשניה
 55 בשומר חִינֵם, ושומר חִינֵם יהיה חייב בגניבה ואבידה, ולא שומר
 56 שֶׁכָּר.
 57 מתרצת הגמרא: מִסְתַּבְּרָא - מסתבר לפרש שהשנייה נאמרה
 58 בשומר שֶׁכָּר, שֶׁכָּן החמיר בה הכתוב שחייב בְּגִנְיָה וְאֲבִידָה,
 59 והסברא נותנת להחמיר יותר על שומר שֶׁכָּר, כיון שהוא מקבל
 60 שֶׁכָּר על שמירתו.
 61 מקשה הגמרא על התירוץ: אִדְרָבָּה, הרי יש גם סברא לומר
 62 שהראשונה נאמרה בשומר שֶׁכָּר, שֶׁכָּן כתוב בה שמשלם תְּשֻׁלוּמֵי
 63 כֶּפֶל בְּמִזְעוֹן מְעַנְתָּ גֵב - שומר שפטר עצמו בטענת גנגב ונשבע על
 64 כך, ואחר כך נמצא החפץ בידו, משלם כפל כדון גנגב, ומאחר
 65 שמצינו חומרא בפרשה ראשונה מסתבר להעמידה בשומר שֶׁכָּר.
 66 מתרצת הגמרא: אִפְּלוּ חֵבֵי הפרשה השנייה חמורה יותר, משום
 67 שמחייבתו לשלם דמי החפץ מיד כשטוען שנגנב, וקָרָא בְּלֵא
 68 שְׁבוּעָה עֲדִיפָא מִכְּפִילָא בְּשִׁבּוּעָה - חיוב תשלום קרן שמתחייב בו
 69 אף בלא להישבע לשקר, חמור יותר מחיוב כפל הבא רק אחר
 70 שנשבע לשקר שנגנבה. ולכן בודאי מסתבר ששניה בשומר שֶׁכָּר.
 71 מביאה הגמרא ראיה: תָּדַע שאכן חיוב קרן חמור מחיוב כפל הבא
 72 רק לאחר שבועת שקר, דְּהָא שׁוֹאֵל כָּל הֶהְנָא מִן החפץ שָׁלוּ,
 73 שמשתמש בו בחינם, והיה ראוי להחמיר עליו ביותר, ואף על פי
 74 כן אם טוען שנגנבה אִינוּ שְׁלֵמִים אֱלָא קָרָן, ולא פטורוהו בשבועה
 75 כדי שיתחייב כפל אם ימצא שנשבע לשקר. ומוכח שחיוב קרן
 76 מיד חמור מכפל הבא רק לאחר שבועת שקר.
 77 מקשה הגמרא: וְכִי שׁוֹאֵל כָּל הֶהְנָא מִן החפץ שָׁלוּ, וְהָא בְּעֵינָא
 78 מְוִינֵי - והרי צריך הוא לזון את הבהמה משלו, ואין הנאתו
 79 מושלמת. מתרצת הגמרא: אכן לא כל שואל כל הנאה שלו, ומה
 80 שאמרנו ששואל חמור הוא מאחר שיש אופנים שכל הנאה שלו,
 81 וכגון דְּקִיָּמָא - שהבהמה עומדת בסמוך לְאָנָם, שהיה אגם סמוך
 82 למקום השואל, והבהמה רועה וניזונה שם בחינם ואינו צריך לתת
 83 לה מזונות.
 84 שוב מקשה הגמרא: וְהָא בְּעֵינָא נְטִירָה - והרי הבהמה צריכה
 85 שמירה שלא תנוק, והשואל צריך להוציא הוצאות על כך, ואין
 86 כל הנאה שלו. מתרצת הגמרא: מדובר בְּמַקְרָה שיש נְטִירָה מְתָא -
 87 שומר קבוע בעיר לשמירת בהמות אנשי העיר, ואינו צריך
 88 להוציא הוצאות על שמירתה.
 89 הגמרא מביאה שני תירוצים נוספים: וְאִיְבָעִית אִימָא, לֹא תִימָא -
 90 אל תאמר שהשואל כָּל הֶהְנָא שָׁלוּ, שהרי חייב בהוצאות מזונות
 91 ושמירה, אֱלָא אִימָא רֹב הֶהְנָא שָׁלוּ, משום שאינו משלם שֶׁכָּר על
 92 השתמשותו, ומשום כך ראוי להחמיר עליו יותר משאר שומרים.
 93 וְאִיְבָעִית אִימָא, בְּשִׁאֲלַת בְּלִים - ההוכחה היא משאילת כלים
 94 שאין בהם הוצאות מזונות ושמירה כיון שנשמרים בביתו.
 95 הגמרא מבררת את מקור דין המשנה לגבי שומר שֶׁכָּר ושוכר.
 96 שנינו במשנה: נוֹשֵׂא שֶׁכָּר וְהַשׁוֹכֵר, נִשְׁבָּעִין עַל הַשְּׁבוּרָה וְעַל
 97 הַשְּׁבוּיָה וְעַל הַמֵּתָה, שכל אלו נחשבים לאונס ונפטרים על ידי
 98 שבועה, וּמְשַׁלְּמִים אֶת הָאֲבִידָה וְאֶת הַגְּנִיבָה - ואם טוענים
 99 שנאבדה הבהמה או נגנבה חייבים לשלם, ואינם נפטרים
 100 בשבועה. שואלת הגמרא: בְּשִׁלְמָא חיובם בטענת גְּנִיבָה מפורש
 101 בתורה, דְּכִתִּיב בשומר שֶׁכָּר (שמות כב יג) 'אִם גָּנַב מְעֻמוֹ
 102 וְשִׁלַּם לְבַעְלָיו, אֲלֵא חיובם בטענת אֲבִידָה מִנָּא לָן.
 103 מבאר הגמרא שדין זה נלמד מדרשה: דְּתִנָּא, נאמר בשומר
 104 שֶׁכָּר 'אִם גָּנַב מְעֻמוֹ שִׁלַּם לְבַעְלָיו, וְאִין לִי ללמוד
 105 ממשמעות הכתוב אֱלָא רק שהוא חייב לשלם על הַגְּנִיבָה, על
 106 הָאֲבִידָה מִנָּה. תְּלִמּוּד לומר 'אִם גָּנַב וְנִשְׁבָּע - מהכפילות יש ללמוד
 107 שֶׁמְכַל מְקוּם - בכל מקרה שטוען שאין הפיקדון אצלו הוא חייב

1 אֲבָל אם שָׁאֵל אֶת הַפְּרָה, וְרַק אַחַר כֵּךְ שָׁאֵל אֶת הַבְּעֵלִים או שֶׁכָּרָן
 2 למלאכתו, וְמֵתָה הַפְּרָה, חַיִּיב הַשׁוֹאֵל לשלם, שְׁנַאמַר (שמות כב יג)
 3 'בַּעְלָיו אִין עֻמוֹ שְׁלָם וְשִׁלַּם, ומבואר שאם לא היו הבעלים שואלים
 4 למלאכת השואל בשעת השאילה, אף אם היו שואלים בשעה
 5 שנאנס, חייב לשלם.

גמרא

6 הגמרא מפרשת את הדין המובא ברישא. מדייקת הגמרא:
 7 מִדְּקִתְנֵי סִיפָא 'שאל הבעלים או שוכן ואחר כך שָׁאֵל אֶת הַפְּרָה/
 8 מִכְּכָל - משמע דְּבִרְיָשָׁא דְּקִתְנֵי 'שאל בעליה עִמָּה', הכוונה עִמָּה
 9 מִפְּשֵׁי, ששאל את המשאיל באותה שעה ששאל את הפרה.
 10 ותמוה, עִמָּה מִפְּשֵׁי מִי מְשַׁבַּחַת לָהּ - וכי מצינו אופן ששאילת
 11 הבעלים תחול בבת אחת עם שאילת הפרה, הרי הַפְּרָה נקנית לו
 12 לימי שאילתה רק בְּמִשְׁכָּה - כשמושך אותה מבעליה, ואילו
 13 הַבְּעֵלִים שואלים לו כבר בְּאִמְרָה, שכשאומר בעל הפרה לשואל
 14 'אני ופרתי שואלים לך' מיד הוא עצמו שואל לו, והפרה אינה
 15 שואלה לו עד שימשכנה אליו, ואין שתי השאילות חלות בבת
 16 אחת.
 17 משיבה הגמרא: אִיְבָעִית אִימָא - אם תרצה אמור, שברישא
 18 מדובר גִּזְוֹן דְּקִיָּמָא פְּרָה בְּחִצְרוֹ דְּשׁוֹאֵל - שהפרה עומדת כבר
 19 בחצרו: של השואל, דְּלֹא מְפָרָא מְשִׁכָּה - שאינה מחוסרת
 20 משיכה לצורך קנינה, אלא כשאומר בעל הפרה 'אני ופרתי
 21 שואלים לך' מיד נקנית הפרה לשואל בקנין חצר, וגם הוא עצמו
 22 נקנה באמירתו, ונמצא ששניהם נקנים לו באותה שעה ממש.
 23 אִיְבָעִית אִימָא, שמדובר באופן דְּאָמַר לִיהַּ הַשׁוֹאֵל, אֶת גּוֹפָה - אתה
 24 עצמך לא תשאל למלאכתו עַד שְׁעַת מְשִׁיבַת פְּרָתְךָ, ורק בשעה
 25 שמושך את הפרה נקנים לו בעליה למלאכתו.
 26 הגמרא מביאה את המקור לחיוב השומרים שנשנו במשנה לעיל
 27 (גז): תִּנְן הֵבֵם, אִיְבָעִית שׁוֹמְרִים הֵם: שׁוֹמֵר הֵבֵם - אדם השומר
 28 על חפץ של חבירו בלא קבלת שֶׁכָּר. וְהַשׁוֹאֵל - המקבל מחבירו
 29 דבר כדי להשתמש בו בלא תשלום. נוֹשֵׂא שֶׁכָּר - השומר על חפץ
 30 של חבירו תמורת שֶׁכָּר. וְהַשׁוֹכֵר - המקבל דבר מחבירו כדי
 31 להשתמש בו תמורת תשלום עבור ימי השכירות. ומבאר
 32 המשנה את דיניהם: שׁוֹמֵר הֵבֵם נִשְׁבָּע עַל הַכֶּל - על כל דבר
 33 שאירע לחפץ ונפסד על ידו, בין כשטוען שנאנס החפץ ובין
 34 שטוען שנגנב או אבד, נשבע שֶׁכָּר היה, ופטור מלשלם את דמי
 35 החפץ. וְהַשׁוֹאֵל מְשַׁלֵּם אֶת הַכֶּל - בין אם נאנס ובין אם נגנב או
 36 אבד. נוֹשֵׂא שֶׁכָּר וְהַשׁוֹכֵר, נִשְׁבָּעִין עַל הַשְּׁבוּרָה - אם נשברה
 37 הבהמה באונס, וְעַל הַשְּׁבוּיָה - שנשבתה הבהמה על ידי לסטים
 38 מזוינים, וְעַל הַמֵּתָה - אם מתה הבהמה כדרכה, שכל אלו נחשבים
 39 אונס, וּמְשַׁלְּמִים אֶת הָאֲבִידָה וְאֶת הַגְּנִיבָה - אם נאבדה הבהמה או
 40 נגנבה.
 41 שואלת הגמרא: מִנָּא הֵינֵי מִיָּלִי - מנין אנו יודעים דינים אלו.
 42 משיבה הגמרא: דְּתִנְנוּ רַבָּנֵן - שכך שנינו בברייתא לענין שלשת
 43 הפרשיות העוסקות בדיני שומרים ודיניהם חלוקים, ולא נתפרש
 44 בכתובים באיזה שומר נאמר כל דין, ומפרשת הברייתא, הַפְּרָשָׁה
 45 הַרְאִישׁוֹנָה שפטר בה על הגניבה נְאֻמָּה בְּשׁוֹמֵר הֵבֵם, והפרשה
 46 הַשְּׁנִיָּה שחייב בה על הגניבה ופטר על האונס, נאמרה בְּשׁוֹמֵר
 47 שֶׁכָּר, והפרשה השלישית שחייב בה אף על האונסין נאמרה
 48 בְּשׁוֹאֵל.
 49 מקשה הגמרא: בְּשִׁלְמָא מה שכתוב בברייתא שהפרשה השלישית
 50 נאמרה בְּשׁוֹאֵל, אכן כך מְפָרֵשׁ בפסוק, שנאמר (שמות כב יג) 'וְכִי
 51 יִשְׁאֵל אִישׁ מֵעַם רְעוּהוּ וְנִשְׁכַּר או מֵת בַּעְלָיו אִין עֻמוֹ שְׁלָם וְשִׁלַּם, אֲלֵא
 52 מה שכתוב בברייתא שפרשה הראשונה נאמרה בְּשׁוֹמֵר הֵבֵם וְשִׁנְיָה

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

יֵד אֲסוּר לְפָנוֹת נַח [בְּשָׂדֵה נִיר נח] בְּשֶׁבֶת, גְּזֵרָה מִשּׁוּם הַשְּׂוֹאֵת גּוּמָת, פִּי שָׁמַי אִפּוֹל צָרוּר מִמְּקוֹם גְּבֻשׁוּשִׁית [נח] לְקַנְתָּ בּוֹ וְאַחַר כֵּן יִשְׁלִיכְנּוּ לְמִקּוֹם גּוּמָא [נח], וְהָרִי זֶה מִשּׁוּהָ אֶת הַחֲרִישָׁה, וְהוּא תּוֹלְדַת חוֹרֵשׁ [נח].
וְאִם הִיא שָׂדֵה חֲבָרוֹ - אַף בְּחַל אֲסוּר לְפָנִים בְּהָ, מִפְּנֵי שְׂדֵשׁ נִירוֹ וּמִקְלָקְלוֹ:

חלק ב סימן שיב, הנצרך לנקביו במה מקננת בשבת, קע"ח יד:

ביאורי הלכה

חשמלי כדי לפתוח את דלת הכניסה לבניין, ונצרך לנקביו באופן שאינו יכול להתאפק עד שימצא פתרון אחר או שיעבור נכרי שיפתח עבורו את דלת הכניסה, רשאי להקיש בעצמו את קוד הכניסה.
[נח] בשדה ניר - שדה לאחר חרישה ראשונה ועומד לזריעה⁴⁸, וכשמשווה פני הקרקע על ידי סתימת הגומא הרי זה תיקון החרישה. אבל מותר ליפנות בשדה אחרת⁴⁹.
[נח] גבשושית - תל קטן.
נח] למקום גומא - ישכח ששבת היום וישליכנו בכוונה למקום גומא כדי לתקן החרישה.
נח] תולדת חורש - כשאין אפשרות אחרת מותר ליפנות גם בשדה ניר⁵⁰.

נח] אסור לפנות - הכנת מקום הראוי ליפנות בו נחשבת כצורך 'כבוד הבריות'⁴⁴, ולכך מותר לשחרר בשבת סתימה קלה בבית הכיסא כדי שיהיה ראוי לשימוש⁴⁵, וכן, אסלה של בית הכסא שמונח בה חומר הצובע את המים בעת הורדת המים, אם אין אפשרות אחרת⁴⁶ - מותר ליפנות שם, ואף להוריד את המים. וכן חולה, אף שאין בו סכנה, הנצרך לנקביו וצריך עזרה לצורך זה, ישתדל למצוא מי שיכול לקרוא לעזרה, או יבקש משכנו בחדר, אם נכרי הוא, שהוא יצלצל בפעמון החשמלי. ואם אין זה אפשרי והוא נצרך מאוד, יצלצל כלאחר-יד, דהיינו שילחץ על כפתור הפעמון במרפקו או באחרי ידו וכדו', אף אם תדלק נורה. והתירו דבר זה, הגם שנדלק אור, משום גדול כבוד הבריות⁴⁷. וכן במקום שצריך להקיש קוד

צינונים והוספות

שדה העומדת לזריעה... דהא ודאי דגם לפני החרישה צריך להשוות השדה... ופשוט דכל המיפה את הקרקע אפי' לפני חרישה חייב משום חורש... ויש-לומר דהחויב בהשוואת הגומות הוא בכל שדה העומדת לזריעה, אלא שלא אסרו לפנות רק בשדה ניר, דבשדה בור לפני החרישה דהשוואת הגומות הוא כדי שלא תתעכב המחרישה, ואז מקפידין לתקן הגומות הגדולות ולהסיר הגבשושיות הגדולות המעכבות את המחרישה, אבל הנפנה בשדה בור ולוקח צרורות לקינוח ונותנם בגומא אינו מתקן בזה גומא גדולה ע"כ לא קפיד לתקן הגומא כלל ואין לחוש שמא ישכח שבת ויכוין לתקן... והגמרא נקטה כדרך המכוונים ליישר גומות שלוקח מגבשושית ונותן בגומא, שאם יקח שלא מגבשושית יעשה גומא במקום שלקח משם, והחשש הזה שמא ישכח ויכוון לסתום גומא קטנה הוא רק בשדה ניר אחרי שנחרשה כבר וצריך לזרעה דאז מקפידין גם על גומא קטנה, ובחול אם הוא נפנה בשדה ניר הוא משוה הגומות

44) ראה לעיל סי' שח סע"ב.
45) אם אי אפשר בעניין אחר, ואם אין בזה איסור דאורייתא (ראה להלן על סי' שיד).
46) כגון שאין בית הכסא אחר, או שאי אפשר להסיר את החומר כלאחר-יד או על-ידי נכרי. ואם אפשר להסירו רק בידי ממש, יש להסתפק אם עדיף שיטלטל מוקצה או שיווריד את המים ללא טלטול מוקצה, ששניהם מדברי סופרים.
47) ש"כ פרק מ סכ"ג; ושם בהערה סח מסיק שע"פ שוע"ר בשינוי לצורך חולה מותר בלא-רהכי אפילו אין בו סכנה ואינו משום כבוד הבריות ואפילו הוא איסור דאורייתא.
48) רש"י פא ע"ב ד"ה בשדה ניר.
49) קצות השלחן (סי' קמו בדה"ש ס"ק סג, 11 בשוה"ג (ב)): ויל"ע דמאי טעמא... אסור לפנות בשדה ניר דהיינו אחרי חרישה ראשונה לפני הזריעה, ולא אסר לפנות בתם

ציונים והוספות

ראשונה, דהוי תולדה דחורש וכמו כל המיפה הקרקע... אבל המשוה גומות קטנות שאינן מעכבות את החרישה ואינו בכלל מיפה הקרקע אינו חייב, אבל אחר חרישה ראשונה חייב אפילו על השוואת גומות קטנות דמתקן החרישה... (ה) ולא גזרו שדה בור אטו שדה ניר כמו שגזרו כיבוד במרוצף אטו אינו מרוצף, משום דהוי גזרה שאין רוב הצבור יכולים לעמוד בה דבימיהם היו נפנים בשדות וא"א לאסור לפנות בשבת בכל השדות, וגם משום כבוד הבריות התירו לטלטל אבנים בבית הכיסא.

50) גדול כבוד הבריות שדוחה גזירה מדבריהם, אלא שלא מצוי שיהיו סביבו רק שדות ניר ורק שדות השייכות לו.

ע"כ יש לחוש בשבת שמא ישכח ויכוין. (ג) ולפ"ז י"ל ג"כ דרק בשדה דידי' אסור לפנות שמא ישכח, אבל בשדה דחברי' אין לחוש שמא ישכח דלא איכפת ליה אם יש בה גומות... והמשנ"ב בבה"ל (סי' שייב ס"ט) כ' דאף דעצם איסור אשוויי גומות שייך בכל גווגי... מ"מ לא גזרו שמא יבוא להשוות גומות רק בשדה ניר דבחרישה ראשונה מצוי בה רגבים וגומות. ואין זה מספיק דאפילו בשדה לאחר קצירה מצוי רגבים וגומות שנשארו מהחרישה, ובכל שדה הוי זה דבר המצוי, ולפמ"ש"כ אין חשש שמא ישכח בשדה שאינה חרושה... והיוצא מכל הנ"ל דאם השווה גומות גדולות המעכבות את החרישה חייב אפילו לפני חרישה

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות סוכה/לולב ~

ומצות עשה מדברי סופרים לגמור ההלל כל שמונת ימי החג לפי שכל יום ויום נחשב ליום טוב בפני עצמו כיון שחלוק בקרבנותיו משאר ימים משא"כ בפסח שכל קרבנות של כל הימים הן שוין לפיכך לא תקנו לגמור ההלל אלא ביום ראשון בלבד וכל משפט ההלל והלכותיו וימים שגומרין אותו כבר נתבאר בס' תפ"ח ע"ש ובס' תכ"ב].

ואין אומרים אל נא לעולם תוערץ בפיוטים של יום ראשון של סוכות:

~ יום שני ~

חלק ד סימן תרמ"א דיני לולב:

א ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל וגו' ודרשו חכמים פרי עץ שהעץ כפריו בטעם שוה ואיזה זה אתרוג שמעם עצו ופריו שוה:

ב הדר שיהיה נאה והדר בתארו ובגידולו ועל דרך שיתבאר בס' תרמ"ה.

ולפי שכל ארבעה מינים אלו כתובים בפסוק אחד הרי הוקשו זה לזה ולמדוין זה מזה לפיכך כל ד' מינים אלו צריכים להיות נאים ומהודרים בתוארם ובגידולם ועל דרך שיתבאר:

ג כפות תמרים זה לולב שהוא גדל על אילן של תמרים ומתוך שכתבה התורה לשון כפות ולא כתבה עלי תמרים מכאן אתה למד שצריך שיהיה אותן עלים הראויין לאגדן ולכפותן עם השדרה מחמת שהן עדיין רכים שהרי לא נכתבו נקודות בתורה ופירושו הוא כפות אבל אם שהה הלולב על הדקל עד שנתקשו עליו כעץ ונתרחקו ונתפרדו מהשדרה שכן הוא דרכן שכל מה שהן מוסיפים להתקשות הן

~ יום ראשון ~

חלק ד סימן תרמ"ג סדר הקידוש:

ד וזמן הדין היה ראוי לברך ברכה זו קודם ברכת המוציא שהרי חובת ברכה זו חל עליו מתחלה מיד שישב לאכול וראוי להקדימה לברכת המוציא שאינה חובה עליו עד שרוצה למעום.

ומכל מקום נוהגים העולם לברך ברכה זו אחר ברכת המוציא לפי שברכת המוציא היא התחלת הסעודה וראו העולם להתחיל בסעודה קודם ברכת הסוכה לפי שאין מברכין ברכת הסוכה אלא בשעת סעודה ואין ברכת הסוכה חשובה הפסק בין ברכת המוציא לאכילה כיון שברכה זו היא מצרכי הסעודה וכל שהוא לצורך הסעודה אינו חשוב הפסק כמו שנתבאר בסימן קס"ז]:

ה אם לא בירך שהחיינו בליל הראשון ונוכר למחר אומר בשעה שנוכר אפילו שלא על הכוס ואם לא נזכר למחר וגם בליל שני שכה ולא בירך שהחיינו ונוכר באחד משאר ימי החג יברך אימתי שנוכר שברכת שהחיינו יש לה תשלומין כל שבעה כמו שנתבאר בסימן תע"ג לענין פסח אלא שבחג הסוכות כשהוא מברך שהחיינו צריך לברך תוך הסוכה כדי לפטור גם את הסוכה כמו שנתבאר בס' תרמ"א:

חלק ד סימן תרמ"ד סדר הלל כל ימי החג:

א אחר שחור ש"ץ תפלת השחר נומלין הלולב ומיינו לקיים מצות עשה של תורה שנאמר ולקחתם לכם ביום הראשון וגו' ומברכין על נטילת הלולב ושהחיינו וסדר נטילתו וברכותיו וניעונו יתבאר בס' תרנ"א.

השקפתו ודרכו להיות כפול בכל הלובין ואם הוא חלוק לשנים הרי ניכר ונראה שאינו תם ושלם במקום הסדק:

~ יום רביעי ~

יא במה דברים אמורים בנחלק בכל ארכו אבל אם לא נחלק אלא מקצתו כשר.

וכל זה בדיעבד או שאין לו לולב אחר אינו צריך לברך על לולב של חבירו ביום א' של סוכות אבל לכתחלה מצוה מן המובחר לחזר אחר לולב שלא נחלק עלה העליון שלו כלל אלא הוא כפול מראשו עד מקום שעליו יוצאין משם לפי שיש פוסלין אפילו אם לא נחלק אלא מקצת עלה זה העליון ואע"פ שאין הלכה כדבריהם מכל מקום טוב לחוש לדבריהם אם אפשר:

יב ואם נסדקה השדרה תחת עלה זה העליון דהיינו ממקום שעליה יוצאים ולמטה אם נתרחקו שני צידי הסדק זה מזה עד שיראו כשנים פסול לפי שחסרונו נראה וניכר שאינו תם ושלם:

יג דרך גידול הלולב כך הוא לאחר שיוצא עלה אחד מהשדרה מיד כשיעור שתי אצבעות ועולה עוד אחד וכן הרבה זה על גבי זה עד שמתכסה כולו בעליון מצד אחד וכן מצד השני ואם מצד אחד הוא מכוסה כולו בעליון וצד השני הוא ערום בלא עליון פסול לפי שאינו מהודר:

יד וכן אם אין לו עליון הרבה זה על גבי זה אלא מכל צד יוצא עלה אחד למטה סמוך לעיקרו ועולה עד ראשו פסול שגם זה אינו הדור:

טו וכן אם היו לו הרבה עליון ולא היו מונחין זה על גבי זה אלא זה תחת זה דהיינו שהן מרוחקין זה למעלה מזה הרבה בענין שאין העליון מונח כלל על גבי התחתון שלמטה ממנו אם ראש עלה זה מגיע לעיקר עלה זה שלמעלה ממנו עד שנמצא כל השדרה של לולב מכוסה בעליון כשר אבל אם אין ראשו של זה מגיע לעיקרו של זה פסול שאין זה הדור:

~ יום חמישי ~

טז לולב שיבשה רוב שדרתו או שיבשו רוב עליו פסול שאין זה נקרא הדור.

וכמה שיעור יבישות הפוסל יש אומרים משנפרך בצפורן כשממשמשין בו ויש אומרים משכלה כל מראה יקרות שבו והלבינו פניו הרי הוא נקרא יבש אע"פ שאינו נפרך בצפורן לפי שזהו סימן שכלה הלחלוחית שבו והלכה כסברא האחרונה ומכל מקום בשעת הדחק כגון במדינות אלו שאין לולבין מצויין יש לסמוך על סברא הראשונה (אם אי אפשר למצוא לולב אחר עיין בית יוסף סי' תרמ"ט):

יז נקטם ראשו פסול לפי שאין זה הדור ואיזהו ראשו זה

מתרחקים מהשדרה ואם נתקשו כל כך עד שאי אפשר לכפותן ולאגדן עם השדרה הרי זה פסול:

ד אבל אם לא נתקשו כל כך אף על פי שכל זמן שאינן כפותין הן עומדין מפורדין ומרוחקין זה מזה אף על פי כן הוא כשר אפילו אם לא כפתו כלל שלא הקפידה תורה אלא שיהא ראוי לכפותה אבל לא שיהא כפות ממש שהרי אין אנו קורין כפות אלא כפות:

ה ומכל מקום מצוה מן המובחר שלא ליטול לולב שעליו פרודות זה מזה אפילו אם לא נתקשו כלל אלא שמחמת שנעקרו מעט במקום חיבורם בשדרה נתפרדו זה מזה מעט אע"פ שאין תלויין למטה כלל אלא הן עולין למעלה עם השדרה:

ו אבל אם הן תלויין ואינן עולין עם השדרה אלא א"כ אוגדין אותן עמו הרי לולב זה פסול מן התורה אפילו אם לא נעקרו העלים לגמרי מהשדרה אלא הן מחוברים עמו מעט ואפילו אגד אותן עם השדרה אין זה הדור:

~ יום שלישי ~

ז פסולים הללו שבעליון שביארנו אינן פוסלין אלא א"כ הן רוב העליון של הלולב אבל אם מיעוט העליון נעשו כך ורוב העליון נשארו מחוברים בשדרה ומכסין את רוב השדרה ועל דרך שיתבאר הרי זה כשר לפי שהכל הולך אחר הרוב:

ח אם השדרה עצמה נשברה באמצעיתה ולא נשברה לגמרי לשני חלקים אלא נתקפלה לשנים שחלק העליון תלוי למטה כשר ומכל מקום צריך לאגדו שם במקום הקפל שלא יהיה ראשו תלוי למטה:

ט דרך בריית העליון של לולב כך היא כשהן גדילים גדילים שנים שנים זה לעומת זה משני צידי השדרה וכל עלה ועלה כפול לשנים והוא דבוק מגבו ופתוח מלפניו ואם נחלקו רוב העליון של הלולב לשנים ברוב ארכן דהיינו שרוב עלי הלולב נסדקו מנגב במקום הקפל בענין שכל עלה מהן נחלק ברוב ארכו לשנים הרי לולב זה פסול לפי שאינו מהודר וכן אם מתחלת ברייתו לא היו רוב עליו כפולים לשנים ברוב ארכן הרי זה פסול:

י וכל זה בשאר עלי הלולב חוץ מעלה העליון האמצעי אבל עלה העליון האמצעי שהוא גבוה מכל העליון והוא נקרא ראש הלולב ודרך עלה זה להיות כפול כשאר עלי הלולב ואם לא היה כפול מתחלת ברייתו הרי זה פסול אפילו אם כל העליון חוץ מזה הן כפולין וכן אם היה כפול מתחילת ברייתו ואחר כך נחלק לשנים בכל ארכו דהיינו מראשו עד מקום שעליו יוצאין משם (שממקום זה ולמטה אינו נקרא עלה האמצעי אלא גוף השדרה) פסול.

ופסולים אלו שבעלה העליון אינו משום הידור הלולב אלא משום שנאמר ולקחתם ודרשו חכמים לקיחה תמה ושלימה וזה העלה שהוא עיקר הלולב שהאדם רואה אותו בתחלת

קליעה דהיינו שהן מורכבין זה על זה כעין שלשלת ואיזה הוא היו אומר זה הדם:

ב ואינו נקרא עבות אלא א"כ יוצאין ממנו לפחות שלשה עלין מן אחד כלומר שיוצאין שלשה עלין או יותר סמוכין זה לזה בעיגול אחד שאין אחד מהם נמוך מתבירו אע"פ שאין כל השלשה עלין יוצאין מעוקץ אחד כיון שהן דבוקין זה בזה ועומדין בשוה בעיגול אחד הרי זה עבות אבל אם שני עלין הן עומדין בשוה דבוקים זה בזה ועלה השלישי הוא למעלה מהם או שהשלישי יוצא למטה מהשנים ועולה ורוכב על גבי השנים אין זה עבות אלא נקרא הדם שומה ופסול כל שבעה אפילו בשעת הדחק שאי אפשר למצוא הדם אחר ואין ליטול אותו אפילו בלא ברכה כיון שאינו מין הדם הכשר כלל. עיין סימן תרמ"ט:

~ שבת קודש ~

ג ולכתחלה מצוה לחזור אחר הדם שכולו עבות דהיינו שכל הקינים של עלין היוצאין בכל אורך שיעורו שהוא שלשה מפחים כמו שיתבאר בס' תר"נ יש בכל קן וקן שלשה עלין ומ"מ אם אין כולו עבות כיון שרובו עבות דהיינו שרוב קינים של עלין היוצאין בתוך אורך שיעורו שהוא שלשה מפחים יש בכל אחד ואחד מהם שלשה עלין הרי זה כשר ומותר לברך עליו לכתחלה:

ד ואם בתחלה היה כולו או רובו עבות ואח"כ נשרו ממנו עלין אפילו נשר עלה אחד מכל קן וקן מכל הקינים של עלין היוצאין בכל אורך שיעורו ואפילו מקצת הקינים נשרו עליהן לגמרי ולא נשתייר בהן אפילו עלה אחד הואיל וברוב הקינים נשתייר בכל אחד ואחד מהן רוב שיעור עבות דהיינו שבכל אחד ואחד מהן נשתייר שני עלין שלמין שלא נשרו הרי זה כשר:

ה הדם המצרי שיש בכל קן וקן היוצא ממנו שבעה עלין ונשרו מהן ארבעה עלין מכל קן וקן הרי זה כשר אף על פי שרוב עליו נשרו מכל מקום הרי נשתייר שיעור עבות בכל קן וקן אבל אם ברוב הקינים של עלין היוצאין ממנו נשרו חמשה עלין מכל אחד ואחד מהן אפילו אם מיעוט הקינים לא נשר מהן כלל והן שלמים שבעה עלין בכל אחד ואחד מהן מכל מקום כיון שרוב הקינים נשרו רוב עליהן וגם לא נשתייר בכל אחד ואחד מהן שיעור עבות דהיינו שלשה עלין הרי זה פסול:

ו ובמדינות אלו שאין הדסים כשרים מצוין נוהגין לברך על הדם שאין בו שלשה עלין בקנה אחד אלא הן גדילים שנים על גבי שנים ויש שלמדו עליהם זכות שלא אמרו שכל הדם שאין בו שלשה עלין בקן אחד הרי זה הדם שומה אלא כשעלה השלישי:

עלה העליון האמצעי שהוא גבוה מכל העליון ואם עלה זה נקטם בראשו אפילו כל שהוא פסול ויש אומרים שאינו פסול אלא אם כן נקטם רוב ארכו של עלה זה העליון ויש להחמיר כסברא הראשונה ומכל מקום בשעת הדחק שאי אפשר למצוא לולב אחר יש לסמוך על סברא האחרונה ומותר לברך על לולב שנקטם מיעוט של עלה העליון אבל אם נקטם רובו אין לברך עליו אפילו בשעת הדחק אלא א"כ במקום שנוהגים לברך על כל הפסולין גמורים בשעת הדחק וכמו שיתבאר בס' תרמ"ט ע"ש:

ז אם יש לו כמין קוצים יוצאים משרדתו וכן אם נצמת ונכווין וכן אם נעקם לפניו דהיינו הצד שכנגד השרדה נעקם ונכפף עד שנעשית שדרתו כגב בעל חטומרות פסול שאין זה הדור וכן אם נעקם לאחד מצדדיו פסול:

יג אבל אם נעקם לאחוריו דהיינו ששרדתו נעקמה ונכפפה באמצעיתה לצד פניו כשר שזהו דרך כרייתו והדרו.

במה דברים אמורים כשנעקמה ונכפפה באמצעיתה אבל אם נכפפה בראשו כאגמון שראשו כפוף ושחוח למטה בין שנכפפה לצד פניו בין שנכפפה לצד אחוריו פסול שאין זה הידור:

~ יום שישי ~

ב וכל זה כשהשרדה בעצמה היא כפופה אבל אם העליון בלבד הן כפופים אפילו נכפף גם העלה העליון האמצעי הרי זה כשר לפי שכן דרך הרבה לולבין שעליהן הן כפופים ויש פוסלן אם רוב עלי הלולב הן כפופין בראשיהן אפילו כל שהוא ויש להחמיר כדבריהם אבל אם הוא שעת הדחק שאי אפשר למצוא לולב אחר יש לסמוך על סברא הראשונה ומותר לברך על לולב זה אפילו אם כל עליו הן כפופין וכן מיום שני של חג ואילך שאין חיוב נטילת לולב בהן מדברי תורה אלא מדברי סופרים יש להקל כסברא הראשונה אם אי אפשר לו למצוא בקל לולב אחר. עיין ס' תרמ"ו:

בא וכל זה כשלא נכפפו אלא ראשי העליון ונשאר הגוף גדול מהעליון בלי כפיפה אבל אם גוף העליון נכפפו הרבה מאד לאמצעו ונראה כמו שנכפף העלה לשנים פסול שאין זה הדור כלל:

חלק ד סימן תרמו דיני הדם:

א וענף עץ עבות דרשו חכמים שענפיו (פירוש עליו) חופין את עציו שכן הוא משמעות הכתוב וענף עץ כלומר שכל העץ הוא ענף דהיינו שהוא מחופה בעליון ע"י שהן (עשויין בקליעה) שוכבין על אפיהן עבות שעליו קלועין כמין

– בלי גבול. כי הרחמנות שורה ושייך על כל העולמות
– "מכריח מן הקצה אל הקצה" (שמות כו, כח), עד רום
המעלות.

כי פולם אינם עצמיותו יתברך פי אם בחינת הארה.
כמאמר הכתוב (תהלים קמח, יג): "הודו על ארץ ושמים",
"ארץ" הוא בחינת מולא, "ושמים" הוא בחינת סוכב
– אינם אלא הארה הארה, והוא בחינת "שם",
כמאמר¹⁴: "ישתבח שמוך לעד מלפניו", על פן שייך
עליהם רחמנות – אשר רחוקים הם מעצמותו יתברך.

והנה, בהתבונן האדם בהתבוננות רחמנות זו, יגדיל
מדותיו הטובות לה, וישא אותם לה, כמאמר הכתוב
(תהלים כה, א): "אליך ה' נפשי אשא". פי האבות הם
הנקראים "רועים", מה שבעה רועים" המפרנסין ונותנים
פח וחיית להצאן קדשים להיות יכולים להלוך ולהתגדל
מיום ליום. ועיקר צער גידול בנים היה לו לעקב¹⁵, מדת
רחמנות, הוא המגדל את המדות לה' יתברך.

ועל פן נאמר (ישעיה מו, י"א): "פרועה עדרו ירעה,
בורעו קבץ מלאים, ובחיקו ישא עלות ינהל". והנה
"בחיקו ישא" כתיב, – ישאום לה, כמאמר הכתוב:
"אליך ה' נפשי אשא".

ועל פן אמרו חז"ל: "אם – לשון תחנונים" פירוש:
הלואי שיהיה הליכת האדם – בתפלה הניתקנה לנו
מאנשי כנסת הגדולה, ואין צריך לחפש הליכות אחרות,
כי היא טובה שבכולן, והלואי שיוספק להם.

והיינו "בזקותי תלכו": הם בחינת אבות אשר
"בעבר הנחר ישבו", בחינת מחשבה עילאה, אותיות
חקוקים, והיו לאחדים ממש במקורן ומקומן החקוקים
שם. ועל פן, בהם יכול האדם לבחינת הילוף כו',
כי שם הוא מקום ההילוף למעלה מעלה.

אבל מחמת גשמיות הגוף לא תעמוד ולא תקום
החקיקה וההילוף הנה בלתי שמורת פלי, אשר על ידי
פלי זו "תפון לעד"¹⁶, על פן נאמר אחר זה (ויקרא כו, ג):
"ואת מצותי תשמרו".

פי מדחשבה התאגה היא המחיה את הדבור, פי בלתי
מחשבה אי אפשר לדבר, כמאמר רז"ל (ברכות יג, א):
"השמע לאונך מה שאמה מוציא מפיך";

ועל בחינה זו אמרו רז"ל (אבות ה, א): "בעשרה
מאמרות נברא העולם, והלא כמאמר אחד יכול
להבראות"? וה"מאמר אחד" הוא בחינת מחשבה זו
המלוכשת ומחיה את כל פללות הדבור. וכמאמר הכתוב
(תהלים לג, טו): "היוצר יחד לבם, המבין אל כל מעשיהם",
אשר "כולם נסקרים בסקירה אחת"¹⁰.

אבל בחינה השנית היא בחינת מדחשבה העלאה
הדבוקה בעצם השכל, אשר אותיות ההם הם הנקראים
'חקוקים' ואינם מהות בפני עצמם פנ"ל.

ועל פן הנשמות נקראו "מהלכים", פי יכול להתהלך
בהרחבה, להרחיב אהבתו ויראתו לה' יתברך מיום ליום
יותר ויותר, עד בואו למקור חוצבה – תחלת המחשבה
הנקרא "עבר הנחר", אשר גם שם לא ישקוט ולא ינוח,
פי "הולך ואור" (משלי ד, יח), כמאמר הכתוב: "ונהר
יוצא"¹¹.

ב והנה, מקום ההילוף ועת ההילוף לכל אדם, להיות
מרחיב ומגדיל אהבתו לה' – הוא בעת התפלה; וקודם
התפלה – פסוקי דמורה וברכות, אשר תיקנו לנו אנשי
כנסת הגדולה¹² על ידי אבות העולם, כמאמר רז"ל
(ברכות כו, ב): "תפלות אבות תקנום: אברהם, יצחק
ועקב", והם מדת גדולה, גבורה ורחמים:

פאשר כללו לנו חז"ל פסוקים המבארים גדולת
הבורא יתברך – "ולגדולתו אין חקר" (תהלים קמה, ג), אשר
"אין לו תחלה, ואין לו תכלה", אשר על ידי התבוננות
זו יגדיל אהבתו לה' יתברך.

וכן פסוקים המבארים גבורתו ונקאתו יתברך – היא
מדת יצחק.

וכן יש פסוקים המבארים רחמנותו יתברך, אשר היא
נקראת "נחלת יעקב" (ישעיה נח, יד), "נחלה בלי מצרים"¹³

10. (ראש השנה יח, א).

11. (ענין מה שנתבאר על פסוק "ונתתי לך מהלכים", בפרשת וישב (תורה)
אור ל, א ואילוף). ובפרשת שלח על פסוק "ועתה יגדל" (לקמן שלח לה, ד).
וענין על פסוק "ונתי בחגי הסלע", בפרוש "קומי לך כו' ולכי לך" (ראה
לקמן שיר השירים יג, ד). ועל פסוק "אלה מסעי", בפרוש "ואלה מסעיתם
למוצאותיהם" (לקמן מסעי צא, ג ואילוף).

12. (מעילה יז, ב. וראה רמב"ם הלכות קריאת שמע פרק א הלכה ז. שלחן ערוך

רבנו תקן סיון פט סעף א. ושם נמקן).

13. (שבת קיח, סוף עמוד א').

14. (נוסח ברפת ישבחח).

15. (שבת פט, ב): לעתיד לבא יאמר לו הקדוש ברוך הוא... לעקב, דתת ליה
צער גידול בנים, אפשר דבעי רחמי עלייהו).

16. (משלי יב, ט).

מסותרת, להיות בבחינת מהלך מיום ליום, למעלה מעלה.

ובלעדי זה נקרא "עומד", טוב וישר הוא בעיניו, ולא יבא לבחינת בכייה, כמאמר הפתוב (תהלים קכ, ו): "הַלֹּחֵץ יִלַּךְ וּבָכָה".

פי בבחינת הליכה יבא לבחינת רחמים רבים, לבבות פחדרי לבו על ריחוקו מאורו ותברך, ואחר כך יבא לבחינת "בא יבוא ברוח" (שם), כמאמר הפתוב (דברים כח, טו): "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב פל".

ועל ידי זה "נושא משך הורע" (תהלים שם), כמאמר הפתוב: "ובחיקו ישא", ויבא לבחינת "עבר הנחר" – מחשבה עילאה, המיוחד במהותו ועצמותו ותברך, הנקרא קדוש ומבדל, בן סוף דבר הנשמות יכללו ויתאחדו שם, כמאמר הפתוב (ויקרא יב, ב): "קדושים תהיו" – סופכם להיות קדושים בודאי.

ואל יקל אדם לעצמו אם יד ואם ישר פעלו¹⁷, להיות מספיק את עצמו בעבודתו תמה בבחינת עמידה במדרגה אחת חס ושלום, פי לא תקום ולא תהיה בזאת!¹⁸ כמאמר הפתוב (שם): "קדושים תהיו פי קדוש אני", ואתם עם בני ישראל "ממקום קדוש יהלכו"¹⁹, וחוצבו, על בן מוכרח כל אחד לבוא לבחינת "קדוש", אשר שם הוא בבחינת "הולך ואור" (משלי ה, יח) – פלי גבול, למעלה מעלה.

וכל זה על ידי המצות, שהם הפלים שומרי ה"יין הטוב", בנ"ל, בכדי להוציא הסוד.

ואחר כל זה נאמר (ויקרא כו, א): "ועשיתם אותם", דהיינו "ועשיתם אתם"²².

"ונתנה הארץ יבולה" (ויקרא כו, ד) – ממשלה למעלה. "ועץ השדה יתן פריו" (שם) מלמעלה למטה.

"יצויתני את ברכתי [..] בשנה הששית" (ויקרא כה, כא), היינו פונת כל ברכה: "ברוך אתה ה' אלקינו"²³.

דהנה, המצות הן רמ"ח מצות עשה ושם"ה לא תעשה. והנה השם"ה לא תעשה הן להפריד את הרע, אבל רמ"ח מצות עשה הן הנקראים "אברין דמלכא".

כמו למשל אבר הוא כלי אשר בו נמשך חיות ממקור החיות אשר שורה במוח, בן הוא פאן – פי המצוה היא כלי לאורו ותברך הנמשך מ"סתומא דכל סתימין" – למטה, להשגת האדם השפל.

ואורו ותברך המלוכש ביה הוא הנקרא (אסתר א, ו): "יין מלכות רב כיד המלך", אינסוף לאורו ותברך. והוא כוונת המצוה, שהוא להמשיך אורו ותברך למטה על ידי פלי המצוה והתורה הלוי, והוא לשון 'צוותא' – לשון חיבור.

אף הם נחלקים לכללים ופרטים רבים, הן בתורה והן במצות. פי המשכת המקרא אינו דומה להמשכת לימוד משנה או גמרא, הלכות ואגדות; וכן במצות. ועל בן נאמר (אסתר א, ו): "וכלים מפלים שונים" – בהמשכותיהם.

ובכל הכל הוא אורו ותברך הנקרא "יין", אשר בהכנס היין יצא הסוד¹⁷:

"היין" הוא התלהבות אורו ותברך הנשמר בלבו של אדם על ידי התורה והמצוה, "רצא" מעצמו "סוד" – הוא אהבה מסותרת, אשר תבוא לבחינת גילוי, להיות בבחינת "מהלך" הנ"ל, לשוב למקורו, הגבוה מבחינת סוכב וממלא.

ותכלית ירדת אורו ותברך הוא בכדי להשיב נפש ונצוין כל אדם למעלה, בבחינת רצוא ושוב. והיינו "והתהלכתי בתוכם" (פרשתנו כו, יב): שאני בעצמי אהיה מהלך "בתוכם", בבחינת רצוא ושוב, ועל ידי זה (שם): "והייתי לכם לאלהים".

והנה, זהו מאמר הפתוב "ונאת מצותי תשמרו": דהיינו, על ידי המצות "תשמרו" את ה"יין הטוב"¹⁸, הנמשך למטה ללב האדם, להיות "יוצא סוד" – אהבה

22. (ענין בזהר בחקוטי, דף ק"ג, סוף עמוד א'. וב"מקדש מלך" שם ובתרי"ו" שם, בעמוד ב'. ובהר"ש נשא, קב"ב, א').

23. (וענין בזהר תרוקס קס"ב, ב'. וב"מקדש מלך" שם, מענין "אם פקחתי" וברבות, שמות, פ', ב'. וענין מה שנתבאר על פסוק "זאת חקת התורה").

17. (עריכין סה, א: נכנס יין יצא סוד).

18. ("חפך בין הטוב" שיר השירים ג, ו).

19. (על פי משלי כ, יא: "אם יד ואם ישר פעלו").

20. (על פי ישעיהו ג, ז: "לא תקום ולא תהיה").

21. (על פי קהלת ה, י).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויהי כל הארץ שפה אחת

שהוא בעצם בלי שינוי כלל (אך כאשר לא היה שום צד הרכבה כלל בצנזון מן המתיקות ובדבש מן החריפות לא היה מועיל הבישול להוציא מכל א' הפוכו ואז א"א שיצא מבין שניהם מזוגה ממוצעת כלל וכמ"כ באש ומים אם לא היה בכל א' חלקי ההרכבה מהפוכו כמים באש ואש במים לא היה ענין חבור והתכללות משניהם בעין ואבן וכה"ג. ולפ"ז אין האש ומים פשוטי' בעצם בתחלת הוייתן אלא מורכבים מאחר שיכולים להתחלק ולהוציא מים מאש ואש ממים כו' כנ"ל ויש בזה חלוקי דעות בס' הטבע האחרוני' והאמת הוא שיש מים באש ואש במים וז"ש בס' טרף אש ומים ובללן יחד כו') וא"כ הרי יובן מזה עכ"פ שרבו ההתחלקות שיוצא מדבר והפוכו מחלקי המנגד שבכל א' זהו העושה יותר ההתכללות' בדבר המנגדו ברובי מזוגות שונות שממוצעי' מדבר והפוכו בכמה אופנים שונים בלי שיעור כלל וכל שאין הפשוט יוצא להתחלקות כלל מחלקי המנגדו אינו יכול להתחב' במנגדו שגם הוא כמו שהוא בלא התחלקו' והרכבה ממנגדו כלל כאשר ומים בעצמן וכה"ג ונמצא שרבו ההתחלקות דוקא עושה רבוי ההתכללות והוא התחלקות הב' הנ"ל והיינו כאשר מתחלת הוייתן היו בבחי' ההתכללות דוקא (וכמו שהאש כלול ממים ומים מאש כנ"ל) ע"כ כשהוציאו מהן חלקי ההרכבה ונתחלקו לחלקי' רבים ושונים אזי יכולים להתכלל יחד מצד שמתחלת הוייתן היה כלול כל א' מחלקי המנגדו אבל התחלקות הא' שעושה הפירוד לעולם שלא יתכללו כלל זהו בפשוטים עצמיים שאין בהם שום צד הרכבה מחלקי המנגד מתחלת הוייתן (כמו שאם לא היה מים באש ואש במים כלל) א"א שיבואו לידי חבור והתכללות גם בחלקים שנתחלקו במיעוט ביותר בניצוץ קטן שטפה א' דגשמו' מכבהו וגם בביטול המיעוט ברוב לא יחופך מהותו כמעט המים המרים ברוב מים מתוקים שנחלש כח המתיקות ממועט מים המרים וכן המים מועטים באש שלהבת גדולה כו' ובאמת בחבור ב' מנגדים כל א' מחליש כח המנגדו וזולתו ההפכי שמתגבר עליו להפכו למהותו דוקא כמו חריפות הצנזון מתגבר ומחליש מתיקות הדבש שיהי' כמוהו וכן להפוך מתיקות הדבש מחליש כח החריפו' שבצנזון להיות כמוהו ומוזה יוצא מכל אחד הפוכו שהוא מתיקות דצנזון וחריפות דבדש ומתכללים להיות מזוגה ממוצעת

(כט) ויובן כל זה יותר עפ"י משל אחר והוא מן המרקחת שנעשה מב' הפכים דב' טעמים חריפות ומתיקו' כמו בבישול הצנזון שהוא חריף או פלפלין שהם מרים עם הדבש שהוא מתוק שנעשה מב' הטעמים ההפכיים טעם ממוזג משניהם יחד והוא הקיוהא שנק' עריבות (קוויקונג) לפי שהגם שהצנזון ופלפלין וכה"ג כמו שהן בעצם חריפים ומרים א"א שיתחבר ויתכלל יחד עם המתיקות דבדש בעצם כמו שהוא אם הן בלתי מחולקים כלל לחלקים קטנים להיותם ב' הפכים בעצם אבל ע"י הבישול שמפדר ומחלק לכל א' לחלקים המורכבים בו מהפוכו המנגדו או יתחברו ויתכללו יחד להוציא הטעם הממוצע מבין שניהם יחד והוא לפי שגם בדבר החריף כמו הצנזון כשיוציאו ממנו כל חלקי ההרכב' שבו הרי ימצאו בו הרכבה גם מטעם המתיקות כידוע שיש בצנזון מטעם המתיקות ויש בדבש מטעם החריפות והום (שהרי שורף הלב ומחמם כו') אלא כאשר הן במהותם ועצמם בלתי מתחלקי' להוציא מהם כל חלקי ההרכבה שבהן רק כמו שהוא עצם פשוט כו' אז א"א שיתחבר בהפוכו ומנגדו שהוא ג"כ עצם פשוט בהיפוך גמור אבל כשיוציאו מכל א' חלקי ההרכבה שיש בו ממנגדו אזי יורכב ויתכלל כל א' עם מנגדו והיו לאחדים ממש כו'. ויש בזה ב' טעמים לפי שמתיקות שהיה בצנזון יוצא לגלוי ויתחבר ויתכלל עם מתיקות שבדבש בעצם וחריפות שהיה בדבש יוצא לגלוי יתחבר ויתכלל עם חריפות שבצנזון בעצם יחדיו וידבקו כו'. והטעם הב' כנ"ל לפי שיצא ממנו חלקי ההרכבה ממה שנמצא בו ממנגדו דוקא וכן במנגד יצא הפוכו ואע"פ שנעשו ב' הפכים בחילוף שהוא מתיקות הצנזון עם חריפות הדבש אבל מפני שכל אחד יצא מכח הפוכו הרי נחלש כחם כמו מתיקות שיצא מחריפות הצנזון הפוכו עם חריפות שיצא מן מתיקות הדבש יתכללו יחד לעשות חבור גם בין עצם הצנזון והדבש ההפכיים להיות נעשה טעם ממוזג משניה' יחד והוא העריבות והקיוהא כנ"ל וזהו דוקא מצד שנתחלפו הטעמים מדבר להפוכו בגלוי מחריפות הצנזון למתיקות הדבש וממתיקת הדבש לחריפות אבל מצד עצם הצנזון והדבש אע"פ שיש מתיקו' בצנזון בהעלם וחריפות בדבש בהעלם לא יצא ממוצע כלל מבין שניהם כשלא יבשלו יחד ויתקנו אותם כמו שהם לאכול שכל א' בטעמו עומד כמו

במעם א' הכלול משניה' וכמ"כ בהרכבות דאש ומים שיוצא מכל א' היפוכו ממעם שכל א' מחליש כח זולתו ולא שיש מים באש ואש במים או מתיקות בצנזן וחרפות בדבש כו'.
 והאמת הוא ממעם שיש בכל א' היפוכו דוקא שהרי הפשוטים העצמי' א"א להם להתכלל אע"פ שכל א' מחליש כח זולתו כו' וד"ל:

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - (ביאור לד"ה אחרי ה"א)

הנה ל' נסיון בתורה הא' והאלקי' נסה את אברהם (בראשית כ"ב א') והוא מס"נ על מ"ע לקיים ציווי השם, הב' ושם נסחו (שמות ט"ו כ"ה) והוא אם יקבלו ברצון היסורים שלא הי' להם מים לשתות וכדפרש"י אם יבקשו בלשון יפה והם נתלוננו, וכן מענין זה הוא (שמות ט"ז ד') למען אנסנו הילך בתורת דגבי מן וכ"ה (דברים ח' ב') למען ענותך לנסותך וכדפי' הרמב"ן בשמות שם שהי' חשוב נסיון הילך במדבר בלי לחם לסמוך על המן, וכן מענין זה הוא

(באיוב ד' ב') הנסה דבר אלך תלאה, וע' (בשמות כ' כ') כי לבעבור נסות אחכם פי' הרמב"ן ג"כ נסיון ע"ד אם יוסיפו עבודה לש"י מחמת רבוי הטובה, ענין ג' (דברים י"ג ד') כי מנסה ה' כו' שלא ימוטו מעבודתם ע"י אות ומופת נביא שקר ועד"ז מהצלחת עוכמ"ז לפ"ז נסיון זה הוא בענין חוקק הדעת וא"ש מ"ש לדעת כו' וכן מענין זה (שופטים ב' כ"ב) למען נסות בם הנסיון כשיראו שהעוכמ"ז גוברי' כו', ענין ד' נסיון דרוד בשבירת התאוה על ל"ת:

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

כמה מעלות טובות למקום עלינו

ה) והנה בכל יום צריך שיהי' יצ"מ וכמ"ש למען תזכור את יום צאתך מאמ"צ כל ימי חיך, והנה כדי שיהי' יצ"מ צריך להיות נמשך המשכה מבחי' אך אפים בבחי' חכמה ומדות דוקא וכנ"ל, והנה כדי שיומשך המשכה זו צריך להיות מתחלה העלאה לבחי' זו, והיינו שצריך שיהי' בחי' העלאה לבחי' מדת אך אפים וגם העלאה לבחי' מדות כו' כיון שהמשכה צריך לימשך בבחי' מדות דוקא, והנה בחי' העלאה זו זהו ענין ק"ש שמע ישראל, דהנה שמע הוא שם ע', ע' הוא בחי' ע' רבתי שהוא בחי' ז' ימי בראשית שהם בחי' ז"מ עליונות וכשהם כלולים עדיין בבחי' אימא אוי הם ע' שכל מדה כלולה מעשר, וגם הע' הוא רבתי כו' שהם בבחי' גדלות כו', והנה שם ע' היינו שם והארה בעלמא מבחי' מדות אלו נעשה מקור לעולמות כי מבחי' עצמו' המדות אינו נמשך בעולמות כ"א שם והארה מבחי' מדות אלו נמשכו

בעולמות, והנה כשיתכונן בזה איך שרק שם והארה מבחי' ע' נעשה מקור לעולמות אוי נעשה לו אהבה ותשוקה לבחי' ע' רבתי דהיינו לעצמו' המדות כיון שהם מקור החיות כו'. אך הנה כ"ז הוא בחי' התכוננות של נה"ב ששרש השגת נה"ב הוא רק בבחי' ע' רבתי, אך בחי' ישראל שהוא בחי' נה"א שחלק הוי' עמו שרש השגתו הוא בבחי' עצמו' ואו"ס ממש שלית מח' תב"כ דהיינו בבחי' או"ס שלמעלה מבחי' מדות כו' שזהו בחי' העלאה לעצמותו כו', וזהו ע"ד התפרש שבין אהבה דבכל נפשך ובין אהבה דכל מארך כי אהבה דבכל נפשך הוא בחי' נפשי אויתך בלילה, דהיינו שכמו שהארם מתאוה לחיי נפשו לפי שהנפש מחי' אותו, כמ"כ נפשי אויתך לפי שהוא מקור המחי' ומהוה, נמצא שהוא רק העלאה לבחי' מדות כו' לפי שמקור החיות נמשך מבחי' ז' מדות בחי' ע' רבתי, משא"כ אהבה דבכל מארך

בחו"ב אזי אין פרעה יכול לקבל כ"א נמשך אלינו כמ"ש יאר פניו אתנו, וזהו הוי' אלקינו אלקים שלנו, וה' אחד הוא בחי' יחוד זו"נ שהוא בחי' המשכה שנמשך בעולמות, כי אחד הוא בחי' ז"ר וארץ וד"ר העולם והם במלים לאל"ף בחי' אלופו ש"ע כו', וזהו שמסיימין בסוף ק"ש אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מאמ"צ לפי שע"י ק"ש שהוא בחי' שמע ישראל שנמשך המשכה בבחי' הוי' אלקינו עי"ז נמשך יצ"מ וכנ"ל בפ"י ויוציאו ה' אלקינו ממצרים.

שהוא בלי גבול הוא בחי' העלאה לעצמו' אא"ם שלאו מכל אינון מדות איהו כלל כו'.
והנה ע"י שמע ישראל שהוא ב' בחי' העלאה כי שמע שם ע' הוא בחי' העלאה לבחי' ע' רבתי שהוא בחי' מדותיו ית', וישראל שהוא בחי' העלאה לעצמותו ית', עי"ז נמשך שיהי' הוי' אלקינו דוקא דהיינו שהמשכה מבחי' ארך אפים שהוא למעלה מבחי' מדות יהי' נמשך דוקא בבחי' חכ' ובינה כי הוי' אלקינו הוא בחי' יחוד חו"ב כו', וכשנמשך

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

דרשו הוי' בהמצאו, ש"ת, תרד"ע

ועי"ז נזכר על כל מע"ב כו'. וזש"א זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון, דפי' יום הראשון הוא ראשית כל ההשתל' שעלה ברצונו הפשוט להאציל ולברוא כו', שהזכרון ע"ז הוא בר"ה שהוא יום תחלת מעשיך היינו יום בריאת אדה"ר, דהרי בכ"ה באלול נבד"ע ור"ה הוא יום ששי למע"ב שבו נברא אדה"ר שזהו תחלת מעשיך היינו עיקר הכוונה הפנימי' ועי"י הוא הזכרון על כל מע"ב כו'. דהנה יש זכרון חיצוני וזכרון פנימי, שז"ע זכרון הברית דנש"י כו', והענין הוא דהנה ידוע בענין כר"ב שהוא מה שמחלקים דבר א' לשני חצאין ועוברים ביניהם שזהו לסימן שהן דבר א', ועוד מורה הכר"ב שגם אם יתרחק זמ"ז הי' מ"מ חבורם והתאחדותם בפנימי' נפשם ועי"ז יתאחדו ויתחברו בחיצוני' כו'. והדוגמא מזה למע' דהתאחדות החיצוני הוא בכללות ס' השתל' שהן רק חיצוני' הרצון כו' (ובר"כ זהו הכר"ב הנח שהוא על קיום העולם התחתון כפרט וקיום כללות ההשתל' בכלל שמבחי' יחוד חיצוני דאו"א כו'), והתאחדות הפנימי הוא ההתאחדות בנש"י שהן פנימי' רצונו ית' כו' (וזהו הכר"ב דאברהם אע"ה על קיום התו"מ שזה יהי' תופס מקום כו', והכר"ב עם משה על התשו' שיעורר בבחי' פנימי' ועצמות א"ם ב"ה כו'), והזכרון הזה הוא שגם אם יתרחק זמ"ז כו', וכמו בתכלית העל' והרוממות בבחי' העצמות דאו הריחוק גדול מאד שהרי כל ההשתל' אינם תופסים מקום כלל גם מדר"ה היותר גבוהות כו', ובפרט נשמות שירדו למטה ונתלכשו בגופים שמרוחקים המה מאד מבחי' רוממות העצמות כו' (וביותר בזה"ג בריבוי ההעלמות וההסתרים כו' והוא אם עוונותיכם היו מבדילים כו' שזהו הברדל וריחוק גדול מאד כו', ובאמת

רא) אמנם י"ל בזה, דהנה ידוע דהרצון הוא כח עצמי ממש כמו העונג דהרי אמיתית הרצון הוא דמה שרוצה הדבר הוא רק מצד העצם, דו"ע שאין מעם לרצון היינו גם לא טעם ועונג כו', והיינו שאין העונג סבה אל הרצון כ"א הרצון הוא מצ"ע כו', ולכן יש רצון בלא תענוג וכמו רצון האב בנן ורצון הבן בהאב ה"ז רצון עצמי שאין העונג סבה לזה, שהרי גם אם ח"ו לא יש עונג וגם אם להיפך ר"ל, מ"מ ישנו להרצון בעצם, והיינו מפני שהוא רצון עצמי מעצם הנפש מפני שהוא עצמותו שאין שום סבה לזה כו'. וכמו"כ הוא בדוגמא למע' רצון העצמי דהקב"ה בנש"י, וכמ"ש אהבתי אתכם אמר הוי' בבחי' אה' עצמי' בנש"י שהתקשר עצמו כבי' בנש"י בלי שום טעם וסבה מחמת איזה עונג וכה"ג רק מצד עצם הרצון, וכמ"ש כי תהיו אתם ארץ חפץ וכת' חפצי בה כו' וכמו רק אתכם ידעתי פי' רציתי כו'. וזהו ענין זכרונות דר"ה וכמא' אמרו לפני זכרונות בכדי שיעלה זכרוניכם לפני למוכה כו', והוא להיות דבר"ה הוא העל' בבחי' רוממות העצמות דא"ם וכמ"ש המלך הקדוש שהוא בבחי' קדוש ומובדל מצ"ע כו', דאו כללות ההשתל' אינו תופס מקום כלל וכלל כו', וע"כ צריכים זכרון עליהם כמו על דבר הנשכה, דבאמת הרי אין שכחה לפני כסא כבודך רק מחמת העדר תפיסת מקום כו', וזש"א אתה זוכר מעשי עולם שזהו עולם הנאצל ועולם הנברא כו', ופוקד כל יצורי קדם שמקדם למע"ב והן עולמות הא"ם שלמע' מאצי' כו' שעל כולם צריכים הזכרון בר"ה כו', ועל כל זה הוא נזכר כבי' ע"י הזכרון דנש"י, וכמ"ש א וגם את נח באה' זכרת כו' ומסיימים זוכר הברית שהוא הכר"ב דאברהם ומשה כו',

כו', ועי"ז יהי' ממיולא הזכרון על כל השתל' כו'. וכ"ז הוא מפני שהרצון הוא עצמי שאין שום סבה לזה כו', וכמו"כ הוא הרצון העצמי דנש"י באלק' שהוא בהתקשרות עצמי בלי שום סבה ומעם כלל, וכמו במס"נ בפו"מ על קדה"ש שאין בזה שום הרגש עונג כלל (שאם הי' בזה איוה הרגש עונג יכול להיות שלא הי' באפשרי להיות במס"נ בפו"מ, שהרי השכל אינו מחייב ענין המס"נ והיינו שאינו מניח למס"נ בפו"מ וכמו"כ הוא גם בתענוג כו'), רק מצד הרצון העצמי דהיינו עצם ההתקשרות הנשמה באלק' שא"א לו כלל להיות נפרד ח"ו עי"ז הוא מוסר נפשו בפו"מ ולא יכבד עליו לקבל כל היסורים ר"ל רק מצד עצם התקשרותו כו', דכ"ז הוא רצון בלא תענוג כו', וכמו המצות הנק' חוקים דבר"כ הרי המצות הן בחי' רצון שלמע' מהמעם דאין טעם לרצון ולכן מצות לאו ליהנות ניתנו כו', ובפרט המצות שהן בבחי' חוקים כו', וכ"ז הוא מפני שהרצון הוא עצמי שאין התענוג בבחי' סבה אליו כו'.

קיצור. ועיקר הטעם י"ל דהנה רצון הוא עצמי בלי סיבת מעם ועונג, וכמו רצון העצמי דאב ובן, וכ"ה רצון העצמי בנש"י מצ"ע, וז"ע הזכרונות דר"ה על כללות ההשתל' ע"י הזכרון בנש"י שהן תחלת מעשיך, והוא בחי' זכרון פנימי שע"ז הוא הזכרון חיצוני, וכמו כר"ב שזהו התקשרות פנימי (והוא כר"ב דאברהם על תו"מ ומשה על התשובה), וגם אם יתרחקו, והוא בתכלית רוממות העצמית וירידת הנשמות למטה (ובפרט ע"י חטא), וע"ז הוא זכרון ברית הפנימי שהתקשר עצמו כבי', ובמה בשופר בצעקה דתשובה, וראי' מהת' מוכרון דנח שלא הי' תו"מ עדיין, וזכרון האבות ויצ"מ, וכן רצון העצמי דנש"י באלקות, וכמו במס"נ בפו"מ בלי הרגש עונג כלל, וכמו החוקים שכל זה הוא רצון עצמי.

גם הריחוק הזה הוא רק בחיצוני' דהרי גם מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים כו' והיינו בפנימי' כו', רק בחיצוני' הוא ההבדל והריחוק כו'), וע"ז הוא זכרון הברית הפנימי שמזכירין לפניו כבי' איך שהתקשר עצמו כביכול בנש"י בבחי' פנימי' שלהם (דמשו"ז אינו נוגע כלל הריחוק החיצוני כו'), וע"ז זכרון הברית וההתאחדות הפנימי נעשה התאחדות החיצוני ג"כ כו'. ומה שצריכים זכרון על ההתאחדות הפנימי הוא מפני שבהעל' בעצם הרוממות הרי גם הנשמות אינם תופסים מקום כו', ומ"מ אינו שייך בזה ריחוק ח"ו רק שצריכים זכרון כו'. ובמה בשופר בבחי' צעקה פנימי' דתשו' וקבעו"ש בהזות עצמי' נפשו שזה מגיע בבחי' עצמות א"ס כו' וכמשנת"ל ס"פ קצ"ה, ומביאים ע"ז ראיות מן הת' וכמו הזכרון דנח דבאה' זכרת אותו שזהו מצד האה' פנימי' והעצמי' כו' (והראי' שלא העמיד ממנו מגונים וצדיקים כו'), (והגם דכר"ב דנח הי' על קיום העולם כנ"ל, י"ל שהרי הזכרון הי' קודם הכר"ב, והגם דהכר"ב הי' על קיום העולם (ו"ל משום דמנח לא העמיד מגונים צדיקים ומכו' כמ"א מפני שהי' קודם המילה לא נמשכו נשמות גבוהות, כי לא הי' יחוד זו"נ בבחי' פנימיות, וצ"ע מ"מ"ש כמ"א בענין ומלכי צדק מלך שלם כו'), הנה הזכרון הי' על נח מצ"ע והיינו מצד עצם מעלת נש"י, וי"ל דזהו שבמד"ר העיר על מ"ש ויזכור אלקי' מפסוק אדם ובהמה תושיע ה' ועמ"ש במדרש אמור ר"פ כ"ו, וידוע דאדם ובהמה זהו שלמעלה מתו"מ שהן בחי' אדם כו', והו"ע התשובה וכמארז"ל ערומים בדעת כאדם ומשימים עצמן כבהמה כו', ועו"א וגם את נח באהבה זכרת מפני האהבה עצמיות כו'), והזכרון על האבות דרך באבותיך חשק ה' כו', שהרי בכל פעם שהזכיר משה זכות אבות הי' בהזמן שהי' שלא כדבעי כו' וכמ"ש זכור לעבדך לאברהם כו', והזכרון דיצי"מ שהי' רק מצ"ע מצד הרצון העצמי בנש"י

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

ועשו לי מקדש - ש"פ תשא תרפ"ט

המשכיל הגם שאינו במציאות דשכל אבל מ"מ ה"ה בעצם ענין שכלי והוא מקור אל השכל, משא"כ הכח ההיולי העצמי דאינו שכל ולא מקור אל השכל, ואינו רק מה שנמצא המשכה נעלמת דכח השכל וג"ז הוא באופן שאינו מקור אליו אלא שנמצא ממנו, דהכחות ההיולים העצמים

והנה כמו"כ הוא גם בכחות הנפש, דהכחות העצמיים הנמועים ומושרשים בעצם הנפש שאינם עדיין כחות במציאות מעין המציאות דכחות הגלויים, וכמו הכח השכל ההיולי העצמי הנמוע ומושרש בעצם הנפש שאינו שכל כלל, ואינו גם מקור לשכל, ואינו דומה לכח המשכיל, דכח

במחה"ק דא"ק ה"ה בהשואה גמורה דמזה גופא מוכן שהן בבחי' בלתי מציאות כלל וזהו דעל חכ' שבא"ק נאמר אתה הוא חכים ולא בחכ' ידיעא, שהיא בחי' חכ' אבל אינה חכ' ידיעא, וכשם שצופה ומכיר עד סוף כל הדורות כל דור ודור בדרך פרט ועי"ז דכולן נסקרים במקרה דרא ה"ה בבחי' בלתי מציאות כלל הנה כמו"כ חכ' דא"ק הוא בחי' חכ' אבל אינה חכ' ידיעא, דחכ' דאצי' היא חכ' ידיעא לפי שהיא חכ' גלוי' והיא מקור לחכ' דבריאה, שמהאי טעמא הנה חכ' שבכתר הגם שהוא רק בחי' רצון בלבד ומ"מ להיותה בחי' העלם שישנה במציאות ה"ה חכמה ידיעא, אבל חכ' דא"ק הנה אתה הוא חכים ולא בחכ' ידיעא וכמ"ש בע"ה דא"ק הוא בחי' א"ס מפני הפשיטות שבא"ק, וזהו"ע ע"ס הגנוזות שהן בחי' פשיטות.

ק"צור. יבאר הרומא בכחות ההיולים העצמיים שהם במציאות פשוטה כפשיטת הנפש והרומא מזה הוא במחה"ק דא"ק שהגם שכוללת פרטים רבים אבל כולן נסקרים במקרה אחת אצי' ועשי' שיון, חכ' דאצי' ושבתה נק' ידיעא, אבל חכ' דא"ק אתה הוא חכים ולא בחכ' ידיעא.

הנמועים בהנפש ה"ה במדרגת פשיטות כמו הפשיטות דעצם הנפש, וכהכלל הידוע דכל הכלול בהעצם ה"ה כמו העצם ולכן הנה השכל ההיולי העצמי הנמוע בהנפש ה"ה במדרג' פשיטות כפשיטות העצם, וכן הוא בכח החסד ההיולי העצמי הכלול בהנפש וכן בשאר הכחות הכלולים בעצם הנפש. דבזה יתרון של הכחות ההיולים על האש שבצור החלמיש, דהאש שבצור החלמיש בהעלמו אינו מציאות אבל הוא בא לגילוי באש במציאות, והכחות ההיולים העצמיים אינם באים במציאות כלל, וכל מציאותם הוא פשיטותם היינו שהם מופשטים מכל מציאות, וכל מציאותם אינו אלא מה שהם נמצאים כלולים בהפשיטות דעצם הנפש. והרומא מזה למעלה הוא במחה"ק דא"ק, דמח' זו היא על כל ההשתל' וכל הספירות וכולן נסקרים במקרה אחת וכמ"ש קורא הדורות מראש, דדורות המה בסדר זה אחר זה אב בן נכד ונין כל דור ודור כפרט וכמאמר צופה ומכיר עד סוף כל הדורות כל אחד ואחד כפרט, אמנם אופן ההבטה הוא דכולן נסקרים במקרה אחת דאצי' ועשי' שהם מובדלים זמ"ז ורחוקים בתכלית, הנה כמו שהן נמצאים

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

כ"ה שבט, תרצ"ו

חידוש זה", ולכן קראו לו ר' אייזיק מחדש. ר' נפתלי היה רגיל לומר: "הנני זהיר באכילה; הנני זהיר בדיבור; הנני זהיר בראיה; הנני זהיר בזה והנני זהיר בזה" ולכן קראו לו ר' נפתלי זהיר.

ר' אייזיק ור' נפתלי היו שניהם תלמידי הישיבה המפורסמת שהיתה קיימת לפני ששים שנה בסמילביץ' ולמדו אצל צדיק הדור וגאון מפורסם ר' שילם יודל, שהיה לו גילוי אליהו לעתים קרובות, והעמיד כמה תלמידים גאונים. ר' אייזיק ור' נפתלי למדו בישיבת סמילביץ', כשהצדיק הגאון ר' שילם יודל היה כבר זקן וסגי נהור, ואת השיעורים היה אומר חתנו השני הגאון ר' שמעון אליהו העילוי מדרוצען¹⁵.

אבי – מספר החסיד ר' פנחס לדודי זקני הר' נחום – למד בבחרותו אצל העילוי מדרוצען, כשהוא – העילוי מדרוצען – היה כבר יותר מעשרים שנה זקן ראשי הישיבה בישיבת סמילביץ', ואבי היה אומר: כשהגאון ר'

כו. הקביעות של אותה שנה היתה, הושענא רבה ביום ששי. הרבי היה שמח מאד, ואחרי שהודעתו לו על קיום השליחות, הזכרתי את החסידים החולים שהגיעו לכאן מקוררים ומצוננים היטב ושלהרבה מהם יש חום גבוה.

הרבי ישב משך זמן מה סמוך על ידיו הקדושות בדביקות עצומה וכשפתח את עיניו, אמר בניגון הידוע: "על תורה אומרת התורה¹³ "אש דת למו", היום שמחת תורה, שיביאו את כולם להקפות, ו"אש אוכלה אש"¹⁴, האש של שמחת תורה תכלה את אש הקרירות".

בליאזנא היו שני אנשים זקנים שהיו מתנגדים ואף שהיתה להם הדרת כבוד גדול ביותר לפני הרבי, אך היו מתנגדים גמורים. האחד היה ר' אייזיק מחדש והשני ר' נפתלי זהיר.

שניהם – ר' אייזיק ור' נפתלי – היו לומדים גדולים ויראי שמים. ר' אייזיק היה רגיל לומר: "חידשתי ב"ה

יהודים עובדי אדמה ומגדלי בהמות ועופות, ושם נולד הגאון ר' שמעון אליהו.

(13) דברים לג, ג.

(14) ראה יומא כא, ב.

(15) כפר סמוך לקהנוב פלך מוהילוב ובכפר ישבו כעשר משפחות

כמה שנים ארך הדבר, עד שביריד ועד הארצות בוילנה וסלוצק, התחילו להכריז איסור על שיטתו של הבעל-שם-טוב. אבל בן-התורה הבינוני ובעל-הבית הרגיל, לא הבינו מה רוצה ועד הארצות, ואהבו לשמוע את הסיפורים היפים שעוברי האורח היו מספרים. ומפאת סיבה זו, שתושבי הערים במחוזות ויטבסק ומוהילוב, היו יראי שמים תמימים ובני תורה, נהיו שם בקלות ובמהירות לחסידים, ואף המתנגדים במחוזות אלו, לא היו כמותם המתנגדים שבוילנה, בריסק, סלוצק ושקלוב.

כט. כשרבנו הזקן בא בפעם הראשונה – בהיותו בליאזנא – ממזריטש, שאלוהו ר' אייזיק ור' נפתלי מדוע היה צריך להטריח עצמו כל כך ללכת מרחק כזה בוואהלין, דבר הקשור בכיטול תורה ובטרחת עצומה, הרי וילנה קרובה יותר והיה יכול לברר כל שאלותיו בתורה אצל ר' אלי'נקע.

אמר להם הרבי:

– בוילנה לומדים איך צריכים ללמוד, זאת אומרת, איך יהודי צריך ללמוד תורה, ובמזריטש מלמדים איך התורה מלמדת את האדם, זאת אומרת, איך התורה מלמדת את היהודי שהוא עצמו יהיה לתורה.

באותן השנים שהרבי התחיל לגלות את שיטת הבעש"ט ולפרסם תורתו ותורת הרב המגיד – התרחקו ממנו ר' אייזיק ור' נפתלי, אבל גם אז התנהגו כלפיו בהדרת הכבוד הראוי.

באותו זמן שאחיו של הרבי, הגאונים הר' יהודה ליב, הר' מרדכי והר' משה, באו לליאזנא, והרבי למד אתם שיעור גמרא בעיון בלימוד הראשונים שלוש פעמים בשבוע, היו ר' אייזיק ור' נפתלי בין הלומדים היחידים שהיו נוכחים בשעת הלימוד. ובשנת תקל"ו כשהרבי יסד את ה"חדר" הראשון וסידר סדר הלימוד לאברכים שהגיעו אז לליאזנא, תחת השגחת אחיו הנ"ל – היו ר' אייזיק ור' נפתלי רגילים להיכנס לבית המדרש הלבן להתדבר בלימוד. מאוחר יותר, כשהרבי התחיל לומר תורת החסידות ברבים – התחמקו שוב ר' אייזיק ור' נפתלי.

ר' אייזיק ור' נפתלי היו מתנגדים גדולים לדרך הבעש"ט, ובפרט לתורת הבעש"ט ולתורת הרב המגיד, אך הם הוקירו מאד את כבודו של הרבי.

בשנת תקל"ט, כשנתפרסמה הכרזת האיסור על הרבי ועל תורת החסידות מטעם ועד הארצות הסלוצקא, כתבו ר' אייזיק ור' נפתלי מחאה על כך, והעידו על הרבי שהוא גאון וצדיק. מאידך לא רצו להאמין במופתים. וכך זה נמשך כל הזמן.

שמעון אליהו היה אומר חידוש בתורה, היה זה כל כך נעים וערב, שלא הרגישו את הזמן כלל וכלל, וכשהיה אומר פלפול היו מרגישים איך הסברות מרחפות באויר, והראש היה מתחיל לכאוב מהעמקות הגדולה.

כז. כשאבי נהיה בהכרח שכלי נוטה לרבי ולחסידות, היה רגיל לומר: בטוחני שאם הגאון ר' שמעון אליהו, העילוי מדרוצען, היה שומע את העמקות הגדולה של חכמת האלקות שבתורת החסידות – היה בודאי הופך לחסיד, ושבאם הגאון ר' שמעון אליהו היה מכניס את כשרונו הגדול בתורת החסידות והיה מסבירה בשפת החלקות שלו – היו הגדולים שבגדולי ישראל הופכים לחסידים.

ר' אייזיק מחדש היה מאפצוהע ור' נפתלי זהיר מקחנוב, ושניהם הגיעו לליאזנא לפני חמשים שנה בתור חתנים לבעלי-בתים גבירים, וישבו כל ימיהם ולמדו.

מספרים, כשהגיע הרבי בפעם הראשונה לליאזנא ואמר פלפול, היה ר' אייזיק בהתפעלות גדולה. הוא ור' נפתלי אמרו שניהם, שמאותו זמן שעזבו את ישיבת סמיליץ', והעילוי מדרוצען הגאון ר' שמעון אליהו, היה אומר פעמיים בשבוע פלפול לפני גדולי החכמים – לא שמעו פלפול כזה.

כשהתיישב הרבי בקביעות בליאזנא, היו ר' אייזיק ור' נפתלי נכנסים אליו לעתים קרובות, לפתור את שאלותיהם בהלכות שונות, ובכל פעם היו בהתפעלות גדולה.

כח. בזמן ההוא, היו תושבי ליאזנא – כשאר התושבים בערים הסמוכות – מתנגדים, והתנהגו בכל ההנהגות כמו המתנגדים, אך למרות זאת, היו שונים מתנגדים אלה מהמתנגדים שבוילנה, פינסק, בריסק וסלוצק.

זקני ויטבסק ומוהילוב היו מספרים, שלעתים קרובות היו פוגשים אנשים עוברי אורח, שהיו נכנסים לבתי המדרש ומספרים אודות גאון גדול וצדיק הנמצא באיזור פודוליה, המשתדל לטובת ישראל בפרנסה ועושה מופתים גדולים. בין האנשים שהיו מספרים מעשיות אלו, היו גם תלמידי חכמים גדולים, שהיו בקיאים בש"ס, והיו משווים מופתיו של הגאון הצדיק מפודוליה, למופתים שהגמרא מספרת על תנאים ואמוראים שונים.

באותו זמן – מספר החסיד ר' פנחס לדודי זקני הר' נחום – לא ידעו מי הם עוברי אורח אלה. אבל בזמננו, כשהיינו אצל הרבי בליאזנא, ידענו שאורחים אלה היו חבריו ותלמידיו של הבעש"ט, צדיקים נסתרים, שהיו משוטטים בכל המדינה ומדברים עם המוני העם אודות הבעש"ט ושיטתו בעבודת השי"ת.

אייזיק טוען שאסור להם לצאת החוצה, ובאשר לאביהם הרי אין מה לדבר כלל. הוא – טען ר' אייזיק – שוכב בחום גבוה ועצום, אינו יודע מהנעשה סביבו ואברהם הרופא אמר שהוא חולה מסוכן, והם רוצים לקחתו החוצה, הרי ברוח הקטנה ביותר הוא יהיה חלילה לבר-מינן.

לב. כשחיים אליהו מדוברובנה, אני ועוד שני אברכים נכנסנו לביתו של ר' אייזיק, נהייתה שמחה רבה אצל בניו של ר' משה והתחילו לצעוק, ברוך ה', אבינו ואנחנו ניצלנו. ואילו ר' אייזיק צעק, רוצחים, הורגי נפש, זה נגד התורה הקדושה.

כשיגשתי אל ר' משה וראיתיו שוכב כבול עץ, כחול ושחור בעינים סגורות ובחום גבוה – נחרדתי כל כך עד שהרגשתי עצמי כאבוד.

מה הנכם אומרים – אומר לנו ר' אייזיק – חולה מסוכן זה הם רוצים לקחת לבית הכנסת להקפות, אפילו בזמן שבת המקדש היה קיים וגם בירושלים הרי גמרא מפורשת היא במסכת חגיגה¹⁶ "ת"ר רגלים פרט לחיגר ולחולה", ובפרט מצוה דרבנן, באם יוציאו את ר' משה החוצה הרי זו שפיכת דמים אמיתית. ואילו בניו של ר' משה טוענים שבאם הרבי אמר שזוהי רפואה – הם מאמינים באמונה שלימה שבאם יקחו אותו למנין להקפות – יתרפא.

הריני מוכרח לומר – אומר החסיד ר' פנחס לר' נחום – שבשעת מעשה לא ידעתי מה לומר, הייתי מבולבל. מצד אחד שמעתי טענותיו של ר' אייזיק וראיתי איך ר' משה שוכב ובורע, ומצד שני שמעתי דיבוריהם המלאים אמונה תמימה של בניו של ר' משה, אברכים פשוטים, ודוקא בהם מאירה אמונת צדיקים עד מסירות נפש ממש בלי שום התבוננות והכנות כלל.

השכל האנושי אומר שר' אייזיק בודאי צודק, חולה כזה אסור להזיזו ממקומו, והרוח הקלה ביותר – סכנה היא בשבילו, וביחוד במזג אויר כזה, שעלול הדבר שלא יוכלו להגיע אתו חיים עד בית הכנסת. ואילו השכל האלקי של הנפש האלקית אומר שחיים וברוך בניו של ר' משה צודקים, ואם הרבי אמר ש"אש דת" של תורה – רפואה היא, הרי זו רפואה וצריכים למסור את הנפש על כך.

ל. בן אחיו של ר' אייזיק היה מחסידי הרבי. לשמחת תורה של אותה שנה, הגיע בן אחיו של ר' אייזיק – ר' משה אפצוגער – עם שני בניו וחתנו לליאזנא, והתאכסנו אצל ר' אייזיק.

ר' משה אפצוגער היה חלוש, והדרך והקור הזיקו לו מאד. הוא שכב בחום גבוה וגם בניו וחתנו חלו מאד. אברהם הרופא אמר שהאברכים, הוא מקווה, יקומו בעזרת ה' מחליים בריאים ושלמים, אך ר' משה הוא איש זקן וחלוש מאד, דוקר לו בשני צדדיו ויש לו חום גבוה, ומשום כך הוא מסופק מאד אם יהיה לו כוח לעמוד בכך. ר' אייזיק היה בצער גדול וטען שהנהגה כזו – ללכת לקבל פני רבו באופן כזה – זו מצוה הבאה בעבירה.

לא. שמיני עצרת אחרי מעריב, החילונו, אני ואפרים מיכל משקלוב וחיים אליהו מדוברובנה ועוד כמה אברכים, ללכת לאכסניות לקרוא ולהביא – את מי שצריך – לבית הכנסת להקפות, להתחמם ולהתרפא ב"אש דת למו" של תורה.

כשהגענו לאכסניות וסיפרתי מה שהרבי אמר, ואף שהדבריו היו כבר ידועים לכל, כי אחרי יציאתי מחדרו של הרבי, נכנסתי לבית הכנסת וסיפרתי מה שהרבי אמר אודות החולים, וכעבור שעה היו דברי הרבי ידועים לכל בכל האכסניות, אך, אף על פי כן, רצו כולם שאחזור על דברי הרבי אות באות.

היה זה נחת רוח אמיתי לראות את השמחה הגדולה שדברי הרבי עוררו בכל האכסניות, אפילו בני הבית והילדים שמחו. כולם היו בטוחים שהחולים יתרפאו בעזרת השם.

באותו ערב היה יום סגריר, שלג רטוב, גשם ורוח שחדרו אל תוך העצמות, ונוסף על כך היה בוץ גדול בחוץ, אבל כל זה לא מנע את החולים מללכת לבית הכנסת. רבים הלכו בעצמם והיו צריכים לעזור להם קצת והיו גם כאלה שלא יכלו ללכת והיו מוכרחים לשאתם.

כשהגענו לביתו של ר' אייזיק, מצאנו אותו מתווכח עם בניו של ר' משה וחתנו, הם טוענים שצריכים להודיע לאברכים שיבואו לעזור להם ללכת לבית הכנסת של הרבי להקפות, ושיקחו גם את אביהם ר' משה. ואילו ר'

~ רשימת הרבנית רבקה ~

ההתחננות

כְּאֲשֶׁר הִגִּידוּ לְכַבֹּד קְדוּשַׁת רַבֵּינוּ מְדַבֵּר הַפֶּסֶק שֶׁהַחֲלִיטוּ הַשְּׁלֵשָׁה אֲנָשִׁים, נִהְיָה בְּמָאֹד, וְהַפְּלִיג אֲזוֹ בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל אֲבִיָּהֶן שֶׁל הַבָּנוֹת הָרַב רַבִּי אֶהְרֶן זְכוּרֹנוֹ-לְבָרְכָהּ. אַף אֵת זֶה עוֹד טָרַם הוּחַלַּט אֵת מִי מִן הַבָּנוֹת יִשְׂא, אִם הַבְּכִירָה אוֹ הַצְּעִירָה. וְכַעֲבוּר עוֹד זְמַן מָה, הוֹשִׁיב רַבֵּינוּ עוֹד הַפַּעַם הַשְּׁלֵשָׁה אֲנָשִׁים הַנּוֹזְכִּים שֶׁיַּחֲלִיטוּ גַם בְּזֶה (וְהַכֹּל הָיָה בְּסוּד), וְהֵם הִתְיַשְּׁבוּ בַּפְּרָטִי הַעֲנִינִן, וְאִף כִּי הָיָה כּוֹבֵד בְּדָבָר לְהַחֲלִיט לְהַשִּׂיא אֵת הַשְּׁנֵי קוֹדֵם לְהִרְאִשׁוֹנָה, בְּכָל-זֹאת לְפִי שְׁבִהִיוֹתָם קִטְנִים הִגִּידוּ בְּנוֹזֵךְ לְעֵיל, וַיִּקְרְאוּ בְּפִי הַמְשַׁפְּחָה (אֲזוֹ בִּהְיוֹתָם צוֹחֲקִים יַחַד) בְּשֵׁם חֲתָן וְכֹלָה, וְלֹאֵת הֵם יַחֲלִיטוּ כִּי יִשְׂאוּ אֵת הַשְּׁנֵי (דְּהֵינּוּ אֵת כְּבוֹד אִמִּי זְקֵנִתִי הַרְבֵּנִית נִשְׁמָתָה-עֲדָן).

בְּחֹדֶשׁ נִיסָן תר"י¹¹² בָּא הָרַב רַבִּי אַבְרָהָם אֶל בֵּית הַרְבֵּנִית אִם אֲמֵן שֶׁל הַבָּנוֹת, וַיֹּאמֶר לָהּ כִּי כְבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹר גִּיסָה הַחֲלִיט לְקַחַת אַחַת מִכְּבֹדוֹתֶיהָ לְאִשָּׁה לְבָנוּ, וְסִיפֵר לָהּ עַל דְּבַר שְׁלֵשָׁה אֲנָשִׁים שֶׁהוֹשִׁיב בְּזֶה וְדָבָר הַחֲלִטוֹתָם, וְאֲשֶׁר כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹר בִּיקָשׁ כִּי נִכְדָּתָה מֵרַת צְבִיָּה גִיטֵל תְּבֹא אֵלָיו^א.

דוֹדְתָנוּ מֵרַת צְבִיָּה גִיטֵל בְּאַתָּה אֶל רַבֵּינוּ וְהַתְּחִיל לְהַרְצִיא לָהּ הַעֲנִינִן בַּפְּרָטִי, וְאָמַר-לָהּ כִּי גַם אוֹדוֹתָה יִדְאָג כְּאֵב עָבוּר בְּתוֹ, רַק חֲפֵץ לִידַע מִמֶּנָּה אִם רְצוֹנָה לְמַחֹל. הַשִּׁיבָה כִּי הִיא מוֹחֶלֶת בְּמַחִילָה גְמוּרָה, וְתַתֵּן עוֹד ח"י רוֹבֵל עַל צְדָקָה. וְבוֹ בַּיּוֹם בְּעָרְב¹¹⁴ הָיְתָה הַתְּנָאִים¹¹⁵, בְּמַעֲמַד בְּגִי הָרַב וְהַרְבֵּה חֲסִידִים שֶׁהָיוּ בְּאוֹתוֹ מַעֲמַד^ב.

כְּבוֹד הַרְבֵּנִית אִם אִמָּה שֶׁל הַכֹּלָה, נִתְּנָה בְּרַכְתָּהּ לְהַחֲתֵן וְכֹלָה וּבְרַכְתָּ אֵשֶׁת צְדִיק¹¹⁷. וְדוֹדְתָנוּ

(א) אֲמַנְם כְּבוֹד-קְדוּשַׁת אֲדָמוֹר מוֹהַר"ש הָיָה עוֹד מְסוּפֵק בְּזֶה. דוֹדְתָנוּ מֵרַת צְבִיָּה גִיטֵל תַּחֲנִי, הָיְתָה עוֹשֶׂת הַבְּדֻלוֹת¹¹³ בְּיּוֹפֵי גֹדֹל, וְשִׁלְחָה אֵת אַחֻתָּהּ הַצְּעִירָה לְהִבִּיא לָהּ שְׂעוּה מִן הַשּׁוּק בְּשִׁבְלֵי לַעֲשׂוֹת הַבְּדֻלָּה וּלְשַׁלַּח לְזָקֵנָם הָרַב רַבִּי מִשָּׁה לְשַׁקְלָאוֹ לְמַתְנָה. הִיא הִלְכָה וְהִבִּיאָה אֵת הַשְּׂעוּה, וְזֶה הָיָה בַּיּוֹם ב' נִיסָן תר"י, וְהָיָה אַחַד קִרְאָה הַבִּיתָה, אֲשֶׁר אִם זְקֵנִתָה קוֹרֵאת אוֹתָהּ. הִיא נִכְנְסָה, וְהוֹשִׁיבָה אֲצִילָה, וְהִתְחִילָה לְסַפֵּר לָהּ אֵיךְ כִּי כְבוֹד-קְדוּשַׁת רַבֵּינוּ הַחֲלִיט לִיקַח אַחַת מֵהֵן לְאִשָּׁה עָבוּר בְּנוֹ מוֹהַר"ש. וְכַתּוּב דִּיבּוּרָה אֵימָה נִכְנַס הָרַב רַבִּי אַבְרָהָם בְּשֵׁם כְּבוֹד קְדוּשַׁת רַבֵּינוּ אֲשֶׁר בִּיקָשׁ כִּי ה' צְבִיָּה גִיטֵל תַּחֲנִי תְּבֹא אֵלָיו, כִּי חֲפֵץ לְדַבֵּר אִתָּהּ. וְכַתּוּב כִּף הוֹדִיעָה מְדַבֵּר הַחֲלִיט אֲשֶׁר הַשְּׁלֵשָׁה אֲנָשִׁים הַחֲלִיטוּ כִּי צְרִיכִים לִיקַח אֵת אַחֻתָּהּ.

(ב) הִיא דוֹדְתָנוּ צְבִיָּה גִיטֵל תַּחֲנִי הָיְתָה מְחוֹתְנָת, וְכַעֲרָב הִבִּיאָה אֵת אַחֻתָּהּ כְּבוֹד-אִמִּי-זְקֵנִתִי הַרְבֵּנִית עֲלֵיהֶם-הַשְּׁלוֹם לְבֵית רַבֵּינוּ אֶל הַתְּנָאִים. וְזֶה הָיָה בְּחֹדֶר כְּבוֹד קְדוּשַׁת רַבֵּינוּ. מִצַּד הָאֶחָד עָמְדוּ בְּנֵי רַבֵּינוּ וְאַחֲרֵיהֶם הַחֲסִידִים. וּמִצַּד הַשְּׁנַי עָמְדָה כְּבוֹד הַרְבֵּנִית עֲלֵיהֶם-הַשְּׁלוֹם אַחֻת אִמָּם, אִם הַחֲתָן, וְהִיא עִם אַחֻתָּהּ נִכְנְסוּ בַּתּוֹךְ. וְיִצְא כְּבוֹד קְדוּשַׁת רַבֵּינוּ לְקִרְאָתָם בְּחֹדֶר גּוֹפָא וּבְיָדוֹ מִתְּנִית לְהַפְּלָה. טַבְעַת, וּבְרִאשׁ¹¹⁶ מַפְגִּינִים. וְכַהֲגִיעַ אֲלֵיהֶם עָמַד כְּרַגַּע כְּחוֹשֵׁב אֵת מִי יִבְחַר. עַד שֶׁדוֹדְתָנוּ מֵרַת צְבִיָּה גִיטֵל תַּחֲנִי הָאֵט אַרְוִיקָיטָאן [=דְּחִפָּה קְלוֹת] אֵת אַחֻתָּהּ וְאָמְרָה: גִּיָּא צוּא נִעְהַנְטְעָר [=הַתְּקַרְבִּי]. וְאֵז נָתַן לָהּ כְּבוֹד קְדוּשַׁת רַבֵּינוּ אֵת הַמַּתְנִית שֶׁהָיָה.

- (112) ראה לקמן ע' כד.
 (113) כנראה הכוונה: נרות שעוה להבדלה.
 (114) לכאורה הכוונה לאור ליום ו', ב' ניסן תר"י.
 (115) ב"רשימת מאמרי דא"ח של כ"ק אדמו"ר הצמח צדק" (קה"ח, תשנ"ד) ע' פד מובא מבוך כת"י שבו העתקות מהנחות שרשם ר' הלל מפאריטש בשנת תר"י, שם נמצא מאמר המתחיל "המגיד מראשית אחרית", ובתחילתו הכותרת: "אור ליום וא"ו לעת התנאים", והמאמר נרשם בין מאמרי פורים למאמר ש"פ תשא [י"ח אדר], ולכאורה אם שייך להנ"ל, נראה שהועתק שלא במקומו.

(* ראה שבועות 2. ב. וש"ר.
 (**) ועם: "עצמי זהו מוחין דלמע' מהמוחין וריינו הרצון .. מוחין איז עצמי. עם קען זיין אַז דאָט איז דער נדן (והיינו הנדן) של הרבנית האמצעית שנתנה להצ"ע עבור מהר"ש נ"ע והיינו הנדן דאשת חבר".

(116) = סיכה.

(117) ראה בספר התולדות אדמו"ר מהר"ש הנ"ל ע' 12 הערה 3: לנשוא" עם אדמו"ר מהר"ש נתנה לה זקנתה [אשת

מרת צביה גיטל בעת שאמרה ברפת מזל-טוב לכבוד קדושת רבינו דוד, רוח הדעת הופיע עליה וכה אמרה לו (בן סיפורה לי): מיר האבין גיטאן גיויס א שיינעם שידוף, אז אונזער טאטע וואלט לעבין און וואלט געבין נדן עשרת אלפים, וואלט ער אזא שידוף גיויס ניט קריגען. נאר איר האט גיטאן נאך א שענערין שידוף. איך נעם זעף ניט איבער מיט אונזער יחוס, מיטן אשיל אברהם¹¹⁸, און מיט די איבעריגע הייליגע עלטערן, יחוס האט איהר גינג. מיר האבין איך פאר א מחותן, און איהר האט גיטאן מיטן אבי יתומים¹¹⁹, און ער זאל זיי בענטשין במזל-טוב [=אנו בנודאי עשינו שידוף נאה. לו אבינו היה חי והיה מעניק נדוניה בסך עשרת אלפים - בנודאי לא היה מקבל שידוף כזה. אלא שאתם עשיתם שידוף נאה יותר. אינני מתפארת ביחוס שלנו ל"אשיל אברהם" ולשאר אבותינו הקדושים, שפן יש לכם מספיק יחוס. אנו קבלנו אתכם כמחותנים, ואתם עשיתם שידוף עם "אבי יתומים". יהי רצון שהוא יברכם במזל-טוב]. והתפעל כבוד קדושת רבינו מאד על חכמת דבריה ואמר לה: אז איך וואלט איצטער האבין נאך א זיהן, וואלט איך דיך נעמען [=לו היה לי עתה בן נוסף, הייתי לוקח אותך לכלה עבורו]¹²⁰.

אחר כך נכנסה היא בעצמה לברך במזל-טוב את החתן בן-דודה כבוד קדושת אאזמור מוהר"ש נשמתו בגנזי מרומים, זכותו יגן עלינו, אשר לא היה בעת התנאים בחדר רבינו.

כפי שסיפורה לי דודתנו צביה גיטל תחיה, הנה עד שנכנסה היא לברך את כבוד קדושת אאזמור מוהר"ש ברפת מזל-טוב לא ידע הוא בעצמו את מי בחר כבוד קדושת רבינו אביו הרב הקדוש זכר צדיק וקדוש לברכה, לחיי העולם הבא (וזה מתאים עם המסופר לעיל אשר בעת קבלת פגי הפלה עם אחותה עם המתנות, היה כבוד קדושת רבינו עוד מסופר כו'. אשר שני הדברים שמעתי ממנה בעצמה).

*

החתונה

למחר ביום השלישי¹²¹ הותחל ההכנות אל החתונה שהוגבלה על משך שמונה ימים מיום התנאים, ובמשך השבוע הלזו התעסקה דודתנו מרת צביה גיטל תחיה בכל הענינים המצטרפים אל החתונה, בתפירת בגדים להפלה, וכי היה אצלם עוד סחורה מה ששלחו להם אביהם הזקן הרב משה, ותפרו אז, ועל כל ההוצאות היתה הולכת אל כבוד קדושת רבינו לקבל הכסף הדרוש לזה, כי ביתם היתה ריקם מכל.

והם הודיעו לאביהם הזקן ולאמם הזקנה לשקלאו מדבר ההתנתנות ומהגבלת יום החופה למזל-טוב, וכא אביהם הזקן הרב משה ז"ל משקלאו (כי אם אמם מרת לאה גאלדע ז"ל מסיבה לא יכלה לבוא אל החתונה).

וביום ה'¹²² י"א ניסן תר"י¹²³ היתה חג חתונתם של הזוג כבוד קדושת אאזמור מוהר"ש זכר

ניסן בשנת תר"י - לכאורה צ"ל: וביום א'.

123) בשיחות סיון מנ"א תרצ"ב (תורת מנחם רשימת היומן ע' רמט): "זווג ב' של מהרשנ"ע ה', כמדומני, בשנת תר"ט, או תר"י". וראה אגרות-קודש ח"ד שבהערה 141. בספר השיחות תש"ד ע' 5 - שנישאו בשנת תר"י א".
תר"ט כשנת החתונה - כ"ה גם בספר השיחות קיין ה'ש"ת

118) ראה לעיל ע' ט.

119) תהלים סח, ו.

120) עד כאן הורה רבינו למזכירו להעתיק - מתוך לב העמודים שמסר לו (ראה "סקירה קצרה" לקמן ע' מז ואילך).

121) אוצ"ל: ביום השישי. - ראה לעיל הערה 114.

122) וביום ה': כ"ה בהעתקה שלפנינו. לפי קביעות י"א

צדיק וְקָדוֹשׁ לְבָרְכָהּ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, נִשְׁמָתוֹ בְּגִנְזֵי מְרוֹמִים, זְכוּתוֹ יִגַּן עָלֵינוּ, עִם בֵּת זוּגוֹ (הָאֲמִיתִית) כְּבוֹד אֲמֵי זְקֻנָתִי הָרַבָּנִית הַכְּבוֹדָה הַצְּדִיקָנִית הַמְּפֹרָסֶמֶת מֵרַת רַבָּקָה בֵּת חֵיָה שְׁרָה בֵּת כְּבוֹד קְדוּשַׁת אַאזְמוֹר אַדְמוֹר אַדְמוֹר הָאֲמִצְעִי, זְכָר צְדִיק וְקָדוֹשׁ לְבָרְכָהּ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, נִשְׁמָתוֹ בְּגִנְזֵי מְרוֹמִים, זְכוּתוֹ יִגַּן עָלֵינוּ¹²⁴. וְהֵם אֲזוּ בְּשָׁנוֹתֵיהֶם הָעֲלוּמִים, כְּבוֹד קְדוּשַׁת אַאזְמוֹר אַדְמוֹר הַמּוֹהֲרִ"ש בֶּן שִׁשָּׁה-עָשָׂר שָׁנָה וְשִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם, וְכְבוֹד אֲמֵי זְקֻנָתִי הָרַבָּנִית מֵרַת רַבָּקָה בֵּת חֲמֵשׁ-עָשָׂר שָׁנָה וְחֲמֵשָׁה חֳדָשִׁים יוֹם אֶחָד.

בשנת תר"ט.
124) ראה ספר השיחות קייץ ה'ש"ת שם (ע' 137): על חתונת הוד כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש עם כבוד א"ז הרבנית הצדקנית מרת רבקה בשנת תר"ט, ה' הוד כ"ק אאזמו"ר צמח-צדק בחדוה גדולה ואמר הרבה דא"ח. בשבע ברכות בפעם האחרונה, אמר מאמר משיח אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא, מאמר עמוק במאד. ואמר בזה"ל: א צדיק'שע תשובה האט גאָר איין אַנדער טעם און אַן אַנדער געשמאַק (ראה שיחת אחש"פ תרצ"ד (לקו"ד ח"א קמו, א ואילך)).

ע' 137 (הועתק בהערה הבאה). ע' 173. "היום יום" בתחילתו. "פתח דבר" שבהערה 2 ע' 6. ספר התולדות שבהערה הנ"ל ע' 12. ב"האח" גלין 19 מיום ה' אדר שנה זו (תרד"ע): "ביו"ד מרחשון מלאו לה ארבע עשרה שנה וביו"ד ניסן ה' יום כלותה והוא אז כבן* חמש עשרה שנה" ולפי מ"ש ב"האח" שהועתק לעיל הערה 2, שנולדה בשנת תקצ"ה, נמצא שהחתונה התקיימה (* ראה לעיל הערה 71).

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

הרבנים התמימים יחיו וביחוד מהתמסרותו היחידה להעבודה בהנהלת האגודה, יישר חילו ויהי השם יתברך בעזרו בכל המצטרך לו בגשמיות וברוחניות.

השם יתברך ישלח רפואה שלימה לזוגי תי בקרוב ויחזקה ויאמצה ויגדלו ילידיהם שיחיו לתורה חופה ומעשים טובים.

ידידו הדו"ש ומברכו בגו"ר

יוסף יצחק

בי"ה, כח כסלו תרצ"ו
ורשא

אל ידידי הרה"ג הנודע לשם תהלה
ווי"ח אי"א מוהר"ר ישראל שי

שלום וברכה.

בבוא צלחה ידידי הרה"ח הנכבד והנעלה מוהר"ר שי הורוויץ שמחתי לשמוע מהתח[ל]ת הסתדרות עבודת אגודת חב"ד בסדר הראוי ומהעבודה המשותפת של

כאשר יש עת רצון שנמשך מלמעלה התעוררות להעיר את נפש האדם, הנה תיכף ומייד יתחיל האדם לעורר אתעורותא-דלתתא, ואז יהיה דבר המתקיים
ממאמר שבת פרשת בחוקותי, ה'תשכ"ה

התורה היא תיינו

בתחלת פרשת בחקותי, התורה מבטיחה שכר למי שיקים את המצוות וענש למי שחליה לא יקים אותן. ומהו השכר?

כשנעשה את רצון השם, הארץ תתן מיד את יבולה, והעץ יתן פריו מיד ביום נטיעתו. אפלו אילן 'סרק' שאינו עושה פרות יצמיח פרות, וגם העץ עצמו - לא רק הפרי - יהיה ראוי למאכל. ברכות אלה מתאימות גם למה שיהיה לעתיד לבוא בגאולה השלמה, כדברי המדרש שהחטה תהיה בגבה של עצי דקל וכדומה.

השאלה היא למה התורה צריכה לתת לנו כאלה הבטחות. האם זה מה שאנחנו צריכים כשכר על המצוות? האם זו התכלית של הגאולה? הרי הרמב"ם כותב שבזמן הגאולה "לא יהיה עסק כל העולם כלו אלא לדעת את השם בלבד". אמנם יהיה שפע של גשמיות וחמריות אבל "המצדנים יהיו מצויין כעפר" - נתחס אליהם כמו אל עפר, ולא כאל דבר בעל ערך. הרדיפה שלנו תהיה אך ורק אחרי רוחניות. אז למה התורה מבטיחה לנו שכר גשמי?

נבין את הדברים על פי הספור עם פפוס ורבי עקיבא: בזמן שהרומאים גזרו שלא ללמוד תורה, ראה פפוס את רבי עקיבא מלמד תורה ברבים ושאל אותו האם אינו פוחד שהרומאים יתפסו ויהרגו אותו (כפי שאכן ארע בסוף).

השיב לו רבי עקיבא במשל: השועל הערמומי שרצה לאכל את הדגים, פנה אליהם בהצעה מפתה: "מדוע עליכם להיות במים ולברוח מפני הדגים, בואו אלי ליבשה ואני אשמר אליכם..." השיבו לו הדגים: "האם עליך השועל אומרים שאתה הפקח שבחיות?! והרי במים אנו בטוחים חיים ועלינו רק להסתתר מפני הדגים שאולי יתפסו אותנו. אבל ביבשה בטוח לא נחיה..."

כך, השיב רבי עקיבא לפפוס, התורה היא חיינו, ואם אפסיק ללמוד תורה בודאי לא יהיו לי חיים. זה הפרוש "אם בחקתי תלכו" - עלינו לקיים את המצוות באפן של 'חקקה', כמו האותיות בלוחות הברית שהיו חקוקות מעבר לעבר. הן לא כמו אותיות רגילות, בדיו על הקלף, שנתן לגרד אותן, אלא הן ממש חלק מהאבן.

כשהתורה והמצוות חקוקות באדם והוא מחבר לגמרי עם השם, זה משפיע לא רק על הרוחניות שלו אלא גם על הגשמיות שלו, עד שנוצר שפע גשמי בעולם. זה כמו כשאדם רוקד בשעת שמחה - כל הגוף שלו מתרומם מעל הקרקע. השמחה 'תופסת' את כלו, מהראש ועד העקב שברגל.

לכן התורה מדברת עמנו על שכר גשמי, וגם לעתיד לבוא יהיה שכר גשמי. הרוחניות והגשמיות יהיו דבר אחד ממש, כי ירגש איד שהכל הוא מהשם.

(מעובד ע"פ לקו"ש חל"ו עמ' 79 ואילך, ועוד. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

חומש לקריאה בציבור פרשת בחוקותי

רש"י מפרש – שיעקב לקח "ערבון" מאליהו, במטרה שאליהו יזכיר, כפיככול, לקב"ה את בריתו עם האבות, ובכך יביא את הגאולה.

(שיחת ש"פ בהו"ב תשכ"ח. ע"פ ביאורי החומש)

שלישי ואכלתם יִשָּׁן נושָׁן ויִשָּׁן מפני חדש תוציאוי: ^א ונתתי משפני בתוככם ולא תגעל נפשי אתכם: ^ב והתהלכתי בתוככם והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם: ^ג אני יהוה אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים מהית להם עבדים ואשפר מות עלכם ואולד אתכם קוממיות: ^ד (ע"ב בחול) ^ה ואם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצוות האלה: ^ו ואם בחקתי תמאסו ואם את-משפטי תגעל נפשכם לבלתי עשות את-כל-מצותי להפרכם את-בריתי: ^ז אף-אני אעשה-זאת לכם והפקדתי עליכם בהלה את-השחפת ואת-הקדחת מכלות עינים ומדיבת נפש וזרעתם לריק ורעכם ואכלהו איביכם: ^ח ונתתי פני ככם ונגפתם לפני איביכם ורדו ככם שנאיכם ונסתם ואיני-רדף אתכם: ^ט ואם-עד-אלה לא תשמעו לי ויספתי ליסרה אתכם שבע על-חטאתיכם: ^י ושברתי את-גאון עזכם ונתתי את-שמיכם כפרזל ואת-ארצכם פנחשה: ^{יא} ותם לריק פחכם ולא-תתן ארצכם את-יבולה ועץ הארץ לא יתן פרוי: ^{יב} ואם תלכו עמי קרי ולא תאכו לשמע לי ויספתי עליכם מכה שבע פחטאתיכם: ^{יג} והשלחתי ככם את-חית השדה ושפלה אתכם והכריתיה את-בהמתכם והמעיתה אתכם ונשמו דרכיכם: ^{יד} ואם-באלה לא תוסרו לי והלכתם

אם-בחקתי תלכו ואת-מצותי תשמרו ועשיתם אתם: ^ה ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פרוי: ^ה והשיג לכם דיש את-בציר ובציר ישיג את-זרע ואכלתם לחמכם לשבע וישבתם לבטח בארצכם: (לוי)

~ נקודות משיחות קודש ~

אם בחקתי תלכו (כו, א)

המצוות בכלל נחלקות לשלושה סוגים: ערות, משפטים וחקים. התורה כאן מקלילה את כל המצוות תחת הסוג חקים, ובכך מלמדת אותנו התורה, כמו שאת מצוות החקים עושים לא על פי טעם והבנה, אלא מצד צווי הקב"ה בלבד – בקבלת על. כך גם את שאר המצוות – ערות ומשפטים – צריך לקיים מצד צווי הקב"ה בקבלת על, למרות שהן מובנות על פי שכל.

(לקוטי שיחות כרך א' עמוד 282)

שני ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחרד והשפתי חיה רעה מן-הארץ וחרב לא-תעבר בארצכם: ^ו ורדפתם את-איביכם ונפלו לפניכם לחרב: ^ה ורדפו מכם חמישה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו ונפלו איביכם לפניכם לחרב: ^ז ופניתי אליכם והפריתי אתכם והרביתי אתכם והקימתי את-בריתי אתכם: (ישראל)

~ נקודות משיחות קודש ~

וזכרתי את בריתי את יעקב (כו, מב)

בחמשה מקומות נכתב מלא, ו'אליהו' - חסר בחמשה מקומות. יעקב נטל אות משמו של אליהו, ערבון שיבוא ויבשר גאולת בניו (רש"י)

לכאורה תמוה, וכי הגאולה תלויה בפרצונו של אליהו? והרי הדבר בידי הקב"ה. ויש לומר: בספור יציאת מצרים נאמר "וישמע אלקים את נאקתם, ויזכר אלקים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב", משמע שיש צורך בפעולה מיוחדת כדי לעזור, כפיככול, את זכרונו של הקב"ה. ולכן

אתם בארץ איביהם אוֹאוּ יִכְנַע לְכַנְס הָעָרֶל
 וְאוּ יִרְצוּ אֶת־עֹנֶם: ^כ וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי יַעֲקֹב
 וְאֶף אֶת־בְּרִיתִי יִצְחָק וְאֶף אֶת־בְּרִיתִי אַבְרָהָם
 אֶזְכֹּר וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר: ^{כא} וְהָאָרֶץ תַּעֲבֹב מֵהֶם
 וְתָרַץ אֶת־שִׁבְתֹּתֶיהָ בְּהַשְׁמָה מֵהֶם וְהֵם יִרְצוּ
 אֶת־עֹנֶם יַעַן וּבִיָּעַן בְּמִשְׁפָּטֵי מָאָסוּ וְאֶת־חֻקְתִּי
 גַּעֲלָה נַפְשָׁם: ^{כב} וְאֶף גַּם־זֹאת בְּהִיוֹתָם בְּאָרֶץ
 אִיבֵיהֶם לֹא־מְאֹסִים וְלֹא־גַעֲלִיתִים לְכַלְתָּם
 לְהַפְּר בְּרִיתִי אִתְּם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם:
^{כג} וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית רֵאשִׁינִים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי־
 אִתְּם מֵאָרֶץ מִצְרַיִם לְעֵינֵי הַגּוֹזִים לְהִיּוֹת לָהֶם
 לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה: ^{כד} אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים
 וְהַתּוֹרֹת אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה בְּיַד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

בְּהַר סִינַי בְּיַד־מֹשֶׁה: פ
 ~ נקודות משיחות קודש ~

ונתתי פני בכם (כו, יז)

פונה אני מכל עסקי להרע לכם (רש"י)

בניסס לברכות, כותב רש"י "אפנה מכל עסקי לשלם
 שברכם" (בלשון עתיד) ואלו פה משנה וכותב "פונה אני
 מכל עסקי להרע לכם" (לשון הווה). ויש לפרש שנוי זה:
 לשון הווה – יכול להתפרש לרגע אחד בלבד, לרגע אחד
 פונה הקב"ה מעסקיו כדי להרע לישראל, אבל מיד לאחר
 מכן חוזר לעסקיו, כפי יכול. לשון עתיד, לעמת זאת, מתפרש
 על טווח העתיד בלוי – כל עוד בני ישראל מקיימים את
 מצוותיו של הקב"ה, ממשיך הקב"ה לפנות מעסקיו כדי
 להיטיב ולשלם את שברכם.

(לקוטי שיחות ח"י ע' 326, ע"פ באורי החומש)

רביעי **כז** א וידבר יהוה אל־משה לאמר: ^א וידבר
 אל־בני ישראל ואמרתי אלהם איש כי יפלא
 גדר בערפך נפשתי ליהוה: ^ב והיה ערפך הזכר
 מבין עשרים שנה ועד בן־ששים שנה והיה
 ערפך חמשים שקל כסף בשקל הקדוש:
 וְאִם־נִקְבָּה הוּא וְהָיָה עֵרְפֶךָ שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל:
 וְאִם מִבְּן־חֲמִשׁ שָׁנִים וְעַד בְּן־עֶשְׂרִים שָׁנָה
 וְהָיָה עֵרְפֶךָ הַזָּכָר עֶשְׂרִים שֶׁקֶלִים וְלִנְקָבָה

עמי קרי: ^א והלכתי אף־אני עמכם בקרי
 והפיתו אתכם גם־אני שבע על־חפאתיכם:
^ב והבאתי עליכם חרב נקמת נקם־ברית
 ונאספתם אל־עריכם ושלחתי דבר בתוכם
 ונתתם ביד־אויב: ^ג בשברי לכם מטה־לחם
 ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד והשיבו
 לחמכם במשקל ואכלתם ולא תשבעו: ^ד וְאִם־
 בְּזֹאת לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי
 בְּקָרִי: ^ה והלכתי עמכם בחמת־קרי ויפרתי
 אתכם אף־אני שבע על־חפאתיכם:
^ו ואכלתם בשר בניכם ובשר בנותיכם תאכלו:
^ז והשמדתי את־במותיכם והכרתי את־חמניכם
 ונתתי את־פגריכם על־פגרי גלוליכם וגעלה
 נפשי אתכם: ^ח ונתתי את־עריכם חרפה
 והשמותי את־מקדשיכם ולא אריח בריח
 ניהחכם: ^ט והשמתי אני את־הארץ ושממו
 עליה איביכם הישבים בה: ^י ואתכם אזרה
 בגוים והריקתי אחריכם חרב והיתה ארצכם
 שממה ועריכם יהיו חרבה: ^{יא} או תרצה הארץ
 את־שבתותיה כל ימי השמה ואתם בארץ
 איביכם או תשבת הארץ והרצת את־
 שבתותיה: ^{יב} כלימי השמה תשבת את אשר
 לא־שבתה בשבתותיכם בשבתותם עליה:
^{יג} והנשארים בכם והבאתי מרד בלבכם
 בארצת איביהם ורדף אתם קול עליה נדף ונסו
 מנסת־חרב ונפלו ואין רדף: ^{יד} וכשלו איש־
 באחיו כמפגני־חרב ורדף אין ולא־תהיה לכם
 תקומה לפני איביכם: ^{טו} ואבדתם בגוים
 ואכלה אתכם ארץ איביכם: ^{טז} והנשארים
 בכם ימקו בעונם בארצת איביכם ואף בעונת
 אבתם אתם ימקו: ^{יז} והתודו את־עונם ואת־עון
 אבתם במעלם אשר מעל־בי ואף אשר־הלכו
 עמי בקרי: ^{יח} אף־אני אלד עמם בקרי והבאתי

עֲשֶׂת שְׁקָלִים: וְאִם מִבֶּן־חֹדֶשׁ וְעַד בֶּן־חֲמִשָּׁה שָׁנִים וְהָיָה עֲרֵפֶךָ הַזֶּכֶר חֲמִשָּׁה שְׁקָלִים כֶּסֶף וְלִנְקֵבָה עֲרֵפֶךָ שְׁלֹשֶׁת שְׁקָלִים כֶּסֶף: וְאִם מִבֶּן־שְׁשִׁים שָׁנָה וְמַעְלָה אִם־זָכָר וְהָיָה עֲרֵפֶךָ חֲמִשָּׁה עָשָׂר שְׁקָל וְלִנְקֵבָה עֲשָׂרָה שְׁקָלִים: ה וְאִם־מֵת הוּא מִעֲרֵפֶךָ וְהֵעֵמִידוּ לִפְנֵי הַכֹּהֵן וְהִעֲרִיף אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל־פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁוֹג יַד הַנֹּדֵד יַעֲרִיכֵנוּ הַכֹּהֵן: ו וְאִם־בְּהֶמָּה אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קֶרֶבֶן לַיהוָה כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַיהוָה יִהְיֶה־קֹדֶשׁ: ז לֹא יִחַלְפָּנּוּ וְלֹא־יִמִּיר אֹתוֹ טוֹב בָּרַע אֹרֶעַ בְּטוֹב וְאִם־הִמָּר יִמִּיר בְּהֶמָּה בְּבִהֶמָּה וְהָיָה־הוּא וְתַמּוּרְתוֹ יִהְיֶה־קֹדֶשׁ: ח וְאִם כֹּל־בְּהֶמָּה טַמְאָה אֲשֶׁר לֹא־יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קֶרֶבֶן לַיהוָה וְהֵעֵמִיד אֶת־הַבְּהֶמָּה לִפְנֵי הַכֹּהֵן: י וְהִעֲרִיף הַכֹּהֵן אֹתָהּ בֵּין טוֹב וּבֵין רָע בְּעֲרֵפֶךָ הַכֹּהֵן בֶּן יְהוּדָה: יא וְאִם־גֹּאֵל יִגְאֲלֶנָּה וְיִסַּף חֲמִישְׁתּוֹ עַל־עֲרֵפֶךָ: יב וְאִישׁ כִּי־יִקְדֹּשׁ אֶת־בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ לַיהוָה וְהִעֲרִיכוּ הַכֹּהֵן בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כַּאֲשֶׁר יַעֲרִיף אֹתוֹ הַכֹּהֵן בֶּן יִקּוּם: יג וְאִם־הַמִּקְדָּשׁ יִגְאֵל אֶת־בֵּיתוֹ וְיִסַּף חֲמִישִׁית כֶּסֶף־עֲרֵפֶךָ עָלָיו וְהָיָה לוֹ:

~ נקודות משיחות קודש ~

אם בְּחֻמְתֵי תַלְכוּ (כז, א)

שְׁתֵּהִי עֲמִלִים בַּתּוֹרָה (רש"י)

"בְּחֻמְתֵי" הוא גם מלשון "מְקִיָּה". מְקִיָּה שׁוּנָה מִכְתִּיבָה וְגִילָה בְּשָׁנֵי דְבָרִים: א. מְקִיָּה דוֹרְשֶׁת מֵאֲמִן וְעִמָּל מִיָּחָד. ב. עַל־יְדֵי הַמְקִיָּה נַעֲשׂוֹת הַאֲוִתִּיּוֹת חֵלֶק בְּלִתי נִפְרָד עִם מַה שֶּׁהֵן מְקִיָּה בּוֹ. כְּמוֹ כֵן הוּא בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה, לְמוּד הַתּוֹרָה צָרִיף לְהַעֲשׂוֹת - א. עַל־יְדֵי עִמָּל וְיִגִּיעַה מִיָּחָדִים. ב. חֵלֶק וְדָבָר אֶחָד עִם הָאָדָם הַלּוֹמֵד אֶת הַתּוֹרָה.

(לקוטי שיחות ח"ז ע' 318)

חמישי, טו וְאִם | מִשְׁרָה אַחֲזָתוֹ יִקְדִישׁ אִישׁ לַיהוָה וְהָיָה עֲרֵפֶךָ לְפִי זָרְעוֹ זָרַע חֲמֹר שְׁעָרִים בְּחֲמִשִּׁים שְׁקָל כֶּסֶף: יא אִם־מִשְׁנַת הַיָּבֵל יִקְדִישׁ

שְׁרָהוּ בְּעֲרֵפֶךָ יִקּוּם: יב וְאִם־אַחַר הַיָּבֵל יִקְדִישׁ שְׁרָהוֹ וְחָשְׁבֵלוֹ הַכֹּהֵן אֶת־הַכֶּסֶף עַל־פִּי הַשָּׂנִים הַנּוֹתֵרֶת עַד שְׁנַת הַיָּבֵל וְנִגְרַע מִעֲרֵפֶךָ: יג וְאִם־גֹּאֵל יִגְאֵל אֶת־הַשְּׂרָה הַמִּקְדָּשִׁי אֹתוֹ וְיִסַּף חֲמִישִׁית כֶּסֶף־עֲרֵפֶךָ עָלָיו וְקָם לוֹ: יד וְאִם־לֹא יִגְאֵל אֶת־הַשְּׂרָה וְאִם־מִכֹּר אֶת־הַשְּׂרָה לְאִישׁ אַחֵר לֹא־יִגְאֵל עוֹד: טו וְהָיָה הַשְּׂרָה בְּצֵאתוֹ בַּיָּבֵל קֹדֶשׁ לַיהוָה כְּשֶׁהָיָה חֲרָם לַכֹּהֵן תִּהְיֶה אַחֲזָתוֹ:

~ נקודות משיחות קודש ~

וְנִמְתִּי גְשְׁמֵיכֶם בְּעֵתָם (כז, ד)

"גְשְׁמֵיכֶם" הוּא מִלְשׁוֹן גְּשְׁמִיּוֹת, וְיֵשׁ לְפָרֶשׁ בְּדֶרֶךְ הַדְּרוּשׁ: הַקֶּבֶ"ה נֹתֵן שֶׁפֶעַל שֶׁל גְּשְׁמִיּוֹת לְכַנִּי יִשְׂרָאֵל - "בְּעֵתָם", רַק בְּזִמְנִים שְׁלֵא יִפְרִיעוּ לְעִבּוּדְתֶם הַרוּחַנִית שֶׁל כַּנִּי יִשְׂרָאֵל.

(תורת מנחם - התוועדויות ח"ב ע' 117)

שישי כג וְאִם אֶת־שְׂרָה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשְׂרָה אַחֲזָתוֹ יִקְדִישׁ לַיהוָה: כד וְחָשְׁבֵלוֹ הַכֹּהֵן אֶת מַכְסַת הָעֲרֵפֶךָ עַד שְׁנַת הַיָּבֵל וְנָתַן אֶת־הָעֲרֵפֶךָ בַּיּוֹם הַהוּא קֹדֶשׁ לַיהוָה: כה בְּשַׁנַּת הַיָּבֵל יָשׁוּב הַשְּׂרָה לְאֲשֶׁר קָנָהוּ מֵאִתּוֹ לְאִשְׂרָלּוֹ אַחֲזַת הָאָרֶץ: כו וְכֹל־עֲרֵפֶךָ יִהְיֶה בְּשֵׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה יִהְיֶה הַשֵּׁקֶל: כז אֲדָ־בְכוֹר אֲשֶׁר יִבְכֹּר לַיהוָה בְּבִהֶמָּה לֹא־יִקְדִישׁ אִישׁ אֹתוֹ אִם־שׂוֹר אִם־שֶׁה לַיהוָה הוּא: כח וְאִם בְּבִהֶמָּה הַטַּמְאָה וּפְדָה בְּעֲרֵפֶךָ וְיִסַּף חֲמִשְׁתּוֹ עָלָיו וְאִם־לֹא יִגְאֵל וְנִמְכַר בְּעֲרֵפֶךָ: כט אֲדָ כֹּל־חֲרָם אֲשֶׁר יִחָרֵם אִישׁ לַיהוָה מִכֹּל־אֲשֶׁר־לוֹ מֵאֲדָם וּבְהֶמָּה וּמִשְׂרָה אַחֲזָתוֹ לֹא יִמְכֹּר וְלֹא יִגְאֵל כֹּל־חֲרָם קֹדֶשׁ־קֹדְשִׁים הוּא לַיהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~

וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ שְׁבֹתָ לַה' (כה, ב)

שְׁבֹתָ לַה' - לְשֵׁם ה', כְּשֶׁם שְׁנַאֲמַר בְּשֹׁבֵת בְּרֵאשִׁית (רש"י) עַל־פִּי בַּאֲוִר הַחֲסִידוּת, נִתֵּן לְהַסְבִּיר אֶת פְּרוּשׁ רִש"י: הִנֵּה

דוֹקָא, אֵלָא שְׁבַכְדִּי לְהַמְשִׁיךְ אֶלְקוֹת עַל-יְדֵי מִצּוֹת-עֲשֵׂה, צְרִיף לְהִיּוֹת תַּחֲלָה "סור מרע", וְ"כִּמְשַׁל הַמֶּלֶךְ בְּשֵׁר-וּדָם שְׂרוּצִים לַעֲשׂוֹת לוֹ דִּינָה נְאֻה, שְׁצַרִּיכִין לְפָנֹת הַיִּכָּל מִכָּל לְכַלּוֹף וְכוּ' וְאַחֲרֵיכֶן לְסַדֵּר שֵׁם כָּלִים נְאֻים כו".

וְזֶהוּ שְׁמֵרְמוּ רַשִׁי בְּסֵדֶר הַעֲנִינִים:

"שִׁיבְכֵל בְּתוֹרַת מַעֲשֵׂר (וְאַחֲרֵיכֶן) אֲסוּר לִיגְזוֹ וְלִיעֲבֹד".
מִתְחִילָה מְבָאָר עֵיקַר הַמְּכַוֵּן שֶׁבְּעֹבְדָה - "אֵכֵל בְּתוֹרַת מַעֲשֵׂר", הוּא עֲנִין חַיִּבִּי - "עֲשֵׂה טוֹב", שְׂבָחָה מִתְבַּטְּאָת בְּחִינַת הַקְּדוּשָׁה בְּגִלּוּי כַּנִּלְוִי: וְאַחֲרֵיכֶן מְבָאָר אֲדוּת "סור מרע", שֶׁהוּא הַקְּדָמָה וְטָפֵל לְהַמְשַׁכֵּת אֶלְקוֹת - "אֲסוּר לִיגְזוֹ וְלִיעֲבֹד".

וְהֵינּוּ, אִף שֶׁבְּסֵדֶר הַדְּבָרִים בְּפוּעֵל, הֵרִי תַּחֲלָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת הַזְּהִירוֹת בְּ"סור מרע" שֶׁלֹּא יִהְיוּ דְבָרִים בְּלִתי רְצוּנִים, וְאַחֲרֵיכֶן הַעֲבֹדָה בְּ"עֲשֵׂה טוֹב", אֲכָל בְּפִירוּשׁ רַשִׁי "יִנְיָה שֶׁל תּוֹרָה", מְדַגֵּישׁ הַעֵיקַר וְהַמְּכַוֵּן שֶׁבְּעֹבְדָה - לַעֲשׂוֹת לוֹ יִתְבָּרַךְ דִּינָה בְּתַחֲתוּנִים עַל-יְדֵי "עֲשֵׂה טוֹב", וְאַחֲרֵיכֶן מְבָאָר אֲשֶׁר קוֹדֵם לָזֶה צְרִיכָה לְהִיּוֹת הַעֲבֹדָה דְ"סור מרע".

עוֹר זֶשׁ לּוֹמַר (עַל-פִּי פֶּשֶׁט שְׁבַרְמָזוֹ זֶה): מְקַדֵּים הַנּוֹדָאי - אֵכֵל, וְאַחֲרֵיכֶן הַסֶּפֶק - שֶׁאִם יִהְיֶה צָמֵר הַרְאוּי לְהַגְזוֹ וְעֹבְדָה הַרְאוּיָה לְהַעֲשׂוֹת עַל-יְדֵי בְּהֵמָה זוֹ - אֲסוּר לִיגְזוֹ וְלִיעֲבֹד.

וְהֵנָּה אִף שֶׁ"סור מרע" - "אֲסוּר גִּיזָה וְכוּ", הוּא רַק הַקְּדָמָה וְהַנְּקִיָּה לְהַמְשַׁכֵּת הַקְּדוּשָׁה בְּגִילּוּי עַל-יְדֵי "עֲשֵׂה טוֹב" - "אֵכֵל בְּתוֹרַת מַעֲשֵׂר", מִכָּל-מְקוֹם צְרִיכָה לְהִיּוֹת הַזְּהִירוֹת דְ"סור מרע", דוֹקָא כָּל הַפְּרָטִים. וּמְבָאָר רַשִׁי שְׂנָה כִּב' הַעֲנִינִים: אֲסוּר גִּיזָה וְאֲסוּר עֹבְדָה, הַזְּהִירוֹת צְרִיכָה לְהִיּוֹת הֵן בְּ"עֹבְדָה" הַנַּעֲשִׂית בְּגוּף הַבְּהֵמָה - דִּהְיִינוּ בְּעֲנִינִים עֵיקָרִיִּים: וְהֵן בְּ"גִיזָה" שֶׁהִיא בְּשַׁעֲרוֹת, הֵן "אֵת בְּשָׂרוֹ, הַסֶּפֶל לְבָשָׂרוֹ" - דִּהְיִינוּ הַזְּהִירוֹת גַּם בְּעֲנִינִים (שְׁנֵאָרִים לְכַאוּרָה כ) טָפֵלִים.

וְעַל-יְדֵי עֹבְדָה בְּסֵדֶר זֶה, תִּהְיֶה אַחֲרֵיכֶן כְּדָבָרֵי הַהַמְשַׁכָּה שְׁעַל-יְדֵי "עֲשֵׂה טוֹב", לַעֲשׂוֹת לוֹ יִתְבָּרַךְ דִּינָה בְּתַחֲתוּנִים.

(משיחת שבת פרושה בחוקתי, תשכ"ה)

מִפְטִיר זֶכְ וְכָל-מַעֲשֵׂר בְּקָר וְצֹאן כָּל אֲשֶׁר-יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט הַעֲשִׂירִי יִהְיֶה-קֹדֶשׁ לַיהוָה: זֶ לֹא יִבְקַר בֵּין-טוֹב לָרַע וְלֹא יִמִּירְנוּ וְאִם-הִמָּר יִמִּירְנוּ וְהִיָּה-הוּא וְתִמְוֹרְתוֹ יִהְיֶה-קֹדֶשׁ לֹא יִגָּאֵל: † אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת- מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי:

ע"ח פמוקים, עז"א סימן.

מְקוֹם לְחֻשֵׁב שֶׁהַתָּאָר "שְׁבַת לַה" מְתַאִים רַק לְשַׁבַּת, שְׂאֵז הָאָדָם פּוֹרֵשׁ לְגַמְרֵי מִכָּל עֲנִינֵי הָעוֹלָם, וְתָאָר זֶה אֵינוֹ שְׂפָךְ לְשַׁנַּת הַשְּׂמִיטָה, שְׂאֵז לְאָדָם מִתָּר לַעֲסֹק בְּכָל עֲנִינֵי הָעוֹלָם - לְמַעַט בְּעֹבְדוֹת הָאֲזָמָה. וְזֶהוּ חִדּוּשׁ הַפְּתוּב שֶׁשַּׁנַּת הַשְּׂמִיטָה הִיא גַּם "שְׁבַת לַה", כְּמוֹ שֶׁהַשְּׁבַת הִיא שְׁבַת לַה', עַל-דִּךָ-זֶה כִּשְׁהָאָדָם מְבָרַר אֶת הַנְּצוּצוֹת בְּעוֹלָם - עַל יְדֵי עֹבְדוֹתָו בְּעֲנִינֵי הָעוֹלָם. הוּא הוֹפֵךְ אֶת הָעוֹלָם לְ"שְׁבַת לַה".
(לקוטי שיחות ח"א ע' 275)

שְׂבִיעִי זֶכְ כָּל-חֶרֶם אֲשֶׁר יִחַרֵם מִן-הָאָדָם לֹא יִפְדֶּה מוֹת יוֹמָת: † וְכָל-מַעֲשֵׂר הָאָרֶץ מִזְרַע הָאָרֶץ מִפְרֵי הָעֵץ לַיהוָה הוּא קֹדֶשׁ לַיהוָה: † אִם-יִגָּאֵל יִגָּאֵל אִישׁ מִמַּעֲשָׂרוֹ חֲמִשִּׁיתוֹ יִסַּף עָלָיו: † וְכָל-מַעֲשֵׂר בְּקָר וְצֹאן כָּל אֲשֶׁר-יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט הַעֲשִׂירִי יִהְיֶה-קֹדֶשׁ לַיהוָה: † לֹא יִבְקַר בֵּין-טוֹב לָרַע וְלֹא יִמִּירְנוּ וְאִם-הִמָּר יִמִּירְנוּ וְהִיָּה-הוּא וְתִמְוֹרְתוֹ יִהְיֶה-קֹדֶשׁ לֹא יִגָּאֵל: † אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת- מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי:

חֹזֵק חֹזֵק וְנִתְחַזֵּק

חצי קריש

יִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. אִמֵּן בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא כְרַעוּתָהּ וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וְיַצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וְיִקְרַב מְשִׁיחָהּ. אִמֵּן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֶלְמָא וּבְזִמְן קָרִיב וְאִמְרוּ אִמֵּן: אִמֵּן יְהֵא שְׂמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וְלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְחִיבְדִּי: יְהֵא שְׂמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וְלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר, וְיִתְרוֹמֵם, וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׂמֵהּ רַבָּא בְּרִיךְ הוּא. אִמֵּן לְעָלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא, תְּשַׁבְּחַתָּא וְנַחֲמַתָּא, דְאִמְרִין בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אִמֵּן: אִמֵּן

~ נקודות משיחות קודש ~

דודע בענין "סור מרע" ו"עשה טוב" שעיקר המשכת קדושת אלקות הוא על-ידי "עשה טוב" - מצות-עשה

~ נקודות משיחות קודש ~

פְּרֻשֵׁת עֲרֻכִין

כְּשֶׁרַבִּי הִלֵּל מִפֶּאֲרִיטְשׁ הָיָה אֲבָרְךָ צָעִיר, הִכִּין קִשְׂיָא בְּמִסְכַּת עֲרֻכִין כְּדֵי לְשַׁאֲלָה אֶת אֲדָמוֹר״ר הַזֶּקֶן. בְּפֶאֶשֶׁר נִגְנַס הֶרְבֵּי לְחֻדְרֵי שָׁבוּ הַתְּחַבָּא רַבֵּי הִלֵּל, אָמַר: ״כְּפֶאֶשֶׁר יֵשׁ לְאַבְרָהָם

קִשְׂיָא בְּעֲרֻכִין, הוּא צָרִיךְ תְּחִלָּה לְהַעֲרִיף אֶת עֲצָמוֹ״. וְהִנֵּה, מַעֲלָתוֹ הַעֲקָרִית שֶׁל רַבֵּי הִלֵּל הִיטָה הָיִתוֹ ׳עוֹבֵד׳, לֹא הָיִתוֹ ׳מְשַׁכֵּל׳. וְאָכֵן – מִי שֶׁמַּעֲרִיף אֶת עֲצָמוֹ מִכֵּין שֶׁעָקַר הָעֵבוֹדָה אֵינְנָה הַשְּׁפָלָה אֱלָא קִבְּלַת עַל, לְהִיּוֹת עוֹבֵד ה׳. (לקוטי שיעור כרך כב עמ' 171)

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲיָנִיִּים הֵי א לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מְאֹשֶׁר. דְּרַכִּיָּה דְרַכִּי־נַעַם, וְכָל־נִתְיַבְחִיָּה שְׁלוֹם. אֲרַךְ יָמִים בְּיַמֶּינָהּ, בְּשִׂמְאוּלָּהּ עֲשֶׂר וְכָבוֹד. יִי הַפֶּן לְמַעַן צְדָקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וְיֹאדִיר: מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים מוֹכִיִּים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמָּרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצְדָק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר). שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

יֵשׁ יְהוָה עֵזִי וּמַעֲזִי מִקוֹם מַחֲסֵה לִי וּמְנוּסֵי מִקוֹם מָנוּס לִי בַיּוֹם צָרָה אֵלֶיךָ גּוֹיִם יָבֹאוּ בַיּוֹמֹת הַמְּשִׁיחַ מֵאֲפִסֵּי־אָרֶץ לְשׁוֹב אֵלֶיךָ וְלַעֲבֹדָה, וְיֹאמְרוּ אֲדֹ־שִׁקְרָה הֵם הַאֱלֹהִים אֲשֶׁר נַחֲלוּ אֲבוֹתֵינוּ הֵם הַכֹּל וְאִינְךָם מוֹעִיל וְהוֹעֵלֵת: כ הַיַּעֲשֶׂה־לּוֹ אָדָם אֱלֹהִים וְהָמָּה בְּנֵי אָדָם עֲצָמָם לֹא אֱלֹהִים וְאִךְ הִיטָה עוֹלָה עַל דַּעְתָּם זֹאת הָאֵמֶת: כֹּא אָמַר לוֹ הָאֵל לְכֹן

הפטרה לשבת פרשת בחוקותי לקריאה

בציבור ולשמו"ת בירמיה פרק טז

טז יֵשׁ יְהוָה עֵזִי וּמַעֲזִי וּמְנוּסֵי בַיּוֹם צָרָה אֵלֶיךָ גּוֹיִם יָבֹאוּ מֵאֲפִסֵּי־אָרֶץ וְיֹאמְרוּ אֲדֹ־שִׁקְרָה נַחֲלוּ אֲבוֹתֵינוּ הַכֹּל וְאִינְךָם מוֹעִיל: כ הַיַּעֲשֶׂה־לּוֹ אָדָם אֱלֹהִים וְהָמָּה לֹא אֱלֹהִים: כֹּא לְכֹן הִנְנִי

שי למורא

יֵשׁ) עֵזִי וּמַעֲזִי, עֵזִי חַזֵּק. וּמְנוּסֵי, לְשׁוֹן מָנוּס וּמְפֹלֵט. אֵלֶיךָ גּוֹיִם יָבֹאוּ, הָרִי סוֹף הַדָּבָר יִהְיֶה שֶׁהַגּוֹיִם מֵאֲפִסֵּי־אָרֶץ יָבֹאוּ אֵלֶיךָ וְיֹאמְרוּ וְגו' (ב) הַיַּעֲשֶׂה וְגו', וְכִי רֹאיוּ שֶׁאָדָם בְּמַעֲשֵׂה יָדָיו יַעֲשֶׂה לְעַצְמוֹ אֱלֹהִים. וְהָמָּה לֹא אֱלֹהִים, הֵלֵא בְּנֵי אָדָם עֲצָמָם אֵינָם אֱלֹהִים, וְאִךְ יִהְיוּ בְּמַעֲשֵׂה יָדֵיהֶם טוֹבִים מִקָּדָם. (כֹּא) בְּפִעֵם הַזֹּאת וְגו', בְּפִעֵלָה הַעֲתִידָה, אֲוִדִיעַם אֶת

הַנְּנִי מוֹדִיעִים לַאלֹה שְׁאִינִם רוצִים לְשׁוֹב, בַּפְּעַם הַזֹּאת אוֹדִיעִים אֶת־יְרֵי וְאֶת־גְּבוּרַתִי וַיִּדְעוּ יִשְׂרָאֵל תִּיכָּף וַיִּפְרוּ כַּח ה' וּמְלֻכוֹתוֹ כִּי־שָׁמַי' הַיְהוּה מוֹשֵׁל וְשֹׁלֵט לְקִיּוֹם גְּבוּרַתִי: הַנֶּחַ בַּסּוּף גַּם הַגּוֹיִם יַעֲבֹדוּ וְיִשְׁתַּחֲוּוּ וְיִאֱמִינוּ בְּה', אֲבָל אַ חַטָּאת יְהוּדָה עֲרוֹן שְׂמוּרָה בְּלֶבָם כִּי־אֵילֹה כְּתוּבָה בַּעֲטַ בְּרוּל בַּצִּפְרָן

כַּח יְרֵי וְאֵת גְּבוּרַתִי. א) חַטָּאת יְהוּדָה וְגו', מוֹסֵב לְמַעֲלָה, לִמְרָ, הַנֶּחַ בַּסּוּף גַּם הַגּוֹיִם יַעֲבֹדוּ עֲבוֹדַת הָאֱלֹהִים וְיִאֱמִינוּ בְּה', וְהַנֶּחַ יְהוּדָה עֲרוֹן עֵתָה חַטָּאתָם שְׂמוּרָה בְּלֶבָם כִּי־אֵילֹה כְּתוּבָה שְׁמָהּ בְּקוֹלְמוֹס מִבְּרוּל וְבַצִּפְרָן שֶׁל שְׂמִיר (= מִין מִתְּכַת קֶשֶׁה מֵאֵד הַמְּשַׁמֶּשֶׁת לְחֵרֶשֶׁת). חֲרוּשָׁה, חֲרוּתָה

מִשְׁמִיר בְּרוּל הַחֹק, חֲרוּשָׁה חֲרוּתָה בַּעֲמֹק עַל־לוּחַ לְבָב דְּפָנוֹת חֶלֶב וְלִקְרָנוֹת הַבְּלִיטוֹת כְּנוֹיֹת מוֹבַחְתִּיכֶם גַּם שֵׁם חֲקוּקָה חַטָּאתֶם: ב פּוֹכֵר בְּנִיהֶם כָּל לַב, כִּן יִזְכְּרוּ מוֹבַחְתֶּם וְאֲשֶׁרֵיהֶם עַל סְמוּךְ לַעֲיֵץ רַעֲנָן וּמוֹבַחְתֶּם וְאֲשֶׁרֵיהֶם עַל גְּבַעוֹת הַגְּבֻחֹת: ג הַרְרֵי הַהַר שְׁלֵי הַעוֹמֵר בַּשָּׂדֶה

מוֹדִיעִים בַּפְּעַם הַזֹּאת אוֹדִיעִים אֶת־יְרֵי וְאֶת־גְּבוּרַתִי וַיִּדְעוּ כִּי־שָׁמַי' יְהוּה: יז א חַטָּאת יְהוּדָה כְּתוּבָה בַּעֲטַ בְּרוּל בַּצִּפְרָן שְׂמִיר חֲרוּשָׁה עַל־לוּחַ לְבָב וְלִקְרָנוֹת מוֹבַחְתִּיכֶם: ב פּוֹכֵר בְּנִיהֶם מוֹבַחְתֶּם וְאֲשֶׁרֵיהֶם עַל־עֵץ רַעֲנָן עַל גְּבַעוֹת הַגְּבֻחֹת: ג הַרְרֵי בַּשָּׂדֶה חֵילֶךְ כָּל־אֲצוּרוֹתֶיךָ לָבוֹ אֲתָן בְּמַתִּיךְ בַּחַטָּאת בְּכָל־גְּבוּלוֹתֶיךָ: ד וְשִׁמְטָתָהּ וּבְכָד מִנְחַלְתֶּךָ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָךְ וְהַעֲבַדְתִּיךָ אֶת־אֵיבֹיךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ כִּי־אֵשׁ קָדַחְתֶּם בְּאֶפֶי עַד־עוֹלָם תוֹקֵד:

יְרוּשָׁלַיִם הַיּוֹשֵׁבֶת בְּהַר הַמִּישׁוֹר, חֵילֶךְ עֲשֶׂה כָּל־אֲצוּרוֹתֶיךָ לָבוֹ לְשַׁלֵּל אֲתָן בְּמַתִּיךְ הַעֲשִׂיֹת בַּחַטָּאת לְשֵׁם עֲבוֹדַת־יְהוָה בְּכָל־גְּבוּלוֹתֶיךָ אֲתָן לָבוֹ: ד וְשִׁמְטָתָהּ תַּעֲזוֹב אֵת הַאֲדָמָה מְלַעֲבָדָה בַּחֲרִישָׁה וְיִרְעָה וּבְכָד תִּתְּנָה הַעֲזוּבָה, כִּי תִתְּנָה נַעֲוֹב מִנְחַלְתֶּךָ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָךְ כִּי־נִמְנוֹל שְׁמַטָּה בַּשְּׂבִיעִית וְהַעֲבַדְתִּיךָ וְאִתָּה תַּעֲבֹד אֵת אֲדָמַת אֵיבֹיךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ כִּי־אֵשׁ קָדַחְתֶּם הַבְּעֵרְתֶּם בְּאֶפֶי עַד־עוֹלָם וְזִמּוֹ מְרֻבָּה תוֹקֵד: ה כַּח א וְאֵת יְהוָה אֲרִיז הַגְּבֹר אֲשֶׁר יִבְטַח בְּאָדָם וְשֵׁם בָּשָׂר זָרְעוֹ וּמִן־יְהוָה יִסּוּר לָבוֹ: ו וְהָיָה פְּעַרְעַר בַּעֲרֻבָה וְלֹא יִרְאֶה כִּי־יָבֹוא טוֹב וְשָׁכֵן חֲרָרִים בַּמִּדְבָּר אֶרֶץ מְלַחָה וְלֹא תִשָּׁב: ז בְּרוּךְ הַגְּבֹר אֲשֶׁר יִבְטַח בִּיהוָה וְהָיָה יְהוָה מִבְּטָחוֹ: ח וְהָיָה בָּעֵץ א שְׂתוּל עַל־מִים וְעַל־יּוֹבֵל יִשְׁלַח שְׂרָשָׁיו וְלֹא יִרְאֶה

בַּעֲמֹק כִּמוֹ בְּמַחְרָשָׁה. עַל לֹחַ לְבָב, עַל דְּפֵן חֶלֶב. בְּלוּמָה, שְׁאִינִם שׂוֹכְחִים עֲבוֹדַת־יְהוָה שְׁלֹקֶם. וְלִקְרָנוֹת מוֹבַחְתִּיכֶם, וְגַם בַּפְּעֻלוֹת מַעֲשִׂיֹת, שֶׁהֵם זֹרְקִים שֵׁם דָּם וְכַחֲמֵם. ב) כּוֹכֵר בְּנִיהֶם מוֹבַחְתֶּם, הֵם זֹכְרִים אֵת מוֹבַחְתֵיהֶם כִּמוֹ שֶׁהֵם זֹכְרִים אֵת בְּנֵיהֶם. וְאֲשֶׁרֵיהֶם עַל עֵץ רַעֲנָן, וְאֵת אֲשֶׁרֵיהֶם אֲשֶׁר אֲצֵל עֵץ רַעֲנָן: ג) הַרְרֵי בַּשָּׂדֶה, יוֹשֵׁב הַהַר בַּשָּׂדֶה. וְהַפְּנוּה לְיוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַיִם שְׁהוּא בְּהַר הַמִּישׁוֹר. וְלִשׁוֹן "הַרְרֵי", יוֹשֵׁב הַהַר, כִּמוֹ "עַרְבִי" עַל שֵׁם שִׁישָׁב בַּעֲרָבָה. חֵילֶךְ כָּל אוֹצְרוֹתֶיךָ, כִּי־מִתְּנָה וְכָל אוֹצְרוֹתֶיךָ. בְּמַתִּיךְ בַּחַטָּאת וְגו', כִּי־לֹא בְּמַתִּיךְ הַעֲשִׂיֹת בַּחַטָּא לְעֲבוֹדַת־יְהוָה, וְאֲשֶׁר הֵם בְּכָל גְּבוּלוֹתֶיךָ: ד) וְשִׁמְטָתָהּ, תַּעֲזוֹב אֵת הַאֲדָמָה מְלַעֲבָדָה בַּחֲרִישָׁה וְיִרְעָה. וּבְכָד מִנְחַלְתֶּךָ, בְּלוּמָה, לֹא מְרַצְנוֹךְ הַטוֹב תַּשְׁמִיט אֵת הָאֶרֶץ, אֲלֹא כִּד תִּתְּנָה הַעֲזוּבָה, כִּי תִתְּנָה נַעֲוֹב מִנְחַלְתֶּךָ. קָדַחְתֶּם, הַבְּעֵרְתֶּם. עַד עוֹלָם תוֹקֵד, בְּלוּמָה, זִמּוֹ מְרֻבָּה. ה) אֲשֶׁר יִבְטַח בְּאָדָם, לְפִי שְׁהוּ יִשְׂרָאֵל בּוֹטְחִים בְּמַצְרַיִם וּבְאֲשׁוּר, לְפִיכֵךְ אִמֵר לָהֶם דְּבַר זֶה. וְזִמּוֹ ה' יִסּוּר לָבוֹ, כִּי אִם לֹא יִסּוּר לָבוֹ מִה' אֵינִי רָע אִם יִבְטַח שְׂבַעֲוֹת הָאֵל יִכַּל הַאֲדָם לַעֲזוֹר, לֹא וּלְחַוּוֹ. ו) וְהָיָה פְּעַרְעַר בַּעֲרֻבָה, הַבּוֹטְחַם בְּאָדָם יְהוּה פְּעַרְעַר בַּעֲרֻבָה (= מִין צִמָּח קוֹצֵי הַגִּבֹּל בַּמִּדְבָּר).

הַנְּנִי מוֹדִיעִים לַאלֹה שְׁאִינִם רוצִים לְשׁוֹב, בַּפְּעַם הַזֹּאת אוֹדִיעִים אֶת־יְרֵי וְאֶת־גְּבוּרַתִי וַיִּדְעוּ יִשְׂרָאֵל תִּיכָּף וַיִּפְרוּ כַּח ה' וּמְלֻכוֹתוֹ כִּי־שָׁמַי' הַיְהוּה מוֹשֵׁל וְשֹׁלֵט לְקִיּוֹם גְּבוּרַתִי: הַנֶּחַ בַּסּוּף גַּם הַגּוֹיִם יַעֲבֹדוּ וְיִשְׁתַּחֲוּוּ וְיִאֱמִינוּ בְּה', אֲבָל אַ חַטָּאת יְהוּדָה עֲרוֹן שְׂמוּרָה בְּלֶבָם כִּי־אֵילֹה כְּתוּבָה בַּעֲטַ בְּרוּל בַּצִּפְרָן מִשְׁמִיר בְּרוּל הַחֹק, חֲרוּשָׁה חֲרוּתָה בַּעֲמֹק עַל־לוּחַ לְבָב דְּפָנוֹת חֶלֶב וְלִקְרָנוֹת הַבְּלִיטוֹת כְּנוֹיֹת מוֹבַחְתִּיכֶם גַּם שֵׁם חֲקוּקָה חַטָּאתֶם: ב פּוֹכֵר בְּנִיהֶם כָּל לַב, כִּן יִזְכְּרוּ מוֹבַחְתֶּם וְאֲשֶׁרֵיהֶם עַל סְמוּךְ לַעֲיֵץ רַעֲנָן וּמוֹבַחְתֶּם וְאֲשֶׁרֵיהֶם עַל גְּבַעוֹת הַגְּבֻחֹת: ג הַרְרֵי הַהַר שְׁלֵי הַעוֹמֵר בַּשָּׂדֶה יְרוּשָׁלַיִם הַיּוֹשֵׁבֶת בְּהַר הַמִּישׁוֹר, חֵילֶךְ עֲשֶׂה כָּל־אֲצוּרוֹתֶיךָ לָבוֹ לְשַׁלֵּל אֲתָן בְּמַתִּיךְ הַעֲשִׂיֹת בַּחַטָּאת לְשֵׁם עֲבוֹדַת־יְהוָה בְּכָל־גְּבוּלוֹתֶיךָ אֲתָן לָבוֹ: ד וְשִׁמְטָתָהּ תַּעֲזוֹב אֵת הַאֲדָמָה מְלַעֲבָדָה בַּחֲרִישָׁה וְיִרְעָה וּבְכָד תִּתְּנָה הַעֲזוּבָה, כִּי תִתְּנָה נַעֲוֹב מִנְחַלְתֶּךָ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָךְ כִּי־נִמְנוֹל שְׁמַטָּה בַּשְּׂבִיעִית וְהַעֲבַדְתִּיךָ וְאִתָּה תַּעֲבֹד אֵת אֲדָמַת אֵיבֹיךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ כִּי־אֵשׁ קָדַחְתֶּם הַבְּעֵרְתֶּם בְּאֶפֶי עַד־עוֹלָם וְזִמּוֹ מְרֻבָּה תוֹקֵד: ה כַּח א וְאֵת יְהוָה אֲרִיז הַגְּבֹר אֲשֶׁר יִבְטַח בְּאָדָם וְשֵׁם בָּשָׂר זָרְעוֹ וּמִן־יְהוָה יִסּוּר לָבוֹ: ו וְהָיָה פְּעַרְעַר בַּעֲרֻבָה וְלֹא יִרְאֶה כִּי־יָבֹוא טוֹב וְשָׁכֵן חֲרָרִים בַּמִּדְבָּר אֶרֶץ מְלַחָה וְלֹא תִשָּׁב: ז בְּרוּךְ הַגְּבֹר אֲשֶׁר יִבְטַח בִּיהוָה וְהָיָה יְהוָה מִבְּטָחוֹ: ח וְהָיָה בָּעֵץ א שְׂתוּל עַל־מִים וְעַל־יּוֹבֵל יִשְׁלַח שְׂרָשָׁיו וְלֹא יִרְאֶה

וְלֹא יִרְאֶה כִּי־יָבֹוא טוֹב, אֵינִי רוֹאֶה כִּשְׂבָא טוֹבָה בְּעוֹלָם, וְהֵם הַגְּשָׁמִים, בְּלוּמָה לֹא עָלוּ יְהוּה הַגְּשָׁמִים. וְשָׁכֵן חֲרָרִים, יִשָּׁכֵן בְּמָקוֹם שְׁהוּא חֲרָרִים, בְּמָקוֹם שְׁלֹא יִכַּל שֵׁם מִטֵּר מְרֻב חֲחֵם. "חֲרָרִים" עָנְנוֹ שְׂרָפָה וְדַלְקָה מְרֻב חֲמִימוֹת. כִּמוֹ "וְעַצְמֵי חֲרָה מִנֵּי חֲרָב" (אִיוב ג'ג). אֶרֶץ מְלַחָה וְלֹא תִשָּׁב, אֶרֶץ שְׁעָפְרָה מְלֹחַ וְאִינָה מִשְׁבֶּתָה. ז) וְהָיָה בָּעֵץ א שְׂתוּל עַל־מִים, הוּא יְהוּה מִבְּטָחוֹ וְעוֹרוֹ, וְלֹא יִרְאֶה מִכָּל רָע. ח) עַל מִים, שְׁלֹא יִצְמָא לְעוֹלָם. בְּלוּמָה, יְהוּה מְמַלֵּא בְּטוֹב. וְעַל יּוֹבֵל, וְעַל פְּלָגֵי מִים. יִשְׁלַח שְׂרָשָׁיו, שְׁאֵפְלוֹ שְׂרָשָׁיו שׂוֹתֵפֶשֶׁטוֹ בְּמָקוֹם רַחוּק יְהוּה עַל פְּלָגֵי מִים. וְלֹא יִרְאֶה כִּי־יָבֹא חֵם, בְּלוּמָה, אֲפִלוֹ בַּשְּׂתִירָה חֵם בְּעוֹלָם, לֹא יְחוּשׁ מִמֶּנּוּ, כִּי

וְלֹא יִרְאֶה כִּי־יָבֹוא טוֹב, אֵינִי רוֹאֶה כִּשְׂבָא טוֹבָה בְּעוֹלָם, וְהֵם הַגְּשָׁמִים, בְּלוּמָה לֹא עָלוּ יְהוּה הַגְּשָׁמִים. וְשָׁכֵן חֲרָרִים, יִשָּׁכֵן בְּמָקוֹם שְׁהוּא חֲרָרִים, בְּמָקוֹם שְׁלֹא יִכַּל שֵׁם מִטֵּר מְרֻב חֲחֵם. "חֲרָרִים" עָנְנוֹ שְׂרָפָה וְדַלְקָה מְרֻב חֲמִימוֹת. כִּמוֹ "וְעַצְמֵי חֲרָה מִנֵּי חֲרָב" (אִיוב ג'ג). אֶרֶץ מְלַחָה וְלֹא תִשָּׁב, אֶרֶץ שְׁעָפְרָה מְלֹחַ וְאִינָה מִשְׁבֶּתָה. ז) וְהָיָה בָּעֵץ א שְׂתוּל עַל־מִים, הוּא יְהוּה מִבְּטָחוֹ וְעוֹרוֹ, וְלֹא יִרְאֶה מִכָּל רָע. ח) עַל מִים, שְׁלֹא יִצְמָא לְעוֹלָם. בְּלוּמָה, יְהוּה מְמַלֵּא בְּטוֹב. וְעַל יּוֹבֵל, וְעַל פְּלָגֵי מִים. יִשְׁלַח שְׂרָשָׁיו, שְׁאֵפְלוֹ שְׂרָשָׁיו שׂוֹתֵפֶשֶׁטוֹ בְּמָקוֹם רַחוּק יְהוּה עַל פְּלָגֵי מִים. וְלֹא יִרְאֶה כִּי־יָבֹא חֵם, בְּלוּמָה, אֲפִלוֹ בַּשְּׂתִירָה חֵם בְּעוֹלָם, לֹא יְחוּשׁ מִמֶּנּוּ, כִּי

עטרת מרים

יפחד פרייבא חם ושרד והיה עלהו רענן וכראי ובשנת בצורת של מניעת נשמים לא ידאג לא זיק לו ולא ימיש לא יסוד מעשות פרי וכן יהיה הנוטת בה' שלא יחפר לו שום דבר ולא ידאג מהצרות המתרגשות בעולם: ט עקב הלב לב האדם הוא מקום ומענות יותר מכל אבריו ואנש הוא

סובל במחלת לב, והוא סבור מי ידענו מי ידע זה: י אני יהיה חקר לב בתון פליות וכן כדרי גם כן ולתת לאיש פדרכיו כפרי מעלליו מעשי: יא קרא שם עוף (קוק"ו רש"י) דגר מצפצפה בקולו למשוד אפרוחין אחריו אבל ולא ילד לא ילד, ובשגדלו יבנו שהוא לא ילד ונעבו אותו, כן עשה עשר ולא במשפט ישיר כיראם בערמה עושר זה לא יתקיים כדו אלא בחצי ימיו ועזבונו ובאחריתו יהיה נבל: יב כמו פסא כבוד שוכן בשמי מרום מראשון מקדם, כן הוא מקום מקדשנו ששם השבון שכינתו: יג מקנה ישראל תקנת ישראל יהיה אל יהוה וכסא כבודו שוכן במקדש, לבו כלי עזבונו ובטחים באדם יבשו וסורו הפרים מפני מה' ברארץ יפתבו לרדת בתחתיות הארץ בשאול, על פי עזבו מקור מען מים חיים את יהוה: יד רפאני יהוה מן המכה והפאב

שי למורא

על מים הוא שתול ולא יוכל תחם ליבשו. והיה עלהו רענן, ואפלו עלהו יהיה רענן, שלא יפל כשאר עצים שנובלים עליהם בימי הגשמים. ובשנת בצורת לא ידאג, כי אפלו בשנת בצורת יהיה בלחותו ויתן פרוי בעתו. וכן האדם אשר יבטח בה', ולמדו בני אדם ממנו חכמתו ומעשיו הטובים. והעלה הוא משל על ממונו

פרייבא חם והיה עלהו רענן ובשנת בצורת לא ידאג ולא ימיש מעשות פרי: ט עקב הלב מכל ואנש הוא מי ידענו: י אני יהיה חקר לב בתון פליות ולתת לאיש פדרכיו כפרי מעלליו: יא קרא דגר ולא ילד עשה עשר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבונו ובאחריתו יהיה נבל: יב פסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו: יג מקנה ישראל יהוה כלי עזבונו יבשו וסורי בארץ יפתבו כן עזבו מקור מים חיים את יהוה: יד רפאני יהוה וארפא הושיעני ואושעה פי תהלתי אתה:

ועשרו, שיהנו בני אדם ממנו. ט עקב הלב מכל, אף על פי שלב האדם הוא מקום ומענות יותר מכל אבריו. ואנש הוא וגו', ויש לו מכאוב חוק, כלומר, דעה רעה לחשב מי הוא היודע תעלומות לבו אם הוא בוטח בה' באמת או לא. י אני ה' חקר לב וגו', אבל אני ה' חקר לב האדם ובוטח מחשבות ועצות הפליות. ולתת לאיש פדרכיו, לתת לכל איש פדרכיו לבו. כפרי מעלליו, כפי המחשבות שהם מעשי הלב. יא קרא דגר ולא ילד, כמו העוף שנקרא "קורא", כשהוא דוגר (= רוכז על ביצים לחמקם שצאו מהן אפרוחים) על ביצי עוף אחר, הרי לכשיבקעו הביצים ויצאו האפרוחים לא יהיו כמו בניו שילכו אחריו, אלא יעזבוהו ולא יברוהו. ככה גם הרשע שעשה עשר ולא במשפט, בחצי ימיו יעזבונו וגו'. ולא

במשפט, ולא במשפט הישר, כיראם בערמת הלב. בחצי ימיו יעזבונו, או שימות הוא ויעזב את עשרו לאחרים, או יאבד העשר מנדיו בחצי ימיו. יהוה נבל, פחות ונבנה, ונקרא רשע. יב פסא כבוד מרום מראשון, כמו שהשמים שהם פסא ה' והם פסא כבודו שהם מעידים

על מציאותו ועל כבודו, כן מקום מקדשנו מעיד ומורה על עצם מציאותו שהשבין אורו וכבודו במקדש, וכא לתורות שהקב"ה משגיח גם בעולם השפל הזה, ומעניש הרשעים על רשעם. יג מקנה ישראל ה', לבן ראוי שתקנת ישראל תקנה אל ה'. כל עזבונו יבשו, כל העוזבים אותך ובטחים בכני אדם, ראוי הוא שבישו. וסורי, כל הפרים מה'. בארץ יפתבו, יפתבו לרדת בתחתיות הארץ, בעמקי השאול. את ה', שמשפיע הטובה בכל עת כמו מקור מים חיים. יד רפאני ה' וארפא, הנביא ירמיה מבקש מהקב"ה, שיפאחהו מן המכה והפאב. וכנתנו על הבויו ותקללה שחיצו לו אנשים, כפי שאמר בהמשך "הושיעני ואושעה". כי תהלתי אתה, כך אני מתהלל וכתפאח, לומר שאמה מושיעו ותהלתי.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריה, ודבר אחד מדבריה אחר לא

יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אֶתְּהָ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּכַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהוּ הַנְּבִיאַ עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה יָבֹוא וַיַּגֵּל לַפָּנּוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה נִרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתְּתָ לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וְלִתְפָאֶרֶת. עַל הַפֶּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמּוֹלֵד: לֵיל ו', שְׁעָה 12 בַּלֵּילָה, 25 דְּקוֹת ו-9 חֻלְקִים.
 ראש חודש סיון, ביום השישי הבא עלינו לטובה.

קריאת התורה למנחת שבת קודש

חֲלֹן: לְבַנְיָ יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם אֲלִישְׁמַע בֶּן-עַמְיָהוּד לְמִנְשֶׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן-פְּדָהצֹוֹר: « לְבַנְיָמִן אֲבִידֹן בֶּן-גְּדַעְנִי: » לְדָן אַחִיעֶזֶר בֶּן-עַמְיָשֶׁדִי: » לְאֲשֵׁר פְּנַעִיאֵל בֶּן-עֲכָרֹן: » לְגָד אֲלִיסָף בֶּן-דַּעֲוֹאֵל: » לְנַפְתָּלִי אַחִירַע בֶּן-עֵינָן: » אֵלֶּה כְּתוּב קְרִיאֵי קְרִי קְרוּאֵי הָעֵדָה נְשִׂאֵי מִטּוֹת אַבוֹתָם רֹאשֵׁי אֲלָפֵי יִשְׂרָאֵל הֵם: (יִשְׂרָאֵל) י' וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר נִקְבְּוּ בְּשֵׁמוֹת: י"ה וְאֵת כָּל-הָעֵדָה הַקְּהִילוּ בְּאַחַד לַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי וַיִּתְּלָדוּ עַל-מִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה לְגַלְגַּלְתָּם: י"ב כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה וַיִּפְקֹדֶם בְּמִדְבַר סִינַי: ס

א « וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינַי בְּאַחַד מוֹעֵד בְּאַחַד לַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: » שָׂאוּ אֶת-רֹאשׁ כָּל-עַדְתְּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת כָּל-זָכָר לְגַלְגַּלְתָּם: » מִן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה כָּל-יָצָא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצֵבָאתָם אַתָּה וְאַהֲרֹן: - וְאַתְּכֶם יְהִיוּ אִישׁ אִישׁ לְמִטָּה אִישׁ רֹאשׁ לְבֵית-אֲבֹתָיו הוּא: (י"ג) ה וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יַעֲמְדוּ אִתְּכֶם לְרֹאוֹבֵן אֵלִיעֶזֶר בֶּן-שְׂדִיאֹוֹר: וְלִשְׁמַעוֹן שְׁלֹמִיאֵל בֶּן-צוּרִישְׁדִי: וְלִיהוֹדָה נַחֲשׁוֹן בֶּן-עַמְיָנָדָב: ה לִישִׁשְׁכָר נְתַנָּאל בֶּן-צוּעֶר: » לְזַבּוּלָן אֵלִיאָב בֶּן-

ביאורים לפרקי אבות

פרק ה' משנה ה'

עֲשֶׂרָה נְסִים נַעֲשׂוּ לְאַבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם וְעֲשֶׂרָה עַל הַיָּם. עֲשֶׂר מְכוֹת הֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרַיִם בְּמִצְרַיִם וְעֲשֶׂר עַל הַיָּם. עֲשֶׂרָה נְסִיוֹנוֹת נָסוּ אֲבוֹתֵינוּ אֶת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִדְבָּר, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּנְסוּ אֹתִי זֶה עֲשֶׂר פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי:

~ נקודות משיחות קודש ~

בישראל), "לשבור" את המצרים ולפרוק את עולם מעל צוארם של בני-ישראל.

(לקוטי-שיחות, כרך ד, עמ' 1220)

יש להבין: כדי להוכיח מהפסוק ש"עשרה נסיונות ניסו אבותינו וכו'", די היה לתנא להביא את חלקן הראשון של הפסוק ("וינסו אותי זה עשר פעמים") ולשם מה הביא גם את סיומו ("ולא שמעו בקולי") המבליט את היפך שבחן של ישראל?

ויש לומר שאדרבה, סיום הפסוק אינו ענין של גנאי אלא של שבח, כמבואר בתניא⁸ לגבי חטא המרגלים (האחרון מבין עשרת הנסיונות):

בתחילה לא רצו ישראל להיכנס לארץ בטענה "כי חזק הוא ממנו"¹⁰, שלא האמינו ביכולת הקב"ה (חס-ושלום) לכבוש את הארץ. אך לבסוף שינו את דעתם ואמרו "הננו ועלינו"¹¹. ומקשה שם (בתניא) – כיצד חזרה אליהם לפתע האמונה ביכולת ה' והרי לא הראה להם משה רבינו שום אות ומופת חדשים שיוכיחו את יכולת ה' לכבוש את הארץ?

ומבאר, שישראל הם "מאמינים בני מאמינים", ורק שה"סטרא אחרא" אשר נתלכשה בגופם, הגביהה את עצמה "בחוצפה בלי טעם ודעת". אך כאשר שמעו דברים קשים, שקצף ה' עליהם "והרעים בקול רעש ורוגז, עד מתי לעדה הרעה הזאת" – "נכנע ונשבר לבם בקרבם", "וממילא נפלה הסטרא-אחרא מממשלתה וגבהותה וגסות רוחה, וישראל עצמן מאמינים בני מאמינים". זוהי אפוא הסיבה לשינוי שהתחולל אצל בני-ישראל שאמרו לפתע "הננו ועלינו".

עשרת הנסים שנעשו לאבותינו במצרים הם מה שבני ישראל לא נפגעו מעשר המכות שבאו על המצרים, וכדכתיב "והפלה ה' בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים", וכן², "למען תדעון אשר יפלה ה' בין מצרים ובין ישראל"³. וקשה⁴ אם כן, מדוע הקדימה המשנה "עשרה נסים שנעשו לאבותינו" ל"עשר מכות הביא הקב"ה על המצריים"; היה לה, לכאורה, לכתוב את הדברים כסדר התרחשותם, תחילה המכות ולאחר מכן הנסים שנעשו לאבותינו?!

ויש לומר בביאור הדברים:

מצד הנהגת העולם על-פי טבע ("סדר ההשתלשלות") לא היה מקום לחלק בין המצרים לבין בני-ישראל ("נגוף למצרים ורפוא לישראל"⁵). ואמנם, זו היתה טענתה של "מידת הדין" – הללו עובדי עבודה-זרה והללו עובדי עבודה-זרה!⁶

כדי שבכל-זאת תתאפשר הבדלה זו בין המצרים לבני-ישראל היה צורך בהתגלות אור נעלה, שלמעלה מסדר ההשתלשלות. הארה זו היא היסוד לעשרת הנסים שנעשו לאבותינו – "נס" מלשון הרמה⁷. הקב"ה הגביה את ישראל למעלה מסדרי הטבע, ולכן המכות לא פגעו בהם.

הגביהה זו שהגביה ה' את בני-ישראל, היא ההכנה ליציאת מצרים, שענינה העיקרי הוא "שבירת" קליפת מצרים ועל-ידי זה – ביטול שיעבוד מצרים.

לפי זה, מובן מדוע הקדים התנא "עשרה נסים" ל"עשר מכות": בכדי שהמכות שהביא הקב"ה על המצרים אכן ימלאו את יעודן, צריך היה להקדים להן את ה"נסים", דהיינו להגביה ולהעלות את ישראל למעלה מהטבע; רק אז יכלו המכות לפגוע במצרים (ולא

(1) וארא ט, ד. (2) בא יא, ז. (3) כן פירשו הרמב"ם, רבינו-יונה ומדרש-שמואל. (4) תוי"ט. (5) זוהר חלק-ב לו, א. (6) ראה זוהר שם קע, ב. מכילתא בשלח יד, כח. (7) תורה-אור יתרו ע, ד. (8) פרק כט. (9) ראה פירוש רע"ב. (10) שלח יג, לא. (11) שם טו, מ.

הסיבה שבני־ישראל ניסו את הקב"ה לא היתה שהם לא הכירו, חלילה, במציאות ה' (בדוגמת פרעה, להבדיל, שאמר "לא ידעתי את ה'"); אלא מפני ש"לא שמעו בקולי": בני ישראל ידעו שזהו "בקולי", קולו של הקב"ה, רק שהיה חסר אצלם ה"שמעו" (ה"דערהערן") "שמיעה מלשון הבנה וקליטה"¹².

לכן, כאמור, ברגע ש"הרעים בקול רעש ורוגז, עד מתי לעדה הרעה הזאת" – מיד "נכנע ונשבר לבם בקרבם" כי נתגלה רצונם האמיתי.

(יתורת־מנחם – התוועדויות' תשמ"ג, כרך ג, עמ' 1704)

משמעות הענין היא: כאשר מופיעה אצל יהודי הנהגה בלתי־רצויה אין זה דבר טבעי; אדרבה, מצד טבע נפשו קשור היהודי עם תכלית הטוב; ענין חיצוני בלבד הוא שמונע אותו מלקיים את רצון ה'. לכן, כאשר דבר חיצוני זה מתבטל ונעלם (בחטא המרגלים היה זה על ידי "שקצף ה' עליהם והרעים בקול רעש"), ממילא מתגלה טבעו ורצונו האמיתי של היהודי.

מעתה נבין את דברי התנא – המביא גם את הסיפא של הפסוק, "ולא שמעו בקולי" – למעליותא:

12) ראה רש"י מקץ מב, כג.

אגרות קודש

ב"ה, ח' אייר, תשי"ז
ברוקלין.

הנהלת צעירי אגודת חב"ד
סיני ירושלים עיה"ק ת"ו
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבם מכ"ט ניסן עם המצורף אליו ולפלא שאין נזכר ע"ד הכנות לנצול יום הל"ג בעומר, הן בהנוגע לביקור בכפר מירון והעיקר לפעולות על אתר בירושת"ו ככל האפשרי וכותב הנני ובעיקר, אף שאמרו אל תהי יושב ושוקל מצותי של תורה כיון שמספר הנשארים בירושת"ו רק יותר מאלה הנוסעים למירון, ובטח ימלאו במכתבם הבא.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש ולבשו"ט.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

לוח זמנים לשבוע פרשת בחוקותי - בערים שונות בעולם

רנד

זמני יום ראשון ויום שבת
(ה) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה				שקיעה		צאת הכוכבים		ניצאת שבת	כניסת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
			ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	05:37	05:39	08:26	08:27	10:18	10:18	13:13	13:13	19:06	19:07	19:40	19:37	20:10	20:06	19:20	20:22
חיפה (ק)	05:33	05:35	08:22	08:23	10:16	10:16	13:12	13:12	19:03	19:04	19:47	19:43	20:14	20:10	19:13	20:26
ירושלים (ק)	05:34	05:36	08:23	08:24	10:16	10:16	13:11	13:11	19:04	19:04	19:45	19:42	20:10	20:06	19:05	20:22
תל אביב (ק)	05:35	05:37	08:24	08:25	10:18	10:18	13:13	13:13	19:05	19:06	19:42	19:39	20:12	20:08	19:20	20:24
אוסטריה, וינה (ק)	04:58	05:03	07:44	07:49	10:16	10:15	13:31	13:32	08:53	08:55	20:47	20:41	21:30	21:23	20:28	21:49
אוסטריה, מלבורן (ח)	07:27	07:22	09:11	09:09	10:39	10:41	12:47	12:48	09:50	09:48	17:10	17:13	17:40	17:42	16:52	17:52
אוקראינה, אודסה (ק)	05:08	05:12	07:56	08:00	10:20	10:19	13:33	13:34	09:00	09:01	20:37	20:43	21:23	21:17	20:24	21:41
אוקראינה, דוניצ'ק (ק)	04:38	04:38	07:19	07:24	09:50	09:49	13:05	13:06	08:28	08:30	20:21	20:15	21:03	20:56	20:02	21:22
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	04:47	04:47	07:27	07:33	09:59	09:59	13:16	13:16	08:38	08:40	20:27	20:34	21:17	21:10	20:15	21:36
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	05:00	05:05	07:38	07:46	10:22	10:23	13:42	13:44	09:00	09:02	21:01	21:07	21:54	21:46	20:48	22:14
אוקראינה, קייב (ק)	04:51	04:57	07:29	07:37	10:15	10:16	13:35	13:36	08:52	08:54	20:54	21:01	21:48	21:40	20:42	22:08
ארה"ב אמריקות, אבו דאבי (ח)	05:34	05:35	08:19	08:19	10:05	10:05	12:54	12:53	08:55	08:55	19:05	19:07	19:34	19:31	18:47	19:45
איטליה, מילאנו (ק)	05:38	05:42	08:28	08:31	10:47	10:48	13:59	14:00	09:28	09:29	21:08	21:02	21:38	21:38	20:46	22:01
אקוודור, קיטו (ח)	06:09	06:08	08:37	08:37	10:10	10:11	12:41	12:42	09:08	09:08	18:15	18:14	18:39	18:38	17:57	18:48
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	07:49	07:49	09:40	09:40	11:10	11:12	13:21	13:22	10:20	10:18	17:54	17:52	18:20	18:22	17:33	18:32
ארגנטינה, בריולינג (ח)	09:01	08:57	10:36	10:39	12:07	12:09	14:12	14:13	11:20	11:17	18:28	18:25	19:00	19:00	18:07	19:10
ארה"ב, בולטימור (ק)	05:42	05:44	08:35	08:33	10:37	10:37	13:40	13:41	09:21	09:22	20:28	20:23	21:01	20:57	20:09	21:15
ארה"ב, ברוקלין (ק)	05:27	05:30	08:20	08:18	10:25	10:25	13:30	13:31	09:08	09:09	20:16	20:16	20:51	20:51	20:02	21:10
ארה"ב, גרינס סיטי (ק)	05:27	05:30	08:21	08:18	10:26	10:25	13:30	13:31	09:09	09:10	20:17	20:17	20:52	20:52	20:03	21:11
ארה"ב, דטרויט (ק)	06:01	05:58	08:49	08:51	11:00	10:59	14:07	14:08	09:42	09:43	20:58	21:03	21:39	21:34	20:44	21:54
ארה"ב, האוסטון (ק)	06:21	06:23	09:10	09:09	11:00	11:00	13:53	13:54	09:48	09:49	20:16	20:16	20:47	20:43	19:59	20:58
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	05:42	05:44	08:32	08:33	10:27	10:28	13:25	13:26	09:14	09:15	19:58	19:55	20:29	20:25	19:40	20:41
ארה"ב, מיאמי (ק)	06:29	06:31	09:16	09:15	11:02	11:02	13:52	13:53	09:52	09:52	20:06	20:06	20:36	20:33	19:50	20:47
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	05:21	05:24	08:14	08:12	10:21	10:21	13:26	13:27	09:03	09:04	20:14	20:14	20:49	20:49	20:00	21:09
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	05:52	05:55	08:45	08:43	10:50	10:49	13:54	13:55	09:33	09:34	20:40	20:40	21:19	21:14	20:26	21:34
ארה"ב, שיקגו (ק)	05:18	05:21	08:11	08:09	10:19	10:18	13:25	13:26	09:01	09:02	20:15	20:15	20:50	20:50	20:01	21:11
בוליביה, לה-פס (ח)	06:54	06:52	09:07	09:09	10:37	10:38	13:00	13:01	09:40	09:39	18:07	18:07	18:32	18:31	17:49	18:41
בלגיה, אנטוורפן (ק)	05:32	05:37	08:14	08:03	10:59	10:58	14:20	14:21	09:34	09:37	21:49	21:42	22:38	22:29	21:30	22:59
בלגיה, בריסל (ק)	05:34	05:39	08:18	08:08	11:00	10:59	14:20	14:21	09:35	09:38	21:41	21:41	22:35	22:27	21:29	22:56
ברזיל, סאן פאולו (ח)	06:39	06:39	08:46	08:48	10:15	10:17	12:34	12:35	09:21	09:19	17:32	17:33	17:54	17:54	17:10	18:04
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	06:26	06:28	08:34	08:35	10:03	10:04	12:22	12:23	09:08	09:07	17:18	17:18	17:44	17:44	16:59	17:53
בריטניה, לונדון (ק)	04:49	04:54	07:29	07:15	10:17	10:15	13:38	13:39	08:52	08:54	21:11	21:04	21:49	21:49	20:53	22:20
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	04:46	04:52	-	-	10:22	10:20	13:47	13:49	08:55	08:57	21:28	21:20	22:22	22:12	21:12	22:47
גרמניה, ברלין (ק)	04:49	04:55	07:19	07:19	10:21	10:21	13:44	13:46	08:55	08:58	21:15	21:15	22:02	22:02	21:01	22:35
גרמניה, פרנקפורט (ק)	05:20	05:25	08:07	08:00	10:44	10:43	14:02	14:04	09:20	09:22	21:20	21:20	22:13	22:05	21:08	22:33
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	06:45	06:45	08:48	08:50	10:18	10:19	12:34	12:35	09:24	09:22	17:31	17:31	17:50	17:51	17:05	18:00
הודו, מומבאי (ח)	06:01	06:01	08:42	08:42	10:24	10:24	13:08	13:09	09:16	09:16	19:10	19:10	19:38	19:36	18:54	19:49
הודו, פונה (ח)	05:57	05:58	08:39	08:39	10:20	10:21	13:04	13:05	09:13	09:13	19:06	19:06	19:33	19:31	18:49	19:44
הונגריה, בודפשט (ק)	04:55	04:55	07:42	07:37	10:06	10:05	13:20	13:21	08:44	08:46	20:27	20:33	21:09	21:16	20:15	21:34

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		ניצת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר								ש	א		
	ש	א	ש	א	ש	א										
טורקיה, איסטנבול (ח)	04:30	04:34	08:12	08:14	07:21	07:24	12:36	12:34	09:29	09:30	19:27	19:22	19:57	20:02	19:08	20:16
יוון, אתונה (ק)	06:04	06:07	09:42	09:43	08:55	08:57	14:00	13:58	10:57	10:57	20:42	20:38	21:10	21:15	20:24	21:29
מולדובה, קישיניב (ק)	05:13	05:18	09:06	09:08	08:01	08:05	13:42	13:40	10:26	10:27	20:52	20:47	21:27	21:34	20:33	21:52
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	05:57	05:57	09:13	09:13	08:39	08:39	13:07	13:06	10:21	10:21	19:09	19:09	19:11	19:37	18:53	19:47
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	08:05	08:00	10:14	10:12	09:29	09:26	12:59	12:57	11:00	10:58	16:52	16:55	17:30	17:29	16:35	17:42
נפאל, קטמנדו (ח)	05:08	05:10	08:33	08:33	07:55	07:56	12:36	12:35	09:44	09:44	18:55	18:52	19:20	19:23	18:37	19:34
סין, בייג'ין (ח)	04:48	04:51	08:28	08:29	07:39	07:41	12:49	12:48	09:44	09:45	19:37	19:32	20:06	20:11	19:16	20:25
סינגפור, סינגפור (ח)	06:57	06:56	09:57	09:57	09:27	09:26	13:32	13:32	11:01	11:00	19:07	19:07	19:31	19:32	18:50	19:41
פולין, ורשא (ק)	04:20	04:26	-	-	06:54	04:20	13:15	13:14	09:50	09:51	20:48	20:41	21:30	21:39	20:29	22:02
פרו, לימה (ח)	06:22	06:21	09:11	09:11	08:41	08:40	12:36	12:35	10:12	10:10	17:50	17:50	18:14	18:14	17:32	18:24
צרפת, ליון (ק)	05:54	05:58	09:44	09:46	08:43	08:47	14:16	14:16	11:04	11:05	21:18	21:18	21:57	22:03	21:05	22:20
צרפת, פריז (ק)	05:51	05:56	09:48	09:50	08:35	08:41	14:27	14:27	11:10	11:11	21:42	21:42	22:23	22:30	21:27	22:50
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:43	05:42	08:46	08:46	08:15	08:15	12:24	12:24	09:51	09:50	18:06	18:05	18:28	18:30	17:48	18:39
קנדה, טורונטו (ק)	05:39	05:42	09:27	09:27	08:29	08:32	13:52	13:52	10:43	10:44	20:51	20:51	21:25	21:30	20:34	21:46
קנדה, מונטריאול (ק)	05:09	05:12	09:00	09:00	07:58	08:02	13:30	13:30	10:18	10:19	20:32	20:32	21:10	21:16	20:17	21:33
קפריסין, לינקה (ק)	05:33	05:35	09:07	09:07	08:23	08:24	13:18	13:18	10:20	10:20	19:50	19:50	20:21	20:25	19:36	20:38
רוסיה, לובאוויטש (ח)	04:26	04:32	-	-	04:26	04:32	13:36	13:35	10:05	10:07	21:15	21:15	21:23	22:22	21:04	22:50
רוסיה, מוסקבה (ח)	03:53	04:00	-	-	03:53	04:00	13:10	13:09	09:36	09:38	20:59	20:59	21:07	22:04	20:44	22:36
רוסיה, רוסובט על-הדון (ח)	04:29	04:33	07:16	07:21	07:16	07:21	12:58	12:57	09:43	09:43	20:04	20:04	20:10	20:51	19:51	21:09
שווייץ, ציריך (ק)	05:33	05:37	08:20	08:25	08:20	08:25	14:02	14:02	10:47	10:48	21:14	21:14	21:20	21:57	20:56	22:15
תאילנד, בנגקוק (ח)	05:50	05:50	08:28	08:28	08:28	08:28	12:47	12:47	10:07	10:07	18:41	18:41	18:43	19:07	18:24	19:17

* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מולה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשמ"מ סכ"ח - התוועדות תשמ"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתולכינו לשלום ותצדענו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף כל-אויב ואורב ולסמים וחסות רעות בדרך ומכל-פירענויות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il | Otzar770.com | Chasidut.tv | Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

פשוט 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

2 3 0 4 - 3 3 7 7